BOCCACCIO

DEKAMERON

Fordította: Révay József

A verseket Jékely Zoltán fordította

TARTALOM

Elöljáró beszéd

KEZDŐDIK A DEKAMERON NEVEZETŰ KÖNYV, MÁS NEVÉN GALEOTTO HERCEG, MELYBEN SZÁZ ELBESZÉLÉS FOGLALTATIK, MELYEKET TÍZ NAPON ÁLTAL ELMONDOTT HÉT HÖLGY ÉS HÁROM IFJÚ ÚR

Első nap

KEZDŐDIK A DEKAMERON ELSŐ NAPJA, MELYEN A SZERZŐ ELMONDJA: MIKÉPPEN ESETT, HOGY AZ ALÁBB SZÍNRE LÉPŐ SZEMÉLYEK EGYBEGYŰLTEK, HOGY MESÉLJENEK EGYMÁSNAK, ANNAK UTÁNA PEDIG PAMPINEA URALKODÁSA ALATT KI-KI OLYAN TÖRTÉNETET MOND EL, AMELYNEK TÁRGYÁT TETSZÉSE SZERINT VÁLASZTOTTA

ELSŐ NOVELLA
Ser Cepparrello hamis gyónással becsap egy szent barátot és meghal; halála után pedig szentnek tisztelik, holott életében igen gonosz ember volt, és Szent Ciappellettónak nevezik

MÁSODIK NOVELLA
A zsidó Ábrahám, Giannotto di Civigni ösztönzésére, elmegy a római udvarba: mikor pedig ottan látja a papok gonoszságát, visszatér Párizsba és megkeresztelkedik

HARMADIK NOVELLA
A zsidó Melkizedek a három gyűrűről mondott elbeszélésével megmenekedik ama nagy veszedelemből, melyet Szaladin tervez ellene

NEGYEDIK NOVELLA
Egy barát, ki fölöttébb súlyos büntetést érdemlő bűnbe esett, ügyesen megmenekül a büntetéstől, szemére vetvén az apátúrnak ugyanazon bűnt

ÖTÖDIK NOVELLA
Monferrato őrgrófjának felesége tyúklakomával és néhány találó szóval lelohasztja Franciaország királyának eszeveszett szerelmét

HATODIK NOVELLA
Egy derék ember bizonyos talpraesett mondással megszégyeníti a barátok gonosz képmutatását

HETEDIK NOVELLA
Bergamino, Primassóról és Clugny apátjáról mondott novellájával, ügyesen megcsipkedi Cane della Scala urat hirtelen rájött fösvénysége miatt

NYOLCADIK NOVELLA
Guiglielmo Borsiere csattanós mondással ostorozza Ermino de Grimaldi úr fösvénységét

KILENCEDIK NOVELLA
Ciprus királya egy gascogne-i hölgy találó megjegyzésére pipogya emberből bátor emberré válik

TIZEDIK NOVELLA
Alberto da Bologna mester ügyesen megszégyenít egy hölgyet, aki őt akarta megszégyeníteni hozzá való szerelme miatt

Második nap

KEZDŐDIK A MÁSODIK NAP, MELYEN FILOMÉNA URALKODÁSA ALATT OLY EMBEREKRŐL MONDANAK TÖRTÉNETEKET, KIK KÜLÖNB-KÜLÖNBFÉLE SORSCSAPÁSOK UTÁN, HOLOTT MÁR NEM IS REMÉLTÉK, SZERENCSÉS VÉGET ÉRNEK

ELSŐ NOVELLA
Martinello, ki nyomoréknak tetteti magát, úgy tesz, mintha Szent Arrigo holttesténél meggyógyulna, de minekutána turpissága kiderül, megverik, azután elfogják, és ámbátor már-már ama vesedelembe keveredik, hogy felkötik, végezetül megmenekül

MÁSODIK NOVELLA
Rinaldo d'Asti, akit kirabolnak, Castel Guiglielmóba érkezik, és szállást nyer valamely özvegyasszonynál, s minekutána kára megtérül, épségben és egészségben megtér otthonába

HARMADIK NOVELLA
Három ifjú eltékozolván vagyonát, szegény sorsra jut; egyik unokaöccsük kétségbeesetten hazatér egy apátúr társaságában, kiről kiderült, hogy Angolország királyának leánya; ez azután férjéül választja őt, bátyjainak mindent megtérít, mit elvesztettek, s ismét jómódba juttatja őket

NEGYEDIK NOVELLA
Landolfo Ruffolo elszegényedik, felcsap kalóznak, a genovaiak foglyul ejtik, hajótörést szenved a tengeren, egy ékszerekkel telt ládán partra jut, és minekutána Korfuban egy asszony pártfogásába veszi, gazdagon megtér otthonába

ÖTÖDIK NOVELLA
Andreuccio da Perugia Nápolyba jön, hogy lovakat vásároljon, egy éjszaka során háromszor kerül kemény veszedelembe, valamennyiből megmenekül, s egy rubinkővel hazatér

HATODIK NOVELLA
Madonna Beritolát, ki két fiát elvesztette, két őzgida társaságában meglelik egy szigeten; onnét pedig Lunigianába megy; ottan egyik fia a házigazdájának szolgálatában áll, és annak leányával szerelmeskedik, miért is börtönbe vetik. Szicília fellázad Károly király ellen, és a fiú, miután anyja felismeri, feleségül veszi amaz úrnak leányát; minekutána pedig testvérét is fölleli, ismét jómódba jut

HETEDIK NOVELLA
Babilónia szultánja feleségül küldi egyik leányát Garbo királyához, a leány különb-különbféle kalandokon keresztül négy esztendő leforgása alatt különb-különbféle helyeken kilenc férfinak birtokába jut; végezetül szűz leány gyanánt visszakerül atyjához, ki is előbbi szándoka szerint feleségül küldi őt Garbo királyának

NYOLCADIK NOVELLA
Antwerpen grófja hamis vád miatt számkivetésbe megy, és két gyermekét különb-különb helyeken hagyja Angolországban, maga pedig ismeretlenül visszatér, s szerencsés állapotban leli őket; annak utána csatlós gyanánt beáll Franciaország királyának seregébe, s miután ártatlansága kiderül, visszanyeri méltóságát

KILENCEDIK NOVELLA
Genovai Bernabòt megcsalja Ambrogiuolo, miért is elveszti vagyonát, s parancsot ad, hogy ártatlan feleségét megöljék. Az asszony megmenekül, s férfiruházatban szolgálatába áll a szultánnak: felleli a csalót, Bernabòt pedig Alexandriába hozatja, hol is a csaló elveszti büntetését, maga pedig újból női ruhát ölt, s férjével együtt gazdagon megtér Genovába

TIZEDIK NOVELLA
Paganino da Monaco elrabolja Ricciardo da Chinzica feleségét; ki is midőn megtudja, hol az asszony, odamegy, barátságot köt Paganinóval, visszakéri tőle feleségét, az pedig hajlandó visszaadni néki, ha az asszony is úgy akarja. Az asszony nem akar férjével menni, és Ricciardo halála után feleségül megy Paganinóhoz

Harmadik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON MÁSODIK NAPJA: KEZDŐDIK A HARMADIK, MELYEN NEIFILE URALKODÁSA ALATT OLY EMBEREKRŐL FOLYIK A SZÓ, KIK VALAMELY FÖLÖTTÉBB KÍVÁNATOS DOLGOT ÜGYESSÉGÖKKEL MEGNYERTEK, AVAGY VISSZASZEREZTÉK, MIT ELVESZTETTEK

ELSŐ NOVELLA
Massetto da Lamporecchio némának tetteti magát, s kertésznek áll valamely apácakolostorba; az apácák pedig mind versengenek abban, hogy véle háljanak

MÁSODIK NOVELLA
Valamely csatlós Agilulf király feleségével szeretkezik, mit is Agilulf észrevesz, de nem szól: megleli a tettest és megnyírja; a megnyírt ember mind a többieket megnyírja, s ekképpen kimenekül a csávából

HARMADIK NOVELLA
Valamely hölgy szerelmes egy ifjúba, és tiszta lelkiismeretet színlelvén, gyónás örve alatt rávisz egy szigorú erkölcsű barátot, hogy tudtán kívül kezére járjon gerjedelme teljes-tökéletes kielégítésében

NEGYEDIK NOVELLA
Don Felice oktatja Puccio testvért, hogyan nyerhetné el az örök boldogságot, s annak okáért penitenciát ró reá, melyet is Puccio testvér elvégez, azonközben pedig Don Felice a jámbor férfiúnak feleségével enyeleg

ÖTÖDIK NOVELLA
Zima odaajándékozza paripáját Francesco Vergellesi úrnak, s annak fejében engedelmet nyer, hogy szólhasson feleségével; hogy pedig az asszony hallgat, ő annak nevében felel magának, s a dolognak vége felelete szerint üt ki

HATODIK NOVELLA
Ricciardo Minutolo szerelmes Filippello Fighinolfi feleségébe; megtudja, hogy az asszony féltékeny, s azzal az ürüggyel, hogy Filippello az ő feleségével másnap valamely fürdőben találkozik, elcsalja oda az asszonyt, ki azt hiszi, hogy férjével van; annak utána pedig megtudja, hogy Ricciardóval mulatott

HETEDIK NOVELLA
Tedaldo hajba kap kedvesével, elutazik Firenzéből majd visszatér oda bizonyos idő múltán zarándok képében: beszél a hölggyel, s felfedi előtte tévedését, megszabadítja a haláltól annak férjét, kit elítéltek ama vád miatt, hogy őt meggyilkolta, és kibékíti testvéreivel; annak utána pedig okosan élvezi szerelmét kedvesével

NYOLCADIK NOVELLA
Ferondo bevesz bizonyos port, mire halott gyanánt eltemetik, az apátúr pedig, ki feleségével enyeleg, kiveszi őt sírjából, börtönbe veti, és elhiteti vele, hogy a tisztítóhelyen van; minekutána pedig feltámad, feleségének az apátúrtól született fiát miként tulajdon gyermekét neveli föl

KILENCEDIK NOVELLA
Giletta di Nerbona meggyógyítja Franciaország királyának sipolyát: férjéül kéri Beltramo di Rossiglionét, ki akarata ellenére feleségül veszi őt, s mérgében Firenzébe megy, hol is valamely leányka után settenkedik, de annak képében Giletta hál véle; minekutána pedig két fia születik tőle, megszereti és megtartja felesége gyanánt

TIZEDIK NOVELLA
Valamely Alibech nevezetű leány remetének áll, Rustico barát pedig megtanítja, hogyan kell az ördögöt visszakergetni a pokolba; annak utána elviszik onnét, és Neerbal felesége lesz

Negyedik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON HARMADIK NAPJA, ÉS KEZDŐDIK A NEGYEDIK, MELYEN FILOSTRATO URALKODÁSA ALATT OLY EMBEREKRŐL FOLYIK A SZÓ, KIKNEK SZERELME SZERENCSÉTLEN VÉGRE JUTOTT

ELSŐ NOVELLA
Tancredi, Salerno fejedelme, megöli leányának szerelmesét, s annak szívét aranyserlegben elküldi leányának, ki is méregitalt önt arra, az italt megissza, s ekképpen meghal

MÁSODIK NOVELLA
Alberto testvér elhiteti valamely asszonnyal, hogy Gábriel arkangyal szerelmes belé, kinek képében ő maga többször is szerelmeskedik az asszonnyal; egyszer aztán megijed az asszonynak rokonaitól, kiugrik a házból, s megbúvik valamely szegény embernek házában, ki is vadember képében másnap a piacra vezeti őt, hol felismerik, annak utána pedig szerzetes testvérei megfogják és börtönbe vetik

HARMADIK NOVELLA
Három ifjú szeret három nővért, s azokkal együtt Kréta szigetére szöknek; a legidősebb leány féltékenységében megöli szerelmesét; a második odaadja magát Kréta hercegének, s megmenti az előbbit a halálbüntetéstől, de őt magát a kedvese megöli, s az idősebbik leánnyal elmenekül; a gyilkossággal a harmadik nővért s ennek szerelmesét vádolják; és elfogatván be is vallják a gyilkosságot, de félnek a haláltól, pénzzel megvesztegetik a porkolábokat, és szegényen Rhodos szigetére menekülnek, hol is nagy nyomorúságban végzik életöket

NEGYEDIK NOVELLA
Gerbino amaz ígéret ellenére, melyet Guiglielmo király, a nagyapja, hit alatt tett, megtámadja Tunisz királyának hajóját, hogy elrabolja annak leányát; minekutána pedig a hajó legénysége megöli a leányt, ő lekaszabolja a legénységet, végezetül pedig néki fejét veszik

ÖTÖDIK NOVELLA
Lisabetta bátyjai megölik annak kedvesét: ki is megjelenik a leánynak álmában, s megmutatja néki, hol vagyon eltemetve. A leány titokban kiássa annak fejét, s valamely bazsalikomcserépbe helyezi; ott zokog felette álló óra hosszat minden áldott nap, mígnem bátyjai elveszik tőle, s akkor a leány kevés idő múltán meghal bánatában

HATODIK NOVELLA
Andreuola szereti Gabriottót, elmondja néki álomlátását, az viszont elmondja a leánynak a magáét; egyszerre csak meghal a leánynak karjaiban; miközben pedig a holttetemet a leány és cselédje annak házába viszik, elfogják őket a poroszlók; a leány elmondja, mi történt: a városbíró erőszakot akar elkövetni rajta, de a leány ellenszegül; atyja megtudja, hogy hol van, s minekutána ártatlansága kiderül, kiszabadítja; a leány azonban semmi áron nem akar tovább a világban maradni, és apácának áll

HETEDIK NOVELLA
Simona szereti Pasquinót, midőn együtt vannak egy kertben, Pasquino megdörzsöli fogait zsályalevéllel és meghal; Simonát elfogják, ki is mikor meg akarja mutatni a bírónak, hogyan halt meg Pasquino, ugyancsak megdörzsöli fogait amaz zsálya levelével és hasonlatosképpen szörnyethal

NYOLCADIK NOVELLA
Girolamo szereti Salvestrát, Girolamo, anyjának unszolására Párizsba megyen; mikor visszatér, megtudja, hogy Salvestra férjhez ment. Titokban behatol annak házába, és ottan mellette meghal; annak utána elviszik valamely templomba, hol is holtteste mellett Salvestra meghal

KILENCEDIK NOVELLA
Guiglielmo Rossiglione úr megéteti feleségével Guiglielmo Guardastagno úr szívét, kit az asszony szeretett, ő maga pedig meggyilkolt; mikor az asszony ezt megtudja, az ablakból a mélységbe veti magát és szörnyethal, és szerelmesével együtt temetik el

TIZEDIK NOVELLA
Valamely orvos felesége halott gyanánt ládába helyezi alvó kedvesét; a ládát két uzsorás elviszi maga házába. Az ifjú felébred, és tolvaj gyanánt elfogják; a hölgy szolgálója megvallja a bírónak, hogy ő tette be a férfit ama ládába, melyet az uzsorások elloptak; miért is a férfi megmenekül az akasztófától, az uzsorásokat pedig a láda ellopása miatt pénzbírságra ítélik

Ötödik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON NEGYEDIK NAPJA: KEZDŐDIK AZ ÖTÖDIK, MELYEN FIAMMETTA URALKODÁSA ALATT OLY SZERELMESEKRŐL LÉSZEN SZÓ, KIK KEMÉNY ÉS SIRALMAS MEGPRÓBÁLTATÁSOK UTÁN MEGNYERTÉK BOLDOGSÁGUKAT

ELSŐ NOVELLA
Cimonénak a szerelemtől megjön az esze, és kedvesét, Efigeniát hajón megszökteti; Rodoszban börtönbe kerül, melyből Lisimaco kiszabadítja; akkor annak segítségével elrabolja Efigeniát és Cassandrát menyegzőjük napján, s velök együtt Krétába szökik; s minekutána mindegyik feleségül veszi kedvesét, velök együtt hazahívják őket

MÁSODIK NOVELLA
Costanza szereti Martuccio Gomitót, s mikor hírét veszi, hogy az ifjú meghalt, kétségbeesésében egyedül csónakba száll, melyet a szél Susába sodor; kedvesét Tuniszban életben leli, felfedi magát előtte, s mivel az bizonyos tanácsaiért nagy becsületben vagyon a királynál, feleségül veszi a leányt, s véle együtt gazdagon megtér Lipari szigetére

HARMADIK NOVELLA
Pietro Boccamazza megszökik Agnolellával, rablók akadnak útjokba; a leány valamely erdőbe menekül, s annak utána egy kastélyba viszik; Pietrót elfogják, de megmenekül a rablók kezéből, s némi hányattatások után eljut amaz kastélyba, melyben Agnolella van; feleségül veszi őt, s véle együtt megtér Rómába

NEGYEDIK NOVELLA
Lizio da Valbona úr ott lepi leányánál Ricciardo Manardit; akkor ez feleségül veszi a leányt, annak atyjával pedig megbékél

ÖTÖDIK NOVELLA
Guidotto da Cremona leánykáját Giacomino da Pavia gondjaira bízza s meghal; a leányt Faenzában Giannole di Severino és Minghino di Mingole szereti; összeverekednek miatta, de akkor kiderül, hogy a leány Giannole húga, mire Minghinóhoz adják feleségül

HATODIK NOVELLA
Gian di Procidát ott kapják kedvesénél, kit már annak előtte Frigyes királynak ajándékoztak; akkor oszlophoz kötözik, hogy a leánnyal együtt megégessék; mivel azonban Ruggieri dell'Oria felismeri, megmenekül és feleségül veszi a leányt

HETEDIK NOVELLA
Teodoro szerelmes Violantéba, gazdájának, Amerigo úrnak leányába, s teherbe ejti, miért is akasztófára ítélik; s mikor vesszőzés közben a vesztőhelyre viszik, atyja felismeri, megszabadítja, ő pedig feleségül veszi Violantét

NYOLCADIK NOVELLA
Nastagio degli Onesti szerelmes a Traversari család egyik hölgyébe; eltékozolja vagyonát, de nem tudja megnyerni annak szerelmét. Hozzátartozóinak kérésére Chiassiba megy; ottan szemtanúja, amint valamely lovag meghajszol egy leányt, megöli és két kutyának veti eledelül. Meghívja ebédre rokonait és ama hölgyet, kit szeret, ki ugyancsak szemtanúja lesz, amint ama leányt a kutyák marcangolják; és akkor félelmében, hogy vele is ilyesmi történhetik, feleségül megy Nastagióhoz

KILENCEDIK NOVELLA
Federigo degli Alberighi szerelmes, de nem nyer viszontszerelmet, és az udvarlásban eltékozolja minden vagyonát, csupán egy sólyma marad; mivel pedig egyebe nincs, ezt tálalja fel ebédre hölgyének, ki meglátogatja; ki is mikor ezt megtudja, megenyhül irányában, feleségül megy hozzá, és gazdag emberré teszi

TIZEDIK NOVELLA
Pietro di Vinciolo elmegy hazulról vacsorára, felesége felhívat magához egy fiút. Pietro hazatér, az asszony a fiút a tyúkkas alá rejti. Pietro elmeséli, hogy Ercolano, kinél vacsorán volt, házában felfedezett egy ifjút, kit felesége bebocsátott, az asszony legyalázza Ercolano feleségét, egy szamár véletlenül rálép az ujjára a fiúnak, ki a tyúkkas alatt lapul, s ki erre elordítja magát. Pietro odaszalad, meglátja; megismeri felesége hűtlenségét, de végezetül is maga fajtalankodása kedvéért megbékül vele

Hatodik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON ÖTÖDIK NAPJA, KEZDŐDIK A HATODIK, MELYEN ELISA URALKODÁSA ALATT OLY EMBEREKRŐL FOLYIK A SZÓ, KIK VALAMELY TALPRAESETT VÁLASSZAL VAGY GYORS ELHATÁROZÁSSAL MEGSZABADULTAK VALAMELY VESZTESÉGTŐL, VESZEDELEMTŐL VAGY MEGSZÉGYENÜLÉSTŐL

ELSŐ NOVELLA
Egy lovag azt mondja madonna Orettának, hogy egy novellával úgy elszórakoztatja, miképpen úgy érzi majd, mintha lóháton mentek volna; de mivel ügyetlenül beszél, a hölgy kéri, hogy engedje leszállnia a lóról

MÁSODIK NOVELLA
Cisti pék egy mondásával figyelmezteti Geri Spina urat kérésének szerénytelenségére

HARMADIK NOVELLA
Monna Nonna de'Pulci Firenze püspökének túlságosan tisztességtelen tréfálkozására csattanós választ ad, mellyel elhallgattatja

NEGYEDIK NOVELLA
Chichibio, Currado Gianfigliazzinak szakácsa, talpraesett válaszával, mentegetődzvén, Currado dühét kacagásra fordítja, s megmenekül a büntetéstől, mellyel Currado megfenyegette

ÖTÖDIK NOVELLA
Forese da Rabatta uram és Giotto mester, a festő, Mugellóból jövet, tréfálkozván, csipkedik egymást ágrólszakadt külsejök miatt

HATODIK NOVELLA
Micbele Scalza megbizonyítja némely ifjaknak, hogy a Baronciak a legnemesebb férfiak e világon s a tengeren, és vacsorát nyer

HETEDIK NOVELLA
Madonna Filippát a férje rajtakapta kedvesével; törvénybe idézi, de ottan az asszony talpraesett és mulatságos válaszával kimenti magát, s eléri, hogy a törvényt megváltoztatják

NYOLCADIK NOVELLA
Fresco azt tanácsolja unokahúgának, hogy ne nézzen a tükörbe, ha, mint mondotta, bosszúságára vagyon utálatos embereket látnia

KILENCEDIK NOVELLA
Guido Cavalcanti valamely tréfaszóval udvariasan legorombít bizonyos firenzei lovagokat, kik megrohanták

TIZEDIK NOVELLA
Cipolla testvér megígéri bizonyos parasztoknak, hogy megmutatja nékik Gábriel arkangyal szárnyatollát; de mivel azoknak helyében széndarabokat lel, azt mondja, hogy ezek ama szénből valók, melyen szent Lőrincet megsütötték

Hetedik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON HATODIK NAPJA, KEZDŐDIK A HETEDIK, MELYEN DIONEO URALKODÁSA ALATT OLY ASSZONYOKRÓL FOLYIK A SZÓ, KIK AKÁR SZERELEMBŐL, AKÁR AZÉRT, HOGY VALAMI BAJBÓL MENEKEDJENEK, MEGCSALJÁK FÉRJÖKET, AKÁR RÁJÖTT AZ, AKÁR NEM

ELSŐ NOVELLA
Gianni Lotteringhi éjjel kopogtatást hall ajtaján; felkelti feleségét, ki is elhiteti vele, hogy kísértet kopog; odamennek, hogy megbabonázzák valamely ráolvasással, mire a kopogás megszűnik

MÁSODIK NOVELLA
Peronella hordóba bújtatja kedvesét, mikor a férje hazatér; mivel pedig a férj a hordót eladta, az asszony azt mondja, hogy ő is eladta valakinek, aki éppen benne van, és megvizsgálja, vajon ép-e. Akkor az illető kibújik, a hordót a férjjel kitisztogattatja, és hazaviteti házába

HARMADIK NOVELLA
Rinaldo barát a komaasszonyával szerelmeskedik; a férj ott kapja őt az asszony szobájában; akkor tehát elhitetik véle, hogy a barát ráolvasott a fiacskája gilisztáira

NEGYEDIK NOVELLA
Tofano egy éjszaka kizárja a házból feleségét, ki is mivel semmi rimánkodás árán nem tud bejutni, úgy tesz, mintha a kútba vetné magát, de csak egy nagy követ dob bele. Tofano kijön a házból és odaszalad, mire az asszony besurran a házba, kizárja az urát, és nagy nyelveléssel lepocskondiázza

ÖTÖDIK NOVELLA
A féltékeny férj papnak öltözködvén, meggyóntatja feleségét, ki is megvallja néki, hogy szeret egy papot, ki minden éjjel meglátogatja; miközben tehát a féltékeny férj nagy titokban lesbe áll a kapuban, az asszony a tetőn által beengedi kedvesét, és mulatja magát véle

HATODIK NOVELLA
Madonna Isabellát meglátogatja Lambertuccio, ki szerelmes belé, éppen akkor, mikor Leonetto nála van; midőn pedig a férje hazajön, Lambertucciót tőrrel a kezében kizavarja a házból, Leonettót pedig a férj hazakíséri

HETEDIK NOVELLA
Lodovico felfedi madonna Beatrice előtt iránta való szerelmét; akkor a hölgy maga ruhájában leküldi férjét, Eganót a kertbe, maga pedig szerelmeskedik Lodovicóval, ki is annak utána felkel, kimegy a kertbe, és elnáspángolja Eganót

NYOLCADIK NOVELLA
Egy féltékeny embernek felesége éjszakára madzagot köt maga lába ujjára, és ekképpen tudja meg, mikor jön hozzá kedvese. Férje észreveszi, s miközben utánaszalad az asszony szeretőjének, az asszony maga helyett egyik szolgálóját fekteti ágyába, ezt a férj csúful elveri, s levágja a haját, annak utána pedig elmegy az asszonynak bátyjaiért, kik is látván, hogy a dolog nem igaz, kegyetlenül összeszidják a férjet

KILENCEDIK NOVELLA
Nicostrato felesége, Lidia, szereti Pirrót, ki is, hogy az asszony meggyőzze őt, három dolgot kíván tőle, miket az rendre megtesz; annak utána Nicostrato szeme láttára szerelmeskedik az ifjúval, Nicostratóval pedig elhiteti, hogy az, mit látott, nem igaz

TIZEDIK NOVELLA
Két sienai ifjú szeret egy hölgyet, ki komaasszonya az egyiknek; a koma meghal, s ígérete szerint megjelenik cimborájának, és elmeséli neki, miképpen megyen sora a másvilágon

Nyolcadik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON HETEDIK NAPJA; KEZDŐDIK A NYOLCADIK, MELYEN LAURETTA URALKODÁSA ALATT ARRÓL VAN SZÓ, MIKÉPPEN JÁR TÚL MINDEN ÁLDOTT NAP NŐ A FÉRFINAK, VAGY FÉRFI A NŐNEK, VAGY EGYIK EMBER A MÁSIKNAK ESZÉN

ELSŐ NOVELLA
Gulfardo pénzt vesz kölcsön Guasparruolótól, és minekutána annak feleségével megegyezett, hogy emez pénz fejében véle hál, a pénzt odaadja neki, és az asszonynak füle hallatára azt mondja Guasparruolónak, hogy megadta a pénzt az asszonynak, mit is ez igaznak elismer

MÁSODIK NOVELLA
Varlungo plébánosa szerelmeskedik monna Belcoloréval; zálogul otthagyja nála köpönyegét; mozsarat kér tőle kölcsön, s mikor visszaküldi, visszakéri köpönyegét, melyet zálogban otthagyott; melyet is a jóasszony csípős kiszólás kíséretében visszaad

HARMADIK NOVELLA
Calandrino, Bruno és Buffalmacco végigmegy a Mugnone partján; meg akarják keresni a Heliotrop-követ; Calandrino azt hiszi, hogy megtalálta; kövekkel megrakodva hazatér; felesége civakodni kezd véle, mire ő mérgében megveri, cimboráinak pedig elmeséli azt, amit azok jobban tudnak nála

NEGYEDIK NOVELLA
A fiesolei prépost szerelmes valamely özvegyasszonyba, ki azonban nem szereti őt; s midőn azt hiszi, hogy az asszonnyal hál, tulajdonképpen egyik szolgálójával hál, és akkor, a menyecske fivérei segítségével, a püspök rajtakapja

ÖTÖDIK NOVELLA
Firenzében három ifjú lehúzza egy marchei bírónak a nadrágját, miközben a bíró székében ül, s igazságot teszen

HATODIK NOVELLA
Bruno és Buffalmacco ellopja Calandrino disznaját; ráveszik őt, hogy próbát tegyen gyömbérpirulával meg édes borral, hogy nyomára jusson a disznónak; neki magának egymás után beadnak áloéban főzött két vadgyömbér-pirulát, s akkor ráolvassák, hogy ő maga volt a tolvaj; tetejében még kénytelen váltságdíjat adni nékik, hogy el ne mondják feleségének

HETEDIK NOVELLA
Egy deák beleszeret valamely özvegyasszonyba, ki mást szeret, s egy téli éjszakán által állatja és várakoztatja a deákot a hóban; annak utána a deák valamely dologban tanácsot ad a hölgynek, kit is július havában egész napon által meztelenül állat valamely torony tetején, legyeknek és bögölyöknek és a nap tüzének prédájául

NYOLCADIK NOVELLA
Két jó barát közül az egyik a másiknak feleségével szerelmeskedik; mikor a másik észreveszi, a feleségével egyetértésben úgy intézi, hogy barátját ládába zárja, s mikor az benne van, ő maga a láda tetején annak feleségével szerelmeskedik

KILENCEDIK NOVELLA
Simone mester, az orvos, be akar jutni valamely kalandos társaságba; Bruno és Buffalmacco elküldi őt éjjel bizonyos helyre, hol is Buffalmacco betaszítja egy pöcegödörbe, s otthagyja

TIZEDIK NOVELLA
Egy szicíliai leány nagy furfangosan kicsalja valamely kereskedőtől mindenét, mit az Palermóba hozott; mikor a kereskedő megint visszajön, úgy tesz, mintha még több árut hozott volna magával, kölcsönpénzt vesz a leánytól, s annak fejében vizet meg kócot hagy neki

Kilencedik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON NYOLCADIK NAPJA; KEZDŐDIK A KILENCEDIK, MELYEN EMILIA URALKODÁSA ALATT KI-KI TETSZÉSE SZERINT VALÓ TÁRGYBAN MOND NOVELLÁT, AMIRŐL ÉPPEN KEDVE TARTJA

ELSŐ NOVELLA
Madonna Francescába ketten szerelmesek, Rinuccio és Alessandro, de ő egyiket sem szereti, miért is az egyiket ráveszi, hogy halott gyanánt feküdjön be egy sírba, a másikat pedig, hogy ezt az élőhalottat vigye el hozzá; de mivel egyik sem tud végére járni a dolognak, ügyesen lerázza őket a nyakáról

MÁSODIK NOVELLA
Valamely fejedelemasszony sebtiben fölkel a sötétben, hogy az ágyban kapja szerelmesével együtt az egyik apácát, kit bevádoltak nála; mivel pedig a fejedelemasszonynál éppenséggel egy pap van, hirtelenében a papnak nadrágját teszi fejére, abban a hiszemben, hogy az apácafőkötőt teszi fel; mikor pedig a bepanaszolt apáca észreveszi ezt, figyelmezteti rá a fejedelemasszonyt, mire megszabadul a büntetéstől, s azontúl kénye-kedve szerint együtt lehet szerelmesével

HARMADIK NOVELLA
Simone mester, Bruno és Buffalmacco és Nello unszolására elhiteti Calandrinóval, hogy teherbe esett: miért is ez a három fent mondott fickónak orvosságra kappanokat és pénzt ad, és szülés nélkül megszabadul terhességétől

NEGYEDIK NOVELLA
Cecco Fortarrigo mindenét eljátssza Buonconventóban, azonfelül pedig Cecco Angiulieri pénzét is, és egy szál ingben utánaszalad, s azt kiabálja, hogy amaz kirabolta őt, mire Angiulierit a parasztok elfogják; akkor Fortarrigo magára ölti amannak ruháit, felszáll annak lovára s elvágtat, őt magát pedig egy szál ingben otthagyja

ÖTÖDIK NOVELLA
Calandrino beleszeret valamely leányba; Brunótól talizmánt kap, mellyel is, midőn a leányt megérinti, az véle megyen; de Calandrinót rajtacsípi a felesége, és istenigazában lepocskondiázza

HATODIK NOVELLA
Két ifjú éjjeli szállást vesz egy atyafinál; közülök egyik a fogadósnak leányához fekszik, a fogadósnak felesége pedig tévedésből a másik ifjúval hál. Az, ki a leánynál volt, később az apja mellé fekszik, és mindent elmond néki, abban a hiszemben, hogy cimborájával beszél. Hangos pörlekedésökre az asszony észbe kap, átmegy leányának ágyába, s talpraesett mondással elsimítja a zűrzavart

HETEDIK NOVELLA
Talano di Molese azt álmodja, hogy egy farkas szétmarcangolja feleségének nyakát és arcát; óvatosságra inti az asszonyt, de az nem hallgat rá, s ekképpen a dolog valóban megesik

NYOLCADIK NOVELLA
Biondello becsapja Ciaccót egy ebéddel, miért is Ciacco nagy ravaszul bosszút áll, s úgy intézi, hogy Biondellót irgalmatlanul elagyabugyálják

KILENCEDIK NOVELLA
Két ifjú tanácsot kér Salamontól: az egyik abban, hogy miképpen nyerjen szerelmet, a másik, hogy miképpen fenyítse meg akaratos feleségét. Az előbbinek feleli, hogy szeressen, a másodiknak pedig, hogy menjen a Libahídhoz

TIZEDIK NOVELLA
Donno Gianni di Barolo varázslatot végez Pietro koma kívánságára, hogy ennek feleségét kancává változtassa; és mikor arra kerül a sor, hogy a farkat is rávarázsolja, Pietro koma beleszól, hogy neki nem kell a farok, s ezzel elrontja az egész varázslatot

Tizedik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON KILENCEDIK NAPJA; KEZDŐDIK A TIZEDIK, MELYEN PAMFILO URALKODÁSA ALATT OLY EMBEREKRŐL FOLYIK A SZÓ, KIK NAGYLELKŰN VAGY NEMESEN CSELEKEDTEK VALAMIT A SZERELEMBEN AVAGY MÁS DOLOGBAN

ELSŐ NOVELLA
Valamely lovag a spanyol király szolgálatában áll; de úgy érzi, hogy nem nyer tőle méltó jutalmat, miért is a király biztos próbával megbizonyítja neki, hogy nem ő a hibás benne, hanem a lovagnak balszerencséje; annak utána pedig dúsan megajándékozza

MÁSODIK NOVELLA
Ghino di Tacco elfogja Clugny apáturat, és meggyógyítja gyomrának nyavalyáját, annak utána pedig szabadon bocsátja. Ez pedig visszatérvén a római udvarba, Ghinót megbékélteti Bonifác pápával, ki őt ispotályos lovaggá teszi

HARMADIK NOVELLA
Mitridanes irigykedik Náthánra annak nemeslelkűsége miatt; elindul, hogy meggyilkolja, bár nem ismeri; rábukkan, s akkor az tájékoztatja a dolgoknak módja felől, mire az ifjú megegyezés szerint találkozik vele az erdőben, s mikor ráismer, elszégyelli magát, és barátságot köt vele

NEGYEDIK NOVELLA
Gentile de'Carisendi úr Modenából jövet kiveszi sírjából a hölgyet, kit szeretett, s kit halott gyanánt eltemettek; ki is magához tér, és fiat szül, Gentile úr pedig őt is, fiacskáját is visszaadja a férjének, Niccoluccio Caccianimicónak

ÖTÖDIK NOVELLA
Madonna Dianora januárban májusi gyönyörű kertet kér Ansaldótól. Ansaldo elkötelezi magát valamely varázslónak, s megadja a kertet a hölgynek, kinek ura engedelmet ad, hogy Ansaldo kedvét töltse; ez a férj nagylelkűségének hallatára feloldozza a hölgyet ígérete alól, a varázsló pedig feloldozza Ansaldót, és semmit nem fogad el tőle

HATODIK NOVELLA
A győzelmes Öreg Károly király beleszeret valamely ifjú hajadonba, de elröstelli magát bolondos gondolatja miatt, s a leányt és annak testvérét nagy tisztességgel férjhez adja

HETEDIK NOVELLA
Péter király értesülvén, mely forró szerelemmel viseltetik irányában a betegségében sínylődő Lisa, megvigasztalja őt; annak utána pedig férjhez adja valamely nemes ifjúhoz, homlokon csókolja, s magát lovagjául örökre elkötelezi

NYOLCADIK NOVELLA
Sofronia azt hiszi, hogy Gisippus felesége, holott Titus Quinctius Fulvus felesége, és ezzel Rómába megyen, hová Gisippus szegény sorban ugyancsak megérkezik, és abban a hiszemben, hogy Titus megveti őt, azt mondja, hogy embert ölt, meghalni kívánkozván. Titus megismeri, s hogy megmentse, magát vallja gyilkosnak; ennek hallatán azonban az igazi gyilkos felfedi magát; miért is Octavianus mind valamennyiöket felmenti, Titus pedig húgát Gisippusnak adja feleségül, s megosztja véle minden javát

KILENCEDIK NOVELLA
Szaladint, ki kereskedő képében jár, megvendégeli Torello; megindul a keresztes hadjárat; Torello időt szab feleségének, midőn újból férjhez mehet; fogságba esik; a szultán hírét hallja mint ügyes sólyomidomítónak; felismeri, magát is felfedi, és Torellót nagy tisztességgel vendégeli; Torello nyavalyába esik, és varázslat segedelmével egy éjszaka alatt Paviába jut; minekutána pedig a lakodalmon, melyet felesége új menyegzőjén tartanak, felismerik, feleségével együtt megtér házába

TIZEDIK NOVELLA
Saluzzo őrgrófja, kit belső emberei kéréseikkel zaklatnak, hogy megházasodjék, mégis maga feje szerint választ feleséget, elveszi egyik parasztnak a leányát, kitől két gyermeke születik, s ezeket állítólag megöleti. Annak utána ürügyül veti, hogy megbánta házasságát, és azzal a szesszel, hogy mást vesz feleségül, hazahozatja tulajdon leányát, mintha az volna új felesége, maga feleségét pedig egy szál ingben kiűzi házából; de látván, hogy az asszony mindent békességgel tűr, meggyarapodik iránta való szerelme, visszahívja házába, megmutatja néki felnövekedett gyermekeit, s őrgrófné gyanánt tiszteli, és tiszteletet szerez néki

Végezetül szól az íródeák

Elöljáró beszéd

KEZDŐDIK A DEKAMERON NEVEZETŰ KÖNYV,
MÁS NEVÉN GALEOTTO HERCEG,
MELYBEN SZÁZ ELBESZÉLÉS FOGLALTATIK,
MELYEKET TÍZ NAPON ÁLTAL ELMONDOTT
HÉT HÖLGY ÉS HÁROM IFJÚ ÚR

Emberség dolga szánakozni azokon, kiket balsors sújtott; és ámbátor ez minden embernek díszére válik, mégis legfőképpen azoknak tartozó kötelességök, kik már magok is vigasztalásra szorultak, s másoktól vigasztalásban részesültek: ha volt valaha valaki, kinek szüksége volt rá, ki sokra becsülte s kinek gyönyörűsége tellett benne, hát itt vagyok egynek mindjárt jómagam. Mivelhogy ifjú legény koromtól mind ez mostani időmig nemes és magasztos szerelem perzselő tüze lobogott bennem, talán nagyobb lánggal, mintsem hogy illendő volna hitvány semmiségemben szólanom is róla; ámbátor hogy éppen ama jeles elmék, kik hírét vették ím ez dolgomnak, dicsérettel halmoztak érette, s becsületem előttük igen meggyarapodott, mindazáltal keserves kínzatással meg kellett szenvednem miatta, nem ugyan szerelmes hölgyem kegyetlenségének, hanem a keblemben fogantatott pusztító tűznek okán, melyet zabolátlan vágyakozásom vajmi gyengécskén fékezett: mivelhogy pedig semminemű illendő határon bévül nem hagyott nyugtot lelnem, bizony gyakorta kelleténél több gyötrődést zúdított nyakamba, mintsem ínyemre lett volna.

Ilyetén gyötrődésemben néhány barátaim nyájas oktatásai és dicséretes vigasztalásai oly híves enyhülést nyújtottak nekem, hogy nagy-erős hittel vallom: nekik köszönhetem, hogy sikerült megmenekednem a haláltól. Mindazáltal, mivelhogy így tetszett annak, ki maga véghetetlenségében megtörhetetlen törvényül szabta, hogy minden e világi dolog véges legyen, az én szerelmem is, mely minden szerelmeknél izzóbban lobogott, s melyet sem erősen feltett szándokom, sem a bölcs tanács, sem a nyilvánvaló szégyen, sem a belőle netalán támadó veszedelem nem bírt megtörni vagy meghajlítani, idők múltán maga magától oly igen lelohadott, hogy immár e mostani időre nem maradt belőle egyéb lelkemben, mint ama gyönyörűség, melyet a szerelem annak rendje szerint mindenkinek megad, ki nem merészkedik hajójával túlságosan messzire az ő tengerének sötét vizein: annak okáért most, hogy minden aggságom szertefoszlott, úgy érzem, hogy csupán az édesség maradt meg belőle, holott annak előtte ugyancsak szüntelen marcangolt-gyötört.

Mindazáltal, ámbátor a gyötrelem elmúlott, azért nem halt ki belőlem az annak idején élvezett jótétemények emlékezete, melyekkel azok árasztottak el, kik irányomban tanúsított jóságukban megosztották velem az én gyötrelmeimet; hiszem, hogy ennek emlékezetét nem is oltja ki bennem soha más, ha nem a halál. És mivelhogy a háládatosság, hitem szerint, minden jelességek között legkivált dicséretes, visszája pedig a legnagyobb hitványság, nehogy háládatlannak nézzenek, feltettem magamban, hogy amennyire csekély erőmből telik, mostan már, hogy szabad embernek mondhatom magamat, viszonzásképpen mindazért, amiben részesültem, némi enyhülést nyújtok, ha nem is éppen azoknak, akik rajtam könnyítettek, hiszen ezeknek jeles értelmök avagy jó szerencséjök miatt talán nincs is rá szükségök, hanem legalább azoknak, kik rászorulnak. És ámbátor az én támogatásom, avagy vigasztalásom, akárhogy nevezzük is, meglehetősen keveset jelenthet és jelent azoknak, kik rászorulnak, mindazáltal úgy vélem, hogy ím ez vigasztalást leginkább ott kell nyújtanom, hol nyilván legnagyobb szükség van reá, egyfelől, mert ottan hajt legtöbb hasznot, másfelől, mert ottan kedvesebb-kívánatosabb is.

És ki merné kétségbe vonni, hogy e vigasztalást, bárminő légyen is, sokkalta inkább a gyönge nőknek, mint a férfiaknak illendő nyújtanunk? A nők remegve és pironkodva rejtegetik gyöngéd keblökben a szerelem titkos lángjait, hogy pedig ezeknek mennyivel nagyobb az erejök, mint a nyíltan lobogó lángoknak, tudják azok, kik próbát tettek benne: és ezenfelül a nők, atyjok, anyjok, bátyjok, férjök akaratja, kénye-kedve, parancsa kényszerűségéből szobájuk négy szűk fala közé zártan töltik idejöket, és szemre ugyan tétlenül üldögélnek, de egyazon órában feltámad meg lelankad bennök az akarat, és különb-különb gondolatokat hánytorgatnak elméjökben, melyek bizony semmi módon nem lehetnek örökké vidámak. És ha ezeknek során, tüzes sóvárgásuk ösztökéje alatt némi búskomorság lepi meg lelköket, bizonyos, hogy fölöttébb nagy gyötrelmökre fészket ver benne, ha ugyan újabb ösztönzések ki nem szórják onnét: nem is szólván arról, hogy a nők sokkalta gyöngébbek a béketűrésben, mint a férfiak. Szerelmes férfiakkal ilyesmi nem eshetik, amint nyilván megbizonyosodhatunk felőle. A férfiaknak, ha búskomorság, avagy nehéz gond leveri őket, bővében van rá módjuk, hogy megkönnyebbüljenek, avagy lerázzák azt magukról; mivelhogy nekik, ha kedvök tartja, mindig módjuk van benne, hogy őgyelegjenek, változatos dolgokat halljanak és lássanak, madarásszanak, vadásszanak, halásszanak; lovagoljanak, kockázzanak, avagy üzleteket kössenek. Bármelyik utat-módot választják is, mindegyik alkalmatos arra, hogy egészen vagy részben lekösse lelköket, és legalább kicsiny időre eltérítse a kelletlen gondolattól: ilyetén-képpen, egyik vagy másik módon, vagy vigasztalódás száll reájuk, vagy legalább csökken a kellemetlenségök.

Annak okáért, hogy néni részben jóvátegyem a Sorsnak hibáját, mely éppen ott méri fukarabb módon segítségét, ahol csekélyebb az erő, mint ahogy a gyönge nőknél látjuk: az a szándokom, hogy szerelmes hölgyeknek segítségül és menedékül (mivelhogy a többieknél megteszi a tű, az orsó és a motolla), elmondok száz novellát vagy mesét, vagy példázatot, vagy történetet, mindegy, hogy minek nevezzük, melyeket hét hölgyből és három ifjúból összeverődött tisztes társaság mesélt el a múlt halálos járvány szörnyű idején, és hozzáfűzök néhány dalocskát, melyeket a fent mondott hölgyek énekeltek az ő gyönyörűségökre. Ezekben a novellákban szóba kerülnek az újabb és a régi időkben esett mulatságos és zordon szerelmi történetek és egyéb kalandos esetek; eme novellákból a fent mondott hölgyek, kik ezeket majd olvassák, a bennök elmondott mulatságos esetek révén egyfelől gyönyörűséget, másfelől hasznos okulást meríthetnek; mivelhogy megismerhetik, mit kell keresniök, s egyúttal, hogy mit kell követniök: ilyesmi pedig, hiszem, nem eshetik anélkül, hogy el ne illanjon a búbánat. Ha pedig ez így leszen (adja Isten, hogy így legyen), akkor adjanak hálát Ámornak, ki engem megszabadított bilincseimtől, és módot adott rá, hogy gondoskodjam az ő mulattatásokról.

Első nap

KEZDŐDIK A DEKAMERON ELSŐ NAPJA, MELYEN A SZERZŐ ELMONDJA: MIKÉPPEN ESETT, HOGY AZ ALÁBB SZÍNRE LÉPŐ SZEMÉLYEK EGYBEGYŰLTEK, HOGY MESÉLJENEK EGYMÁSNAK, ANNAK UTÁNA PEDIG PAMPINEA URALKODÁSA ALATT KI-KI OLYAN TÖRTÉNETET MOND EL, AMELYNEK TÁRGYÁT TETSZÉSE SZERINT VÁLASZTOTTA

Valahányszor elmélkedéseimben elgondolom, bájosabbnál bájosabb hölgyeim, hogy ti valamennyien természettől fogva mily érzékeny szívűek vagytok, belátom, hogy könyvem felfogásotok szerint komoran és gyászosan fog kezdődni, mivelhogy az elmúlt halálos járvány fájdalmas emlékezetét viseli homlokán, melyet egy értelemmel átkoz mindenki, akár megélte, akár más úton-módon tud róla. De azért nem akarom, hogy ez visszariasszon benneteket a továbbolvasástól, mintha bizony olvasás közben szüntelenül sóhajok és könnyek között vezetne utunk. Vegyétek úgy e borzalmas kezdetet, mint a vándor a zordon és meredek hegyet, melynek lábánál szépséges és kellemes síkság terül, melyben annál nagyobb gyönyörűségök telik, minél fáradságosabb volt a felkapaszkodás és a leereszkedés. És valamint a vidámság határán ott leskelődik a fájdalom, éppúgy a gyötrelmek határán ott várakozik az öröm. Ezt a rövidke szomorkodást (rövidnek mondom, mert mindössze néhány lapra terjed) nyomon követi az édesség és a gyönyörűség, mit eleve megígértem nektek, s mit talán nem is várnátok ilyen kezdet után, ha be nem jelenteném. És valóban, ha tisztességgel más úton vezethettelek volna benneteket oda, hová akarlak, nem pedig ezen a zord ösvényen, szíves örömest megtettem volna; mivelhogy azonban eme visszaemlékezés nélkül nem tudnám megértetni, hogyan s mi okból estek mindama dolgok, melyek alább írva következnek, kénytelen-kelletlen ráadom fejemet a leírására.

Elmondom tehát, hogy az Isten Fia üdvösséges Megtestesülésének immár ezerháromszáznegyvennyolcadik esztendejét írták, midőn jeles Firenze városában, mely szépségével felülmúlja mind a többi itáliai városokat, kiütött a halálos pestis, melyet az égitestek hatalma vagy Istennek bűnös cselekedeteinken érzett igazságos haragja zúdított a halandókra, hogy észre térítsen bennünket; e pestis alig néhány esztendővel annak előtte bukkant fel a keleti országokban, s minekutána ottan rengeteg embert elpusztított, feltarthatatlanul harapódzott egy helyről a másra, s nyomorúságunkra a Nyugaton is elterjedt. És ellenében ugyan csütörtököt mondott minden okosság és emberi vigyázatosság, mellyel evégre rendelt városi biztosok a sok szennytől megtisztították a várost, megtiltották, hogy oda bárminemű beteg ember betegye a lábát, s bőven osztogatták a jó tanácsokat az egészség megóvására; nem volt foganatja a jámbor könyörgéseknek sem, melyeket újra meg újra, az elrendelt körmeneteken is, más módokon is intéztek Istenhez ájtatos emberek; körülbelül a mondott esztendő tavaszának elején kezdettek mutatkozni a pestis fájdalmas pusztításai, mégpedig elképesztő módon. És nem olyképpen jelentkezett, mint Keleten, hol a kikerülhetetlen halálnak nyilvánvaló jele az volt, ha valakinek megeredt az orra vére; hanem a kezdetén: férfiaknál, nőknél egyaránt a lágyékukon vagy a hónuk alatt bizonyos daganatok támadtak, amelyek néha akkorára nőttek, mint egy rendes alma, néha akkorára, mint egy tojás, vagyis voltak nagyobbak, voltak kisebbek, amelyeket a nép „búb”-nak nevezett. És a testnek ama fent mondott két részéből kezdett e mondott búb hamaridő múltán kiütni, és kibukkanni a testnek minden egyéb részén is egyformán; és ennek utána kezdett a mondott betegségnek miniműsége fekete vagy kékesfekete foltokra változni, melyek a karokon, a combokon és a testnek minden egyéb részén feltünedeztek sok embernél; némelyiknél nagyok voltak és ritkák, másoknál kicsinyek

és sűrűk. És valamint kezdetben a búb volt és maradt biztos jele a bekövetkezendő halálnak, akként most e foltok voltak a jelei mindazoknál, akiket megleptek.

Úgy látszott, hogy ennek a betegségnek a gyógyításában sem orvosi tanács, sem semminémű orvosság ereje nem hat és nem használ; mármost akár azért, mert a betegség miném ű sége nem adott módot rá, akár azért, mivelhogy a tudatlan kuruzslók (mert a tanult orvosokon felül ezeknek a száma fölöttébb meggyarapodott efféle nőkkel és férfiakkal, kik soha életökben nem tanulták a gyógyítás tudományát) nem ismerték fel a baj eredendő okát, és ennélfogva nem a kellő szereket alkalmazták ellene: nem csupán hogy kevesen gyógyultak meg, hanem úgyszólván valamennyien belehaltak a fent mondott jelek feltünedezése után harmadnapra, ki gyorsabban, ki lassabban, s a legtöbben mindennemű láz avagy egyéb tünet nélkül. És ennek a döghalálnak annál nagyobb volt ereje, mivelhogy azokról, akik megbetegedtek, az érintkezés révén átragadt az egészségesekre, éppen úgy, mint ahogy a tűz belekap a száraz vagy zsíros tárgyakba, mik tőszomszédságában vannak. De még nagyobb baj is volt ennél; mivelhogy nem csupán a betegekkel való beszélgetés vagy érintkezés származtatta át az egészségesekre a betegséget vagy a tömeghalál csíráját, hanem kiderült, hogy a ruháknak vagy bármely más tárgynak az érintése, mit ím ez betegek érintettek avagy használtak, ezzel a betegséggel fertőzi azt, aki hozzányúl.

Elképesztő hallani is, mit most el kell mondanom: és ha nem látták volna sokan, s nem láttam volna magam is tulajdon szememmel, szinte hinni sem merném, nemhogy leírni, ha mégolyan szavahihető embertől hallottam volna is. Elmondom tehát, hogy a szóban forgó pestisnek az a tulajdonsága, hogy egyikről a másra átragad, oly fertőző erejű volt, hogy nem csupán emberről emberre terjedt, hanem - ami igen gyakran nyilván bebizonyosodott - ha a megbetegedett vagy a betegségben meghalt embernek valamijét megérintette valami más, nem emberfajta élőlény, azt nem csupán megfertőzte a betegség, hanem igen-igen rövid idő alatt meg is ölte. Erről - mint kevéssel előbb említettem - egyebek közt egy napon tulajdon szememmel a következő-képpen győződtem meg: Egyszer egy ilyen betegségben meghalt szegény embernek rongyait kidobták az utcára; odatévedt hozzájok két disznó, melyek szokások szerint előbb az orrukkal, aztán a fogaikkal összevissza turkáltak a rongyokban, s íme, alig egy óra múltán, mintha csak mérget ittak volna, egyet-kettőt vonaglott mind a kettő, s döglötten rogyott a földre a vesztükre megturkált rongyok fölött. Efféle és sok más hasonló meg súlyosabb esetek révén mindenféle aggodalom meg képzelődés támadt azokban, kik életben maradtak, és szinte valamennyien egyetlen rideg célt szögeztek maguk elé: irtózattal elkerülni a betegeket s minden ő dolgaikat; és mindenki azt hitte, hogy ekképpen cselekedvén, megmenti maga életét.

És némelyek akképpen vélekedtek, hogy a mértékletes élet, a mindennemű kicsapongásoktól való óvakodás igen megnöveli az ellentálló erőt eme bajjal szemben; és társaságokba verődtek és mindenki mástól visszavonultan élték napjaikat; összegyülekeztek és bezárkóztak ama házakba, melyekben nem volt beteg, s élvezték a legfinomabb ételeket és a legpompásabb borokat, de igen mértékletesen és mindennemű kicsapongás nélkül; nem álltak szóba senkivel, hallani sem akartak semmi külső hírt sem halálról, sem betegekről, hanem muzsikával és egyéb mulatságokkal szórakoztak, már amihez hozzájutottak. Mások ellenkező véleményen voltak, és azt állították, hagy ha nagyokat isznak és dőzsölnek, és dalolva, tréfálkozva ide-oda csavarognak, és mindennemű vágyukat kielégítik, amennyire csak tudják, s kacagnak és csúfolódnak azon, ami történik, az lesz a legbiztosabb orvosság e szörnyű baj ellen; és amit így mondottak, azt tőlök telhetőleg valóra is váltották; éjjel és nappal hol egyik, hol másik kocsmába mentek, telhetetlenül és mértéktelenül ittak, ezt pedig legtöbbnyire idegen házakban cselekedték, ha éppen megszimatolták, hogy ottan valami kedvökre és ínyökre való akad. És ezt könnyűszerrel megtehették, mivelhogy mindenki ebek harmincadjára hagyta magát is, vagyonát is (mintha csak életének végső órája ütött volna); ennek okáért a legtöbb ház közös

tulajdonná vált, és az idegen, ha egyszer betelepedett, úgy gazdálkodott bennök, mintha ő lett volna a házigazda; és ím ez állatias elszántságokban kerülték a betegeket, amennyire csak módjokban volt.

És városunknak ebben a szörnyű balsorsában és nyomorúságában az isteni és emberi törvények jeles tisztessége szinte összeomlott és semmivé lett, mivelhogy a kormányzó és törvénytevő urak, csakúgy, mint a többi emberek, vagy meghaltak, vagy betegek voltak, vagy poroszlóik száma oly igen megfogyatkozott, hogy semminémű szolgálatot nem tudtak végezni: ennek miatta kinek-kinek szabad volt a vásár: azt cselekedhette, amire éppen kedve szottyant.

Sokan mások a fent mondott két mód között a középszert választották: nem kényszerítettek magokra akkora mérsékletet az evésben, mint az előbbiek, nem is merültek bele az ivásba és egyéb kicsapongásokba, mint az utóbbiak, hanem mindent kellő mértékben élveztek, ahogy éppen megkívánták, nem zárkóztak be, jártak-keltek, kezökben ki virágot, ki szagos füveket, ki egyébfajta fűszerszámokat tartott, s ezeket sűrűn orrukhoz emelték, abban a hiszemben, hogy igen üdvösséges dolog az agyvelőt efféle illatokkal erősíteni: mivelhogy a levegő mindenütt fülledt és büdös volt a hullák, a betegek és az orvosságok bűzétől. Mások szívtelenebbül érzéketlenek voltak (ámbátor ez talán biztosabb volt), és azt mondták, hogy sem jobb, sem olyan jó orvosság a pestis ellen nincs, mint messzire elkerülni; és ebben a meggyőződésben nem törődtek semmi mással, csak magokkal, férfiak és nők sokan elhagyták városukat, házukat, hivatalukat, rokonságukat, vagyonukat és ha nem idegenbe, akkor a maguk falusi birtokára költöztek, mintha bizony Istennek haragja, mely e pestissel büntette az emberek gonoszságát, nem érte volna utol őket akárhol, hanem csupán azoknak elpusztítására szorítkozott volna, akik megmaradtak városuk falain belül; vagy mintha az lett volna meggyőződésök, hogy egyetlen embernek sem szabad a városban maradnia, mivelhogy elérkezett annak végső órája. És ámbátor ezek a különb-különbféleképpen vélekedő emberek nem haltak meg valamennyien, nem is menekültek meg mind: sőt mindegyik fajtából sokan megkapták a betegséget, és mivelhogy ők magok adtak példát egészséges korukban azoknak, kik most is egészségesek maradtak, egyik itt, másik ott pusztult el, mindenkitől elhagyottan.

És ne is emlegessük, hogy egyik polgár irtózattal elkerülte a másikat, és szinte senki nem törődött a szomszédjával, és a rokonok vagy soha, vagy csak nagy ritkán látogatták egymást, akkor is tisztes távolból, azonban e borzalom nyomán oly irtózat támadott a férfiak és nők lelkében, hogy a testvér elhagyta testvérét, a nagybácsi unokaöccsét, a nővér a bátyját, gyakran a feleség a férjét (ami főbenjáró dolog és szinte hihetetlen), az atyák és anyák a gyermekeiket irtóztak meglátogatni és ápolni, mintha nem is tulajdon gyermekeik lettek volna. Ez okból annak a mérhetetlenül sok férfinak és nőnek, kik megbetegedtek, nem maradt egyéb segítségök, mint egy-egy könyörületes barátjok (ilyen pedig bizony kevés akadt) vagy a kapzsi ápolók, kik szokatlanul dús fizetség fejében ápolták őket, ámbátor még így is kevesen adták erre fejöket - mindahányan durva lelkű és efféle szolgálatban járatlan férfiak és nők -, és szinte semmi másra nem voltak jók, mint odanyújtani a betegeknek egyet-mást, amit kértek, vagy figyelni, mikor halnak meg; és miközben e szolgálatot végezték, gyakorta az életökkel fizettek érte.

És mivelhogy a betegeket a szomszédok, a rokonok, a barátok elhagyták, ápolókban pedig nagy volt a hiány, elharapódzott egy eladdig soha nem hallott szokás: hogyha akármilyen kedves, szépséges, bájos nő megkapta a betegséget, nem törődött vele, hogy férfi ápolja, akár fiatal, akár öreg; és bizony, ha betegségének kényszerűsége megkövetelte, minden pironkodás nélkül feltárta előtte testének akármelyik részét, mint ahogy nő előtt cselekedte volna: azoknál aztán, kik a betegségből kigyógyultak, ez elegendő ok volt arra, hogy a következendő időkben

szemérmetességökre kevesebbet adjanak. Ehhez járult, hogy sokan meghaltak, kik talán megmenekedtek volna, ha segítettek volna rajtok: éspedig részben a megfelelő ápolás hiánya miatt, melyben a betegeknek nem lehetett részök, részben a pestis ereje miatt oly nagy tömegben haltak a városban az emberek éjjel és nappal, hogy nemhogy látni, de hallani is szörnyűség volt. Ennek következtében az előbbiekkel ellenkező szokások kaptak lábra ama polgárok között, kik életben maradtak.

Annak előtte szokásban volt (aminthogy ezt a szokást még ma is megfigyelhetjük), hogy az atyafiság asszonyai meg a szomszédasszonyok összegyülekeztek a halottas házban, és ottan a halott legközelebbi női hozzátartozóival együtt siránkoztak; viszont a halottas ház előtt a halottnak férfi atyjafiaival együtt összegyülekeztek a szomszédai és számos más polgár, és a halott rangjához illendő módon megjelent a papság, és a halottat a rangjabeliek gyertyák és gyászénekek halotti pompájával vitték vállaikon abba a templomba, melyet halála előtt ő maga kijelölt. Mikor a pestis dühe fokozódni kezdett, mindeme dolgok egészben vagy részben megszűntek, és helyökbe más, új szokások támadtak. Ezért aztán nemcsak hogy asszony sereg nem volt a haldokló körül, hanem nagyon sokan voltak, kik tanúk nélkül költöztek el ez árnyékvilágból; csak nagyon kevesen voltak olyanok, kiknek kijutott rokonaik könyörületes kesergéseiből és keserű könnyeiből; ezek helyében most többnyire kacagás, tréfálkozás és társas mulatozás járta; az asszonyok pedig sutba dobták a női kegyességet, és a magok egészsége javára szívvel-lélekkel felkapták ezt a szokást. Bizony ritka volt az olyan halott, kit tíz vagy tizenkét szomszédjánál több kísért a templomba; a Szent Mihály lovát pedig nem tisztes és derék polgártársai vitték, hanem a söpredékből összeverődött afféle hullavivők, kik sírásóknak neveztették magokat; mivelhogy pedig e szolgálatot pénzért végezték, felkapták a Szent Mihály lovát és rohanvást vitték; de nem ám abba a templomba, melyet a boldogult kijelölt, hanem többnyire a legközelebbibe, és négy vagy hat pap kísérte néhány szál gyertyával, sőt nemegyszer gyertya nélkül: ezek a papok aztán nem bajlódtak a túlságosan hosszú és ünnepélyes szertartással, hanem a sírások segítségével leeresztették a halottat az első sírba, melyet üresen leltek.

Még sokkal siralmasabb volt, ahogyan a szegény néppel és a közrendű emberek java részével is elbántak: mivelhogy ezek akár bizakodások, akár szegénységök okából többnyire házukban tartózkodtak, szomszédságukkal érintkeztek, naponta ezerszámra estek a betegségbe, és mivel semmiképpen nem ápolták és nem gondozták őket, valamennyien menthetetlenül elpusztultak.

És bizony sokan voltak köztük, akik nappal vagy éjjel a nyílt utca során hullottak el; sokak felől pedig, kik otthon pusztultak el, csupán oszlásnak indult holttestök bűzéről tudták meg a szomszédok, hogy meghaltak; s ezeknek és az itt is, ott is elhullott többi emberek holttetemének bűzével minden tele volt. A szomszédok többnyire ugyanazt a módot követték, részben félelemből, hogy a hullák bomlása ártalmukra lesz, részben pedig a halott iránt érzett könyörületből. Tudniillik vagy magok erejéből, vagy ha hullavivőket tudtak szerezni, azoknak segítségével kivonszolták házukból az elhunytak tetemét, és letették a kapujok elé, úgy, hogy kit arra vitt útja, főképp reggelente, számtalan ilyen holttestet láthatott, aztán elhozatták a Szent Mihály lovát, sőt akadtak olyanok is, kik ennek hiányában valamely deszkára fektették a holttestet. Néha egyetlen Szent Mihály lován két-három hullát vittek egyszerre, és ez nem is volt ritka eset, sőt olyant is sokat lehetett látni, amelyiken férj és feleség, két-három testvér, vagy apa és fia, vagy más efféle párok együtt feküdtek. És számtalanszor megtörtént, hogy ha két pap egy kereszt alatt halottat kísért, hozzájok csatlakozott három-négy Szent Mihály lova, amiket hullavivők vittek, és mikor a papok azt hitték, hogy egy halottat kell eltemetniök, hatnyolc, néha pedig több halottjuk is volt. Természetesen ezek sem a siratás, sem a gyertyák, sem a gyászkíséret végtisztességében nem részesültek; sőt a dolog odáig fajult, hogy csak annyit törődtek az emberekkel, kik meghaltak, mint manapság a kecskékkel: ebből aztán

nyilván megtetszett, hogy olyasvalamit, minek türelmes elviselésére a dolgok természetes folyása a maga apró és ritka bajaival a bölcseket sem tudta megtanítani, nagy bajok idején még az egyszerű emberek is egykedvű nemtörődömséggel fogadnak.

Mivelhogy a fent mondott rengeteg halott eltemetésére, melyekkel naponta és szinte minden órában elárasztották a templomokat, nem volt elegendő a temetők szent földje, különösen, ha régi szokás szerint mindegyiknek külön helyet akartak volna adni, a templomok melletti cintermek helyett, melyek már zsúfolva voltak, hatalmas gödröket ástak, melyekbe százával bocsátották le az újabb halottakat; ezekben aztán rétegekben egymásra halmozták őket, mint ahogy a hajóban berakják az árukat, kevéske földet hánytak rájok, mindaddig, mígnem a gödör színig betelt.

Mivelhogy pedig nem való továbbra is ily aprólékosan feszegetnem elmúlt nyomorúságainkat, melyek városunkra szakadtak, csak annyit mondok, hogy az időknek e viharos járása, mely végigszántott városunkon, egyáltalán nem kímélte meg a környező vidéket sem, hol az elszórt tanyákon és falvakban (nem is szólván a várakról, melyek kicsinységökben is hasonlítottak a városhoz), a szegény és nyomorult parasztok és családtagjaik az utakon, a földjeiken és a házaikban éjjel-nappal egyformán pusztultak, nem is emberek, hanem állatok módjára, mivelhogy orvos nem törődött velök, ápoló nem gondozta őket. Ennek okáért ők is kicsapongó szokásokat vettek fel, mint a városiak, vagyonukkal, munkájukkal semmit sem törődtek; sőt ahelyett, hogy barmaiknak, földjeiknek és múltbeli fáradságos munkájoknak reménybeli gyümölcsét istápolták volna, mindenáron azon mesterkedtek, hogy mindent fölemésszenek, mi csak kezök ügyébe esett, mintha minden napon, melyre felvirradtak, a halált várták volna. Így esett, hogy az ökrök, a szamarak, a birkák, a kecskék, a disznók, a tyúkok, sőt még az emberhez oly igen hűséges kutyák is, a házakból kiverten, kényök-kedvökre csatangoltak a mezőkön (hol lábon állt még a gabona, melyet nemhogy be nem takarítottak, de még csak le sem arattak). És sok állat, minekutána napközben kedvére legelt, estére kelvén jóllakottan hazatért az istállóba, mintha esze lett volna, holott pásztor nem is hajtotta.

Kell-e többet mondanom (hogy végre elhagyjuk a falut, és visszatérjünk a városba), minthogy az égnek s részben talán az embereknek kegyetlensége oly igen nagy volt, hogy amaz emberi teremtések számát - kik a pestisdühe miatt, meg amiatt, hogy az egészségesek rettegésökben sok beteget nem kellőképpen ápoltak vagy nyomorúságában magára hagytak, a mondott esztendőnek március és július hava közé eső időben Firenze városának falai között életöket vesztették - több mint százezerre teszik; holott pedig a halálos veszedelem előtti időben nem gondolta volna az ember, hogy összevéve ennyien lakoznak ott benn. Ó, hány nagyszerű palota, hány gyönyörű ház, hány nemesi lakás maradt üresen, még csak egy hitvány szolga sem akadt bennök, holott annak előtte csak úgy hemzsegett ott a szolganép, a hölgyek és urak! Ó, hány ősi nemzetség, hány dús örökség, hány mesés gazdagság érte meg, hogy jogos örökös nélkül maradt! Hány életerős férfi, hány gyönyörű asszony, hány deli ifjú, kiket, egyebekről nem is szólván, egy Galenos, egy Hippokrates, egy Aesculapius is makkegészséges embereknek ítélt volna, együtt falatozott még reggel rokonaival, pajtásaival és barátaival, annak utána pedig estére kelvén, őseivel lakmározott a másvilágon!

Magam is torkig vagyok már vele, hogy ilyen mélyen keresztül-kasul járom ezeket a roppant nyomorúságokat; annak okáért, mivelhogy mellőzni akarom immár eme felét a dolognak, már amennyire illendően mellőzhetem, elmondom, hogy mikor városunk ekként már a végét járta, s lakossága szinte kipusztult, történt, hogy (miként szavahihető embertől hallottam) egy keddi nap reggelén a tiszteletre méltó Santa Maria Novella székesegyházban, hol úgyszólván éppen senki nem volt, a gyászos időkhöz illendő gyászos ruházatban hét ifjú hölgy hallgatta a szent misét, kiket mind baráti, szomszédi, avagy atyafiságos kötelék fűzött egymáshoz; közülök

pedig egyik sem lépte át a huszonnyolcadik esztendejét, s nem volt egyik sem fiatalabb tizennyolc esztendősnél, mindegyik okos, nemes származású, szemrevaló, tisztes erkölcsű és bájosan szemérmetes. Elárulnám én az igazi nevöket, ha nem volna rá alapos okom, hogy elhallgassam, mégpedig az, hogy nem akarom, netalán az alább következő dolgok miatt, amelyeket elbeszéltek vagy végighallgattak, a jövendőben bármelyiköknek is pironkodnia kellessék, mivelhogy manapság szigorúbb törvények szabályozzák a szórakozásokat, mint akkoriban, mikor éppen a fent mondott okok miatt ezek a törvények nemcsak az ő korukhoz, hanem sokkalta érettebb korhoz mérten is lazábbak voltak; meg aztán nem is akarok okot adni a rosszmájú embereknek, kik csak úgy lesik az alkalmat, hogy minden dicséretes életbe belemarjanak, hogy undok beszédeikkel akármiféleképpen is csorbát ejtsenek eme derék hölgyek tisztességén. Ennek okáért tehát, hogy a következendőkben mindenki zűrzavar nélkül megérthesse: mit melyik mondott, az a szándokom, hogy olyan neveket adok nekik, melyek egészben vagy részben illenek mindegyiknek jelleméhez. Az elsőt tehát, ki egyúttal a legidősebb volt, Pampineának fogjuk nevezni, a másodikat Fiammettának, Filoménának a harmadikat és a negyediket Emiliának, utána Laurettának hívjuk majd az ötödiket, a hatodikat Neifilének, az utolsót pedig nem ok nélkül Elise névvel illetjük. Ezek a hölgyek nem holmi összebeszélés szerint, hanem véletlenségből összekerültek a templomnak valamely részében, körben letelepedtek, sűrű sóhajtozások után abbahagyták a Miatyánk-imádkozást és szapora szóval kezdtek mindenféle, e mostoha időket illető dolgokról beszélgetni. Kevés idő multán, hogy a többieknek szavok veszett, Pampinea megszólalt ilyeténképpen:

- Kedves hölgyeim, bizonyára ti is sokszor hallottátok már, csakúgy, mint jómagam, hogy senki ellen nem követ el igazságtalanságot, ki tisztességgel él a maga jussával. Józan ésszel felismert természetes jussa minden embernek, ki e világra születik, hogy tőle telhetőleg istápolja, megtartsa és védelmezze a maga életét. Ez pedig annyira megengedett dolog, hogy miképpen immár nemegyszer megesett, hogy valaki a maga jussa érdekében büntetlenül embert is ölhetett. Ha pedig ezt megengedik a törvények, melyeknek kötelességök közé tartozik minden ember életének boldogságát biztosítani, mennyivel inkább meg vagyon engedve nekünk s mindenki másnak életünk megtartásáért mindama eszközöket megragadni, melyek hatalmunkban vannak, méghozzá, ha senkit nem sértünk velök? Valahányszor jól szemügyre veszem ma reggeli s mi több, sok máskori viselkedésünket, s meggondolom, miféle s milyenek beszélgetéseink, mindannyiszor észreveszem, s ti is hasonlatosképpen észrevehetitek, hogy mindegyikünk aggódik önnönmagáért: ezen nem is csodálkozom cseppet sem, viszont fölöttébb csodálkozom, hogy nem kárpótoljuk magunkat valamiképpen azért, mitől mindegyitek méltán retteg (holott nyilván tudom, hogy mindegyikünkben női érzés lakozik). Véleményem szerint úgy időzünk itten, mintha kényszerűségből vagy önként tanúi akarnánk lenni annak, mennyi holttestet cipelnek a temetőbe, vagy annak, hogy itt bent a barátok, kik szinte már egy szálig kipusztultak, vajon eléneklik-e a megszabott órákban zsolozsmáikat, avagy mintha ruházatunkkal be kellene bizonyítanunk mindenkinek, ki csak lát bennünket, hogy mekkora és miféle a mi nyomorúságunk. És ha innen távozunk, vagy azt látjuk mindenütt, hogy hullákat vagy betegeket visznek, vagy azt, hogy azok, kiket gaztetteikért az állami törvények ereje innen rég számkivetésbe kergetett, épp e törvényeknek fittyet hánynak, mivelhogy tudják, hogy e törvények végrehajtói meghaltak vagy betegek, s ennek miatta ők pimasz pökhendiséggel járnak-kelnek a város területén; vagy pedig látjuk városunk söpredékét, mely vérünkön hízik, a sírásó nevet használja, és ebben a mi pusztulásunkban gyalog avagy lóháton városszerte cserkészik, s gyalázatos csúfondáros énekekkel még nekünk hánytorgatja fel balsorsunkat. Egyebet sem hallunk, mint azt, hogy „ezek meg ezek meghaltak” és „emezek meg emezek haldoklanak”; és ha volnának erre való emberek, mindenfelé keserves jajveszékelést hallanánk. És hahogy megtérünk otthonunkba (nem tudom, ti is úgy vagytok-e vele, mint én?), engem bizony elfog a rettegés, mikor

nyüzsgő cselédségemből egy teremtett lelket nem lelek már, csupán egyetlen belső cselédemet, és úgy érzem, hogy minden hajam szála égnek mered; és akárhová megyek, akárhol megállok benne, úgy rémlik nekem, mintha az elköltözötteknek árnyait látnám a házban; s méghozzá nem is jól ismert orcájokkal, hanem valami borzalmas ábrázattal, amit nem tudom, hol vettek most egyszerre, halálra rémítenek. Ennek miatta itt is, odakint is, otthon is rosszul érzem magamat; mégpedig annál rosszabbul, mert úgy veszem észre, hogy rajtunk kívül egyetlen ember sem marad itten, kinek van módja benne, és van valami helye, ahová elmehet, mint ahogy nekünk vagyon. És több ízben hallottam és megtudtam, hogy azok, kik még netalán itt vannak, egyáltalán nem tesznek különbséget tisztességes és becstelen dolgok között, s egyedül és társaságban, éjjel és nappal, azt művelik, mire éppen vágyuk hajtja őket, s mi a legnagyobb élvezetet szerzi nekik. Mégpedig nem csupán a világi emberek, hanem a zárt kolostorok lakói is, mivelhogy fejökbe veszik, hogy ami másnak nem tilos, az nekik is szabad, megszegik a törvényeknek tartozó engedelmességet, testi gyönyörűségekbe vetik magokat s kicsapongásra és dőzsölésre adják fejőket, abban a hiszemben, hogy ekképpen megmenekednek. És ha ez így van (márpedig nyilván látni való, hogy így van), akkor mit keresünk mi itten? Mire várunk? Miről ábrándozunk? Mért vagyunk restebbek és lanyhábbak egészségünk iránt, mint a város minden egyéb lakosa? Vagy azt hisszük, hogy a mi életünk erősebb lánccal van testünkhöz bilincselve, mint a többieké, s ennélfogva semmivel nem kell törődnünk, mi alkalmatos arra, hogy ártalmára legyen? Mi bizony tévedünk, mi bizony csalatkozunk; miféle ostobaság szállott meg bennünket, hogy ilyesmiben bizakodunk? Kézzelfogható bizonyságát látjuk ennek, valahányszor csak eszünkbe jut, mennyi derék ifjú meg hölgy esett áldozatul eme kegyetlen pestisnek. Annak okáért, nehogy csüggedésből, avagy könnyelműségből beleessünk e bajba, melytől talán valamiképpen megmenekülhetünk, ha magunk is úgy akarjuk (nem tudom, vajon ebben egy véleményen vagytok-e velem), legokosabbnak tartanám, ha mi, úgy ahogy itt vagyunk, távoznánk ebből a városból, mint már előttünk annyian távoztak és távoznak ma is; és elkerülvén mások tisztességtelen példáját, mint a halált, kimennénk lakni valamely vidéki birtokunkra, hiszen mindegyikünknek van jó egynéhány: és ottan tőlünk telhetőleg vidáman, jókedvben és kellemesen töltenők időnket anélkül, hogy bármi cselekedetünkben túlmennénk a józanság határain. Ott madárdalok zengenek, zöldellő dombok és síkságok gyönyörködtetik a szemet, a földeken tenger módjára hullámzik a dús vetés, százféle a fa és szélesebbre tárul a mennyboltozat, mely még akkor sem vonja meg tőlünk örök szépségét, ha netán elkomorul, s mindez gyönyörűségesebb látvány, mint városunk kongó falai. És ottan frissebb a levegő, és bővebben van minden, mi a mai időkben a megélhetéshez szükséges, meg a szomorúság is kevesebb. Mert ámbátor a parasztok csakúgy halnak, mint a városbeliek, ott annyival kevesebb a kellemetlenség, amennyivel kevesebb a ház, meg a lakosság, mint a városban. Másfelől, ha nem csalódom, mi nem hagyunk el itten senkit, sőt igazság szerint azt mondhatjuk, hogy mi vagyunk elhagyottak; mivelhogy a mieink vagy meghaltak, vagy elmenekültek a halál elől, s mintha csak nem is tartoznánk hozzájok, magunkra hagytak ebben a szörnyű veszedelemben. Semminémű szemrehányás nem érhet tehát bennünket, ha ezt a tanácsot megfogadjuk; de nyomorúság és talán halál szakadhat ránk, ha nem fogadjuk meg. Annak okáért, hahogy ti is javalljátok, azt hiszem, helyesen cselekszünk, ha magunk mellé vesszük szolgálóleányainkat és meghagyjuk nekik, hogy minden szükségesekkel jöjjenek velünk, mi pedig ma itt, holnap amott kiélvezünk minden örömet és vidámságot, mit e mostani idő csak nyújthat; ezt pedig mindaddig folytatjuk (ha ugyan előbb le nem csap ránk a halál), mígnem észrevesszük, hogy az Ég mindeme dolgoknak véget vetett. És figyelmeztetlek benneteket, hogy éppoly kevéssé válik szégyenünkre, ha tisztességben távozunk innét, mint a többi asszonyok java részének az, hogy becstelenségben itt maradnak.

A többi hölgyek, minekutána végighallgatták Pampineát, nem csupán helyeselték javallatát, hanem, mivelhogy meg is akarták valósítani, máris kezdték egymással megbeszélni a megvalósítás módját, mintha csak most, amint helyükről fölkelnek, azon nyomban útnak kellene eredniök. De Filoména, ki fölöttébb eszes leány volt, szólott ekképpen:

- Hölgyeim, ámbátor Pampinea igen okos beszédet mondott, azért nem szabad így nyakra-főre elhirtelenkedni a dolgot, mint ahogy ti nyilván akarjátok. Jusson eszetekbe, hogy valamennyien nők vagyunk, s egyikünk sem olyan gyerekes, hogy ne tudná belátni, milyen is a nők értelme, valahányan vannak, s mindennémű férfi tanácsa nélkül miképpen is intézik dolgaikat. Állhatatlanok vagyunk, makacsok, gyanakvók, kishitűek és aggodalmaskodók: eme tulajdonságaink miatt fölöttébb kételkedem, hogy ha nem veszünk magunk fölé más, mégpedig férfiú vezetőt, ez a társaság nagyon is hamarosan felbomlik, és ez bizony a kelleténél nagyobb szégyennel járna ránk; annak okáért jó lesz fontolóra venni a dolgot, minekelőtte hozzáfogunk.

Erre Elisa így tette fel a szót:

- Csakugyan a férfiak a nők vezérei, és az ő irányítások nélkül ritkán ér bármi dolgunk is dicséretes véget; de hogyan tegyünk szert ilyen férfiakra? Mindegyikünk tudja, hogy övéinek java része meghalt, a többiek pedig, kik életben maradtak, különb-különbféle társaságokban vannak, egyik itt, másik ott, nem is tudjuk, hol, és abban mesterkednek, hogyan meneküljenek attól, amitől mi is menekedni kívánkozunk; idegeneket megkérni erre nem volna illendő: mivelhogy ha javunkról gondoskodni akarunk, olyan módon kell eljárnunk, hogy se kellemetlenség, se botrány ne támadjon ott, hová szórakozás és pihenés okáért megyünk.

Miközben a hölgyek ilyeténképpen tanácskoztak, íme, belépett a templomba három ifjú; természetesen nem voltak olyan gyerekemberek, hogy köztük még a legfiatalabb is ne múlt volna már huszonöt éves; ezeknek szerelmét sem a szörnyű idő, sem barátaik és rokonaik elvesztése, sem az önnönmagukért való rettegés nem tudta kioltani, de még csak le sem hűteni. Ezek közül egyiknek Pamfilo volt a neve, másiknak Filostrato, harmadiknak Dioneo, s mindegyik szemrevaló és jó erkölcsű ifjú volt; éppen azért csavarogtak, hogy legfőbb vigasztalásul ebben a szörnyű felfordulásban megláthassák hölgyeiket, s véletlenül úgy esett, hogy mind a három ott volt ama fent mondott hét hölgy között, valaminthogy a többiek közül is egyik-másik közeli rokonságban volt egyik vagy másik ifjúval. Nem is vették előbb észre a hölgyeket, csak mikor már azok megpillantották őket; Pampinea tehát elmosolyodott ekkor, és ekképpen fogott szóba:

- Íme, a szerencse kedvez terveinknek, és értelmes, derék ifjakat hozott elénk, kik szívesörömest vezéreink és szolgáink lesznek, hahogy hajlandók vagyunk őket e feladatra magunk mellé venni.

Erre Neifile szégyenkezésében fülig pirult, mivelhogy ő is egyike volt ama hölgyeknek, kikbe az ifjak valamelyike szerelmes volt, és szólott ekképpen:

- Pampinea, az Isten szerelmére, gondold meg, mit beszélsz; én nagyon jól tudom, hogy ez ifjak bármelyikéről is csak jót lehet mondani, s hiszem, hogy ennél sokkalta különb dologban is helyt tudnának állani; hasonlóképpen az a véleményem, hogy kitűnő és tisztes társaságuk nemhogy nekünk, de nálunk jóval szebb és kiválóbb hölgyeknek is megfelelne. Mivel azonban nyilván ismeretes, hogy ők az itt jelenvaló hölgyek közül némelyekbe szerelmesek, attól tartok, hogy rossz hírünk kerekedik, és szemrehányás ér bennünket, ha magunkkal visszük őket, bár sem ők, sem mi rosszat nem cselekednénk.

Mostan megszólalt Filoména:

- Ez semmit nem számít; ha én tisztességesen élek, és lelkiismeretem semmiért nem furdal, felőlem ugyan akárki állíthatja az ellenkezőjét; Isten és az igazság mellettem száll síkra: bárcsak hajlandók volnának velünk jönni, hogy Pampineával elmondhatnók: a szerencse kedvez kirándulásunknak.

Mikor a többi hölgyek hallották, hogy ez ilyeténképpen beszél, egy értelemmel valamennyien kimondották, hogy szólni kell az ifjaknak, értésökre kell adni szándékukat, és meg kell kérni őket: legyenek oly kedvesek és szegődjenek társakul ebben a kirándulásukban. Akkor Pampinea, ki az egyik ifjúval közeli atyafiságban volt, szó nélkül fölkelt, odament az ifjakhoz, kik mozdulatlanul álltak, és nézték a hölgyeket; vidám arccal üdvözölte őket, elmondta nekik tervöket, és mindnyájok nevében megkérte őket, hogy tiszta és testvéri érzéssel csatlakozzanak társaságukhoz. Az ifjak eleinte azt hitték, hogy csúfolkodnak velök; de mikor látták, hogy a hölgy komolyan beszél, örömmel felelték, hogy készségesen velök mennek, és nem is halogatták a dolgot, hanem minekelőtte még elváltak volna egymástól, rendre megbeszélték, mit kell tenniök az utazás dolgában. És minekutána minden szükségesről gondoskodtak, és mindent előre küldtek oda, hová menni szándékoztak, másnap, vagyis szerdán reggel napkeltekor a hölgyek néhány cselédjökkel és az ifjak egy-egy szolgájokkal elhagyták a várost, és útnak indultak; alig voltak két mérföldnyire a várostól, máris megérkeztek ama birtokra, melyet először kiszemeltek.

E birtok alacsony dombon feküdt, mely az országúttól minden irányban meglehetősen távol esett, és sűrűn borították mindenfajta dús zöld lombozatú fák és cserjék: gyönyörűséggel pihent rajtok a szem. A domb tetején palota állott, benne középütt tágas udvar, aztán oszlopos csarnokok és termek és szobák, és mind-mind magában is gyönyörű volt, de emellett derűs festmények emelték szépségét és díszét; körös-körül pedig rétek és tündéri kertek és kristályos friss vizű kutak és pompás borokkal teli pincék; mely utóbbiak is sokkal inkább kapóra jöttek volna mulatós borisszáknak, mint józan és tisztes hölgyeknek. A palota az utolsó zugig ki volt takarítva, a szobákban az ágyak megvetve, s mindenütt rengeteg virág, amilyen csak abban az évszakban virult, a padló pedig végig gyékénnyel beterítve; ilyen állapotban találta a palotát az odaérkező társaság, nem csekély gyönyörűségére. Ahogy megérkeztek, azon nyomban letelepedtek, és Dioneo, ki - mind a többiekhez képest - páratlanul jókedvű és fölöttébb tréfás ifjú volt, ekként szólalt meg:

- Hölgyeim, nem annyira mi okosságunk, mint inkább ti leleményetek vezetett ide bennünket; én nem tudom, mit szándékoztok cselekedni gondjaitokkal, én az enyémeket ott hagytam a város falain belül, mikor kevéssel ennek előtte véletek kijöttem onnét; éppen ezért vagy szánjátok rá magatokat, hogy velem együtt szórakoztok és kacagtok és énekeltek (már úgy értem, amennyiben méltóságtokkal összefér), vagy pedig bocsássatok el engemet, hogy visszatérjek gondjaimhoz, és ott senyvedjek a keményen sújtott városban.

Erre Pampinea, mintha csak éppen így lerázta volna magáról minden gondját, vidáman így felelt:

- Dioneo, fölöttébb okosan szólottál, vidáman akarjuk időnket tölteni, hiszen éppen ez okból menekültünk a szomorúságoktól. Mivelhogy azonban a rend híján való dolgok nem hosszú életűek, én, aki elkezdettem megbeszéléseinket, melyeknek eredményeképp e díszes társaság egybegyűlt, azon töröm fejemet, hogy vidámságunk minél hosszabb életű legyen, s ezért úgy vélem: mindenképpen meg kell egyeznünk valamelyikünkben, ki fejünk legyen, ki iránt, mint parancsolónk iránt, tisztelettel és engedelmességgel leszünk, s kinek minden gondja az legyen, hogy vidámmá varázsolja életünket. Hogy pedig mindenki megízlelje a kötelesség súlyát s egyúttal a hatalom gyönyörűségét, és hogy senki, kinek nem volt része bennök, semmiképpen ne irigyelhesse azokat, kiket a hölgyek vagy az ifjak közül választunk: javallom, hogy e teher

és dísz kinek-kinek csupán egy napra jusson; hogy pedig ki légyen az első, azt együttes választásunk döntse el: az utána következő hölgyet vagy ifjút tetszése szerint az válassza ki mindennap estefelé, akié az napon az uralkodás volt; addig pedig, míg uralkodása tart, ez kormányozzon és parancsoljon abban, hogy hol s miképpen folytassuk ím ez életünk módját.

Eme beszéd fölöttébb tetszett, és az első nap királynéjául egy értelemmel Pampineát választották: Filoména pedig tüstént odaszaladt egy babérfához, mivel gyakorta hallotta emlegetni, mely nagy díszt jelentenek annak lombjai, s mely nagy tisztességet szereznek annak, kit érdeme szerint megkoszorúznak vele, leszakított néhány gallyat, tetszetős és ékes koszorút font, s Pampinea fejére illesztette; annak utána e koszorú, míg csak a társaság együtt maradt, látható jele volt mindegyiknek fején a királyi hatalomnak és méltóságnak.

Pampinea, minekutána királlyá választották, csöndet parancsolt, s maga elé hívatta a négy cselédlányt s az ifjak szolgáit; mikor mind elhallgattak, így szólott:

- Hogy mindenekelőtt példát adjak nektek, hölgyeim, mi légyen a módja, hogy társaságunk szüntelenül tökéletesedjék, és rendben, jókedvben és mindennemű szégyenvallás nélkül éljen és fennmaradjon, amennyiben kedvünk telik benne, mindenekelőtt kinevezem udvarmesteremmé Parmenót, Dioneo szolgáját, s reá bízom egész cselédségünk gondját és felügyeletét s általában az egész belső szolgálatot. Rendelem, hogy Sirisco, Pamfilo szolgája, kincstartónk és fizetőmesterünk legyen, és Parmeno utasításai szerint cselekedjék. Tindaro legyen Filostrato s a másik két úr szolgálatjára, szolgálja őket szobáikban, ha a másik kettőt hivataluk gátolja, hogy uraiknak szolgálatjokra legyenek. Misia, az én szolgálóleányom és Licisa, Filoména szolgálóleánya szüntelenül a konyhában lesznek, és gondosan elkészítik amaz ételeket, amelyeket Parmeno náluk megrendel. Rendeljük, hogy Chimera, Lauretta szolgálóleánya és Stratilia, Fiammetta szolgálóleánya gondoskodjanak a hölgyek szobáinak rendbentartásáról és amaz helyiségek takarításáról, amelyekben tartózkodni fogunk; és rendeljük és parancsoljuk, hogy általában mindenki, aki számot tart kegyeinkre, jól vigyázzon, hová megy, honnét jön, hogy akármit hall vagy lát, vidám hírnél egyebet nekünk ide be ne hozzon kívülről.

Minekutána így nagyjában kiadta emez parancsait, melyeket mind egy értelemmel helyeseltek, vidáman felállt, és így folytatta:

- Vannak itt kertek, vannak itt rétek, vannak egyéb kellemetes helyek; menjen hát ki-ki kedve szerint szórakozni, és ha elüti a hármat, mindenki legyen itt, hogy még hűvösben asztalhoz ülhessünk.

Minekutána tehát az új Királynő elbocsátotta a vidám társaságot, az ifjak a szép hölgyekkel együtt, mulatságos beszélgetés közben, lassú léptekkel elszéledtek a kertben, hol tarkabarka lombokból szép koszorúkat kötöttek, és szerelmes dalokat énekeltek. És minekutána itten időztek mindaddig, mígnem a Királynőtől nyert szabadságok ideje lejárt, hazatértek s látták, hogy Parmeno buzgón megkezdte hivatalos munkáját; mert ahogy beléptek az egyik földszinti terembe, látták, hogy az asztalok meg vannak terítve patyolatfehér terítőkkel, s rajtok ezüstösen csillogó poharak, és minden-minden telehintve rekettyevirággal: minekutána a Királynő parancsára megmosták kezöket, a Parmenótól megszabott rendben valamennyien asztalhoz ültek. Felhordták az ízletesen elkészített fogásokat, és felvonultak a legfinomabb fajta borok; a három szolga pedig azon nyomban nesztelenül hozzáfogott a felszolgáláshoz. Mivelhogy minden pompás volt, a rend pedig kifogástalan, valamennyien felvidultak, és kellemes tréfálkozás közben derűs hangulatban ettek. Asztalbontás után a Királynő parancsot adott, hogy hozzák elő a hangszereket (mivelhogy a hölgyek, s hasonlóképpen az ifjak is, mind tudtak táncolni, s némelyikök pompásan muzsikált és énekelt); a Királynő parancsára

Dioneo lantot ragadott, Fiammetta pedig hegedűt, s rázendítettek valamely kellemes táncmuzsikára. A Királynő tehát, minekutána a cselédséget elküldötte enni, a többi hölgyekkel s a két ifjúval összefogódzkodott, s lassú lejtéssel táncba kezdett: a tánc után pedig kedves és víg dalokat kezdtek énekelni. Így szórakoztak mindaddig, mígnem a Királynő jónak látta, hogy aludni térjenek: elbocsátotta tehát valamennyiöket, mire az ifjak szobáikba vonultak, melyek külön voltak a hölgyek szobáitól; ottan pedig pompásan megvetett ágyakat leltek, s minden éppen úgy teli volt virággal, mint a terem; szakasztott így volt a hölgyek szobáiban is; levetkőztek tehát, s nyugalomra tértek.

Alighogy a délutáni hármat elütötte, a Királynő fölkelt, fölkeltette a többi hölgyeket s az ifjakat is, mert mint mondotta, ártalmas dolog túlságosan sokat aludni napközben: kimentek hát egy kis rétre, hol magasra nőtt a zöld fű, s hová a napsütés nem tudott behatolni; ottan, hol egy kis szelíd szellő fuvalmát érezték, a Királynő parancsára mind letelepedtek körben a zöld fűbe, s aztán a Királynő beszélt hozzájok:

- Miként látjátok, a nap magasan jár, s nagy a forróság, s nem hallszik egyéb nesz, csak a tücskök cirpelése az olajfák között; annyi bizonyos: ostobaság volna most máshová mennünk. Itt szép és hűvös, s amint látjátok, van itt ostábla és sakkjáték, s mindenki elszórakozhat, ahogy éppen kedve tartja. Ha azonban rám hallgatnátok, nem játékkal mulatnók el a napnak emez forró szakát, hanem azzal, hogy történeteket mesélünk egymásnak; mivel a játékban az egyik fél rendszerint elkomorul, a másik fél pedig, vagy aki nézi, nem sok örömet lel benne, holott az elbeszélés az egész társaságnak élvezetet szerezhet, mivelhogy az, aki mesél, az egész társasághoz szól. Még be sem fejezi egyitek is a maga novelláját, mikor a nap máris nyugovóra hajlik, a forróság alábbhagy, és mi élvezetes sétára indulhatunk, amerre éppen kedvetek tartja; azért tehát, ha javallatomat helyeslitek (mivelhogy ebben hajlandó vagyok kedvetekre tenni), cselekedjünk ekképpen; ha pedig nem helyeslitek, akkor az estebéd órájáig foglalatoskodjék mindenki abban, amiben leginkább kedvét leli.

A hölgyek és ifjak egy értelemmel úgy határoztak, hogy novellákat fognak mesélni.

- Nos hát - szólott a Királynő -, ha így határoztatok, ím ez első napot illetően rendelem, hogy kinek-kinek szabadságában legyen tetszése szerint megválasztania elbeszélése tárgyát.

Annak utána odafordult Pamfilóhoz, ki jobbján ült, és nyájasan odaszólt neki, hogy kezdje meg a sort valamely elbeszélésével. Pamfilo tehát, miközben valamennyien szavát lesték, a parancs hallatára azon nyomban ekképpen fogott szóba.

ELSŐ NOVELLA

Ser Cepparrello hamis gyónással becsap egy szent barátot és meghal; halála után pedig szentnek tisztelik, holott életében igen gonosz ember volt, és Szent Ciappellettónak nevezik

Bájosabbnál bájosabb hölgyeim, illendő, hogy minden dolog, mit ember cselekszik, annak felséges és szent nevével vegye kezdetét, ki mindeneket alkotott. Minekelőtte tehát elsőül megkezdeném az elbeszélések sorát, szándokom Istennek egyik csodálatos rendelésével kezdenem, hogy annak hallatára megerősödjék az ő rendíthetetlen állandóságába vetett reménységünk, és mindörökre áldjuk az ő nevét. Nyilvánvaló, hogy minden e világi dolog veszendő és mulandó, s kifelé és befelé egyaránt csupa bosszúság, aggság és vergődés és tengernyi veszedelem martaléka, melyeket mi sem elviselni, sem elhárítani semmiféle módon nem bírunk, hahogy Istennek különös kegyelme nem ad nekünk hozzá erőt és okosságot, mivelhogy bennök élünk, s magunk is részeik vagyunk. Mindazonáltal nem szabad azt hinnünk, hogy ím ez kegyelem talán a mi érdemeinkért száll reánk, hanem bizony csupán az ő kegyességéből árad, éspedig azoknak könyörgései révén, kik magok is halandók voltak, mint jómagunk, de míg e földön éltek, nagy jámborul Istennek utait járták, s mostan vele örök életet és boldogságot nyertek; ezeknek elébe terjesztjük kéréseinket ama dolgokban, melyeket üdvösségesnek tartunk magunkra, mivelhogy ők tövéről hegyére ismerik gyengeségünket (talán mivel nem merjük magunk színről színre ily hatalmas bíró elébe terjeszteni könyörgéseinket). És még világosabban megtetszik, mely bőséges kegyességgel vagyon ő irányunkban, ha néhanapján megesik, hogy ítéletünkben megtévedünk, mivelhogy halandó szem pillantása semmiképpen nem tud behatolni az isteni értelem titkosságába, s olyasvalakit állítunk ő szent felsége elébe szószólóul, ki örökös száműzetéssel ki vagyon vetve az ő színe elől, mert ő, ki előtt nincs rejtett dolog, mégis inkább a könyörgőnek tiszta szívét nézi, mint tudatlanságát vagy annak kivetettségét, kit a földi ember pártfogójául kért, s éppen úgy meghallgatja a hozzája könyörgőket, mintha üdvözült volna az ő színe előtt az, kit közbenjáróul választottak. Ez pedig nyilván kitűnik abból a novellából, melyet elmondani szándékozom: „nyilván", mondom, mivelhogy nem Istennek, hanem az embereknek ítéletét veszem számba.

Musciatto Franzesiről, ki dúsgazdag kereskedőből lett lovaggá, mesélik, hogy mikor egyszer Toscanába kellett jönnie Földnélküli Károly úrral, Franciaország királyának öccsével, kit Bonifác pápa hívatott - s ő hajlott is szavára s jött -, eszébe vette, hogy üzletei, mint a kereskedők üzletei többnyire, igen összevissza gabalyodtak, s nem lehet őket könnyűszerrel és gyorsan kibonyolítani; arra gondolt hát, hogy több ember között megosztja őket, és mindent rendben el is intézett, csak abban habozott még, kire bízhatná nyugodtan követeléseinek behajtását néhány burgundi embertől. Habozásának pedig az volt az oka, hogy a burgundokat veszekedő, tisztességtelen és törvénytipró embereknek ismerte; és nem jutott senki oly agyafúrt ember az eszébe, kiben legalább némiképp megbízhatott volna, hogy megállja a sarat amazoknak ravaszsága ellenében. És minekutána efféle vizsgálódásban sokáig törte a fejét, eszébe jutott bizonyos Piatóból való Ser Cepparrello, ki sűrűn bejáratos volt az ő párizsi házába, pöttön egy emberke, fölöttébb kényeskedő-páváskodó; mivel pedig a franciák nem tudták, mit jelent Cepparrello, hát Cappellónak vették, ami az ő nyelvükön kalapot jelent; mivel pedig a mi emberünk mint mondottuk, kicsiny termetű volt, nem Cappellónak, hanem Ciappellettónak nevezték; mindenfelé Ciappelletto néven volt ismeretes, holott Ser Cepparrello néven csak kevesen ismerték. Hát ennek a Ciappellettónak ilyeténképpen folyt

élete: jegyző létére szörnyű módon szégyellte volna, ha valamelyik okiratát (bár nem sok ilyet írt) valódinak ítélik, nem pedig hamisnak, ilyesmit aztán annyit szerkesztett volna, amennyit csak kérhettek tőle, mégpedig ingyért szívesebben, mint bárki más busás fizetség fejében. Kérésre és kéretlenül a legnagyobb élvezettel tett hamis tanúságot; mivel pedig akkortájt Franciaországban fölöttébb sokat adtak az esküre, ő ravasz fondorlattal minden pört megnyert, mert valahányszor felszólították, hogy vallomásának igazságát esküvel pecsételje meg, neki bizony meg se kottyant egy-egy hamis eskü. Különös örömet szerzett neki s mindenáron abban mesterkedett, hogy barátok és rokonok és mindennémű más emberek között bajt, ellenségeskedést és perpatvart támasszon, és minél nagyobb baj kerekedett ezekből, annál nagyobb volt az öröme. Ha gyilkosságra, avagy más gazságra felszólították, sohasem tagadta meg, hanem szíves örömest felcsapott; és több ízben is készséges hajlandósággal ráállott, hogy embereket maga kezével megsebesítsen, vagy meggyilkoljon. Éktelenül káromolta Istent és a szenteket, mégpedig a leghitványabb semmiségért is, mivelhogy hirtelen haragban senki sem volt hozzá fogható. Templomba soha be nem tette lábát, és az egyház szentségeit, mint holmi hitványságokat, egytől egyig gyalázatos szavakkal szidalmazta; viszont szívesen és sűrűn látogatta a kocsmákat és a többi becstelen helyeket. A nőket csak úgy kívánta, mint a kutya a korbácsot; férfiakkal azonban többet fajtalankodott, mint akármely más elvetemült gazember. Lopni és rabolni oly nyugodt lelkiismerettel tudott, mint egy szent ember alamizsnát osztogatni; oly falánkul evett és oly mohón ivott, hogy nemegyszer undorító módon visszaökrendezte; hírhedt játékos volt, de rendszerint hamis kockákat használt. De minek szaporítsam a szót? Nála gonoszabb ember még nem született e föld hátán. Gonoszságát hosszú ideig támogatta Musciatto hatalma és rangja; és e réven több ízben is kíméletet élvezett mind a magánemberek részéről, kikkel igen gyakran erőszakoskodott, mind a hatóság részéről, melynek szakadatlanul borsot tört az orra alá. Mikor tehát eme Ser Cepparello eszébe jutott Messer Musciattónak, aki tövéről hegyére ismerte az élete folyását, Messer Musciatto azt gondolta magában, hogy éppen erre az emberre van szüksége a burgundiak ravaszsága ellenében; magához hivatta tehát, és így szólott hozzá:

- Ser Ciappelletto, én minden itteni üzletemtől vissza akarok vonulni, amint tudod, s mivel egyebek közt ezekkel a csalafinta burgundokkal is dolgom van, nem tudom, kire bízhatnám nyugodtabban követeléseim behajtását, mint éppen rád; ha tehát vállalod ím e feladatot, mivelhogy mostanság úgy sincs semmi dolgod, én hajlandó vagyok kieszközölni számodra a bíróság jóindulatát és illendő részt juttatni neked abból, amit behajtasz.

Ser Ciappelletto, kinek éppen nem volt semmi foglalkozása, és földi javaknak igen-igen szűkében volt, nem sokat töprenkedett, hanem úgyszólván kényszerűségből szívesen elfogadta az ajánlatot, különösen mikor hallotta, hogy az, ki hosszú időn által támasza és védelmezője volt, eltávozik onnét. Azért hát megegyeztek, Ser Ciappelletto pedig, minekutána megkapta a meghatalmazást, és a király ajánló levelét, mindjárt Musciatto elutazása után Burgundiába ment, ahol úgyszólván senki sem ismerte; ottan pedig szokása ellenére azzal kezdte, hogy kíméletesen és szelíden akarta behajtani a követeléseket és elvégezni küldetését, mintha csak későbbre tartogatta volna dühét. Eme munkája közben, minekutána szállást vett két firenzei testvér házában, kik ottan uzsorával foglalatoskodtak, s vele Musciatto kedvéért nagy tisztelettel bántak, történt, hogy betegségbe esett; erre a két testvér azon nyomban orvosokat és ápolókat hívatott, hogy gondozzák, és mindent megtegyenek egészségének helyreállítására. De minden segítség hiábavaló volt, mert az atyafinak, ki már öreg volt, és mindig kicsapongó életet élt, mint az orvosok mondották, napról napra rosszabbra fordult az állapota, mintha csak befészkelte volna magát testébe a halálnak nyavalyája; ezen pedig a két testvér igen-igen búslakodott. És egy napon tőszomszédságában annak a kamarának, melyben Ser Ciappelletto betegen feküdt, ekképpen váltottak szót egymással:

- Mit cselekedjünk evvel? - mondta az egyik a másiknak. - Nekünk ugyan igen kellemetlen ez az eset, mivelhogy ha így betegen kitesszük a szűrét, nagy szégyen háramlik ránk, s egyúttal nyilvánvaló jele lészen ostobaságunknak; mit szólnak majd az emberek, ha meglátják, hogy ilyen hirtelen, halálos betegen kitesszük házunkból anélkül, hogy bármi olyant is cselekedett volna, amit kifogásolhatnánk, holott annak előtte befogadtuk, aztán pedig buzgón ápoltattuk és gyógyíttattuk? Viszont az is igaz, hogy elvetemedett ember, olyannyira, hogy bizonyára nem lesz hajlandó az egyháznak egyik szentségét sem fölvenni; ha pedig gyónás nélkül hal meg, egyik templom sem fogadja be holttestét, s mi több, bekaparják a gödörbe, mint valami kutyát. De még ha meg is gyónik, oly nagyok és oly rettenetesek bűnei, hogy ugyancsak ez történik vele, mivelhogy nem akad oly barát avagy pap, ki feloldozhatná, vagy hajlandó volna feloldozni; éppen ezért, ha nem oldozzák fel, ugyancsak gödörbe fog vettetni. És ha így esik a dolog, akkor ennek a városnak a népe, amely úgyis naphosszat becsmérel bennünket mesterségünk miatt, melyet fölöttébb gyalázatosnak tart, sőt igen vásik a foga arra, hogy kiraboljon bennünket, bizonyára fellázad majd ennek láttán, és ekként fog ordítozni: „Ne tűrjük tovább magunk között ezeket a lombard kutyákat, kiket még a templom sem fogad be!” És megrohanják majd a házainkat, s nemcsak hogy kirabolnak bennünket, hanem talán még fel is koncolnak; ha tehát ez itt elpatkol, mink mindenképpen bajba keveredünk.

Mivelhogy Ser Ciappellettónak - aki, mint mondottuk, ott feküdt a közelben, hol ezek ilyképpen beszélgettek - igen éles volt a hallása, mint általában köztudomás szerint a betegeknek, minden szavukat meghallotta. Behívatta hát őket, és így szólt hozzájok:

- Nem akarom, hogy bármi dologban is gondot okozzak nektek, s ne is féljetek, hogy miattam bármi bajotok esik: hallottam, amit rólam beszéltetek, és szentül hiszem, hogy mindaz bekövetkezik, amit emlegettetek, ha a dolog úgy történik, amint ti gondoljátok; csakhogy másképpen fog történni. Én életemben annyi borsot törtem az Úristen orra alá, hogy ha most halálos órámban még egyszer megteszem, az igazán se nem szoroz, se nem oszt. Hívassatok hát hozzám valami szent és derék barátot, a legderekabbat, akit csak tudtok, ha ugyan akad ilyen, és csak bízzátok rám, s bizony mondom: úgy elintézem a ti dolgotokat is, meg a magamét is, hogy minden jóra fordul, s ti bizonyára meg lesztek velem elégedve.

A két testvér, ámbátor nem nagyon bizakodott ebben, mégis elment az egyik barátkolostorba; ottan kértek egy szent és bölcs embert, hogy jöjjön el meghallgatni egy lombardiainak a gyónását, ki az ő házukban betegen fekszik. Adtak is melléjük egy szent és tiszta életű agg barátot, ki jeles mestere volt a szentírás tudományának s fölöttébb tiszteletreméltó férfiú, kit a város polgárai kiváltképpen alázatos nagy hódolattal öveztek; ezt vitték a beteghez. Mikor belépett abba a kamarába, melyben Ser Ciappelletto feküdt, leült melléje s mindenekelőtt jóságosan vigasztalni kezdte, aztán pedig megkérdezte: mennyi ideje már, hogy utoljára gyónt? Erre Ser Ciappelletto, ki soha világéletében nem gyónt, ekképpen felelt:

- Atyám, én minden héten legalább egyszer szoktam gyónni, de bizony sűrűn előfordul, hogy többször is gyónok; bevallom azonban, hogy mióta beteg vagyok, ennek pedig már nyolc napja múlt, nem gyóntam, mivelhogy annyira elgyötört a betegség.

Felelte erre a barát:

- Fiam, helyesen cselekedtél. Ezentúl se tégy másképpen; látom, nem kerül majd nagy fáradságomba meghallgatni vagy kikérdezni téged, mivelhogy oly sűrűn szoktál gyónni:

Mondá erre Ser Ciappelletto:

- Ne mondd ezt, tisztelendő atyám; én nem gyóntam annyiszor és oly gyakran, hogy ne kívántam volna mindig általános gyónást tenni minden bűneimről, melyekre csak születésem óta utolsó gyónásomig emlékezem; éppen ezért kérlek, jó atyám, hogy aprólékosan, tövéről

hegyére kérdezz ki, mintha soha életemben nem gyóntam volna; betegségemmel pedig ne törődj, mivelhogy inkább gyötröm ezt a testet, mintsem hogy nyugtot hagyjak neki, s ezzel olyasmit cselekedjem, amivel lelkemet elveszejtem, melyet az én Üdvözítőm ő drága vére árán megváltott.

Igen tetszettek eme szavak a szent embernek, és olybá vette őket, mint a lelki tisztaság bizonyságait: s minekutána igen megdicsérte Ser Ciappellettónak eme viselkedését, először azt kérdezte tőle, ha vajon elkövette-e valaha a paráználkodás bűnét valamely nőszeméllyel? Ser Ciappelletto nagyot sóhajtott erre, és ekképpen felelt:

- Atyám, ebben a dologban szégyellem megmondani neked az igazat, mivel attól tartok, hogy hívságos dicsekvés bűnébe esem.

Mondá erre a szent barát:

- Mondd csak bátran, mivelhogy aki igazat mond, akár a gyónásban, akár máskor, sohasem vétkezik.

Ekkor Ser Ciappelletto így szólott:

- Mivelhogy efelől megnyugtattál, megmondom: oly makulátlan vagyok én, mint ahogy anyámnak testétől világra jöttem.

- Ó - szólt erre a barát -, Istennek áldása legyen rajtad! Mily istenfélőn cselekedtél! És eme cselekedeteddel sokkal nagyobb érdemeket szereztél, mivel ha akartad volna, jóval könnyebben cselekedhetted volna az ellenkezőjét mint mi vagy akárki más, kit bárminemű regulák kötöznek.

Ennek utána azt kérdezte tőle, vajon vétkezett-e valaha Isten ellen a torkosság bűnében? Erre Ser Ciappelletto nagyot sóhajtott, és azt felelte, hogy igenis, mégpedig sokszor; mivel ezzel úgy vagyon a dolog, hogy a negyven napos nagyböjtön kívül, melyet minden évben megtartanak a jámbor hívek, ő még minden héten legalább báron napot szokott böjtölni kenyéren és vízen, ám ilyenkor oly élvezettel és mohósággal itta a vizet, különösen ha nagyos eltörődött az ájtatosságban vagy a búcsújárásban, min a részegesek szokták inni a bort. És nemegyszer igen meg kívánt holmiféle zöld salátákat, minőket az asszonyok szoktak készíteni, ha falura mennek; néhanapján pedig nagyobb gyönyörűsége tellett az evésben, mintsem illendő volna olyan emberhez, ki ájtatosságból böjtöl, ahogyan ő böjtölt. Mondá erre a barát:

- Fiam, eme bűnök az emberi természetben gyökeredznek, és valóban semmiségek; ezért nem szeretném, ha kelleténél jobban lelkedre vennéd őket. Minden emberrel megesik, akármily szentéletű, hogy hosszú böjtölés után jólesik neki az étel, fáradozás után az ital.

- Ó, atyám - mondotta Ser Ciappelletto -, ne mond ezt vigasztalásomra; hidd meg, jól tudom én, hogy ama dolgokat, melyeket Isten szolgálatjára végez az ember minden porcikájáig tiszta és makulátlan lélekkel kell végeznie; aki pedig másképpen cselekszik, bűnt követ el.

Szólott erre a barát igen elégedetten:

- Jólesik hallanom, hogy ily dicséretesen jár elméd, és örömöm telik benne, hogy ebben tiszta és nyugodt a lelkiismereted. De mondd csak, nem estél-e a fösvénység bűnébe azzal, hogy a kelleténél többet kívántál magadnak, vagy megtartottad azt, amit nem lett volna szabad megtartanod?

Felelte Ser Ciappelletto:

- Atyám, nem szeretném, ha ilyesmit gondolnál felőlem, azért mert ím ez uzsorások házában vagyok: semmi közöm velök; sőt inkább azért jöttem ide, hogy intsem és pirongassam és eltérítsem őket az undok nyerészkedéstől, és hiszem, hogy ez sikerült volna nekem, ha Isten nem látogat meg ekképpen. De tudd meg, hogy atyámtól nagy vagyont örököltem, mikor meghalt, s e vagyonnak nagyobb részét Istennek áldoztam. Annak utána pedig, hogy megélhessek és segíthessem Krisztus szegényeit, apró üzleteket kötöttem, s ezekben bizony nyereségre törekedtem; azt pedig, mit nyertem, mindig megfeleztem Isten szegényeivel: felét a magam szükségére fordítottam, másik felét pedig nekik adtam; s ebben oly igen megsegített engem az én Teremtőm, hogy módomban volt egyre többet javítani helyzetemen.

- Helyesen cselekedtél - mondotta erre a barát -, de vajon nem voltál-e gyakran haragos?

- Ó, szívesen megvallom - felelte Ser Ciappelletto -, hogy bizony ezt a bűnt nagyon sokszor elkövettem. De ki is tudná türtőztetni magát, mikor látja, hogy az emberek naphosszat csupa gyalázatos dolgot művelnek, fittyet hánynak Isten parancsolatainak, nem félnek az ő ítéletétől? Napjában többször is megesett, hogy jobban szerettem volna halott lenni, mint eleven, mikor láttam, hogy az ifjak hívságos dolgokat hajszolnak, s mikor hallottam átkozódásaikat és hamis esküvéseiket, mikor láttam, hogy a kocsmákat járják, elkerülik a templomokat, s inkább a világnak, mint Istennek útjait követik.

Szólott akkor a barát:

- Fiam, ez dicséretes harag, s ezért nem tudnék penitenciát róni reád. De vajon nem esett-e meg véletlenül, hogy e harag emberölésre vitt, vagy mások becsmérlésére vagy egyéb igazságtalanságra?

Felelte neki Ser Ciappelletto:

- Ó, jaj, uram, ó te, kit Isten szíve szerint való embernek gondollak, hogyan is ejthetsz ki ilyen szavakat? Ó, ha csak a legparányibb gondolat is felvillant volna bennem valaha, hogy elkövessek bármit is azokból, miket emlegetsz, mit gondolsz: hinném-e, hogy Isten engem mind mostanáig megtartott volna? Mindezek olyan dolgok, miket az orgyilkosok és a gonosztevők cselekszenek s ha én valaha efféle embert láttam, mindig így szólottam: „Adja Isten, hogy kegyes életre térj.”

Mondá akkor a barát:

- Áldjon meg az Isten, fiacskám! Mondd meg most, nem tettél-e hamis tanúságot valaki ellen, nem rágalmaztál-e mást, nem vetted-e el a másét, a tulajdonos akaratja ellenére?

- De igen, uram, igenis - felelte Ser Ciappelletto -, bizony hogy rosszat beszéltem másról. Volt ugyanis egy szomszédom, ki a világ legnagyobb csúfságára egyebet se tett, mint ütötte-verte feleségét, úgyhogy én egyszer minden rosszat elmondtam erről az emberről az asszony rokonainak: annyira megesett a szívem szegénykén, kit az az ember, valahányszor kissé jobban felöntött a garatra, istentelenül elpáholt.

Mondá ekkor a barát:

- Hát jó. Te azt mondtad, hogy kereskedő voltál; vajon megcsaltál-e valaha valakit, a kereskedők szokása szerint?

- Becsületemre, uram, igenis - felelte Ser Ciappelletto -, de én nem tudom, ki volt. Csak annyit tudok, hogy egyszer pénzt hozott nekem, amivel a tőlem vásárolt posztóért tartozott, én pedig számolatlanul beletettem a pénzt a ládámba, és csak jó egy hónap múltán vettem észre, hogy négy garassal több, mint amennyinek lennie kellene. Mivelhogy azonban azt az embert többé

sohasem láttam, a pénzt, amit egy esztendeig becsülettel őriztem, hogy visszaadjam neki, mostan a szegényeknek adtam:

Mondá a barát:

- Ez csekélység volt, és helyesen cselekedted azt, amit cselekedtél.

És ezenfelül sok minden egyéb dolgot kérdezett tőle a szent barát, melyekre ő is mind hasonlatosképpen felelt. Mikor pedig már-már a feloldozáshoz fogott, megszólalt Ser Ciappelletto:

- Uram, van még egy vétkem, amelyet nem vallottam meg.

A barát megkérdezte, melyik az, ő pedig így felelt:

- Eszembe jut, hogy valamely szombatnapon a délutáni ima után kisöpörtettem szolgámmal a házat, vagyis nem szenteltem meg illendő módon a szent vasárnapot, ahogy kellett volna.

- Ó, fiacskám - mondta rá a barát -, ez bizony kicsinység.

- Dehogy - felelte Ser Ciappelletto -, ne nevezd kicsinységnek ezt, mert a vasárnapot különösképpen meg kell szentelni, mivelhogy éppen ez napon támadott életre halottaiból a mi Urunk.

Akkor mondá a barát:

- Cselekedtél-e még egyéb valamit?

- Igen, uram - felelte Ser Ciappelletto -, egy ízben szórakozottságomban köptem Istennek templomában.

Elmosolyodott erre a barát, és mondá:

- Fiacskám, efféle dolgokkal ugyan nem kell törődnöd: mi, holott szerzetesek vagyunk, minden áldott nap köpködünk ottan.

Mondá erre Ser Ciappelletto:

- Bizony, hogy nagy illetlenséget cselekedtek, mivel semmit sem kell oly tisztán tartani, mint a szent templomot, melyben áldozatot mutatunk be Istennek.

Egy szó mint száz, sok efféle dolgot mondott még neki, végezetül pedig sóhajtozni kezdett, majd keservesen zokogni, olyan ember módjára, ki akkor facsar könnyet a szeméből, amikor akar. Mondá tehát a szent barát:

- Fiacskám, mi bajod?

Felelte Ser Ciappelletto:

- Ó, jaj, atyám, van még egy bűnöm, melyet még sohasem gyóntam meg, mivelhogy oly igen szégyellem elmondani, valahányszor pedig eszembe jut, sírva fakadok, mint látod, és bizonyosra veszem, hogy Isten sohasem könyörül meg rajtam eme bűnöm miatt.

Mondá ekkor a szent barát:

- Ugyan, fiacskám, mit beszélsz? Ha mindama bűnök, melyeket valaha is elkövettek az emberek, vagy el fognak követni minden emberek, míg a világ világ: ha mindezek megvolnának egyetlenegy emberben, és az oly igaz töredelemmel szánná-bánná bűneit, mint ahogy itt előttem te megbánod őket, bizony oly nagy Istennek jósága és irgalmassága, hogy ha meggyónná őket, valamennyit kegyesen megbocsátaná neki; azért hát mondd el bízvást ama bűnödet.

Mondá akkor Ser Ciappelletto, még mindig keserves könnyek között:

- Ó, jaj, atyám, az én bűnöm igen-igen nagy bűn, és hahogy könyörgéseid nem segítenek hozzá, alig is merem hinni, hogy Istentől valaha bocsánatot nyerek érette.

Mondá neki a barát:

- Csak mondd el bízvást, mivel megígérem neked, hogy könyörögni fogok Istennél éretted.

Ser Ciappelletto csak zokogott, és nem mondotta meg, a barát pedig egyre csak biztatta, hogy beszéljen. Azonban minekutána Ser Ciappelletto zokogásával jó ideig bizonytalanságban hagyta a barátot, nehéz sóhaj szakadt fel belőle, és így szólt:

- Atyám, mivel megígérted, hogy könyörögsz érettem Istennél, megvallom neked bűnömet: tudd meg tehát, hogy kisgyermek koromban egyszer káromló szavakkal illettem anyámat.

És így szólván újból keserves zokogásra fakadt. Szólott akkor a barát:

- Ó, fiacskám, hát ezt tartod oly igen nagy bűnnek? Ó, hiszen az emberek minden áldott nap káromolják az Istent, s ő mégis kegyesen megbocsát annak, aki megbánja, hogy káromolta őt: és te nem hiszed, hogy ezt megbocsátaná neked? Ne sírj, embereld meg magad, mivelhogy bizonyára akkor is elnyernéd bocsánatát, ha egyike lettél volna amaz embereknek, kik őt keresztre feszítették, hahogy olyan töredelem volna benned, aminőt itt előttem tanúsítasz.

Mondá ekkor Ser Ciappelletto:

- Ó, jaj, atyám, mit beszélsz? Bizony gonoszat cselekedtem, és igen-igen nagy bűnt követtem el, hogy szidalmaztam az én édesanyámat, ki kilenc hónapon által nappal és éjjel maga testében hordott engemet, majd százszornál is többször vitt engem nyakában; és bizony, ha nem könyörögsz Istennél érettem, eme bűnöm nem nyer bocsánatot.

Midőn a barát látta, hogy Ciappellettónak nincs több mondanivalója, feloldozta őt, és áldását adta reá, és fölöttébb szent embernek tartotta, mivelhogy szóról szóra igaznak vette azt, amit Ser Ciappelletto mondott. De vajon ki ne hitt volna neki, ha így hallja beszélni ezt az embert halálos ágyán? Végezetül mindezek után mondá neki:

- Ser Ciappelletto, Istennek segedelmével hamarosan meggyógyulsz; ám ha netalán úgy esnék, hogy Isten a te áldott és megtisztult lelkedet magához szólítaná, belenyugodnál-e, hogy testedet a mi kolostorunkban temessük el?

Felelte erre Ser Ciappelletto:

- Igenis, atyám; s mi több, nem is kívánnék máshol nyugodni, mivel megígérted nekem, hogy imádkozol érettem Istennél; egyébiránt is mindig különös tisztelettel voltam a ti rendetek iránt. Annak okáért kérlek, hogy ha visszatérsz kolostorodba, gondoskodjál róla, hogy elhozzák ide hozzám Krisztusnak valóságos testét, melyet ti reggelente az oltáron megszenteltek; mivel (ámbátor nem vagyok méltó rá) engedelmeddel az a szándékom, hogy magamhoz vegyem, annak utána pedig megkapjam a szent utolsó kenetet, hogy legalább keresztényi módon haljak meg, ha már bűnös ember módjára éltem.

A szent ember azt felelte, hogy ennek nagyon örül, és hogy igen jámborul szólott, és gondoskodni fog, hogy rögtön elhozzák az Úr testét hozzá; és így is történt. A testvérek, kik nagyon féltek, hogy Ser Ciappelletto becsapja őket, elbújtak egy deszkafal mögött, mely azt a kamarát, hol Ser Ciappelletto feküdt, elválasztotta egy másiktól; ottan mindent tisztán hallottak, és megértették, amit Ser Ciappelletto a barátnak mondott; és mikor hallották, micsoda bűnöket gyón meg a barátnak, egyiknek-másiknak hallatára olyan nevethetnékjök támadt, hogy majd megpukkadtak, és így szólottak egymás között:

- Ugyan miféle ember ez, kit sem az öregkor, sem a betegség, sem a halálnak félelme, holott már a halál révén vagyon, nem tud eltéríteni gonoszságától, és nem tudja rávinni, hogy ne oly módon haljon meg, miként élt, sem Istennek félelme, pedig immár felkészült rá, hogy hamarosan meg kell jelennie ítélőszéke előtt?

De mikor hallották, hogy a templomban nyer eltemettetést, semmi egyébbel nem törődtek. Ciappelletto kevéssel utóbb megáldozott, és mivel állapota fölöttébb rosszra fordult, felvette az utolsó kenetet; és ama napnak késő estéjén, melyen jámbor gyónását tette, meghalálozott. Ennek utána a két testvér az ő pénzén tisztes temetést rendelt neki; meg is üzenték a barátok kolostorába, hogy estére kelvén, jöjjenek el szokás szerint virrasztani; reggel pedig a holttest dolgában minden szükséges intézkedést megtettek. Mikor a szent barát, ki őt gyóntatta, halálának hírét vette, nyomban a kolostor perjeléhez ment, és kapitulumba csengette a barátokat; mikor pedig egybegyülekeztek, elmondta nekik, hogy Ciappelletto szent ember volt, amiről gyónása alapján meggyőződött. És abban a reményben, hogy az Úristen bizonyára sok csodát művel általa, rávette őket, hogy igen nagy tisztességgel és áhítattal befogadják holttestét. A perjel s mind a többi hiszékeny barátok beleegyeztek ebbe, és estére kelvén valamennyien elmentek oda, hol Ciappelletto uram holtteste feküdt, fölötte nagy és ünnepélyes vigíliát tartottak, reggel pedig karingben és palástban, könyvekkel kezökben és keresztekkel előttök, énekszóval elvonultak a holttestért, és nagy tisztességgel és ünnepséggel elvitték templomukba, és nyomukban ment szinte a városnak egész népe, férfiak és asszonyok: és minekutána a templomban letették, a szent barát, ki őt meggyóntatta, a szószékre lépett, és csodálatos dolgokat prédikált, szólani kezdvén róla, élete módjáról, böjtöléséről és szüzességéről, jámborságáról és ártatlanságáról és szentségéről, és egyebek során elmondotta azt is, mit vallott be neki Ciappelletto sűrű könnyhullajtás közben legnagyobb bűne gyanánt, és ő alig tudta meggyőzni, hogy Isten bizonyára megbocsátja neki azt; annak utána pedig feddeni kezdte a népet, mely őt hallgatta, ekképpen szólván: - Ti pedig Istennek átkozottjai, minden szalmaszálért, mi lábatok elé kerül, káromoljátok Istent, és az ő anyját és a paradicsom minden szentjeit!

És ezeken felül sok egyéb dolgot elmondott Ser Ciappelletto becsületességéről és tisztaságáról; egy szó mint száz, beszédével meggyőzte és ájtatosságra hangolta mindazokat, kik ott jelen voltak, mivelhogy a környék lakossága minden szavát elhitte; olyannyira, hogy a szertartásnak végeztével az egész nép nyüzsögve odatódult a holttesthez; csókolták lábait és kezeit, és minden ruháját leszaggatták róla, és boldog volt, ki csak kis darabkát is megszerezhetett azokból; és egész napon által ott kellett hagyni ekként, hogy mindenek láthassák és eléje járulhassanak. Annak utána pedig a következő éjszakán márványkoporsóban nagy tisztességgel eltemették az egyik kápolnában, és mindjárt utána, a következő napon kezdett a nép hozzája zarándokolni, gyertyákat gyújtani és tisztelni őt, idők múltával pedig fogadalmakat tettek, és fogadalmukhoz híven viaszkalakokat aggattak fel.

És szentségének s tiszteletének híre olyannyira megnövekedett, hogy már szinte senki sem volt, ki valamely szorongattatásában más szenthez fordult volna, mint hozzá; és szent Ciappellettónak nevezték és nevezik ma is. Erősködnek, hogy Isten számos csodát művelt érette, és művel minden áldott nap, hahogy valaki áhítatosan az ő pártfogásába ajánlja magát.

Hát így élt és halt meg a Pratóból való Ser Ciappelletto, s miként hallottátok, szent lett belőle. Én nem akarom kétségbe vonni, hogy szentté válhatott Istennek színe előtt, mivelhogy, ámbár élete bűnös és gonosz volt, utolsó óráján oly igaz töredelmet tanúsított, hogy Isten megkönyörülhetett rajta, és befogadhatta őt országába; mivelhogy azonban ezt titok fedi, én pedig aszerint okoskodom, hogy mi lehet valószínű, amondó vagyok, hogy ő nem annyira a paradicsomban vagyon, mint inkább az ördög kezében, a pokloknak mélységes fenekén. Ha

pedig így vagyon a dolog, meg kell ismernünk, mely véghetetlen az Istennek kegyessége irányunkban, mert nem a mi hibánkat, hanem hitünknek tisztaságát nézi, és éppen úgy meghallgat bennünket akkor is, ha valamely ellenségét választjuk szószólónkul, akit barátjának tartunk, miként ha valamely igaz szenthez fordultunk volna, hogy legyen szószólónk az ő kegyelméért. Annak okáért, hogy az ő kegyelméből a jelenvaló szorongattatásban és eme fölöttébb vidám társaságban egészségben és épségben megmaradhassunk, dicsérjük nagy tisztelettel az ő nevét, mellyel kezdettük, s minden szükségünkben neki ajánljuk magunkat abban a biztos hitben, hogy meghallgat bennünket.

És ezzel elhallgatott.

MÁSODIK NOVELLA

A zsidó Ábrahám, Giannotto di Civigni ösztönzésére, elmegy a római udvarba: mikor pedig ottan látja a papok gonoszságát, visszatér Párizsba és megkeresztelkedik

Pamfilo novellája nagyon tetszett a hölgyeknek, és nemegyszer megkacagtatta őket; feszülten figyeltek rá, és miután befejeződött, a Királynő kiadta a parancsot, hogy Neifile, ki mellette ült, gondoskodjék a megkezdett szórakozás folytatásáról, és mondjon ő is novellát. Neifile, kinek éppúgy díszére vált szende bájossága, mint szépsége, vidáman azt felelte, hogy szívesen, és ekképpen fogott hozzá:

- Pamfilo novellájában megmutatta, hogy Isten az ő kegyességében nem a mi hibáinkra néz, ha olyasvalamiből erednek, amit mi nem ismerhetünk meg: nekem pedig szándékom novellámmal bizonyítani nektek, hogy ugyane kegyesség csalhatatlan bizonyossággal megmutatkozik akkor is, mikor türelmesen elnézi azoknak a bűneit, kik ahelyett, hogy bizonyosságot tennének róla, szavaikkal és cselekedeteikkel az ellenkezőt művelik; hogy azt, amit hiszünk, annál nagyobb lelki szilárdsággal követhessük.

Bájos hölgyeim, mint hallomásból tudom, élt Párizsban egy nagykereskedő, derék ember, kit Giannotto di Civigninek neveztek, s ki tisztességgel és becsülettel nagy posztókereskedést folytatott, és benső barátságban volt egy Ábrahám nevezetű dúsgazdag zsidóval, aki ugyancsak kereskedő volt, és tetőtől talpig tisztességes és becsületes ember. Mikor Giannotto az ő becsületességét és tisztességét látta, fölöttébb nagy fájdalom nyilallott szívébe, hogy ez a derék és bölcs és jó ember kárhozatra jut, mivelhogy nincs az igaz hiten. Annak okáért kezdte barátságosan kérlelni, hogy hagyná ott a zsidó hit tévedéseit, és térne meg a keresztény igazságra, mely, miként láthatja, szent és jóságos és szüntelenül virágzik és gyarapodik; míg ellenben nyilván megismerheti, hogy az övé sorvadoz és a végét járja.

A zsidó azt felelte, hogy ő a zsidó hiten kívül semminémű hitet nem tart szentnek avagy jónak, és abban született és abban akar élni és meghalni, és a világon semmi sem tántoríthatja el tőle. Giannotto nem nyugodott bele, hanem kevés napok múltán ugyanezen szavakkal fölvetette előtte a dolgot, és esetlenül-ügyetlenül, afféle kereskedő módjára bizonygatta, mely okoknál fogva különb a mi hitünk a zsidónál. A zsidó pedig nagy mestere volt a zsidó törvénynek, s mégis, akár az a nagy barátság tette, melyet Giannotto iránt érzett, akár a szavai, melyeket a Szentlélek adott emez egyszerű embernek nyelvére, a zsidónak igen kezdettek megtetszeni Giannotto magyarázatai; mindazonáltal hajthatatlan maradt hitében, és nem engedett. És ámbátor ilyen konok maradt, Giannotto soha nem hagyott neki békét, úgyannyira, hogy a zsidót lefegyverezte a szívós kitartás és mondá:

- Nézd, Giannotto, te azt szeretnéd, hogy kereszténnyé legyek, és én hajlandó is vagyok megtenni, de csak úgy, hogy előbb elmegyek Rómába, és ott megnézem azt, akit te Isten földi helytartójának nevezel, és ugyancsak az ő bíboros testvéreinek erkölcseit: és ha mindezt olyannak látom, hogy igazolja a te szavaidat és megbizonyosodom, hogy a te hited különb, mint az enyém, ahogyan te igyekeztél nekem bebizonyítani, megteszem azt, amit mondottam; ha pedig nem olyan, akkor megmaradok zsidónak, ami vagyok.

Giannotto ennek hallatára igen nekibúsult, és így szólt magában: kárba veszett a fáradságom, pedig azt hittem, hogy igen hasznos munkát végeztem, mikor ennek a megtérésében reménykedtem, mivelhogy ha elmegy a római udvarba, és látja a papok gyalázatos és bűnös életét,

nemhogy nem válik zsidóból kereszténnyé, hanem még ha keresztény volna is, minden bizonnyal visszatérne a zsidó hitre. És odafordulván Ábrahámhoz, mondá neki:

- Ugyan, barátom, minek veszel magadra ekkora fáradságot és ily nagy költséget, amibe neked ez a római utazás kerül? Nem is szólván arról, hogy a magadfajta gazdag embernek az út tengeren és szárazföldön is csupa veszedelem. Azt hiszed, itt nem akad, aki megkeresztelne? Ha pedig netalán némi kétségeid vannak a hit felől, melyről neked szólottam, hol vannak e hitnek különb mesterei és bölcsebb férfiai, mint itt, kik mindenről felvilágosíthatnak, amit csak akarnál és kívánnál? Annak okáért úgy vélem, hogy emez utazásod fölösleges. Gondold meg, hogy ottan éppolyanok a főpapok, mint aminőket itten láthattál, sőt talán annyival különbek, hogy közelebb vannak a legfőbb pásztorhoz. És ezért, ha megfogadod tanácsomat, máskorra halasztod eme fáradságos utadat, talán valamely búcsúra, melyen esetleg én is társadul szegődöm.

Felelte neki a zsidó:

- Elhiszem, Giannotto, hogy úgy van, amint mondod, de hogy ne szaporítsam a szót, mindenképpen elszántam magam az útra (ha azt akarod, hogy megtegyem, amire úgy kértél), különben semmit nem teszek e dologban.

Mikor Giannotto látta eltökélt akaratát, így szólott:

- Hát járj jó szerencsével.

Magában pedig azt gondolta, hogy ebből ugyan sohasem válik keresztény, ha egyszer meglátja a római udvart; mivel azonban semmit sem veszített vele, belenyugodott. A zsidó lóra ült, és amily gyorsan csak módjában volt, Rómába utazott, mikor pedig odaérkezett, zsidó hitsorsosai nagy tisztességgel fogadták; ottan szállást is vett, és nem szólott senkinek, mi okból jött oda, de óvatosan kezdte figyelni a pápa és a bíborosok és a többi főpapok és mind a többi udvari emberek viselkedését; és mind maga megfigyeléseiből, mivelhogy igen éles eszű ember volt, mind pedig másoktól szerzett értesüléseiből úgy látta, hogy a legnagyobbtól a legkisebbig valamennyien a legszemérmetlenebbül vétkeznek a paráznaságban, mégpedig nem csupán a természetes, hanem a szodomai paráznaságban, és nem tartja őket vissza semmiféle lelkiismeret-furdalás avagy szégyenkezés, olyannyira, hogy a cifralányok és a szépfiúk hatalma éppenséggel nem volt kicsiny bármely nagy dolog véghezvitelében. Ezenfelül mind valamennyien torkosak, borisszák, részegesek voltak és a paráználkodás mellett oktalan állatok módjára leginkább a hasuknak éltek: mindezt nyilván tapasztalta. És tovább vizsgálódván látta, hogy valamennyien fösvények, és mohón kívánják a pénzt, az emberi vért, sőt a keresztény vért, az egyházi dolgokat, bárminéműk legyenek is azok, akár áldozatok, akár a hozzájok tartozó javadalmak, pénzért adták és vették, és élénkebb kereskedést űztek azokkal és több volt a közvetítő, mint Párizsban a posztó- vagy akármiféle más közvetítő; és a nyilvánvaló simoniát egyházigazgatásnak nevezték és a torkosságot életfenntartásnak, mintha bizony Istent - nem is szólván a szavak jelentéséről - meg lehetne csalni a dolgok elnevezésével, éppúgy, mint az embereket, mintha bizony nem ismerné az elvetemült lelkek szándokát. Mindez és sok más egyéb dolog, melyekről jobb nem beszélnünk, sehogy sem tetszett a zsidónak; mivel pedig józan és mértékletes ember volt, úgy vélte, hogy már eleget látott, és feltette magában, hogy visszatér Párizsba, és ekként cselekedett. Mikor Giannotto hírül vette érkezését, ámbár cseppet sem bízott benne, hogy kikeresztelkedik, ha visszatér, elment hozzá, és igen szívesen köszöntötték egymást; minekutána pedig Ábrahám néhány napot pihent, Giannotto megkérdezte tőle, vajon mi a véleménye a szentatyáról és a bíborosokról és a többi udvari emberekről. A zsidó pedig nyomban így felelt rá:

- Én úgy vettem észre, hogy mind gonosz, verje meg az Isten valamennyit: és mondom neked, hogy ha jól figyeltem meg, nem láttam én ott semminémű szentséget, semminémű ájtatosságot; semminémű jó cselekedetet, semminémű jó példát vagy egyebet egyetlen papi emberben sem; de úgy láttam, hogy paráznaság, fösvénység és torkosság és egyéb ily dolgok, és még rosszabbak is (ha ugyan lehetnek ezeknél rosszabbak emberben) oly bőven vannak mind valamennyiben, hogy én inkább tartom azt ördögi boszorkánykonyhának, mintsem isteni cselekedetek műhelyének. És ennek miatta úgy vélem, hogy a ti fő pásztorotok, és ennek következményeképpen mind a többiek, minden gondjukkal és minden csalafintaságukkal azon mesterkednek, hogy a keresztény vallást elpusztítsák a föld színéről és megsemmisítsék, holott úgy illenék, hogy ők legyenek talpkövei és támaszai. Mivel pedig látom, hogy nem következik be az, amiben mesterkednek, hanem a ti vallásotok szüntelenül gyarapszik és egyre fényesebbé és ragyogóbbá válik, azt hiszem, joggal következtetek arra, hogy annak, mint minden hitnél igazabb és szentebb hitnek, a Szentlélek a talpköve és támasza. Ezért, holott rábeszéléseiddel szemben rideg és kemény maradtam, és nem akartam megkeresztelkedni, most nyíltan megmondom neked, hogy semmiképpen el nem mulasztanám a megkeresztelkedést. Menjünk tehát a templomba, és ottan a te szent hitednek bevett szokása szerint kereszteltess meg engemet.

Giannotto, ki éppen az ellenkező következtetést várta, nem ezt, ennek hallatára a világ legboldogabb emberének érezte magát. És elment vele együtt a párizsi Notre-Dame templomba, és megkérte annak papjait, hogy Ábrahámnak adják fel a keresztséget. Azok pedig, midőn meghallották, mit kér, nyomban teljesítették kérését; és Giannotto emelte ki őt a keresztelőmedencéből, és Giovanninak nevezte; annak utána pedig nagy tudományú férfiakkal tökéletesen beavattatta hitünkbe, melyet is ő hamarosan megtanult, és végezetül jó és derék és szent életű ember vált belőle.

HARMADIK NOVELLA

A zsidó Melkizedek a három gyűrűről mondott elbeszélésével megmenekedik ama nagy veszedelemből, melyet Szaladin tervez ellene

Neifile, minekutána novellája általános tetszést aratott, elhallgatott, s akkor a Királynő parancsára Filoména így kezdett beszélni:

- Neifile novellája eszembe juttatja ama furcsa esetet, mely valaha bizonyos zsidókkal történt; minekutána pedig immár kellőképpen szó esett Istenről és a mi Hitünk igazságáról, bizonyára illendő lesz most már az emberek kalandjaira és cselekedeteire áttérnünk; elmondom nektek ama történetet, melynek hallatára talán óvatosabban fogtok felelni ama kérdésekre, melyeket nektek föltesznek. Bájos leánytársaim, tudnotok kell, hogy valamiképpen az ostobaság gyakorta kiránt egy-egy embert boldog állapotából, és feneketlen nyomorúságba taszítja, akként az okosság a bölcs embert a legnagyobb veszedelmekből is kimenti, és tökéletes biztonságos nyugalomba helyezi. És számos példából megtetszik, mennyire igaz, hogy az embert az ostobaság a szerencséből a nyomorúságba taszítja; eme példákat azonban mostan nem kell elmesélnünk, mivelhogy minden áldott nap ezerszámra tárulnak szemeink elé. Hogy azonban az okosság a vigasztalódásnak forrása, arra bizonyságul, ígéretemhez híven, röviden elmondok egy kis novellát.

Szaladin, ki oly igen vitéz ember volt, hogy nem csupán egyszerű emberből Babilónia szultánjává lett, hanem azonfelül számos győzelmet aratott a szaracén és keresztény királyokon, minekutána különb-különb háborúiban és káprázatos pompájában minden kincsét kimerítette, valamiképpen megesett vele, hogy nagy csomó pénzre volt szüksége; mivel pedig nem tudta, honnan teremtse elő oly hirtelen, mint ahogy szüksége volt rá, eszébe jutott egy Melkizedek nevű gazdag zsidó, ki uzsoráskodásból élt Alexandriában; arra gondolt, hogy ez kisegíthetné bajából, ha akarná; de olyan fösvény volt, hogy a maga jószántából ezt sohasem tette volna meg, erőszakot pedig nem akart használni ellene; mivel pedig a dolog igen a körmére égett, egyre törte a fejét, hogyan és miképpen nyerje meg ügyének a zsidót, s végre is az az ötlete támadt, hogy valami tetszetős ürügy alatt kierőszakolja belőle a pénzt. Magához hívatta tehát és barátságosan fogadta, maga mellé ültette, s annak utána így szólt hozzá:

- Derék ember, sokaktól hallottam már, hogy igen bölcs ember vagy, s fölöttébb világosan ítélsz Istennek dolgaiban; annak okáért igen kívánnám megtudni tőled, vajon a három Törvény közül melyiket tartod az igaznak: a zsidót-e vagy a szaracént, avagy a keresztényt.

A zsidó, ki csakugyan bölcs ember volt, szemfülesen észrevette, hogy Szaladin szaván akarja fogni, s valami huncutságba belekeverni; úgy gondolkodott tehát, hogy akármelyiket ítéli is különbnek a másik kettőnél ama három Hit közül, Szaladin mindenképpen eléri célját. Mivel pedig látta, hogy oly feleletet kell adnia, amelynek révén nem esik csapdába, összeszedte az eszét, hamarosan kisütötte, mit kell mondania, és így szólt:

- Uram, a kérdés, melyet nekem feltettél, szép, s ha meg akarom mondani felőle véleményemet, el kell mondanom egy kis történetet: hallgasd meg. Ha emlékezetem nem csal, több ízben hallottam mesélni, hogy élt valaha egy kiváló és gazdag ember, s ennek kincstárában legbecsesebb drágaságai közt volt egy gyönyörűséges és értékes gyűrű; mivel pedig ezt értéke és szépsége miatt meg akarta becsülni, és azt kívánta, hogy utódról utódra szálljon családjában, meghagyta, hogy fiai közül az legyen az ő örököse, akihez hagyatékából e gyűrű kerül, s a többiek mint családfőt tiszteljék és becsüljék. Az, kire a gyűrűt hagyta ugyanígy

rendelkezett utódaival és ugyanígy cselekedett, mint az ő elődje; szóval ez a gyűrű hosszú ideig utódról utódra szállt; végezetül pedig olyan embernek kezébe került, kinek három derék szép fia volt, kik híven engedelmeskedtek atyjoknak, miért is mind a hármat egyenlőképpen szerette. És mindegyik ifjú, mert mind ismerte a gyűrű hagyományát, s mind szeretett volna kiválni testvérei közül, tőle telhetőleg kérlelte apját, ki már elaggott, hogy halálos ágyán reá hagyja ama gyűrűt. A derék ember, ki egyenlőképpen szerette mind a hármat, nem tudott dönteni, hogy melyikre hagyja a gyűrűt, s mivel mindegyiknek megígérte, az az ötlete támadt, hogy mind a háromnak kedvére tesz: és egy ügyes mesterrel titokban csináltatott két más gyűrűt, melyek oly igen hasonlatosak voltak az eredetihez, hogy még az is, aki csinálta őket, alig-alig tudta megismerni, melyik az igazi. És halálos óráján nagy titokban mindegyik fiának adott egy-egy gyűrűt, ők pedig atyjok halála után sorban előmutatták gyűrűjöket, mindegyik ezzel bizonyítván, hogy neki van igaza, mivelhogy mindegyik számot tartott az örökségre és a tisztességre, és nem volt hajlandó a másiknak átengedni. Minekutána pedig látták, hogy egyik gyűrű annyira hasonlít a másikhoz, hogy semmiképpen nem lehet megismerni, melyik az igazi, eldöntetlen maradt, s ma is eldöntetlen ama kérdés, melyikök az atyának igaz örököse. És azért mondom neked, uram, ama három Törvény felől, melyeket három népnek adott az Atyaisten, s melyek felől kérdést intéztél hozzám: mindegyik azt hiszi, hogy az ő öröksége, az ő törvénye az igaz, s annak parancsait kell cselekednie; de, hogy melyiké az igazi, az a kérdés éppúgy eldöntetlen, mint a gyűrűk dolgában.

Szaladin észrevette, hogy ez igen ügyesen értette a módját, miképpen meneküljön a csapdából, melyet neki állított; és ezért elhatározta, hogy feltárja előtte szükségét, és meglátja, vajon hajlandó-e kisegíteni őt; és ekképpen cselekedett, és elárulta neki, hogy mit szándékozott tenni abban az esetben, ha nem ily okosan felelt volna meg, mint ahogy megfelelt. A zsidó bőkezűen rendelkezésére adta a rengeteg pénzt, melyet Szaladin kért; Szaladin pedig utóbb mindent az utolsó fillérig visszafizetett; ezenfelül pedig elhalmozta pompás ajándékokkal és minden időkben barátjaként tartotta környezetében, kiváltságos nagy tisztességben.

NEGYEDIK NOVELLA

Egy barát, ki fölöttébb súlyos büntetést érdemlő bűnbe esett, ügyesen megmenekül a büntetéstől, szemére vetvén az apátúrnak ugyanazon bűnt

Alighogy Filoména novelláját bevégezte és elhallgatott, Dioneo, ki mellette ült, meg sem várta a Királynő újabb parancsát, s mivel úgyis tudta, hogy a megkezdett rend szerint rákerül az elbeszélés sora, ekképpen kezdett szólani:

- Szerelmetes hölgyeim, ha jól értem valamennyitek szándokát, mi azért vagyunk itt, hogy elbeszélésekkel mulatságot szerezzünk magunknak; és éppen ezért, ha senkinek sincs ellenvetése, azt gondolnám, hogy mindenkinek szabadságában vagyon (hiszen kevéssel ennek előtte így mondotta Királynőnk is) ama novellát elmondani, mely az ő véleménye szerint a legmulatságosabb: minekutána tehát hallottuk, miképpen mentette meg lelkét Ábrahám ama bizonyos Giannotto di Civigni jó tanácsai révén, és miképpen védelmezte meg dús vagyonát Szaladin cselvetésétől Melkizedek az ő okosságával, szándékomban vagyon kevés szóval elmondani (és remélem, nem ócsároltok majd érette), mely ravaszul mentette meg egy barát önnönmaga testét a legeslegsúlyosabb büntetéstől.

Nem messze tőlünk, Lunigiana földjén van egy kolostor, melyben annak idején nagyobb volt a jámborság és jóval több a barát, mint mai napság, és volt ebben egyebek között egy ifjú barát, kinek élete erejét sem a hideg, sem a böjtök, sem a virrasztások nem tudták megtörni. Történt egy napon, hogy eme fent mondott barát dél tájban, midőn a többi barátok mind szundikáltak, kint sétált egymagában temploma körül, mely meglehetősen magányos helyen állott; és íme megpillant valamely csinos leányzót, ki talán bizonyos odavalósi parasztnak leánya volt, s a mezőn járt-kelt, füveket szedegetvén; alighogy megpillantotta, szörnyen megszállotta a testi gerjedelem. Annak okáért közelebb sompolygott hozzá, beszédbe elegyedett vele, és többről többre, szóról szóra, végezetül is megegyezett vele, és magával vitte cellájába olyképpen, hogy egy lélek sem vette észre, és miközben gerjedelmes izgalmában nem éppen vigyázatosan csintalankodott vele, történt, hogy az apátúr fölébredt szendergéséből, és szép csöndesen oda-lopódzkodott ama barát cellája elé, s meghallotta a viháncolást, melyet azok csaptak odabent; hogy pedig jobban megismerje a hangokat, óvatosan odasompolygott a cella ajtajához és hallgatódzott, és nyilván megismerte, hogy amaz ajtón belül nőszemély vagyon, és már-már kísértésbe esett, hogy kopogtasson, de annak utána más gondolatra tért; és visszatérvén cellájába, várakozott, mígnem ama barát előjön. A barát, bár még mindig kimondhatatlan élvezettel és gyönyörűséggel foglalatoskodott amaz ifjú leányzóval, mégis gyanút fogott; mivel pedig úgy rémlett neki, hogy a hálóterem felől némi csoszogást hall, odaillesztette szemét egy keskeny ajtóhasadékhoz, és napnál világosabban látta, hogy az apátúr ottan áll és hallgatózik; azon nyomban teljes-tökéletesen megértette, hogy az apátúr kitalálhatta, miképpen a leányzó az ő cellájában vagyon. Igen elbúsult ennek miatta, jól tudván, hogy az ilyesmiért szigorú büntetés jár; de semmivel nem akarván mutatni bosszúságát a leányzó előtt, hirtelenében igen törte fejét, hátha találna valami kibúvót, és ekkor újabb huncutság ötlött eszébe, mely egyenesen a kívánt célhoz segítette. Úgy tett, mintha megelégelte volna mulatságát ama leánnyal és mondá:

- Én most kimegyek, és megnézem, hogyan juthatnál ki innét észrevétlenül; annak okáért hát maradj csöndesen, mígnem visszatérek.

És kiment és kulccsal bezárta az ajtót, s egyenest az apátúr szobájába ment, és átadta neki a kulcsot, miként a barátok valamennyien szokták, midőn távoztak, s ártatlan ábrázattal így szólott:

- Uram, ma reggel nem tudtam hazahozatni mind a fát, mit felvágattam, engedelmeddel tehát szeretnék kimenni az erdőre és elhozatni.

Az apátúr, hogy annál alaposabban tájékozódhassék amannak gyalázatos cselekedete felől, abban a hiszemben, hogy a barát nem vette észre, mikor ő megleste - igen megörvendett eme véletlen eseten, és szívesen átvette a kulcsot, s egyúttal megadta az engedelmet. Mikor pedig látta, hogy amaz eltávozott, elkezdett töprengeni, mit cselekedjék inkább: vajon mind valamennyi barát szeme láttára felnyissa-e annak celláját, és megismertesse velük az ő eltévelyedését, hogy annak utána senki ne zúgolódhasson ellene, ha megbünteti ama barátot, avagy pedig inkább előbb a leányzót kérdezze ki, hogy hogyan is történt a dolog. És meggondolván magában, hogy ez netalán olyan asszony, avagy olyan embernek leánya, kit nem szívesen szégyenítene meg minden barátok szeme láttára, olyképpen határozott, hogy mindenekelőtt megnézi, ki ija-fija, és azután dönt; tehát vigyázatosan odament a cellához, kinyitotta és belépett, az ajtót pedig bezárta.

Mikor a leányzó az apáturat belépni látta, igen megriadott, és oly igen rettegett a megszégyenítéstől, hogy sírva fakadt. Az apátúr pedig rávetette szemét, s mikor látta, mely igen szépséges és friss, hirtelen éppen olyan tüzes testi gerjedelmeket érzett - ámbátor hogy agg ember volt -, mint amaz ifjú barát, és ekképpen dörmögött magában: „Ejnye, miért ne élvezném ki ezt a gyönyörűséget, ha módom van benne; úgyis több kellemetlenségben és bosszúságban van részem, mintsem kedvemre volna. Ez csinos leányzó, és itt van, olyképpen, hogy a világon senki sem sejti; ha rá tudnám venni, hogy kedvemet töltse, nem tudom, miért nem tenném; ugyan ki tudja meg? Soha senki nem tudja meg, a titkos bűn pedig már félig meg is vagyon bocsátva; ilyen alkalom talán soha többé nem akad, s én azt hiszem, csak okosság tőlem, ha üstökénél fogva megragadom a jót, melyet az Úristen küldött.” És ekképpen okoskodván, egészen más szándékra tért, mint amellyel idejött; közelebb lépett a leányzóhoz, kezdte szép csöndesen vigasztalni és kérlelni, hogy szüntesse könnyeit: és egy szót a másba fűzvén, végre ráterelte a beszédét maga kívánságára. A leányzó, ki nem volt sem vasból, sem gyémántból, szíves örömest hajlott az apátúr kívánságára: ki is karjaiba ölelte, és összevissza csókolta, majd befeküdt a barátnak ágyába: és tekintettel talán méltóságának fölöttébb nagy súlyára és a leányzó zsenge fiatalságára, vagy netalán félelmében, hogy ártalmára lesz teste súlyával, nem ő maga feküdött annak fölébe, hanem a leányzót vonta maga kebelére, és jó darab ideig ekképpen csintalankodott vele. A barát, ki úgy tett, mintha az erdőbe menne, de a hálóteremben elbújt, midőn látta, hogy az apát egymagában belépett az ő cellájába, egészen megnyugodott, és tudta, hogy terve bizonyosan sikerül; mikor pedig észrevette, hogy amaz bezárkózik, már egész bizonyos volt dolgában. Előjött tehát onnét, ahol volt, loppal odament az ajtóhasadékhoz, melyen által mindazt látta és hallotta, mit az apátúr mondott avagy cselekedett. Mikor az apátúr úgy érezte, hogy elegendőképpen kimulatta magát az ifjú leányzóval, bezárta azt a cellába, maga pedig visszament szobájába, kis idő múltán pedig meglátta a barátot, és abban a hiszemben, hogy már hazatért az erdőből, feltette magában, hogy keményen megpirongatja és börtönbe vetteti, hogy az elhódított zsákmány egyes-egyedül az övé legyen: magához hívatta tehát, keményen és szigorúan ráförmedt, és parancsot adott, hogy börtönbe vessék. Felelt erre a barát azon nyomban:

- Uram, én még nem vagyok oly rég ideje szent Benedek rendjében, hogy minden szokását megtanulhattam volna, te pedig még nem mutattad meg nekem, hogy a barátoknak kötelességök a nőszemélyeket éppúgy magokra venniök, miként a böjtöket és virrasztásokat;

mostan azonban, hogy immár megmutattad, hahogy bocsánatot adsz nekem, ez egyszer, ígérem neked, hogy ebben soha többé nem vétkezem, hanem inkább mindig akképpen fogom végezni, ahogyan tőled láttam.

Az apát szemfüles ember volt, s azon nyomban látta, hogy ennek nem csupán több a sütnivalója, mint neki, hanem még szemtanúja is volt annak, amit ő művelt. Mivelhogy pedig tulajdon bűne igen furdalta lelkiismeretét, szégyellte magát olyasmit cselekedni a baráttal, mire ő maga éppen úgy rászolgált, akárcsak amaz. Megbocsájtott hát neki, és lelkére kötötte, hogy egy kukkot se szóljon arról, amit látott: annak utána pedig észrevétlenül kibocsátották a leányzót és utóbb bizonyára több ízben is beeresztették.

ÖTÖDIK NOVELLA

Monferrato őrgróffjának felesége tyúklakomával és néhány találó szóval lelohasztja Franciaország királyának eszeveszett szerelmét

Dioneo novellája eleinte némi szégyenkezést keltett a hölgyek lelkében, és erről bizonyságot tett az a pirosság, mely arcukra kiült; később azután egymásra kacsingattak, és alig tudván magukba fojtani kacagásukat, kuncogva figyelték. Minekutána pedig véget ért, és az elbeszélőt néhány ingerkedő szóval megcsipkedték, a Királynő meg akarván értetni, hogy efféle novellákat nem illendő hölgyek között elmesélni, odafordult Fiammettához, ki mellette ült a fűben, és parancsot adott neki, hogy vegye át a szót. Ez pedig bájosan és sugárzó arccal így kezdte:

- Mivel örömömre addig jutottunk, hogy novelláinkkal bizonygatjuk, mely nagy erejök vagyon a szép és találó visszavágásoknak, másfelől pedig, mivelhogy valamint a férfiaknál fennkölt gondolkodás jele, hogy mindig a magoknál különb hölgy szerelmét áhítozzák, éppen úgy a nőkben is fölöttébb nagy okosság, hogy őrizkednek beleszeretni náluk különb férfiúba: az az ötletem támadt, szépséges hölgyeim, hogy ama novellával, melyet el kell mondanom, bebizonyítom, miképpen óvta magát ettől egy nemes hölgy szavaival és cselekedeteivel, és hogyan térítette el szándokától a férfiút is.

Monferrato őrgrófja fölöttébb bátor férfiú s az egyháznak zászlósura, tengerentúlra ment egy általános kereszteshadjáratban. Midőn Félszemű Fülöp király udvarában, aki éppen útra készülődött Franciaországból ugyanazon kereszteshadjárattal, az őrgróf bátorsága forgott szóban, az egyik lovag olynemű nyilatkozatot tett, hogy nincs a föld hátán az őrgrófhoz és feleségéhez fogható pár; mivelhogy valamint a lovagok között az őrgróf minden nemes tulajdonságban nagyhírű, akképpen felesége a világ minden asszonyánál szebb és derekabb volt. Eme szavak oly igen megindították Franciaország királyának szívét, hogy azon nyomban forrón belészeretett, holott soha életében nem látta, és feltette magában, hogy amaz útban, melyre indult, nem Genovában száll tengerre, hanem más helyen; mégpedig azért, mivelhogy ekként tisztes ürügye lesz arra, hogy meglátogathassa az őrgrófnét, abban a hiszemben, hogy sikerül majd vágyát betöltenie, mivelhogy az őrgróf nem volt otthon.

És amit gondolt, végre is hajtotta: miután valamennyi emberét előreküldötte, ő maga kevés nemes úr társaságában útnak indult: és midőn már közel járt az őrgróf tartományához, egy napon üzenetet küldött az őrgrófnénak, hogy másnapra kelvén várja őt ebéddel. Az okos és eszes asszony vidáman azt válaszolta, hogy ennél nagyobb tisztesség nem érhetné őt, és hogy szívesen várja a királyt. Aztán pedig eltöprenkedett azon, mit jelent vajon, hogy ily hatalmas király eljő az ő látogatására, holott férje nincs itthon: és feltevéséhén nem is tévedett, hogy tudniillik szépségének híre vonja azt ide. Mindazáltal derék asszony lévén elhatározta, hogy tisztességgel fogadja; maga elé szólította hűséges embereit, kik vele maradtak, és minden illendő intézkedést megtett az ő tanácsuk szerint: azonban a lakomát és a fogásokat ő egymaga kívánta elrendezni. Össze is szedetett azon nyomban minden tyúkot a környékről, és meghagyta szakácsainak, hogy csupán ezekből állítsák össze a fogásokat a királyi lakomára, különb-különbféle módokon elkészítve azokat.

A mondott napon tehát megjött a király, s nagy szívességgel és tisztességgel fogadta őt az asszony. Mikor a király meglátta, szebbnek és derekabbnak és kedvesebbnek ítélte, mint a lovag szavai szerint gondolta volna, és fölöttébb elálmélkodott és igen magasztalta, és

sóvárgása annál nagyobb lángra gyúlt, minél inkább látta, hogy az asszony mennyivel különb a hírénél. Minekutána pedig kicsinyég megpihent szobáiban, melyek mindama dolgokkal fel voltak ékesítve, mik csak illendők voltak ily nagy király fogadásához, elérkezett az ebéd órája, s akkor a király és az őrgrófné egy asztalhoz ültek, a többiek pedig rangjuk szerint más asztaloknál kaptak illendő helyet. Ottan a királynak szép sorjában számos fogást és pompás és drága borokat szolgáltak fel; ezenfelül pedig néha-néha odapillantott a szépséges őrgrófnéra, kiben igen nagy gyönyörűsége telt. Azonban a király, amint látta az egyik fogást a másik után, kezdett némiképpen csodálkozni, mivel észrevette, hogy ámbár az ételek mind különb-különbfélék, mégiscsak egytől egyig tyúkhúsból volt valamennyi. És ámbátor a király jól tudta, hogy ama hely, ahol mostan mulat, bővében van mindenféle vadnak, ő maga pedig jó előre megjelentette jövetelét az asszonynak, kinek lett volna bőven ideje vadászatot tartani: mégis, akármennyire csodálkozott is ezen, a világért sem kezdett volna más tárgyról beszélgetést, mint csupán a tyúkokról, és mosolygós arccal feléje fordulván, szólott:

- Asszonyom, e vidéken csupán tyúkok születnek, kakasok pedig nem?

Az őrgrófné, ki nagyon is jól megértette a kérdést, úgy látta, hogy az Úristen, kívánsága szerint, pompás alkalmat adott neki, hogy véleményét a királynak értésére adja; bátran feléje fordult hát, és ekképpen felelt:

- Nem, Felséges Uram; de az asszonyok, ha ugyan ruházatban és ékességben némiképpen különböznek más asszonyoktól, mindazonáltal itten is éppolyanok, mint máshol.

A király e szavak hallatára jól megértette, mi volt az oka a tyúklakomának, s mi a rejtett értelmök e szavaknak; és mivel belátta, hogy az ilyen vágású asszonyra hiába vesztegetné a szót, erőszakot pedig nem illenék alkalmaznia, tisztességnek okáért bölcsen kioltotta magában ama szerencsétlen tüzet, éppen úgy, mint ahogy esztelenül lángra gyúlt az asszony iránt. Többé pedig nem csintalankodott vele, mivel félt visszavágásaitól, és reményevesztetten ette végig az ebédet; az ebéd végeztével pedig, hogy a gyors elutazással némiképpen palástolja tisztességtelen szándokát, mely idehozta, megköszönte a tisztes fogadtatást, melyben része volt, mire az asszony Istennek ajánlotta, ő pedig útnak indult Genovába.

HATODIK NOVELLA

Egy derék ember bizonyos talpraesett mondással megszégyeníti a barátok gonosz képmutatását

Minekutána a hölgyek egy értelemmel dicsérték az őrgrófné derekségét, és ama talpraesett rendreutasítást, melyben Franciaország királyát részesítette, Emilia, ki Fiammetta mellett ült, a Királynő kívánságára bátran így kezdett beszélni:

- Nekem nincs okom elhallgatnom azt a csípős feleletet, melyet egy derék világi ember adott egy fukar barátnak, bizonyos mulatságos és egyúttal dicséretes mondással.

Nos tehát, kedves hölgyeim, nem is oly rég ideje élt a mi városunkban Szent Ferenc kisebb rendjének egy szerzetese, ki a gyalázatos eretnekséget nyomozta, és ámbátor minden erejével azon volt, hogy a keresztény hit szent és odaadó hívének tartsák, mind a többi barátok módjára éppoly ügyesen kinyomozta azokat, kiknek teli volt pénzeszsákjuk, mint azokat, kiknél hitbéli fogyatkozást szimatolt. Eme buzgólkodásban véletlenül rábukkant egy derék emberre, kinek több volt a pénze, mint esze, s ki nem éppen hitbéli fogyatkozásból, hanem csak úgy beszéd közben, talán a bortól, vagy a túlságos jókedvtől felhevülten, kiszalasztotta száján társasága előtt egy napon, hogy neki olyan pompás bora van, amit még a Krisztus is megihatna. Mivel ezt megjelentették az inkvizítornak, az pedig megtudta, hogy az illetőnek nagy birtokai vannak, és duzzadt az erszénye, *cum gladiis et fustibus,* nagy sebbel-lobbal, kíméletlenül eljárást indított ellene, nem annyira abban a reményben, hogy megszünteti a vádlott hitetlenségét, mint inkább azért, hogy e réven majd firenzei aranyak ütik markát; és csakugyan így is történt. Magához idéztette tehát és megkérdezte, vajon igaz-e ama dolog, mellyel vádolják. A derék ember igennel válaszolt, és elmondotta, hogyan történt. A szent inkvizítor, Aranyszájú Szent János tisztelője, ekképpen felelt rá:

- Tehát te Krisztust iszákosnak, finom borokra áhítozónak mondottad, mintha csak holmi Kortyondi volna, vagy más magatokfajta korhely, részeges kocsmatöltelék? És mostan alázatosan szólván szeretnéd bebizonyítani, hogy ez fölöttébb ártatlan dolog; csakhogy nem olyan ám, amilyennek véled; bizony megérdemelnéd érte a máglyahalált, hahogy érdemed szerint akarnánk veled elbánni.

Efféle s más ilyen szavakkal szólott hozzá, oly fenyegető arccal, mintha csak ez lett volna amaz Epikuros, ki tagadja a lélek halhatatlanságát. És hamarosan oly igen ráijesztett, hogy a derék ember bizonyos közvetítők révén Aranyszájú Szent János kenőcsével (mely igen hasznos orvosság a papok és kiváltképpen a ferences barátok undok kapzsisága ellen, kik pénzt nem is mernek érinteni) jócskán megkente kezeit, hogy kíméletesebben bánjon vele. Ezt a kenőcsöt, melyről, bármily nagy erejű, Galenus nem szól orvosi könyveinek egy részében sem, oly igen bőségesen alkalmazta, hogy a máglyahalál, mellyel fenyegették, kegyelemből keresztre változott; és mintha csak kereszteshábórúba kellett volna indulnia, hogy zászlaja annál szebb legyen, olyképpen rótta ki a büntetést a barát, hogy fekete alapon sárga keresztet kellett viselnie a ruháján. Ezenfelül pedig, minekutána a pénzt megkapta, több napokon által maga mellett tartotta, és penitenciaképpen szabta reá, hogy minden reggel misét hallgasson a Santa Croce templomban, ebéd idején pedig előtte megjelenjen, viszont a napnak többi részében azt teheti, amit akar. Ki is mindezt szorgosan megcselekedte, s annak utána történt bizonyos reggelen, hogy a misében oly evangéliumot hallott, melyben e szavakat énekelték: *Százszorosan kaptok vissza mindent, és bírni fogjátok az örök életet.* Eme szavakat szorosan

megtartotta emlékezetében, és a kapott parancs szerint ebéd idején megjelent az inkvizítor előtt, kit éppen asztalnál lelt. Kérdezte akkor tőle az inkvizítor, vajon hallgatott-e misét aznap reggel. Ő pedig tüstént ekképpen felelt rá: - Igenis, uram.

Mondá neki akkor az inkvizítor:

- Nem hallottál-e abban olyas dolgot, miben kétséged volna, vagy mit megkérdezni óhajtanál?

- Nem én - felelte a derék ember -, semmiben sincs kétségem, amit hallottam, s mi több, mindent szilárdan igaznak hiszek. Mégis hallottam valamit, ami irántad és a többi barátok iránt fölöttébb nagy szánakozást ébresztett és ébreszt bennem, midőn meggondoltam, mely istentelen dolgotok lesz nektek odaát a másvilágon.

Kérdezte akkor az inkvizítor:

- És mi volt amaz ige, mely akkora sajnálkozást ébresztett benned irántunk?

Felelte a derék ember:

- Uram, amaz igéje volt ez az evangéliumnak, mely ekképpen hangzik: *Százszorosan kaptok vissza mindent.*

Mondá erre az inkvizítor:

- Ez így vagyon; de hát miért ébresztett benned szánakozást e mondás?

- Uram - felelte a derék ember -, megmondom neked: mióta idejárok minden áldott nap, látom, hogy odakint a sok szegény embernek néha egy, néha két roppant üstnyi levest küldötök ki, ami a tiétek és a kolostor szerzeteseié, de nektek már nem kell; éppen azért, ha a másvilágon mindent százszorosan fizetnek vissza, akkor nektek annyi levesetek lesz, hogy bizonyára mind egy szálig benne fulladtok.

Ámbátor a többiek, kik az inkvizítor asztalánál ültek, valamennyien kacagtak, az inkvizítor igen megmérgesedett, mivel megérezte, hogy a mondás az ő képmutató levesosztogatására célzott; és ha nem lett volna már az előbbi eljárás miatt is sok kellemetlensége, újabb eljárást akasztott volna ennek a nyakába ama csúfondáros mondása miatt, mellyel beléje és a többi semmirekellőbe belecsípett: és bosszúságában parancsolta neki, hogy felőle cselekedje azt, amit akar és többé ne kerüljön a szeme elé.

HETEDIK NOVELLA

Bergamino, Primassóról és Clugny apátjáról mondott novellájával, ügyesen megcsipkedi Cane della Scala urat hirtelen rájött fösvénysége miatt

Emilia mulatságos elbeszélése a Királynőt és mind a többieket kacagásra fakasztotta, és dicsérgették a keresztes ember jó ötletét. Minekutána azonban a kacagás elült, és valamennyien elcsendesedtek, Filostrato, kire a beszéd sora került, ekképpen fogott szóba:

- Érdemes hölgyeim, pompás dolog beletalálni a mozdulatlan céltáblába, de az aztán szinte csodálatos, hogy az íjász beletalál valamibe, ami váratlanul és hirtelen felbukkan. A papok bűnös és gyalázatos élete sok tekintetben szinte szakasztott megtestesülése a gonoszságnak, s fölöttébb megkönnyíti a dolgát annak, kinek kedve van beszélni róla, gúnyolni és feddeni mindenkit, ki erre az életmódra vágyakozik. És ezért, bár ama derék ember igen helyesen cselekedett, midőn megcsúfolta az inkvizítort a barátok képmutató jótékonykodása miatt, kik azt adják a szegényeknek, mit inkább illenék a disznóknak adniok, vagy szemétre vetniök, mégis véleményem szerint inkább megérdemli a dicséretet az, kiről beszélni óhajtok, az előbb elhangzott novellához fűzvén szavaimat: ki is bizonyos Cane della Scala urat, e bőkezű férfiút, kit hirtelen és szokatlanul elfogott a fösvénység, szellemes novellával csipkedte meg, másoknak képében mutatván be azt, mit rája értett; a novella pedig hangzik ekképpen:

Miként dicső híre-neve világszerte nagy szóval hirdeti, Cane della Scala uram, kinek minden dolgában igen kedvezett a szerencse, egyike volt a legjelesebb és legdicsőbb uraknak, kiket csak második Frigyes császár kora óta máig ismertek nálunk Itáliában. Ez, minekutána egyszer elhatározta, hogy nevezetes és pompázatos ünnepséget rendez Veronában, melyre számtalan ember összesereglett volna mindenfelől, főképpen pedig az udvari mulattatók mindennémű fajtája, hirtelen (Isten tudja, mi okból) mást gondolt, és azokat, kik már odajöttek, részben megajándékozta, részben pedig elbocsájtotta. Csak egyetlen ember maradt ott, bizonyos Bergamino nevezetű - aki ékesszavú és visszavágni kész szónok volt, el sem hitte volna róla, aki nem hallotta - mivel sem ajándékot nem kapott, sem el nem bocsájtották; ott maradt tehát abban a reményben, hogy ez a jövendőben valamiképpen hasznára válik. Cane uram azonban fejébe vette, hogy bármivel ajándékozná is meg, azt haszontalanabbul vesztegetné el, mintha tűzbe vetette volna; de nem mondott és nem is üzent semmit e véleménye felől. Mikor Bergamino kevés napok múltán látta, hogy sem nem hívják, sem nem kérik valamely mesterségébe vágó dologra, ezenfelül pedig a maga és lovai és szolgái költségei a fogadóban immár igen megszaporodtak, búsulásnak eresztette fejét; de azért csak várakozott, mivel nem javallotta az elutazást. És minthogy három pompás és díszes öltözetet hozott magával, melyeket más uraktól kapott ajándékba, hogy méltóképpen jelenhessen meg az ünnepségen: mikor a fogadós a fizetséget követelte, először odaadta neki az egyiket, annak utána pedig, hogy még jó sok ideig ottan mulatott, oda kellett adnia a másodikat is, hahogy békességben akart maradni továbbat is gazdájával; és már a harmadikat kezdte megenni, elszántan arra, hogy mindaddig ott marad, míg abban tart, és csak azután ered útnak. Nos, miközben a harmadik öltözetet fogyasztotta, történt, hogy egy napon búbánatos ábrázattal megállott Cane uram színe előtt, ki éppen ebédelt. Mire Cane uram meglátta, inkább azért, hogy csipkelődjék vele, mintsem hogy annak valami jóízű mondásával mulassa magát; így szólt hozzá:

- Bergamino, mi bajod? Olyan búbánatos ábrázattal állsz itten! Inkább mesélj valamit.

Akkor Bergamino, mintha már rég ideje kieszelte volna a mondókáját, egy pillanatig sem gondolkodott, hanem a maga ügyének támogatására azon nyomban belefogott a következő elbeszélésbe.

- Uram, bizonyára tudod, hogy Primasso igen nagy mestere volt a deáki tudománynak, azonfelül pedig mindenkinél különb és ügyesebb verselő is, s eme dolgok oly nagy tisztességet és hírnevet szereztek neki, hogy ha személy szerint nem is mindenütt ismerték, neve és híre szerint szinte senki sem volt, ki ne tudta volna, kicsoda Primasso. Nos megtörtént, hogy midőn egy ízben Párizsban nagy ínségben volt, ami igen sűrűn megesett vele, mivelhogy tehetségét a vagyonos emberek nemigen becsülték meg, hírét vette, hogy Clugny apátura a jövedelme révén mindenek hite szerint a leggazdagabb főpap a pápa után Istennek egyházában; és csodálatos és nagyszerű dolgokat hallott felőle: hogy nagy udvart tart, és hogy ételt-italt meg nem tagad soha senkitől, aki elmegy hozzá, hahogy oly időben járul eléje kérésével, mikor az apátúr éppen ebédel. Mikor Primasso ezt hallotta, olyan ember lévén, kinek nagy öröme tellett benne hatalmas férfiakat és urakat látnia, feltette magában, hogy elmegy megtapasztalni emez apátúr bőkezűségét és megkérdezte: mennyire esik Párizstól ama hely, hol mostan lakik. Erre azt a választ kapta, hogy a nyaralója körülbelül hat mérföldnyire van; Primasso erre azt gondolta, hogy ha kora reggel útnak ered, éppen ebéd idejére odaérhet. Megmutattatta tehát magának az utat, de mivel útitársa nem akadt, ő pedig félt, hogy szerencsétlenségére eltéved, és olyan helyen lyukad ki, hol nem egyhamar kap valamit enni hogy ne maradjon éhkoppon, ha netalán ilyesmi történik vele, elhatározta, hogy három kenyeret visz magával, úgy gondolván, hogy vizet mindenütt talál (aminthogy amúgy sem élt-halt érette). Kebelébe dugta hát a kenyereket és útnak eredt, és oly szerencsével járt, hogy éppen az ebéd órája előtt érkezett oda, hol az apátúr lakott. És belépvén, mindent végigjárt és megtekintett, és látta a rengeteg megterített asztalt és a nagy sürgés-forgást a konyhán és a sok mindenfélét, amit az ebédhez készítettek, és így szólott magában: csakugyan, itt minden oly nagyszerű, amint beszélik. És kevés ideig figyelmesen nézegette ím ez dolgokat, midőn az apátúr udvarmestere (mivelhogy az ebéd órája elérkezett) parancsolta, hogy adjanak vizet a kézmosáshoz; minekutána pedig vizet adtak, mindenkit asztalhoz ültetett. Történetesen úgy esett, hogy Primasso éppen a szoba ajtajával szemben kapott helyet, amerről az apátúrnak be kellett jönnie, hogy az ebédlőterembe jusson. Szokás volt pedig amaz udvarban, hogy az asztalra sem bort, sem kenyeret, sem egyéb ennivalót vagy innivalót mindaddig nem helyeztek, míg az apátúr asztalhoz nem ült. Minekutána tehát az udvarmester megterítette az asztalokat, üzente az apátúrnak, hogy amikor parancsolja, készen van az ebéd. Az apát kinyittatta az ajtót, hogy a terembe lépjen, és mivel bejövet előrenézett, és véletlenül az első ember, ki szemébe ötlött, Primasso volt, kinek meglehetősen hitvány volt az öltözete, s kit ő látásból sem ismert, midőn megpillantotta, azon nyomban valamely gonosz ötlet támadt elméjében, aminő még soha abban nem támadott, és így szólt magában: Nézze meg az ember, kit etetek én itten! És visszafordulván, parancsolta, hogy csukják be az ajtót, és kérdezte azokat, kik a környezetében voltak, ha vajon ismeri-e valaki ama csavargót, aki a szobának ajtajával szemben ott ül az asztalnál. Mindenki azt mondta rá, hogy nem. Primasso, akinek ehetnékje volt már, mivelhogy sokat gyalogolt, koplalni pedig nem szokott, minekutána valamelyest várt, és látta, hogy az apát csak nem jön, előhúzta az egyik kenyeret abból a háromból, amit magával hozott, és falatozni kezdett. Kisvártatva az apátúr parancsolta egyik szolgájának, hogy nézze meg, vajon elment-e már ama Primasso. Felelte a szolga: „Nem ment el, uram, s mi több, kenyeret eszik, mit úgy látszik, magával hozott.” Mondá akkor az apát: „Hát csak egye a magáét, ha van neki, mivelhogy a miénkbe már ma nem vásik foga.”

Az apátúr szerette volna, ha Primasso magától eltakarodik, mivelhogy elzavarni nem tartotta illendőnek. Primasso, minekutána megette az egyik kenyerét, s az apátúr nem jött, belekezdett

a másodikba: ezt is ugyancsak megjelentették az apátúrnak, ki ismét megnézette, vajon eltakarodott-e már. Végezetül, hogy az apátúr csak nem jött, Primasso, minekutána a másodikat is elfogyasztotta, nekilátott a harmadiknak: hasonlatosképpen ezt is megjelentették az apátúrnak, kinek a dolog szeget ütött a fejébe, s így szólott magában: Miféle különös új dolog jutott ma az eszembe? Miféle fösvénység? Miféle gyalázatosság? És miért? Én már hosszú évek óta mindenkinek adtam ennie, aki kért, s nem néztem, ha vajon nemes ember-e avagy paraszt, szegény-e avagy gazdag, kereskedő-e avagy csaló, és megszámlálhatatlanul sok csavargót láttam tulajdon szememmel dőzsölni, de soha még olyan gondolat eszembe nem ötlött, amilyen ma ötlött eszembe emez ember miatt: bizonyos, hogy nem lehet holmi hitvány ember, ki miatt így rám jött a fösvénység: bizonyára valami kiváló ember ez, kit én csavargónak néztem, olyannyira, hogy visszariadt a lelkem megvendégelni őt. És ekként szólván, tudni akarta, hogy kicsoda; mikor meghallotta, hogy Primasso, ki azért jött hozzá, hogy lássa az ő bőkezűségét, melynek hírét hallotta, igen elszégyellette magát az apátúr, mivelhogy már annak előtte régen derék embernek ismerte őt; s mivel szerette volna jóvátenni baklövését, mindenképpen abban fáradozott, hogy megtisztelje. És ebéd után, miként a híres-neves Primassóhoz illett, pompás ruhákba öltöztette, megajándékozta pénzzel és paripával, és tetszésére hagyta, hogy távozik-e, vagy marad; Primasso megelégedetten tért vissza lóháton Párizsba, honnan gyalogszerrel jött, minekutána forró köszönetet mondott neki mindenért.

Cane uram, ki eszes úriember volt, minden egyéb magyarázgatás nélkül nagyon jól megértette, mit akart ezzel mondani Bergamino, és mosolyogva így szólt hozzá:

- Bergamino, alaposan értésemre adtad ínségedet, jelességedet és az én fösvénységemet, valamint hogy mit kívánsz tőlem: és valóban soha úgy, mint most temiattad, nem lett még úrrá rajtam a fösvénység; de bizony én kiverem azt magamból ama bottal, amelyet te magad megismertettél velem.

És parancsolta, hogy kifizessék Bergamino fogadósát, s minekutána bőkezűen megajándékozta őt egyik öltözetével, ellátta pénzzel és paripával, s tetszésére bízta ez alkalommal, vajon továbbindul-e avagy ott marad.

NYOLCADIK NOVELLA

Guiglielmo Borsiere csattanós mondással ostorozza
Ermino de Grimaldi úr fösvénységét

Filostrato mellett ült Lauretta, ki minekutána meghallgatta Bergamino ügyességének dicséretét és tudta, hogy most neki kell valamit elmondania, nem is várt parancsra, hanem bájosan így kezdett beszélni:

- Kedves társnőim, az előbbi novella arra indít, hogy elmeséljem nektek, miként ostorozott egy derék udvari ember hasonló módon s ugyancsak eredményesen egy dúsgazdag kereskedőt fösvénysége miatt; és ámbár a vége ennek is olyan, mint az előbbié, azért mégis szívesen fogadhatjátok, mivelhogy szerencsés a befejezése.

Volt tehát jó darab idővel ezelőtt Genovában bizonyos Ermino de Grimaldi nevezetű nemes úr, aki (legalábbis így hitte mindenki) rengeteg földbirtok és vagyon ura lévén, sokkal-sokkal gazdagabb volt minden más dúsgazdag polgárnál, kit csak az idő tájt Itáliában ismertek, és valamint gazdagságban minden más olaszt felülmúlt, akként fösvénységben és garasoskodásban a világ minden más fösvény és garasos emberét jócskán felülmúlta: mivelhogy nem csupán mások megvendégelése elől zárta be erszényét, hanem a maga személyét illető dolgokban is, éppúgy az evésben és ivásban, gyalázatosan szűkmarkú volt; csúfjára a genovaiak általános szokásának, kik szerettek szépen öltözködni, ő szégyelletesen szűkmarkú volt, csak hogy ne kelljen pénzt kiadnia. Ennek miatta, s méghozzá méltán, feledésbe ment Grimaldi vezetékneve, és már mindenki csak így nevezte: Zsugori Ermino. Történt amaz időkben, midőn fukarkodásával meggyarapította vagyonát, hogy Genovába érkezett egy jó erkölcsű és ékes szavú udvari mulattató, bizonyos Guiglielmo Borsiere nevezetű; ez cseppet sem hasonlított a maiakhoz; hiszen ezek az afféle emberek romlott és gyalázatos erkölcseinek nagy csúfságára, kik manapság számot tartanak arra, hogy nemes embereknek és uraknak nevezzék és tartsák őket, inkább a szamár nevezetet érdemelnék; mivelhogy a leghitványabb emberek szennyében és aljasságában növekedtek, nem pedig az udvari életben. Mert míg amaz időkben főképpen abban foglalatoskodtak, hogy szüntelenül fáradoztak, miképpen teremtsenek békét, ahol háború vagy visszavonás támadott nemes emberek között, vagy miképpen üssenek nyélbe házasságokat, rokonságokat és barátságokat, avagy hogy kedves és tréfás mondásokkal felüdítsék a megfáradott emberek lelkét, és felvidámítsák az udvarokat, és kemény, atyai feddésekkel ostorozzák a gonoszok bűneit, és mindezt ugyan csekély jutalomért; ma mind abban töltik idejöket, hogy egymásról rosszat mondanak, konkolyt hintenek, gyalázatos és becstelen dolgokat mondanak, s ami még rosszabb, mindezt az emberek szeme láttára cselekszik, és egymásnak gonoszságokat, szégyelletes és förtelmes dolgokat vetnek szemére, akár igazak ezek, akár nem, s a nemes embereket álnok hízelkedésekkel hitvány és becstelen dolgokra csábítják; s minél förtelmesebb szavakat mond, vagy cselekedeteket művel valaki, annál nagyobb böcsületben vagyon, s annál jobban kitüntetik a legnagyobb jutalmakkal a mai nyomorult és elfajzott urak: nagy szégyene és gyalázata bizony ez a mai világnak, s nyilvánvaló bizonysága, hogy ha a virtus eltűnik a föld színéről, a nyomorult halandókat a bűnök fertőjében hagyja.

De visszatérvén ahhoz, amivel kezdettem, s amitől jogos felháborodásom a kelleténél jobban eltérített, elmondom, hogy ama fent mondott Guiglielmót Genova minden nemes embere megbecsülte és szívesen látta. Midőn tehát néhány napot eme városban töltött, és sok mindenfélét hallott Ermino úr fösvénységéről és garasoskodásáról, látni akarta őt. Ermino úr már hallotta, hogy emez Guiglielmo Borsiere derék férfiú, s mivel mégiscsak volt benne egy

szemernyi nemesség, ha ugyan fukar ember volt is, eléggé barátságos szavakkal és vidám arccal fogadta, és különb-különbféle dolgokról elbeszélgetett vele, és beszélgetés közben a társaságában időző egyéb genovai urakkal együtt magával vonta őt egyik új házába, amely remekbe készült, s minekutána mindent megmutogatott, így szólt hozzá:

- Nos, Guiglielmo uram, ki már annyi mindent láttál és hallottál, tudnál-e valami olyast mondani, amit még soha senki sem látott, hogy ráfestessem ide, ennek a házamnak a falára?

Guiglielmo ennek a pökhendi beszédnek hallatára ekképpen válaszolt:

- Uram, nemigen hinném, hogy olyasmit tudnék mondani neked, mit még soha senki sem látott, legfeljebb tüsszentést vagy más hasonlatos dolgot javallhatnék festményül; de ha parancsolod, szívesen mondok neked olyasvalamit, amit nem hiszem, hogy láttál volna valaha.

Ermino uram így szólt:

- Ejnye, kérlek, hát mondd meg, mi az?

Tudniillik nem számított rá, hogy olyan feleletet kap, amilyet aztán kapott, Guiglielmo tehát azon nyomban így felelt neki:

- Festesd le itten a Bőkezűséget.

Mikor Ermino úr ezt a választ meghallotta, hirtelenében oly igen elszégyellette magát, hogy volt ereje azon nyomban úgyszólván ellenkezőjére változtatni lelkét, mint amilyen mindeddig volt, és így szólott:

- Guiglielmo uram, én bizony le is festetem azt, mégpedig olyan módon, hogy sem te, sem más többé joggal nem mondhatjátok nekem, hogy én azt sohasem láttam s nem ismertem.

És Guiglielmo mondásának oly nagy volt a hatása, hogy innen kezdve Ermino lett a világ legbőkezűbb és legelőzékenyebb embere, és senki azok közül, kik amaz időben Genovában éltek, nem becsülte meg hozzá hasonlóan az idegeneket és polgártársait.

KILENCEDIK NOVELLA

Ciprus királya egy gascogne-i hölgy találó megjegyzésére pipogya emberből bátor emberré válik

A királynő utolsó parancsa Elisának szólt, ki be sem várta azt, hanem bátran belekezdett:

- Ifjú hölgyeim, már gyakorta megesett, hogy amit minden feddés és sok büntetés sem tudott elérni egy-egy emberben, megtette véletlenül egy-egy szó, amit nem is *ex proposito* mondottak. Ez nyilván megtetszik abból a novellából, melyet Lauretta elmesélt, s én is ugyanerről akarok bizonyságot tenni egy másik nyúlfarknyi novellával: mivelhogy pedig a jó történetek mindig hasznunkra vannak, bárki mondja is el, figyelmező lélekkel illendő meghallgatni azokat:

Elmesélem tehát, hogy Ciprus első királyának idejében, minekutána Bouillon Gottfried meghódította a Szentföldet, történt, hogy egy gascogne-i nemes hölgy elzarándokolt a Szent Sírhoz, onnan visszatérőben Ciprus szigetére érkezvén, néhány gonosz ember hitványul bántalmazta: mivel semminémű elégtételt nem kapott, módfelett elbúsult ezen, s úgy gondolta, hogy panaszra megyen a királyhoz; csakhogy valaki azt mondotta neki, hogy kárba veszett fáradság volna, mivel a király gyenge és gyáva ember, és nemcsak nem torolja meg törvény szerint a másokon esett bántalmakat, hanem a rajt esett gyalázatosságokat is hitvány gyávasággal tűri; olyannyira, hogy ki-ki azzal könnyít bárminémű bosszúságán, hogy őt sértegeti vagy szidalmazza. Ennek hallatára a hölgy elvesztette abbéli reménységét, hogy elégtételt kapjon, de hogy némiképpen mégis könnyítsen bosszúságán, feltette magában, hogy a királyt megcsúfolja gyávaságáért; és zokogva eléje járult, s így szólott hozzá:

- Felséges Uram, nem azért járulok színed elé, mintha megtorlást várnék a rajtam esett bántalomért, hanem elégtételképpen annak fejében oktass engemet arra, miképpen tűröd el ama bántalmakat, melyeket, mint hallom, ellened elkövetnek, hogy megtanulván, magam is türelmesen elviseljem azt, mi rajtam esett; Isten látja lelkemet, az én bajomat is neked adnám szívesen, mivelhogy te olyan szívesen viselsz el mindent.

A király, ki mindaddig pipogya és renyhe ember volt, mintha csak álomból riadt volna fel, mindjárt azzal kezdte, hogy keményen megtorolta a bántalmat, mely ama hölgyön esett, s annak utána fölöttébb szigorún üldözött mindenkit, ki azontúl bármiben is vétett a koronájának tartozó tisztelet ellen.

TIZEDIK NOVELLA

Alberto da Bologna mester ügyesen megszégyenít egy hölgyet, aki őt akarta megszégyeníteni hozzá való szerelme miatt

Minekutána Elisa elhallgatott, az utolsó elbeszélés a Királynőt terhelte, ki nőies kedvességgel így kezdett szóba:

- Érdemes hölgyeim, valamint derűs éjszakákon csillagok ékesítik az égboltozatot, és tavasszal virágok ékesítik a zöld mezőket, éppúgy ékesítik a talpraesett tréfás mondások a dicséretes erkölcsöket és a kellemes beszélgetéseket. S éppen azért, mivel e mondások rövidek és csattanósok, sokkalta inkább illenek a hölgyekhez, mint a férfiakhoz, mivel a sok és hosszadalmas beszéd, ha nem okvetlenül szükséges, sokkal inkább szégyenökre válik a hölgyeknek, mint a férfiaknak, ámbár manapság csak nagyon kevés hölgy van, vagy talán egy sincs, ki megértene egy-egy ilyen mondást, vagy ha meg is érti, vissza tudna vágni rá: közös szégyenünk ez nekünk és e világon minden nőnek. Mivelhogy ama jeles tulajdonságokat, melyek régente megvoltak az asszonyok lelkében, a mai nők testüknek ékességére fordították; és minél tulitarkább és minél sallangosabb és minél piperésebb ruhákat visel valaki, annál inkább azt hiszik, hogy különbnek kell tartani, és nagyobb tiszteletre tarthat számot a többieknél, nem gondolván meg, hogy ha valaki egy szamarat telirakna vagy teliaggatna ilyesmikkel, az bizony többet elbírna belőlük, mint ők; éppen ezért az ilyen nő nem is érdemel több becsülést a szamárnál. Szégyellem ezt elmondani, mert nem mondhatok a többi nőkre olyat, mi magamra is ne vonatkoznék: ezek a cifra, tarkabarka sallangos nők vagy szótlanul és érzéketlenül állnak, mint a márványszobrok, vagy ha kérdést intéznek hozzájok, olyképpen felelnek, hogy sokkalta jobb lett volna hallgatniok; és elhitetik magokkal, hogy a szív tisztasága az oka, hogy sem a nők, sem a derék férfiak körében nem tudnak beszélni; és ügyefogyottságokat szemérmetességnek keresztelték, mintha csak az a nő volna tisztességes, ki csupán cselédjével vagy mosónőjével, vagy a kenyérsütő asszonnyal áll szóba; ha a természet ezt akarta volna, mint ők magokkal el akarják hitetni, akkor más módon szabott volna határt fecsegésöknek. Az igazság az, hogy mint más dolgokban, ebben is ügyelni kell az időre és a helyre, és arra, hogy kivel beszél az ember; mert néha megesik, hogy valamely hölgy vagy férfi, mikor azt hiszi, hogy a szégyenkezés pírját vonja másnak arcára valami kis tréfás mondással, mivelhogy nem vetette kellőképpen mérlegre a maga erejét amannak erejével szemben, egyszerre csak érzi, hogy ő maga pirul el, holott azt akarta, hogy a másik piruljon. Ezért egyrészt, hogy óvakodni tudjatok, ezenfelül pedig másrészt, hogy ne vonatkozzék rátok ama közmondás, melyet széltében-hosszában hallani, hogy tudniillik a nők mindenben a rövidebbet húzzák, azt akarom, hogy ez a mai utolsó novella, melyet nekem kötelességem elmondani, ügyesekké tegyen benneteket a visszavágásban; hogy valamint lelki nemességben különbek vagytok a többieknél, akként erkölcsi tökéletességben is kiválóbbaknak bizonyuljatok.

Nem sok esztendeje múlt még, élt Bolognában s talán még ma is él egy fölöttébb nagy tudományú és úgyszólván világszerte jeles hírű orvos, bizonyos Alberto mester nevezetű, ki agg ember volt már, idestova hetvenedik esztendejét taposta, de oly nemes lelkű férfiú, hogy - holott testéből immár szinte minden természetes melegség elillant - nem átallotta magába fogadni a szerelem lángjait; midőn valamely ünnepen megpillantott egy gyönyörűséges özvegyasszonyt, kinek neve, mint némelyek állítják, madonna Malgherida de Ghisolieri volt, az fölöttébb megtetszett neki, s holmiféle ifjú ember módjára fogadta öreg szívébe amaz

lángokat, olyannyira, hogy azt hitte, nem is tud nyugodtan aludni egyetlen éjszakán sem, ha előtte való napon nem látta ama szép asszonynak elragadó, finom arcát. És ezért innen kezdve hol gyalogszerrel, hol lóháton, amint éppen kedve szottyant, szüntelenül ott lebzselt a mondott hölgynek háza előtt. Ennek okáért mind a hölgy, mind pedig más hölgyek, sokan rájöttek, mi az oka, hogy mindig arra jár-kel; és hogy együtt voltak, többször is jól elmulattak azon, hogy efféle vénember ott járkál szerelmesen, mintha csak abban a meggyőződésben éltek volna, hogy a szerelem gyönyörűséges szenvedélye csak az ifjak bohó lelkeiben ver fészket és vesz szállást, másutt pedig sehol. Hogy pedig Alberto mester csak el-eljárogatott oda, történt egy ünnepnapon, midőn a fent mondott hölgy más hölgyekkel egyetemben ott ült háza előtt, és messziről maguk felé közeledni látták Alberto mestert, az özveggyel együtt feltették magokban, hogy üdvözölni fogják őt, és tisztelettel fogadják, és annak utána megcsipkedik szerelméért; és csakugyan ekként cselekedtek. Tehát valamennyien felkeltek helyükből, meghívták őt, és bevezették egy hűvös udvarba, hová pompás borokat és csemegéket hozattak; végezetül pedig édeskés és tetszetős szavakkal megkérdezték, hogyan lehet az, hogy beleszeretett ebbe a szép asszonyba, holott tudja, mily sok csinos nemes és szemrevaló ifjú legyeskedik körülötte. A mester, ki észrevette, hogy udvarias szavakkal ugyan, de csipkedik, derűs arcot vágott, és így felelt:

- Madonna, hogy én szerelmes vagyok, azon okos embernek nincs mit csodálkoznia, főképpen nincs neked, mivelhogy megérdemled. És ámbár a vénemberekben a természet szerint megfogyatkoztak amaz erők, melyek a szerelmes játszadozásokhoz kívántatnak, azért még nem veszett ki belőlük a jóakarat és annak megismerése, mi szerelemre érdemes, sőt ebben természet szerint annál is biztosabbak, mivelhogy több a tapasztalatjok, mint az ifjaknak. Engem, mikor agg ember létemre téged szeretlek, kiért annyi ifjú rajong, ím ez a reménység éltet: már több ízben jelen voltam bizonyos ozsonnákon, hol láttam, amint a hölgyek édes babot és hagymát esznek; és ámbár a hagymán ugyan nincs semmi jó, mégis a legkevésbé utálatos és a szájnak legkellemesebb a feje, viszont ti általában, s erre valami furcsa étvágy csábít benneteket, a fejét fogjátok meg, és a leveleit eszitek, amelyek nem csupán semmit nem érnek, hanem az ízük is kellemetlen. Mit tudom én, madonna, szerelmesed megválasztásában nem cselekszel-e te is hasonlóképpen? Márpedig ha ekként cselekszel, én lennék a választottad, a többinek pedig kiadnád az útját.

A nemes hölgy a többiekkel együtt némiképp elszégyellte magát és szólott: - Mester, alaposan és udvariasan ránk pirítottál hányaveti próbálkozásunkért; a te szerelmed mindenképpen kedves nekem, ily bölcs és derék ember szerelme: és ezért, hahogy tisztességem rovására nem megyen töltsd velem mindenben kedvedet, mintha a tiéd volnék.

A mester barátaival együtt felkelt, köszönetet mondott a hölgynek, és nagy szívességgel elbúcsúzván tőle, távozott. Ekképpen a hölgy, mivel nem gondolta meg jól, kivel csúfolódik, mikor azt hitte, hogy győz, vereséget szenvedett. Ti is, ha bölcsek lesztek, szöges gonddal óvakodni fogtok az ilyesmitől.

A nap már nyugovóra hajolt, és jobban csillapodott a hőség, midőn az ifjú hölgyek és a három ifjú befejezték novelláikat. Annak okáért a Királynő nyájasan így szólott:

- Kedves társnőim, a mai napra rendelt királyi hatalmamban immár nincs más teendőm, mint új királynőt állítani nektek, ki a holnapi napra mind a maga, mind a magunk viselkedését legjobb belátása szerint tisztes mulatozásunk irányában intézze, és ámbátor nyilvánvaló, hogy a nap az éjszaka beálltával végződik, mégis úgy vélekedem; mivel valószínű, hogy aki nem fog idejében dolgához, nem tud kellő módon gondoskodni a holnapról, egyúttal pedig azért,

hogy előkészíthessünk mindent, mit az új királynő másnapra szükségesnek tart, ammondó volnék, hogy a következő nap mindig ebben az órában kezdődjék. Azért tehát Annak tiszteletére, kiben minden dolgok élnek, s a magunk vigasztalására a most következő napon Filoména, e szemérmetes leányzó kormányozza királynő gyanánt birodalmunkat.

És ekként szólván felemelkedett ültéből, levette babérkoszorúját, és tisztelettel Filoména fejére illesztette; és elsőnek ő maga, utána pedig mind a többi hölgyek és ifjak hasonlatosképpen Királynőjüknek üdvözölték, és készségesen hatalma alá adták magukat. Filoména némiképpen elpirult szégyelletében, mikor látta, hogy Királynőül koronázták, és emlékezetébe idézte ama szavakat, melyeket kevéssel előbb Pampinea mondott, nehogy gyámoltalannak lássék, megemberelte magát, és mindenekelőtt mindenkit megerősített tisztségében, kit Pampinea kinevezett, és rendelkezett a másnapi teendők és a holnapi lakoma dolgában olyképpen, hogy ugyanott maradnak, ahol voltak; annak utána pedig így kezdett beszélni:

- Drága barátaim, ámbár Pampinea inkább a maga kedvességéből, mint az én érdememből engemet emelt valamennyitek fölé Királynő gyanánt, azért nekem eszemben sincs csupán magam feje szerint cselekednem életmódunk tekintetében, hanem benneteket is meg akarlak hallgatni; hogy pedig megtudjátok, mit tartanék én helyesnek, és ennek következtében kedvetek szerint hozzáfűzhessetek vagy elvehessetek belőle akármit, néhány szóval szándékom megismertetni veletek. Ha jól figyeltem meg a mai napon, hogyan viselkedett Pampinea, magatartását dicséretesnek és egyúttal kedvesnek ismertem meg, és éppen ezért, mindaddig, míg e viselkedés akár a túlságos egyhangúság, akár más ok miatt nem válik unalmassá, nem szándékozom változtatni rajta. Midőn tehát elhangzik a parancs abban, hogyan folytassuk, amit elkezdettünk, innen fölkelünk, rövid sétára indulunk, s midőn a nap már lefelé hajlik, hűvösben vacsorázunk, azután dalokkal és egyéb mulatságokkal szórakozunk, végezetül pedig éppen ideje lesz nyugovóra térnünk. Holnap reggel még a hűvösben fölkelünk, ugyancsak szórakozunk keveset, ki-ki ahogyan kedve tartja, és miként ma tettük, ugyanúgy a megszabott órákban visszatérünk ebédelni; táncolunk s miután ebéd utáni szundításunkból felkeltünk, visszatérünk ide úgy, miként ma tettük, hogy novellákat meséljünk, amiben véleményem szerint csoda nagy gyönyörűség és egyúttal hasznos okulás rejlik. Mindenesetre én olyasmivel akarom kezdeni, amit Pampinea nem tehetett meg, mivelhogy későn választatott királynővé: tudniillik némiképpen korlátozni akarom, hogy milyen tárgyakról mondjunk novellákat, és ezt jó eleve tudomásotokra adom, hogy kinek-kinek legyen ideje kigondolni valamely ekképpen megszabott tárgyú csinos novellát; e megszabott tárgy, ha nincs kifogástok ellene a következő leszen: mivelhogy az embereket a világ kezdetétől fogva a forgandó sors különb-különb változásai vezérelik, és vezérelni fogják, míg a világ világ, kinek-kinek olyan emberekről kell beszélni, *akik különb-különbféle keserves hányattatások után, holott nem is reménykedtek benne, szerencsés végre jutottak.*

A hölgyek, hasonlatosképpen az ifjak is, fölöttébb javallották ím ez rendelkezést, és fogadták annak megtartását. Hogy pedig a többiek mind hallgattak, csupán Dioneo szólalt meg, mondván:

- Madonna, valamint itten a többiek mind kijelentették, akképpen én is kijelentem, hogy fölöttébb tetszetős és dicséretes ama rendelkezés, melyet tettél; de különös kegyelemképpen egy kiváltságot kérek, és szeretném, ha abban mindaddig megerősíttetném, míg társaságunk együtt marad; ez pedig a következő: engem ne kössön ama törvény, hogy a megszabott tárgy szerint kelljen novellát mondanom, hanem azt mondhassam, amit akarok. S nehogy valaki azt higgye, hogy azért kérem ezt a kegyet, mert nincs a kezem ügyében efféle novella, belenyugszom, hogy mindig én legyek az utolsó, akire rákerül az elbeszélés sora.

A Királynő, aki mulatságos és kellemes embernek ismerte őt, és nyilván kitalálta, hogy ezt csak azért kéri, hogy ha a társaságot kifárasztják az elbeszélések, ő valamely kacagtató novellával felderítse őket, a többiek beleegyezésével készségesen megadta neki ím ez kiváltságot.

És felkelvén, lassú léptekkel megindultak egy kristályos vizű patak irányában, mely kis dombról folydogált lefelé kősziklák és zöldfüvek között a völgybe, melyet sűrű fák árnyékoltak. Ottan mezítláb és meztelen karokkal pacskoltak a vízben, és különb-különbféle módokon mulatták magukat. És midőn elközelgett a vacsora ideje, visszatértek a palotába, és jó hangulatban megvacsoráztak. Vacsora után a Királynő előhozatta a hangszereket, és parancsolta, hogy menjenek táncba, és Lauretta vezesse a táncot, Emilia dalt énekeljen, Dioneo pedig lanton kísérje. Eme parancsnak hallatára Lauretta azon nyomban táncba kezdett és vezette azt, Emilia pedig érzelmes dalt énekelt, amint következik:

Ugy eltelít saját gyönyörűségem,
Hogy más szépség után
Nem áhítok már, s vonzását nem érzem.
Ha a tükörbe nézek, ott találom
A boldogságot, mely betölti lelkem,
És már sem új eset, sem régi álom
Meg nem rabol e kedvteléstől engem.

Mert tárgyon, ennél igézetesebben
Csügghetnék-e talán,
Hogy így lüktessen tőle szívverésem?

Nem hagy cserben e kéj, sőt valahányszor
Vigasztalómul bennem vágya támad,
Oly édes örömet fakaszt és ápol,
Mely testet-lelket mondhatatlan áthat,
S más halandótól eltiltja a vágyat,
Ha maga is netán
Nem égne szintilyen gyönyörüségben.

S amint szemem e szépségre meresztem,
Minden órával hevesebben égek;
Betölti lelkem, és átjárja testem,
Mint valami csodás öröm-ígéret,
Melynél nagyobb boldogság kit sem érhet
E földön soha tán;
Mert nem hiszek nagyobb gyönyörűségben!

A dalocska végeztével, melybe a többiek is vidáman bele-beleénekeltek, ámbátor annak szövege sokukat fölöttébb gondolkodóba ejtette, még egy-két fordulót tettek, s mivel immár a rövid éjszakának egy darabkája is elmúlott, rendelte a Királynő, hogy az első napnak végét vessék; és meggyújtatta a fáklyákat, s parancsolta, hogy a következő reggelig ki-ki térjen nyugovóra; annak okáért ki-ki parancsa szerint cselekedett, és szobájába vonult.

Végződik a Dekameron első napja

Második nap

KEZDŐDIK A MÁSODIK NAP, MELYEN FILOMÉNA URALKODÁSA ALATT OLY EMBEREKRŐL MONDANAK TÖRTÉNETEKET, KIK KÜLÖNB-KÜLÖNBFÉLE SORSCSAPÁSOK UTÁN, HOLOTT MÁR NEM IS REMÉLTÉK, SZERENCSÉS VÉGET ÉRNEK

A napnak ragyogása már mindenütt új nappalt fakasztott, és a madárkák édes dalokat zengedezvén a zöldellő gallyakon, bizonyságot tettek róla az emberek füleinek, midőn mind a hölgyek és a három ifjak fölserkentek, bementek a kertbe, s hol itt, hol ott a harmatos fűben tapicskolván, szép koszorúkat fontak, és messzire elkószáltak. S miként előttevaló nap tették, akként cselekedtek a mai napon is: és minekutána a hűvösben ettek, némi tánc után nyugalomra tértek, s délután három óra tájt a szundításból felébredvén, Királynőjük parancsa szerint kimentek a friss rétre, és körülötte letelepedtek. A Királynő, ki formás és szépséges-bájos arcú leányzó volt, fején a babérkoszorúval, kicsinyég elrévedezett, s miután végigjártatta szemét az egész társaságon, parancsolta Neifilének, hogy kezdje meg egy novellával az elbeszélések sorát; az pedig egy szóval sem mentegetődzött, hanem vidáman így kezdett beszélni.

ELSŐ NOVELLA

Martinello, ki nyomoréknak tetteti magát, úgy tesz,
mintha Szent Arrigo holttesténél meggyógyulna,
de minekutána turpissága kiderül, megverik, azután elfogják,
és ámbátor már-már ama vesedelembe keveredik, hogy felkötik,
végezetül megmenekül

Bájosabbnál bájosabb hölgyeim, gyakorta megesett, hogy midőn valaki mást akart megcsúfolni, kiváltképpen oly dolgokban, melyeket szentek gyanánt illendő tisztelnünk, maga fejére vonta a csúfságot, és gyakran maga itta meg a levét. Hogy tehát eleget tegyek a Királynő parancsának, és egy novellával megkezdjem az általa megszabott tárgyú elbeszélések sorozatát, el akarom mesélni nektek, hogy egy polgártársunk dolga, mely eleinte balul indult, utóbb várakozáson felül hogyan fordult teljességgel jóra.

Még nem rég ideje élt Treviso városában egy Arrigo nevezetű német, ki szegény ember lévén pénzért teherhordó szolgálatokat végzett kinek-kinek, aki kívánta, és eme foglalkozásában fölöttébb szent életű és derék embernek tartotta mindenki. Ennek okáért, már akár igaz volt, akár nem, történt, hogy mikor meghalt, már mint a Treviso-beliek rebesgették, halálának órájában a trevisói székesegyház valamennyi harangja megszólalt, holott senki meg nem húzta azokat. Mivel pedig ezt csodának tartották, emez Arrigót szentnek mondotta mindenki, és miután a városnak egész népe összecsődült ama ház előtt, melyben holtteste feküdt, azt mint valamely szentnek testét, átvitték a székesegyházba, s odavezettek hozzá sántákat és bénákat és vakokat és más mindennemű nyomorúságban szenvedőket azzal a szándokkal, hogy testének érintésétől valamennyien meggyógyuljanak.

A népnek ebben a zajos tolongásában történt, hogy Trevisóba érkezett három polgártársunk, kik közül egyiknek neve volt Stecchi, másiknak Martellino, harmadiknak Marchese, mind olyan emberek, kik az urak udvaraiban forgolódtak, és a nézőket azzal szórakoztatták, hogy eltorzították magukat, és mindenféle mókákkal majmolták más emberek figuráját. Mivel pedig még soha ott nem jártak, a nagy csődület láttán elcsodálkoztak, s mikor hallották, hogy mi az oka, kíváncsiságból maguk is odamentek, hogy megnézzék, s miután poggyászukat letették valamely fogadóban, szólott Marchese:

- Menjünk, nézzük meg ezt a szentet; ám én bizony nem tudom, hogyan férkőzhetünk hozzá, mivel hallottam, hogy a piac teli vagyon németekkel és más fegyveres népséggel, kiket ennek a városnak fejedelme állított oda, nehogy valami zavargás támadjon; ezenfelül pedig a székesegyház, amint mondják, oly igen zsúfolva van emberekkel, hogy oda már teremtett lélek be nem megyen.

Akkor Martellino, ki igen kívánta volna látni eme dolgot, így szólt:

- Oda se neki, majd én módját ejtem, hogy odajussunk a szentnek testéhez.

Kérdezte Marchese:

- Hogyan?

Felelte Martellino:

- Megmondom. Én nyomorékká torzítom magamat, te pedig egyfelől és Stecchi másfelől, mintha magam erejéből nem tudnék járni, támogatni fogtok, s úgy tesztek, mintha oda

akarnátok vezetni, hogy a szent meggyógyítson engemet: nem akad senki, aki láttunkra ne adna helyet, és ne engedne előre.

Marchesének és Stecchinek tetszett ez a terv, és késedelem nélkül távoztak a fogadóból mind a hárman, s elmentek valamely magányos helyre. Martellino olyképpen kifacsarta kezeit, ujjait és karjait és lábszárait és ezenfelül száját és szemeit és egész ábrázatát, hogy szörnyű volt ránézni is; ha valaki meglátja, megesküdött volna rá, hogy tönkrement nyomorék ember. És ilyen állapotban Marchese és Stecchi közrefogta, s megindult vele a székesegyház felé, és szemlátomást nagy szánalmasan, alázatosan és Isten szerelmére könyörögtek mindenkinek, aki elébük akadt, hogy térjen ki útjokból; ezt könnyűszerrel meg is nyerték, és miközben mindenek szeme rajtuk függött, és mindenki azt kiabálta: „helyet, helyet", hamarosan megérkeztek oda, hol Szent Arrigo teste feküdt, és néhány mellette álldogáló nemes ember azon nyomban felkapta Martellinót, és ráfektette a holttestre, hogy e réven visszanyerje drága egészségét. Martellino, miközben az egész nép izgatottan leste, mi történik vele, egy darabig csak nyugodtan maradt, de aztán, mivelhogy mester volt eme dologban, kezdte kinyújtogatni előbb egyik ujját, aztán a kezét, aztán a karját és így sorjában valamennyi tagjait. A nép ennek láttára oly nagy fennszóval magasztalta Szent Arrigót, hogy a mennydörgést sem lehetett volna tőle meghallani. Véletlenül úgy esett, hogy tőszomszédságukban állott valamely firenzei ember, ki igen jól ismerte Martellinót, de mivelhogy oly igen el volt torzítva, mikor odavezették, nem ismert rá; mikor azonban látta, hogy kiegyenesedik, ráismert, azon nyomban elkacagta magát és felkiáltott:

- Átkozott egy fickó: ki ne hitte volna, látván őt idejönni, hogy valóban nyomorék?

Mikor eme szavakat néhány trevisói ember meghallotta, nyomban ezt kérdezték:

- Hogyhogy? Hát nem volt nyomorék?

Felelte nekik a firenzei ember:

- Szó sincs róla: világéletében oly szép szál ember volt, mint akármelyikünk, de nincs ember, ki jobban értené emez komédiázást, hogy hogyan torzítsa magát bármiféle formába, mint magatok is láthattátok.

Ahogy ezt hallották, egyéb se kellett nekik: előrefurakodtak, és elkezdtek kiabálni:

- Ez itten csaló, aki megcsúfolta Istent és a szenteket, holott nem nyomorék, hanem csak azért jött ide nyomorék ember képében, hogy gúnyt űzzön a mi szentünkből és belőlünk.

És ekképpen szólván, megragadták és lehúzták onnan, ahol volt, megcibálták haját, és ronggyá tépték ruháit, és kezdték öklözni és rugdosni; ebből pedig mindenki férfiúi kötelességének tartotta kivenni a részét. Martellino ordítozott: „Az Isten szerelméért!" és tőle telhetőleg védekezett, de bizony ez nem használt semmit; annál sűrűbben rohantak rá. Stecchi és Marchese ennek láttára észbe vették, hogy dolguk ebül vagyon, s maguk bőrét féltvén, nem mertek segítségére menni, s mi több, a többiekkel együtt ők is ordítoztak, hogy agyon kell verni, mindazáltal egyre azon járt az eszük, hogyan ragadhatnák ki a népnek kezéből, mely bizonnyal agyonverte volna, ha Marchesének nem támadt volna hirtelen mentő ötlete; Marchese, mivelhogy odakint állott a fejedelemnek egész őrsége, ahogy csak a lábai bírták, odarohant a polgármesterhez és mondá:

- Az Isten szerelmére, van odabent egy gazfickó, ki ellopta erszényemet, melyben száz jó firenzei arany volt; kérlek, fogasd el, hogy visszakapjam pénzemet.

Ennek hallatára tizenkét jó vitéz tüstént benyomult oda, hol a szerencsétlen Martellinót agyabugyálták, és nagy üggyel-bajjal átverekedte magát a tömegen, s a szerencsétlent

félholtan és agyontaposottan kimentette azoknak kezéből, és elvitte a palotába; sokan elkísérték oda, kik előbb még abban voltak, hogy megcsúfolta őket, de most, mikor hallották, hogy tolvajlás miatt fogták el, abban a meggyőződésben, hogy ennél jobb ürügy úgy sincs rá, hogy akasztófára juttassák, ők is sorjában kezdték mondogatni, hogy elloptál az erszényüket. A városbíró, ki zordon ember volt, ennek hallatára nyomban félrevonta a vádlottat, és kihallgatásához fogott. De Martellino tréfálkozva felelt, mintha csak semmibe venné letartóztatását; a bíró ezen igen felháborodott, felköttette őt, s néhányszer jól felhúzatta, azzal a szándékkal, hogy vallomásra bírja a vád tárgyában, annak utána pedig akasztófára húzassa. De miután leeresztették, a bíró megkérdezte tőle, vajon igaz-e az, mivel ezek itten vádolják; mivelhogy a tagadás nem használt volna, ekképpen felelt:

- Uram, én kész vagyok megvallani az igazat, de parancsold, hogy mindenki, aki engem vádol, mondja meg, mikor és hol loptam el erszényét, én pedig megmondom neked, mit követtem el és mit nem.

Mondá erre a bíró:

- Jól vagyon.

És előszólított néhány embert, kik közül az egyik azt mondta, hogy nyolc nappal ezelőtt lopta el az erszényét, a másik hat napot mondott, a harmadik négyet, némelyek pedig azt mondották, hogy éppen a mai szent napon. Martellino ezeknek hallatára így szólt:

- Uram, mind hazudnak, mintha csak írásból olvasnák; hogy pedig én az igazat mondom, bizonyságul azt adhatom neked, hogy soha életemben nem jártam ebben a városban, s csak épp kicsiny ideje, hogy itt vagyok, és alighogy megérkeztem, szerencsétlenségemre idejöttem megnézni eme szentnek holttestét, hol is alaposan helybenhagytak, miként magad is láthattad; hogy pedig amit mondok, az az igazság, arról bizonyságot tehet előtted a fejedelem tisztje, ki az idegeneket számon tartja, és az ő lajstroma s ezenfelül az én fogadósom. Annak okáért, ha magad is igaznak látod, amit mondok, ne adj engem eme gonosz emberek követelése miatt kínpadra és hóhér kezére.

Miközben a dolgok ilyeténképpen állottak, Marchese és Stecchi, kik hallották, hogy a városbíró kegyetlenül elbánt barátjukkal, s már fel is húzatta, igen megrettentek, s így szólottak egymáshoz:

- Ezt ugyan elhibáztuk; csöbörből vödörbe juttattuk őt.

Annak okáért nagy sebbel-lobbal beszaladgálták a várost, s ráakadván fogadósukra, elmesélték neki a történteket. Az pedig nagyot nevetett rajta, s elvitte őket Sandro Agolantihoz, ki Trevisóban lakott, s nagy becsületben állott a fejedelemnél; miután rendre elmondott neki mindent, velük egyetemben kérte, hogy vegye pártfogásába Martellino dolgát. Sandro, minekutána jól kikacagta magát, elment a fejedelemhez, s kieszközölte nála, hogy Martellinót maga elébe vezettesse. És így is történt. Azok pedig, hogy érte mentek, még ingben lelték a bíró előtt, nagy kábultan és szörnyű rémületben, mivelhogy a bíró semmi védekezését nem akarta meghallgatni; sőt, mivel véletlenségből valami miatt gyűlölettel volt a firenzeiek iránt, eltökélte, hogy mindenáron felkötteti, és semmiképpen nem akarta kiadni a fejedelemnek, mígnem kényszerítették, hogy kiadja, akármennyire nem tetszett is neki. Mikor tehát a fejedelem elé került, és mindent rendre elmondott neki, könyörgött, hogy legnagyobb kegyelem gyanánt engedje őt távozni; mivelhogy mindaddig, míg el nem jut Firenzébe, szüntelenül úgy fogja érezni, hogy a hurok ott van a nyakán. A fejedelem jót hahotázott a furcsa eseten, és megajándékozta ruhával az atyafit, s mindhárman, miután megmenekültek eme roppant veszedelemből, reményükön felül, épségben és egészségben megtértek otthonukba.

MÁSODIK NOVELLA

Rinaldo d'Asti, akit kirabolnak, Castel Guiglielmóba érkezik,
és szállást nyer valamely özvegyasszonynál, s minekutána kára megtérül,
épségben és egészségben megtér otthonába

Martellino történetén, melyet Neifile elmesélt, jóízűt nevettek a hölgyek, az ifjak közül pedig különösképpen Filostrato; mivelhogy éppen ő ült Neifile mellett, parancsolta neki a Királynő, hogy másodiknak ő mondja el novelláját. Ő pedig késedelem nélkül így kezdett szóba:

- Szépséges hölgyeim, kedvem van elmesélni egy novellát, melyben jámborság és balsors és szerelem keveredik, s melyet bizonyára okulásul szolgál meghallgatnotok nektek és különösképpen azoknak, kiknek a szerelem bizonytalan tájain visz útjok, amelyeken, ha ki nem mondotta el Szent Julianus Miatyánkját, ámbár jó az ágya, gyakorta mégis rossz szállást nyer.

Nos tehát, Azzo da Ferrara őrgróf idejében élt bizonyos Rinaldo d'Asti nevezetű kereskedő, ki ügyes-bajos dolgaiban Bolognába jött; minekutána ügyeit elvégezte, és hazafelé ment, történt, hogy Ferrarából kimenet, midőn Verona irányában ügetett, szemben találkozott néhány emberrel, kik kereskedőknek látszottak, de valójában útonállók és elvetemedett hitvány gonosztevők voltak; ő pedig csatlakozott hozzájok, és beszédbe elegyedett velök. Mikor azok látták, hogy kereskedő, abban a hiszemben, hogy bizonyosan pénz van nála, megegyeztek, hogy a legelső kínálkozó alkalommal kirabolják; és ezért, nehogy valamiképpen gyanút fogjon, derék és tisztességes emberek módjára mindvégig tisztes és illendő beszélgetést folytattak vele útközben, s tőlök telhetőleg szíves és barátságos indulatot mutattak irányában; mivel pedig csupán egyetlen lovas legénye volt a kíséretében, fölöttébb boldognak érezte magát, hogy ezekkel összetalálkozott. Így mentek-mendegéltek, s egy tárgyról a másikra tértek, ahogy már beszélgetésekben előfordul, s végezetül szóba kerültek az imádságok, melyeket az emberek Istenhez intéznek; s ekkor az egyik útonálló a három közül így szólott Rinaldóhoz:

- És te, nemes uram, mely imádságokat szoktál mondani, hahogy úton vagy?

Felelte neki Rinaldo:

- Az igazat megvallván, én eme dolgokban anyagias és faragatlan ember vagyok, és kevés imádságot tudok, mert afféle régimódi életet folytatok, és nálam két soldo ma is huszonnégy dénár; mindazáltal állandóan szokásom, hahogy úton vagyok, reggelente, mikor kijövök a fogadóbál, elmondani egy Miatyánkot és egy Üdvözlégymáriát Szent Julianus atyjának és anyjának lelkéért, annak utána pedig kérem őt és Istent, hogy a következő éjszakára adjanak jó szállást nekem. És már számtalanszor megesett velem, hogy úton járván, nagy veszedelmekbe keveredtem, de valamennyiből megmenekültem, annak utána pedig éjszakára jó helyre kerültem, és jó szállást nyertem, miért is erősen hiszem, hogy ezt a kegyelmet Istentől Szent Julianus eszközölte ki számomra, kihez imádkozni szoktam; és úgy érzem, hogy nem utazhatom szerencsésen nappal, és nem érkezhetem meg szerencsésen éjszaka, ha nem mondtam el reggel amaz imádságot.

Kérdezte erre az, ki az előbbi kérdést feltette:

- Vajon ma reggel is elmondottad?

Felelte neki Rinaldo:

- Bizony hogy elmondottam.

Akkor az, ki már tudta, mi lesz a dolog vége, így szólott magában: Bizony szükséged is lesz rá; mivelhogy ha szerencsénk nem hagy cserben, ammondó vagyok, hogy ugyan rossz szállásod lesz.

Fennszóval pedig mondá:

- Magam is sokat jártam úton, és soha nem mondtam el amaz imádságot, ámbár hogy már igen sokan dicsérték előttem; mégsem esett meg velem soha, hogy rossz szállásom lett volna; és ma estére bizonyára megláthatod majd, ki nyer jobb szállást, vajon te, ki elmondottad, avagy én, ki nem mondottam el. Igaz ugyan, hogy én annak helyében a *Dirupisti*-t vagy az *Intemeratá*-t, vagy a *De profundis*-t használom, melyeknek, mint öreganyám szokta mondani, igen nagy erejök vagyon.

Ekképpen beszélgettek különb-különbféle dolgokról, és haladtak útjokban, és várták az alkalmas helyet és időt, hogy gonosz tervüket végrehajtsák. Történt pedig, hogy midőn már későre járt az idő, túl Castel Guiglielmón átkeltek egy folyón, s ekkor ama három gazfickó, látván a magányos és elhagyatott helyet és az előrehaladott időt, megtámadta őt, és kirabolta, és gyalogosan egy szál ingben otthagyta. Elmenőben pedig odaszóltak neki:

- Menj és majd meglátod, vajon a mai éjszakán a te Szent Julianusod jó szállást ad-e neked, mivelhogy a mienk jót fog adni nekünk.

És átkelvén a folyón, továbbálltak. Mikor Rinaldo legénye látta a támadást, gyáva fickó létére a kisujját sem mozdította segítségére, hanem megfordította lovát, s egy iramban elvágtatott Castel Guiglielmóba, hová is öreg estére betérvén, semmi egyébbel nem törődött, hanem megszállott valamely fogadóban. Rinaldo ott maradt egy szál ingben mezítláb, s mivel farkasordító hideg volt, és szakadatlanul sűrűn hullott a hó, nem tudta, mitévő legyen; mikor látta, hogy itt éri az éjszaka, remegve és fogvacogva kezdett szétnézni, ha vajon van-e ott a közelben valamely födél, hol meghúzhatná magát éjszakára, nehogy megvegye az Isten hidege; de mivel semmit nem látott (mivelhogy kevéssel annak előtte háború dúlt ama vidéken, és mindent felperzseltek), a hideg meggyötörte, tehát nekiiramodott az útnak Castel Guiglielmo irányában, nem is sejtvén, hogy legénye oda menekült-e, avagy máshová, de magában azt gondolta, hogy ha sikerül bejutnia, majd csak küld számára Isten valamely segítséget. De a sötét éjszaka ott lepte körülbelül egy mérföldnyire a vártól, minek következtében oly későn ért oda, hogy a kapuk már zárva voltak, a hidakat is felhúzták, s ekképpen nem tudott bejutni.

Ennek okáért fájdalmában és vigasztalan állapotában sírva nézelődött körös-körül, hol húzhatná meg magát, hogy legalább a hó el ne temesse; és véletlenül megpillantott a várfal tetején egy házat, mely némiképpen kinyúlt, s feltette magában, hogy annak az eresze alá megy, és ott marad, mígnem megvirrad; és mikor odament, az eresz alatt ajtóra bukkant, melynek küszöbén nagy csomó szalmát lelt, s nagy búsulással arra telepedett, sűrűn panaszkodván Szent Julianusnak, hogy bizony nem ekképpen alkudott meg vele. De Szent Julianus oltalmazta őt, s nem sok idő múltán jó szállást szerzett neki.

Volt abban a városban egy özvegyasszony, kinek teste szépsége párját ritkította, s kit Azzo őrgróf úgy szeretett, mint a szeme világát, s kit a maga kérésére itten helyezett el: a fent mondott hölgy tehát ott lakott abban a házban, melynek kiugrója alatt Rinaldo meghúzta magát; s véletlenül úgy esett, hogy az őrgróf előtte való nap odajött, hogy hölgyével töltse az éjszakát, s annak házában nagy titokban pompás fürdőt és fejedelmi vacsorát készíttetett magának; mikor már minden készen volt, és már csupán az őrgróf érkezését várták, történt, hogy egy szolga érkezett a kapuhoz, ki azt az üzenetet hozta az őrgróf számára, hogy tüstént

szálljon lóra; ennek okáért megüzente a hölgynek, hogy ne várjon reá, s azon nyomban útnak indult; miért is a hölgy némiképpen elbúslakodott, s nem tudván, mitévő legyen, akképpen határozott, hogy maga száll a fürdőbe, melyet az őrgrófnak készíttetett, aztán megvacsorázik és nyugovóra tér; azért tehát fürdőbe szállott. Ez a fürdő pedig tőszomszédságában volt amaz ajtónak, melyhez kívül a szerencsétlen Rinaldo odalapult: hogy pedig a hölgy a fürdőben ült, meghallotta Rinaldo nyöszörgését, ki úgy vacogott, mintha csak gólyává változott volna. Annak okáért szólította szolgálóleányát, és mondá neki:

- Menj csak fel és nézz ki a falon, ki van ott, annak a szobának a küszöbénél, ki ija-fija, és mit csinál ottan.

A szolgálóleány felment, és mivel az éjszaka világos volt, látta Rinaldót ingben és mezítláb ottan üldögélni, mint fentebb mondatott, és szörnyen reszketni: megkérdezte hát, kicsoda. És Rinaldo, ki oly igen vacogott, hogy alig tudta a szavakat kinyögni, tőle telhető rövidséggel elmondta, kicsoda, s hogyan s miért került oda; azután pedig könyörögve kérte a leányt, hogy ha csak teheti, ne hagyja itt megfagyni az éjszakában. A leánynak meglágyult a szíve, s visszament asszonyához, és mindent elmondott neki. Az ugyancsak megkönyörült rajta, s eszébe jutott, hogy megvan annak az ajtónak a kulcsa, mivelhogy nemegyszer használta azt az ajtót arra, hogy az őrgrófot titokban bebocsássa rajta. Szólott tehát:

- Menj és halkan nyisd ki; itt a vacsora, és nincs ki megegye, és hely is van bőven, hogy szállást adjunk neki.

A szolgálóleány igen megdicsérte asszonyát emez emberséges jóságáért, ment és kinyitotta az ajtót, s Rinaldót bebocsátotta. Mikor a hölgy látta, hogy szinte csonttá fagyott, ekképpen szólott hozzá:

- Jó ember, gyorsan szállj be a fürdőbe, még meleg.

Az pedig nem várta a további kínálgatást, hanem szívesen megtette, és miután a meleg egészen felüdítette, úgy érezte, mintha halottaiból életre támadott volna. A hölgy előhozatta számára a nemrégiben elhunyt férjétől maradt ruhákat, s miután ő felvette azokat, úgy simultak rá, mintha csak testére szabták volna; s miközben a hölgynek parancsaira várt, kezdett hálát adni Istennek és Szent Julianusnak, hogy megmentették emez istentelen éjszakától, melyre el volt készülve, s amint látta, jó szállásra vezették. Ezek után a hölgy némiképpen kipihente magát, s utána hatalmas tüzet rakatott egyik szobájában, maga is odament és megkérdezte, mi van a jövevénnyel. Felelte neki a szolgálóleány:

- Madonna, mostan, hogy felöltözött, valóban szép férfi, s úgy látszik, tisztes úri ember.

- Menj tehát - mondá a hölgy -, és hívjad és mondd meg neki, hogy jöjjön ide a tűz mellé és vacsorázzék, mivelhogy bizonyosan nem vacsorázott.

Amint Rinaldo belépett a szobába, és meglátta a hölgyet, ki igen előkelőnek tűnt szemében, tisztelettel köszöntötte, és kifejezte előtte legforróbb háláját irányában tanúsított jóságáért. A hölgy, mikor látta és hallotta, úgy vette észre, hogy a szolgáló igazat mondott; tehát szívesen fogadta, barátságosan maga mellé ültette a tűzhöz, és megkérdezte, miféle kaland vetette ide.

Erre Rinaldo mindent rendre elmondott neki. A hölgy, mikor Rinaldo szolgája a városba jött, félfüllel hallott már a dologról, úgyhogy minden szavának hitelt adott, amit most mondott; és a hölgy is elmondott neki mindent, mit a szolgájáról tudott, és hogy reggelre kelvén hogyan akadhat rá könnyűszerrel. Minekutána pedig megterítették az asztalt, Rinaldo a hölgy kívánságára vele együtt megmosta kezeit, és vacsorához ült. Szép szál ember volt, csinos és szemrevaló, viselkedése pedig szeretetre méltó és kedves, azonfelül java férfikorában volt. A hölgy többször egymás után rávetette a szemét, és fölöttébb megtetszett neki, mivelhogy pedig

felparázslott már benne a gerjedelem, melyet az őrgróffal remélt éjszaka ébresztett benne, most Rinaldo felé hajlott vágyakozásával. Vacsora után felkeltek az asztaltól, a hölgy pedig tanácsot tartott szolgájával, ha vajon jónak tartaná-e, hogy mivel az őrgróf cserbenhagyta, felhasználja ezt a kedvező alkalmat, melyet a szerencse küldött számára. A szolgálóleány ismervén asszonyának gerjedelmét, tőle telhetőleg bátorította, hogy csak töltse kedvét: miért is a hölgy visszament a tűzhöz, hol magára hagyta Rinaldót, s miután kezdett szerelmesen rákacsingatni, így szólott hozzá:

- Ejnye Rinaldo, miért töprenkedel ily nagyon? Azt hiszed talán, hogy pótolhatatlan a lovad s egynémely ruhád, melyeket elvesztettél? Embereld meg magad, derülj fel, érezd magad úgy, mint otthon: sőt én ezenfelül még azt mondanám, hogy mikor ezekben a ruhákban látlak, melyeket boldogult férjem viselt, úgy tűnik nekem, mintha őt magát látnám, s ma este talán százszor is elfogott a vágy, hogy megöleljelek és megcsókoljalak; és ha nem tartottam volna attól, hogy talán ellenedre volna, bizonyára meg is tettem volna.

Rinaldo e szavak hallatára és az asszony csillogó szemei láttán, mivelhogy volt magához való esze, feléje tárta karjait, hozzálépett, és így szólott:

- Madonna, ha meggondolom, hogy neked köszönhetem az életemet, hiszen a pusztulásból mentettél meg, hitványság volna tőlem, ha nem igyekezném mindenben kedvedet tölteni; annak okáért ölelj és csókolj engem kedved szerint, valaminthogy én is kimondhatatlan gyönyörűséggel foglak ölelni és csókolni téged.

Erre aztán nem is kellett több szót vesztegetni. A hölgy, ki forrón égett a szerelmes vágyakozásban, tüstént karjaiba vetette magát, és epedőn magához szorítván a férfit, százszor meg ezerszer összevissza csókolta, és ugyanannyi csókot kapott vissza; annak utána pedig fölkeltek és visszavonultak a szobába, és azon nyomban lefeküdvén, mielőtt a reggel felvirradt volna, tökéletesen és számtalanszor csillapították gerjedelmöket. De mikor a hajnal pirkadni kezdett, a hölgy kívánságára felkeltek, s hogy a dolog senkiben gyanút ne keltsen, néhány kopott ruhadarabot adott rá, megtömte az erszényét pénzzel, megkérte, hogy a történteket tartsa titokban, s miután megmutatta neki, merre kell mennie, hogy bejusson a városba, és megtalálja legényét, kibocsátotta őt ugyanazon az ajtón, melyen bejött. Rinaldo, hogy kivilágosodott, úgy tett, mintha nagyon messziről jönne, s miután a kapukat kinyitották, bement a várba, és megkereste legényét; akkor pedig felöltözött maga ruháiba, melyek a poggyászában voltak, s mikor szolgájának lovára akart szállani, szinte valami isteni csoda révén úgy esett, hogy a három rabló, ki előtte való este őt kirabolta, valami más gaztett miatt nem sokkal azután hurokra került, s most éppen ebbe a városba hozták őket, s miután ők maguk mindent bevallottak, Rinaldo visszakapta lovát, ruháit és pénzét, s nem veszett oda egyebe, mint egy pár sarukötője, melyekről az útonállók nem tudtak számot adni. Rinaldo tehát hálát adott Istennek és Szent Julianusnak, lóra szállt és épségben és egészségben megtért otthonába; a három útonállónak pedig másnap szél ütötte össze a bokáját.

HARMADIK NOVELLA

Három ifjú eltékozolván vagyonát, szegény sorsra jut;
egyik unokaöccsük kétségbeesetten hazatér egy apátúr társaságában,
kiről kiderült, hogy Angolország királyának leánya; ez azután férjéül választja őt,
bátyjainak mindent megtérít, mit elvesztettek, s ismét jómódba juttatja őket

A hölgyek álmélkodva hallgatták Rinaldo d'Asti történetét, és magasztalták jámborságát, és hálát adtak Istennek és Szent Julianusnak, hogy legnagyobb szorongattatásában segítséget nyújtottak neki. Mindazonáltal (ámbár csak úgy egy-egy elejtett szóval beszéltek róla) a hölgyek nem tartották ostobának azért, hogy kiaknázta a jót, mit Isten ölébe hullatott. S miközben kuncogva beszélgettek a pompás éjszakáról, mely ama hölgynek jutott, Pampinea, ki Filostrato szomszédja volt, észrevette - amint úgy is volt -, hogy rá kerül az elbeszélés sora; magába mélyedt tehát és elkezdett gondolkodni azon, mit mondani kívánt; minekutána pedig a Királynő parancsa elhangzott, bátran és vidáman ekképpen kezdett beszélni:

- Tiszteletre méltó hölgyeim, minél több szó esik a Sors rendeléseiről, annál több mondanivalója akad annak, ki helyesen vizsgálja dolgait; és ezen senkinek sem szabad csodálkoznia, ha józanul meggondolja, hogy mindama dolgok, melyeket balgatagon magunkénak mondunk, a Sors kezében vannak, s ennek következtében az, maga rejtett szándéka szerint, szüntelenül egyik embertől elveszi, s a másiknak adja oda azokat; mi pedig ennek törvényét nem ismerjük. És ámbátor ez minden dolgokban minden áldott nap nyilván megmutatkozik és ezenfelül néhány előbb mondott novellából is megtetszik, mindazonáltal, mivel Királynőnknek úgy tetszik, hogy erről beszéljünk, az elmondottak tetejébe, bizonyára a hallgatók okulására, magam is elmesélek egy novellát, amely, bízvást reménylem, tetszeni fog.

Élt valamikor a mi városunkban egy Tedaldo nevezetű lovag, ki némelyek szerint a Lamberti nemzetségből származott; mások szerint az Agolanti nemzetségből eredt, ezt azonban nyilván csak a fiától folytatott mesterség miatt mondják, mely ugyanaz volt, mit az Agolantiak folytattak és folytatnak ma is. Azonban ne firtassuk, melyik családból eredt, inkább elmondom, hogy ennek a maga idejében dúsgazdag lovagnak három fia volt: az első Lamberto, a második Tedaldo, a harmadik pedig Agolante nevezetű, daliás és kedves ifjak, bár a legidősebbik sem múlt még tizennyolc esztendős. Ekkor történt, hogy a dúsgazdag Tedaldo meghalálozott, s minden ingó és ingatlan vagyonát fiaira hagyta, mint törvényes örököseire. Ezek mikor látták, mekkora vagyon és birtok maradt reájuk, nem törődtek semmi mással, csak a maguk élvezeteivel, és féktelenül és korlátlanul kezdtek tékozolni. Roppant cselédséget tartottak, sok pompás lovat, kutyákat és vadászsólymokat, szakadatlanul folyt a dáridó és a vendégeskedés, és nem csupán olyan dolgokat műveltek, melyek illendők voltak nemes emberekhez, hanem minden egyebet, mire ifjonti könnyelműségökben kedvük szottyant.

De nem sokáig folytatták ezt az életet, mivelhogy az atyjuktól rájuk hagyott vagyon megcsappant; mivel pedig a kiadások áradatára nem futotta már csupán jövedelmeikből, kezdték eladogatni és elzálogosítani birtokaikat. Ma az egyiket adták el, holnap a másikat és szinte csak akkor kaptak észbe, mikor már semmijök sem volt, és a szegénység felnyitotta szemöket, melyet a gazdagság elvakított. Annak okáért Lamberto egy napon magához hívatta a másik kettőt, s elmondotta nekik, mely tisztességben élt atyjok, s mely becstelenségben élnek ők maguk és hogy mekkora volt annak gazdagsága s mely feneketlen szegénységre jutottak ők magok eszeveszett tékozlások miatt, és tőle telhetőleg biztatta őket, hogy mielőtt

még a világ szájára kerül nyomorúságok, adják el vele együtt mindazt a keveset, amijök még megmaradt, és költözzenek el innét. És ekképpen cselekedtek. És nem jelentették be senkinek, nem búcsúzkodtak senkitől, hanem eltávoztak Firenzéből, és meg sem álltak Angolországig; ottan pedig Londonban kis házat vásároltak, minden garast a fogukhoz vertek, s pénzüket kezdték magas uzsorakamatra kölcsönadogatni; ebben pedig oly igen kedvezett nekik a szerencse, hogy néhány esztendő alatt rengeteg vagyont nyertek. Annak okáért tehát vagyonukkal egyik a másik után rendre visszatértek Firenzébe, ottan birtokaik java részét visszavásárolták, s azonfelül sok egyéb birtokot is vásároltak hozzá és megházasodtak; Angolországban pedig fenntartották az uzsoraüzletet, s az ügyek intézését rábízták egy fiatal unokaöccsükre, kinek neve Alessandro volt, ők pedig Firenzében, feledvén, hogy mi végre juttatta őket előbbi eszeveszett pazarlásuk, mind a hárman őrülten szórni kezdték a pénzt, mint annak előtte, holott már családos emberek voltak; és már minden kereskedőnél el voltak adósodva, mégpedig fülig. Egy darabig csak bírták ezeket a kiadásokat, ama pénz révén, melyet Alessandro küldött nekik, ki arra adta fejét, hogy a bárónak kölcsönözgetett kastélyaikra és egyéb jövedelmeikre, amiből busás hasznot söpört be.

És miközben a három testvér ekképpen bolondul pazarolt, ha pedig kifogyott a pénze, adósságba verte magát, szüntelenül vakon bízván Angolországban, történt, hogy mint a derült égből lecsapó villám, Angolországban háború tört ki a király és egyik fia között, melynek során az egész sziget két pártra szakadt, s egyik fele az egyikkel, a másik a másikkal tartott. Emiatt a bárók kastélyai mind kicsúsztak Alessandro kezéből, és semmi más jövedelme sem maradt. Alessandro pedig abban a reményben, hogy az atya és a fiú között egyik napról a másikra mégiscsak helyreáll a békesség, és ennek következtében mindenét megkapja, a kamatokat is, a tőkét is, nem költözött el a szigetről; a három testvér pedig, kik Firenzében voltak, semmiben sem korlátozták roppant kiadásaikat, és napról napra jobban eladósodtak. De minekutána esztendők során át megtetszett, hogy ez a reménység nem teljesült, a három testvér nem csupán hitelét vesztette, hanem azoknak sürgetésére, kik pénzüket követelték, egyszerre csak fogságba került; mivel pedig az adósságok kifizetésére birtokaik nem voltak elegendők, a hátralék miatt börtönbe vetették őket, és feleségeik és kicsiny gyermekeik vidékre költöztek: egyik erre, másik arra, meglehetősen szűkös szegénységben éltek, s már letettek minden reménységről, s beletörődtek, hogy mindörökre ily nyomorúságos lesz életök. Alessandro, ki Angolországban esztendőkön át leste a békét, látván, hogy csak nem jön, s hogy ha tovább is ott marad, az életével játszik, s ott maradnia amúgy is hiábavaló, elhatározta, hogy visszatér Itáliába, s egymagában csakugyan útnak is indult. Történt pedig, hogy midőn Brügge városából távozott, látta, hogy ugyanakkor távozik onnan rengeteg szerzetes és nagy cselédség kíséretében egy fehérruhás apát, előtte roppant ládát visznek, nyomában pedig két ősnemes lovag halad, a királynak rokonai. Alessandro, mivel már ismerte őket, csatlakozott hozzájok, s azok szívesen fogadták társaságokba. Miközben tehát Alessandro velök mendegélt, barátságosan megkérdezte őket, kik ezek a barátok, kik oly nagy cselédséggel ott előttük lovagolnak és hová mennek.

Felelte erre az egyik lovag:

- Az, aki legelöl lovagol, egyik ifjú rokonunk, kit csak a minap választottak Angolország egyik legnagyobb apátságának apáturául; mivel pedig még fiatalabb, mintsem hogy a törvények szerint ily nagy méltóságot elnyerhetne, Rómába megyünk vele, a szentatyától kieszközölni, hogy ne vegye számba túlságosan ifjú korát, s mentse fel őt és erősítse meg méltóságában: de ezt nem kell elmondani senkinek.

Miközben tehát az új apátúr egyszer a cselédsége előtt, másszor pedig utána ügetett, amint naponta látjuk az úton levő uraknál, útközben maga mellett megpillantotta Alessandrót, ki

sugár termetű és csinos arcú ifjú volt, és erkölcsben, kedvességben és illedelmes viselkedésben senki nem volt hozzá fogható. Meg is tetszett neki csodálatosképpen első pillantásra, mint soha életében még senki más, és magához szólította, és barátságos beszélgetésbe elegyedett vele, és megkérdezte, kicsoda, honnét jön és hová megyen. Erre Alessandro őszintén feltárta helyzetét, és megfelelt az apátúr kívánságának, és felajánlotta magát minden szolgálatra, mi csak csekély erejéből telik. Az apátúrban, választékos és illedelmes beszédének hallatára, s főképpen miután alaposan megfigyelte viselkedését, felötlött az a gondolat, hogy ámbátor becstelen mesterséget folytat, mégiscsak nemes ember, úgyhogy egyre jobban megkedvelte; és már szíve mélyéig megindította szerencsétlensége s melegen biztatgatta, és azt mondta neki, hogy csak bízzék, mivelhogy ha derék ember, Isten még visszahelyezi oda, honnan a szerencse letaszította s még magasabbra; és megkérte, hogy mivel úgyis Toscana felé viszi útja, maradjon az ő társaságában, mivelhogy ő maga is ugyancsak arra megy. Alessandro köszönetet mondott neki a vigasztalásért, és azt felelte, hogy készséggel várja minden parancsát.

Miközben tehát az apátúr továbbhaladt, és szívében ismeretlen érzelmek ébredtek, ahogy Alessandróra pillantgatott, történt, hogy kevés napok múltán valamely faluba érkeztek, melyben nem voltak nagy bőségben a fogadók; mivel pedig az apátúr ottan meg akart szállni, Alessandro bevezette őt egy fogadósnak a házába, kivel jó ismeretségben volt, és a ház legnyugodalmasabb részében adatott szobát az apátnak; és mintha máris udvarmestere lett volna, ügyes ember létére faluszerte elhelyezte egész cselédségét, kit itten, kit amottan; s minekutána az apátúr megvacsorázott, s már jól előrehaladt az éjszaka, és minden ember nyugovóra tért, Alessandro megkérdezte a fogadóst, hogy hát ő hol kap szállást. Felelte a fogadós:

- Szó, ami szó, én bizony nem tudom; látod, hogy minden sarok teli van, s én magam meg a házam népe már csak a lócákon alszunk: mégis az apátúr szobájában van néhány gabonászsák; odavezethetlek, és megágyazhatok rajtuk, s ha kedved van, jobb híján, ott töltheted a mai éjszakát.

Mondá erre Alessandro:

- Hogy mehetnék én az apátúr szobájába, hiszen tudod, milyen kicsiny és oly szűk, hogy már egyik szerzetese sem kaphatott benne helyet. Ha előbb észbe kaptam volna, minekelőtte a függönyöket feltették, odafektettem volna szerzeteseit a gabonászsákokra, én meg az ő helyükre mentem volna aludni.

Felelte erre a fogadós:

- Márpedig így van, és ha akarsz, itt pompásan elalhatsz, az apátúr alszik, a függönyök össze vannak húzva; és szép csendesen beteszek neked egy derékaljat, aludj azon.

Mikor Alessandro látta, hogy a dolgot nyélbe lehet ütni anélkül, hogy az apáturat megzavarná, beleegyezett, és amilyen halkan csak tudott, megágyazott magának. Az apátúr, ki nem aludt, sőt szüntelenül újdonsült vágyakozásán jártatta elméjét, meghallotta Alessandro és a fogadós beszédét, és azt is ugyancsak észrevette, hogy Alessandro hol feküdt le; annak okáért boldogan így töprenkedett magában: „Kívánságom szerint küldötte Isten ezt a jó alkalmat; ha nem ragadom meg, talán soha többé vissza nem tér.” S miután feltette magában, hogy igenis megragadja, mikor már úgy vette észre, hogy a fogadóban minden elcsendesedett, suttogva szólította Alessandrót, és azt mondta, hogy jöjjön, feküdjön mellé: ez pedig nagy húzódozás után mellé is feküdt. Az apátúr mellére tette a kezét, s elkezdte olyképpen tapogatni, mint vágyakozó leányok szokták szerelmesüket: ezen Alessandro fölöttébb elcsodálkozott, és igen aggódott, hogy talán az apátúron fajtalan gerjedelem vett erőt, és azért fogdossa őt

ilyeténképpen. Az apátúr, akár mert előre várta, akár mert Alessandro valami mozdulatot tett, észrevette ezt az aggodalmat és elmosolyodott, és azon nyomban ledobta magáról a rajta való inget, megfogta Alessandro kezét, és mellére húzta, mondván:

- Alessandro, kergesd el ostoba gondodat, és keresgélj itten, hogy megtudd, mit rejtegetek.

Alessandro kezét az apát mellére helyezte, és két kerek, kemény és finom mellecskére bukkant, melyek mintha csak elefántcsontból lettek volna faragva; mikor meglelte őket és megismerte, hogy ez bizony nő, nem várt egyéb felszólításra, hanem azon nyomban megölelte s meg akarta csókolni, mikor amaz ekképpen szólt:

- Minekelőtte hozzám közeledel, ide hallgass, valamit akarok mondani. Mint láthatod, nő vagyok, nem pedig férfi, és szűzen indultam el otthonomból, s a pápához igyekeztem, hogy férjhez adjon: szerencsédre vagy szerencsétlenségemre, mikor a múltkor megláttalak, oly forró szerelemre gyulladtam irántad, amilyennel nő még soha nem szeretett férfit, és ezért feltettem magamban, hogy mindenki másnál inkább téged akarlak férjemül; hahogy tehát nem akarsz engem feleséged gyanánt, takarodj innen és menj vissza helyedre.

Alessandro, ámbár nem ismerte őt, a kíséretére gondolt, s akképpen vélekedett, hogy bizonyára nemes és gazdag hölgy, hogy pedig szép, azt látta. Azért nem sokat hímezett-hámozott, hanem azt felelte, hogy ez kedve szerint van, és beleegyezik. Akkor a leány felült ágyában, s egy kép előtt, mely Üdvözítőnket ábrázolta, gyűrűt húzott az ujjára, s eljegyezte magát vele; aztán átölelték egymást, és nagy gyönyörűséggel mulattak egymással, mígnem az éjszaka tartott; minekutána pedig megbeszélték jövendő viselkedésöket, amint a nap felvirradt, Alessandro fölkelt és kiment a szobából, ugyanott, amerre bejött, és senki sem tudta meg, hol töltötte az éjszakát; módfelett vidám volt, s az apátúrral és kíséretével megint útnak indult, és számos napok múltán elérkeztek Rómába. Minekutána ottan néhány napot töltöttek, az apátúr csupán a két lovag és Alessandro kíséretében elment a pápához, s illendő tisztelettel köszöntvén őt, ekképpen kezdett beszélni:

- Szentatyám, mint mindenki másnál jobban tudod, mindaz, ki jól és tisztességgel óhajt élni, minden erejéből tartozik kerülni minden alkalmat, mely ellenkező cselekedetekre ragadhatná őt; hogy tehát én, ki tisztességgel óhajtok élni, ezt tökéletesen megtarthassam, ebben a ruhában, melyet rajtam látsz, nagy titokban megszöktem atyámtól, Angolország királyától, s magammal hoztam kincseinek java részét (mivelhogy feleségül akart adni engemet Skócia királyához, ki már agg ember, holott én ifjú ember vagyok, mint láthatod), és útra keltem, hogy idejöjjek, hogy Szentséged adjon férjhez engemet. Nem is annyira Skócia királyának agg kora miatt szöktem meg, mint inkább félelmemben, hogy ha feleségül megyek hozzá, gyenge fiatalságom miatt talán olyasmit kell cselekednem, mi az isteni törvények és atyám királyi vérének becsülete ellen vagyon. És miután ezzel a szándékkal úton voltam ide, Isten, ki legjobban tudja, kinek-kinek mi válik javára, úgy hiszem, az ő irgalmasságában elém hozta azt, kit férjemül szánt; ez az ifjú az (és rámutatott Alessandróra), kit itten látsz mellettem, kinek erkölcse és deréksége méltó bármely jeles hölgyhöz, ámbár vérének nemessége nem oly tiszta, mint a királyoké. Én tehát őt választottam és őt akarom; és soha máshoz nem megyek, akármi is atyámnak vagy másvalakinek akaratja. A fő-fő ok ugyanis, melyért útra keltem, megszűnt; de úgy határoztam, hogy mégis folytatom utamat, egyfelől, hogy meglátogassam ama szent és tiszteletre méltó helyeket, melyekben e város bővelkedik, és Szentségedet, másfelől pedig, hogy kinyilatkoztassam előtted és ekképpen minden emberek előtt Alessandro és a magam házassági kötését, amely csupán Isten előtt történt meg. Annak okáért alázatosan kérlek, legyen kedves előtted az, mi tetszett Istennek és nekem, és add reá áldásodat, hogy ennek révén annál bizonyosabban elnyerhessük Annak tetszését, kinek helytartója vagy, s Istennek dicsőségére és a te tiszteletedre együtt élhessünk és végezetül halhassunk.

Alessandro elálmélkodott, hallván, hogy ez Angolország királyának leánya, és titokban csodálatos vidámság öntötte el: de még jobban álmélkodott a két lovag, kik is oly igen megháborodtak, hogy ha máshol lettek volna, nem éppen a pápa színe előtt, bizonyosan ellátták volna a baját Alessandrónak és netalántán a hölgynek is. Másfelől a pápa is fölöttébb csodálkozott mind a hölgynek ruházatán, mind pedig választásán: de tudván, hogy nem másíthatja meg a történteket, úgy döntött, hogy eleget tesz a kérésnek. És mindenekelőtt megnyugtatta a háborgó lovagokat, és kibékítette őket a hölggyel és Alessandróval, azután pedig parancsot adott a következendőkre. És ama napon, melyet kitűzött, valamennyi bíbornok és más kiváló, jeles férfiak előtt, kik meghívására egybegyűltek ama nagy ünnepségre, melyet rendezett, behívatta a hölgyet, ki királyi öltözetében oly szépségesnek és gyönyörűnek tűnt, hogy méltán magasztalták mindenek, és ugyancsak behívatta Alessandrót, ki ragyogó öltözetében, megjelenésével és viselkedésével nem is uzsorásnak, hanem inkább királyi ifjúnak látszott, úgyhogy a két lovag igen nagy tisztelettel fogadta: és akkor a pápa újból és ünnepélyesen megtartotta a kézfogót, annak utána pedig pompás és nagyszerű lakodalmat csapott, és áldásával útnak engedte őket.

Alessandro s ugyanazonképpen a hölgy, midőn Rómából távoztak, akképpen döntöttek, hogy Firenzébe mennek, hová már eljutott az esetnek híre; és minekutána itten a polgárok igen nagy tisztelettel fogadták őket, az asszony a három testvért kiszabadította, s kifizetvén előbb minden hitelezőiket, őket és hitveseiket visszahelyezte birtokaikba. Minekutána ezért mindenki igen megkedvelte őket, Alessandro és felesége magukkal vitték Agolantét, útra keltek Firenzéből, és Párizsba utaztak, hol nagy tisztes fogadásban volt részük. Onnan a két lovag Angolországba ment, s ottan addig puhították a királyt, mígnem leányát ismét visszavette kegyeibe, s őt és vejét pompás ünnepséggel fogadta; vejét kevéssel annak utána nagy ünnepséggel lovaggá ütötte, és neki adományozta Cornwall grófságot.

Ez pedig oly derékember volt és oly sok jeles dolgot művelt, hogy kibékítette a fiút atyjával, minek nyomában bőséges áldás fakadt a szigeten, ő maga pedig megnyerte az egész nép szeretetét és háláját; Agolante mind egészében behajtotta mindazt, mivel tartoztak neki, és dúsgazdagon megtért Firenzébe, minekutána Alessandro gróf előbb lovaggá ütötte őt. Azontúl a gróf dicséretes életet élt feleségével; és mint némelyek mondják, okosságával és derékségével és ipaurának segedelmével meghódította Skótországot, melynek királyául koronázták.

NEGYEDIK NOVELLA

Landolfo Ruffolo elszegényedik, felcsap kalóznak, a genovaiak foglyul ejtik, hajótörést szenved a tengeren, egy ékszerekkel telt ládán partra jut, és minekutána Korfuban egy asszony pártfogásába veszi, gazdagon megtér otthonába

Lauretta ott ült Pampinea mellett, s mikor észrevette, hogy annak elbeszélése dicséretes véget ért, semmit nem késedelmeskedett, hanem a következőképpen kezdett beszélni:

- Bájosabbnál bájosabb hölgyeim, az én véleményem szerint nincs a sorsnak nagyszerűbb rendelése, mint midőn látjuk, hogy valaki a legalacsonyabb nyomorúságból királyi állapotba emelkedik, miként Pampinea novellája szerint hősével, Alessandróval megtörtént. És mivel illendő, hogy ki-ki, ha innen kezdve a feladott tárgyról novellát mond, a megszabott kereten belül beszéljen, magam sem szégyellek elmondani egy novellát, amely ámbátor még ezeknél is nagyobb szenvedéseket foglal magában, mégsem ér ilyen gyönyörű véget. Jól tudom, hogy az előbb mondott novella miatt az enyém nem fog oly nagy érdeklődést kelteni; de szolgáljon mentségemül, hogy mást nem tudok.

Mindenek vélekedése szerint a Reggiótól Gaetáig húzódó tengerpart Itáliának leggyönyörűségesebb vidéke; e tengerpartot, Salerno tőszomszédságában, a lakosok Costa d'Amalfinak nevezik: teli apró városkákkal, kertekkel és szökőkutakkal és gazdag emberekkel, kikhez fogható ügyes kereskedők sehol sincsenek. Eme fent mondott városok között van egy Ravello nevezetű, melyben, mint ahogy ma is sok a gazdag ember, annak idején volt egy bizonyos Landolfo Ruffolo nevezetű dúsgazdag úr; ez nem érte be gazdagságával, hanem kívánta azt megkettőzni, miközben majdnem megesett vele, hogy mindenével együtt szinte életét is elvesztette.

Nos tehát ez, már miként a kereskedők szokták, számvetést tett, annak utána roppant hajót vásárolt, minden pénze árán megrakta különb-különbféle árucikkekkel, és Ciprusba vitorlázott vele. Ottan pedig sok más hajót talált, teli éppoly kitűnő árucikkekkel, mint aminőket ő hozott: annak okáért nem csupán olcsón kellett elvesztegetnie mindazt, mit magával hozott, hanem, ha túl akart adni holmiján, úgyszólván el kellett kótyavetyélnie; ekképpen a tönk szélére jutott. Eme dolgok miatt keserves búnak eresztette fejét, s nem tudván mitévő legyen, és látván, hogy dúsgazdag emberből rövid idő alatt úgyszólván koldusszegénnyé vált, arra gondolt, hogy vagy megöli magát, vagy rablónak áll, és ekként nyeri vissza, mit elvesztett, nehogy szegényül térjen meg oda, ahonnan gazdagon elindult. S minekutána vevőt talált roppant hajójára, az ekképpen szerzett pénzen és egyéb pénzen, melyet áru fejében kapott, könnyű kalózhajót vásárolt, s azt az efféle mesterséghez szükséges mindennemű eszközökkel pompásan fölszerelte és fölfegyverezte, és arra adta fejét, hogy mindenféle embereknek, de kiváltképpen törököknek a tulajdonát erőszakkal elvegye.

Ebbeli munkálkodásában a szerencse sokkal kegyesebb volt hozzája, mint kereskedésében: alig egy esztendő leforgása alatt annyi hajót elfogott és kirabolt, hogy nem csupán újra visszaszerezte azt, amit a kereskedésen elvesztett, hanem vagyonát jócskán meg is tetézte. Miért is, minekutána eszébe vette, mely dús vagyont szerzett, okult első fájdalmas veszteségén, s nehogy még egyszer ilyesmi érje, meghányta-vetette magában, hogy az, amije van, bizonyára elegendő lesz neki, s nem kell többet kívánnia: ezért feltette magában, hogy e vagyonával megtér otthonába; mivel nem bizakodott a kereskedésben, esze ágában sem volt másvalamibe

fektetni pénzét, hanem ama kis hajóval, mellyel vagyonát szerezte, nekivágott a tengernek, és hazafelé vette útját.

És már az Archipelagusba érkezett, midőn egy este sirokkó támadt, mely nem csupán szembevágott hajójával, hanem a tengert is oly igen megduzzasztotta, hogy kicsiny hajója nem bírt megbirkózni vele; ezért meghúzódott valamely kis szigetnek széltől védett tengeröblében, azzal a szándékkal, hogy ott várja meg az időnek jobbra fordulását. Alig vetett horgonyt ebben az öbölben, nagy üggyel-bajjal, két roppant genovai gálya érkezett oda - melyek Konstantinápolyból jöttek -, hogy meneküljenek ugyanazon veszedelem elől, melytől Landolfo ugyanide menekült. E gályáknak legénysége - mikor meglátta a kis hajót, melynek semmi útja-módja nem volt a menekülésre, s meghallotta, hogy kié, akit már hírből dúsgazdag embernek ismertek -, mint afféle természetüknél fogva pénzre sóvárgó és kapzsi emberek, elhatározták, hogy a hajót mindenáron megkaparintják. És minekutána legénységük egy részét íjakkal és egyéb fegyverekkel partra szállították, másik részét olyképpen állították, hogy a kis hajóról egyetlen ember sem távozhatott, ha nem akarta, hogy lenyilazzák; azok tehát hajójukat naszádokkal vontatták, és a tenger segedelmével odafaroltak Landolfo kicsiny hajójához, és azt csekély fáradság árán, hamar idő alatt, egész legénységével együtt, egyetlen embernyi veszteség nélkül kezükbe kaparintották: és Landolfót felvitték az egyik gályára, s miután a kis hajót teljesen kirabolták, elsüllyesztették, úgy hogy neki magának sem hagytak meg egyebet egyetlen hitvány ujjasánál.

Másnap megfordult a szél, a gályák nyugatnak fordították vitorláikat, és egész napon által szerencsével folytatták útjukat; azonban estére kelvén kitört a vihar, magasra tornyosította a tenger hullámait, s a két gályát messzire vetette egymástól. És e viharnak ereje miatt történt, hogy ama gálya, melyen a szegény nyomorult Landolfót elhelyezték, rettentő erővel zátonyra vágódott Cefalonia sziget magasságában, s mint valami üvegdarab, melyet falhoz vágnak, mindenestül pozdorjává törött: a szegény hajótöröttek - mikor a tengert ellepték az itt is, ott is úszkáló áruk és ládák és deszkák, mármint efféle esetekben történni szokott -, ámbátor koromsötét éjszaka volt, a tenger pedig megdagadt és viharzott; elkezdtek úszni, már akik úszni tudtak, és rendre belekapaszkodtak egy-egy tárgyba, mely éppen kezök ügyébe akadt. Ezek között a szerencsétlen Landolfo, ámbátor előtte való napon számtalanszor hívta a halált, mivelhogy szíve mélyén inkább azt kívánta, mint ily szegényen megtérni hazájába, most hogy szemtől szembe látta, megrémült tőle; és miként a többiek, midőn valamely deszka akadt keze ügyébe, belekapaszkodott, hátha talán Isten valamiképpen megsegíti, és megmenti a vízbefúlástól: akkor lovaglóülésben annak hátára mászott, már amennyire tudott, a tenger és a vihar pedig ide-oda hányta, de ő nagy üggyel-bajjal tartotta magát, mígnem kivilágosodott; ahogy kinappalodott, körülnézett, s nem látott egyebet, mint felhőket és tengert és egy ládát, mely a tenger hullámain úszott, s legnagyobb rémületére néha-néha feléje közeledett, mitől fölöttébb megijedt, hátha oly igen nekivágódik, hogy vízbe fullasztja; és valahányszor közelébe jött, kezével, már amennyire csekély erejéből telt, messzire eltaszította magától. És ámbátor egy darabig csak sikerült a dolog, történt, hogy hatalmas forgószél kerekedett a levegőben, és lecsapott a tengerre, és úgy meglódította a ládát, a láda pedig a deszkát, melyen Landolfo ült, hogy felborult, s annak erejétől Landolfo a víz alá került; azután megint felvergődött úszván, miközben inkább a rettegés, mint ereje sarkantyúzta, és látta, hogy a deszka messzire elvetődött tőle; félelmében, hogy nem jut el hozzá, odaúszott a ládához, mely meglehetősen közel volt, és nagy üggyel-bajjal hasmánt ráfeküdt annak tetejére; és karjaival igyekezett azt vízirányosan tartani.

És ekképpen hányta-vetette a tenger hol ide, hol oda, és éhes volt, mivelhogy nem volt mit ennie, bár jócskán többet ivott, mint amennyit szeretett volna; nem tudta, hol van, és tengernél egyebet nem látott, és ekképpen töltötte ezt a napot és a rákövetkező éjszakát. Másnap,

miközben szinte már spongyává dagadt, mindkét kezével erősen megkapaszkodott a láda szélében, olyképpen, mint ahogy azok megkapaszkodnak, kik már fuldokolnak, és valami tárgy a kezök ügyébe akad; ekképpen elérkezett, akár Istennek határozatából, akár a szélnek erejéből, Korfu szigetének partjára, hol egy szegény asszony véletlenül éppen konyhaedényeit mosogatta és tisztogatta homokkal és tengervízzel. Mikor az asszony közeledni látta, nem tudta kivenni a formáját, megrémült, és sikoltozva elszaladt. Landolfo nem tudott megszólalni, és alig látott, ezért egy szót sem szólt hozzá; azonban, miközben a tenger a part felé sodorta, az asszony felismerte a láda alakját, s mikor alaposan szemügyre vette és megnézte, először megismerte a ládán kifeszített karjait, mindjárt utána meglátta az arcát, és felismerte, hogy ember. Ekkor erőt vett rajta a szánakozás, néhány lépésnyire bement a tengerbe, mely már lecsillapodott, hajánál fogva megragadta az embert, és a ládával együtt kihúzta a partra; ottan nagy üggyel-bajjal lefejtette kezeit a ládáról, s miután ezt föltette leánya fejére, ki vele volt, Landolfót, mint valami kisded gyermeket, bevitte házába, fürdőbe ültette, és addig dörzsölte és mosta meleg vízzel, mígnem visszatért beléje az elröppent melegség, és némiképpen visszanyerte elvesztett erejét; s mikor elérkezettnek látta az idejét, kivette a fürdőből, kevéske jó borral és harapnivalóval frissítette, és néhány napon által tőle telhetőleg jól tartotta; olyannyira, hogy a férfi ereje visszatért, és megismerte, hol van. Miért is a jóasszony kötelességének érezte, hogy visszaadja neki ládáját, melyet megmentett számára, és hogy megmondja neki, tegyen immár próbát szerencséjével. És csakugyan ekképpen cselekedett. Ez pedig nem emlékezett ugyan a ládára, de azért, mikor a jóasszony odanyújtotta neki, átvette; abban a reményben, hogy annyit legalábbis ér, amennyiből néhány napig eltengetheti az életét; mikor pedig túlságosan könnyűnek érezte, mindjárt foszladozott ebbeli reménysége: mindazonáltal, mikor a jóasszony nem volt otthon, felbontotta, hogy megnézze, mi van benne; és íme, foglalatban és szabadon rengeteg drágakövet talált benne, melyekhez némiképpen értett; mikor meglátta ezeket és megismerte, mely kincset érnek, magasztalta Istent, ki most sem hagyta el, és egészen jókedvre derült.

De mivelhogy rövid idő folyása alatt a sors két ízben is megcsúfolta, félt, hogy harmadszor is megesik vele, ezért úgy gondolta, hogy nagy óvatossággal kell eme dolgokat hazavinnie; miért is úgy-ahogy begöngyölte az egészet néhány rongydarabba, és a jóasszonynak azt mondta, hogy a ládára nincs szüksége, de ha nincs ellenére, adjon neki valami zsákot ama láda fejében. A jóasszony szívesen megtette; ő pedig, amennyire csak tőle telt, megköszönte neki a jóságos fogadtatást, vállára vetette a zsákot, elköszönt tőle, hajóra szállt, és átment Brindisibe, onnan pedig a part mentén végezetül eljutott Traniba, hol találkozott néhány földijével, kik posztókereskedők voltak; azok könyörületességből felöltöztették, minekutána valamennyi hányattatását elmesélte nekik, s csak épp a ládáról hallgatott; ezenfelül pedig lovat kölcsönöztek neki, és kísérőt adtak melléje, és útnak indították Ravellóba, mert azt mondotta, hogy oda akar menni. Ottan, hogy biztonságban érezte magát, hálát adott Istennek, ki idáig elvezérelte, kioldotta zsákját, és sokkal gondosabban megvizsgált mindent, mint annak előtte, s megismerte, mely sok és értékes drágaköve van: annyi, hogy ha illendő áron vagy esetleg azon alul is eladja azokat, még egyszer olyan gazdag lesz, mint akkor volt, midőn útnak indult. S minekutána sikerült drágaköveit eladnia, nagy csomó pénzt küldött Korfuba ama jóasszonynak, ki őt a tengerből kimentette, szívességére méltó viszonzásul és hasonlatosképpen Traniba is azoknak, kik őt felruházták; a többit pedig megtartotta, mivelhogy nem akart többé kereskedni, és nagy jómódban élt mind holta napjáig.

ÖTÖDIK NOVELLA

Andreuccio da Perugia Nápolyba jön, hogy lovakat vásároljon,
egy éjszaka során háromszor kerül kemény veszedelembe,
valamennyiből megmenekül, s egy rubinkővel hazatér

- A drágakövek, melyeket Landolfo talált, s melyekre a novellák során szó került - kezdte Fiammetta -, egy történetet juttatnak eszembe, melyben épp annyi a veszedelem, mint abban, melyet Lauretta elmesélt; mégis annyiban különböznek amattól, amennyiben amaz talán több esztendő leforgása alatt, emez pedig mind egyetlen éjszaka idején történt, miként mindjárt meghalljátok.

Amint hallottam, élt Perugiában egy ifjú lócsiszár, bizonyos Andreuccio di Pietro nevezetű, ki minekutána hírét vette, hogy Nápolyban jó lovakat lehet kapni, ötszáz aranyforintot tett erszényébe, s mivel még nem volt soha idegenben, más kereskedők társaságában útnak indult; meg is érkezett egy vasárnap este vecsernye után, s minekutána a fogadóstól tájékozódott, másnap reggel kiment a vásárba; ottan sok lovat látott, nagyon is tetszettek neki, s bár többre is alkudozott, egyre sem tudott megegyezni; de hogy megmutassa, miképpen csakugyan vásárolni akar, tapasztalatlan és vigyázatlan ember lévén, többször is előszedte forintokkal tömött erszényét a járókelők szeme láttára. És miközben ekként alkudozott és mutogatta erszényét, történt, hogy egy csinos szicíliai leányzó, ki pár garasért szívesen hajlott keblére akármelyik férfinak, kit azonban ő nem vett észre, éppen elment mellette, s meglátván erszényét, hirtelen így szólt magában: „Ki lenne boldogabb nálam, ha ez a pénz az enyém lehetne?” És továbbment.

Volt ennek a leánynak társaságában egy ugyancsak szicíliai vénasszony, ki mikor Andreucciót meglátta, elmaradt a leánytól, odasietett az ifjúhoz, és gyengéden megölelte: a leány ennek láttára semmit nem szólt, hanem félrevonult, és figyelni kezdett. Andreuccio odafordult a vénasszonyhoz, s mikor megismerte, nagy szívesen köszöntötte, minekutána az asszony megígérte, hogy meglátogatja őt a fogadóban, többé nem sokat beszélgettek egymással, hanem elment, Andreuccio pedig visszament a vásárba, de az napon semmit nem vásárolt. A leány, ki látta előbb Andreuccio erszényét, annak utána pedig bizalmasságát a vénasszonnyal, meg akarta próbálni, ha találna-e módot rá, hogy megszerezze azt a pénzt, vagy legalábbis egyik részét; kezdett hát óvatosan kérdezősködni, hogy kicsoda ez, honnan jött, mit keres itt, és honnan ismeri őt. A vénasszony éppoly apróra elmondott neki Andreuccio felől mindent, mintha csak ő maga mondotta volna el, mivelhogy hosszú ideig élt Szicíliában annak atyjánál, annak utána pedig Perugiában; hasonlatosképpen elmesélte neki, hol vett szállást, és mi ügyben jött. Minekutána a leány tökéletesen tájékozódott az ifjú rokonságáról és rokonainak nevéről, arra alapította tervét, hogy agyafúrt csalafintasággal kielégítse sóvárgását: hazatért tehát, s egész napra elküldte a vénasszonyt mindenféle megbízásokkal, csakhogy ne mehessen el Andreuccióhoz; és előhívta egyik szolgálóleányát, kit alaposan betanított efféle szolgálatokra, s mikor beesteledett, elküldte ama fogadóba, melyben Andreuccio megszállt. Ahogy a leány odaérkezett, véletlenül őt magát találta a kapuban, mégpedig egyedül, és nála kérdezősködött Andreuccio felől. Mikor ez azt felelte neki, hogy ő az, a leány félrevonta és így szólt hozzá:

- Uram, városunknak egyik nemes hölgye szeretne beszélni veled, ha nincs ellenedre.

Az ifjú ennek hallatára tetőtől talpig végignézte magát, s mikor látta, milyen daliás legény, abban állapodott meg, hogy ez a hölgy bizonyára belészeretett, mintha rajta kívül nem is akadt volna akkoriban Nápoly városában más csinos ifjú; és tüstént azt felelte, hogy szívesen elmegy, s megkérdezte a leányt, hol és mikor kíván beszélni vele ama hölgy. Felelte a leányzó:

- Uram, akkor jössz, amikor kedved tartja, ő a lakásán vár reád.

Andreuccio egy szót sem szólt a fogadóban, hanem nyomban így felelt:

- Menj hát előre, én nyomodban indulok.

A leányzó tehát elvezette őt ama hölgy házába az pedig bizonyos Malpertugio nevezetű városrészben lakott; hogy pedig ez milyen tisztes városrész, már maga a neve is mutatja. Ő azonban efelől nem tudott, s még csak nem is sejtett semmit, s abban a hiszemben, hogy valamely igen előkelő helyre és valamely úri hölgyhöz megy, a szolgáló nyomában bátran lépett annak házába; és amint felment a lépcsőri, a leányzó máris szólította úrnőjét és bekiáltott: „Itt van Andreuccio"; s akkor ott látta a nőt, ki az emeleten várakozott rá. Fiatal teremtés volt, sugár termetű és szép arcú, előkelő és díszes ruházatban. Mikor Andreuccio közelébe ért, a hölgy három lépcsőfokon lejött elébe tárt karokkal, nyakába borult, s kevés ideig így maradt szótlanul, mintha áradó meghatottsága elfojtotta volna szavát: annak utána könnyezve homlokon csókolta, s elcsukló hangon megszólalt:

- Ó, drága Andreuccióm, Isten hozott.

Az pedig fölöttébb elcsodálkozott eme gyöngéd kedveskedésen, s egészen meghökkenve felelte:

- Madonna, örülök, hogy nálad lehetek.

Annak utána a hölgy kézen fogta, s felvezette fogadótermébe, innen pedig, bár többé szót sem váltott vele, belépett szobájába, melyben rózsák, narancsvirágok és különb-különbféle kenetek illatai szálldostak; az ifjú látott abban gyönyörű szép függönyös ágyat s rengeteg ruhát rudakon, ottani szokás szerint, és más gyönyörű és dús berendezést; tapasztalatlan ember lévén, mindeme dolgokból szentül azt hitte, hogy ez bizonyára igen előkelő hölgy. Annak utána leültek egymás mellé egy ládára, mely az ágy lábánál volt, s a hölgy ekképpen kezdett szóba:

- Andreuccio, nagyon jól tudom, hogy csodálkozol mind a gyöngédségeken, melyekkel elhalmozlak, mind pedig könnyeimen, mivelhogy nem ismersz engem, és véletlenségből sohasem hallottál felőlem: de hallani fogsz tőlem olyasmit, amin fölöttébb el fogsz álmélkodni. Én tudniillik a te nővéred vagyok; és elmondom neked, minekutána Isten megadta nekem e nagy kegyelmet, és halálom előtt megértem, hogy megláttam egyik testvéremet (ámbátor igen kívántam volna valamennyit meglátni), hogy most már akár meg is halhatok, mivelhogy boldogan halok meg: és ha netalán még nem hallottad volna ezt, én elmondom neked. Pietro, a mi atyánk, miként azt hiszem bizonyosan tudod, hosszú ideig lakott Palermóban, s jóságáért és kedvességéért igen szerették és szeretik most is ottan, kik csak ismerik; de valamennyi között legeslegjobban szerette őt az én anyám, ki nemes asszony volt és akkoriban még özvegy: olyannyira, hagy nem törődött atyja és bátyja haragjával, sem maga tisztességével, hanem viszonyt folytatott vele, melynek gyümölcse gyanánt születtem én, kit itten magad előtt látsz. Aztán úgy adódott, hogy Pietrónak távoznia kellett Palermóból, s vissza kellett térnie Perugiába; akkor otthagyott engem, csecsemő kisleányt, anyámmal együtt, és tudomásom szerint soha többé nem törődött sem vele, sem velem: amiatt, ha nem lett volna atyám, fölöttébb neheztelnék reá, ama hálátlanságra gondolván, melyet anyámmal szemben tanúsított (nem is szólván ama szeretetről, mellyel irántam, leánya iránt tartozott volna, ki

nem holmi szolgálótól, nem is hitvány utcaleánytól születtem), aki vagyonát és önmagát egyképpen kezébe adta hűséges szerelmében, holott nem is tudta, voltaképpen kicsoda. De minek? Az elhibázott és régen múlt dolgokat sokkal könnyebb rosszallni, mint jóvátenni: ez hát így történt. Ő kisded gyermek gyanánt otthagyott engem Palermóban, hol felnövekedtem, szinte olyanná, amilyen most vagyok, anyám pedig, ki gazdag asszony volt, bizonyos Girgentiből való nemes és vagyonos úrhoz adott feleségül, ki anyám iránt és irántam való szeretetből megtelepedett Palermóban; ottan pedig, mivelhogy lelkes guelf-párti volt, összeszűrte a levet Károly királyunkkal; emiatt azonban, mivel Frigyes király hamarább rájött, mintsem a dolognak eredménye lett volna, kénytelenek voltunk menekülni Szicíliából, éppen akkor, mikor már-már úgy volt, hogy én leszek a legelső nemes hölgy ama szigeten; innen tehát, összeszedvén kevés cókmókunkat, amit tudtunk (keveset mondok ahhoz a sokhoz képest, amink volt), otthagytuk birtokainkat, és ebbe a városba menekültünk, hol Károly királyt oly kegyesnek találtuk irányunkban, hogy nagy részben kárpótolt mindama veszteségeinkért, melyeket miatta szenvedtünk, s birtokokat és házakat adományozott nekünk; s az én férjemnek, ki a te sógorod, most is bőséges járadékot ad, miként meggyőződhetsz róla: és ekképpen élek én itten, ahol Istennek segedelmével, nem pedig a te jóvoltodból láthatlak téged, drága testvérem.

És ekképpen szólván, megint megölelte, és gyengéd siránkozás közben homlokon csókolta. Andreuccio, mikor végighallgatta ezt a mesét, melyet a leány ily szép rendben és összefüggésben elmondott, s közben egy pillanatra sem akadt el a szava, és nem dadogott a nyelve, és miközben eszébe jutott, hogy apja csakugyan élt Palermóban, és magáról tudta már, milyenek az ifjúkor erkölcsei, s hogy az ifjak szívesen hódolnak a szerelemnek, s mikor méghozzá látta az érzékeny könnyeket, az öleléseket és a szemérmetes csókokat, színigazságnak vette mindazt, mit a leány mondott; s hogy az befejezte mondókáját, ekképpen felelt:

- Madonna ne lepődjél meg azon, hogy csodálkozom, mivelhogy igazat szólván akár azért, mert atyám, ki tudja, mi okból, sohasem beszélt anyádról és rólad, mintha csak nem is lettél volna a világon; és most annál boldogabb vagyok, hogy megtaláltam nővéremet, mivelhogy itt egészen egyedül vagyok, és erre igazán nem számítottam. És őszintén szólván, nem ismerek oly magas rangú férfiút, akinek te ne lennél kedves; hát még milyen kedves vagy nekem, ki csupán szerény kereskedő vagyok. De kérlek, világosíts fel egy bizonyos dolog felől: honnan tudtad meg, hogy itt vagyok?

Felelte erre a leány:

- Ma reggel közölte velem egy szegény asszony, kivel sokat vagyok együtt, mivelhogy (mint ő mondja) hosszú ideig élt együtt atyánkkal Palermóban és Perugiában; és ha nem tartottam volna tisztesebbnek, hogy te látogass meg engem házamban, mint én téged idegen házban, már régen elmentem volna hozzád.

Eme szavak után név szerint apróra kikérdezte valamennyi rokona felől, s kérdéseire Andreuccio megfelelt; ezért aztán az ifjú egyre jobban hitte azt, amit jobb lett volna nem hinnie. Mivelhogy a beszélgetés igen soká tartott, a hőség pedig igen nagy volt, a leány görög bort és csemegét hozatott, és megkínálta vele Andreucciót, ki ennek utána távozni akart, mivelhogy elérkezett a vacsora ideje, de a leány semmiképpen nem engedte, hanem úgy tett, mintha roppantul szomorkodnék, s megölelvén így szólt hozzá:

- Jaj, szegény fejem, most igazán látom, mily kevéssé szeretsz! Nem szörnyűség-e, hogy együtt vagy egyik nővéreddel, kit még soha nem láttál, s méghozzá az ő házában, ahol meg kellett volna szállnod, mikor e városba érkeztél, s most el akarsz menni innét, hogy a

fogadóban vacsorálj! Csakhogy itt fogsz vacsorázni nálam; és ámbár férjem nincs itthon, amit nagyon sajnálok, asszony létemre is valahogy csak meg tudlak vendégelni.

Mivelhogy Andreuccio erre nemigen tudott mit felelni, így szólt:

- Én úgy szeretlek, mint ahogy egy nővért szeretni illik, de gorombaságot követek el, ha nem megyek haza, és egész este várakozni fognak rám a vacsorával.

Mondá ekkor a leány:

- Hála istennek, csak akad valakim a házban, akivel megüzenhetem, hogy ne várjanak rád; igaz, hogy udvariasabb dolog volna s egyben kötelességed is, megüzenni barátaidnak, hogy jöjjenek ide vacsorára, s aztán ha mindenáron el akarsz menni, valamennyien együtt mehetnétek.

Andreuccio azt felelte, hogy ma este nem kívánja barátai társaságát; de ha ő így kívánja, tegyen kedve szerint. Akkor a leány úgy tett, mintha elküldene valakit a fogadóba azzal az üzenettel, hogy az ifjút ne várják vacsorára; annak utána pedig élénk beszélgetés közben asztalhoz ültek, hol pompás fogásokat hordtak fel, a leány pedig nagy ravaszul késő éjszakáig húzta a vacsorát. Asztalbontás után, hogy Andreuccio távozni akart, a leány azt mondta, hogy ezt semmiképpen meg nem engedi, mivelhogy Nápoly nem olyan város, ahol bízvást lehet járkálni éjszaka idején, kiváltképpen idegen embernek; különben is, mikor megüzente, hogy ne várják vacsorára, azt is megüzente, hogy éjszakára se várják. Andreuccio elhitte ezt, és mivel kedve szerint volt a nővel együtt lenni (áldozatul esett tévedésének), maradt. Az meg vacsora után nem ok nélkül nyújtotta hosszúra a beszélgetést, s mikor már jó darab elmúlt az éjszakából, Andreucciót szobájában hagyta egy kis inas kíséretében, ki megmutassa neki, hahogy félre kell mennie, maga pedig szolgálóival visszavonult egy más szobába. Nagy volt a hőség; miért is Andreuccio, alighogy magára maradt, azon nyomban ingujjra vetkőzött, lehúzta nadrágját, és ágya fejéhez helyezte, és mivel a természetes szükség úgy kívánta, hogy könnyítsen hasának terhén, megkérdezte a kis inast, hová kell kimennie; az pedig a szobának egyik sarkában megmutatta neki az ajtót, és így szólt:

- Itt menj be.

Andreuccio nyugodtan belépett, s véletlenül rátette lábát egy deszkára, amely az ellenkező végén elvált a gerendától, mire ő a deszkával együtt lezuhant: Isten pedig annyira szerette őt, hogy esés közben, ámbár jó magasról pottyant le, hajaszála sem görbült; de egészen beszennyezte magát a piszokkal, mellyel teli volt ama hely.

Hogy pedig jobban megértsétek, mit már elmondottam, s mit még mondandó vagyok, megmagyarázom, miféle hely ez. Szűk kis közben (minőket gyakorta látunk két ház között) két gerendára, melyek egyik háztól a másikig nyúltak, néhány deszka volt szegezve, s ezek fölött volt az ülőke; ezeknek a deszkáknak egyike szakadt le vele. Andreuccio, hogy ott lelte magát a kis közben, dühöngött az eset miatt, s szólítani kezdte az inast, de az inas, mikor hallotta a zuhanást, azon nyomban úrnőjéhez rohant, hogy megjelentse; az pedig berohant az ifjú szobájába, s tüstént körülnézett, ott vannak-e a ruhái; mikor ott lelte ruháit s bennök a pénzt, melyet Andreuccio bizalmatlanságában balgatagon mindig magánál tartott, s minekutána ekképpen megkaparintotta azt, amiért palermói nő létére perugiai ember nővérének hazudta magát, s amiért a csapdát felállította, többé semmit nem törődött az ifjúval, hanem azonnal bezárta az ajtót, melyen az kilépett, minekelőtte lezuhant. Andreuccio, hogy az inas nem felelt hívására, kezdett hangosabban kiáltozni; de ez sem ért semmit. Miért is gyanút fogott, s jó későre észbe kapott, hogy becsapták; felvetette magát egy alacsony falra, mely a kis közt az utcától elválasztotta, s ekképpen kijutott az utcára, és előrekerült a ház kapujához, melyet jól ismert; ottan pedig sokáig hiába kiabált és hosszasan kopogtatott és dörömbözött. Igen

siránkozott ezen, és nyilván megismerte akkor szerencsétlenségét, és ekképpen szólott: „Ó, jaj szegény fejemnek, mely hamar idő alatt elvesztettem ötszáz forintomat és nővéremet!” Sok egyebet mondott még, aztán újra verni kezdte a kaput és ordítozott; addig-addig, hogy a közeli szomszédok közül sokan nem bírták elviselni ezt a dörömbözést és felkeltek; a hölgynek egyik szolgálóleánya pedig a látszat szerint álomtól ernyedten odament az ablakhoz, és hetykén leszólt:

- Ki dörömböz odalent?

- Ó - mondta rá Andreuccio -, hát nem ismersz meg? Andreuccio vagyok, madonna Fiordaliso bátyja.

Felelte erre a leány:

- Jóember, ha felöntöttél a garatra, menj, aludd ki magad, és gyere vissza holnap reggel: én bizony nem tudom, kicsoda az az Andreuccio, és miféle badarságokat beszélsz itt összevissza; hordd el hát az irhádat, és légy szíves, hagyj bennünket aludni.

- Micsoda?! - kiáltott fel Andreuccio. - Nem tudod, mit beszélek én? De bizony, hogy nagyon jól tudod; de ha Szicíliában olyan a rokonság, hogy ily hirtelenében elfelejtik, legalább add vissza ruhámat, amit föntt hagytam, s akkor elmegyek Isten hírével.

Elmosolyodott erre a leány és mondá:

- Jóember, én bizony azt hiszem, hogy álmodol.

Ennyit mondott, és abban a pillanatban becsukta az ablakot, és elment onnét. Ebből Andreuccio most már egészen megbizonyosodott, hogy mindene odavan, s oly igen elbúslakodott rajta, hogy nagy haragja dühre vált, és feltette magában, hogy erőszakkal szerzi vissza azt, mit szép szerével visszaszerezni nem tudott; felkapott hát egy nagy kődarabot, s jóval hatalmasabb ütésekkel, mint előbb, kezdte rettenetesen döngetni a kaput. Emiatt a szomszédok közül sokan, kik már előbb felébredtek és felkeltek abban a hiszemben, hogy valami kötekedő ember koholmánya ez a beszéd, hogy megbosszantsa vele ama derék leányzót, mivel felháborította őket a dörömbölés, amit csapott, odamentek ablakaikhoz, mint ahogy egy idegen kutyát megugatnak a környéknek többi kutyái, rámordultak:

- Micsoda hitványság idejönni ebben az órában ehhez a házhoz, s a derék nőknek ilyen ostobaságokat összefecsegni: ugyan menj Isten hírével, jóember, s légy szíves, hagyj bennünket aludni; ha pedig valami dolgod van vele, gyere vissza holnap s ne ingerelj bennünket itt éjnek éjszakáján.

Eme szavaktól vérszemet kapott bizonyos ember, ki bent volt ama házban, s a finom nőcske kerítője volt, kit azonban Andreuccio sem nem látott, sem nem vett észre; odament az ablakhoz, öblös, rettenetes és dühös hangon elordította magát:

- Ki az odalent?

Andreuccio erre a hangra felkapta a fejét, látott egy embert, ki, amennyire kivehette, úgy tűnt föl neki, mint valami nagyszájú hetvenkedő; tömött fekete szakáll borította arcát, s mintha csak most kelt volna fel ágyából és mély álmából, ásítozott és szemeit dörzsölte. Erre némiképpen inába szállt a bátorsága, és így felelt neki:

- Én a bátyja vagyok ama hölgynek, ki itten lakik.

De az be sem várta, hogy Andreuccio befejezze a mondókáját, hanem még nyersebben, mint előbb, rárivallt:

- Nem tudom, mi tart vissza attól, hogy le ne menjek, és addig ne agyabugyáljalak, míg mozogni látlak, utálatos, korhely, szamár, mert bizonyosan az vagy, hogy egész éjszaka nem hagysz bennünket aludni.

S becsukta az ablakot és bement. Némelyik szomszéd, ki már jobban ismerte ennek az embernek a miniméűségét, meghunyászkodva, halkan odaszólt Andreucciónak:

- Az Isten szerelmére, jóember, menj Isten hírével, ne kíván, hogy ez itt agyonverjen: hordd el az irhádat, ha kedves az életed.

Miért is Andreuccio, ki megrémült annak a fickónak hangjától és ábrázatától, s a szomszédok biztatásától is ösztökélve, mivel úgy érezte, hogy jóindulatból szólnak vele ekképpen, kimondhatatlan szomorúsággal és kétségbeeséssel, hogy pénzét elvesztette, megindult arrafelé, amerre nappal a szolgáló nyomában jött, és bár nem tudott tájékozódni, visszafelé a fogadónak vette útját. És oly igen áradt belőle a bűz, hogy maga is megundorodott magától; balra fordult tehát, mivelhogy a tengerhez kívánt jutni, hogy megmosakodjék, és bekanyarodott egy bizonyos Spanyol sikátor nevezetű utcába, és miközben így az alsóváros felé haladt, egyszerre csak megpillantott maga előtt két embert, kik lámpával kezökben szembe jöttek vele; attól tartott, hogy ezek talán a rendőrség emberei, vagy holmi gonosz szándékú fickók; hogy tehát elkerülje őket, szép csendesen besurrant egy düledező házba, melyet ott a közelben megpillantott. De azok, mintha csak épp arra a helyre igyekeztek volna, ugyancsak beléptek ama düledező házba; ottan pedig egyikök lerakott a hátáról egy csomó vasszerszámot, és kezdte azokat szemügyre venni, miközben sok mindent beszéltek azokról. És miközben beszélgettek, szólott az egyik:

- Mi a csuda ez? Világéletemben ilyen bűzt még nem éreztem.

És ezt mondván kissé felemelte lámpáját, mire meglátták a szerencsétlen Andreucciót, és hökkenten kérdezték:

- Ki van ott?

Andreuccio hallgatott, de azok odamentek hozzá a lámpával, s megkérdezték, mit keres itt, ilyen mocskosan. Erre aztán Andreuccio tövéről hegyére elmesélte nekik, mi történt vele. Azok pedig kitalálták, hol eshetett vele ez a dolog, s mondották egymásnak:

- Ez biz a Scarabone Buttafuoco házában történt!

Egyikük pedig feléje fordult és mondá:

- Jóember, adj hálát az Istennek, bár a pénzedet elveszítetted, hogy lepottyantál és nem tudtál visszamenni ama házba; mivelhogy ha nem estél volna le, bizonyosra veheted, hogy első álmodban agyonvernek, s a pénzeddel együtt az életedet is elvesztetted volna. De mi hasznod van most már a siránkozásból? Valamint a csillagokat nem szedheted le az égről, azonképpen nem kaphatod vissza egyetlen fityingedet sem; de agyonverhetnek, ha az a fickó neszét veszi, hogy eljárt a szád.

És ezt mondván, rövid tanácsot tartottak, és így szóltak hozzá:

- Ide hallgass, mi megsajnáltunk téged, és ezért ha hajlandó vagy velünk tartani ama dologban, melynek végrehajtására éppen indultunk, bizonyosra vesszük, hogy ama rész, mely rád jut abból, sokkalta nagyobb lesz, mint amit elvesztettél.

Andreuccio kétségbeesésében azt felelte, hogy hajlandó. Épp az napon temették el Nápoly érsekét, kinek neve volt Filippo Minutolo úr, mégpedig gazdag díszruhában temették el, ujján rubintköves gyűrűvel, mely jóval többet ért ötszáz aranyforintnál; tehát ennek a hulláját

akarták azok a fickók kifosztani, és eme szándékukat felfedték Andreuccio előtt. Annak okáért Andreuccio, inkább kíváncsiságból, mint érett megfontolás alapján, útnak indult velük, s miközben a székesegyház felé haladtak, Andreuccio olyannyira bűzlött, hogy egyikök így szólt:

- Nem lehetne módját ejtenünk, hogy ez valahol megmosakodjék kissé, hogy ne legyen ily éktelenül büdös?

Mondta rá a másik:

- Épp itt a közelben van egy kút, ennél mindig van húzócsiga és nagy vödör; menjünk oda, s egykettőre mossuk meg.

Ahogy a kúthoz érkeztek, látták, hogy a kötél ugyan ott van, de a vödröt elvitték: annak okáért összedugták fejöket, és elhatározták, hogy Andreucciót a kötélre kötik, leeresztik a kútba, ő pedig odalent megmosakodik, és minekutána megmosakodott, megrántja a kötelet, ők pedig felhúzzák, és ekképpen cselekedtek. Történt pedig, hogy miután leeresztették a kútba, a városi rendőrség néhány embere a hőség miatt és mivel valakit kergettek, szomjúságában odajött inni ama kúthoz. Mikor a két cimbora meglátta őket, azon nyomban futásnak eredt, a rendőrök azonban, kik inni jöttek, nem vették észre őket. Minekutána pedig Andreuccio lent a kútban megmosakodott, megrántotta a kötelet. A szomjas rendőrök letették pajzsaikat és fegyvereiket és páncéljaikat, és kezdték húzni a kötelet, abban a hiszemben, hogy a vízzel teli vödör lóg rajta. Andreuccio, mikor látta, hogy már közel van a kút kávájához, elengedte a kötelet, és kezeivel fellendítette magát arra. A rendőröket pedig ennek láttára hirtelen úgy elfogta a rémület, hogy szó nélkül elengedték a kötelet s elinaltak, ahogy csak a lábuk bírta őket. Andreuccio fölöttébb álmélkodott ezen, és ha nem kapaszkodott volna meg jól, bizony beleesett volna a kútba, és talán összetörte volna magát, vagy ott is veszett volna. Azonban kimászott, s ahogy ott látta a fegyvereket, amelyekről tudta, hogy nem a cimborái hozták magukkal, még jobban elállt szeme-szája. De hányta-vetette az aggodalom, és nem tudta, mitévő legyen; balsorsán igen elbúsult, nem nyúlt semmihez, hanem feltette magában, hogy elmegy innét és megindult; maga sem tudta, merre. Ekképpen ment-mendegélt, s egyszerre csak összeakadt két cimborájával, kik már jöttek, hogy felhúzzák a kútból, és mikor meglátták, fölöttébb elálmélkodtak, s megkérdezték, ki húzta fel a kútból. Andreuccio azt felelte, hogy bizony nem tudja, és rendre elmondott nekik mindent, ami történt s hogy mit talált a kút mellett. Azok ketten kitalálták, hogyan történhetett a dolog, s nevetve elmondták neki, hogy miért inaltak el, s kik voltak azok, kik őt a kútból kihúzták, és nem vesztegették tovább a szót, mivelhogy már éjfél volt, hanem megindultak a székesegyház felé, hová is könnyűszerrel bejutottak, és máris ott voltak a márványból rakott ormótlan nagy sírnál, és vasrúdjokkal felemelték, és feltámasztották annak roppant fedelét annyira, hogy egy ember bemászhatott. Ennek végeztével pedig egyikök ekképpen szólott:

- Hát ki megy be?

Felelte rá a másik:

- Én bizony nem.

- De én sem - mondta az előbbi -, hanem menjen be Andreuccio.

- Én ugyan be nem megyek - vágta rá Andreuccio.

Most aztán a másik kettő feléje fordult és rárivallt:

- Hogy a csudába ne mennél be, az istenfádat, hiszen ha nem mégy be, úgy fejbe kólintunk valamelyik vasrúddal, hogy menten szörnyethalsz!

Andreuccio ijedtében bement, s miközben bemászott, így töprenkedett magában: Ezek engem küldenek ide be, hogy aztán, mikor már mindent kiadogattam nekik, s magam a kikecmergéssel bajmolódom, itthagyjanak faképnél, és én itt maradjak üres kézzel. Annak okáért elhatározta, hogy mindenekelőtt a maga zsákmányáról gondoskodik, s mivel eszébe jutott a drága gyűrű, melyről azok beszéltek, alighogy lejutott, nyomban lehúzta azt az érsek ujjáról, s a maga ujjára vonta, azután pedig kiadta a pásztorbotot és a püspöksüveget és a kesztyűket, végezetül pedig ingre vetkőztette az érseket, s mindent kiadogatott nekik, mondván, hogy semmi egyéb nincsen rajta. Azok pedig erősködtek, hagy ott kell lenni még a gyűrűnek, s biztatták, hogy csak keresse mindenütt; de ő kiszólt, hogy nem találja, s úgy tett, mintha keresné, s darab ideig megvárakoztatta őket. Amazok pedig, kik magok is éppoly ravaszok voltak, mint ő, leszóltak, hogy csak keresse szorgosabban, s meglesték az alkalmas pillanatot, és kirántották a támasztékot, mely a sír fedelét tartotta, s elinaltak, őt pedig otthagyták bezárva a sírban. Ki-ki elképzelheti, mit érzett Andreuccio, mikor észbekapott. Többször is megpróbálta, ha vajon fejével és vállaival fel tudná-e emelni a fedelet, de minden fáradsága kárba veszett: annak okáért kegyetlen fájdalmában elájult, odarogyott az érsek holttestére, és aki látta volna őket, nem egykönnyen tudta volna megmondani, melyikük inkább halott: az érsek-é vagy jómaga.

De minekutána magához tért, szörnyű keservesen elkezdett zokogni, mivel nyilván látta: vagy az lesz a vége, hogy senki sem jön kinyitni a sírboltot, és ő ott pusztul az éhségtől és a bűztől, a holttesten nyüzsgő férgek között, vagy pedig, ha mégis jön valaki, s őt odabenn leli, szent bizonyos, hogy rabló gyanánt akasztófára kerül. Efféle gondolatokat hánytorgatott elméjében, és fölöttébb búslakodott, mikor egyszerre csak hallotta, hogy a templomban emberek járkálnak, és sokan beszélnek, kik, mint kitalálta, ugyanabban sántikáltak, mit az ő cimborái már megcselekedtek; erre aztán még jobban elfogta a rémület. De minekutána azok felnyitották a sírt, és fedelét feltámasztották, civakodni kezdtek, melyikök menjen be, és bizony, egyik sem akart vállalkozni rá; mégis hosszas huzavona után megszólalt az egyik pap:
- Mit féltek, azt hiszitek tán, hogy harap? A halottak nem esznek embereket! Majd lemegyek én magam.

Ekképpen szólván, hasra feküdt a sírbolt szélén, úgyhogy feje kívül maradt, lábait pedig bedugta, hogy leereszkedjék. Andreuccio ennek láttára felállt, elkapta a papnak egyik lábát, s úgy tett, mintha le akarná rántani. Ahogy a pap ezt megérezte, irtózatosan elordította magát, és azon nyomban kiugrott a sírból. Ettől aztán mind a többiek oly igen megrémültek, hogy otthagyták a nyitott sírt, és úgy kereket oldottak, mintha legalábbis százezer ördög kergette volna őket.

Mikor ezt Andreuccio látta, tüstént kiugrott, sokkal vidámabban, mint ahogy remélni merte volna, és azon az úton, melyen jött, távozott a székesegyházból. És mivel már nappalodott, találomra megindult, ujján ama bizonyos gyűrűvel, kiért a tengerpartra, s onnan aztán visszatalált a fogadójába, hol barátai és a fogadós egész éjjel nagy izgalomban voltak, hogy mi történhetett vele. Minekutána barátainak elmesélte kalandját, a fogadósuk tanácsára jónak látta, hogy tüstént útnak induljon Nápolyból. Ő pedig azon nyomban ekképpen cselekedett, és onnan visszatért Perugiába, minekutána gyűrűt szerzett, holott szándoka volt lovakat vásárolnia.

HATODIK NOVELLA

Madonna Beritolát, ki két fiát elvesztette, két őzgida társaságában meglelik egy szigeten; onnét pedig Lunigianába megy; ottan egyik fia a házigazdájának szolgálatában áll, és annak leányával szerelmeskedik, miért is börtönbe vetik. Szicília fellázad Károly király ellen, és a fiú, miután anyja felismeri, feleségül veszi amaz úrnak leányát; minekutána pedig testvérét is fölleli, ismét jómódba jut

A hölgyek s mindazonképpen az ifjak sokat kacagtak Andreuccio kalandjain, melyeket Fiammetta elmesélt, midőn Emilia látván, hogy a novellának vége, a Királynő parancsára ekképpen kezdett beszélni:

- Kemények és gyászosak a szerencse különb-különbféle változásai, és valahányszor csak ilyesmiről szó esik, igen-igen felriad lelkünk, mely csendesen elszenderedik, hahogy a szerencse simogatja; annak okáért úgy vélem, nem szabad soha megbánni, hogy ilyeneket végighallgattunk, akár szerencsések vagyunk, akár szerencsétlenek, mivelhogy az előbbiek óvatosakká tesznek, az utóbbiak pedig megvigasztalnak. Éppen ezért, ámbár sok nevezetes dolgot elmondottak már e tárgyban, én is szándékozom elmondani nektek egy éppoly igaz, mint megható történetet, mely bár szerencsésen végződik, mégis oly sok és oly tartós volt benne a keserűség, miképpen magam is alig hiszem, hogy azt a rákövetkező öröm meg tudta édesíteni.

Bájosabbnál bájosabb hölgyeim, bizonyára tudjátok, hogy II. Frigyes császár halála után Manfrédot koronázták Szicília királyává, kinek udvarában fölöttébb előkelő rangban élt egy nápolyi nemes úr, bizonyos Arrighetto Capece nevezetű, kinek felesége szépséges és nemes hölgy volt, ugyancsak nápolyi, név szerint madonna Beritola Caracciola. Midőn emez Arrighetto, ki a szigetnek kormányzója volt, hírét vette, hogy I. Károly király Beneventónál legyőzte és megölte Manfrédot, és az egész ország az ő hűségére esküdött, mivelhogy nemigen bízott meg a hitszegő Szicília-beliekben, és nem akart ura ellenségének alattvalójává lenni, menekülésre készülődött. De mikor ezt a szicíliaiak megneszelték, őt és Manfréd király sok más barátját és hívét menten kezére adták Károly királynak foglyokul, annak utána pedig a szigetet is birtokába juttatták.

Madonna Beritola a dolgok ilyetén változásában nem tudta, mi történt Arrighettóval, s mivel az események miatt szüntelen rettegésben élt, a gyalázattól való félelmében otthagyta minden vagyonát, és Giusfredi nevezetű nyolcesztendős fiacskájával, s hozzá még áldott állapotban és szegényen, bárkára szállt és Lipari szigetére menekült, hol is megszülte második fiúgyermekét, kinek a Scacciato nevet adta; annak utána dajkát fogadott, és mind egész háza népével kis hajóra szállt, hogy visszatérjen szüleihez Nápolyba. De nem úgy esett a dolog, ahogy gondolta, mivelhogy a szél ereje a kis hajót, melynek Nápolyba kellett volna mennie, Ponza szigetére hajtotta, hol kikötöttek egy kis tengeröbölben, s várták a kedvező időt, hogy továbbmehessenek. Madonna Beritola, miként a többiek, partra szállt a szigeten, hol is valamely magányos és félreeső helyre bukkant, ottan pedig Arrighettója miatt nagy egyedüllétben búnak eresztette fejét. És minden áldott nap ekképpen töltötte idejét.

Történt pedig, hogy miközben bánatába merült, kalózhajó lepte meg őket anélkül, hogy akár matróz, akár bárki más észrevette volna, s valamennyiöket ellenállás nélkül foglyul ejtette, annak utána pedig továbbállt. Midőn madonna Beritola elvégezte mindennapos siránkozását,

visszajött a partra, hogy megnézze fiacskáit, mint ahogy szokása volt, de bizony egy teremtett lelket ott nem talált; eleinte csodálkozott rajta, de utána hirtelen megsejtette, mi történt és gyanakodásában kitekintett a tengerre, és látta, hogy a gálya, mely még nem volt nagyon messze, maga mögött vontatja a kis hajót: ebből aztán megbizonyosodott, hogy miként annak idején férjét, mostan fiait is elveszítette; mivel pedig látta, hogy szegényen és elhagyatottan maradt itt, és nem is gondolhatott rá, hogy valaha valahol még övéire bukkan, eszméletlenül összeesett a parton, férjét és gyermekeit szólítgatván.

De nem volt ott senki, hogy hideg vízzel vagy más szerrel felüdítette volna bágyadt erőit; hát szelleme kényelmesen kalandozhatott, amerre csak kedve tartotta: de minekutána a könnyekkel és a zokogással visszatértek elgyötört testébe elveszett erői, hosszasan szólítgatta fiacskáit, és sokáig járt-kelt, és keresgélte őket barlangról barlangra. Miután azonban megismerte, hogy fáradozása hiábavaló, és látta, hogy ott lepi az éjszaka, reménykedvén, bár maga sem tudta, miben, végre önmagáért is aggódni kezdett, távozott a parttól, és visszatért abba a barlangba, melyben siránkozni és bánkódni szokott. Hogy pedig az éjszakát nagy rettegésben és kimondhatatlan fájdalomban eltöltötte, és a reggel felvirradt, végre a reggelnek harmadik órájában, mivelhogy előtte való este nem vacsorázott, oly igen gyötörni kezdte az éhség, hogy ennivaló füveket keresett; s minekutána úgy-ahogy evett valamit, szüntelen zokogás közben különb-különbféle gondolatokat hánytorgatott elméjében jövendője felől.

Még mindig ebben révedezett, midőn látta, hogy egy őzsuta közeledik felé, és bemegy a tőszomszédságában valamely barlangba, kisvártatva pedig kijön onnét, és eltűnik az erdőben: fölkelt tehát, és bement oda, ahonnét a suta kijött, és két gidát lelt ottan, melyek talán épp aznap születtek, s melyek az ő szemében a világ legédesebb és legkedvesebb teremtményei voltak; mivel pedig legutóbbi szülése óta még nem apadt el a tej mellében, gyöngéden fölfogta a gidákat, és mellére vonta. Azok pedig nem utasították vissza eme szívességét, hanem úgy szoptak tőle, mintha csak anyjok lett volna, és ettől fogva semmi különbséget nem tettek közte és anyjok között. Mivel pedig a nemes hölgy úgy látta, hogy immár néminemű társaságra lelt eme puszta helyen, miközben füveket evett és vizet ivott, és mindannyiszor zokogott, valahányszor emlékébe idézte férjét és fiacskáit és elmúlt életét; végezetül beletörődött, hogy ottan fog élni és meghalni; nem sok idő múltán a sutával is éppolyan jó barátságba került, mint a gidákkal.

Minekutána ekképpen a nemes hölgy szinte elvadult, több hónapok múltán történt, hogy véletlenül ugyanabba az öbölbe, hol annak idején ők kikötöttek, betért egy pisai hajó, és több napokon által ottan tartózkodott. Volt ama hajón a Malespini őrgrófok családjába tartozó bizonyos Currado nevezetű nemes ember, derék és jámbor feleségével; éppen zarándoklatból tértek meg, melyet Apulia szent helyeire tettek, és otthonukba igyekeztek. Az őrgróf egy napon, hogy rossz kedvét elverje, feleségével és némely szolgáival és kutyáival bement sétálni a szigetre, és nemigen messzire ama helytől, hol madonna Beritola volt, Currado kutyái hajtani kezdték a két gidát, melyek már nagyocskára növekedtek, és ott legelésztek; a gidák pedig, hogy a kutyák meghajtották őket, éppenséggel abba a barlangba menekültek, melyben madonna Beritola üldögélt. Az pedig ennek láttára fölkelt, és botot ragadott, és visszakergette a kutyákat: mikor pedig Currado és felesége, kik kutyáik nyomában jöttek, odaérkeztek, igen elálmélkodtak az asszony láttán, ki barnává és sovánnyá és csapzottá vadult, s ő pedig még nálok is jobban elcsodálkozott. De minekutána könyörgésére Currado a kutyáit visszaszólította, hosszas kérlelés árán rávették őt, hogy mondja el, kicsoda és mi dolga vagyon itten; ő pedig őszintén feltárta előttük helyzetét, és egész élete történetét és rideg szándokát.

Currado, aki Arrighetto Capecét igen jól ismerte, ennek hallatára megindulásában sírva fakadt, és lelkére beszélt az asszonynak, és mindenáron igyekezett eltéríteni ama rideg szándokától,

felajánlva neki, hogy magával viszi otthonába, s magánál tartja éppoly tiszteletben, mintha húga volna, mégpedig mindaddig, mígnem Isten jobb sorsra juttatja. Mivel pedig a hölgy emez ajánlatára nem hajlott, Currado otthagyta nála feleségét, és lelkére kötötte, hogy hozasson oda ennivalót s a hölgyet, kinek ruhája csupa rongy volt, öltöztesse maga valamelyik ruhájába, s mindent kövessen el, hogy magával hozza onnét. A nemes hölgy ott is maradt vele, minekutána sokat sírt madonna Beritolával annak balsorsán, ruházatokat és eledeleket hozatott, és kimondhatatlan fáradozás árán rávette, hogy átöltözzék és egyék; végezetül pedig hosszas kérlelés után, miközben madonna Beritola kijelentette, hogy soha többé nem megy olyan helyre, ahol ismerik, mégiscsak sikerült rávennie, hogy vele menjen Lunigianába a két gidával és az őzsutával együtt, mely időközben hazatért, s a nemes hölgy nagy csodálkozására kitörő örömmel üdvözölte asszonyát. Midőn tehát az időjárás kedvezőre fordult, madonna Beritola Curradóval és feleségével felszállott azoknak hajójára, s vele az őzsuta és a két gida (melyekről, mivelhogy nem tudták mindnyájan a nevét, őt magát is Őzike névvel illették), és kedvező széllel hamarosan megérkeztek a Magra torkolatához, hol is partra szállottak, és felmentek a kastélyba. Ottan éldegélt aztán madonna Beritola, Currado felesége mellett, annak udvarhölgye gyanánt, özvegyi ruházatban, tisztességben és alázatosságban és engedelmességben, és továbbra is szeretettel gondoskodott őzikéiről és etette őket.

A kalózok, kik Ponzánál elfogták ama hajót, melyen madonna Beritola odajött, őt ottan nem látták, tehát ott is hagyták, s mind többi háza népével Genovába mentek; ottan pedig, minekutána a gálya gazdái között felosztották a zsákmányt, a sors véletlenül úgy hozta, hogy egyebek között madonna Beritola dajkája s vele a két gyermek bizonyos Guasparrino d'Oria nevezetű úrnak jutott, ki is a dajkát a gyermekekkel együtt házába küldötte, hogy ottan szolgák gyanánt a házi munkákban használja őket. A dajka módfelett bánkódott asszonyának elvesztésén, és sokat-sokat zokogott a nyomorult sorson, melyre ő maga s a két gyermek jutott. De minekutána látta, hogy a sírás mit sem használ, és hogy ő is csak szolga, mint a többiek, ámbátor, hogy szegény asszony volt, mégis volt benne kellő józan ész és elővigyázatosság, miért is mindenekelőtt erejétől telhetőleg megvigasztalódott, annak utána pedig megfontolván, mire jutottak, az a gondolata támadt, hogy ha a két gyermekről megtudják, kicsodák, esetleg valami bajuk eshetik: ezenfelül pedig reménykedett, hogy valamikor csak fordulhat a sors kereke, s azok, ha életben maradnak, visszakerülhetnek előbbi rangjukba, miért is feltette magában, hogy nem fedi fel senki előtt, kicsodák, mígnem annak idején elérkezettnek látja, s ha ki kérdezte, mindenkinek azt mondta, hogy azok az ő fiai. Az idősebbiket pedig nem nevezte Giusfredinek, hanem Giannotto di Procidának; a kisebbik fiú nevének megváltoztatására pedig nem látott semmi okot, és a legnagyobb igyekezettel megmagyarázta Giusfredinek, mi okból változtatta meg nevét, és mekkora veszedelembe kerülhet, ha netalán megismerik; ezt pedig nem egyszer, hanem igen gyakran eszébe juttatta: az értelmes fiú pedig pompásan igazodott az okos dajka útmutatásához.

Ottan éldegélt tehát a két fiú rossz ruhában és még rosszabb cipőben, mindennémű alacsony szolgálatban, a dajkával együtt türelmesen, hosszú esztendőkig, Guasparrino uram házában. De Giannotto, midőn tizenhat esztendőssé serdült, oly emelkedett lelkületű volt, mely semmiképpen nem vallott szolgára; megundorodott hát a szolgai állapot alacsonyságától, s felszállott valamely gályára, mely éppen Alexandriába indult, s otthagyta Guasparrino uram szolgálatját, és sokfelé megfordult, de sehol sem tudott zöld ágra vergődni. Végezetül, talán három vagy négy esztendő múltán, Guasparrino uramat otthagyta - mivel csinos és sudár termetű ifjúvá növekedett, és hírét vette, hogy atyja, kit már holtnak hitt, még életben vagyon, de Károly királynak gyalázatos rabságában sínylődik -, szinte kétségbeesvén sorsán, kóborlásai közben Lunigianába vetődött, és ottan véletlenül beállott Currado Malespini szolgálatjába, ki is ügyes szolgálatáért hamarosan fölöttébb megkedvelte. És ámbár néhanapján látta édesanyját, ki

Currado feleségénél volt, egyetlenegyszer sem ismerte fel, sem pedig az őt, annyira megváltoztatta őket az idő múlása azóta, hogy utoljára együtt voltak.

Miközben tehát Giannotto ottan élt Currado szolgálatában, történt, hogy Currado egyik leánya, kinek neve volt Spina, özvegye maradt bizonyos Niccolò da Grignanónak, és visszatért atyja házába: mivel pedig fölöttébb csinos és kedves teremtés volt, s alig valamivel idősebb tizenhat esztendősnél, megesett, hogy szemet vetett Giannottóra, az pedig őreá, és szenvedélyesen megszerették egymást. E szerelem pedig nem maradt sokáig teljesülés nélkül, és több hónapokon által tartott olyképpen, hogy senki észre nem vette. Emiatt aztán túlságosan elbizakodtak, és kezdtek könnyelműbben viselkedni, mint ahogy ilyen dolgokban kellett volna, s mikor egy napon valamely szép és sűrű erdőben jártak, a menyecske Giannottóval előrement, maga mögött hagyván mind a társaságot; mivel pedig úgy látták, hogy jócskán megelőzték a többieket, valamely fáktól körülzárt, gyönyörűséges, virágos, pázsitos helyen lepihentek, és kezdték elhalmozni egymást a szerelem gyönyörűségeivel.

És ámbár már jó ideje kettesben voltak, a nagy élvezet miatt oly igen rövidnek tűnt nekik az idő, hogy előbb a menyecske anyja, annak utána pedig Currado ottan lepte őket. Ez a dolog láttán éktelen haragra gerjedt, s minden magyarázkodás nélkül mindkettejüket megfogatta három szolgájával, megkötözve egyik kastélyába vitette, s haragjában és dühében toporzékolva elhatározta, hogy gyalázatos halállal elveszejti őket. A menyecske anyja, ámbár fölöttébb felzaklatta az eset, és leányát bukása miatt bármily kegyetlen bűnhődésre méltónak ítélte, minekutána Curradónak bizonyos elejtett szavaiból megértette, mi szándéka vagyon annak a bűnösökkel, ezt már nem bírta elviselni, hanem meggyorsította lépteit, és utolérte haragvó férjét, kezdte kérlelni, hogy könyörüljön és ne hamarkodja el dühében a dolgot, és ne váljék öreg napjaira leányának gyilkosává, és ne szennyezze be kezét szolgájának vérével, és keressen más módot dühének csillapítására; példának okáért vesse őket börtönre, hogy a tömlöcben sínylődjenek és sirassák elkövetett bűnöket; efféle és más egyéb szavakkal addig-addig puhította őt a jólelkű asszony, mígnem eltérítette lelkét gyilkos szándokától; parancsolta tehát, hogy mindegyiköket más helyen börtönbe vessék, és ottan szigorúan őrizzék, és kevés ételen és sok gyötrelemben mindaddig tartsák, mígnem másként határoz felölök; és ekképpen történt. Ki-ki elképzelheti, milyen volt életök a fogságban és a szüntelen könnyhullajtásban és a kedvök ellenére való igen-igen kemény böjtölésben. Miközben tehát Giannotto és Spina ebben a siralmas életben sínylődtek, mely már esztendeje tartott anélkül, hogy Currado gondolt volna rájuk, történt, hogy Péter, Aragónia királya, egyetértésben Gian di Procida úrral, fellázította Szicília szigetét és elvette Károly királytól, miért is Currado, ghibellin lévén, nagy ünnepséget csapott. Mikor Giannotto valamelyik porkolábjától ennek hírét vette, nagyot sóhajtott, és így szólt:

- Jaj szegény fejemnek! Tizennégy esztendeje bekóboroltam az egész világot, és semmi egyebet nem vártam, mint éppen ezt, s most jött el az óra, mikor már alig remélhetek valami jót, s engem itt lel a börtönben, melyből hahogy nem holtan, ugyan ki nem jövök!

- Hogyhogy - kérdezte a porkoláb -, mi közöd neked ahhoz, mit a nagyhatalmú királyok művelnek? Mi dolgod volt neked Szicíliában?

Felelte neki Giannotto:

- Azt hiszem, hogy meghasad a szívem, ha arra gondolok, mi dolga volt ott valaha atyámnak; és ámbár kicsiny gyermek voltam még, mikor onnan elmenekültem, mégis emlékezem rá, hogy Manfréd király életében nagyúri rangban láttam én őt ottan.

Kérdezte tovább a porkoláb:

- Hát ki volt a te atyád?

- Az én atyámat most már bátran elárulhatom - felelte Giannotto -, mivelhogy úgyis benne vagyok a veszedelemben, mely miatt eleddig féltem felfedni e dolgot. Arrighetto Capece volt az ő neve, s ma is az, ha él; az én nevem pedig nem Giannotto, hanem Giusfredi, és csöppet sem kételkedem benne, hogy ha innen kikerülnék, és visszajutnék Szicíliába, ott igen magas rangot nyernék.

A derék ember tovább nem firtatta a dolgot, és mihelyt alkalma nyílott reá, elmondta az egészet Curradónak. Currado ennek hallatára - bár a porkoláb előtt úgy mutatta, mintha nem érdekelné a dolog - elment madonna Beritolához, és nyájasan megkérdezte tőle, ha vajon volt-e Arrighettótól Giusfredi nevezetű fia. A hölgy sírva felelte, hogy két gyermeke volt, és az idősebbiket, ha élne, valóban így hívnák, s mostan huszonkét esztendős volna. Amint Currado azt hallotta, megismerte, hogy bizonyosan ez az a fiú, s felötlött lelkében, hogy ha így van a dolog, akkor ő eltörölheti a maga és leánya szégyenét, s egyúttal nagy irgalmasságot cselekedhet, feleségül adván őt az ifjúhoz; annak okáért nagy titokban magához hívatta Giannottót, s apróra kikérdezte mind egész elmúlott élete felől. És minekutána a nyilvánvaló bizonyosságokból látta, hogy ím ez ifjú valóban Giusfredi, Arrighetto Capece fia, ekképpen szólott hozzá:

- Giannotto, te tudod, miféle és mely nagy becstelenséget követtél el leányomban ellenem, holott, mivel kegyesen és barátságosan bántam veled, szüntelenül magam és házam becsületét kellett volna keresned, miként szolgának kötelessége; és bizonyára sokan lettek volna, kik gyalázatos halállal elveszejtettek volna téged, hahogy ellenük követted volna el azt, amit ellenem elkövettél; ezt azonban az én jóságom nem engedte meg. Most pedig, mivelhogy a dolog úgy van, mint nekem elmondottad, hogy nemes úrnak és nemes hölgynek gyermeke vagy, én véget akarok vetni szenvedéseidnek, hahogy magad is úgy akarod: és ki akarlak vonni téged a nyomorúságból és a fogságból, melyben sínylődöl, és becsületedet s egyúttal a magam becsületét méltóképpen helyre akarom állítani. Miként tudod, Spina, kit sem hozzád, sem hozzá nem illő szerelmeskedésben elcsábítottál, özvegyasszony, hozománya pedig nagy és biztos; hogy milyenek az erkölcsei, ki az atyja és anyja, tudod; magad jelenvaló állapotáról semmit sem beszélek. Annak okáért, ha magad is úgy akarod, hajlandó vagyok őt, ki becstelenül kedveseddé lett, tisztességgel feleségül adni hozzád, és akarom, hogy te velem és ővele mindaddig, míg kedved tartja, itt maradj fiam gyanánt.

A börtön meggyötörte ugyan Giannotto testét, de nemes lelkét, mely vele született, semmiben meg nem gyengítette, sem pedig nagy szerelmét, mellyel hölgye iránt viseltetett. És ámbátor forrón óhajtotta azt, mit Currado neki felajánlott, s ezenfelül az ő hatalmában volt, semmiben nem hunyászkodott meg, mit nemes lelke sugallt neki válaszul, és ekképpen felelt:

- Currado, sem az uraskodás vágya, sem a pénz sóvárgása, sem más egyéb ok nem vitt rá soha, hogy életed és vagyonod ellen árulóképpen áskálódjam. Szerettem leányodat, és szeretem és mindig fogom szeretni, mivelhogy szerelmemre méltónak tartom; és ha a tömeg véleménye szerint nem egészen tisztességesen viselkedtem irányában, hát oly bűnt követtem el, mely az ifjúkorral mindenkoron szorosan összefügg, s melyet ha ki akarnánk irtani, ki kellene irtani magát az ifjúságot, s mely nem volna oly súlyos, amilyennek veled együtt mások bélyegzik, ha az öregek visszaemlékeznének rá, hogy maguk is voltak fiatalok, s mások bűneit magok bűneihez és magokét másokéhoz mérnék; s különben is barát, nem pedig ellenség képében követtem el. Mit nekem felajánlottál, azt mindig sóvárogtam, és ha hittem volna, hogy valaha is elérhetem, már rég ideje kértem volna; mostan pedig annál kedvesebb nekem, minél kevésbé reménykedtem már benne. Ha azonban nem olyan szándékkal vagy hozzám, mint szavaid mutatják, ne áltass engemet hívságos reménységgel, hanem küldj vissza a tömlöcbe,

és ottan gyötörtess kedved szerint, mivelhogy valameddig Spinát szeretem, mindaddig az ő szerelméért téged is szeretni foglak, és tiszteletben tartalak bármit művelsz is velem.

Currado ennek hallatára elálmélkodott, és nemes lelkű ifjúnak tartotta őt, és számba vette forró szerelmét, és annál jobban megkedvelte; annak okáért fölemelkedett ültéből, megölelte és megcsókolta őt, és tovább nem halogatván a dolgot, parancsot adott hogy szép csendben vezessék elő Spinát. Az pedig a börtönben lesoványkodott, megsápadott és elgyengült, mintha nem is a régi asszony lett volna már, hanem egészen más, mint ahogy Giannotto is más emberré vált: ők tehát Currado jelenlétében kölcsönös megegyezéssel megtartották az eljegyzést a mi szokásaink szerint. Azután pedig több napokon által anélkül, hogy bárki is sejtette volna azt, ami történt, mindennel ellátta őket, mire szükségök volt, mit megkívántak; mikor pedig úgy gondolta, hogy már itt az ideje megörvendeztetni a két anyát is, maga elé szólította feleségét és Őzikét, és ekképpen szólott hozzájok:

- Mit szólnál hozzá, madonna, ha visszaadnám neked idősebb fiadat, mégpedig egyik leányom férjeként?

Felelte erre az Őzike:

- Csak annyit mondhatok, hogy ha hálásabb lehetnék irántad, mint amilyen vagyok, annyival hálásabb lennék, amennyivel az, amit nekem visszaadtál, kedvesebb nekem e a tulajdon életemnél is; ha pedig olyképpen adnád vissza nekem, miként mondod, némiképpen feltámasztanád elveszett reménységemet.

És sírva fakadt s elhallgatott.

Mondá ekkor Currado a feleségének:

- Hát te mit szólnál hozzá, feleség, ha ilyen vővel ajándékoználak meg?

Felelte rá az asszony:

- Ha te úgy határoztál, én belenyugodnék abba is, ha netalán alacsonyrendű ember volna, nemhogy ebbe, ki nemes család sarja.

Mondá ekkor Currado:

- Reménylem, néhány nap leforgása alatt boldog asszonyokká teszlek benneteket.

S mikor látta, hogy a két fiatal teremtés régi alakjában, tisztes ruházatában visszatér, ezt kérdezte Giusfreditől:

- Vajon tetézné-e mostani örömödet, hahogy meglátnád anyádat?

- Nem tudnám elhinni, hogy siralmas sorsán érzett fájdalma mind mostanáig életben hagyta volna; de ha mégis így volna a dolog, kimondhatatlanul boldog volnék, mivel úgy vélem, hogy az ő tanácsa révén javarészben visszaszerezhetném rangomat Szicíliában.

Akkor Currado előhívatta mind a két asszonyt. Azok pedig mindketten kitörő örömmel üdvözölték az új menyasszonyt, s nem kevésbé álmélkodtak azon, miféle isteni sugallat indította Curradót akkora kegyességre, hogy Giannottót eljegyezze leányával. Madonna Beritola pedig Currado szavainak hallatára szemügyre vette az ifjút, s valami titokzatos erő máris felébresztette benne fia gyermekkori arcvonásainak emlékét; nem is várt egyéb bizonygatásra, hanem tárt karokkal nyakába borult; túláradó megindultsága és anyai öröme szavát is elfojtotta; sőt az életnek minden ereje is oly igen megcsappant benne, hogy eszméletlenül hullott fiának karjaiba. Az pedig fölöttébb csodálkozott, mikor arra gondolt: mely gyakorta látta őt annak előtte e kastélyban, és soha nem ismerte fel, mindazonáltal vére sugallatából most rögtön felismerte, s miközben korholta magát előbbi nemtörődömségéért,

anyját felfogta karjaiban, és könnyezvén gyengéden csókolgatta. De miután madonna Beritola, kit Currado felesége és Spina hideg vízzel és egyéb szerekkel gyöngéden ápolgatott, bágyadtságából újból erőre kapott, sűrű könnyhullajtás közben és sok kedveskedő szóval megint átfogta fiának fejét, és eltelvén anyai szeretettel, ezerszer vagy még többször is megcsókolta, a fiú pedig tisztelettel fogadta gyöngédségeit. Minekutána e tisztes és vidám kedveskedést a körülállók nagy örömére és gyönyörűségére háromszor-négyszer megismételték, egyik is, másik is sorra elmesélte sorsa minden fordulását; miután pedig Currado barátainak, valamennyiök nagy örömére, megjelentette az új rokonságot, melyet nyélbeütött, s minekutána pompás és nagyszerű ünnepséget rendelt, Giusfredi ekképpen szólott hozzá:

- Currado, te sok mindennel megörvendeztettél engemet, és hosszú időn által tiszteletben tartottad anyámat: mostan, hogy mindenben megcselekedjél mindent, mit még módodban van tenned, kérlek, hogy anyámat és az én ünnepségemet és engemet örvendeztessél meg öcsémnek jelenlétével, mivelhogy ő szolga képében Guasparrino d'Oria uram házában tartózkodik, ki, miként már mondottam neked, őt velem együtt kalózaival foglyul ejtette; annak utána pedig küldj valakit Szicíliába, hogy tökéletes tájékozódást szerezzen amaz ország élete és állapotja felől, és megtudakolja, mi van atyámmal, Arrighettóval: él-e még, vagy meghalt; és ha él, milyen állapotban vagyon; minekutána pedig minden dologban tökéletesen tájékozódott, térjen vissza hozzánk.

Currado szívesen fogadta Giusfredi kérését, és haladéktalanul fölöttébb ügyes embereket küldött Genovába és Szicíliába. Az, amelyik Genovába ment, fölkereste Guasparrino uramat, és Currado nevében nyomatékosan kérte, hogy küldje el hozzá Scacciatót és dajkáját, rendre elmesélvén neki mindazt, mit Currado Giusfrediért és anyjáért tett. Guasparrino uram ennek hallatára fölöttébb elcsodálkozott, és ekképpen szólott:

- Annyi szent igaz, hogy Currado kedvéért mindent megteszek, mit kíván, ami csak hatalmamban vagyon; csakugyan itt van házamban immár tizennégy esztendeje ama fiú, akit kérdezel és az anyja; én őket szívesen elküldöm neki; de mondd meg néki nevemben: vigyázzon, nehogy túlságosan hitelt adott légyen avagy hitelt adjon Giannotto meséjének, ki mostanság Giusfredinek hívatja magát, mivelhogy sokkal agyafúrtabb fickó, mintsem gondolná.

És ekképpen szólván, megvendégelte a derék embert, nagy titokban felhívatta a dajkát, és óvatosan kikérdezte eme dolgok felől. A dajka pedig, mikor hallotta Szicília fellázadását, és megtudta, hogy Arrighetto életben vagyon, szélnek eresztette félelmét, mely eddig uralkodott rajta, rendre elmondott neki mindent, és elmondta az okát is, miért cselekedett úgy, ahogyan cselekedett. Guasparrino uram, mikor látta, hogy a dajka elbeszélése hajszálnyira összevág Currado követének elbeszélésével, kezdett hitelt adni szavainak, és mindenféle módon alaposan megvizsgálta az esetet, és fölöttébb leleményes ember lévén, lépten-nyomon oly dolgokra bukkant, melyek csak jobban megerősítették annak hitelét; el is szégyellette magát, hogy ily csúful bánt az ifjúval, s kárpótlásul nagy hozománnyal feleségül adta hozzá tizenegy esztendős szép kisleányát, mivel jól tudta, ki volt és kicsoda Arrighetto; és minekutána nagy ünnepséget csapott, a fiúval és leányával és Currado követével és a dajkával felszállott egy jól felszerelt kis gályára, és Lericibe ment; ottan Currado fogadta, és utána egész társaságával felvonult Curradónak egyik nem messzire fekvő kastélyába, hol is az ünnepséget már előkészítették.

Nincs szó, mellyel ki lehetne fejezni, mekkora volt az anyának öröme, hogy viszontlátta fiát, mekkora volt a két testvér öröme, mekkora volt mindhármuk öröme a hűséges dajkán, mennyire örültek valamennyien Guasparrino uramnak és leányának, s mennyire örült ő

valamennyiöknek, és mennyire örvendeztek valamennyien Curradóval és feleségével és gyermekeivel és barátaival egyetemben.

Hogy pedig örömük tökéletes legyen, az Úristen - ki ha egyszer elkezdette, teli marokkal szórja adományait - úgy akarta, hogy megérkezett a jó hír, miképpen Arrighetto Capece él, és magas méltóságban vagyon. Tudniillik mikor javában állt az ünnepség, és a meghívottak (hölgyek és a férfiak) a lakomának még csak első fogásainál tartottak, megérkezett az az ember, kit Szicíliába küldöttek, és egyebek közt elmesélte Arrighettóról, hogy mialatt ő Károly királynak fogságában sínylődött, egyszerre csak lázadás tört ki a király ellen abban az országban, a nép dühében megrohanta a börtönt, levágta az őrséget, őt pedig kiszabadította, és mint Károly királynak halálos ellenségét vezérül választotta, és az ő vezetésével elkergette és leöldöste a franciákat. Annak okáért Péter király kiváltképp kegyeibe fogadta, és visszaadta neki minden javait és méltóságait; miért is nagy rangra és jólétre emelkedett; hozzátette, hogy őt igen nagy tisztességgel fogadta, s kimondhatatlanul megörült, hogy felesége s két fia él, kikről elfogatása óta semmit nem tudott; ezenfelül pedig hajót küldött értük néhány nemes emberrel, kik tüstént itt lesznek. Ezt az embert hát kitörő örömmel fogadták és hallgatták végig; Currado pedig néhány barátjával elébök ment a nemes embereknek, kik madonna Beritoláért és Giusfrediért érkeztek, és szívesen fogadta, és bevezette őket lakomájára, melynek még csak alig a közepe táján tartottak. Ottan az asszony és Giusfredi és rajtok kívül mind a többiek oly nagy örömmel fogadták őket, hogy ilyesminek mását soha senki nem hallotta; ők pedig, minekelőtte asztalhoz ültek volna, tőlük telhető ékes szavakkal tolmácsolták Arrighetto üdvözletét és köszönetét Curradónak és feleségének ama tisztességért, melyet felesége és fia iránt tanúsított; és kijelentették, hogy Arrighetto mindenben, mit csak érte tehet, rendelkezésére adja magát. Annak utána pedig Guasparrino uramhoz fordultak, kinek nemes cselekedetéről csak most értesültek, és azt mondották: meg vannak győződve, hogy ha Arrighetto megtudja, mit tett Scacciattóért, éppen ilyen, sőt még forróbb hálát fog majd mondani neki.

Mindezek után a két új menyasszony lakodalmán pompás hangulatban lakmároztak az új férjekkel együtt. Currado pedig nem csupán az napon tartott ünnepet vejének s mind többi rokonainak és barátainak, hanem sok más napokon által egyfolytában. Mikor pedig az ünnepség véget ért, madonna Beritola és Giusfredi és a többiek elérkezettnek látták az időt az indulásra; akkor Curradónak és feleségének és Guasparrino uramnak sűrű könnyhullajtása közben felszállottak a hajóra, és Spinát is magukkal vivén útnak indultak, és kedvező széllel hamarosan Szicíliába érkeztek, hol is Arrighetto oly nagy ünnepséggel fogadta valamennyiöket, fiait és feleségeiket is, Palermóban, hogy azt szavakkal sohasem lehetne kifejezni: annak utána pedig, mint mondják, valamennyien hosszú ideig boldogan éltek, hálás szívvel a nyert jótéteményért, kedvességben az Úr színe előtt.

HETEDIK NOVELLA

Babilónia szultánja feleségül küldi egyik leányát Garbo királyához, a leány különb-különbféle kalandokon keresztül négy esztendő leforgása alatt különb-különbféle helyeken kilenc férfinak birtokába jut; végezetül szűz leány gyanánt visszakerül atyjához, ki is előbbi szándoka szerint feleségül küldi őt Garbo királyának

Talán nem sokkal tovább kellett volna tartania Emilia novellájának, és bizonyára könnyekre fakasztotta volna az ifjú hölgyeket madonna Beritola kalandjaival. Minekutána azonban bevégződött, parancsolta a Királynő, hogy Pamfilo következzék, és mondja el novelláját. Mivel pedig ő fölöttébb engedelmes volt, ekképpen kezdett szólani:

- Bájos hölgyeim, bajos dolog felismernünk, mi válik hasznunkra, mivelhogy sokan, miként már többször bebizonyosodott, abban a hiszemben, hogy ha meggazdagodnak, gondtalanul és biztonságban élhetnek, nem csupán imáikban kérték Istentől a gazdagságot, hanem nem riadtak vissza semminemű fáradságtól és veszedelemtől, és nyakra-főre iparkodtak megszerezni azt, és ha elérték, akadt valaki, aki megkívánta dús örökségüket, és megölte őket, holott pedig annak előtte, mígnem meggazdagodtak, igen szerették életöket. Mások alacsony sorból ezer veszedelmes csatán keresztül, testvéreik és barátaik vére árán királyi rangra emelkedtek, abban a hiszemben, hogy ez a legnagyobb boldogság, és nem is szólván ama véghetetlen aggodalmakról és félelmekről, melyek a magas rangban lépten-nyomon zaklatták őket, haláluk árán megismerték, hogy a királyi asztaloknál aranyserlegekből bizony mérget ittak. Sokan voltak, kik a testi erőt és szépséget, mások, kik az ékességeket forró sóvárgással kívánták, és csak akkor vették észre, mely átkos dolgot kívántak, mikor látták, hogy ama dolgok halált, vagy boldogtalan életet hoztak fejökre. Hogy pedig ne emlegessem fel sorra mind a többi emberi sóvárgásokat, csak annyit mondok, hogy nincs köztök egy is, melyet a halandók azzal a bizonyossággal választhatnának, hogy azt a sorsnak semminemű csapása nem érheti: miért is hahogy helyesen akarunk cselekedni, fel kell tennünk magunkban, hogy csak némelyiket fogadjuk el és tartjuk meg; mégpedig azt, mit Attól nyerünk, ki egymaga tudja és adhatja meg, mi javunkra válik. Mivelhogy azonban míg a férfiak abban vétkeznek, hogy különb-különbféle dolgokat megkívánnak, ti, szépséges hölgyeim, különösképpen egy dologban vétkeztek, tudniillik abban, hogy kívánkoztok szépek lenni, mégpedig olyképpen, hogy nem elégedtek meg ama szépségekkel, melyekkel a természet megáldott benneteket, hanem valami bámulatos mesterkedéssel megnövelni akarjátok azokat: annak okáért el akarom mesélni nektek, mennyi szerencsétlenséget hozott az ő szépsége egy szaracén hölgyre, kivel megesett, hogy négy esztendő leforgása alatt kilencszer kellett újra meg újra menyegzőt tartania, csupán szépsége miatt.

Réges-rég ideje már, élt Babilóniában egy szultán, bizonyos Beminedab nevezetű, kinek élete során legtöbb dolga kedve szerint folyt. Ennek egyéb számos fiú- és leánygyermekein kívül volt egy Alatiel nevezetű leánya, ki is, miként mindenki mondotta, aki látta, a legszebb nő volt, ki amaz időkben a föld hátán élt; mivel pedig a szultánt az arabok ellen, kik nagy sereggel rája támadtak, bizonyos elkeseredett ütközetben hathatósan megsegítette Garbo királya, az feleségül ígérte neki leányát, mivelhogy ezt kérte különös kegy gyanánt; és leányát férfiak és hölgyek tisztes kíséretével, rengeteg előkelő és dús holmival jól felszerelt és jól megrakott hajóra ültette, és minekutána Istennek ajánlotta, útnak indította a királyhoz. A tengerészek, mikor látták, hogy az idő kedvező, szélnek feszítették vitorláikat, kifutottak

Alexandria kikötőjéből, és több napokon által szerencsésen hajóztak; már elhaladtak Sardinia mellett, s már-már azt hitték, hogy közel vannak útjoknak végéhez, midőn egy napon hirtelen viharos szelek támadtak, melyek is, mivel fölöttébb dühöngtek, oly igen hányták-vetették a hajót, melyen a leány és a tengerészek voltak, hogy nemegyszer azt hitték, már végük van.

Mivel azonban derék emberek voltak, minden ügyességöket és minden erejöket latba vetették, és bár két napon által ostromolta őket a tenger, bizony kitartottak; és mikor a vihar kitörésétől kezdve már a harmadik éjszaka szállott le rájok, és a vihar csak nem szűnt, hanem inkább egyre nagyobb erővel dühöngött, ők pedig nem tudták, hol vannak, és sem tengerésztudományukkal, sem szabad szemmel nem tudtak tájékozódni, mivel a mennybolt koromfekete volt a fellegektől és az éjszaka sötétségétől, midőn éppen nem sokkal Majorka fölött jártak, észrevették, hogy a hajó léket kapott. Mivel pedig nem látták más módját a menekülésnek, s mivel ki-ki magával gondolt, nem pedig a többiekkel, leeresztettek a tengerre egy csónakot, amelybe beleugrottak a hajó gazdái, mivel feltett szándékok volt, hogy inkább a csónakra bízzák életöket, mint a lyukas hajóra; utánuk azonban sorjában mind leugrottak a férfiak, kik csak a hajón voltak, ámbár azok, akik előbb lejutottak a csónakba, tőrrel a kezökben iparkodtak őket visszariasztani; kik is, holott azt hitték, hogy megmenekültek a haláltól, egyenesen beléje rohantak. Olyannyira, hogy mivel a csónak a dühöngő viharban ennyi embert nem bírt el, elsüllyedt, és valamennyien ottvesztek; a hajó pedig, melyet a tomboló vihar hajtott, ámbár léket kapott, és majdnem színig volt vízzel (és melyen nem maradt más, csupán a hölgy és cselédei, kiket a tenger tombolása és a rettegés oly igen megtört, hogy szinte élettelenül hevertek a fedélzeten), roppant iramban Majorka szigetének valamely partjára vetődött; a vihar pedig oly rettenetes erővel csapta oda, hogy mintegy kőhajításnyira felfutott a partra, és ott megfeneklett a homokban, ottan pedig egész éjszakán által verte a tenger, de a vihar többé meg sem tudta mozdítani.

Mikor a nap felvirradott, és a vihar némiképpen elnyugodott, a hölgy, ki félig halott volt, felemelte fejét, s bármennyire kimerült volt is, cselédségéből majd az egyiket, majd a másikat kezdte szólongatni; de hiábavaló volt a kiabálás, mivelhogy messzi voltak azok, kiket szólított. Minekutána pedig nem kapott egyiktől is feleletet, és senkit nem látott, módfelett elcsodálkozott, és roppant félelem fogta el: úgy-ahogy feltápászkodott és látta, hogy a kíséretében levő hölgyek és mind a többi nők sorjában ott fekszenek; minekutána hosszasan szólíthatta, és sorjában megvizsgálta őket, látta, hogy csak kevesen voltak köztük, kik életjelt adtak, mivel részben a borzalmas tengeri betegségben, részben rémületükben szörnyethaltak, mitől is rettegése még inkább megnövekedett: mindazonáltal a szükség kényszerítette, hogy segítséget keressen, mivelhogy egy szál egyedül érezte magát, s nem ismerte fel és nem tudta, hol van; tehát addig-addig serkentgette azokat, kik még éltek, mígnem annyira vitte, hogy felkeltek; de mikor meghallotta, hogy ők sem tudják, hová lettek a férfiak, s látta, hogy a hajó a partra vetődött, és megtelt vízzel, velök együtt keserves zokogásra fakadt.

És elérkezett a délutáni három óra, s még mindig nem láttak egy lelket sem, akár a parton, akár másfelé, kinek irgalmasságától némi segítséget várhattak volna. Három óra után birtokáról visszatérőben véletlenül arra ment bizonyos Pericone da Visalgo nevezetű nemes úr lóháton, több szolgájával, ki is a hajó láttán tüstént kitalálta, mi történt, és parancsot adott egyik szolgájának, hogy azon nyomban igyekezzék felmászni a hajóra, és jelentse meg neki, mit ottan látott. A szolga nagy üggyel-bajjal fel is mászott, és ott találta a nemes leányzót megfogyatkozott kíséretével, amint remegve megbújt a hajó orrának hajlata alatt. Mikor a nők meglátták ezt az embert, újra meg újra sírva kérték, könyörüljön rajtuk; de mikor észrevették, hogy nem érti szavukat, sem ők nem értették annak beszédét, jelekkel igyekeztek értésére adni szerencsétlenségüket. A szolga tőle telhetőleg alaposan szemügyre vett mindent, s annak utána megjelentette Periconénak, mi van odafenn; az pedig azon nyomban lehozatta a nőket és a

legbecsesebb dolgokat, mik a hajón voltak, s mikhez hozzá lehetett férni, s velök együtt egyik kastélyába ment; ottan ételekkel és pihenéssel felüdítette a hölgyeket, a drága holmikból pedig megértette, hogy a leány, kire ilyképpen bukkant, okvetlenül valamely előkelő nemes hölgy, és könnyűszerrel felismerte őt ama nagy tiszteletadásból, melyet a többi nők irányában mutattak. És ámbátor a hölgy sápadt volt, és igen-igen megviselte a tengeren kiállott félelem, Pericone mégis észrevette gyönyörű szép arcvonásait; miért is azon nyomban feltette magában, hogy ha még nincs férje, feleségül veszi; ha pedig nem vehetné feleségül, mindenáron megszerzi kedvese gyanánt. Pericone büszke tekintetű és fölöttébb izmos férfiú volt, és minekutána néhány napon által a leányt gondosan ápoltatta, mitől az egészen összeszedte magát, látta, hogy sokkalta szebb, mint képzelte, és igen elbúslakodott azon, hogy sem ő nem értette a szavát, sem a leány az övét, s ekképpen nem tudhatta meg, kicsoda; mindazáltal szépsége fennen lobogó lángot gyújtott benne, s kedveskedő és hízelkedő jelekkel igyekezett rávenni, hogy tartózkodás nélkül adja magát neki; de bizony hiába; a leány kereken visszautasította bizalmaskodását, közben pedig Pericone szenvedélye annál magasabbra csapott.

Midőn a leány ezt látta, mivelhogy már jó néhány napja ottan tartózkodott, s a szokásaikból észrevette, hogy keresztények között van és oly helyen, hol mit sem használt volna neki, ha megismerteti magát, még ha ez módjában lett volna is, észbe vette, hogy előbb-utóbb vagy erőszak vagy szerelem miatt kénytelen lesz Pericone kedve szerint cselekedni; feltette hát magában, hogy erős lélekkel szembeszáll keserves sorsával, és szolgálóinak, kikből mindössze három maradt, parancsolta, hogy soha senkinek el ne árulják, kicsodák, csak akkor, ha olyasvalakire akadnának, kiben nyilván megismernék, hogy szabaduláshoz segíti őket; ezenfelül pedig minden erejével lelkükre kötötte, hogy őrizzék meg szüzességöket, és értésökre adta, miképpen ő is feltette magában, hogy soha senkinek nem adja oda magát, ha nem hites urának. Szolgálóleányai fölöttébb magasztalták ezért, s megígérték, hogy tőlük telhetőleg megtartják eme parancsát.

Pericone, ki napról napra tüzesebb lángra gyulladt, annál inkább, minél inkább vonakodott az, kire annyira vágyódott, mivelhogy szüntelenül maga mellett látta; mikor pedig látta, hogy hízelkedései mit sem használnak, fortélyokra és csalafintaságra gondolt, az erőszakot pedig utoljára tartogatta. Mivel pedig imitt-amott észrevette, hogy a leánynak ízlik a bor, hiszen nem szokta meg a borivást, mit törvénye tiltott, úgy gondolta, hogy a borral, Venus emez szolgálójával megejtheti őt; úgy tett, mintha kisebb gondja is nagyobb volna annál, mitől a leány oly igen vonakodott, s egy este valóságos ünnepségnek beillő nagy vacsorát csapott, melyen a leány is megjelent; a vacsorán, melyet sok mulatságos dolog vidámított, parancsolta annak, ki a leányt kiszolgálta, hogy töltsön neki keverten többféle bort. A szolga híven meg is cselekedte; a leány pedig, ki nem ügyelt erre, s kit a pompás ital megszédített, többet ivott belőle, mintsem tisztességével összefért; ettől aztán megfeledkezett minden elmúlt szenvedéséről és felvidámodott, s mikor látta, hogy néhány leány majorkai szokás szerint táncol, maga is táncra kerekedett alexandriai szokás szerint. Pericone ennek láttára úgy érezte, hogy közel van ahhoz, amire sóvárgott, és továbbra még nagyobb bőségben hordatta fel az ételeket és italokat, úgy hogy a vacsora messzire benyúlt az éjszakába.

Végezetül, hogy a vendégek távoztak, a leánnyal együtt bement szobájába; a leányt inkább a bor hevítette, mintsem, hogy tisztességérzete fékezte volna, s a legcsekélyebb szégyenkezés nélkül levetkőzött Pericone jelenlétében, minthacsak valamelyik szolgálóleánya lett volna ott, és ágyba feküdt. Pericone nyomon követte; minekutána pedig minden gyertyát eloltott, a maga helyéről nyomban odalopakodott melléje, karjaiba ölelte - miközben a leány semmit nem ellenkezett -, és kezdett szerelmesen incselkedni vele; mikor ezt megérezte a leány, ki annak előtte soha nem tudta, miféle szarvval döfnek a férfiak, szinte megbánta, hogy nem engedett

előbb Pericone gerjedelmének. Annak utána pedig nem várta, hogy hívja őt efféle édes éjszakákra, hanem gyakorta maga hívta a férfit, nem ugyan szavakkal, mivel szóból nem értették egymást, hanem jelekkel.

A sors azonban nem nyugodott bele abba, hogy egy király jövendőbelijéből egy várúr szeretője legyen, s a kettejük nagy gyönyörűsége helyébe sokkalta kegyetlenebb szerelmet készített a leány számára. Volt Periconénak egy huszonöt esztendős öccse, szép és friss, mint a rózsa, bizonyos Marato nevezetű; midőn ez meglátta a leányt, ki fölöttébb megtetszett neki, úgy vette észre, már amennyire mozdulataiból megérthette, hogy az jó szívvel van hozzá, és abban a hiszemben, hogy annak, mit tőle kívánt, semmi egyéb nem áll útjában, mint ama szorgos őrizet, melyben Pericone a leányt tartja, elvetemedett gondolat fogamzott meg benne, és a gondolatot nyomon követte annak gyalázatos megvalósítása. Éppen akkor a város kikötőjében vesztegelt egy árukkal megrakott hajó, hogy Chiarenzába menjen, déli Görögországba; a hajónak két genovai ifjú volt a gazdája; és már felvonták a vitorlákat, hogy mihelyt kedvező szél kerekedik, útnak indulhassanak: ezekkel Marato összeszűrte a levet, és megegyezett abban, hogy a következő éjszakán őt és a leányt felveszik a hajóra. Minekutána ezt elintézte, az éjszaka beálltával tisztán és világosan tudván, mit akar cselekedni, nagy titokban odament Pericone házába, ki semmi rossztól nem tartott az ő részéről, s néhány hűséges cimborája kíséretében, kiket megnyert arra, mit cselekedni akart, megállapodásukhoz híven elrejtőzködött a házban. És midőn már az éjszaka jó része elmúlt, ajtót nyitott cimboráinak, és velök ama szobába ment, melyben Pericone aludt a leánnyal, s azt is kinyitván, Periconét álmában megölték, a felriadt és jajveszékelő leányt pedig halállal fenyegették, hahogy lármát ütne, és megfogták; és Pericone legdrágább kincseinek java részével azon nyomban a tengerpartra siettek, miközben senki sem vette észre őket, s ottan Marato és a leány haladéktalanul felszálltak a hajóra, cimborái pedig visszatértek. A tengerészek, mivel kedvező és friss szél támadt, kifeszítették a vitorlákat és megindultak.

A leány keservesen búslakodott mind előbbi, mind mostani szerencsétlensége miatt; azonban Marato, kezében a Szent Dagadóval, mellyel Isten ajándékozott meg bennünket, oly igen megvigasztalta őt, hogy a leány összemelegedett vele, és egészen megfeledkezett Periconéról; és immár ismét jól ment dolga, midőn a sors új szomorúságot készített számára, mintha nem elégelte volna meg az előbbieket; tudniillik, mint már ismételten mondottam, a leány oly szépséges volt, magaviselete pedig oly igen dicséretes, hogy a hajónak két ifjú gazdája forrón beleszeretett: feledvén minden egyéb dolgukat, csak abban fáradoztak, hogy őt szolgálják és tetszését megnyerjék, és szüntelenül ügyeltek, hogy Marato ne vegye észre ennek okát. Mikor azonban kölcsönösen észrevették, hogy a másik is szerelmes a leányba, nagy titokban meghányták-vetették egymás közt a dolgot, és megállapodtak abban, hogy közösen hódítják meg a leány szerelmét, mintha csak a szerelemben is éppúgy lehetne közösködni, mint az árucikkekben, avagy a nyerészkedésben. Hogy pedig látták, mely szöges gonddal őrzi Marato a leányt, ez pedig tervöknek útjában volt, egy napon, midőn a hajó dagadó vitorlákkal röpült, s Marato éppen a hajó farán állt, és kifelé nézett a tengerre, tőlük pedig semmiben nem tartott, mind a ketten odamentek hozzá, hátulról hirtelen megragadták, és a tengerbe vetették; és már jó egy mérföldet haladtak, s még mindig nem vette észre senki, hogy Marato a tengerbe esett; midőn a leány észbe kapott, és látta, hogy semmiképpen vissza nem nyerheti őt, megint keserves zokogásban tört ki a fedélzeten.

A két szerelmes tüstént odament hozzá, hogy megvigasztalja, s édes szavakkal és dús ígéretekkel, melyekből ugyan keveset értett, igyekeztek megnyugtatni a leányt, ki nem is annyira elveszett urát siratta, mint inkább a maga szerencsétlenségét. S minekutána ismételten és hosszasan a lelkére beszéltek, abban a hiszemben, hogy most már némiképpen megvigasztalták, tárgyalni kezdték egymással, hogy melyiküké legyen először a leány. Mivel pedig

mindegyik első akart lenni, és semmiképpen nem tudtak a dologban megegyezni, előbb csak kemény szavakon és durva veszekedésen kezdték, aztán oly igen belelovalták magukat a dühöngésbe, hogy előkapták tőrüket, és eszeveszetten egymásra rontottak, és több szúrást is ejtettek egymáson (mivel azok, kik a fedélzeten voltak, sehogyan sem tudták őket széjjel-választani), melyeknek következtében egyikük ott nyomban holtan összeesett, a másik pedig, bár ugyancsak több nehéz sebet kapott, életben maradt: ez pedig fölöttébb lehangolta a leányt, mivelhogy itt maradt egy szál egyedül, mindennémű segítség és tanács nélkül, és igen rettegett, hogy fejére zúdul a két hajótulajdonos szüleinek és barátainak haragja; de a sebesült könyörgései és az a körülmény, hogy hamarosan Chiarenzába érkeztek, megmentette őt a halálos veszedelemtől.

Ott aztán a sebesülttel együtt partra szállott, és vele egy fogadóban vett szállást; és városszerte futótűz gyanánt híre ment csodálatos szépségének, s e hír eljutott Morea fejedelmének füléhez is, ki akkoriban éppen Chiarenzában tartózkodott: miért is látni kívánta, s minekutána meglátta és észrevette, hogy sokkal szebb, mint amilyennek híre mondotta, azon nyomban beleszeretett, és semmi másra nem tudott gondolni. Mikor pedig meghallotta, mi módon került ide, úgy vélte, hogy bizonnyal megkaparinthatja. És még a módozatokon törte fejét, midőn a sebesültnek szülei tudomást szereztek szándokáról, és semmit nem várakoztak, hanem azon nyomban elküldötték hozzá a leányt: ezen a fejedelem fölöttébb megörvendezett, de megörvendezett a leány is, mivel úgy érezte, hogy nagy veszedelemből szabadult. Mikor a fejedelem látta, hogy szépségén felül királyi magaviselet ékesíti, mivel különben nem volt módjában megtudnia, kicsoda, úgy vélte, hogy bizonyára nemes hölgy, s emiatt iránta való szerelme megkettőződött; és igen nagy tisztességben tartotta, nem is szeretője, hanem hites felesége gyanánt. Mivel pedig a leány az elszenvedett sanyargattatásokhoz képest igen jól érezte magát, egészen megvigasztalódott, felvidámodott, és szépsége oly pompázatosan kivirult, hogy szinte mind egész Moreában egyébről sem beszéltek.

Annak okáért Athén hercege, csinos és daliás ifjú, a fejedelem barátja és rokona, igen kívánkozott látni őt: úgy tett, mintha rokonlátogatóba jönne, mit néhanapján szokása volt megtennie, s fényes és díszes kísérettel eljött Chiarenzába, hol is tisztességgel és nagy ünnepséggel fogadták. Annak utána, hogy néhány nap múltán szóba került köztük eme leánynak szépsége, kérdezte a herceg, ha vajon csakugyan oly csodálatosan szép-e, mint beszélik. Felelte neki a fejedelem:

- Még annál is csodálatosabb, de ne adj hitelt pusztán szavaimnak: győződj meg róla tulajdon szemeddel.

Erre a herceg szüntelenül nógatta a fejedelmet, miért is együtt elmentek a leány szobájába; az pedig, mivel már előre tudta, hogy meglátogatják, igen illedelmesen és nyájas arccal fogadta őket; ők pedig maguk közé ültették, de nem tudtak vele kellemes beszélgetést folytatni, mivelhogy semmit, vagy csak igen keveset értett nyelvükön. Azért hát mindegyikük úgy bámulta őt, mint valami csodát, különösképpen pedig a herceg, ki alig tudta elhinni, hogy halandó teremtés: és miközben bámulta és azt hitte, hogy ezzel kielégíti forró sóvárgását, nem vette észre, hogy a szerelemnek mérge, melyet szemeivel ivott, szerencsétlenségére oly igen átitatta, hogy halálosan beleszeretett a leányba.

Minekutána pedig a fejedelemmel együtt távozott tőle, és alkalma nyílott meghányni-vetni magában a dolgot, úgy vélte, hogy a fejedelem kimondhatatlanul boldog, mivel ily gyönyörű teremtéssel elégítheti ki gerjedelmét; és minekutána sok mindenféle gondolat megfordult fejében, végezetül a mérleg nem tisztessége, hanem tüzes szerelme javára billent, és feltette magában, hogy akármi történjék is, megfosztja a fejedelmet eme boldogságtól, és megszerzi azt maga gyönyörűségére. És mivel türelmetlensége ösztökélte, sutba dobott minden józan

észt és minden igazságosságot, és minden gondolatját alattomos cselfogások kieszelésére irányította: és egy napon, gyalázatos terve szerint a fejedelemnek valamelyik titkos kamarásával, kinek neve Ciuriaci volt, nagy titokban felnyergeltette lovait, és előkészítette poggyászát, hogy minden útra készen álljon: és a következő éjszakán egy cinkosával, mindkettőjöket fegyveresen, ama fent mondott Ciuriaci halkan bebocsátotta a fejedelem szobájába; akkor látta, hogy a nagy hőség miatt anyaszült meztelenül ottan áll a tengerre nyíló egyik ablaknál, hogy élvezze a szellőt, mely a tenger felől fújdogált; a leány pedig aludt. Annak okáért, miután kioktatta cimboráját, hogy mit kell tennie, halkan végigment a szobán egészen az ablakig, s ottan tőrét úgy beledöfte a fejedelem oldalába, hogy a mellén jött ki, aztán pedig nyomban megragadta, és kidobta az ablakon.

A palota pedig a tengerparton állott és igen magas volt; amaz ablak alatt pedig, melynél akkor a fejedelem állt, bizonyos házikók voltak, melyeket a tenger hullámverése romba döntött, s melyekbe ember soha, vagy csak nagy ritkán tette be lábát: ekképpen történt, mint a herceg előre látta, hogy a fejedelem testének zuhanását senki nem látta, de nem is láthatta. A herceg cimborája, mikor látta, hogy a dolog megtörtént, úgy tett, mintha kedveskedni akarna Ciuriacinak, és hirtelen hurkot vetett nyakába, melyet magával hozott eme célra, és oly erővel meghúzta, hogy Ciuriaci meg sem tudott mukkanni: akkor a herceg odasietett, s megfojtották őt, és ledobták oda, hová a fejedelmet ledobták. Ennek végeztével nyilván látták, hogy sem a leány, sem másvalaki nem vette észre őket; a herceg tehát gyertyát fogott kezébe, odament vele az ágyhoz, és óvatosan kitakarta a leányt, ki mélyen aludt; és amint elnézte egész testét, mérhetetlenül megcsodálta, és ha már ruhában is tetszett neki, most meztelenül kimondhatatlanul gyönyörűségesnek látta. El is öntötte erre a forró vágyakozás, s nem tartotta vissza sem a szörnyű bűn, melyet elkövetett, sem kezei, melyek még véresek voltak, hanem melléje feküdt, és szerelmeskedett vele, mivel a leány egészen bágyadt volt az álomtól, és a fejedelemnek gondolta őt.

De minekutána bizonyos ideig kimondhatatlanul gyönyörűséggel időzött vele, felkelt és behívatta egynémely kísérőjét, megfogatta a leányt olyképpen, hogy ne tudjon lármát csapni, levitette egy titkos ajtón át, melyen maga is bejött, lóra tette, s amily nesztelenül csak tudott, embereivel együtt útnak eredt, és visszatért Athénbe. De (mivel feleséges ember volt) nem Athénben helyezte el a leányt, aki kimondhatatlanul búslakodott, hanem egyik gyönyörű tengerparti nyaralójában, nem messzire a várostól, és ottan nagy titokban tartotta, s nagy tisztességgel mindent megadatott neki, mire csak szüksége volt.

A következő napon a fejedelem emberei délutáni három óráig várakoztak, hogy a fejedelem felkeljen; de hogy mit sem hallottak, felnyitották szobájának ajtaját, mely nem volt kulccsal bezárva, és mivel senkit nem leltek benn, abban a hiszemben, hogy a fejedelem nagy titokban elment valahová, néhány napon által ott mulatni magát ama gyönyörűséges szép hölgyével, tovább mit sem aggódtak miatta.

Miközben ők ebben voltak, történt, hogy másnap egy bolond bement a romok közé, hol a fejedelemnek és Ciuriacinak holtteste feküdt, s a kötélnél fogva kihúzta Ciuriacit, és maga után vonszolván, továbbment. A holttestet mindenki nagy megdöbbenéssel ismerte fel, és addig-addig hízelkedtek a bolondnak, mígnem rávették, hogy elvezesse őket oda, ahonnan azt kihúzta. Ottan pedig az egész város kimondhatatlan gyászára meglelték a fejedelem holttestét, és nagy tisztességgel eltemették; és mikor a gyalázatos gyilkosság tetteseit nyomozták és látták, hogy Athén hercege nincs ott, hanem titokban eltávozott, olyképpen vélekedtek, amint úgy is volt, hogy bizonyára ő követte el a gyilkosságot, és ő vitte magával a leányt. Annak okáért azon nyomban megholt fejedelmök helyébe annak öccsét választották fejedelmökké, és minden erejökkel ösztönözték a bosszúállásra; az pedig, minekutána sok más dologból is

megbizonyosodott, hogy a dolog úgy van, amint gondolták, mindenfelől összehívatta barátait és rokonait és hűbéreseit, s nagyszámú és hatalmas sereget gyűjtött, és haddal indult Athén hercege ellen.

A herceg, mikor mindezek hírét vette, hasonlatosképpen minden erejével felkészült a védekezésre, és nagy számban siettek a főurak az ő segítségére, és azok között elküldötte Konstantinápoly császárja az ő fiát, Costantinót és unokáját, Manovellót, nagy erős hadi néppel; ezeket pedig a herceg nagy tisztességgel fogadta, a hercegnő még nagyobb szívességgel, mivelhogy húguk volt. Miközben pedig a háború napról napra fenyegetőbbé vált, a hercegnő alkalmas pillanatban mind a kettőt magához hívatta szobájába, és ott sűrű könnyhullajtás közben tövéről hegyére elmesélte nekik az egész históriát, elmondván, mi adott okot a háborúra, és értésökre adta, mely gyalázatot hozott fejére a herceg ama leánnyal, kit, mint ő hiszi, rejtekben magának tart: keservesen panaszkodott ennek miatta, és kérte őket, hogy a herceg becsülete és maga megnyugvása érdekében segítsenek rajta, miképpen csak hatalmukban vagyon.

Az ifjak most már nyilván megbizonyosodtak a dolog felől, s annak okáért nem sokat kérdezősködtek, hanem a hercegnőt tőlük telhetőleg megvigasztalták, és jó reménységet csepegtettek szívébe; s minekutána megtudakolták tőle, hol van a leány, távoztak; és mivel gyakorta hallották eme leánynak csodálatos szépségét magasztalni, fölöttébb kívánkoztak látni őt, és kérték a herceget, mutatná meg nekik. Az pedig megfeledkezvén arról, mi lett következménye annak, hogy a fejedelem megmutatta őt neki, megígérte, hogy teljesíti kérésüket; és egy gyönyörű szép kertben (ama nyaraló mellett, melyben a hölgy lakott) pompás lakomát készíttetett, s meghívta őket oda ebédre néhány más barátjával egyetemben. Costantino, mikor ott ült mellette, kezdte ámulva nézegetni, s magában azt mondta, hogy soha még ilyen szépséget nem látott, és minden bizonnyal meg lehet bocsátani a hercegnek és akárki másnak, amiért árulást vagy más becstelenséget követett el, hogy hatalmába kerítse ezt a gyönyörűséget: és újra meg újra megbámulta őt, és egyre gyönyörűbbnek látta, s megesett vele ugyanaz, mi a herceggel megesett. Mikor onnan a hölgytől fülig szerelmesen távozott, elhessegette magától a háború gondolatát, s mindegyre azon jártatta elméjét, hogy miként vehetné el a leányt a hercegtől, de mindenki előtt gondosan titkolta szerelmét.

De miközben őt ím ez láng emésztette, elérkezett az ideje, hogy a fejedelem ellen vonuljanak, ki már közeledett a herceg országához; miért is a herceg és Costantino és mind a többiek a parancs szerint kivonultak Athénből, s megszállták a határt bizonyos pontokon, nehogy a fejedelem tovább előrenyomulhasson. És miközben több napokon által ott maradtak, Costantinónak szüntelenül ama leányon járt a lelke és a gondolatja, és azzal kecsegtette magát, hogy most könnyűszerrel kielégítheti gerjedelmét, mivel a herceg nincsen mellette; ürügyül pedig, hogy visszatérhessen Athénbe, betegséget színlelt; miért is a herceg engedelmével, minekutána vezéri hatalmát Manovellóra ruházta, visszatért Athénbe húgához, és ottan néhány nap múltán beszélgetés közben szóba hozta előtte ama gyalázatot, melyet véleménye szerint a herceg ejtett rajta ama leány révén, kit magának tartott, s azt mondotta, hogy ha húga akarja, minden erejével segítségére lesz ebben, s elviszi a leányt onnét, hol most van, és máshová szállítja.

A hercegnő abban a hiszemben, hogy Costantino ezt iránta való szeretetből, nem pedig a leány iránt való szerelemből cselekszi, fölöttébb javallotta szándokát, de természetesen csak akkor, ha olyan módon hajtja végre, hogy a herceg soha meg nem tudja, miképpen mindez az ő beleegyezésével történt: ezt pedig Costantino szentül megígérte neki. Miért is a hercegnő beleegyezett, hogy cselekedjék úgy, miként legjobbnak gondolja. Costantino nagy titokban felszereltetett egy könnyű bárkát, s azt egy este elküldötte ama kerthez, hol a leány lakott, s

minekutána kioktatta embereit, kik a hajón voltak, hogy mit kell cselekedniök, a többiekkel a palotához ment, hol a leány tartózkodott; ottan pedig azok, kik annak szolgálatában voltak, szívesen fogadták, és szívesen fogadta maga a hölgy is, ki hajlott kérésére, s vele és maga szolgáinak és Costantino embereinek kíséretében kiment a kertbe. És azzal az ürüggyel, hogy a herceg nevében akar a leánnyal beszélni, vele együtt, lépteit a kertnek tengerre nyíló ajtaja felé irányította, melyet egyik embere már kinyitott, és ottan jelt adott s szólította a bárkát, a leányt pedig rögtön megfogatta, a bárkára vitette és cselédségéhez fordulván ekképpen szólott:

- Senki se moccanjon és meg ne mukkanjon, ha kedves az élete, mivelhogy én nem akarom elrabolni a hercegtől kedvesét, hanem csak a gyalázatot akarom eltörölni, melyet húgomon ejtett.

Erre senki sem mert felelni; miért is Costantino embereivel együtt felszállott a bárkára, leült a zokogó leány mellé, és parancsolta, hogy merítsék vízbe az evezőket és induljanak. Azok pedig nem is evezve, hanem röpülve, úgyszólván a következő nap hajnalán Eginába érkeztek. Ottan partra szálltak és megpihentek, Costantino pedig a leánnyal, ki még mindig átkozott szépségét siratta, mulatta magát; annak utána újból felszállottak a bárkára, s néhány nap alatt Chios szigetére érkeztek, s ottan Costantino, mivel félt atyjának szemrehányásaitól, s attól, hogy az elrablott leányt elveszik tőle, úgy határozott, hogy ott marad, mivel biztos hely volt; ottan pedig a szép leány hosszú napokon által siránkozott balsorsán; de minekutána Costantino megvigasztalta, kezdte örömét lelni, mint már máskor is annyiszor, abban, amivel a szerencse megajándékozta.

Miközben pedig eme dolgok ekképpen folytak, Osbech, akkoriban a törökök királya, aki szüntelenül harcban állott a császárral, abban az időben véletlenül Szmirnába érkezett, s mikor ottan meghallotta, hogy Costantino semmivel sem törődvén, parázna életet folytat bizonyos leányzóval, kit rabolt, és Chiosban tölti napjait, néhány hadigályával egy éjszaka odavitorlázott és hadinépével nesztelenül partra szállt, és annak emberei közül sokat ágyában elfogatott, minekelőtte még észrevették volna, hogy az ellenség rajtuk ütött; végezetül pedig néhányat, kik felriadtak és fegyvert ragadtak, levágatott; annak utána felperzselte az egész várost, hajóra rakatta a zsákmányt és a foglyokat, és visszatért Szmirnába. Mikor oda megérkeztek, Osbech, ki még ifjú ember volt, a zsákmányt jobban szemügyre vette, s abban megtalálta a szépséges leányzót és megismervén, hogy ez az, kit Costantino ágyában álmában elfogott, módfelett gyönyörűségére volt látnia; és semmit nem várakozott, hanem feleségül vette, és megtartotta a menyegzőt, és hosszú hónapokon által boldog szerelemben élt vele.

Minekelőtte pedig mind eme dolgok megestek, a császár alkudozásba kezdett Basanóval, Cappadocia királyával, hogy az egyik oldalról a maga hadinépével vonuljon Osbech ellen, maga pedig hadseregével majd a más oldalról támad reá; de még nem ütötték nyélbe a megegyezést, mivelhogy bizonyos dolgok, melyeket Basano követelt, sehogy sem voltak ínyére, s ő nem akarta azokat teljesíteni; de mikor meghallotta, mi történt fiával, igen nekibúsult, s haladéktalanul megadott mindent, mit Cappadocia királya követelt, és minden erejével sarkallta őt, hogy szálljon hadba Osbech ellen, maga pedig arra készülődött, hogy a másik oldalról megrohanja. Mikor Osbech ennek hírét vette, egybegyűjtötte seregét, s minekelőtte a két nagy hatalmas uralkodó két tűz közé szorította volna, megindult Cappadocia királya ellen, Szmirnában pedig szépséges feleségét egyik hűséges hívének és barátjának őrizetére hagyta; és nem sok idő múltán találkozván Cappadocia királyával, megütközött vele, és a csatában elesett, hadserege pedig döntő vereséget szenvedett és szétszóratott. Miért is a győzelmes Basano akadálytalanul Szmirna ellen vonult, és útjában minden nép meghódolt a diadalmas vezérnek.

Osbech híve, kinek Antioco volt a neve, s kinek őrizetére maradt a szép asszony, ámbátor már koros ember volt, a leány szépségének láttára nem tartotta meg urának és barátjának tett hitét, és beleszeretett az asszonyba; mivel pedig értett a nyelvén (minek is az fölöttébb megörült, hiszen jó néhány esztendeje már süketnéma módjára kellett élnie, mert hogy nem értett senkit, és őt sem értette senki), tüzes szerelmével kevés napok alatt oly igen megnyerte magának, hogy nem sokkal utóbb, mit sem törődvén urukkal, ki fegyverben és háborúban volt, nem csupán baráti, hanem szerelmi viszonyba kerültek egymással, és a takaró alatt csodálatos élvezetekben kéjelegtek. De mikor hírét vették, hogy Osbech vereséget szenvedett és elesett, és Basano dúlva-rabolva közeledik, egy értelemmel elhatározták, hogy nem várják meg ottan; magukhoz vették tehát Osbech legdrágább kincseit, mik kezök ügyébe estek, s nagy titokban együtt Rhodos szigetére menekültek; nemrég ideje voltak még ottan, midőn Antioco halálos betegségbe esett; mivel pedig véletlenül éppen nála időzött egy ciprusi kereskedő, kit ő fölöttébb szeretett, hiszen kebelbarátja volt, mikor végét közeledni érezte, feltette magában, hogy vagyonát és drága kedvesét reá hagyja. S mikor már haldoklott, magához szólította mindkettőt, s akképpen szólott hozzájok:

- Nincs számomra mentség: én meghalok; igen búslakodom ezen, mivelhogy az élet soha még oly élvezetet nem szerzett nekem, mint épp mostanában. Igaz, hogy boldogan halok meg, mivelhogy ha már meg kell halnom, annak a két embernek karjaiban halok meg, kiket a világon mindennél jobban szeretek, vagyis a te karjaidban, drága barátom és ím ez hölgy karjaiban, kit mióta csak megismertem, a szemem világánál is jobban szeretek. Igaz, nehezemre esik őt idegen létére segítség nélkül és tanácstalanul itthagynom, ha meghalok, de még nagyobb fájdalmamra volna, ha nem tudnám, hogy itt vagy te, kiről szentül hiszem, hogy irántam való szeretetből éppen oly jó szívvel leszel hozzá, mint hozzám voltál: annak okáért esdekelve kérlek, hahogy halálom bekövetkezik: vagyonomat és őt magát vedd oltalmadba, és bánj egyikkel is, másikkal is olyképpen, miként hited szerint lelkemnek megnyugvására leszen. Téged pedig drága asszonyom, kérlek, hogy halálom után se feledj el engemet, hogy a másvilágon eldicsekedhessem vele: engem a leggyönyörűségesebb teremtés szeretett, kit a természet valaha is alkotott. Hahogy pedig eme két dologban biztos reménységet adtok nekem, nyugodtan távozom ez árnyékvilágból.

Barátja, a kereskedő s hasonlatosképpen az asszony is eme szavak hallatára sírva fakadt; s minekutána a haldokló elhallgatott, vigasztalták őt, és hitökre megígérték, hogy teljesítik kérését, ha netalán meghalna. Annak utána nem is sok időbe telt, hogy valóban meghalálozott, azok pedig nagy tisztességgel eltemették. Néhány nappal utóbb, minekutána a ciprusi kereskedő minden dolgát elvégezte Rhodosban, és vissza akart térni Ciprusba valamely kis katalán hajón, mely épp ottan horgonyzott, megkérdezte a szép asszonyt, mi a szándoka, mivelhogy neki magának vissza kell térnie Ciprusba. Az asszony azt felelte, hogy ha nincs ellenére, szívesen vele menne, abban a reményben, hogy Antioco iránt való szeretetből majd húga gyanánt tartja és megbecsüli. A kereskedő azt felelte, hogy ő mindenben kedve szerint cselekszik, és amaz okból, hogy minden méltatlanságtól megóvja, mi Ciprusba érkezése előtt érhette volna, feleségének mondotta őt. Mikor hajóra szálltak, kis fülkét kaptak a hajó hátsó részében és hogy cselekedeteikkel meg ne hazudtolják szavaikat, együtt feküdt le az asszonnyal egy szűk kis ágyban. Ekképpen megesett aztán az, mi Rhodosból távozván sem egyiknek, se másiknak nem volt szándokában: vagyis felizgatta őket a sötétség és az alkalom és a meleg ágy, miknek nem csekély erejök vagyon, s (megfeledkezvén a holt Antioco iránt való barátságról és szeretetről) mivel mindkettőben egyaránt feltámadt a gerjedelem, kezdtek incselkedni egymással, s minekelőtte még Baffába érkeztek volna, mely a ciprusinak hazája volt, megtartották nászéjszakájukat; és Baffába érkezvén, hosszú időn által együtt élt a leány a kereskedővel.

Történt pedig véletlenül, hogy valamely ügyes-bajos dolgában Baffába jött egy nemes ember, bizonyos Antigono nevezetű, kinek nagy volt ugyan kora, de lelki nemessége még nagyobb, vagyona azonban csekély, mivelhogy különb-különbféle dolgaiban, miket Ciprus királyának szolgálatában végzett, a szerencse sehogy sem kedvezett neki. Ez, mikor egy napon elhaladt ama ház előtt, melyben a szép örmény hölgy lakott, a ciprusi kereskedő pedig éppen Örményországba ment árukkal, véletlenül úgy esett, hogy ama háznak egyik ablakában megpillantotta a hölgyet, kit is, mivelhogy gyönyörűséges szép volt, tágra meresztett szemmel kezdett megbámulni, és valahogy úgy rémlett neki, hogy már látta valahol, de semmiképpen nem tudta emlékébe idézni, hol.

A szép hölgy, ki hosszú esztendőkön által játékszere volt a sorsnak, mivelhogy már közeledett az az idő, melyben szenvedéseinek véget kellett érniök, amint Antigonót megpillantotta, azon nyomban visszaemlékezett rá, hogy látta őt Alexandriában, atyjának szolgálatában, mégpedig magas rangban: miért is hirtelen reménység ébredt benne, hogy annak tanácsa révén vissza-juthat királyi állapotjába, s mivel a kereskedő éppen nem volt otthon, nagy sebbel-lobbal, rögtön felhívatta Antigonót. Mikor pedig az megjelent előtte, szemérmetesen megkérdezte, vajon nem a Famagostából való Antigono-e, mert ő annak véli. Antigono igennel felelt, s annak utána még azt mondotta:

- Madonna, nekem úgy rémlik, hogy ismerlek, de semmiképpen nem tudok visszaemlékezni, honnan; miért is kérlek, ha nem esik nehezedre, juttasd eszembe, ki vagy.

A hölgy, mikor hallotta, hogy csakugyan ő az, keserves zokogással nyakába borult, s kisvártatva, miközben amaz fölöttébb álmélkodott, megkérdezte, ha nem látta-e őt valamikor Alexandriában. Antigono ennek a kérdésnek hallatára azon nyomban megismerte, hogy ez Alatiel, a szultánnak leánya, kiről azt hitték, hogy a tengerbe veszett, s tüstént meg akarta adni neki az illendő tiszteletet; de a hölgy nem engedte meg s kérte, hogy üljön mellé kicsinyég. Antigono ekképpen cselekedett, s illő tisztelettel megkérdezte a leánytól, hogyan és mikor és honnét került ide, holott egész Egyiptom országa bizonyosra veszi, hogy már hosszú esztendőknek előtte a tengerbe fulladt. Felelte neki a hölgy:

- Bárcsak inkább ekképpen történt volna, hogy ne lett volna részem mindabban, mit át kellett szenvednem s bizonyosra veszem, hogy atyám is inkább ezt kívánná, ha valaha mindent megtud.

S ekképpen szólván, újból keserves zokogásra fakadt. Antigono tehát mondá neki:

- Madonna, ne essél kétségbe, minekelőtte nem szükséges; ha nincs ellenedre, beszéld el nekem kalandjaidat, s hogy milyen volt életed folyása; meglehet, a dolog olyképpen fordul, hogy Isten segítségével kimódolhatjuk annak jóvátételét.

- Antigono - mondta erre a szép hölgy -, mikor megláttalak, úgy éreztem, mintha atyámat látnám, s ama szeretet és gyengédség, mellyel ő irányában mindig viseltettem, arra indított, hogy bár eltitkolhattam volna előtted, inkább felfedtem magamat, és bizony kevés ember kerülhetett volna szemem elébe, kinek oly igen megörültem volna, mint annak, hogy mindenki más helyett éppen téged láttalak és ismertelek fel; ennélfogva felfedem előtted, mint atyám előtt mindazt, amit balsorsomban mindig titokban tartottam. Ha pedig minekutána végig-hallgattál, úgy látod, hogy valamiképpen visszajuttathatsz előbbi állapotomba, kérlek, tedd meg; ha pedig úgy látod, hogy nem, kérlek, soha senkinek meg ne mondd, hogy láttál vagy hogy bármit is hallottál felőlem.

És ekképpen szólván, szüntelen könnyhullajtás közben elmesélt neki mindent ama naptól fogva, hogy Majorkában hajótörést szenvedett, mind egészen a mai napig. Ennek hallatára

Antigono megindultságában sírva fakadt; s minekutána kicsinyég elgondolkodott, ekképpen szólott:

- Madonna, mivel hányattatásaid során titokban maradt, hogy ki vagy, én visszaadlak atyádnak, ki bizonyosan még jobban fog szeretni, mint bármikor annak előtte, azután pedig feleségül adlak Garbo királyához.

Mikor pedig a hölgy azt kérdezte, hogy miképpen, rendre elmondotta neki, mi a teendő; hogy pedig az esetleges halogatás miatt semmi baj se történhessen, Antigono hamarosan visszatért Famagostába, és a király színe elé járulva, ekképpen szólott hozzá:

- Felséges Uram, ha kedvedre vagyon, magadnak nagy tisztességet, egyúttal pedig nekem, ki miattad vagyok szegény, nagy hasznot szerezhetsz, holott neked ugyan kevésbe kerül.

Mikor a király azt kérdezte, hogyan és miképpen, Antigono így felelt:

- Baffába érkezett a szultán gyönyörűséges ifjú leánya, kiről hosszú időn által az a hír járta, hogy tengerbe veszett; ki is, hogy tisztességét megőrizze, hosszú esztendőkön által szörnyű hányattatásokat szenvedett, mostan pedig nagy nyomorúságban vagyon, s egyetlen vágya, hogy atyjához visszatérhessen. Ha magad is javallanád, hogy őrizetem alatt elküldjed őt atyjához, ez nagy tisztességedre volna, nekem pedig nagy hasznomra; és nem hiszem, hogy a szultán valaha is megfeledkeznék ily nagy szolgálatról.

A király királyi nemes lelke sugallatára nyomban azt felelte, hogy bizony javallja; és elküldött a leányért, s nagy tisztességgel Famagostába kísértette, hol is ő maga s a királyné pompás ünnepséggel és fényes tiszteletadással fogadta. Mikor pedig a király és a királyné kalandjai felől megkérdezte, a leány Antigono oktatása szerint válaszolt, és mindent elmondott. Kevés napok múltán a király, a leánynak kérésére férfiak és hölgyek fényes és tisztes kíséretével Antigono vezetése alatt visszaküldötte őt a szultánnak: ne kérdezze senki, mekkora ujjongással fogadta az őt s hasonlatosképpen Antigonót s mind az egész kíséretet. Minekutána pedig a leány néhány napon által nyugodott, a szultán tudni kívánta, hogyan esett, hogy még életben vagyon, és hol járt annyi ideig, hogy soha egyetlen szóval is hírt nem adott állapotjárót. A leány, ki gondosan elméjében tartotta Antigono oktatásait, apjának ekképpen kezdett beszélni:

- Atyám, körülbelül huszadnapra, hogy tőled eltávoztam, hajónk tomboló viharban léket kapott, s egy éjszaka, valahol nyugaton valamely parthoz vágódott, mely szomszédos bizonyos Aguamorta nevezetű várossal; hogy pedig a férfiakkal, kik hajónkon voltak, mi történt, soha nem tudtam meg: csupán annyira emlékezem, hogy mikor a nappal felvirradt, és az odavalósiak meglátták a tönkre zúzott hajót, s az egész vidékről összesereglettek, hogy kirabolják, engem, ki szinte a halálból támadtam életre, két szolgálóleányommal előbb kitettek a partra, s azon nyomban megragadott bennünket néhány ifjú, s egyik egyikünket, másik másikunkat elhurcolt. Hogy a leányokkal mi történt, én bizony soha nem tudtam meg; de engem, akárhogy kapálództam is, két ifjú megragadott, hajfonatomnál fogva ráncigált, miközben keservesen zokogtam; s ekkor történt, hogy miközben ezek, kik engem vonszoltak, általmentek egy úton, hogy valami sűrű erdőbe jussanak, amaz órában négy lovas férfi ment arra; mikor ezeket meglátták azok, kik engemet vonszoltak, azon nyomban faképnél hagytak engem és kereket oldottak. A négy férfi, kiket külsejök után magas rangú uraknak véltem, ennek láttára odarugtatott hozzám, és sok mindenfélét kérdezett tőlem, s én is sok mindenfélét beszéltem, de sem ők nem értettek engem, sem én nem értettem őket. Azok pedig hosszas tanácskozás után feltettek az egyik lóra, s elvittek az ő vallásuk törvénye szerint való bizonyos apácakolostorba, és ottan, mit mondtak, mit nem, az apácák mind nyájasan fogadtak, s mindig nagy tisztességben tartottak, s annak utána velök egyetemben nagy tisztességgel szolgáltam az

öblös völgyben Szent Dagadónak, kit ama vidék asszonyai fölöttébb szeretnek. De minekutána bizonyos ideig náluk tartózkodtam, és már nyelvöket is megtanultam, megkérdezték, ki vagyok és hová való; én pedig, mivel tudtam, hol vagyok, és féltem, hogy ha megmondom az igazat, hitök ellensége gyanánt elkergetnek onnét, azt feleltem, hogy valamely ciprusi főnemes úrnak leánya vagyok, ki férjemhez küldött Kréta szigetére, miközben hajótörést szenvedtünk és ide vetődtünk. És számos dologban, számos alkalommal megtartottam az ő szokásaikat, félelmemben, hogy sorsom rosszabbra fordul: mikor pedig ama hölgyek elöljárója, kit ők fejedelemasszonynak neveznek, megkérdezett, ha vajon akarok-e visszatérni Ciprusba, azt feleltem, hogy semmit ennél jobban nem kívánok: azonban ő féltette tisztességemet, és soha nem akart rábízni senkire, ki Ciprusba ment, mígnem végezetül, talán két hónappal ezelőtt odaérkeztek bizonyos franciaországi nemes urak feleségeikkel, kiknek a fejedelemasszony szegről-végről rokonuk volt; s mikor meghallotta tőlük, hogy Jeruzsálembe mennek a Szent Sír látogatására, melyben az vagyon eltemetve, kit ők Istenök gyanánt tartanak, s kit a zsidók megöltek, rájok bízott engemet, s megkérte, adjanak át Ciprusban atyámnak. Vége-hossza nem volna elmesélnem, miképpen megtiszteltek engem, s mely szívesen fogadtak magok közé amaz nemes urak feleségeikkel egyetemben. Hajóra szálltunk tehát, és több napok múltán megérkeztünk Baffába; ottan már-már azt hittem, hogy utazásom véget ér, de mivel senki sem ismert, s magam sem tudtam, mit mondjak a nemes uraknak, kik atyámnak által akartak adni ama tiszteletre méltó fejedelem-asszony meghagyása szerint, Isten, ki bizonyára megszánt engemet, éppen amaz órában, melyben Baffában partra szálltunk, a parton elém hozta Antigonót; kit is tüstént magamhoz szólítottam, s hogy a nemes urak és asszonyaik meg ne értsék, a mi nyelvünkön azt mondottam neki, hogy üdvözöljön engemet leánya gyanánt. Ő pedig nyomban megértett, s ujjongó örömmel köszöntött, a nemes urakat és feleségeiket, már amennyire szűkös szegénységétől tellett, megvendégelte, engem pedig elvitt Ciprus királyához, ki is oly nagy tisztességgel fogadott és küldött vissza ide hozzád, hogy szóval azt el sem tudnám mondani. Ha van még valami elmondani való, mesélje el Antigono, ki ismételten hallotta már tőlem balsorsomat.

Akkor Antigono a szultánhoz fordulván, ekképpen szólott:

- Felséges Uram, leányod mindent úgy mondott el, miként már nekem ismételten elmesélte, s miként ama nemes urak és hölgyek elmondták nekem, kikkel ő érkezett. Csupán egy részt mulasztott el elmondani, s én úgy vélem, ezt azért cselekedte, mivel nem illik hozzá, hogy elmondja: ez pedig az, mit ama nemes urak és hölgyek, kikkel érkezett, elmondottak az ő tisztes élete módjáról, melyet ama bizonyos apácákkal folytatott, és az ő jelességéről és dicséretes erkölcseiről és arról, hogy a hölgyek és urak mely igen megsiratták, midőn átadták őt nekem s elváltak tőle. Ha emez dolgokban véges-végig el akarnám mondani, mit tőlük hallottam, nemhogy a mai nap, de még a következő éjszaka sem volna rá elegendő. Legyen elég csupán annyit mondanom, hogy (miként szavaikból kivettem, s miként tulajdon szememmel is láttam) te bizony eldicsekedhetsz vele, hogy neked van a leggyönyörűbb, a legtisztességesebb és a legderekabb leányod mindama fejdelmek között, kik manapság koronát viselnek.

A szultán kimondhatatlanul megörvendezett mindezeken, és ismételten kérte Istent, adja meg neki ama kegyelmet, hogy méltóképpen megmutathassa háláját mindazok iránt, kik leányát megbecsülték, különösképpen pedig Ciprus királya iránt, ki nagy tisztességgel visszaküldte őt hozzá; és kevés napok múltán pompás ajándékokkal halmozta el Antigonót, s elbocsátotta, hogy visszatérjen Ciprusba, a királynak pedig levélben és külön követek útján forró hálát mondott mindazért, mit leányáért tett. Ezek után pedig úgy akarta, hogy bevégeztessék az, mit megkezdettek, vagyis, hogy leánya felesége legyen Garbo királyának; annak okáért értésére

adott mindent, s ezenfelül megírta, hogy ha még mindig számot tart leányára, küldjön érette. Igen megörvendezett ezen Garbo királya, s nagy tisztességgel elküldött a leányért és nagy örömmel fogadta őt. Az pedig, ki már nyolc férfival talán tízezerszer ölelkezett, szűz leány gyanánt feküdt melléje, s elhitette vele, hogy valóban az; s királynő gyanánt hosszú időn által boldogan élt együtt vele. Annak okáért mondották: elcsókolt csók nem vész kárba, megújul a hold módjára.

NYOLCADIK NOVELLA

Antwerpen grófja hamis vád miatt számkivetésbe megy,
és két gyermekét különb-különb helyeken hagyja Angolországban,
maga pedig ismeretlenül visszatér, s szerencsés állapotban leli őket;
annak utána csatlós gyanánt beáll Franciaország királyának seregébe,
s miután ártatlansága kiderül, visszanyeri méltóságát

Sűrűn sóhajtoztak a hölgyek a szép leány különb-különb kalandjain: de vajon ki tudja, mi okból fakadtak a sóhajok? Talán voltak köztük néhányan, kik nem csupán azért sóhajtoztak, mivel fölöttébb áhítoztak efféle gyakori nászokra, hanem azért is, mivel szánakoztak a leányon. De egyelőre ne firtassuk ezt; minekutána jót kacagtak Pamfilo utolsó szavain, a Királynő pedig látta ebből, hogy novellája bevégződött, odafordult Elisához, s parancsot adott, hogy valamely novellával folytassa az elbeszélések sorát. Az pedig szíves-örömest megtette, és ekképpen fogott hozzá:

- Tágas mező az, melyet ma bekóboroltunk, s nincs köztünk senki, ki nem egy, hanem akár tíz kört is ne tudna könnyűszerrel befutni rajta; oly bőségben tartogatja számunkra a Sors az ő különös és kemény csapásait; annak okáért ezeknek végtelen sorából elmesélek egyet, amint következik.

Mikor a római császári hatalom a franciákról a németekre szállott, roppant ellenségeskedés támadt a két nemzet között és elkeseredett és szakadatlan háború, melynek során részben maga országának védelmére, részben az ellenséges ország megtámadására Franciaország királya s egyik fia birodalmuk minden erejével s a barátaiktól és rokonaiktól telhető minden segítséggel roppant sereget állítottak, hogy az ellenségre támadhassanak; minekelőtte pedig megindultak volna, hogy ne hagyják országukat kormány nélkül, Antwerpen grófját, Gualtierit, mivel nemes és bölcs embernek ismerték s maguk igaz barátjának és hű szolgájának - ki ámbátor nagy mestere volt a haditudománynak, mégis úgy gondolták, hogy alkalmasabb eme könnyű tisztségre, mint a hadi fáradalmakra - helyökben főkormányzó gyanánt a francia királyság élére állították, annak utána pedig útnak indultak. Gualtieri tehát bölcsen és rendben hozzáfogott a rábízott feladathoz, miközben minden dolgot meghányt-vetett a királynéval és annak menyével; s ámbár azok az ő őrizetére és oltalmára voltak bízva, mégis fejedelmi úrasszonyai gyanánt tisztelte őket. Eme fent mondott Gualtieri daliás férfiú volt, körülbelül negyven esztendős s oly kedves és jó erkölcsű, amennyire csak nemes úr lehet: mindezeken felül a legszellemesebb és legfinomabb lovag volt, kit csak amaz időkben ismertek, és mindenki másnál többet adott díszes ruházatára.

Miközben tehát Franciaország királya s az ő fia a fent mondott háborúban volt, Gualtierinek pedig meghalt a felesége, kitől csupán két csecsemő gyermek maradt reá, egyik fiú, a másik leány, ő sűrűn látogatván a fent mondott fejedelmi hölgyek udvarát, s gyakorta tanácskozván velök országának dolgairól, történt, hogy a király fiának felesége szemet vetett reá, és nagy gyönyörűséggel szemlélvén mind külsőjét, mind erkölcseit, titkos szerelemmel tüzes láng gyulladt benne iránta; mivel pedig ifjúnak és frissnek érezte magát, s tudta, hogy annak nincsen felesége, úgy vélte, hogy könnyűszerrel kielégítheti vágyakozását, s abban a hiszemben, hogy ennek mi sem áll útjában, csupán szemérme, feltette magában, hogy sutba dobja ezt, és felfedi előtte szerelmét. Mikor egy napon egyedül volt, s elérkezettnek vélte az időt, magához hívatta, mintha egyéb dolgokról kívánna vele szólani. A gróf, kinek esze ágában sem volt az, mi az asszonynak, azon nyomban elment hozzá: s mikor az hellyel

kínálta, leült vele kettesben valamely szobában egy kerevetre; hogy pedig a gróf már kétszer is megkérdezte, mi okból hívatta őt, az asszony pedig csak hallgatott, végezetül szerelme erőt vett rajta, szégyenkezésében fülig pirult s szinte zokogva és egész testében remegve, el-elcsukló hangon ekképpen kezdett szólani:

- Drága és édes barátom és uram, okos ember lévén bizonnyal tudod, mely igen esendők a férfiak és nők egyaránt, s hogy különb-különb okokból ím ez gyengeség egyikben nagyobb, másikban kisebb; annak okáért igazságos bírónak ugyanazért a bűnért nem szabad különb-különb természetű emberekre semmiképpen sem ugyanazt a büntetést szabnia. És ki merné azt mondani, hogy enyhébben kell megítélni egy szegény embert, vagy egy szegény asszonyt, kik magok fáradsága árán szerzik meg azt, amire az élethez szükségök vagyon, hahogy a szerelem ösztökéléseinek engednek, mint valamely gazdag és dologtalap asszonyt, kinek semmi sem hiányzik, mit csak megkíván? Bizonyosra veszem, hogy senki. Annak okáért úgy vélem, hogy fölöttébb nagy mentségére szolgálnak ama fent mondott dolgok az olyan asszonynak, kire ráillenek, ha véletlenül úgy esik, hogy szerelemre ragadtatja magát; ezenfelül tökéletes mentségére szolgál az, hahogy szerelmese, kire választása esik, okos és derék férfiú. Mivel úgy érzem, hogy bennem mindkét dolog megvan, ezenfelül még sokkal több is ezeknél, mik szerelemre indítanak, mint példának okáért fiatalságom és férjem távolléte, most úgy való, hogy mindezek feltámadjanak mellettem teelőtted, lángoló szerelmem védelmére; ha pedig elérik ezek nálad azt, mit okos embernél el kell érniök, kérlek, adj nekem tanácsot és segítséget abban, mit tőled kérek. A dolog úgy van, hogy férjem távolléte miatt nem tudok ellenállni a test ösztökéinek s a szerelem hatalmának - melyeknek oly igen nagy az erejök, hogy nem csupán a gyenge nőket, hanem a legerősebb férfiakat is már ismételten legyőzték, és most is naponta legyőzik - henye semmittevésemben, melynek tanúja vagy, odáig ragadtattam magam, hogy engedtem a szerelem gyönyörűségének és szerelmes lettem; és ámbár jól tudom, hogy az efféle dolog, ha kiderül, becstelenség, mégis, ha titokban van és titokban marad, úgy vélem, nincs benne semmi tisztességtelen; Ámor pedig oly kegyes volt hozzám, hogy nem csupán nem fosztott meg a kellő éleslátástól szerelmesem megválasztásában, hanem inkább bőségesen megadta azt nekem, megmutatván téged, mint azt a férfiút, ki méltó a magamfajta hölgy szerelmére; ha vélekedésemben nem csalatkozom, hozzád fogható szép, kedves, kellemes és okos férfi nincs több Franciaországban; s valamint én elmondhatom magamról, hogy nincs férjem, akképpen neked sincs feleséged. Miért is kérlek ím ez lángoló szerelemre, mellyel irántad viseltetem, ne tagadd meg tőlem szerelmedet, és szánd meg fiatalságomat, mely miként jég a tűzben, valóban elemészti magát éretted.

E szavaira oly bőségesen patakzott a könnye, hogy többé egy szót sem tudott mondani, ámbár még továbbra is ostromolni akarta őt könyörgéseivel; de lesütötte szemét, és szinte megsemmisülten zokogott; fejét pedig a grófnak mellére hajtotta. A gróf, ki hűséges lovag volt, azon nyomban kemény feddéssel korholta őt esztelen szerelméért, s eltolta magától, mikor éppen a nyakába akart borulni; és esküvel erősítette, hogy inkább négyfelé vágatja magát, mintsem ilyesmit elkövessen, vagy más valakiben megtűrjön urának becsülete ellen. Az asszony ennek hallatára egyszeriben megfeledkezett szerelméről, és vad dühre gerjedt és rárivallt:

- Hitvány lovag, hát ekképpen csúfot űzöl az én sóvárgásomból? Hát Isten engem úgy segéljen, ha te meg akarsz gyilkolni engem, én bizony módját ejtem, hogy meggyilkoljalak téged, vagy kipusztítsalak a világból!

S ekképpen szólván, nyomban hajához kapott, felborzolta és összekócolta magát, mellén megszaggatta ruháját, s ekképpen kezdett sikoltozni:

- Segítség, segítség! Antwerpen grófja erőszakot akar elkövetni rajtam.

Ennek láttára a gróf, ámbár lelkiismerete tiszta volt, mégis igen félt az udvari emberek kajánságától, és attól tartott, hogy ennek miatta inkább hitelt adnak majd a gonosz asszonynak, mint az ő ártatlanságának, hát amilyen gyorsan csak tudott, felugrott és távozott a palotából és házába menekült, hol is nem sokat fontolgatta a dolgot, gyermekeit lóra ültette, maga is lóra szállt, és vágtában megindult Calais irányában.

Az asszony sikoltozására sokan összecsődültek; hogy pedig őt meglátták, és megtudták sikoltozásának okát, nem csupán hitelt adtak szavainak, hanem megtoldották azzal, hogy a gróf csupán azért viselkedett hosszú időn által oly igen udvariasan és kedvesen, hogy ezt a célját elérhesse. Annak okáért bőszülten a gróf házába futottak, hogy elfogják őt; de mivel nem lelték, előbb mindent kiraboltak, végezetül pedig házát földig rombolták; a hír pedig, ahogy szájról szájra járt, eltorzultan eljutott a királynak és fiának táborába; ezek pedig módfelett felháborodtak, s őt és minden utódait örökös számkivetéssel sújtották, busás jutalmat ígérve annak, ki elevenen vagy holtan kezökre juttatja őt.

A gróf igen búslakodott, mivel ártatlan létére menekülésével bűnössé bélyegezte magát; gyermekeivel, anélkül, hogy felfedte volna, kicsoda, vagy felismerték volna, megérkezett Calaisba, azon nyomban átkelt Angolországba, és szegényes öltözetben Londonba ment; mielőtt pedig a városba belépett volna, alaposan kioktatta kisded gyermekeit, különösképpen két dologban; először, hogy béketűréssel viseljék szegény állapotjokat, melybe a sors vele együtt magok hibája nélkül taszította őket; másodszor pedig, hogy szöges gonddal óvakodjanak valaha is elárulni bárkinek, honnan jöttek, s kinek a gyermekei, ha ugyan kedves az életök. A fiú, kinek Luigi a neve, körülbelül kilenc esztendős volt, a leányka pedig, kinek neve Violante, talán hét esztendős; zsenge korukhoz képest eléggé jól megértették atyjoknak oktatását, miként később cselekedeteikkel is bizonyságot tettek róla.

A gróf, hogy dolgukat megkönnyítse, jónak látta megváltoztatni nevöket, és ekképpen is cselekedett: a fiút Perottónak, a leányt pedig Giannettának nevezte; minekutána pedig szegényes öltözetben Londonba érkeztek, koldulásra adták fejöket, miként szemünk láttára is bizonyos francia csavargók szokták. S hogy véletlenül egy napon épp ebben foglalatoskodtak valamely templom előtt, történt, hogy bizonyos előkelő hölgy, ki az angol király valamely marsalljának felesége volt, kilépett a templomból, s megpillantotta a grófot és két gyermekét, kik alamizsnáért könyörögtek; megkérdezte tőle, hová való, s vajon az ő gyermekei-e ezek. Felelte a gróf, hogy ő Picardiába való, s idősebbik bitang fiának valamely gaztette miatt kénytelen volt idemenekülni e két gyermekkel, kik bizony az ő gyermekei. A kegyes szívű hölgy szemügyre vette a leánykát, ki is fölöttébb megtetszett neki, mivelhogy szép volt és úrias és kedves; annak utána pedig ekképpen szólott:

- Derék ember, hahogy hajlandó vagy nálam hagyni ezt a leánykádat, én szívesen magamhoz veszem, mivelhogy oly jó arcú gyermek: s ha derék leány válik belőle, férjhez adom, mikor ideje elérkezik, olyképpen, hogy jómódba kerül.

A grófnak fölöttébb kedvére volt ez a kérés, nyomban igennel válaszolt, és könnyezvén, odaadta neki, és igen szeretetébe ajánlotta. Minekutána ekképpen elhelyezte leányát, s méghozzá jól tudta, kinél, feltette magában, hogy tovább nem marad itten, és Perottóval koldulván, átment a szigeten, s nagy fáradalmak árán, mivelhogy nem szokta meg a gyalogszerrel járást, megérkezett Walesbe. Volt pedig ottan a királynak másik marsallja, ki nagy pompában élt és számos cselédet tartott, s kinek udvarába több ízben is betért a gróf fiacskájával, hogy enni kapjanak. Mivel pedig a fent mondott marsallnak volt egy kis fia, ki más nemes urak gyermekeivel gyermeki módra eljátszogatott, futkározott és ugrált, Perotto lassan-lassan közéjük elegyedett, s velök minden játékban éppen úgy s még jobban ügyeskedett, mint akármelyik a többiek közül. Midőn egyszer a marsall ezt meglátta, mivel fölöttébb megtetszett

neki a gyermek magatartása és viselkedése, megkérdezte, kicsoda. Azt a választ kapta, hogy szegény embernek a fia, ki néha-néha eljár ide alamizsnáért. Akkor a marsall elkérette az apától a fiút; a gróf pedig, mivelhogy soha mást nem kért Istentől, szívesen odaadta neki, ámbár nehezére esett gyermekétől megválnia.

Minekutána a gróf ekképpen fiáról és leányáról gondoskodott, elhatározta, hogy nem marad tovább Angolországban, hanem mihelyt csak tehette, átkelt Írországba, és Stamfordba érkezvén, beszegődött valamely odavalósi grófnak egyik lovagjához csatlósnak, s mind ama dolgokat végezte, mik a csatlósnak vagy lovászgyereknek kötelességei; ottan pedig hosszú időn által maradt kemény ínségben és fáradozásban, és soha senki nem ismerte meg.

Violante, kit mostan Giannettának neveztek, a nemes hölgynél Londonban növekedett korban és testben és szépségben, és csodálatos módon megnyerte a hölgynek és férjének és mind az egész háznépnek s mindenkinek szeretetét, ki csak ismerte; s nem akadt senki, ki erkölcseit és viselkedését megfigyelte, hogy ne mondta volna rá: az bizonyára a legnagyobb boldogságot és tisztességet megérdemli. Miért is a nemes hölgy, ki az apjától kapta a gyermeket, bár soha meg nem tudhatta, ki az apja, hacsak az maga nem mondta volna, feltette magában, hogy ama ranghoz mérten, mely véleménye szerint megillette a leányt, tisztességgel férjhez adja. De Isten, ki igazságosan szemmel tartja az emberek érdemeit, tudta, hogy e leány nemes származású s ártatlanul, mások vétkei miatt bűnhődik, s másként határozott felőle: s nehogy alacsony származású embernek kezébe kerüljön a nemes leányzó, úgy kell hinnünk, hogy Isten az ő kegyességében rendelte azt, ami történt.

Ama nemes hölgynek, kinél Giannetta éldegélt, férjétől egyetlen fia volt, kit ő is, férje is kimondhatatlanul szeretett, részben mivel gyermekök volt, részben mivel jelessége és tökéletessége révén megérdemelte, lévén oly jó erkölcsű és derék és ügyes és csinos ifjú, hogy senki nem volt hozzá fogható. Az pedig körülbelül hat esztendővel volt idősebb Giannettánál, s mikor látta, mely szépséges és kedves leány ez, oly forrón megszerette, hogy rajta kívül másra rá sem nézett. Mivel pedig azt hitte, hogy a leány alacsony származású, nem csupán, hogy nem merte atyjától feleségül kérni, hanem tőle telhetőleg rejtegette is szerelmét, mert attól tartott, megfeddik majd, hogy megalázta magát e szerelemmel; mely is éppen ezért sokkalta jobban ösztökélte, mintha felfedte volna. Így történt, hogy gyötrő szenvedélye miatt nehéz betegségbe esett. Minekutána pedig számos orvost hívtak gyógyítására, s azok tövéről hegyére megvizsgálták, és egyáltalán nem tudták felismerni betegségét, valamennyien egy értelemmel lemondtak életéről. Az ifjú atyjának és anyjának pedig emiatt oly nagy volt bánata és szomorúsága, hogy nagyobbat már el sem tudtak viselni: és ismételten megindító rimán-kodással kérdezték bajának oka felől, mire ő vagy sóhajokkal felelt, vagy azzal, hogy úgy érzi: halálra sorvad.

Történt egy napon, hogy midőn egy fiatal, de fölöttébb nagy tudományú orvos ült mellette, s megfogta a karját ottan, hol az érverést tapintani szokták, Giannetta, ki az anyja iránt érzett hálából gondosan ápolta az ifjút, valami okból belépett a szobába, melyben az feküdt. Midőn pedig az ifjú meglátta őt, meg sem mukkant, meg sem moccant, csak még égetőbben érezte szívében a szerelem tüzét, miért is ütőere a rendesnél hevesebben kezdett lüktetni; az orvos pedig nyomban megérezte és elcsodálkozott, és csendben várakozott, hogy lássa, meddig tart ez a lüktetés. Mikor Giannetta kiment a szobából, a lüktetés is elnyugodott: miért is az orvos úgy vélte, hogy ebben meglelte az ifjú betegségének okát; és kicsinyég várakozott, miközben továbbra is fogta a betegnek karját, annak utána pedig behívatta Giannettát, mintha valamit kérdezni akarna tőle. Az pedig nyomban bejött; de alighogy a szobába lépett, az ifjúnak érverése megint meggyorsabbodott; mikor pedig a leány kiment, az is alábbhagyott. Most az

orvos úgy érezte, hogy teljes bizonyosságot szerzett; felkelt tehát, félrevonta az ifjúnak atyját és anyját, és mondta nekik:

- Fiatok egészsége nem függ az orvosok segítségétől, hanem Giannetta kezében vagyon, kit, miként biztos jelekből nyilván megismertem, az ifjú szenvedélyesen szeret, bár amennyire én látom, a leány nem is sejti. Most tehát immár tudjátok, mit kell tennetek, ha kedves nektek az ő élete.

A nemes úr és felesége ennek hallatára megnyugodott, hogy mégiscsak találkozott mód fiok megmentésére, ámbár igen nyomta lelköket, és sehogy sem volt ínyökre, hogy éppen ekkora ára vagyon ennek, tudniillik az, hogy Giannettát feleségül adják fiokhoz. Mikor tehát az orvos távozott, bementek a beteghez, és szólott hozzá a hölgy ekképpen:

- Fiacskám, sohasem hittem volna, hogy eltitkolod előttem valamely kívánságodat, különösképpen akkor, mikor látod, hogy ha nem teljesül, belepusztulsz; annak okáért biztosra vehetted és veheted, hogy nincs semmi, mit meg nem tennék neked, éppúgy, mintha magamnak tenném, még ha nem is fér össze egészen méltóságunkkal, hahogy arról vagyon szó, hogy megnyugtassalak; de mivel mégis elhallgattad, úgy esett, hogy az Úristen könyörületesebb volt irányodban, mint te magad, s hogy bele ne halj ebbe a nyavalyába, felfedte előttem betegséged okát, mely semmi egyéb, mint lángoló szerelem, melyet bizonyos leány iránt érzel. Pedig nem kellett volna szégyellned ezt bevallani, mivelhogy korod már megkívánja, s ha nem volnál szerelmes, bizony én kevesebbre tartanálak. Annak okáért, fiacskám, ne félj tőlem, hanem bízvást tárd fel előttem minden kívánságodat: és dobjad sutba bánatodat és aggodalmadat, mely mostan gyötör, s melyből jelenvaló nyavalyád ered; és embereld meg magad, és vedd bizonyosra, hogy bármit kívánsz is tőlem, mi megnyugtatásodra van, erőmtől telhetőleg megteszem, mivelhogy jobban szeretlek téged a tulajdon életemnél. Verd el szégyenkezésedet és félelmedet, és mondd meg nekem, segítségedre lehetek-e valamiképpen szerelmedben; ha pedig úgy látod, hogy nem törődöm eléggé vele, és nem juttatlak célhoz, nevezz engem a legszívtelenebb anyának, ki valaha is fiat szült.

Az ifjú anyja szavainak hallatára előbb elszégyellte magát, annak utána pedig meggondolván, hogy nincs a világon senki, aki inkább kedvére tudna tenni, elverte szégyenkezését és ekképpen szólott:

- Madonna, csupán az az ok vitt rá, hogy rejtekben tartsam szerelmemet, mivel a legtöbb ember, mint észrevettem, idősebb korában már nemigen akar emlékezni arra, hogy valaha fiatal is volt. De mivel látom, hogy megértesz engem, nem csupán nem tagadom, hogy igaz, mit észrevettél, mint mondod, hanem azt is meg akarom mondani, ki az, kit szeretek, de csak azzal a feltétellel, hogy tőled telhetőleg megtartod, mit nekem ígértél, mivelhogy csak ekképpen gyógyíthatsz meg engemet.

Erre a hölgy (ki túlságosan bízott olyasvalamiben, mi nem következett be olyképpen, mint magában kitervelte) biztatón azt felelte, hogy csak fedje fel bátran kívánságát: mivel ő haladéktalanul minden követ megmozgat, hogy kedvére tegyen.

- Madonna - szólott akkor az ifjú -, a mi Giannettánk páratlan szépsége és dicséretes viselkedése juttatott engem emez állapotra, melyben itt látsz, meg az, hogy nem volt módom értésére adni szerelmemet és megnyerni vonzalmát, s végül az, hogy nem mertem ezt felfedni soha, senki előtt: ha pedig az, mit nekem ígértél, egy vagy más módon nem teljesül, bizonyosra veheted, hogy hamarosan elsorvadok.

A hölgy, ki jobbnak látta mostan vigasztalni őt, mint korholni, mosolyogva ekképpen válaszolt:

- Jaj fiacskám, hát ebbe betegedtél bele? Embereld meg magad s gyógyulj meg, annak utána pedig bízd rám a dolgot.

Az ifjú eltelt jó reménységgel és hamar idő múltán oly nagy javulás mutatkozott állapotjában, hogy a hölgy igen megörvendezett, s fejét törte, miképpen teljesíthetné fiának tett ígéretét. És magához hívatván egy napon Giannettát, tréfálkozva és nyájasan megkérdezte tőle, ha vajon van-e szeretője? Giannetta fülig pirult, és ekképpen válaszolt:

- Madonna, szegény leánynak, amilyen én vagyok, kit elűztek otthonából, s ki idegenek szolgálatában áll, mint jómagam, nem illendő szerelemre gondolnia.

Mondta erre a hölgy:

- Hát ha nincs szeretőd, majd én szerzek neked, kivel vidáman élheted napjaidat, s nagyobb gyönyörűséggel élvezheted szépségedet, mivelhogy a magadfajta csinos leányzónak nem való szerető nélkül élnie.

Felelte erre Giannetta:

- Madonna, te kimentettél engemet atyámnak nyomorúságából, leányod gyanánt neveltél, s emiatt mindenben kedvedet kellene tennem; de ebben az egyben bizony nem tehetek kedved szerint, s azt hiszem, helyesen cselekszem. Ha férjet szerzel nekem, azt én szeretni fogom, de mást sohasem; mivelhogy őseimről semmi egyéb nem maradt rám örökül, csak a becsületem, azt pedig óvni akarom és őrizni életem fogytáig.

A hölgy úgy vette észre, hogy ez a beszéd épp az ellenkezője annak, amit hallani szeretett volna, hogy fiának tett ígéretét megtarthassa, ámbátor okos hölgy létére magában fölöttébb megdicsérte a leányzót, és ekképpen szólott:

- Micsoda, Giannetta? Ha király őfelsége, ki ifjú lovag, szerelmeskedni kívánna veled kicsinyég, mivelhogy oly gyönyörű szép leányzó vagy, vajon te megtagadnád?

Azon nyomban felelte erre a leány:

- Erőszakot elkövethet rajtam a király, de beleegyezésemmel soha nem nyerhetne tőlem mást, csak mi tisztességemmel összefér.

Mostan a hölgy megismerte, milyen a lelke ennek a leánynak, hát nem vesztegette tovább a szót, s az a gondolatja támadt, hogy próbára veti őt; ezért fiának azt mondotta, hogy ha meggyógyult, majd úgy intézi, hogy egy szobába teszi a leánnyal, ő pedig igyekezzék elérni, hogy a leány kedvét töltse, s hozzátette, hogy nem tartaná tisztességes dolognak, ha ő, holmi kerítőnő módjára, maga szólna fiáért, és kérlelné a tulajdon szolgálóleányát. Ez pedig az ifjút semmiképpen meg nem nyugtatta, és állapotja hirtelen sokkal rosszabbra fordult: mikor pedig a hölgy ezt látta, felfedte szándokát Giannetta előtt. De mikor észrevette, hogy sokkal állhatatosabb még, mint annak előtte, elmesélte férjének mindazt, mit eddig tett, s ámbár fölöttébb nehezökre esett, egy értelemmel elhatározták, hogy feleségül adják hozzá a leányt, mert inkább akarták életben látni fiokat, oly asszony mellett, ki nem méltó hozzá, mint holtan asszony nélkül; és sok huzavona után ekképpen cselekedtek. Giannetta igen boldog volt ezen, és alázatos szívvel hálát adott Istennek, hogy nem feledkezett meg róla: de azért soha mást nem mondott, mint hogy ő bizonyos picardiai embernek leánya. Az ifjú meggyógyult, és nem volt hozzá fogható boldog ember, és nagy menyegzőt csapott, és boldog örömökben élt feleségével.

Perotto, ki Walesben maradt az angol király marsalljánál, ugyancsak felnövekedvén, megnyerte urának kegyét, s oly gyönyörű szál derék ifjúvá serdült, hogy nem akadt párja a szigeten: olyannyira, hogy sem tornában, sem lovagjátékokban, sem más fegyveres foglala-

tosságban országszerte senki nem volt, ki felért volna vele; annak okáért mindenkinél híresnevezetesebb ember vált belőle, holott még mindig a picardiai Perottónak nevezték. És valamiképpen Isten nem feledkezett meg húgáról, akként bizonyságot tett felőle, hogy rája is gondolt: tudniillik ama vidéken döghalál támadt s a lakosságnak szinte felét elragadta; azonfölül pedig az életben maradottak java része félelmében más vidékre menekült, miért is az ország valóságos pusztasággá vált. Ebben a pusztulásban ura, a marsall, annak felesége és fia és sok más testvére és unokatestvére és rokona mind meghalálozott, s házanépéből csupán egy eladó leánya maradt s néhány szolgája, közöttük Perotto. Midőn pedig némiképpen szűnt a döghalál, a leány néhány életben maradt földijének örömére és tanácsára férjéül választotta őt, mivelhogy talpraesett és derék ember volt, és úrrá tette mindabban, mi örökségképpen reá maradt. S nem is sok idő múltán, hogy Angolország királya hírét vette a marsall halálának, megismervén a picardiai Perotto jelességét, az elhunytnak helyébe állította őt, és marsalljává tette.

Rövidre fogva ez történt Antwerpen grófjának két ártatlan gyermekével, kiket ő alacsony sorsban elhagyott. És már tizennyolcadik esztendeje múlt, hogy Antwerpen grófja menekülvén Párizsból távozott, és Írországban élte napjait, midőn látván, mely igen megöregedett, s mely sokat szenvedett nyomorúságos életében, feltámadt benne a vágy, hogy, ha ugyan lehet, megtudja, mi lett gyermekeiből. Mivel pedig látta, hogy külsője egészen megváltozott, és érezte, hogy a hosszas testi fáradalmakban sokkal erősebbé vált, mint henye ifjúkorában volt, szegényes és kopott ruházatban távozott attól, kinél oly nagy ideig tartózkodott, s Angolországba ment; ottan pedig ellátogatott oda, hol Perottót hagyta s megtudta, hogy abból marsall lett és nagy úr, s látta, hogy egészséges, erős és szép fiatal férfi: fölöttébb megörvendezett ezen, de nem akarta felfedni magát, mígnem megtud valamit Giannettáról. Annak okáért útnak indult, s meg sem állott, mígnem Londonba érkezett: és ott nagy óvatosan kérdezősködött ama hölgy felől, kinél leányát hagyta és annak állapotja felől, és megtudta, hogy Giannetta ama hölgy fiának felesége: fölöttébb kedve szerint volt ez, és minden elmúlt szenvedéseit csekélynek vette most már, mivel életben lelte gyermekeit, mégpedig jómódban; s mivel kívánta látni leányát, szegény koldus módjára ott őgyelgett a háza körül.

Történt pedig egy napon, hogy megpillantotta őt Giachetto Lamiens, ez volt a neve Giannetta férjének, és megesett rajta a szíve, mivelhogy látta, mely igen agg és szegény ember; parancsolta hát egyik szolgájának, hogy vezesse be házába, és adjon ennie Isten nevében, mit is a szolga szívesen megcselekedett. Giannettának immár több gyermeke volt Giachettótól, kik közül a legidősebb alig múlt nyolcesztendős, s mind valamennyien kimondhatatlanul szép és kedves gyermekek voltak. Ezek pedig, hogy ottan látták enni a grófot, ahányan csak voltak, mind köréje sereglettek, és nagy szívességgel köszöntötték, minthacsak valami titkos erő sugallatára megérezték volna, hogy ez a nagyapjuk. Mivel pedig az tudta, hogy ezek az unokái, szeretettel fogadta és cirógatta őket: miért is a gyermekek sehogy sem akartak tágítani mellőle, ámbátor az, ki felügyelt rájok, szólította őket. Annak okáért Giannetta, hogy ezt meghallotta, kijött a szobából, s odament, hol a gróf volt, s kemény veréssel fenyegette a gyermekeket, hahogy nem engedelmeskednek nevelőjük parancsának. A gyermekek sírva fakadtak, és azt mondták, hogy ők bizony eme derék emberrel kívánnak maradni, ki jobban szereti őket mesteröknél: elmosolyodott erre a hölgy meg a gróf. Mostan pedig a gróf felkelt, s köszöntötte leányát, mint afféle nagyúri hölgyet, de éppenséggel nem úgy, mint atyja, hanem mint valami szegény ember, és csodálatos gyönyörűséget érzett szívében annak láttára. De leánya sem akkor, sem utóbb egyáltalában nem ismerte meg, mivelhogy teljes-tökéletesen megváltozott, tudniillik megöregedett, megőszült, nagy szakállt eresztett, megsoványodott, megbarnult, és akármi máshoz inkább hasonlított, mint a grófhoz. Mikor pedig a hölgy látta, hogy a gyermekek semmi áron nem tágítanak mellőle, s mikor el akarták vinni őket, sírva

fakadtak, mondá a mesternek, hogy hagyja még ottan őket kicsinyég. Miközben a gyermekek ama derék emberrel voltak, történt, hogy Giachetto atyja hazatért, és a nevelőtől értesült ama dolog felől: miért is, mivelhogy nemigen szívelte Giannettát, ekképpen szólott:

- Csak hadd maradjanak ottan, hogy az Isten juttatná őket is ilyen végre: mivelhogy oda húznak, ahonnét erednek. Anyjok révén koldustól származnak, nem csoda hát, ha szívesen időznek koldusok társaságában.

Hallotta eme szavakat a gróf, és fölöttébb bánkódott miattok; de vállat vont, s éppen úgy elviselte emez igazságtalanságot, miként már annyi mást elviselt. Giachetto, ki hallotta, mely nagy ujjongással fogták körül gyermekei ama derék embert, vagyis a grófot, ámbár a dolog neki sem volt ínyére, mégis oly igen szerette őket, hogy mintsem sírva fakadjanak, parancsolta: ha a derék ember valami szolgálatra itt akar maradni, fogadják fel. Az pedig azt felelte, hogy szívesen marad, de egyébhez nem ért, csupán a lovak ápolásához, mivelhogy világéletében ebben foglalatoskodott. Rábíztak hát valamely lovat, s mikor evvel elvégezte dolgát, sietett a gyermekekhez, hogy mulattassa őket.

Miközben a sors ekképpen vezérelte Antwerpen grófját és gyermekeit, miként elmeséltem, történt, hogy Franciaország királya, ki ismételten fegyvernyugvást kötött a németekkel, meghalt, s helyében fiát koronázták királlyá; ennek felesége volt ama hölgy, ki miatt a grófnak száműzetésbe kellett mennie. Ez a király, midőn a németekkel kötött utolsó fegyvernyugvás is lejárt, újra kezdte az elkeseredett háborút; Angolország királya pedig mint új rokona, segítségére nagy sok hadinépet küldött, marsalljának, Perottónak és Giachetto Lamiensnek vezetésével, ki a másik marsallnak fia volt, s velök együtt hadba vonult ama derék ember, vagyis a gróf is; és holott nem ismerték fel, hosszú időn által ott élt a táborban csatlós gyanánt; és ottan derék ember létére tanácsaival és cselekedeteivel sokkalta nagyobb hasznukra volt, mintsem kívánhatták volna tőle.

A háború folyamán pedig történt, hogy Franciaország királynéja nehéz nyavalyába esett; s mivel maga is úgy érezte, hogy a végét járja, megbánta minden bűnét, s alázatosan meggyónt Rouen érsekének, kit mindenki fölöttébb szent és jóságos embernek tartott; s egyéb vétkei során elmondotta neki, mely nagy igazságtalanságot követett el Antwerpen grófjával. De nem érte be azzal, hogy csupán neki mondja el, hanem többrendbeli magas rangú urak előtt is elmondta a történteket, kérvén őket, eszközöljék ki, hogy a grófot, ha ugyan még él, ha pedig nem él, valamelyik gyermekét, méltóságába visszahelyezzék: és kevés idő múltán elköltözött az árnyékvilágból, annak utána pedig nagy tisztességgel eltemették.

Mikor vallomását elmondották a királynak, az előbb fájdalmasan sóhajtozott ama méltatlanságon, melyet a derék férfiún elkövetett, annak utána pedig meghirdette mind egész seregében, azonfölül pedig országszerte is, hogy ha ki Antwerpen grófjáról avagy valamelyik gyermekéről hírt hoz neki, mindegyikért fejenkint busás jutalmat nyer tőle; mivelhogy a királyné vallomása révén ártatlannak tartotta őt abban, mi miatt számkivetésbe ment, és elhatározta, hogy visszahelyezi előbbi rangjába vagy még magasabb méltóságba. Midőn a gróf csatlós állapotában hírét vette emez dolgoknak, és tudta, hogy ez az igazság, azon nyomban Giachettóhoz ment, s kérte őt, hogy vele egyetemben menjen Perottóhoz, mivelhogy fel akarja fedni előttök azt, mit a király kutat. Minekutána pedig mind a hárman együtt voltak, szólott a gróf Perottóhoz, ki már-már arra gondolt, hogy felfedi magát, ekképpen:

- Perotto, eme Giachettónak, ki itt vagyon, felesége a húgod, ki bizony soha nem kapott hozományt; éppen azért, nehogy húgod hozomány nélkül maradjon, úgy akarom, hogy ne más, hanem éppen ő nyerje meg a királytól ama nagy jutalmat, melyet az éretted kitűzött; és

jelentse meg ő, hogy te Antwerpen grófjának fia vagy, s ugyancsak nyerje meg a jutalmat Violantéért, ki a te húgod és az ő felesége, s érettem, Antwerpen grófjáért, ki atyátok vagyok.

Perotto ennek hallatára alaposan szemügyre vette őt, s mindjárt felismerte, és zokogva lábai elé vetette magát, s megölelvén őt, mondá:

- Atyám, véghetetlenül boldog vagyok, hogy viszontlátlak.

Giachettót, mikor előbb hallotta, mit a gróf mondott, annak utána pedig látta, mit Perotto cselekedett, oly nagy csodálkozás és oly nagy öröm lepte meg, hogy azt sem tudta, mihez fogjon; mindazonáltal hitelt adott ama szavaknak és fölöttébb szégyellvén magát sértő szavai miatt, melyekkel a grófot csatlós állapotjában illette, zokogva lábaihoz borult, s nagy alázatosan minden előbbi sértéséért bocsánatát kérte, mit is a gróf jó szívvel megadott neki, annak utána pedig fölemelte. S miután sorra mind a hárman elmesélték egymásnak különb-különb hányattatásaikat, és sokat sírtak és sokat örvendeztek egymással, Perotto és Giachetto más ruhába kívánták öltöztetni a grófot, ki is azt semmi módon meg nem engedte, hanem azt akarta, hogy Giachetto előbb bizonyosságot szerezzen az ígért jutalomról, és hogy ilyen állapotban és ilyen csatlós öltözetben vezesse őt a király elé, hogy azt annál jobban megszégyenítse. Giachetto tehát a gróffal és Perottóval a király színe elé járult, és ajánlkozott, hogy megmutatja neki a grófot és gyermekeit, hahogy a hirdetés szerint megadja neki a jutalmat. A király azon nyomban előhozatta a hármukért kitűzött jutalmat, melytől Giachettónak csak úgy káprázott a szeme; megparancsolta is neki, hogy vigye el, hahogy ígérete szerint valóban megmutatja neki a grófot és gyermekeit. Akkor Giachetto hátrafordult s előrebocsájtotta a grófot, a maga csatlósát, és ekképpen szólt:

- Felséges uram, íme, itt az apa és fia; leánya, ki az én hitvesem, nincsen itt, de Istennek segedelmével hamarosan meglátod őt.

A király ennek hallatára szemügyre vette a grófot, s ámbátor az régi alakjához képest igen-igen megváltozott, mégis, minekutána darab ideig nézegette, felismerte őt; és könnyes szemmel fölemelte, mivelhogy térdre bocsátkozott előtte, és megcsókolta, és megölelte, és nyájasan fogadta Perottót és parancsolta, hogy a grófot azon nyomban ellássák ruházattal, cselédséggel és lovakkal és mindennemű felszereléssel, miként előkelő rangjához illik: mit is azon nyomban megcselekedtek. Ezenfelül a király fölöttébb megtisztelte Giachettót, és mindent tudni kívánt, mi vele eddig történt. Mikor pedig Giachetto átvette a dús jutalmakat annak fejében, hogy felfedte a grófot és gyermekeit, szólott hozzá a gróf ekképpen:

- Vedd mindezt király őfelsége nagylelkűségéből és ne feledd elmondani atyádnak, hogy gyermekeid, vagyis unokái s az én unokáim, anyjok révén nem származnak koldustól.

Giachetto átvette a jutalmakat, és Párizsba hozatta feleségét és napaasszonyát, és odajött Perottónak felesége is: ottan pedig kitörő örömmel találkoztak a gróffal, kit is a király minden jószágába visszahelyezett, s még magasabb méltóságra emelt, mint amelyben előbb volt. Annak utána engedelmével ki-ki megtért otthonába, maga pedig nagyobb dicsőségben, mint valaha is, élt Párizsban mind élete fogytáig.

KILENCEDIK NOVELLA

Genovai Bernabòt megcsalja Ambrogiuolo, miért is elveszti vagyonát, s parancsot ad, hogy ártatlan feleségét megöljék. Az asszony megmenekül, s férfiruházatban szolgálatába áll a szultánnak: felleli a csalót, Bernabòt pedig Alexandriába hozatja, hol is a csaló elveszi büntetését, maga pedig újból női ruhát ölt, s férjével együtt gazdagon megtér Genovába

Minekutána Elisa megható novellájával eleget tett kötelességének, Filoména, a Királynő, ki szépséges és sugár termetű hölgy volt, arca pedig mindenkinél kedvesebb és mosolygósabb, összeszedte gondolatait és megszólalt: - Mivel másnak már nem kell novellát mondani, csupán Dioneónak és nekem, tartsuk meg a vele kötött egyezséget, és előbb én elmondom az enyémet, ő pedig, ki ezt kiváltságképpen kérte, maradjon utolsónak elbeszélésével. - Eme bevezetés után pedig ekképpen fogott hozzá:

- A köznép gyakorta használja ama közmondást: aki másnak vermet ás, maga esik bele; és valószínű, hogy ennek igazságát nem lehetne semminémű okoskodásokkal bebizonyítani, hahogy valóságos esetek nem tennének mellette bizonyságot. Ennélfogva feladatomhoz híven szándokom bebizonyítani nektek, drága hölgyeim, egyúttal azt is, hogy bizony ez a közmondás maga a tiszta színigazság: s bizonyára nem bánjátok meg, ha végighallgatjátok, mivelhogy annak utána óvakodni tudtok majd a csalóktól.

Egyszer Párizsban valamely fogadóban együtt voltak némely dúsgazdag olasz kereskedők, foglalkozásukhoz képest ki ilyen, ki amolyan ügyes-bajos dolgában; midőn egy este, mint rendszerint, jókedvben együtt vacsoráztak, kezdtek különb-különbféle dolgokról beszélgetni: miközben egyik tárgyról a másikra tértek, végezetül szó került feleségeikre, kiket otthon hagytak; és tréfálkozva megszólalt az egyik ekképpen:

- Én ugyan nem tudom, mit csinál az enyém, de azt igenis jól tudom, hogy ha utamba kerül valamely leányzó, ki nekem megtetszik, én bizony sutba dobom feleségem iránt való szerelmemet, és tőlem telhetőleg mindennémű élvezetekben töltöm emezzel kedvemet.

Mondta rá a másik:

- Én is hasonlatosképpen cselekszem, mivelhogy ha azt hiszem, hogy feleségem kalandokat hajszol, valóban azt cselekszi, ha pedig nem hiszem, akkor is azt teszi; annak okáért szemet szemért, amilyen az adjon isten, olyan a fogadj isten.

A harmadik, ki megszólalt, ugyancsak erre a következtetésre jutott; és egy szó mint száz, úgy látszik, valamennyien egyetértettek abban, hogy otthon hagyott feleségeik alaposan kihasználják idejöket. Csupán egy volt, ki ellentmondott, bizonyos Bernabò Lomellin nevezetű genovai, ki erősítgette, hogy Istennek különös kegyelméből neki olyan asszony a felesége, ki oly tökéletes mindama jeles tulajdonságokban, melyeknek illendő meglenniök egy hölgyben, sőt jórészt azokban is, melyek egy lovagban vagy nemes úrfiban megkívántatnak, hogy talán egész Itáliában nem akad párja: mivelhogy teste gyönyörűséges és még igen fiatal és mozgékony és ügyes; és nincs olyan női munka, mint példának okáért selyem kézimunka készítése s más egyebek, melyekben különb ne volna akárki másnál. Ezenfelül nincs olyan apród vagy mondjuk szolga - folytatta -, ki jobban vagy ügyesebben tudna felszolgálni valamely úri asztalnál, mint ahogy ő felszolgál, mivelhogy okos, illedelmes és fölöttébb

szerény. Annak utána még magasztalta, hogy jobban megüli a lovat, különbül bánik a vadászsólyommal és olvas és ír, és jobban érti a számvetést, mint akármelyik kereskedő; és erről sok más egyéb dicséretek után rátért arra, miről itten folyt a szó, esküvel erősítvén, hogy nincs a világon nála tisztességesebb és szemérmetesebb asszony; miért is szentül hiszi, hogy ha ő tíz esztendeig, vagy akár mindörökre távol marad hazulról, az ő asszonya bizony soha nem szűri össze a levet más férfival.

Volt pedig eme kereskedők között, kik ekképpen beszélgettek, valamely ifjú kereskedő, bizonyos Ambrogiuolo nevezetű piacenzai, ki erre az utolsó dicséretre, mellyel Bernabò a feleségét magasztalta, torkaszakadtából elkezdett hahotázni, és gúnyosan megkérdezte, ha vajon a császártól nyerte-é eme kiváltságot, minden emberek közül ő egymaga? Bernabò némiképpen megzavarodott, s azt felelte, hogy nem a császár adta neki e kegyelmet, hanem Isten, kinek valamicskével nagyobb hatalma vagyon a császárénál is. Felelte akkor Ambrogiuolo:

- Bernabò, cseppet sem kételkedem, hogy igaznak hiszed azt, amit mondasz; de mint észrevettem, nemigen figyelted meg a dolgok természetét; mivel nem képzellek oly igen együgyűnek, hogyha megfigyelted volna, nem ismertél volna fel abban olyasmiket, mik arra indítanak, hogy e tárgyban némiképp nagyobb mérséklettel beszélj. Nehogy pedig azt gondold, hogy mi, kik szabadabban szólottunk feleségeinkről, azt hisszük, hogy másféle avagy más fából faragott feleségünk vagyon, mint neked, hanem csupán a természetes megismerés indított arra, hogy ekképpen beszéljünk: minélfogva néhány szót kívánok váltani veled e tárgyban. Én mindig úgy hallottam, hogy a férfi a legnemesebb teremtmény, melyet Isten a halandók sorában alkotott, annak utána pedig az asszony; de a férfi, miként mind közönségesen hiszik, s miként a tények bizonyítják, tökéletesebb; mivelhogy pedig tökéletesebb, minden bizonnyal nagyobb benne a szilárdság és az állhatatosság, miért is a nők általában ingatagabbak; hogy pedig miért azok, azt számos természetes okkal meg lehetne magyarázni, mindazonáltal ezekről mostan beszélni nem óhajtok. Ha tehát a férfiban nagyobb a szilárdság, s mégsem bírja megállni, hogy össze ne szűrje a levet olyan nővel, ki csábítgatja - erről ne is beszéljünk -, de még azt sem, hogy meg ne kívánja az olyant, ki megtetszik neki, s e kívánságon felül tőle telhetőleg meg ne mozgasson minden követ, hogy véle hálhasson, ez pedig nemegyszer esik meg havonta, hanem naponta ezerszer is: hát akkor mit gondolsz, mit tehet egy természeténél fogva is ingatag asszony ama rimánkodások, hízelkedések, ajándékok és ezernyi egyéb mesterkedések ellenében, melyekkel valamely ügyes férfi ostromolja, ki szereti őt? Azt hiszed, megállja a helyét? Mondhatom, akármennyire erősködöl is, nem hiszem, hogy ezt elhiszed, holott magad mondod, hogy a feleséged asszony, s éppúgy húsból és vérből van, mint a többiek. Ha pedig a dolog ekképpen vagyon, neki is ugyanolyanok a vágyai, mint a többieknek, neki is csak ugyanannyi ereje van ellenállni eme természetes ösztönöknek; miért is lehetséges, hogy bár a világ legtisztességesebb asszonya, ő is ugyanazt cselekszi, mint a többi asszonyok; márpedig ami lehetséges, azt nem szabad oly konokul tagadni, vagy az ellenkezőjét állítani, miként te teszed.

Felelvén erre Bernabò mondá:

- Én kereskedő vagyok, nem pedig filozófus, és kereskedő módjára felelek. És azt mondom: jól tudom, hogy megtörténhetik, amit emlegetsz, ostoba asszonyokkal, kikben szemernyi szégyenkezés nincsen; de az okos nők oly szöges gonddal óvják becsületüket, hogy annak védelmében erősebbekké válnak a férfiaknál, kik ilyesmivel ugyan nem törődnek; és éppen ilyen vágású asszony az én feleségem.

Mondta erre Ambrogiuolo:

- Valóban, ha mindannyiszor, valamikor az asszonyok efféle dolgokban sántikálnak, egy-egy szarv növekednék homlokukon, mely bizonyságot tenne afelől, mit elkövettek, elhiszem, hogy édeskevesen adnák fejöket ilyesmire; de nemcsak, hogy szarvuk nem nő, hanem ha van eszük, szemernyit meg nem látszik rajtok, mivelhogy szégyen és becstelenség csak oly dolgokban érheti az embert, melyek nyilvánosak: miért is, ha módjukban vagyon, titokban megteszik, vagy pedig ha el is mulasztják, csupán ostobaságuk miatt cselekszik azt. És mérget vehetsz rá, hogy csak az a nő marad makulátlan, kit vagy soha férfi meg nem környékezett, vagy pedig, hahogy ő vetett szemet férfira; az nem hallgatta meg. És ámbár én természetes és igaz okokból jól tudom, hogy ennek így kell lennie, nem beszélnék ily határozottan, ahogy beszélek, ha nem szereztem volna felőle bizonyságot számos alkalommal és számos asszonyszemélynél. És bizony mondom neked, hahogy én együtt volnék ezzel a te százszor szentasszonyoddal, fogadni mernék, hogy hamar idő múltán rávenném arra, mire már annyi más asszonyt rávettem.

Felelte Bernabò mérgesen:

- Vége-hossza nem volna ennek a szócsatának; te beszélnél, én beszélnék, s a végén csak nem jutnánk semmire. Mivel azonban azt mondod, hogy minden asszony ilyen engedékeny, te pedig oly igen ügyes vagy: hogy meggyőzzelek feleségem tisztessége felől, beleegyezem, hadd vegyék fejemet, ha valaha is rá tudod venni, hogy efféle dologban kedvedet töltse; ha pedig kudarcot vallanál, én nem kívánok egyebet, mint hogy fizess nekem ezer aranyforintot.

Ambrogiuolo, ki már belelovalta magát a dologba, ekképpen felelt:

- Bernabò, én nem tudom, mit csinálnék a fejeddel, ha megnyerném a fogadást; de ha kedved van bizonyságot szerezni arról, amit elmondtam, ezer forintom ellenében tégy a magadéból ötezer aranyforintot, ami bizonyosan nem ér neked annyit, mint a fejed; ámbátor semminémű határidőt nem szabtál, és hajlandó vagyok kötelezni magamat, hogy elmegyek Genovába, és elutazásom napjától számított három hónap alatt megnyerem feleségedtől, hogy kedvemet töltse, és ennek bizonyságául magammal hozom egynémely igen kedves holmiját s annyiféle sok egyéb bizonyítékot, miknek okáért magadnak is be kell majd vallanod, hogy a dolog igaz. De mindezt csak úgy, ha becsületedre megígérted, hogy ezen időn belül nem jössz Genovába, s nem írsz neki semmit e tárgyban.

Bernabò azt felelte, hogy ebbe szívesen belenyugszik; és ámbátor a többi kereskedők, kik ottan voltak, váltig fáradoztak, hogy meghiúsítsák eme fogadást, jól tudván, hogy nagy baj kerekedhetik belőle, mégis eme két kereskedő oly igen nekitüzesedett, hogy tulajdon kezök aláírásával elkötelezték magokat egymásnak, hiába ellenkeztek körömszakadtáig a többiek. Minekutána pedig a szerződést megkötötték, Bernabò ottan maradt, Ambrogiuolo pedig, amilyen gyorsan csak tudott, Genovába utazott.

S hogy néhány napot időzött ottan, és nagy vigyázatosan tájékozódott a hölgynek lakása és viselkedése felől, megtudta azt, amit Bernabòtól hallott s még többet is annál; miért is úgy érezte, hogy ostoba vállalkozásba vágta a fejszéjét. Mindazonáltal megbarátkozott valamely szegény asszonnyal, ki bejáratos volt ama hölgy házába, s kit az igen szeretett; mivel azonban a szegény asszony nem állt kötélnek, pénzzel megvesztegette, s valamely ládában, mely eme célra mesteri módon készült, elvitette magát a hölgyhöz, mégpedig nem csupán annak házába, hanem egyenest a nemes hölgy szobájába; és ottan a jóasszony Ambrogiuolo meghagyása szerint néhány napra a hölgyre bízta a ládát, mintha valahová el kellene utaznia. A láda tehát ott maradt a szobában, s mikor az éjszaka leszállt, s mihelyt Ambrogiuolo úgy vette észre, hogy a hölgy már aluszik, bizonyos mesterkedéssel felnyitotta a ládát, s nesztelenül kijött belőle a szobába, melyben mécses égett. Ekképpen aztán kezdte szemügyre venni a szoba

állapotját, a festményeket s minden egyéb nevezetes dolgot, mi abban volt, s mindent jól emlékezetébe vésett. Annak utána odalopódzkodott az ágyhoz, s látván, hogy a hölgy és mellette kicsiny leánykája mélyen alszik, egészen kitakarta őt, és látta, hogy meztelenül éppen olyan szép, mint ruházatban, de nem látott rajta semminémű jelet, melyet megjelenthetett volna, csupán bal melle alatt volt egy anyajegy, melyet néhány szál aranyszőke pihe környékezett; mikor ezt észrevette, óvatosan betakarta az asszonyt, ámbátor szépségének láttára kedve kerekedett melléje feküdni, s akár életét is kockára vetni. Mindazonáltal nem merte megtenni, mivel hallotta, hogy az asszony efféle dolgokban igen kemény és rideg. Minekutána pedig az éjszaka java részét kényelmesen eltöltötte a szobában, kivett az asszonynak ládájából egy erszényt és egy köpenyt és néhány gyűrűt és egy-két övet, s mindeme tárgyakat betette ládájába, maga is visszabújt abba s megint bezárta, ahogy előbb volt: és ezen módon cselekedett két éjszakán, a hölgy pedig semmit nem vett észre.

Mikor a harmadik nap elkövetkezett, a jóasszony a kapott parancs szerint visszajött ládájáért és visszavitte oda, honnét elhozta: Ambrogiuolo kibújt belőle, ígérete szerint kifizette az asszonyt, és mindama tárgyakkal lóhalálában visszatért Párizsba, még a kikötött határidő előtt. Ottan Bernabò jelenlétében egybegyűjtötte mindama kereskedőket, kik tanúi voltak vitatkozásuknak és fogadásuknak, és elmondotta nekik, hogy megnyerte a fogadást, melyet kötöttek, mivelhogy végrehajtotta azt, amivel dicsekedett: ennek bizonyságául pedig mindenekelőtt leírta a szoba állapotját és a festményeket, annak utána pedig megmutatta ama tárgyakat, melyeket az asszonytól magával hozott, mondván, hogy tőle kapta ezeket. Bernabò elismerte, hogy a szoba olyan, amilyennek mondja, s azonfelül megismeri eme dolgokat, hogy csakugyan feleségének holmijából valók; de hozzátette, hogy a háznak valamely szolgájától is tudomást szerezhetett a szoba minéműségéről, s ugyancsak hozzájuthatott eme tárgyakhoz is; miért is, ha egyebet nem tud mondani, vélekedése szerint ez nem elegendő olyatén beismerésre, hogy elvesztette a fogadást. Mondá azért Ambrogiuolo:

- Igazság szerint ennek elegendőnek kellene lennie; mivel azonban kívánod, hogy egyebet is mondjak, hát jó, mondom. Mondom neked, hogy feleségednek, madonna Zinevrának bal melle alatt jókora anyajegy vagyon, melyet talán hat szál aranyszőke pihe környékez.

Bernabò ennek hallatára úgy érezte, mintha szíven szúrták volna, oly igen nagy volt fájdalma; s ha egyetlen szót sem szólt, egész arcának elváltozása nyilván bizonyságot tett volna afelől, hogy Ambrogiuolo igazat mondott; kisvártatva mégis ekképpen szólott:

- Urak, Ambrogiuolo igazat mondott; annak okáért, mivelhogy nyert, jöjjön hozzám, amikor kedve tartja, és vegye át nyereségét.

És ekképpen történt, hogy a következő napon Ambrogiuolo mind a nyereséget megkapta, Bernabò pedig elutazott Párizsból, s igen acsarkodván feleségére, Genovába ment. Mikor pedig a városhoz közeledett, nem akart oda bemenni, hanem jó húsz mérföldnyire kint maradt, valamely mezei jószágán; egyik szolgáját pedig, kiben fölöttébb megbízott, két lóval és levéllel Genovába küldötte, megírván feleségének, hogy megérkezett, s jöjjön ki hozzá a szolgával; a szolgának pedig nagy titokban meghagyta, hogy mihelyt az asszonnyal alkalmas helyre ér, irgalmatlanul szúrja le, és térjen vissza hozzá. Mikor tehát a szolga Genovába érkezett, és átadta a levelet, és elvégezte megbízatását, az asszony nagy örömmel fogadta, és reggelre kelvén a szolgával együtt lóra szállott, s útnak indult ama birtok felé; s hogy kettesben mendegéltek, s különféle dolgokról beszélgettek, valamely igen mély és magányos szakadékba jutottak, melyet fák és meredek szikla zártak körül. A szolga pedig úgy vélte, hogy ez alkalmas hely, hol bízvást végrehajthatja urának parancsát, kirántotta hát tőrét, s az asszonyt karjánál megragadván, ekképpen szólott:

- Madonna, ajánld Istennek lelkedet, mivelhogy itt vége utadnak: meg kell halnod.

A hölgy a tőr láttára s eme szavak hallatára rémülten kiáltott:

- Kegyelem, az Isten szerelméért! Minekelőtte megölnél engemet, mondd meg, mivel bántottalak, hogy meg akarsz gyilkolni?

- Madonna - felelte a szolga -, engem ugyan semmivel meg nem bántottál; hogy pedig férjedet mivel bántottad meg, én bizony nem tudom; csak ennyit tudok: nekem parancsot adott, hogy emez útban téged irgalmatlanul megöljelek; ha pedig ezt nem tenném, megfenyegetett, hogy felakasztat. Jól tudod, mennyire lekötelezettje vagyok, s vajon hát megtagadhatom-e, hahogy valamit rám parancsol? Isten látja lelkemet, sajnállak, de másként nem cselekedhetem.

Mondotta erre az asszony nagy sírással:

- Jaj, kegyelem, az Isten szerelméért ne légy gyilkosa annak, ki soha téged nem bántott, csak azért, hogy másnak parancsát teljesítsed. Isten, ki mindent lát, tudja, hogy sohasem követtem el olyasmit, miért férjemtől ilyen jutalmat érdemelnék. De mostan hagyjuk ezt; hahogy akarod, kedvére tehetsz Istennek, s egyúttal uradnak is, meg nekem is, olyképpen, hogy veszed ruháimat, s cserébe adod ujjasodat és köpönyegedet; ruházatommal pedig térj vissza urunkhoz, s mondd meg neki, hogy megöltél engemet; én pedig esküszöm életemre, melyet meghagysz nekem, hogy eltávozom innét, s elmegyek messze földre, hol sem ő, sem te, sem ez a környék soha hírt sem hall felőlem.

A szolgának nemigen akaródzott megölnie őt, hát hamarosan meglágyult a szíve; miért is elvette ruháit, s cserébe adta néki egyik ujjasát és köpönyegét, a pénzét azonban meghagyta neki; annak utána pedig kérte, hogy menjen messzire eme környékről, s ott hagyta ama szakadékban, gyalogszerrel, maga pedig urához ment, kinek megjelentette, hogy nem csupán teljesítette parancsát, hanem az asszonynak tetemét otthagyta némely farkasoknak. Kevés idő múltán Bernabò megtért Genovába, s mikor a dolog kitudódott, fölöttébb szidalmazták annak miatta.

Az asszony pedig, ki magányosan és vigasztalanul ott maradt, az éjszaka beálltával tőle telhetőleg elváltoztatta magát, elment a szomszédos kis faluba, ottan valamely vénasszonytól megszerezte azt, amire szüksége volt, majd testére szabta az ujjast és megkurtította, maga ingéből pedig nadrágot varrt, haját lenyírta, s minekutána valóságos matrózzá vedlett, kiment a tengerhez; hol is véletlenül bizonyos katalán nemes úrra bukkant, kinek neve volt szenyor Encararch. Ez hajójáról, mely kissé távolabb volt onnét, már Albában partra szállott, hogy valamely forrásnál frissítse magát; az asszony pedig szóba elegyedett vele, elszegődött hozzá szolgának, és felszállt a hajóra, és Sicurano da Finale néven neveztette magát. Ottan a nemes úr ellátta jobb ruhákkal, ő pedig jól és ügyesen végezte szolgálatát, hogy az fölöttébb megkedvelte.

Nem sok idő múltán történt, hogy eme katalán valamely rakományával Alexandriába hajózott, és némely vándorsólymokat vitt magával, melyeket a szultánnak ajándékozott; minekutána pedig a szultán néhányszor vendégül látta asztalánál, és megfigyelte Sicurano viselkedését, ki mindenüvé elkísérte urát, hogy szolgálatára legyen, megtetszett neki és elkérte őt a katalántól; az pedig, ámbátor nehezére esett, odaajándékozta őt a szultánnak. Sicurano kevés idő múltán derekas viselkedésével éppen úgy megnyerte a szultánnak kegyét és szeretetét, mint ahogy előbb a katalán úrét megnyerte. Idők múltán pedig történt, hogy az évnek bizonyos szakában keresztény és szaracén kereskedők nagy serege gyülekezett egybe vásárra Acri városába, mely akkoriban a szultán hatalma alatt volt; hogy pedig a kereskedők és az áruk biztonságban legyenek, a szultán egyéb hivatalnokain kívül, mindig el szokta oda küldeni valamely fő emberét hadinéppel, hogy ottan őrséget tartson. Hogy pedig ideje elérkezett, elhatározta,

miképpen e megbízatásban Sicuranót küldi, ki már pompásan beszéli nyelvüket; és ekképpen cselekedett. Midőn tehát Sicurano megérkezett Acriba, a kereskedők és áruk mellé állított őrségnek ura- és kapitányaképpen, és ottan ügyesen és gondosan végezte, mi tisztében volt, hogy körüljárt és látta a különb-különbféle szicíliai és genovai és velencei és egyéb olasz kereskedőket, szívesen szóba elegyedett velük, hazájára visszaemlékezvén.

Történt tehát egyszer, hogy amikor betért bizonyos velencei kereskedők bódéjába, egyéb drágaságok között megpillantott egy erszényt meg egy övet, melyekben tüstént felismerte maga holmiját, és igen elcsodálkozott; de arca nyugodt maradt, s nyájasan megkérdezte, kinek a holmija az, s vajon eladó-e. Ott volt Ambrogiuolo da Piacenza, ki valamely velencei hajón jött oda sok áruval, ki is mikor hallotta, hogy az őrség kapitánya megkérdezte, kié ama holmi, előlépett, és mosolyogván mondta:

- Uram, eme holmi enyém, de nem eladó; ám ha tetszik neked, szívesen odaajándékozom.

Sicurano, hogy mosolyogni látta, gyanút fogott, netalán ez valamiről ráismert; mindazonáltal megkeményítvén arcát ekképpen felelt:

- Talán azért mosolyogsz, mivel látod, hogy katonaember létemre efféle asszonyi holmi felől kérdezősködöm?

Mondta rá Ambrogiuolo:

- Uram, nem ezen mosolygok, hanem azon, hogy mi módon szereztem ezeket.

Mondta erre Sicurano:

- Ejnye, az Isten áldjon meg, mondd el hát, hogyan szerezted, ha ugyan nem valami illetlenség.

- Uram - felelte Ambrogiuolo -, eme holmikat bizonyos genovai nemes hölgy, madonna Zinevra nevezetű, Bernabò Lomellin felesége adta nekem egyéb más dolgokkal egyetemben valamely éjszakán, midőn véle háltam, s kérte, fogadnám el azokat az ő kedvéért. Nos hát azért mosolyogtam, mert erről eszembe jutott Bernabò ostobasága, mivelhogy bolond fejjel ötezer aranyforintot tett ezer ellenében, hogy a feleségét nem viszem rá, miképpen kedvemet töltse, de én bizony rávittem, és megnyertem a fogadást; ő pedig, holott inkább önmagát kellett volna megbüntetnie ostobaságáért, mint feleségét olyasmiért, mit minden asszony megtesz, Párizsból visszatért Genovába, s eme dolog miatt, miként hallottam, megölette az asszonyt.

Sicurano ennek hallatára nyomban megértette, mi volt oka Bernabò haragjának irányában, és nyilván megismerte, hogy ez az ember volt minden szenvedésének okozója; és feltette magában, hogy nem engedi elvinnie szárazon. Sicurano tehát úgy mutatta előtte, hogy eme történet fölöttébb tetszik neki, és nagy ravaszul szoros barátságot kötött Ambrogiuolóval, ki is rábeszélésére a vásár végeztén vele és minden holmijával Alexandriába ment, hol Sicurano boltot nyitott neki, és maga pénzéből bőven adott rendelkezésére: mivel pedig Ambrogiuolo ebből nagy hasznot látott, szívesen ott maradt. Sicurano mindenképpen azon fáradozott, hogy meggyőzze Bernabòt maga ártatlanságáról, s mindaddig nem nyugodott, mígnem néhány gazdag genovai kereskedőnek segítségével, kik Alexandriában voltak, bizonyos ürügyeket kieszelvén, el nem érte, hogy Bernabò odautazott: kit is, mivel meglehetős szegénységben volt, titokban valamely barátjánál helyezett el szálláson, mígnem elérkezettnek látta az időt, hogy végrehajtsa azt, mit kitervelt. Sicurano már elmondatta Ambrogiuolóval e történetet a szultán előtt is, amivel a szultánnak nagy élvezetet szerzett; de mivel tudta, hogy Bernabò itt van, tehát alkalmas pillanatban kieszközölte a szultánnál, hogy az maga színe elé hívatta Ambrogiuolót és Bernabòt, hogy Bernabò jelenlétében, ha szépszerével nem megy, hát szigo-

rúsággal kivegye Ambrogiuolóból az igazságot, hogy miképpen is esett ama dolog, mellyel Bernabò feleségéről szólván, dicsekszik. Miért is Ambrogiuolo és Bernabò megjelentek ottan, a szultán pedig többeknek jelenlétében szigorú arccal parancsolta Ambrogiuolónak, hogy mondja meg az igazat, miképpen nyert el Bernabòtól ötezer aranyforintot: és ottan jelen volt Sicurano is, kiben Ambrogiuolo fölöttébb bizakodott, ki azonban még zordonabb arccal megfenyegette őt nagy kegyetlen kínzatással, hahogy nem mondja meg az igazat. Miért is Ambrogiuolo, ki egyiktől is, másiktól is megrettent, némi nógatás után Bernabò és mások jelenlétében világosan elmesélte az egész esetet, amint történt, mivel semmi más büntetéstől nem tartott, mint attól, hogy legfeljebb vissza kell adnia az ötezer aranyforintot és ama holmikat. Minekutána Ambrogiuolo bevégezte mondókáját, Sicurano, mint a szultán akaratának végrehajtója, odafordult Bernabòhoz, és ekképpen szólt:

- Hát te mit cselekedtél feleségeddel eme hazugság miatt?

Felelte neki Bernabò:

- Engem úgy elfutott a méreg pénzem elvesztése miatt, s oly igen röstelltem, hogy feleségem, mint hittem, ilyen szégyent hozott fejemre, hogy megölettem őt egyik szolgámmal, s miként az nékem megjelentette, az asszonyt ott nyomban felfalta valamely farkasfalka.

Minekutána mind eme dolgokat elmondották a szultán színe előtt, ő mindent hallott és megértett, de még mindig nem tudta, hogy Sicurano, ki ezt rendezte és a kérdéseket feltette, hová akar kilyukadni. Ekkor mondá neki Sicurano:

- Felséges uram, nyilván megismerheted, mely büszke lehet ama derék asszony mind szeretőjére, mind hites urára; mivelhogy szeretője elveszi becsületét, s egyúttal hazugsággal belegázol jó hírébe, férjét pedig tönkreteszi; hites ura pedig, ki inkább hisz mások hamisságának, mint az igazságnak, melyet hosszú évek tapasztalatából megismerhetett, megöleti őt, és farkasoknak veti eledelül: és ezenfelül mind a szeretője, mind a férje oly nagy jósággal és szerelemmel van hozzá, hogy bár hosszú időn által együtt vannak vele, egyik sem ismeri fel őt. De hogy igazán megismerjed, mit érdemel mindegyikök, én idehozom az asszonyt eléd és elébük, hahogy megadod nekem ama kegyelmet, hogy megbünteted a csalót, és megbocsátasz a becsapottnak.

A szultán, kinek elhatározott szándéka volt mindenben kedvére tenni Sicuranónak, azt felelte rá, hogy mindenbe beleegyezik, és hívassa be az asszonyt. Bernabò fölöttébb csodálkozott, mivel azt szentül halottnak hitte; Ambrogiuolo pedig már sejtette, hogy csúnya vége lesz a dolognak, és valami sokkal rosszabbtól tartott, mint hogy a pénzt vissza kell fizetnie, s nem tudta, reméljen-e vagy féljen attól, hogy az asszony idejön; mégis nagy álmélkodással várta annak megérkezését. Minekutána tehát a szultán teljesítette Sicurano kérését, ez zokogva térdre vetette magát a szultán előtt, és szinte abban a pillanatban asszonyosra változtatta férfias hangját, és levetkőzvén tettetett férfiasságát, ekképpen szólott:

- Felséges uram, én vagyok ama szegény szerencsétlen Zinevra, ki immár hat esztendeje járom a világot férfiruhában, s kit ím ez aljas Ambrogiuolo hamis és gonosz váddal illetett, kegyetlen és igazságtalan férjem pedig szolgájának kezére adott, hogy megöljön és farkasoknak vessen eledelül.

És keblén feltépte ruháját megmutatván ezt a szultánnak és mind a többieknek; annak utána Ambrogiuolóhoz fordult, s keményen rárivallt, megkérdezvén: ugyan mikor hált vele, miként azzal előbb dicsekedett. Az pedig nyomban felismerte őt, s szégyelletében torkán akadt a szó, és semmit nem felelt. A szultán, ki mindeddig férfinak tartotta őt, ennek láttára és hallatára oly igen elálmélkodott, hogy inkább álomnak, mint valóságnak hitte azt, mit látott és hallott. Mindazáltal, hogy csodálkozása szűnt, megismerte az igazságot, s fölöttébb nagy dicsérettel

magasztalta az eleddig Sicuranónak mondott Zinevra életét és állhatatosságát és erkölcseit és jelességét. És díszes asszonyi ruházatokat hozatott, és hölgyeket adott melléje kíséretül, és kérésére elengedte Bernabònak a megérdemelt halálbüntetést. Ez pedig, hogy felismerte őt, zokogván lábaihoz vetette magát, s könyörgött bocsánatért, mit is az jó szívvel megadott neki, bár férje nem volt méltó reá, és felemelte őt, és gyöngéden magához ölelte férje gyanánt. Annak utána a szultán parancsolta, hogy Ambrogiuolót a városnak valamely kimagasló helyén, napsütésben, kötözzék cölöphöz s mézzel bekenjék, s mindaddig onnét le ne vegyék, mígnem magától leesik. Utána pedig parancsolta, hogy Ambrogiuolónak minden vagyonát az asszonynak adják; az pedig nem volt csekély, mivel többet ért tízezer spanyol aranynál. Maga pedig fényes ünnepséget rendezett, melyen Bernabòt, mint madonna Zinevra férjét és madonna Zinevrát, mint fölöttébb derék asszonyt igen megtisztelte, és drágaságokat, arany és ezüstedényeket és pénzt oly sokat ajándékozott neki, hogy mindez megint csak többet ért tízezer spanyol aranynál. Minekutána pedig az ünnepség véget ért, fölszereltetett nékik valamely hajót, s elbocsátotta őket, hogy visszatérhessenek Genovába, mikor kedvök tartja; hová is dúsgazdagon és nagy örömmel megtértek, ottan pedig nagy tisztességgel fogadták őket, különösképpen madonna Zinevrát, kit már mindenki rég holtnak hitt: ki is szüntelen nagy jelességben és becsületben élt mind élte fogytáig. Ambrogiuolót pedig még ugyanaz napon, melyen a cölöphöz kötözték és mézzel bekenték, szörnyű kínok között nem csupán megölték a legyek és darazsak és bögölyök, melyekből rengeteg vagyon amaz országban, hanem mind csontjáig húsát lerágták: fehérlő csontjai pedig, melyek az inakon függtek, mivelhogy senki hozzájuk nem nyúlt, még hosszú ideig hirdették aljasságát, mindenkinek, ki csak látta azokat. És ekképpen valóban ő esett verembe, melyet másnak ásott.

TIZEDIK NOVELLA

Paganino da Monaco elrabolja Ricciardo da Chinzica feleségét;
ki is midőn megtudja, hol az asszony, odamegy, barátságot köt Paganinóval,
visszakéri tőle feleségét, az pedig hajlandó visszaadni néki,
ha az asszony is úgy akarja. Az asszony nem akar férjével menni,
és Ricciardo halála után feleségül megy Paganinóhoz

A tisztes társaság minden tagja fölöttébb magasztalta a gyönyörű novellát, melyet Királynőjük elbeszélt, különösképpen pedig Dioneo; ő volt az egyetlen, kinek még ma novellát kellett mondania. Minekutána tehát nagyon megdicsérte az előbbi novellát, ekképpen szólott:

- Szépséges hölgyeim, a Királynő novellájának bizonyos része arra indított, hogy megváltoztassam szándékomat, és más novellát mondjak el nektek, nem azt, melyet akartam; ez pedig Bernabò ostobasága volt, mely rá nézve jól végződött ugyan; mert miként ő, a többi emberek is mind elhitetik magokkal, mit ő oly szentül hitt, hogy ha a világot járják, és egyszer egy, másszor más nővel töltik kedvöket, azzal áltatják magokat, hogy otthon hagyott feleségeik ölbe tett kézzel üldögélnek, mintha bizony nem tudnók, holott közöttük jövünk a világra és nevelkedünk, miféle dolgokon jár az eszük. A történettel pedig, melyet elmondok, bebizonyítom nektek, mely igen nagy az ilyen emberek ostobasága s egyúttal mennyivel nagyobb azoké, kik azt képzelik, hogy üres fecsegéssel lehetségessé teszik azt, ami számukra lehetetlen, s abban fáradoznak, hogy mást is olyanná tegyenek, mint ők maguk, holott ilyesmit nem tűr annak természete, kit kényszeríteni kívánnak.

Tehát volt egyszer Pisában egy bíró, ki inkább meg volt áldva értelmességgel, mint testi erővel, bizonyos Ricciardo da Chinzica nevezetű, ki talán abban a hiszemben, hogy ugyanolyan fajta munkálkodással, minőt tanulmányainak szentelt, feleségét is kielégítheti, dúsgazdag ember lévén, mindenáron abban fáradozott, hogy szép és fiatal asszonyt szerezzen feleségül, holott ha úgy tudott volna vigyázni a maga érdekére, mint a máséra, mind a szépségtől, mind a fiatalságtól óvakodnia kellett volna. És célját el is érte, mivelhogy Lotto Gualandi uram feleségül adta hozzá egyik leányát, kinek neve volt Bartolomea, egyik legcsintalanabb és legcsinosabb leányzó Pisában, ahol is kevés asszonyszemélyen akadhat meg a férfinép szeme. Minekutána tehát a bíró a leányt nagy vigadozással házába vitte, s fényes és pompás menyegzőt tartott, a nászéjszakáján nekirugaszkodott, és egyetlenegyszer megölelte a leányt, már csak azért is, hogy asszonnyá tegye, de kevés híján még ez egyszer is szégyent vallott; annak utána pedig reggelre kelvén, sovány és kiaszott ember lévén, ki nemigen bírta szusszal, ürmössel és üdítő csemegékkel s efféle miegymással igyekezett lelket verni magába.

Nos hát, bíró uram most már nagyobb gonddal kímélte erőit, mint annak előtte, s kezdte feleségét tanítgatni valamely ábécés-gyermekeknek való kalendáriumból, melyet valamikor talán Ravennában szerkesztettek. Tehát az ő magyarázata szerint nem volt nap, melyre soksok, de legalábbis egy ünnep ne esett volna, ezeknek tiszteletére pedig, mint különbkülönbféle okokkal bizonygatta, férfinak és nőnek tartózkodnia kell az efféle érintkezésektől; ezekhez járultak a böjtök és kántorböjtök s az apostolok és ezernyi egyéb szentek vigíliái és a péntek és szombat és az úrnapja és az egész nagyböjt és bizonyos holdnegyedek és számos egyéb kivételek, mivel talán abban a hiszemben volt, hogy éppen úgy munkaszünetet kell tartani az asszonnyal az ágyban, miként ő tartott néhanapján a polgári perek tárgyalásában. Eme rendet pedig (nem csekély bánatára az asszonynak, kihez alig nyúlt egyszer is havonta, s

akkor is csak ímmel-ámmal) hosszú időn által megtartotta, s mindenkor fölöttébb vigyázott, nehogy valaki megismertesse Bartolomeával a hétköznapokat, valamint ő megismertette az ünnepeket.

Történt pedig, hogy valamely forró napon Ricciardo uramnak kedve kerekedett kirándulni egyik gyönyörű nyaralójába a Monte Nero szomszédságába, és ottan a friss levegőn néhány napot eltölteni, és magával vitte szépséges feleségét is.

Miközben tehát ottan voltak, hogy némiképpen szórakoztassa az asszonyt, valamely napon halászatot rendezett, és két csónakon, egyikben maga a halászokkal, másikban az asszony egyéb hölgyekkel, kimentek megnézni azt, s a mulatság igen vonzotta őket; és észre sem vették, hogy néhány mérföldnyire beeveztek a tengerre. És miközben egyre figyelmesebben nézelődtek, hirtelen ott termett egy gályán Paganino da Mare, akkoriban hírhedt kalóz, s a bárkák láttára feléjük irányította a gályát; ők pedig nem tudtak oly hirtelenséggel menekülni, hogy Paganino el ne érte volna ama csónakot, melyben a hölgyek voltak; mikor pedig a szépasszonyt megpillantotta, már csak őt akarta, és Ricciardo uram szeme láttára, ki már a parton volt, a gályába emelte a hölgyet s elvitorlázott.

Mondanom sem kell, hogy ennek láttára mely igen megszomorodott bíró uram, ki is oly féltékeny volt, hogy feleségét még a szellőtől is féltette. Keresetet adott be a kalózok gyalázatossága miatt Pisában is, másutt is, de nem volt foganatja, mivel úgysem tudta, ki rabolta el feleségét, s hová vitte. Paganino a szépasszony láttára fölöttébb kellemesen érezte magát; mivel pedig nem volt felesége, feltette magában, hogy megtartja, s mert az asszony keservesen sírt, kezdte édesdeden vigasztalni őt. Hogy pedig az éjszaka leszállt, s ő már régen elvesztette kalendáriumát, s mindennémű ünnep meg munkaszünet rég kiment fejéből, kezdte az asszonyt cselekedetekkel vigasztalni, mivel úgy vette észre, hogy napközben mondott szavai édeskeveset használtak; ezen a módon pedig oly igen megvigasztalta őt, hogy az a bírót a törvényeivel együtt mindenestül elfeledte, minekelőtte még Monacóba érkeztek volna, és Paganinóval kimondhatatlan örömökben töltötte napjait. Az pedig Monacóba vitte őt, s ama vigasztalásokon felül, melyekben nappal és éjjel részesítette, nagy tisztességben felesége gyanánt tartotta. Bizonyos idő múltán Ricciardo uram hírét vette, hol vagyon felesége, s mivel forrón vágyódott utána, és úgy hitte, hogy rajta kívül senki más nem tudná rendjén elvégezni eme dolgot, elhatározta, hogy ő maga megyen érte, azzal a szándékkal, hogy szívesen áldoz akármennyi pénzt is kiváltására; hajóra szállt tehát, Monacóba ment, s ottan látta az asszonyt, az asszony meg őt; az pedig estére kelvén elmondotta a dolgot Paganinónak, s értésére adta férje szándokát. Mikor másnap reggel Ricciardo uram megpillantotta Paganinót, hozzája szegődött, s hamarosan meleg barátságot mutatott irányában, miközben Paganino tettette magát, mintha nem ismerné őt, és várta, hová akar kilyukadni. Miért is Ricciardo alkalmas pillanatban tőle telhető nyájassággal fölfedte előtte jövetelének okát, s kérte, hogy követeljen tőle, amit csak akar, s annak fejében adja vissza feleségét. Felelte erre Paganino derűs ábrázattal:

- Uram, Isten hozott. Hogy rövidre fogjam válaszomat, mondom neked: igaz, hogy házamban van egy ifjú hölgy, de nem tudom, vajon a te feleséged-e, avagy másé, mivelhogy téged nem ismerlek, s őt is csak annyiban ismerem, amennyiben bizonyos ideje már itt vagyon házamban. Ha te, mint mondod, a férje vagy, és, mivelhogy szeretetre méltó nemes úrnak látszol, elvezetlek hozzá, s bizonyosra veszem, hogy nyomban meg fog ismerni; ha ő megerősíti azt, mit te mondasz, és veled akar menni, akkor éppen azért, mivelhogy oly igen szeretetre méltó ember vagy, annyit adsz majd érette váltságul, amennyit akarsz; hahogy azonban nem így van a dolog, hitványság volna elvenned őt tőlem, mivelhogy én fiatalember

vagyok, s éppúgy tarthatok magamnak asszonyt, mint más, kiváltképp pedig őt, kinél kedvesebbet világéletemben még nem láttam.

Mondotta akkor Ricciardo:

- De bizony, hogy az én feleségem, s ha elviszel hozzá, magad is meg fogod látni: tüstént a nyakamba ugrik; éppen ezért belenyugszom abba, mit te magad megszabsz.

- Akkor hát gyerünk - szólott Paganino.

Elmentek tehát Paganino házába, megállapodtak valamely teremben, Paganino pedig behívatta az asszonyt, ki is díszes ruházatban és felékesítve kilépett az egyik szobából, odajött Ricciardóhoz, de csak úgy köszöntötte Ricciardót, mint ahogy valamely idegen embert köszöntött volna, ki Paganinóval annak házába ellátogatott. A bíró ennek láttára, holott azt várta, hogy az asszony kitörő örömmel fogadja, fölöttébb elcsodálkozott, s ekképpen töprenkedett magában: „Talán a búbánat és a nagy fájdalom, mely az ő elvesztése óta emészt, oly igen megváltoztatott, hogy nem ismer rám.” Miért is imígyen szólott:

- Asszony, drága mulatság volt nékem ama halászat, melyre elvittelek, mivelhogy életemben nem éreztem még olyan fájdalmat, amilyen azóta gyötör, hogy elvesztettelek; és úgy látszik, nem ismersz rám, mivelhogy oly idegenül szólasz hozzám. Hát nem látod, hogy én vagyok a te Ricciardód, ki azért jöttem ide eme házba, melyben most vagyunk, hogy megfizessem ím ez nemes úrnak, amit kíván, annak fejében, hogy visszakapjalak és hazavigyelek; ő pedig oly kegyes, hogy visszaad nekem, s még a váltságot is magam szabhatom meg.

Az asszony feléje fordult, finoman elmosolyodott és mondá:

- Uram, hozzám beszélsz? Vigyázz, össze ne tévessz valakivel, mivel én sehogy sem emlékszem rá, hogy valaha is láttalak.

Szólott pedig Ricciardo:

- Vigyázz a szavadra, nézz meg jól: ha megerőlteted az emlékezetedet, bizony megismersz, hogy én vagyok a te férjed, Ricciardo da Chinzica.

Felelte az asszony:

- Uram, bocsáss meg, talán nem is olyan illendő, mint képzeled, hogy túlságosan nézegesselek, mindazonáltal annyira már mégis megnéztelek, hogy bizonnyal tudom: soha életemben nem láttalak.

Ricciardo uram gondolta magában, hogy az asszony csupán Paganinótól való féltében cselekszik ekképpen; s nem akarja füle hallatára megvallani, hogy ismeri őt: kisvártatva tehát engedelmet kért Paganinótól, hogy négyszemközt szólhasson az asszonnyal szobájában. Paganino azt felelte, nem bánja, de csak azzal a feltétellel, hogy akarata ellenére nem szabad megcsókolnia az asszonyt; ennek pedig szólott, hogy menjen a vendéggel szobájába és hallgassa meg, amit mondani akar, és feleljen neki tetszése szerint. Hogy tehát az asszony és Ricciardo kettesben a szobába mentek, alighogy leültek, Ricciardo uram ekképpen adta fel a szót:

- Ejnye, szívem-életem, édes lelkem, reménységem, hát nem ismered meg a te Ricciardódat, aki téged a világ minden kincsénél jobban szeret? Hogyan lehet ez? Hát oly igen megváltoztam? Ej, szépséges szemem világa te, nézz meg hát egy kicsit jobban.

Elkacagta magát erre az asszony, szavába vágott és mondá:

- Jól tudod, nem vagyok oly feledékeny, hogy ne ismernélek meg; te vagy férjem, Ricciardo da Chinzica úr; te azonban, míg veled voltam, bizonyságát adtad, hogy igen rosszul ismersz,

mivel ha oly igen bölcs ember voltál vagy lettél volna, amilyennek magadat hánytorgattad, annyi eszednek csak kellett volna lennie, hogy lássad: mely fiatal és friss és tűzrőlpattant menyecske vagyok én, és ennélfogva tudnod kellett volna, mire fáj a foguk ruházaton és ennivalón kívül a fiatal asszonyoknak, hahogy szégyenkezésökben szóval nem is mondják; hogy pedig te miként vitézkedtél e dologban, magad is jól tudod. És ha jobban kedvedre volt a törvényeknek, mint feleségednek tanulmányozása, nem kellett volna megházasodnod; mivelhogy én soha nem úgy néztem rád, mint bíróra, hanem mint holmi ünnepi kikiáltóra, oly igen tudtad mind az ünnepnapokat és a böjtöket és a vigíliákat. És mondom neked, hogy ha annyi ünnepet engedtél volna tartani ama munkásoknak, kik birtokaidon dolgoznak, amennyit engedtél annak, kinek az én csekély szántóföldecskémet kellett volna megművelnie, bizony soha egyetlen szem gabonát nem arattál volna. Istennek akaratja szerint, kinek ifjúságom láttán megesett szíve rajtam, ráakadtam arra a férfira, kivel eme szobában lakozom, melyben nem tudjuk, mi az ünnepnap (értem amaz ünnepnapokat, melyeket te oly sűrűn megtartottál, buzgóbban szolgálván Istennek, mint asszonyodnak), és ennek a küszöbét ugyan soha át nem lépi sem szombat, sem péntek, sem vigília, sem kántorböjt, sem holmi végevárhatatlan nagyböjt, s mi több, itten nappal és éjjel folyik a munka, és bizony köpülünk, és mondhatom, hogy ma éjjel is, mind a hajnali harangszóig, nem egyszer ám, hanem egyfolytában végeztük ama dolgot. Annak okáért szándékom véle maradni és munkálkodni, míg ifjú vagyok; az ünnepeket és a bűnbocsánatokat és a böjtöket pedig akkorra hagyom, ha majd megöregszem; te pedig Isten hírével szedd a lábadat, és lódulj innét, s ünnepelj nélkülem, amennyit csak jólesik.

Ricciardót eme, szavak hallatára kimondhatatlan fájdalom fogta el, s hogy az asszony elhallgatott, ekképpen fogott szóba:

- Ejnye, édes lelkem, miféle beszéd ez? Hát nem tekinted szüleid és magad becsületét? Hát továbbra is itt akarsz maradni halálos bűnben emez embernek rongyaképpen, inkább, mint Pisában feleségemül? Ez; hahogy rád un, nagy szégyenedre világgá kerget: én pedig mindig szeretni foglak, s akarván-akaratlan mindig úrnője maradsz házamnak. Hát szabad-é eme parázna és becstelen gerjedelmed miatt odadobni becsületedet és engem, ki tulajdon életemnél is jobban szeretlek? Ej, édes reménységem, ne beszélj tovább ekképpen, inkább gyere velem; mostantól fogva, mivelhogy tudom, mire fáj fogad, majd megfeszítem minden erőmet: annak okáért, édes kincsem, változtasd meg szándékodat, s jöjj velem, mivel nem volt jó napom azóta, hogy tőlem elraboltak.

Felelte erre az asszony:

- Nincs szükség rá most, eső után köpönyeg, hogy bárki is jobban törődjék nálam az én becsületemmel: tették volna meg a szüleim akkor, mikor hozzád adtak; ha pedig akkor nem törődtek az én becsületemmel, nekem most semmi kedvem törődni az övékkel; s ha mostan halálos bűnben vagyok, azért még éppenséggel nem vétkeztem halálra magamat; hát ne törődj vele többet, mint én magam. És bizony mondom neked, hogy itten Paganino feleségének érzem magamat, Pisában pedig a te rongyodnak éreztem magamat, ha meggondolom, hogy holdnegyedek szerint és geometriai méricskélések szerint lehetett csak összehozni planétáinkat, holott Paganino itten álló éjszakán át karjaiban tart engemet, és csak a Jóisten a megmondhatója, miképpen szorongat és harap és tépáz engemet. Azt is mondod, hogy majd megfeszíted minden erődet: de hát mivel? Talán azzal, hogy háromszor nekirugaszkodol és addig nyomorgatod, míg lelket versz belé? Képzelem, milyen derék lovag vált belőled, mióta nem láttalak! Menj csak és feszítsd meg minden erődet, hogy eltengődjél; mert úgy veszem észre, csak hálni jár beléd a lélek, olyan kiaszott és nyavalyás a képed. Továbbá mondom neked, hogy ha ez az ember egyszer elbocsát engemet (bár vélekedésem szerint nem is gondol

ilyesmire, hahogy én maradni akarok), eszem ágában nincs visszatérni hozzád, kiből, akárhogy nyomkodnálak is, cseppnyi levet ugyan ki nem facsarhatnék; mivel pedig véghetetlen káromra és hasznomra nálad már voltam egyszer, másfelé próbálok majd szerencsét. Újra mondom tehát neked, hogy itt nincsen sem ünnep, sem vigília, miért is itt akarok maradni; annak okáért szedd a lábadat ízibe, és menj Isten hírével, mert különben sikoltozni fogok, hogy erőszakot akarsz elkövetni rajtam.

Ricciardo uram látta, hogy dolga balul ütött ki, s akkor végre megismerte ostobaságát, hogy kimerült ember létére fiatal feleséget vett; tehát bánatosan és szomorúan kisompolygott a szobából, s még bőségesen a lelkére beszélt Paganinónak, de mindez bizony hajítófát sem ért; utoljára dolgavégezetlenül otthagyta az asszonyt, visszatért Pisába, s fájdalmában elméje oly igen megháborodott, hogy Pisában sétálván, ha valaki köszöntötte, avagy valamely kérdést intézett hozzá, csupán ennyit felelt rá:

- Az a gonosz csont nem akar ünnepet tartani!

S nem sok idő múltán meghalálozott. Mikor Paganino ennek hírét hallotta, törvényes hitvese gyanánt feleségül vette az asszonyt, mivel tudta, mely nagy szerelemmel viseltetik irányában, és bizony soha nem nézte, vajon ünnep van-e, nem is tartott vigíliát, sem nagyböjtöt, hanem munkálkodtak, mígnem megroggyantak lábaik, és gyönyörűségben töltötték napjaikat.

Annak okáért, kedves hölgyeim, úgy vélem, hogy Bernabò Ambrogiuolóval folytatott vitájában visszájáról fogta meg a dolgot.

Emez novella úgy megnevettette az egész társaságot, hogy senki sem volt, kinek bele ne fájdult volna az állkapcsa, s mind a hölgyek egy értelemmel mondogatták, hogy Dioneónak igaza van, Bernabò szamár volt. De mikor a novella bevégződött, és a kacagás elült, a Királynő észbe vette, hogy az idő már későre jár, és valamennyien elmondották novellájokat, s uralkodása is véget ért; a megszabott rend szerint tehát levette a koszorúját, Neifile fejére helyezte azt, és vidám arccal ekképpen szólott:

- Kedves társnőm, immár légy te Királynője e kicsiny népnek.

És leült helyére. Neifile némiképpen belepirult a megtiszteltetésbe, mely érte, s arca olyanná vált, mint a friss áprilisi vagy májusi rózsa, mely napkeltekor nyílik, s hajnalcsillag gyanánt sugárzó ábrándos szemeit kissé lesütötte. De minekutána elült a többieknek hangos helyeslése, mely bizonysága volt a Királynő iránt érzett hajlandóságuknak, Neifile is megemberelte magát, s rendes helyéről kissé magasabbra ülvén, megszólalt:

- Mivel úgy fordult, hogy én vagyok Királynőtök, nem térek el ama módtól, melyet megtartottak elődeim, kiknek kormányzását engedelmességtek által helyesnek elismertétek; annak okáért szándékom rövidre fogva elétek terjesztem, s ha tanácstok javallja, cselekedjünk aszerint.

Miként tudjátok, holnap péntek, holnapután pedig szombat vagyon, s e napokat nemigen kedvelik a legtöbben, amaz eledelek miatt, melyeket e napokon enni szokás; különben is a péntek tiszteletre méltó, tekintettel Arra, ki üdvösségünkért e napon szenvedett és halt meg; miért is helyesnek és fölöttébb tisztesnek tartanám, ha eme napon Istennek tiszteletére inkább imádságokkal, mint elbeszélésekkel foglalkoznánk. Szombaton pedig szokása az asszonynépnek megmosnia fejét, és megtisztogatni minden portól, minden szennytől, mely az egész elmúlt hét munkájában rája rakódott; s ugyancsak szokás Isten Fia Szűz Anyjának tiszteletére böjtöt tartani, és máris előre mindennémű munkától tartózkodni, a következő vasárnap tiszteletére; mivel pedig eme napon sem tudjuk rendben folytatni megkezdett életmódunkat, úgy vélem, helyes volna eme napon is szünetet tartanunk az elbeszélésekben. Annak utána pedig,

mivel akkorra már négy napot töltöttünk itten, hahogy elejét akarjuk venni, hogy idegen emberek meglepjenek bennünket, alkalmatosnak tartanám elköltözni innét, és máshová menni; már ki is gondoltam, hogy hová, és intézkedtem is. Ottan vasárnap a szundítás után majd együtt leszünk, s ekképpen elegendő időtök lesz a gondolkodásra; mivel pedig ma tág körben mozogtak elbeszéléseink, jó lesz, ha kissé megszorítjuk a novellák körét, és a szerencsének sokféle végzései közül csak egyről fogunk beszélni; s én úgy gondoltam, hogy olyan emberekről beszéljünk, kik ügyességök révén valamely igen kívánt dolgot megnyertek, vagy visszaszerezték azt, amit elvesztettek. Ki-ki gondoljon ki valamely elbeszélést eme tárgyban, mely a társaságnak hasznos vagy legalábbis mulatságos lehet; Dioneo kiváltságát pedig továbbra is épségben tartjuk.

Valamennyien dicsérték a Királynő beszédét és szándokát, és elhatározták, hogy így legyen. Az pedig ezen után hívatta udvarmesterét, és gondosan utasította, hol terítse meg estére az asztalokat, s mit tegyen később, uralkodásának egész ideje alatt; ennek végeztével pedig a társasággal együtt felállott, s engedelmet adott, hogy ki-ki azt tegye, amit akar. Nekivágtak hát a hölgyek és a férfiak egy kis kertnek, és minekutána ottan kicsinyég szórakoztak, mikor a vacsora ideje elérkezett, vidám hangulatban és élvezettel megvacsoráztak; asztalbontás után a Királynő parancsa szerint Emilia vezette a táncot, Pampinea pedig, kinek a többiek felelgettek, valamely dalt énekelt, amint következik:

Melyik hölgy énekelje, hogy ha én nem
Hogy megtaláltam földi üdvösségem?

Jöjj hát, boldogságom szerzője, Ámor,
S kútfője minden üdvnek és reménynek,
Daloljunk most mi ketten,
De nem sóvárgásról, vágyakozásról,
Melyek múltán, lám édes öröm éltet,
De lángokról, melyekben
Égvén, parázslok, s élek önfeledten,
S imádlak téged, kedves istenségem!

Szemem elé, Ámor, te állítottad
Már első nap, midőn tüzedbe léptem,
Azt a dicső leventét,
Kinél szebbet, izzóbbat, bájosabbat
A földön nem találnék semmiképpen,
Hiába is keresnék:

Ettől gyúltam ki úgy, hogy most szeretnék
Uram, veled dalolni Róla szépen.

Az, hogy legfőbb üdvöm ebben találom,
S ahogy én szeretem, éppúgy szeressen:
Mind a te műved, Ámor.
Mert bírtam már szerelmem evilágon,
S remélem, békességem lesz a mennyben,
A hűség jóvoltából,
Mely hozzá fűz - az Úr, ki szent honából
Látja mindezt, tán megengedi nékem.

Ennek utána még több dalt is énekeltek, és több táncot ellejtettek, s különb-különb hangszereken játszottak. Mikor pedig a Királynő úgy vélte, hogy már ideje a lenyugvásnak,

fáklyás szolgák mindegyiküket szobájába kísérték; a következő két napon pedig ama dolgokban foglalatoskodtak, melyekről a Királynő előbb szólott, s nagy sóvárgással várták a vasárnapot.

Végződik a Dekameron második napja

Harmadik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON MÁSODIK NAPJA: KEZDŐDIK A HARMADIK, MELYEN NEIFILE URALKODÁSA ALATT OLY EMBEREKRŐL FOLYIK A SZÓ, KIK VALAMELY FÖLÖTTÉBB KÍVÁNATOS DOLGOT ÜGYESSÉGÖKKEL MEGNYERTEK, AVAGY VISSZASZEREZTÉK, MIT ELVESZTETTEK

A bíborpiros hajnal a nap közeledtére kezdett már halványodni, midőn vasárnap a Királynő felkelt, és felkeltette egész társaságát, s minekutána az udvarmester jóval korábban előreküldött ama helyre, ahová készültek, mindennémű alkalmatos dolgokat s egy szolgát, ki ottan előkészítse a szükségeseket, látván, hogy a Királynő már fent van, hamarosan minden egyéb dolgot összecsomagoltatott, felszedte a sátorfát, s a poggyásszal és az ottan maradt cseléd-séggel megindult a hölgyek és az urak nyomában. Tehát a Királynő a hölgyek és a három ifjú kíséretében lassú léptekkel, miközben számtalan fülemüle és egyéb madárka szálldogált előttök dalolva, megindult nyugat felé, valamely járatlan ösvényen, melyet zöldellő fű és virágok borítottak, melyek a rájuk tűző napsugárban sorra nyiladoztak; és csevegve, tréfálkozva és kacagva alig haladtak többet kétezer lépésnél, még jóval kilenc óra előtt társaságát gyönyörűséges és pompás palotához vezette, mely a síkságból kiemelkedő dombocskán állott. Miután beléptek s bejárták az egészet, lelkesen magasztalták a tiszta és ékes szobákat, amelyek zsúfolva voltak illendő berendezéssel; a palota urát pedig fölöttébb nagyszerű embernek ítélték. Annak utána lementek, s a tágas és derűs udvar, a pompás borokkal teli pincék és a jéghideg víz láttán, mely bőven ömlött ottan, még jobban magasztalták. Később, minthacsak pihenésre vágyakoztak volna, letelepedtek valamely erkélyen, honnét az egész udvart végigláthatták; az pedig mind telides-teli volt az év ama szakában nyíló virágokkal és lombokkal; és máris jött az ügyes udvarmester, s drága csemegékkel és pompás borokkal kínálta és üdítette őket.

Annak utána kinyittatták a palota oldalában elterülő kertet, melyet körös-körül fal övezett, és beléptek abba; és alighogy beléptek, feltárult előttük az egésznek csodálatos szépsége, s kezdték azt apróra szemügyre venni. Körös-körül és benne is minden irányban széles utak húzódtak, mind nyílegyenesen, s valamennyi fölé szőlőlugas borult, melyek ez esztendőre szemlátomást bő termést ígértek; akkor éppen mind virágzottak, s oly erős illatot árasztottak az egész kertben, hogy a kertben nyíló egyéb virágok illatával egybekeveredvén, úgy érezték, mintha Kelet minden illatos fűszerét szagolnák; az utakat pedig oldalt véges-végig fehér és piros rózsák és jázminok lugasa szegte; miért is nem csupán reggel, hanem akkor is, midőn a nap már magasabban járt, mindenütt illatos és üdítő árnyékban sétálhattak, hogy a napsugár nem is érte őket. Hosszadalmas volna elmesélni, mennyi és milyen virág volt ama helyen, és hogyan voltak elrendezve: de nincs egyetlen nemesebb fajta sem, mely a mi égövünk alatt tenyészik, hogy ne lett volna ott nagy bőségben. A kertnek közepében pedig zsenge füvű rét terült (s ez még sokkalta gyönyörűbb volt, mint benne akármi más), melynek zöldje szinte feketének látszott, s melyet ezernyi-ezerfajta virág tarkított, körös-körül pedig zöldellő és dús narancs- és citromfák szegték, rajtuk még az érett gyümölcs és az éretlen, sőt a virágok is; s ezek nem csupán kellemes árnyékot nyújtottak a szemnek, hanem a szaglásnak is gyönyörűséget szerzettek.

Eme rétnek közepében vakító fehér márványból csodálatos faragott képekkel ékes szökőkút emelkedett. Abban pedig, nem tudom, természetes vagy mesterséges úton-módon, valamely alakból, mely a közepére helyezett oszlopon állott, oly bőségben szökött a víz az ég felé, hogy jóval kevesebb akár malmot is hajthatott volna, annak utána pedig kellemetes csobogással

visszahullott a tiszta vizű medencébe. Az a víz pedig (mely kicsordult a medencéből) rejtekúton, mesteri módon vágott szép kis csatornákon kifolyt a rét végébe, hol felbukkant és körülövezte azt; onnan hasonlatos csatornákon szétágazott szinte a kertnek minden részébe, végezetül pedig meggyülemlett valamely helyen, és kifolyt a szépséges kertből, s kristályosan leereszkedett a síkságra, de minekelőtte még patakká vált volna, roppant erővel és a tulajdonos nem csekély hasznára, két malmot hajtott. Ez a remekül berendezett kert, a virágok és a szökőkút, a belőle kibuggyanó kis erecskékkel, oly gyönyörűséget szerzett mind a hölgyek s a három ifjú szemének, hogy valamennyien egy értelemmel hangoztatták: ha lehetne a földön Paradicsom, azt el sem tudják képzelni másképpen, mint amilyen ez a kert, s el sem tudják gondolni ezen felül, mi egyéb szépséggel lehetne még megtetézni.

Miközben tehát nagy gyönyörűséggel kószáltak a kertben, különb-különbféle gallyakból szép koszorúkat fontak, s hallgatták énekelni a madarakat, melyek talán százféle hangon daloltak, minthacsak versenyezni akartak volna egymással; és akkor észrevettek valamely andalító gyönyörűséget, melyet a többiek miatt érzett meglepetésükben mindeddig nem vettek észre; tudniillik láttak hemzsegni a kertben valami százfajta szép állatot, s mutogatták őket egymásnak: itten tengeri nyulak bukkannak fel, amott nyulak futnak, máshol őzek heverésznek, ismét más helyen fiatal szarvasok legelésznek, mindezen felül számos egyéb fajtája az ártalmatlan állatoknak, mindegyik maga kedve szerint járt-kelt ottan, és szelíd volt valamennyi; eme dolgok a többi gyönyörűségeken felül jócskán tetézték élvezeteiket. De minekutána hol ezt, hol amazt nézegetvén, eleget jártak-keltek, a szép szökőkút mellett megteríttették az asztalokat, és ottan előbb énekeltek hat dalocskát, néhány körtáncot lejtettek, annak utána pedig a Királynő parancsára asztalhoz ültek, hol is pompás, finom és előkelő rendben és kitűnő és ízes eledelekkel szolgálták őket; ettől pedig még jobban felvidámodtak, és asztalbontás után újból zenével és énekkel és tánccal szórakoztak, mígnem a Királynő a hőség beálltával úgy vélte, elérkezett az ideje, hogy szundítani menjen, kinek kedve tartja. Némelyek tehát elmentek, mások, kiket a hely szépsége lenyűgözött, nem akartak szundítani, hanem ott maradtak, s egyesek regényt olvastak, mások sakk- és ostáblajátékkal szórakoztak, miközben a többiek szundítottak. Azonban délután három óra tájt mind felkeltek, s minekutána arcukat friss vízzel üdítették, a Királynő parancsa szerint a szökőkút mellett összegyülekeztek, s ottan a szokott módon letelepedtek és várakoztak, hogy megkezdjék elbeszéléseiket a Királynőtől megszabott tárgy szerint. Közülük első volt Filostrato, kire a Királynő e kötelességet rótta; ki is ekképpen kezdett beszélni.

ELSŐ NOVELLA

Massetto da Lamporecchio némának tetteti magát,
s kertésznek áll valamely apácakolostorba;
az apácák pedig mind versengenek abban,
hogy véle háljanak

Szépséges hölgyeim, sok olyan ostoba férfi és nő van, kik vakon bíznak abban, hogy ha valamely fiatal leánynak fejére teszik a fehér fátyolt, és ráhúzzák a csuhát, az többé már nem is nő, nem is érez többé semminémű nőhöz illendő vágyakozást, minthacsak kővé változott volna azzal, hogy apácának állott: ha pedig hallanak valamit, mi ellenkezik eme hiedelmökkel, oly igen megháborodnak, minthacsak valami szörnyű és gyalázatos bűn követtetett volna el, és nem gondolnak és nem akarnak számot vetni magokkal, holott őket még ama tökéletes szabadság sem elégíti ki, mellyel mindent megtehetnek, s nem gondolnak a semmittevés és a magányosság fölöttébb nagy erejével. És hasonlatosképpen vannak sokan, kik szentül hiszik, hogy az ásó és a kapa és a vaskos eledelek és a nehéz fáradalmak elveszik kedvöket a föld munkásainak a parázna kívánságoktól, s elméjöket és belátásukat eldurvítják. Mivel pedig a Királynő parancsa szólít, kedvem vagyon egy kis novellával megvilágosítani, mely igen csalatkoznak mindazok, kik ebben a hitben vannak; de olyképpen, hogy nem térek el ama tárgytól, melyet a Királynő megszabott.

Volt s még most is van itt a mi környékünkön valamely jámborságáról híres apácakolostor (nem nevezem meg, hogy semmiben ne csorbítsam jó hírét), melyben nem is nagy ideje még, nem volt több, csupán nyolc apáca s egy fejedelemasszony, valamennyien fiatalok. Ezeknek szépséges kertjökben bizonyos derék atyafi volt a kertész, ki zúgolódván a kevés fizetség miatt, elszámolt az apácák ispánjával, visszatért Lamporecchióba, mivelhogy odavalósi volt. Ottan azok között, kik őt nyájasan fogadták, volt egy erős és izmos ifjú napszámos, mint afféle parasztember, fölöttébb jóképű legény, bizonyos Massetto nevezetű, ki megkérdezte tőle, hol járt oly hosszú ideig. Az atyafi, kinek Nuto volt a neve, megmondotta. Kérdezte akkor Massetto, miféle szolgálatot végzett a kolostorban. Felelte neki Nuto:

- Én az apácák gyönyörű szép nagy kertjében dolgoztam, és ezenfelül imitt-amott az erdőre jártam fáért, vizet hordtam, s más efféle apró szolgálatokat végeztem; de az apácák oly szűkös fizetséget adtak, hogy sarura is alig futotta belőle. Ezenfelül pedig valamennyien fiatalok, úgy vettem észre, hogy az ördög bújt beléjök, mivel semmiben nem tudtam kedvökre tenni, s mi több, mikor egyszer a kertben dolgoztam, odaszólt az egyik: „Ezt dugd be ide!”; mondta rá a másik: „Nem oda, ide!”, a harmadik pedig kikapta kezemből a kapát és rám szólt: „Ez nem jól vagyon így”; és oly igen bosszantottak, hogy otthagytam a munkát, és kimentem a kertből; úgyhogy egyik dolog miatt is, másik miatt is nem akartam náluk maradni, és hát eljöttem onnét. Mindazonáltal megkért az ispánjok, mikor eljöttem tőlük, hogy ha tudok alkalmatos embert, küldjem el hozzá, s én meg is ígértem neki: de addig adjon nekem az Isten egészséget, míg én ráadom fejemet, hogy odaküldjek neki valakit.

Nuto szavainak hallatára Massettóban oly igen nagy gerjedelem támad amaz apácák iránt, hogy szinte elemésztette, mivel Nuto szavaiból megértette, hogy ottan hozzájuthat ahhoz, mire oly igen fájt a foga. És meggondolván, hogy elrontja dolgát, ha Nutónak csak egy szót is szól felőle, ezt mondotta:

- Ejnye, be okosan tetted, hogy faképnél hagytad őket! Hogy is boldogulhatna férfiember asszonynéppel? Akkor már inkább ördögök közé keveredjék: hiszen az asszonynép hét közül hatszor maga sem tudja, mit akar.

De mikor bevégződött beszélgetésök, Massetto elkezdte törni a fejét: miféle módot eszeljen ki, hogy odakerüljön hozzájok; s mivel tudta, hogy pompásan érti ama szolgálatokat, melyekről Nuto szólott, nem félt, hogy emiatt elutasítják, csak attól tartott, hogy azért nem fogadják fel, mert túlságosan fiatal és szemrevaló legény. Annak okáért hosszas töprenkedés után ekképpen gondolkodott: „A kolostor jó messzire van innét, és senki nem ismer engem ottan; ha némának tettetem magam, bizonyosan felfogadnak." Ebben a gondolatjában megállapodott, szekercét vetett vállára, és senkinek nem szólván, hová megyen, szegény ember képében megindult a kolostorba: hová is megérkezvén belépett, s véletlenül ott találta az ispánt az udvarban: és a némák szokása szerint jelekkel mutogatván megmagyarázta neki, hogy Istennek nevében ennivalót kér, s ha szükség van rá, fát is vág annak fejében. Az ispán szívesen adott ennie, annak utána pedig odaállította némely tuskókhoz, melyekkel Nuto nem boldogult; ez pedig bikaerős ember lévén, hamarosan az egészet felaprította. Az ispán, kinek éppen az erdőre kellett mennie, magával vitte, s ottan fát vágatott vele; azután pedig eléje állította a szamarat, és jelekkel értésére adta, hogy szállítsa haza a fát. Ez pedig annak rendje-módja szerint elvégezte a dolgot: miért is az ispán több napokon által ottan tartotta, hogy bizonyos szükséges dolgokat elvégeztessen vele. Történt ezenközben, hogy valamely napon meglátta őt a fejedelemasszony, s megkérdezte az ispántól, kicsoda amaz ember. Az pedig felelte:

- Madonna, ez valami szegény süketnéma, ki a közelmúlt napokban alamizsnáért jött ide; meg is esett rajta a szívem, s elvégeztettem vele bizonyos szükséges dolgokat; ha értene a kertészkedéshez és kedve volna itten maradni, úgy vélem, jó munkást nyernénk benne, éppen olyant, amilyenre szükségünk vagyon; erős ember és mindenben hasznát vehetnénk; ezenfelül pedig nem kellene attól tartanod, hogy ifjú apácáiddal netán incselkedni talál.

Felelte erre a fejedelemasszony:

- Hitemre mondom, igazat beszélsz; tudd meg, érti-e a munkát, és igyekezzél itten tartani; adj neki egy pár sarut, meg valami ócska köpönyeget, és környékezd meg, járj a kedvében, tartsd jól eledellel.

Az ispán azt felelte, hogy megteszi. Massetto nem volt messze onnét, s miközben úgy tett, mintha az udvart söpörné, mindezt meghallotta, s vidáman így szólt magában: „Ha egyszer erre felfogadtok, én úgy megdolgozom a kertecskéteket, ahogy még soha meg nem dolgozták." Minekutána tehát az ispán látta, hogy pompásan érti a dolgát, s jelekkel meg-kérdezte, ha vajon akar-e itten maradni, az pedig jelekkel válaszolta, hogy szíves-örömest a kedvére tesz: felfogadta őt, és rábízta a kerti munkát, s megmutatta, mi a tennivalója; annak utána pedig elment a kolostor egyéb dolgaiban, a legényt pedig ott hagyta. Ez tehát minden áldott nap dolgozgatott, az apácák pedig kezdtek kötekedni vele és csúfolkodni rajta, miképpen gyakorta megesik, hogy más emberek is csúfolkodnak a némákkal, s füle hallatára odamondogatták neki az elképzelhető legocsmányabb szavakat, abban a hiszemben, hogy úgysem hallja; a fejedelemasszony pedig igen keveset, vagy semmit nem törődött ezzel, mivel talán úgy vélte, hogy nemcsak nyelve béna, hanem egyebe is. Történt pedig, hogy minekutána a legény valamely napon megfáradott a sok munkában és lenyugodott, két ifjú apáca a kertben sétálgatott, s odament hozzá, s kezdte szemügyre venni őt, ki tettette magát, mintha aludnék. Miért is az egyik, ki huncutabb volt, mondá a másiknak:

- Ha bizonyosan tudnám, hogy nem kotyogod ki, elmondanám néked valamely gondolatomat, mely már többször megfordult fejemben, s mely talán néked is ínyedre volna.

Felelte a másik:

- Csak mondd bátran, mivelhogy soha, semmiképpen senkinek el nem mondom.

Szólott akkor a huncutabbik:

- Nem tudom, észbe vetted-e már, mely igen szigorúan tartanak bennünket, hogy ide soha férfi be nem teszi lábát, ha nem az ispán, ki már agg ember, meg ez a néma; én pedig már sokszor hallottam számos hölgyektől, kik hozzánk jöttek, hogy a világ minden gyönyörűsége potomság ahhoz képest, mit a nő a férfi karjaiban élvezhet. Annak okáért hát feltettem magamban többször is, hogy eme némával próbát teszek, ha vajon így van-e, mivelhogy mással nincs módom benne. Erre pedig nincs a világon nála alkalmatosabb ember: mivelhogy ha akarná, akkor sem járhatna el a szája: láthatod, mily tökkelütött legény, s ő maga hosszabbra nőtt, mint az esze. Szeretném hallani, miképpen vélekedel e dologban.

- Jajjaj - mondta rá a másik -, miket beszélsz? Hát nem tudod, hogy szüzességet fogadtunk Istennek?

- Ó - szólott az előbbi -, mennyi mindent megfogadnak neki minden áldott nap, és senki nem tartja meg! Ha mi szüzességet fogadtunk neki, majd csak akad más, vagy akár sok más, ki valóban meg is tartja fogadalmát.

Mondta erre a másik apáca:

- Hátha áldott állapotba kerülünk, mitévők leszünk akkor?

Felelte rá az előbbi:

- Te máris olyasmitől félsz, mi még nem is esett meg veled: elegendő lesz gondolkodni rajta, ha majd megesik; százféle mód is találkozik majd az elhárítására, úgyhogy soha nem derül ki, hahogy mi magunk ki nem kotyogjuk.

A másik, hogy ezt hallotta, amannál is jobban kívánkozott próbát tenni, vajon miféle állat a férfi. Szólott tehát:

- Hát jó, de hogyan csináljuk?

Felelte erre az előbbi:

- Látod, hogy kilencre jár az idő: azt hiszem, hogy a nővérek rajtunk kívül mind lefeküdtek; nézzünk körül, van-e valaki a kertben, s ha nincs itt senki, akkor nincs egyéb dolgunk, mint kézen fogni őt, és bevezetni ebbe a kunyhóba, amelyben eső elől szokása szerint meghúzódik, ottan azután egyikünk bemegy vele, a másik pedig őrt áll. Ez oly igen együgyű fickó, hogy bármit kívánjunk tőle, kötélnek áll.

Massetto hallotta az egész beszélgetést, és kész volt az engedelmeskedésre, és alig várta, hogy valamelyik kézen fogja. Minekutána a két apáca alaposan körülnézett és látta, hogy sehol nincs senki, az, amelyik a beszélgetést kezdte, odament Massettóhoz, fölkeltette, ez pedig azon nyomban talpra ugrott. Azután kedveskedő mozdulatokkal kézen fogták, miközben ő bárgyún vigyorgott; bevezették a kunyhóba, hol is Massetto nem sokat kérette magát, hanem megtette, mit az apáca kívánt. Minekutána pedig ez megkapta, mit óhajtott, hű pajtás lévén, átadta helyét a másiknak, s Massetto továbbra is bárgyúnak tettetvén magát, kedvüket töltötte. Minekelőtte pedig elmentek volna onnét, mindegyik újra meg újra próbát akart tenni, hogy hogyan tud lovagolni a néma: és annak utána többször is beszélgetvén, megvallották egymásnak, hogy ez bizony csakugyan oly édes gyönyörűség, sőt még édesebb, mint

amilyennek hallomásból ismerték; és alkalmatos órában mindig időt szakítottak rá, és siettek a némához játszadozni.

Történt pedig valamely napon, hogy az egyik nővér cellájának kis ablakából észrevette őket eme foglalatosságukban, s megmutatta más kettőnek. Ezek előbb meghányták-vetették egymás között, vajon följelentsék-e a fejedelemasszonynál: annak utána azonban megváltoztatták szándékukat, és megegyeztek amazokkal, és közösködtek Massetto birtokában. Idők múltán különb-különbféle úton-módon a többi három is belekerült a társaságba. Végezetül a fejedelemasszony, ki eme dolgokból mit sem sejtett, midőn valamely napon egyedül sétálgatott a kertben, nagy hőség idején, ott lelte Massettót (kit a rengeteg éjszakai lovaglás miatt a csekélyke nappali munka fölöttébb megfárasztott), elheveredve a mandulafa árnyékában, amint épp aludt, a szél pedig elöl felhajtotta ruháját, s minden meztelensége kilátszott. A fejedelemasszony csak nézte, nézte, s látván, hogy egyedül van, elfogta ugyanaz a gerjedelem, mely annak idején apácáit elfogta, és fölkeltette Massettót, és magával vitte szobájába, hol is néhány napon által tartotta, fölöttébb nagy siralmokra az apácáknak, mivelhogy nem jött a kertész, hogy kertjökben munkálkodjék; a fejedelemasszony pedig újra meg újra ízlelte ama gyönyörűségeket, melyekért annak előtte oly igen becsmérelt másokat. Végezetül kibocsátotta őt szobájából, s visszaküldte maga kamrájába; de mivel fölöttébb sóvárgott utána, s többet kívánt tőle, mint amennyi megillette volna, Massetto észbe kapott, hogy ennyit nem bír kielégíteni, s ha továbbra is megmarad némasága mellett, fölöttébb nagy baja kerekedhetik belőle. Annak okáért, midőn valamely éjszaka a fejedelemasszonynál volt, leszakította a nyelvére vetett féket s megszólalt:

- Madonna, én hallottam, hogy egy kakas kellőképpen kielégít akár tíz tyúkot is, de tíz férfi is csak rosszul vagy kínos-keservesen tud kielégíteni egy asszonyt, holott nekem kötelességem kilencnek kedvét töltenem; ezt pedig a világnak minden kincséért sem bírom tovább: s mi több, eddigi munkálkodásomban oly igen megrokkantam, hogy már sem a sokat, sem a keveset nem bírom; annak okáért vagy elengedsz Isten hírével, vagy pedig valamiképpen segítesz a bajon.

A fejedelemasszony fölöttébb meghökkent, hogy őt szólani hallotta, holott némának vélte; mondá tehát:

- Micsoda dolog ez? Én azt hittem, hogy néma vagy.

- Madonna - felelte Massetto -, csakugyan néma voltam, de nem születésemtől fogva, hanem valamely nyavalyámban vesztettem szavamat, s csak ma éjjel érzem, hogy visszanyertem, miért is minden erőmből hálát adok Istennek.

Az apáca elhitte neki, és megkérdezte: mit jelent az, hogy kilenc nőnek kell kedvét tölteni. Massetto elmondotta neki a történteket. A fejedelemasszony ennek hallatára észbe vette, hogy nincs olyan apácája, kinek ne lett volna több esze nála: miért is értelmes hölgy lévén, nem bocsátotta el Massettót, hanem akképpen határozott, hogy apácáival majd rendbe hozza eme dolgot, hahogy Massetto miatt a kolostor rossz hírre jusson. S mivel épp ama napokban az ispán meghalálozott, valamennyien felfedték egymás előtt, amit eddig műveltek, s egy értelemmel és Massetto beleegyezésével ím ebben állapodtak meg: elhitetik a környékbeli emberekkel, hogy Massetto, ki hosszú évek óta néma volt, az ő imádságaik révén s ama szentnek érdeméből, kinek kolostoruk szentelve volt, visszanyerte szavát; annak utána pedig ispánná tették őt, és olyképpen osztották meg munkálkodását, hogy el tudta végezni azt. Ilyetén módon, ámbár sok apró barátot nemzett, mégis oly titokban ment a dolog, hogy senki nem tudta meg, csupán a fejedelemasszony halála után, mikor Massetto már szinte agg ember

volt s kívánkozott vagyonával megtérni otthonába: hogy pedig tudomást szereztek eme kívánságáról, szíves-örömest teljesítették.

Ekként tehát Massetto, öregen, apa és dúsgazdag ember gyanánt hazatért oda, honnan szekercével a vállán valamikor elindult, minekutána okossága révén jól felhasználta ifjúságát, és nem bíbelődött soha gyermekeinek nevelésével, és nem költött rájok pénzt; és gyakorta hajtogatta magában, hogy íme, így bánt Krisztus azzal, ki őt felszarvazta.

MÁSODIK NOVELLA

Valamely csatlós Agilulf király feleségével szeretkezik, mit is Agilulf észrevesz, de nem szól: megleli a tettest és megnyírja; a megnyírt ember mind a többieket megnyírja, s ekképpen kimenekül a csávából

Minekutána véget ért Filostrato novellája, melyen a hölgyek hol kissé elpirultak, hol kacagásra fakadtak, parancsolta a Királynő, hogy Pampinea mondja a következő novellát. Ki is mosolygó arccal hozzáfogván, ekképpen szólott:

- Van néhány oktalan ember, kik mindenáron meg akarják mutatni, hogy tudnak és ismernek oly dolgokat, melyeket jobb volna nem tudniok; és ezért, mikor néhanapján korholnak másokat oly hibákért, melyek különben rejtekben maradtak volna, ezzel nem csökkentik magok szégyenét, mint hiszik, hanem inkább véghetetlenül megnövelik; hogy pedig ez igaz, szerelmetes hölgyeim, az ellenkezőjével szándékozom nektek bebizonyítani, midőn elbeszélem, mely nemeslelkűen viselkedett bizonyos derék király valamely agyafúrt ember irányában, ki talán Massettónál is kevesebbet ért.

Agilulf, a longobárdok királya, ki, miként elődei, Paviában, Lombardia városában állította fel királyi székét, feleségül bírta Teudelindát, aki özvegye volt Autarinak, ugyancsak a longobárdok egykori királyának; gyönyörű szép asszony volt ez, fölöttébb okos és tisztességes, mégis fura szerelmi kalandba keveredett. Midőn pedig eme fent mondott Agilulf király vitézsége és bölcsessége révén a longobárdok birodalma virágzott és békességben élt, történt, hogy a mondott királynénak valamely csatlósa - bizonyos alacsony származású, de alantas foglalkozásához képest egyébként fölöttébb nagyra törő ember, azonfölül pedig csinos és szép szál legény, akár maga a király - mérhetetlenül beleszeretett a királynéba. Mivel pedig alantas helyzetében is világosan látta, hogy ím ez szerelme minden illendőséggel ellenkezik, okos ember lévén, senkinek azt fel nem fedte, s még tekintetével sem merte a királynénak elárulni. És ámbátor semminémű reménysége nem volt, hogy valaha is megnyeri annak kegyét, mégis büszkélkedett magában, hogy ábrándozásait ily fenséges hölgyre irányította; és mivel egész testét a szerelem tüze emésztette, nagy igyekezettel mindent megtett, különbül, mint akármelyik cimborája, amivel vélekedése szerint a királyné tetszését megnyerhette.

Ekképpen történt, hogy valahányszor a királyné lovagolni kívánt, legszívesebben ama lóra ült, melyet ez a csatlós gondozott, mint akármely másra: valahányszor pedig ez megtörtént, a csatlós azt maga irányában páratlan kegyességnek érezte, és tapodtat sem tágított kengyele mellől, mert boldognak érezte magát, ha csak ruhájához is hozzáérhetett. De miként gyakorta megtörténni látjuk, hogy minél csekélyebb a reménység, annál inkább megnövekedik a szerelem, akképpen történt e szegény csatlóssal is; olyannyira, hogy már igen keserves volt titokban elviselnie határtalan sóvárgását, mint eddig tette, mivelhogy semmi reménység nem éltette; mivel pedig nem tudott szerelmétől szabadulni, ismételten feltette magában, hogy meghal. S mikor ennek módján töprenkedett, végezetül elhatározta: oly módon hal meg, melyből nyilván megtetszik, hogy ama szerelem miatt esett halála, melyet a királyné iránt érzett és érez; s feltette magában, ezt olyképpen hajtja végre, hogy egyúttal szerencsét próbál, ha vajon egészben, vagy részben csillapíthatná-e sóvárgását. De nem is gondolt arra, hogy szóval mondja a királynénak, vagy levélben adja értésére szerelmét, mivel tudta, hogy hiába szólna, avagy írna: de próbát akart tenni, vajon ravaszsággal megkaparinthatná-e a királynét.

Egyéb ravaszságról pedig nem is lehetett szó, mint módot találni rá, hogy a király képében, kiről tudta, hogy nem alszik mindennap feleségénél, hozzá férkőzhessen, és bejuthasson annak szobájába. Miért is, hogy megfigyelje, miképpen és milyen ruházatban megyen hozzá a király, több éjszakán által elbújt a királyi palotának valamely nagy termében, mely a király szobáját a királyné szobájától elválasztotta; s egyebek közt egyik éjszakán látta, amint a király bő köpönyegbe burkolva, egyik kezében égő gyertyával, másikban pálcával kilép szobájából, és megindul a királyné szobája felé, és szó nélkül egyszer vagy kétszer megkocogtatja ama pálcikával a szoba ajtaját, mely is azon nyomban megnyílik, s valaki a gyertyát kiveszi a királynak kezéből.

Minekutána emez dolgokat látta, s ugyancsak végignézte a királynak visszatérését, úgy gondolta, hogy neki magának is ekképpen kell cselekednie: és valami úton-módon éppen olyan köpönyeget szerzett, aminőt a királyon látott, azonfelül pedig gyertyát és pálcát, s minekutána valamely fürdőkádban alaposan megmosakodott, nehogy a királyné orrát megüsse a trágyaszag, és ekképpen észrevegye a csalást, amaz dolgokkal szokása szerint elbújt a nagy teremben. És mikor észrevette, hogy már az egész palota alszik, s elérkezettnek vélte az időt, hogy vagy csillapítja sóvárgását, vagy hősi bátorsággal utat nyit a hőn óhajtott halálnak, a magával hozott acéllal és kovával tüzet csiholt, meggyújtotta gyertyáját, vállára vetette a köpönyeget és beleburkolódzott, odament a szoba ajtajához, és pálcájával kettőt koppantott rajta. Valamely álmos komorna kinyitotta az ajtót, elvette tőle a gyertyát és elrejtette: ő maga egyetlen szót nem szólt, félrevonta az ágy függönyét, ledobta a köpönyeget, s beszállott az ágyba, melyben a királyné aludt. És akkor sóvárogva karjaiba zárta a királynét, rosszkedvűnek tettetvén magát (mivel ismerte a királynak szokását, hogy rosszkedvében semminemű beszédet nem kívánt hallani), sem ő maga nem szólt semmit, sem a királyné, s annak utána ismételten élvezgette annak testét. És ámbátor nehezére esett távoznia, mégis félt, hogy ha sokáig itten mulat, az élvezett gyönyörűség majd szomorúság okává leszen: fölkelt, fölvette köpönyegét és a gyertyát, és szó nélkül távozott, s amily gyorsan csak tudott, visszabújt ágyába.

Alig érhetett még oda, midőn a király felkelt, odament a királyné szobájába, ki is ezen fölöttébb elcsodálkozott: minekutána pedig a király az ágyba szállott, s nyájasan köszöntötte a királynét, az fölbátorodott amannak jókedvén és mondá:

- Ó, uram, mely, fura dolog ez ma éjszaka? Hisz csak az imént távoztál tőlem, és ily hamar újra visszajössz, holott szokásod ellenére bőségesen élveztél ma velem? Gondold meg jól, mit cselekszel.

A király eme szavak hallatára nyomban megsejtette, hogy valaki hasonló ruházatban és alakban megcsalta a királynét; de bölcs ember létére tüstént feltette magában, hogy nem világosítja fel őt, mivel látta, hogy sem a királyné, sem más semmit nem vett észre.

Bizony sok ostoba ember nem ekképpen cselekedett volna, hanem így szolt volna: „Én bizony nem voltam itt; ki volt hát, aki nálad járt? Mi történt? Hogyan esett a dolog?" Ebből aztán nagy zűrzavar támadt volna, amivel igaztalanul megszomorította volna feleségét, és okot adott volna rá, hogy újra megkívánja azt, mit már egyszer élvezett: maga fejére pedig gyalázatot von, ha kibeszéli azt, miből ha elhallgatja, semmi szégyen sem háramolhatott reá. A király tehát inkább lelkében, mint arcában vagy szavaiban megháborodottan ekképpen felelt neki:

- Asszony, hát nem tartasz annyira férfiúnak, hogy még egyszer eljöjjek hozzád, ha mindjárt csak az imént voltam is itten?

Felelte erre az asszony:

- Dehogynem, uram; de mindenesetre kérlek, vigyázz az egészségedre.

Mondá akkor a király:

- Hát jó, megfogadom tanácsodat, és mostan nem háborgatlak tovább, hanem elmegyek.

Mivel pedig lelke teli volt már haraggal és elkeseredéssel annak miatta, mi vele történt, s minek nyomára jutott, felvette köpönyegét, kiment a szobából, s elhatározta, hogy titokban felkutatja a tettest, úgy gondolván, hogy csak házbéli ember lehet, s akárki volt is, még nem távozhatott a palotából. Fogott tehát egy kis lámpást, melybe mécsest helyezett, s bement palotájának valamely hosszú csarnokába, mely a lóistálló felett volt, s melyben szinte egész cselédsége különb-különb ágyakban aludott: mivel úgy gondolkodott, hogy akárki követte is el azt, mit felesége mondott, még nem nyugodhatott el ereinek lüktetése és szívének dobogása az átélt megerőltetés után, a csarnok egyik végében kezdve csendben sorra tapogatta valamennyinek a mellét, hogy megérezze, melyiknek ver szíve erősebben. Ámbár mindegyik mélyen aludt, ki a királynénál volt, még nem aludt: miért is, mikor a királyt közeledni látta, és kitalálta, mit keres az itten, fölöttébb megrémült, olyan-annyira, hogy a fáradságtól kapott szívdobogását mostani félelme még csak fokozta; és bizonyosra vette, hogy ha a király ezt észreveszi, azon nyomban kivégezteti. És ámbár különb-különbféle gondolatok megfordultak fejében, hogy mitévő legyen, mégis, mikor látta, hogy a királynál nincs fegyver, elhatározta, hogy alvást színlel, és megvárja, vajon mit művel a király.

Minekutána tehát a király sorra próbát tett, de nem talált egyet is, kire ráfoghatta volna, hogy az a tettes, odaért a csatlóshoz, s mikor észrevette, hogy a szíve vadul dobog, így szólt magában: „Ez az.” Mivel azonban nem akarta, hogy bárki megtudjon valamit abból, mit ezzel művelni szándékozott, csupán annyit tett, hogy a magával hozott ollóval lenyírt egy csomót annak hajából, mely akkori divat szerint a válláig ért, hogy eme jelről másnap reggel megismerje őt; dolga végeztével pedig távozott, és visszatért szobájába. A csatlós pedig, ki mindent megfigyelt, agyafúrt fickó létére nyilván kitalálta, hogy miért bélyegezte meg ekképpen a király: miért is azon nyomban felkelt, előkeresett egy ollót, mivelhogy éppen volt néhány az istállóban a lovak nyírása okáért, lábujjhegyen sorra járta mindazokat, kik ama csarnokban aludtak, s hasonló módon valamennyinek levágta haját a füle felett; dolga végeztével pedig visszafeküdt ágyába, holott senki észre nem vette.

Reggelre kelvén a király parancsolta, hogy minekelőtte a palota kapuit megnyitják, mind egész cselédsége színe elé jöjjön és ekképpen történt. Azok pedig valamennyien hajadonfőtt elébe álltak, s ő szemügyre vette őket, hogy megismerje azt, kinek haját levágta; s mikor látta, hogy java részüknek haja ugyanazon módon le van nyírva, elcsodálkozott és magában ekképpen szólt: „Az, kit én keresek, ámbátor alantas foglalkozású ember, mégis nyilván bizonyságot tett róla, mely igen nagy okosság lakozik benne.” Mikor pedig tudta, hogy feltűnés nélkül ki nem nyomozhatja, kit keresett, feltette magában, hogy kicsinyes bosszú miatt nem von maga fejére nagy szégyent, és beérte azzal, hogy rövid szóval meginti azt, ekképpen adván értésére, hogy mindent tud; és feléjök fordulván, szólott: - Az, ki elkövette, többé meg ne tegye, és menjetek Isten hírével.

Más ember felhúzatta, kínpadra vonatta, kikérdezte, faggatta volna, és emez eljárásával felfedte volna azt, mit kinek-kinek minden igyekezetével palástolnia kell; ha pedig felfedi, még ha teljesen kitölti is rajta bosszúját, nemhogy csillapította volna, hanem jóval megnövelte volna maga szégyenét, és beszennyezte volna feleségének tisztességét.

Azok, kik eme mondását hallották, elcsodálkoztak, és sokáig találgatták, hogyan értette azt a király; de nem akadt köztük egy is, ki megértette volna, csupán az, kire vonatkozott. Ez pedig okos ember lévén mind a király élete fogytáig nem fedte fel ezt, és soha többé efféle dologban nem vetette kockára életét.

HARMADIK NOVELLA

Valamely hölgy szerelmes egy ifjúba, és tiszta lelkiismeretet színlelvén, gyónás örve alatt rávisz egy szigorú erkölcsű barátot, hogy tudtán kívül kezére járjon gerjedelme teljes-tökéletes kielégítésében

Pampinea elhallgatott, és a hölgyek fölöttébb magasztalták a csatlós vakmerőségét és óvatosságát, s hasonlatosképpen a király nemes gondolkodását, midőn a Királynő odafordult Filoménához, s parancsot adott neki, hogy folytassa a sort: miért is Filoména kedvesen ekképpen fogott szóba:

- Szándékomban vagyon elmesélni, miképpen csúfolt meg valamely szépasszony egy szigorú erkölcsű barátot: mely is annál jobban fog tetszeni minden világi embernek, mivel a barátok javarészt tökkelütött, fura és ügyefogyott emberek, és azt hiszik, hogy minden dologban többet érnek s többet tudnak más embereknél, holott sokkalta alább valók azoknál, mivelhogy lelki szegénységök miatt még mindennapi kenyeröket sem tudják más emberek módjára megszerezni, hanem disznók módjára odacsődülnek, hol ennivaló akad számukra. Ezt a novellát pedig, bájos hölgyeim, nem csupán azért mesélem el, hogy a kapott parancsot teljesítsem, hanem azért is, hogy figyelmeztesselek benneteket: a barátokat, kikben mi, nők túlságos hiszékenységünkben vakon bizakodunk, mely ügyesen megcsúfolhatjuk, akár mi, nők is, nem csupán a férfiak, mi már nemegyszer meg is esett.

Városunkban, melyben több a csalás, mint a szeretet s a hűség, még nem sok esztendővel ennek előtte élt valamely nemes hölgy, szépséggel és jó erkölcsökkel ékes, kit a természet mindenki másnál bővebben elhalmozott lelki nemességgel és finom ötletességgel; nevét pedig, valamint a többieknek nevét, kik eme novellámban szerepelnek, nem szándékozom elárulni, ámbár tudom; mivelhogy közülök némelyek még élnek, s emez dolog miatt megvetést vonnának magokra, holott tulajdonképpen kacagással kellene átsiklani rajta. Tehát ez, előkelő származású hölgy létére valamely posztószövőmesterhez ment feleségül, s nem tudta kiverni fejéből a méltatlankodást, hogy csak mesterember a férje, mivel az volt a meggyőződése, hogy alantas foglalkozású ember, ha még oly gazdag is, nem méltó nemes hölgy kezére; és mivel ezenfelül látta, hogy minden gazdagságával együtt semmi másban nem jeleskedik, csupán a tarka szövésben, a fonalak kifeszítésében, s a fonóleánnyal a fonál miatt való veszekedésben, feltette magában, hogy nem kér többet annak öleléseiből, legfeljebb, ha már egyáltalán nem tudja megtagadni tőle; hanem kárpótlásul inkább szerez magának valakit, akit a posztószövőmesternél méltóbbnak tart ölelésére; és beleszeretett valamely javakorbeli daliás úriemberbe, mégpedig olyannyira, hogy amely napon őt nem látta, a rákövetkező éjszakán hajnalig álmatlanul hánykolódott ágyában.

Ám a derék ember nem vette észre a dolgot, és semmit nem törődött vele; az asszony pedig fölöttébb óvatos volt, és sem a szolgálóval nem merte megüzenni, sem levélben értésére adni szerelmét, mivel félt, hogy különb-különb veszedelmek kerekedhetnek belőle. Mivel pedig megfigyelte, hogy e nemes úr gyakorta van együtt bizonyos baráttal, ki ámbár buta és faragatlan ember, mégis mindeneknél igen derék barát hírében állott, mivelhogy fölöttébb szent életet élt, úgy gondolta, hogy ez lesz a legalkalmatosabb közvetítő közte és ama férfi között; és minekutána kieszelte magában a dolognak csínját-bínját, illendő órában ama templomba ment, melynél a barát lakott, és hívatta őt és azt mondta neki, hogy ha nincs ellenére, kegyeskedjék őt meggyóntatni. Mikor a barát meglátta, megismerte, hogy nemes hölgy, és szívesen fogadta szavait; a hölgy pedig a gyónás után ekképpen szólott:

- Atyám, kénytelen vagyok segedelemért és jó tanácsért hozzád folyamodni abban, mit elmondandó vagyok. Én megmondtam neked, ki vagyok, s tudom, hogy ismered szüleimet és férjemet, ki jobban szeret engem maga életénél, s nem kívánhatok semmit, mit azon nyomban meg ne kapnék, mivelhogy dúsgazdag ember lévén meg is teheti; annak okáért jobban is szeretem őt tulajdon magamnál: és ha csak gondolatomban is megfordulna valami, nem is szólván arról, hogy netalán elkövetnék olyasmit, mi kedve és becsülete ellenére volna, senki más asszony nálam jobban meg nem érdemelné pokloknak tüzét. Nos hát, egy bizonyos ember, kinek tulajdonképpen nevét sem ismerem, de ki úgy látszik, előkelő férfiú, és ha nem csalatkozom, sűrűn megfordul nálad, hatalmas szép szál férfi, barna posztóból szőtt finom ruhában jár, talán mivel nem tudja, hogy ekképpen gondolkodom, megfigyelésem szerint valósággal ostrom alá vett engemet, s nem léphetek az ajtóhoz vagy az ablakhoz, nem mozdulhatok ki házunkból, hogy azon nyomban ott ne teremne előttem; s csodálkozom is, hogy most nincsen itten: mindez fölöttébb bánt engemet, mivel az efféle üzelmek gyakorta rossz hírbe keverik az asszonyokat, holott ők magok nem is hibásak bennök. Néhányszor már feltettem magamban, hogy megjelentem a dolgot bátyáimnak; de aztán úgy gondoltam, hogy a férfiak az efféle üzeneteket úgy adják át, hogy aztán durva feleletet kapnak, ebből pedig szóváltás támad, a szóváltás pedig verekedéssé fajul; miért is nehogy baj avagy botrány támadjon belőle, elhallgattam a dolgot, s olyképpen határoztam, hogy inkább neked mondom el, mint másnak; egyrészt mivel úgy vélem, hogy barátja vagy amaz embernek, másrészt mivel neked tisztedben vagyon efféle dolog, hogy megfedd nem csupán barátaidat, hanem akár az idegeneket is. Annak okáért Istennek nevében kérlek, korhold meg őt emiatt, s kérd meg, hogy továbbra hagyjon fel efféle bolondságokkal. Van elég más asszony, ki talán hajlandó efféle dolgokra, s kedvökre vagyon, ha rájuk veti szemét, s nyomukban settenkedik, holott nekem igen nagy bosszúságot okoz vele, mivel semmiképpen nem vagyok hajlandó ily nemű cselekedetre.

És ekképpen szólván lehorgasztotta fejét, mintha sírás kerülgetné. A szent barát nyomban megértette, hogy ki az, kiről szólott, és fölöttébb megdicsérte a hölgyet jámbor szándékáért, mivel szentül igaznak hitte azt, amit elmondott; meg is ígérte neki, hogy megteszi, mégpedig oly módon, hogy ama bizonyos ember többé nem lesz terhére; mivel pedig tudta, mely igen gazdag, magasztalta előtte a jótékonyság és az alamizsnálkodás műveit, s elmondotta, mely szűkös ínségben vagyon. Mondá erre a hölgy:

- Istennek nevére kérlek, hogy ha tagadja emez dolgot, csak bátran vágd a szemébe, hogy én magam mondtam el neked, és panaszkodtam miatta.

S minekutána elvégezte gyónását, és megkapta a penitenciát, eszébe jutott, mely igen biztatta őt a barát az alamizsnálkodás cselekedeteire; hát nagy titokban teletömte markát pénzzel, s kérte, hogy mondjon miséket halottainak lelki üdvösségeért; annak utána pedig felkelt lábaitól és hazatért.

Nem sok idő múltán szokása szerint meglátogatta a szent barátot ama férfiú, kivel egyről és másról kicsinyég elbeszélgetett, annak utána pedig félrevonta, s nagy kíméletesen megpirongatta őt ama szándéka és ama kacsingatások miatt, melyekkel a hölgyet zaklatja, miként ő hiszi a hölgynek elbeszélése alapján. A derék férfiú elcsodálkozott, mivelhogy soha nem vetett szemet ama hölgyre, s csak minden szent időben, ha egyszer elment a háza előtt; miért is mentegetőzni kezdett; de a barát letorkolta és ekképpen szólott:

- Csak ne tettesd a csodálkozást, ne is vesztegesd a szót tagadásra, mivel úgyis hiába tagadsz: én nem a szomszédoktól hallottam ím ez dolgokat, hanem ő maga mondotta el nekem, keservesen panaszkodván ellened. És ámbátor efféle léhaságok egyáltalán sehogyan sem illenek hozzád, annyit mondok neked, hogy ha életemben láttam asszonyt, ki igazán felháborodott az

ilyfajta ostobaságokon, hát ő volt az; éppen ezért magad becsülete s az ő nyugalma miatt kérlek, maradj veszteg, és hagyd őt békében.

A derék férfiú okosabb volt, mint a szent barát, s azon nyomban megértette az asszonynak ravaszságát; úgy tett, mintha némiképpen szégyenkeznék, s azt felelte, hogy többé nem követ el ilyesmit, s hogy a baráttól távozott, odament az asszonynak házához, ki szüntelenül ott leste valamely kicsiny ablakban, hogy lássa, ha arra jár. S mikor jönni látta, szemlátomást oly vidám és kedves volt, hogy a férfi könnyűszerrel megismerhette, mely igen jól megértette az igazságot a barát szavaiból; és ama naptól fogva, mintha egyéb dolga vinné arrafelé, szüntelenül ott lebzselt amaz utcában, nagy óvatosan, maga gyönyörűségére, s az asszonynak nagy örömére és vigasztalására. De az asszony, ki némi ideje már észrevette, hogy ő is éppúgy tetszik a férfiúnak, mint a férfiú neki, kívánkozott őt jobban feltüzelni és bizonyosságot adni neki iránta való szerelme felől; miért is alkalmatos időben megint elment a szent baráthoz, és a templomban lábai elé térdepelvén, zokogni kezdett. A barát ennek láttán nyájasan megkérdezte, vajon mi mondanivalója vagyon. Felelte az asszony:

- Atyám, megint csak erről a te Istentől elrugaszkodott barátodról van mondanivalóm, kire a múltkoriban panaszkodtam, mivel szentül hiszem, hogy csak az én kegyetlen bosszantásomért született e világra, s azért, hagy oly dolgokra csábítson engemet, mik sem testemnek, sem lelkemnek nem kellenek, s miket ha elkövetnék, soha többé nem mernék lábaid elé térdepelni.

- Micsoda? - szólott a barát. - Hát még mindig bosszúságodra vagyon? Még most sem hagyta abba?

- Nem bizony - felelte az asszony -, s mi több, azóta, hogy panaszt tettem ellene, szinte csak azért is hétannyiszor járogat arrafelé, mint annak előtte, talán mivel megorrolt rám, hogy bepanaszoltam. És bárcsak adná Isten: érné be azzal, hogy arra járogat és rám bámészkodik, de oly vakmerő és szemtelen, hogy csak tegnap elküldte hozzám egyik szolgálóleányát holmi idétlen üzenettel, s mintha nem volna erszényem és övem akárhány, erszényt és övet küldött nekem; emiatt pedig oly igen megharagudtam s haragszom még mostan is, hogy azt hiszem, bizony leszedtem volna róla a keresztvizet, ha nem féltem volna a bűntől, és nem gondoltam volna rád; mégiscsak féket vetettem indulatjaimra, s nem akartam semmit tenni és senkinek sem szólni, minekelőtte neked meg nem jelentettem a dolgot. Annak utána pedig már vissza is adtam az erszényt meg az övet annak a fruskának, aki hozta, hogy vigye vissza neki, és már kemény szavakkal kiadtam az útját, mikor megijedtem, hogy hátha ez megtartja magának, gazdájának pedig megjelenti, hogy én elfogadtam azokat; mivel azt hiszem, néhanapján így szoktak ezek cselekedni; azért hát visszahívtam, nagy dühös indulattal kikaptam azokat kezéből, s elhoztam ide neked, hogy add vissza neki és mondd meg: nincs szükségem az ő holmijára, mivelhogy hála Istennek és férjemnek, annyi erszényem s annyi övem vagyon, hogy megfullaszthatnám őt azokban. És ezek után kérlek, bocsáss meg nekem atyai szívvel, ha mindent elmondok férjemnek és bátyámnak, hahogy ez nem hagyja abba, s nem bánom, akármi történik, mivel nekem inkább kedvemre vagyon, hogy gyalázat rajta essék, ha már mindenáron ezt akarja, mintsem hogy magam szégyenüljek miatta; úgy bizony, atyám.

Mondókája végeztével, miközben szüntelenül keservesen zokogott, elővett köpönyege alól valamely gyönyörű szép és drága erszényt s ugyancsak egy divatos és becses övet, s odadobta a barát ölébe; az pedig szentül elhitte az asszonynak meséjét, éktelen felháborodással felvette ama holmit és mondá:

- Leányom, cseppet sem csodálkozom, hogy efféle dolgok miatt felháborodol, s nem is tudlak korholni miatta: inkább fölöttébb javallom, hogy eme dologban tanácsomat követed. Én bizony megpirongattam őkelmét a múltkor, ő pedig ebül tartotta meg nekem tett ígéretét;

annak okáért bizony mondom, hogy a múltkori miatt s ennek miatta is, mit mostan elkövetett, oly igen összeteremtem őt, hogy többé nem fog arcátlankodni velem; te pedig Istennek segedelmével ne ragadtasd el magad annyira haragodban, hogy valamely atyádfiának elmondd, mivelhogy annak nyomában fölöttébb nagy baj kerekedhetik. Attól se tarts, hogy ennek miatta szégyen ér, mivelhogy én mindenkor hites tanúja leszek tisztességednek mind Isten előtt, mind pedig az emberek előtt.

Az asszony úgy tett, mintha némiképpen megnyugodott volna, s nem mondott többet e tárgyban; de mivel jól ismerte emez barátnak s mind a többi barátoknak kapzsiságát, ekképpen szólott:

- Uram, némely múlt éjszakámban megjelentek nekem szüleim, s úgy vettem észre, hogy nagy kínokban gyötrődnek, és nem kérnek egyebet, csupán alamizsnálkodást, különösképpen pedig anyám, kit oly bánatosnak s elgyötörtnek láttam, hogy szegénykére szánalom volt ránézni is. Azt hiszem, keserves kínokat szenved, mikor látja, miképpen gyötör engemet Istennek ím ez ellensége, s annak okáért kérlek, mondd el lelkük üdvösségéért Szent Gergely negyven miséjét s némely imádságaidat, hogy Isten kimentse őket a tisztítóhelynek ama tüzéből.

És ekképpen szólván, egy forintot nyomott a barátnak markába. A szent barát örömmel elfogadta, és szíves szavakkal és számos példázatokkal erősítgette az asszonynak jámborságát, s áldását adván reá, elbocsátotta.

Minekutána pedig az asszony távozott, mivel nem vette észre, hogy bolonddá tette, elküldött barátjáért; az pedig eljött, s midőn látta a barátnak dühét, nyomban kitalálta, hogy valamely hírt fog kapni az asszonytól, és várakozott, vajon mit akar mondani a barát. Ez pedig megismételte múltkor mondott szavait, s megint felháborodással és mérgesen szólott hozzá, és keményen megfeddette amiatt, mit a hölgy elbeszélése szerint cselekedett. A derék férfiú, ki még nem látta, hová akar a barát kilyukadni, csak ímmel-ámmal tagadta, hogy ő küldötte volna az erszényt, meg az övet, nehogy megingassa a barátot hiedelmében, ha netalán a hölgy csakugyan odahozta azokat. De a barát igen méregbe lovalta magát és szólott:

- Hogyan tagadhatod, gonosz ember? Itt vannak ni, ő maga hozta ide e holmit nagy sírással; nézd csak meg, vajon rájok ismersz-e?

A derék férfiú nagy szégyenkezést színlelt és mondotta:

- Bizony igen, hogy rájok ismerek, és bevallom neked, gonoszul cselekedtem és esküszöm, hogy többé nem hallasz efféle dolgot felőlem, mivel mostan már ismerem ím ez hölgynek vélekedését.

Annak utána jó ideig folyt még beszélgetésök, melynek végeztével Tökkelütött barát odaadta az erszényt meg az övet barátjának, s miután alaposan kioktatta és lelkére kötötte, hogy többé efféle dolgokon ne járjon esze, elbocsátotta őt, ki is mindent szentül megígért. A derék férfiú fölöttébb megörvendezett a szép ajándékon meg azon is, hogy vélekedése szerint most már bizonyosságot szerzett az asszony szerelme felől; amint tehát a baráttól elvált, nyomban a hölgynek házához ment, hol is nagy óvatosan megmutatta neki, hogy mind a két tárgy nála vagyon: ennek pedig az asszony igen megörült, s még jobban annak, hogy terve egyre jobban kezd sikerülni. És alig várta, hogy férje valahová elutazzék, mert beteljesíteni kívánta művét; történt pedig, hogy nem sok idő múltán férjének valami okból Genovába kellett mennie. És mikor reggel lóra szállott és útnak indult, az asszony tüstént elsietett a szent baráthoz, és hosszas panaszkodás után zokogva ekképpen szólott hozzá:

- Atyám, bizony mondom neked, tovább már nem bírom; de mivel a múltkor megígértem, hogy semmit nem teszek, minekelőtte meg nem jelentem neked, eljöttem igazolnom magamat;

hogy pedig elhiggyed, mennyire okom van a sírásra és panaszkodásra, elmondom neked: mit cselekedett velem barátod, vagyis inkább ez a pokolbéli ördög, ma reggel kevéssel a hajnali harangszó előtt mit cselekedett velem. Nem tudom, miféle szerencsétlen véletlen révén értesült róla, hogy férjem tegnap reggel Genovába utazott; elég az hozzá, hogy ma reggel a mondott órában bejött kertembe, felmászott az egyik fán szobámnak ablakáig, mely a kertre nyílik, és már kinyitotta az ablakot, és be akart ugrani a szobába, mikor én felriadtam, és hirtelen felkeltem ágyamból, és már-már sikoltozni akartam és sikoltottam volna is, hahogy ő, ki még nem jutott be a szobába, nem könyörgött volna kegyelemért Isten nevében és a te nevedben, miközben maga nevét is megmondotta; ennek hallatára én a te kedvedért elhallgattam, és anyaszült meztelenen az ablakhoz szaladtam, s becsaptam azt orra előtt; ő pedig elment a fenébe, legalábbis azt hiszem, mivelhogy annak utána nem hallottam. Nos hát, mondd meg magad, ha vajon illendő dolog-e és elviselhető-e? Én nem vagyok hajlandó tovább tűrni, hiszen a kedvedért már amúgy is többet tűrtem a kelleténél.

A barát ennek hallatára kimondhatatlanul nekidühödött, s egy szót sem tudott szólni, csupán ismételten megkérdezte az asszonyt, vajon csakugyan jól látta-e, hogy ő volt az, nem pedig más. Felelte erre az asszony:

- Istennek hála, oly jól ismerem már, hogy bizony senki mással össze nem tévesztem. Mondom neked, ő volt, és ha tagadná, ne higgy neki.

- Leányom, nem mondhatok egyebet, mint hogy ez fölöttébb nagy vakmerőség és elvetemedett gonoszság volt tőle, te pedig megtetted kötelességedet, hogy elzavartad olyképpen, mint mondod. De kérlek, mivelhogy Isten megmentett a szégyenkezéstől: miként már két ízben is megfogadtad a tanácsomat, tedd meg még egyszer mostan is, vagyis ne menj panaszra valamely atyádfiához, hanem bízd rám a dolgot, hadd lássuk, meg tudom-e fékezni ezt a lánctól elszabadult pokolfajzatot, kit pedig valóságos szentnek hittem, és hahogy el tudom érni, hogy kiverem belőle ím ez állatságot, akkor rendben vagyon a dolog; ha pedig nem bírom, áldásommal egyetemben engedelmet adok neked, hogy olyképpen cselekedjél, mint lelked szerint legjobbnak véled.

- Hát jó - felelte az asszony -, ezúttal nem akarlak megharagítani, s megfogadom szavadat; de ejtsd módját, hogy óvakodjék ezentúl bosszúságot okozni nekem, mivel fogadom, hogy e tárgyban többé nem jövök el hozzád.

Ennyit mondott, és színlelt haraggal otthagyta a barátot. Alighogy kitette lábát az asszony a templomból, máris odaérkezett a nemes úr, kit is a barát nyomban szólított; és félrevonta s oly gyalázatosan lepocskondiázta, mint még embert soha senki, s elmondta bitangnak és szószegőnek és árulónak. Az pedig, ki már két ízben tapasztalta, mit jelentenek a barát gorombaságai, feszülten várakozott s igyekezett azt zavaros feleletekkel szóra bírni; mindenekelőtt tehát ekképpen szólott:

- Mire való ez a nagy mérgelődés, uram? Talán én feszítettem meg Krisztust?

Felelte a barát:

- Adta szemtelenje! Nézze meg az ember, miket nem mond! Szakasztott úgy beszél, mintha legalábbis egy vagy két esztendő elmúlt volna már azóta, és e hosszú idő alatt elfeledte volna arcátlan és gyalázatos viselkedését. Hát már elfeledted a mai hajnali harangszótól mostanáig, hogy mennyire megbántottál valakit? Hol jártál ma reggel kevéssel napkelte előtt?

Felelte a nemes úr:

- Én bizony nem tudom, hol jártam; de a hírhozó ugyan hamar eljutott hozzád.

- Az már igaz - mondta rá a barát -, hogy a hírhozó eljutott hozzám; gondolom azt hitted, hogy mivel a férje nincs itthon, a nemes hölgy bizonyosan tárt karokkal fogad. Ez aztán a tisztes úriember: mintha vizet se tudna zavarni! Holott éjjeli csavargó, kertajtó-nyitogató, fáramászkáló! Azt hiszed, hogy arcátlanságoddal megejted ím ez erkölcsös hölgyet, hogy éjnek éjszakáján fákon mászol föl az ablakába? Semmit sem utál a világon nálad jobban, s te mégis újra meg újra próbálkozol. Csakugyan, ne is beszéljünk arról, hogy ezt immár számos alkalommal értésedre adta; de bizony te pompásan megszívlelted feddéseimet. De mondom neked: eleddig az asszony, nem ugyan irántad való szerelemből, hanem az én szívhez szóló könyörgéseimre hallgatott afelől, mit műveltél, de továbbat nem hallgat már; engedelmet adtam neki, hogy ha ezentúl bármiben is megbosszantod, tetszése szerint cselekedjék. Mitévő leszel, ha szól a bátyjainak?

A nemes úr ebből kellőképpen megtudott mindent, amit kívánt, és tőle telhető bőséges ígéretekkel megnyugtatta a barátot és távozott; mikor pedig a következő éjszakán elhangzott a hajnali harangszó, azon nyomban bement a kertbe, felmászott a fára, s mivel az ablakot nyitva lelte, belépett a szobába, és szinte röpülve karjaiba vetette magát szép szerelmesének. Az pedig, ki forró vágyakozással várta már, nagy örömmel fogadta, s ekképpen szólott:

- Hála legyen barát uramnak, ki ilyen jól megtanított rá, miképpen juss el hozzám.

Annak utána élvezték a gyönyörűséget egymás karjaiban, és sokat beszéltek és sokat kacagtak Hatökör barát együgyűségén, szégyenben hagyván minden csepűt, gerebent és gyaratolót, s nagy gyönyörűséggel mulatták magokat. És rendre megbeszélvén dolgukat, olyképpen intézték azt, hogy többé nem mentek el barát uramhoz, hanem sok más éjszakán hasonlatos gyönyörűséggel mulattak egymással; én pedig kérem Istent ő nagy irgalmasságáért, hogy minél előbb vezéreljen engem s minden erre vágyakozó keresztény lelket efféle gyönyörűségekre.

NEGYEDIK NOVELLA

Don Felice oktatja Puccio testvért, hogyan nyerhetné el az örök boldogságot, s annak okáért penitenciát ró reá, melyet is Puccio testvér elvégez, azonközben pedig Don Felice a jámbor férfiúnak feleségével enyeleg

Minekutána Filoména bevégezte novelláját s elhallgatott, Dioneo szép szavakkal fölöttébb magasztalta ama hölgynek okosságát s ama könyörgést, melyet Filoména végezetül elmondott; a Királynő pedig mosolyogva Pamfilóra pillantott és megszólalt:

- Most aztán, Pamfilo, folytasd mulattatásunkat valamely mulatságos kis történettel.

Pamfilo nyomban azt felelte, hogy szívesen, és ekképpen fogott szóba:

- Madonna, sok olyan ember van, kik miközben abban fáradoznak, hogy a Paradicsomba jussanak, másokat juttatnak oda anélkül, hogy észrevennék, és ez megesett valamely városunkbéli asszonnyal, nem is oly rég ideje még, miként mindjárt meghalljátok.

Miként hallomásból tudom, lakott a San Brancazio szomszédságában valamely jóravaló és gazdag ember, bizonyos Puccio di Rinieri nevezetű, ki csupán lelkével törődött, s felvétette magát Szent Ferenc harmadik rendjébe; melyben a Puccio testvér nevet nyerte, s eme lelki életet folytatván, sűrűn járt a templomba, mivelhogy nem volt egyéb családja, csupán felesége és szolgálója, és nem is volt rászorulva, hogy valamiféle mesterséget folytasson. Mivel pedig ostoba és faragatlan ember volt, elmondogatta Miatyánkjait, eljárt a prédikációkra, hallgatta a miséket, és sohasem hiányzott, mikor a világi testvérek a dicséretet énekelték, és böjtölt és sanyargatta magát, sőt azt rebesgették, hogy azok közé tartozik, kik testöket korbácsolják. Felesége, kinek monna Isabetta volt neve, huszonnyolc-harminc esztendős fiatalasszony volt, friss és szép és gömbölyded, mint valami hamvas-piros alma; férjének szent élete, avagy talán öreg kora miatt, bizony sokkal gyakrabban nélkülözött bizonyos dolgokat, mintsem ínyére lett volna, és hahogy férjével kívánt volna hálni avagy incselkedni, az elmesélte neki Krisztus életét és Anastasius testvér prédikációit vagy Magdolna siralmát, vagy egyéb efféle dolgokat.

Emez időkben megtért Párizsból bizonyos Don Felice nevezetű barát, San Brancazio szerzetese, éles elméjű és nagy tudományú, fiatal és szép szál férfi, kivel Puccio testvér melegen összebarátkozott. Mivel pedig Puccio testvérnek minden kétségét pompásan eloszlatta, s azonfölül megismervén annak hajlandóságát, fölöttébb szent életű embernek tette magát, annak okáért azontúl Puccio testvér gyakorta házába vitte őt, s nagy szívesen ebéddel avagy vacsorával vendégelte, már aminek éppen ideje volt; felesége pedig Puccio testvér kedvéért ugyancsak megbarátkozott vele, és szívesen látta házában.

Miközben tehát a barát buzgón látogatta Puccio testvér házát, s észrevette, mely igen friss és gömbölyded a felesége, kitalálta, mi lehet ama dolog, melyben leginkább szükséget szenved; és feltette magában, miképpen hacsak módjában leszen, szívesen helyettesíti Puccio testvért, hogy megmentse őt a fáradozástól. És egyszer-másszor nagy huncutul rá-rákacsingatott az asszonyra, és annyira vitte, hogy annak szívében is lángra gyújtotta ugyanazt a sóvárgást, mely őbenne égett: hogy pedig a barát ezt észrevett, a legelső kedvező alkalommal szóba hozta az asszony előtt gerjedelmét. S ámbátor látta, hogy az asszony hajlandó kedvét tölteni, sehogy sem tudta módját ejteni a dolognak, mivelhogy az asszony sehol másutt nem mert a baráttal együtt lenni, mint csupán maga házában; maga házában pedig lehetetlen volt ám, mivelhogy Puccio testvér soha el nem utazott; miért is a barát fölöttébb elbúslakodott. De nemsokára

mégis kieszelt valami módot, hogy együtt lehessen az asszonnyal annak házában, mégpedig olyképpen, hogy gyanút ne támasszon, még ha Puccio testvér otthon van is. S midőn egy napon meglátogatta őt Puccio testvér, ekképpen szólott hozzá:

- Már többször észrevettem, Puccio testvér, miképpen minden kívánságod az, hogy szent ember váljék belőled; azonban úgy vélem, túlságosan hosszú úton indultál ím ez célod felé, holott van ennél sokkalta rövidebb is, ámde a pápa s az ő egyéb fő-fő prelátusai, kik emez utat ismerik és használják, nem akarják, hogy ezt mindenki megismerje, mivelhogy a papi rend, mely többnyire alamizsnákból él, azon nyomban tönkremenne, mert azontúl a világi emberek többé nem halmoznák el sem alamizsnával, sem egyébbel. De mivelhogy te barátom vagy, s mindig oly igen megtisztelsz engemet, én megtanítalak ím ez útra, ha bizonyosan tudnám, hogy a világon senkinek el nem árulod, s hajlandóság vagyon benned rátérni ím ez útra.

Puccio testvérben felébredt a kíváncsiság eme dolog iránt, s előbb esedezvén kérte a barátot, tanítaná meg reá, annak utána pedig esküdözött, hogy soha senkinek el nem mondja, ha csak ő maga meg nem engedi, és erősködött, hogy rátér amaz útra, ha ugyan erejéből telik.

- Mivelhogy ekképpen fogadást tettél nekem - szólott a barát -, megmutatom neked ím ez utat. Tudnod kell: a szent doktorok azt tanítják, hogy annak, ki üdvözülni akar, el kell végeznie ama penitenciát, melyet majd meghallasz tőlem; de értsd meg jól: én nem azt mondom, hogy ama penitencia után nem leszel éppoly bűnös, mint most vagy; de az fog történni, hogy megtisztulsz mindama bűneidtől, melyeket a penitencia idejéig elkövettél, melyek is ama penitencia fejében mind megbocsáttatnak neked; azok pedig, melyeket annak utána elkövetsz, nem lesznek kárhozatodra, hanem lemossa őket a szenteltvíz, miként mostan a bocsánatos bűnöket. Tehát mindenekelőtt szükséges, hogy nagy buzgósággal meggyónd bűneidet, mikor megkezded a penitenciát; annak utána meg kell kezdened a böjtöt és a tökéletes önmegtartóztatást, ennek pedig negyven napig kell tartania, mely idő alatt is még tulajdon feleségedhez sem szabad nyúlnod, más nőkről nem is beszélvén. És ezenfelül tulajdon házadban valamely helyet kell keresned, honnan éjnek idején a mennyboltot láthatod, s esti imádság után ama helyre kell menned, ottan pedig legyen valamely széles deszka, olyképpen felállítva, hogy ha te ottan állsz, hátaddal hozzá támaszkodhass, s miközben a földön állasz, ki kell terjesztened karjaidat, mintha keresztre volnál feszítve; ha pedig karjaidat egy-egy dorongra akarod támasztani, megteheted; és ekképpen állván, a mennyboltra kell szögezned a szemedet, s így kell maradnod mozdulatlanul mind a hajnali harangszóig. Ha pedig tanult ember volnál, ezenközben bizonyos imádságokat kellene mondanod, melyeket odaadnék neked; de mivelhogy nem vagy az, el kell mondanod háromszáz Miatyánkot és háromszáz Üdvözlégymáriát, a Szentháromság tiszteletére; és a mennyboltra szögezvén szemedet, szüntelenül Istenen kell jártatnod elmédet, ki a mennyet és földet teremtette és Krisztusnak szenvedésein, miközben úgy kell tartanod testedet, miképpen ő a kereszten függött. Végezetül, mikor a hajnali harangszó megcsendül, ha akarod, abbahagyhatod és azonmód ruhástul lefekhetsz ágyadba aludni; annak utána pedig reggelre kelvén el kell menned a templomba, és ottan legalábbis három misét meghallgatnod, és ötven Miatyánkot és ugyanannyi Üdvözlégymáriát elmondanod; s mindezek után tiszta lélekkel elvégezheted, ha mi ügyes-bajos dolgod vagyon, megebédelhetsz, utána pedig el kell menned vecsernyére a templomba, s ottan elmondanod bizonyos imádságokat, melyeket írásban átadok neked, melyek nélkül is az egész nem ér semmit; napnyugta után pedig, a fent mondott módon újra kell kezdened. És hahogy ezt megteszed, miként magam is annak idején megtettem, reménylem, hogy minekelőtte még végére érsz penitenciádnak, megérzed az örök boldogság csodálatos édességét, ha ugyan áhítatosan végezted azt.

Mondotta erre Puccio testvér:

- Ez nem is olyan nehéz dolog, nem is nagyon hosszadalmas, és én bizonyára könnyűszerrel el tudom végezni; annak okáért hát Istennek nevében vasárnap meg akarom kezdeni.

Elbúcsúzott a baráttól és hazament, s annak engedelmével rendre mindent elmondott feleségének. Az asszony nagyon is jól megértette, mit akart mondani a barát azzal, hogy mozdulatlanul egy helyben kell állnia hajnali harangszóig; mivel pedig e módot jónak vélte, azt felelte, hogy ezt s mind az egyéb jó cselekedeteket, miket férje a lelke üdvössége miatt teszen, ő fölöttébb javallja, és hogy Isten gyümölcsözővé tegye annak penitenciáját, hajlandó vele együtt böjtölni, egyébre azonban nem vállalkozik. Ebben tehát megegyeztek, s mikor a vasárnap elérkezett, Puccio testvér megkezdette penitenciáját, barát uram pedig az asszonnyal összebeszélvén, majdnem minden este eljött hozzá vacsorára, oly időben, mikor senki meg nem láthatta, és mindig hozott magával finom eledeleket és finom italokat; annak utána pedig az asszonnyal szerelmeskedett mind hajnali harangszóig, melynek hallatára fölkelt, elment onnét, Puccio testvér pedig ágyába feküdt. Ama hely, melyet Puccio testvér penitenciájára kiválasztott, éppen feleségének ágyasháza mellett volt, melytől csupán vékonyka fal választotta el; midőn tehát egyszer a barát az asszonnyal, az meg ővele túlságosan fickándozott, Puccio testvér úgy érezte, mintha a háznak padlója rengene; mivel pedig éppen elmondott száz Miatyánkot, itten szünetet tartott, s azon mozdulatlanul szólította az asszonyt, s megkérdezte, mit művel. Az asszony, ki fölöttébb tréfás teremtés volt, s talán éppen akkor Szent Benedek, vagy inkább csalavári Szent János állatján lovagolt, ekképpen felelt:

- Bizisten, uracskám, hánykolódom, ahogy csak bírok.

Szólott akkor Puccio testvér:

- Hogyhogy hánykolódol? Mit jelent ez a hánykolódás?

Az asszony kacagott széles jókedvében, mivelhogy helyre egy asszony volt, s nyilván oka volt a kacagásra, s ekképpen felelt:

- Hogyan van az, hogy nem tudod, mit jelent ez? Én bizony ezerszer is hallottam ama közmondást: ki étlenül fekszik ágyba, nyugtalan lesz annak álma.

Puccio testvér azt gondolta magában, hogy a böjtölés az oka az asszony álmatlanságának, emiatt hánykolódik az ágyában, miért is jóhiszemben szólott:

- Asszony, megmondottam neked, hogy ne böjtölj, de ha már mindenáron akartad, ne gondolj rá, próbálj elaludni: úgy rugdosod azt az ágyat, hogy reng belé az egész ház.

Felelte akkor az asszony:

- Csak te ne törődj vele: jól tudom én, mit csinálok: csak végezd a magad dolgát, mivelhogy én is megteszem a magamét, amennyire csak tudom.

Megnyugodott tehát Puccio testvér, s újra nekifogott Miatyánkjainak: az asszony pedig és barát uram ím ez éjszakától fogva a háznak másik részében vetett ágyat, melyben, míg csak Puccio testvér penitenciájának ideje tartott, nagy gyönyörűségben mulatták magokat; a barát pedig csak akkor távozott, mikor az asszony visszatért rendes ágyába, hová Puccio testvér maga is megtért penitenciája végeztével. Miközben tehát a testvér a fent mondott módon folytatta penitenciáját, az asszony pedig a baráttal maga szórakozását, több ízben is tréfálkozva mondotta a barátnak:

- Te a penitenciát Puccio testvérrel végezteted, holott annak révén mink nyertük meg a Paradicsomot.

Az asszony pedig igen kellemetesen érezte magát, s mivel férje hosszú időn által szűken tartotta, oly igen hozzászokott a barátnak eledeléhez, hogy midőn már Puccio testvér penitenciája véget ért, akkor is talált rá módot, hogy más helyen jóllakjék vele, és nagy titokban még hosszú időn által örömét lelte benne. Miért is - hogy oda térjek vissza, honnét kiindultam - úgy esett, hogy Puccio testvér, ki azt hitte, hogy a penitencia révén maga jut a Paradicsomba, a barátot juttatta abba - ki megmutatta néki az oda vezető legrövidebb utat - továbbá a maga feleségét, kit fölöttébb szűken tartott abban, mit barát uram könyörületes szívvel nagy bőségben juttatott neki.

ÖTÖDIK NOVELLA

Zima odaajándékozza paripáját Francesco Vergellesi úrnak, s annak fejében engedelmet nyer, hogy szólhasson feleségével; hogy pedig az asszony hallgat, ő annak nevében felel magának, s a dolognak vége felelete szerint üt ki

Minekutána Pamfilo bevégezte Puccio testvér történetét, melyen a hölgyek nagyokat nevettek, a Királynő szelíden parancsolta Elisának, hogy folytassa az elbeszéléseket. Ez pedig kissé epés természetű volt, nem ugyan rosszaságból, hanem régi megszokásból, s ekképpen kezdett szóba:

- Sokan azt hiszik, hogy mivel ők sokat tudnak, mások nem tudnak semmit; ezek aztán gyakorta, miközben azt hiszik, hogy másokat lóvá tesznek, a végén észreveszik, hogy őket tették lóvá amazok: miért is fölöttébb nagy ostobaságnak tartom, ha valaki szükségtelenül próbára teszi mások értelmének erejét. De mivel talán nem mindenki osztja vélekedésemet, kedvem van elmesélni nektek anélkül, hogy az elbeszélések megszabott tárgyától eltérnék, mi esett bizonyos pistoiai lovaggal.

Volt Pistoiában a Vergellesi családban bizonyos Francesco nevezetű lovag, dúsgazdag és okos és egyébként agyafúrt ember, de mértéktelenül fukar. Mikor ennek egyszer városbíró gyanánt Milánóba kellett mennie, minden szükséges dologgal felszerelte magát, mi előkelő utazáshoz kellett, csak éppen kedvére való szép paripája nem volt; mivel pedig egyet sem talált, mely tetszett volna neki, nagy gondban volt miatta.

Élt akkoriban Pistoiában bizonyos Ricciardo nevezetű ifjú, alacsony származású, ám dúsgazdag, ki mindig oly csinosan és ékesen öltözködött, hogy mindenki mindközönségesen csak Zima, azaz Cicoma néven nevezte; ez már rég ideje szerette és kívánta, ugyan hiába, Francesco uram feleségét, ki gyönyörű szép és fölöttébb tisztességes hölgy volt. Toscanának pedig egyik legszebb paripája emez ifjúé volt, délceg paripa, melyet is éppen ezért fölöttébb kedvelt; mivel pedig már a verebek is csiripelték, hogy ő Francesco uram felesége után sóvárog, akadt olyan ember, ki azt mondotta annak, hogy ha elkéri a paripát, Zima bizonyosan odaajándékozza neki, mivelhogy olyannyira szerelmes a feleségébe. Francesco uram, kit a fukarság ösztökélt, elhívatta Zimát, s kérte, hogy adja el neki paripáját, de csak azért, hogy Zima ajándékul felajánlja neki. Zima ennek hallatára megörült, s felelte a lovagnak:

- Uram, ha nekem adnád a világ minden kincsét, akkor sem tudnád megvenni tőlem paripámat; de ha tetszik neked, ajándék gyanánt könnyűszerrel megkaphatod, ama feltétellel, hogy minekelőtte lovamat elvezeted, engedelmeddel és szemed előtt néhány szót válthassak feleségeddel, mégpedig oly távolságban mindenkitől, hogy senki más ne hallja szavamat rajta kívül.

A lovagot igen ösztökélte a fukarság, s abban a reményben, hogy lóvá teszi az ifjút, beleegyezett: beszéljen feleségével annyit, amennyit csak jólesik; otthagyta őt palotájának termében, maga pedig bement felesége szobájába, s minekutána elmondta neki, mely könnyűszerrel megkaphatja a paripát, parancsolta, hogy jöjjön vele, és hallgassa meg Zimát, de vigyázzon és semmiképpen ne feleljen sem sok, sem kevés szóval semmire, mit az mond. A hölgy fölöttébb rosszallotta ím ez dolgot, de mivel kénytelen volt férjének kedvére tenni, megígérte, hogy akképpen cselekszik; és férje nyomában bement a terembe meghallgatni, mit

akar mondani neki Zima. Az pedig újból megpecsételte az egyezséget a lovaggal, s a terem egyik végében mindenkitől jó messzire letelepedett ő is, a hölgy is és ekképpen adta fel a szót:

- Nemes hölgy, meg vagyok győződve felőle, hogy olyan okos vagy, miképpen már régen bizonnyal észre kellett venned, mely igen nagy szerelmet támasztott bennem szépséged, mely bizonnyal felülmúlja mindama hölgyek szépségét, kiket eleddig láttam; nem szólok ama páratlan jelességekről és dicséretes erkölcsökről, melyek benned lakoznak, s melyek meg tudnák nyerni bármely férfinak büszke lelkét: annak okáért nem szükséges szavakkal bizonygatnom, hogy szerelmem a legnagyobb és legforróbb, melyet férfiú valaha is érzett hölgy iránt; és ebben bizonnyal megmaradok, mindaddig, míg nyomorult életem fenntartja testemet, s még azontúl is; mivelhogy ha a túlvilágon is van szerelem, miként a földön, én mindörökre szeretlek. És éppen ezért bizonyosra vedd, hogy nincs semminemű holmid, akármilyen is, akár drága, akár hitvány, melyet oly tökéletesen magadénak mondhatnál, s mellyel minden cselekedetedben olyképpen rendelkezhetnél, mint amilyen én vagyok, már akármily keveset érek is, vagy úgyazonképpen mindenem, amim csak vagyon. És hogy teljességgel megbizonyosodjál ím ez szerelmem felől, mondom neked, hogy nagyobb kitüntetésnek venném, ha olyasmit parancsolnál nekem, mit én kedvedért megtehetnék, s én azt teljesíteném, mintha parancsaimnak az egész világ készségesen engedelmeskednék. Hahogy tehát annyira a tiéd vagyok, mint mondom, bizonyára szerénytelenség nélkül eléd terjeszthetem kérésemet, méltóságos asszonyom, mivel csupán tőled függ minden békességem, minden boldogságom, minden üdvösségem és senki mástól; és legalázatosabb szolgád gyanánt kérlek téged, drága kincsem és egyetlen reménysége lelkemnek, melyet szerelmes tüzében csupán a benned vetett reménysége éltet, legyen oly nagy kegyességgel, s enyhüljön meg olyképpen irányomban eleddig mutatott ridegséged, ki pedig tied vagyok, hogy én jóságodban felüdülvén elmondhassam: miként engem szépséged gyújtott szerelemre, akként adta vissza életemet is, mely bizonnyal elsorvadna, hahogy büszkeséged nem lágyul meg könyörgéseimre, s én meghalok, téged pedig talán majd gyilkosomnak mondanak. S nem is szólván arról, hogy halálom nemigen válnék tisztességedre, bizony hiszem, hogy néhanapján furdal majd lelkiismereted, megbánod, hogy ekképpen cselekedtél, s egyszer-másszor okulván ama dologból, ekképpen szólasz magadban: „Ejnye, be gonoszul cselekedtem, hogy nem szántam meg az én Zimámat.” De már akkor késő volna a bánat, s annál nagyobb fájdalmat okozna nekem. Miért is nehogy ez megtörténjék, szánj meg mostan, mikor még segíthetsz rajtam, s minekelőtte meghalok, induljon meg szíved, mivel csupán rajtad áll, hogy a világ legboldogabb vagy legboldogtalanabb embere leszek-e. Reménylem, határtalan lesz kegyességed, s nem engeded, hogy ily nagy és ily forró szerelemért a halált nyerjem jutalmul, hanem nyájas és kegyes válaszoddal felüdíted lelkemet, mely most minden ízében rémülten remeg színed előtt.

Hogy pedig mondókáját bevégezte, elhallgatott, s néhány könnycseppet sajtolt szeméből keserves sóhajtások kíséretében, annak utána pedig leste, vajon mit felel a nemes hölgy. Az asszonyt, kit a hosszas sóvárgás, az utána settenkedés, az éjjeli zenék s más hasonló dolgok, miket Zima iránta való szerelmében véghezvitt, nem tudták megindítani, megindították a tüzes szerelmesnek érzelmes szavai, s olyasmit kezdett érezni, mit annak előtte soha nem érezett, vagyis megérezte, mi a szerelem. És ámbátor, hogy a férjétől kapott parancsot megtartsa, egy szót sem szólt, néhány halk sóhaja mégis elárulta azt, mit legszívesebben valamely felelettel adott volna Zimának értésére. Zima várt egy darabig, s mivel látta, hogy semminemű választ nem kap, elcsodálkozott; aztán hamarosan észrevette a huncutságot, mellyel a lovag túljárt az eszén; mégiscsak szemébe nézett az asszonynak, és látta, hogy feléje villan egyszer-egyszer annak szeme, ezenfelül pedig hallotta sóhajait, melyek a hölgy kebléből halkan felszakadtak; némiképpen jó reménységre kapott, és ennek segedelmével újabb ötlete

támadt, s mostan, miközben az asszony hallgatta, kezdett a hölgy nevében válaszolni önmagának, amint következik:

- Zima szívem, bizony nagy ideje észrevettem már, hogy irántam való szerelmed igaz és véghetetlen, s mostan szavaidból még jobban megismerem, és boldog vagyok miatta s méltán. Ha néha úgy érezted, hogy rideg és kegyetlen voltam hozzád, semmiképp ne higgyed, hogy lelkemben is olyan vagyok, milyennek arcom mutatott; inkább mindig szerettelek, s minden más férfinál kedvesebb voltál nekem; de ekképpen kellett cselekednem, részben, mivel féltem az emberektől, részben hogy jó híremen csorba ne essék. De mostan eljött az ideje, mikor nyilván megmutathatom neked, hogy vajon szeretlek-e, és megjutalmazhatlak ama szerelemért, mellyel irántam viseltettél s viseltetel; annak okáért vigasztalódjál, s légy jó reménységgel, mivelhogy Francesco uram kevés napok múltán Milánóba megyen városbírónak, mint magad is tudod, hiszen irántam való szerelemből te ajándékoztad neki ama délceg paripát. Ha pedig ő útjára megyen, szentül megígérem neked hitemre, s ama szép szerelemre, mellyel szeretlek, hogy kevés napokkal utóbb velem leszel, s akkor szerelmünket gyönyörűséggel és tökéletesen beteljesíthetjük. Hogy pedig többet ne kelljen üzennem neked e tárgyban, már most értésedre adom, hogy ama napon, melyen két törülközőt látsz kiterítve szobámnak ablakán, mely kertünkre nyílik, sötét este jöjj be hozzám a kertnek ajtaján, de jól nézz körül, senki meg ne lásson: ottan lelsz engem reád várakozván, s egész éjszaka örvendezünk s élvezünk majd egymással, mire oly igen sóvárgunk.

Minekutána Zima a hölgy nevében ekképpen beszélt, megszólalt a maga nevében, s így válaszolt:

- Drága hölgyem, jóságos válaszod oly mérhetetlen örömmel árasztotta el szívemet, hogy elbágyad minden erőm, s alig tudok illendő módon válaszolni, hogy méltóképpen köszönetet mondjak; ha olyképpen tudnék szólani, amint szeretnék, sohasem érném végét, hahogy oly tökéletesen meg akarnám neked köszönni, mint szeretném s mint kötelességem volna; annak okáért magad bölcs belátására bízom, hogy megérezd azt, mit szavakkal nem tudok kifejezni, bármennyire kívánnám is. Csupán annyit mondok neked, hogy bizonnyal igyekezni fogok meghagyásod szerint cselekedni; és akkor talán jobban nekibátorodom ama nagy ajándék miatt, melyet nekem adtál, s igyekezni fogok tőlem telhetőleg oly forró köszönetet mondani neked, amilyen csak erőmből futja. Mostan hát nincs egyéb mondanivalóm; s ezért, drága asszonyom, adja meg neked Isten a legnagyobb örömet és boldogságot, mit csak kívánsz, s Istennek ajánlom te kegyelmedet.

Minderre az asszony egy kukkot sem válaszolt: tehát Zima felkelt, megindult a lovag felé, ki látván, hogy az ifjú feláll, eléje ment, s mosolyogva mondta:

- No, mit gondolsz? Becsülettel megtartottam ígéretemet?

- Nem, uram - felelte Zima -, mivelhogy azt ígérted nekem, hogy szólanom engedsz felségeddel, holott valamely márványszobrot állítottál elém, hogy azzal beszélgessek.

Ez a mondás fölöttébb megtetszett a lovagnak, s bár annak előtte is jó vélekedéssel volt felesége felől, most még jobban becsülte, s ekképpen szólott:

- Tehát most már enyém a paripád.

Felelte Zima:

- Igen, uram, de ha sejtettem volna, hogy ama szíves engedelmedből annyi lesz a hasznom, mint amennyi volt, bizony nem kértem volna semmit cserébe, hanem ajándékul adtam volna neked a paripát; s bár adta volna Isten, hogy ekképpen cselekedtem volna, mivelhogy mostan megvetted a paripát, holott én nem kaptam érte árat.

Elnevette magát erre a lovag, s mivel most már volt paripája, kevés napok múltán útnak indult, s elment Milánóba városbírónak. Az asszony magára maradt házában, s újra meg újra visszagondolt Zima szavaira és irányában mutatott szerelmére, meg a paripára, melyet szerelméért férjének ajándékozott, s mivel látta, hogy szüntelenül ott lebzsel a háza körül, ekképp töprenkedett magában:

- Mit cselekszem én? Miért vesztegetem ifjúságomat? Amaz elment Milánóba, és csak hat hónap múlva tér meg: és ugyan mikor kárpótol emez időért? Talán ha megöregszem? S ezenfelül vajon találok-e még ilyen pompás szeretőre, mint Zima? Egyedül vagyok, nem kell félnem senkitől; nem tudnám, miért ne használjam fel ezt a jó alkalmat, míg módomban vagyon: nem leszek mindig ilyen szabad, mint most vagyok; ezt a dolgot bizony soha senki meg nem tudja: s hahogy mégis kitudódik, akkor is jobb megtenni és megbánni, mint megbánni, hogy nem tettem meg.

Minekutána pedig a dolgot ekképpen meghányta-vetette magában, valamely napon kitette a két törülközőt a kerti ablakba, miként Zima meghagyta; Zima pedig mikor meglátta azokat, módfelett megörvendezett, s amint az éjszaka leszállt, titokban és egyedül odament a hölgy kertjének ajtajához, melyet nyitva lelt; onnan pedig elment a másik ajtóhoz, mely a házba nyílott, hol ottan lelte a nemes hölgyet, ki reá várakozott. Ki is mikor őt jönni látta, elébe ment, s kitörő örömmel fogadta; ő pedig százezerszer ölelte és csókolta, s vele együtt felment a lépcsőn; s azon nyomban feküdni tértek, s megismerték a szerelemnek elképzelhetetlen gyönyörűségeit. És ámbár ez csupán az első alkalom volt, nem volt az utolsó, mivelhogy a lovag Milánóban tartózkodott, s még visszatérte után is, Zima gyakorta eljárt az asszonyhoz, mindkettejük fölöttébb nagy gyönyörűségére.

HATODIK NOVELLA

Ricciardo Minutolo szerelmes Filippello Fighinolfi feleségébe;
megtudja, hogy az asszony féltékeny, s azzal az ürüggyel,
hogy Filippello az ő feleségével másnap valamely fürdőben találkozik,
elcsalja oda az asszonyt, ki azt hiszi, hogy férjével van;
annak utána pedig megtudja, hogy Ricciardóval mulatott

Elisának nem volt már több mondanivalója, mikor is a Királynő megdicsérte Zimát eszességéért, és parancsolta Fiammettának, hogy folytassa a sort újabb novellával. Az pedig sugárzó arccal megszólalt:

- Madonna, szívesen. - És ekképpen fogott hozzá: - Néha bizony nem árt elhagyni kissé városunkat, mely valamint minden egyéb dologban, akképpen mindennémű példázatokban is bővelkedik, s miként Elisa tette, végtére oly dolgokról mondani novellát, melyek más vidéken történtek; éppen ezért átmegyek Nápolyba, s elmondom, hogy az efféle álszentek közül, kik úgy mutatják, mintha irtóznának a szerelemtől, miképpen vitte rá egyiket ravasz szerelmese, hogy előbb megízlelje a szerelem gyümölcsét, minekelőtte még virágait megismerte volna; ez tanítson benneteket óvatosságra ama dolgokban, melyek megtörténhetnek, egyúttal pedig szolgáljon mulatságtokra ama dolgokkal, melyek már megtörténtek.

Ősrégi Nápoly városában, melynek kedvességben nincsen párja Itáliában, élt valaha egy ifjú, ki nemes vérből sarjadt, roppant vagyonban dúskálkodott, bizonyos Ricciardo Minutolo nevezetű. Ámbár ennek gyönyörű, fiatal és kedves asszony volt a felesége, ő mégis beleszeretett valamely más asszonyba, ki mindenek vélekedése szerint messze felülmúlta szépségben mind a többi nápolyi asszonyokat; bizonyos Catella nevezetű volt ez, ugyancsak valamely nemes ifjú úrnak, bizonyos Filippello Fighinolfi nevezetűnek felesége, ki urát, tisztességes hölgy lévén, a világon mindennél jobban szerette és becsülte. Ricciardo Minutolo tehát, ki emez Catellát szerette, minden követ megmozgatott, minek révén asszonynak kegyét és szerelmét csak meg lehetett nyerni, s mindezzel semmiképpen nem tudta vágyainak célját elérni, már-már kétségbeesett, és szerelmétől vagy nem tudott vagy nem bírt megszabadulni, és sem meghalni nem tudott, sem az életben nem lelte örömét.

Ebben a hangulatban emésztődött, midőn történt, hogy bizonyos hölgyek, kik rokonai voltak, valamely napon lelkére beszéltek, hogy tegyen le szerelméről, mivelhogy hiába töri magát, mert Catella nem ismer más boldogságot Filippellón kívül, s oly féltékeny reá, hogy szinte már a levegőben röpködő madarakra is gyanakszik, netalán elrabolják tőle. Ricciardo, mikor tudomást szerzett Catella féltékenységéről, nyomban kieszelt valami tervet, mely kedvét szolgálhatta, s kezdte úgy tettetni magát, mintha lemondott volna Catella szerelméről, és más nemes hölgy felé fordult volna hajlandóságával, és annak szerelméért színből utána settenkedett, és törte magát érette, s mind ama dolgokat megcselekedte, melyeket Catella kedvéért tenni szokott. Nem is sok ideje művelte még ezt, midőn mind a nápolyiak s maga Catella is olyképpen vélekedett, hogy többé már nem Catellát, hanem e másik hölgyet szereti kimondhatatlanul; ebben pedig mindaddig megmaradt, mígnem mindenki természetesnek vette, úgyhogy nem csupán mások, hanem maga Catella is levetkőzte ama tartózkodást, melyet szerelme miatt eladdig irányában tanúsított, és szomszédja gyanánt barátságosan üdvözölte, miként a többieket, mikor jött vagy ment.

Történt pedig, midőn nagy volt a forróság, hogy a hölgyek és lovagok a nápolyiak szokása szerint nagy csoportokban kimentek szórakozni, ebédelni és vacsorázni a tenger partjára, s mikor Ricciardo megtudta, hogy Catella is odament társaságával, hasonlatosképpen kiment maga is cimboráival, és Catella hölgyeinek társaságához csatlakozott, minekutána előbb nagyon kérette magát, mintha nemigen volna kedve maradnia. Ottan pedig a hölgyek s velük együtt Catella kezdte csipkedni őt s csúfolkodni vele legújabb szerelme miatt, ő pedig úgy tette magát, mintha fülig szerelmes volna, amivel még csak több anyagot adott nekik a csipkelődésre. Mivel pedig lassacskán a hölgyek elszéledtek, egyik erre, másik arra, mint már efféle helyen történni szokott, Catella néhányadmagával ott maradt, hol Ricciardo volt, s akkor Ricciardo csak úgy elejtett előtte egy szót a férjének, Filippellónak bizonyos szerelmi viszonyáról, mire az asszonyban hirtelen fellobbant a féltékenység, és fölöttébb fúrta oldalát a kíváncsiság, hogy megtudja, miképpen értette ezt Ricciardo. S egy darabig csak türtőztette magát, de aztán tovább nem bírta, s kérte Ricciardót ama hölgynek szerelmére, kit a világon legjobban szeretett: tegye meg neki azt a szívességet, világosítsa fel abban, mit Filippellóról mondott. Felelte neki az ifjú:

- Olyasvalakinek nevében kértél engemet, ki miatt nem merem megtagadni kérésedet; s ezért hajlandó vagyok megmondani neked, hahogy megígéred, hogy egyetlen szóval meg nem mondod sem neki, sem másnak, csak ha majd az eredményből látod, hogy igaz, amit most elmondandó vagyok, mivel ha akarod, kioktatlak rá, hogyan győződhetsz meg a dologról.

Az asszonynak tetszett ez a kikötés, s annál inkább igaznak vett mindent, s megesküdött neki, hogy soha nem mondja el. Félrevonultak tehát, hogy senki meg ne hallja beszélgetésöket, s Ricciardo ekképpen fogott szóba:

- Madonna, ha még most is úgy szeretnélek, mint valaha szerettelek, nem mernék elmondani neked olyasmit, miről tudom, hogy bizonyosan bosszúságodra leszen; de mivelhogy ama szerelmem már elmúlt, aggodalmaskodás nélkül feltárom előtted mindenben az igazságot. Én nem tudom, vajon Filippello megneheztelt-e reám valaha irántad való szerelmem miatt, vagy abban a hiszemben volt-e, hogy viszonoztad szerelmemet; de akár így van a dolog, akár nem, velem soha nem éreztetett semmit; azonban talán megvárta az idejét, mikor azt hiszi, hogy már nem vagyok olyan gyanakvó, s úgy látszik, ugyanazt akarja megtenni velem, amit, mint kétségtelenül felteszi rólam, én tennék ővele, vagyis szeretkezni kíván feleségemmel; és miként kiderítettem, nem is rég ideje még, nagy titokban szüntelen üzenetekkel zaklatja őt, melyeket feleségem mind elmondott nekem; neki pedig olyképpen felelt, amint én meghagytam. Mindazáltal ma reggel minekelőtte idejöttem volna, ott kaptam feleségemnél, házamban bizalmas beszélgetésben valamely asszonyt, s azonnal kitaláltam, hogy miféle szerzet, azért tehát magamhoz hívtam feleségemet, s megkérdeztem, mit akar ez tőle. Ő pedig így felelt: „Ez a kerítője ama Filippellónak, kit te a nyakamra hoztál azzal, hogy választ adtál neki, és reményt keltettél benne; bizony azt mondja, hogy mindenképpen ismerni akarja szándékomat, mert ő, ha én beleegyezem, úgy rendezi a dolgot, hogy titokban találkozhatom vele városunknak valamely fürdőjében; ezért könyörög s ezzel zaklat: és hahogy nem úgy volna a dolog, hogy Isten tudja, miért, te vittél bele ebbe a játékba, bizony már oly módon leráztam volna nyakamról, hogy soha többé felém sem mert volna nézni.” Akkor aztán úgy éreztem, hogy ez ember mégiscsak túlságosan messzire merészkedik, és ezt tovább nem szabad tűrnöm, hanem el kell mondanom neked, hogy lássad, mi a jutalom makulátlan hűségedért, melynek miatta magam szinte már a halál révére jutottam. Hogy pedig ne higgyed, miképp ez csupán üres szóbeszéd vagy fecsegés, hanem ha kedved van, nyilván láthassad is, és kezeddel megfoghassad, én meghagytam feleségemnek, hogy amaz asszonynak, ki reá várt, azt adja feleletül, hogy holnap három óra tájban, mikor minden ember alszik, ott lesz ama fürdőben; ezen az asszony módfelett örvendezett és eltávozott. Nos, nem gondolnám, hogy te

azt hiszed: majd én elküldöm oda feleségemet; de ha helyedben volnék, úgy intézném a dolgot, hogy férjem engem találjon ott annak helyében, kivel hiedelme szerint találkozik; és egy darab ideig mulatnék vele, s akkor aztán felfedném előtte, hogy kivel volt, s érdeme szerint megadnám neki a magáét; és ha ezt cselekednéd, azt hiszem, oly igen megszégyellné magát, hogy egyszerre bosszút állanánk a méltatlanságért, melyet ellened és ellenem elkövetni szándékozik.

Catella ennek hallatára, egyáltalán meg nem gondolván, ki is az, ki ekképpen szól vele, s ki netalán becsapja, féltékeny emberek módjára azon nyomban hitelt adott ím ez szavaknak, s bizonyos előbb történt dolgokat kezdett az esettel egybeilleszteni, s hirtelen haragra gerjedvén, azt felelte, hogy de bizony megteszi, hiszen nem is kerül valami nagy fáradságába; s hogy ha férje odajön, bizisten úgy megszégyeníti, hogy holta napjáig megemlegeti, valahányszor csak asszony kerül a szeme elé. Ricciardo megörült ennek, s úgy vélte, hogy a terve jó és sikerülni fog, tehát nagy bőbeszédűséggel megerősítette az asszonyt elhatározásában, s megszilárdította hiedelmében, mégis megkérte soha el ne mondja senkinek, hogy ezt tőle tudja, mit is az asszony hitére megígért.

Másnap Ricciardo elment a derék asszonyhoz, ki ama fürdőt tartotta, melyet ő Catellának említett, s közölte vele, mit itten művelni szándékozik, s kérte, hogy ebben tőle telhetőleg segítségére legyen. A derék asszony, ki fölöttébb lekötelezettje volt, azt felelte, hogy szívesen megteszi, s rendre megbeszélte vele, mit kell cselekednie, avagy mondania. Volt pedig neki ama házban, melyben fürdőjét tartotta, valamely koromsötét szobája; nem volt biz annak egyetlen ablaka sem, melyen világosság áradhatott volna be. Ezt a szobát a derék asszony Ricciardo utasítása szerint rendbe hozta, és felállította benne legeslegjobbik ágyát, melybe is Ricciardo, minekutána megebédelt, belefeküdt, és kezdte várni Catellát.

Ez pedig, hogy végighallgatta Ricciardo szavait, s a kelleténél jobban hitt azoknak, este felháborodottan tért meg otthonába, hová is Filippello mindenféle gondokkal terhesen ugyancsak megtért, s talán nem köszöntötte feleségét oly barátságosan, mint máskor szokta. Hogy az asszony ezt észrevette, gyanúja még jobban megerősödött, és ekképpen töprengett magában: „Valóban, ennek azon az asszonyon jár az esze, kivel holnap, mint hiszi, enyelegni és élvezni fog, de bizony Isten, ebből nem eszik!” És eme gondolattal foglalkozott egész éjszakán által, fejét törvén, mit mondjon majd neki, minekutána vele mulatott. De mit szaporítsam a szót?

Délután három órakor Catella szólította kíséretét, s szándékához híven elment ama fürdőbe, melyet Ricciardo mondott neki, és ottan lelvén a jóasszonyt, megkérdezte, vajon járt-e már ott Filippello a mai napon. A jóasszony, kit Ricciardo kioktatott, ekképpen válaszolt:

- Te vagy-e ama hölgy, kinek ide kell jönnie hozzá?

Catella pedig felelte:

- Igen, én vagyok.

- Akkor hát - felelte a jóasszony -, menj be hozzá.

Catella, ki elment keresni olyasmit, amit szívesebben nem lelt volna meg, odavezettette magát ama szobához, melyben Ricciardo volt, lefátyolozott arccal belépett, s belülről bezárta az ajtót. Ricciardo, ahogy belépni látta, boldogan felugrott, s karjába ölelte, és halkan szólott:

- Isten hozott, édes lelkem.

Catella, hogy jól játssza az idegen nő szerepét, megölelte és megcsókolta a férfit, s ujjongván becézgette, de nem szólt egy szót sem, mivel attól tartott, hogyha megszólal, az megismeri. A

szoba koromsötét volt, minek mind a ketten örvendeztek; és még hosszabb ott-tartózkodás után sem nyerte vissza szemök az erejét. Ricciardo ágyába vonta az asszonyt, s ottan oly halkan beszélgetvén, hogy a hangjok el ne árulja őket, nagy sok ideig maradtak, mindkettejök nagy élvezetére és gyönyörűségére. De mikor Catella elérkezettnek vélte az időt, hogy dühét kiadja, haragra gerjedvén, ekképpen fogott szóba:

- Jaj, mely nyomorúságos az asszonyok sorsa, s mely méltatlanul pazarolják legtöbben férjökre szerelmöket! Ó, én szerencsétlen! Nyolc esztendeje immár jobban szeretlek tulajdon életemnél, te pedig, mint megtudtam, valamely más asszony szerelmében lángolsz és emésztődöl: gonosz és becstelen ember te! Hát mit gondoltál, kivel voltál mostan együtt? Azzal voltál, kit már oly rég ideje megcsaltál álnok hízelkedéseiddel, szerelmet mutatván irányában, holott mást szeretsz. Én Catella vagyok, nem pedig Ricciardo felesége, becstelen áruló te: hallgasd csak, vajon megismered-e hangomat. Bizony, én vagyok; úgy érzem, mintha ezer esztendőbe kerülne, míg kijutunk a napvilágra, hogy érdemed szerint megszégyenítselek, gyalázatos, rühes kutya, te! Ó, jaj szegény fejemnek, kire pazaroltam én annyi esztendőkön által ekkora szerelmet! Erre a becstelen kutyára, ki abban a hiszemben, hogy idegen asszonyt ölel, több gyöngédséggel és kedveskedéssel halmozott el engemet ím ez rövid idő alatt, míg vele voltam, mint eleddig egész életében, mióta felesége vagyok. Már ma ugyan vitézül kitettél magadért, hitvány kutya, holott odahaza oly igen gyengének és kimerültnek és tehetetlennek mutatod magadat! De hála légyen Istennek, hogy magad mezejét munkáltad, nem pedig másét, mint hitted. Nem csoda hát, hogy múlt éjszaka nem közeledtél hozzám; arra készülődtél, hogy máshol ereszted meg a csapot, és friss lovag gyanánt akartál az ütközetbe vonulni; de hála légyen Istennek s magam óvatosságának, a víz mégiscsak a maga medrébe talált. Miért nem felelsz, gazember Miért nem mondasz valamit? Talán megnémultál a szavaimtól? Isten engem úgy segéljen, nem tudom, mi tart vissza, hogy beléd ne vágjak a körmeimmel, s ki ne kaparjam szemedet. Azt hitted, hogy nagy titokban végrehajthatod majd ezt az aljasságot: de bizony isten, annyi esze másnak is van, mint neked. Hát nem sikerült: különb kopókat uszítottam nyomodra, mintsem hitted volna.

Ricciardo eme szavak hallatára örvendezett magában, s egy szót sem felelt, csak ölelte és csókolta, s még jobban elhalmozta gyöngédséggel, mint az imént. Miért is az asszony tovább folytatta a nyelvelést és szólott:

- Igen, most azt hiszed, hogy megszédítesz álnok gyengédségeiddel, utálatos kutya te, és megbékítesz és megvigasztalsz! De tévedsz: én ennek miatta meg nem vigasztalódom, mígnem meggyalázlak mind valamennyi rokonunk és barátunk és szomszédunk szeme láttára, valahányan csak vannak. Vagy nem vagyok-e én éppen olyan szép, mint Ricciardo Minutolo felesége, te gazember? Nem vagyok-e vajon éppoly nemes asszony? Miért nem felelsz, rühes kutya? Miben különb amaz nálam? Takarodj innen, hozzám ne nyúlj, mára már éppen túlságosan is sokat vitézkedtél. Most már, hogy tudod, ki vagyok, jól tudom, hogy amit tennél, csak erőltetve tennéd; de ha Isten kegyelmet ad nekem, majd rövidre foglak én még, ne félj: és nem tudom, mi tart vissza attól, hogy el ne küldjek Ricciardóért, ki jobban szeretett engem tulajdon magánál, s még annyira sem dicsekedhetett el soha, hogy csak egyszer is rávetettem a szememet; nem is tudom, mi rossz volna benne, ha ide hívatnám. Te azt hitted, hogy a feleségét ölelgeted itten, és amennyiben rajtad múlt, csakugyan úgy van, mintha őt ölelted volna: hahogy tehát én ővele ölelkezném, ugyan nem volna semmi jogod kifogásolni azt.

Határtalan volt az asszony elkeseredése, s bőven ömlött belőle a szó; végezetül Ricciardo meggondolván, hogy ha ebben a hiedelemben elengedi innét, abból nagy baj kerekedhetnék, ennek okáért ráadta fejét, hogy felfedi magát, és kijózanítja az asszonyt ama csalódásából,

melyben volt: karjába ölelte tehát, s úgy magához szorította, hogy mozdulni sem tudott, annak utána pedig megszólalt:

- Édes lelkem, ne izgasd fel magad; Ámor az ő csalafintaságával megtanított, miképpen nyerjem meg azt, mit tiszta szerelemmel megnyerni nem tudtam; én bizony a te Ricciardód vagyok.

Ahogy Catella ezt hallotta, s a hangját megismerte, azon nyomban ki akart ugrani az ágyból, de nem bírt; miért is sikoltozni akart, de Ricciardo egyik kezével betapasztotta a száját, és tovább beszélt:

- Madonna, nem lehet meg nem történtté tenni azt, mi ma megtörtént, még ha mind életed fogytáig sikoltoznál is; és ha sikoltoznál, vagy olyasmit cselekednél, hogy eme dolognak neszét venné valaki, annak két dolog lenne a vége. Az egyik (ez pedig bizonyára nagyon is elevenedbe vág) az volna, hogy veszendőbe menne becsületed s jó híred, mivel ha azt mondanád is, hogy én hoztalak ide csalafintasággal, én letagadnám, sőt azt mondanám, hogy pénzt és ajándékokat ígértem neked, s ekként vettelek rá, hogy idejöjj; mivel pedig mindezeket nem adtam meg oly bőségben, mint remélted, megháborodtál, s most azért keversz ilyen hírbe és botrányba: s jól tudod, hogy az emberek inkább hajlandók elhinni a rosszat, mint a jót; éppen ezért sokkal hamarább hisznek majd nekem, mint neked. Továbbá pedig az következnék, hogy férjed meg én halálos ellenségekké válnánk, s megeshetnék, hogy meggyilkolnám őt, vagy éppen olyan könnyen ő engem: ezen pedig aligha örülnél, vagy vigadoznál. Annak okáért, szívem-életem, ne kíván meggyalázni magad s egyúttal veszedelembe dönteni és összeveszejteni férjedet velem. Nem te vagy az első, nem is maradsz az utolsó asszony, akit rászedtek, s én nem azért csaltalak meg, hogy elvegyem valamidet, hanem irányodban való kimondhatatlan szerelmem miatt, melyet feltett szándékom örökre megőrizni, s egyúttal megmaradni a te legalázatosabb szolgádnak. És mivel rég ideje már magam s mindenem s mindaz, mit tehetek és érek, a tiéd és rendelkezésedre vagyon, feltett szándékom, hogy ezentúl mindez még inkább a tiéd legyen. Mivel pedig minden egyéb dologban okos asszony vagy, bizonyosra veszem, hogy az leszel ebben is.

Catella, miközben Ricciardo eme szavakat mondotta, keservesen zokogott, és ámbár igen felháborodott, és fölöttébb haragudott, mégis annyi okos figyelmet szentelt Ricciardo komoly szavainak, hogy megismerte: bizony megeshetik az, miről Ricciardo beszél, s annak okáért ekképpen szólott:

- Ricciardo, nem tudom, miképpen engedi meg nekem az Úristen, hogy elviseljem ama méltatlanságot és csalást, melyet ellenem elkövettél. Nem akarok sikoltozni itten, hová együgyűségem s túlságos féltékenységem vezetett; de bizonyosra vedd, hogy mindaddig nem lesz jókedvem, mígnem egy vagy más módon nem kaptam elégtételt azért, mit velem elkövettél; annak okáért eressz el, ne tartóztass tovább: megkaptad, mit kívántál, s kényed-kedved szerint megtépáztál engemet; ideje, hogy elengedj: kérlek, engedj el.

Ricciardo, ki tudta, hogy az asszonynak lelke még túlságosan fel van zaklatva, feltette magában, hogy bizony nem engedi el, mígnem megbékél vele; miért is édes szavakkal kezdte csillapítgatni, s annyit beszélt és annyit kérlelte és annyit rimánkodott neki, mígnem az asszony megadta magát, s megbékélt vele; s annak utána közös akarattal kimondhatatlan gyönyörűségben jó darab ideig együtt mulatták még magokat. Mivel pedig az asszony megismerte akkor, mennyivel ízesebbek a szeretőnek, mint a férjnek csókjai, Ricciardo iránt mutatott keménységét édes szerelemre fordította: ama naptól fogva gyöngéden szerette őt, s okos óvatossága révén még gyakorta élvezték szerelmöket. Adja Isten, hogy mi is élvezhessük a magunkét.

HETEDIK NOVELLA

Tedaldo hajba kap kedvesével, elutazik Firenzéből majd visszatér oda bizonyos idő múltán zarándok képében: beszél a hölggyel, s felfedi előtte tévedését, megszabadítja a haláltól annak férjét, kit elítéltek ama vád miatt, hogy őt meggyilkolta, és kibékíti testvéreivel; annak utána pedig okosan élvezi szerelmét kedvesével

Valamennyien magasztalták Fiammetta elbeszélését, s midőn elhallgatott, a Királynő, nehogy az időt vesztegessék, nyomban felszólította Emiliát, hogy beszéljen; az pedig ekképpen kezdte:

- Kedvem vagyon visszatérni városunkba, honnét két elődöm jónak látta távozni, s megmutatni nektek, miképpen szerezte vissza egyik polgártársunk elveszett kedvesét.

Élt tehát Firenzében valamely nemes ifjú, bizonyos Tedaldo degli Elisei nevezetű, ki mérhetetlenül szerelmes volt bizonyos monna Ermellina nevezetű hölgybe, Aldobrandino Palermini feleségébe, és dicséretes jelességeivel el is érte, hogy betölthette véle kívánságát. Ím ez gyönyörűségét azonban megirigyelte a sors, mely ellenségök a boldogoknak; mivelhogy a hölgy, bármi volt is az oka, minekutána jó ideig Tedaldónak mindenben kedve szerint tett, egyszerre csak vonakodott kedvére hajlani, s még csak látni sem akarta semmiképpen annak valamely hírhordóját, nemhogy meghallgatni; ennek miatta ő fölöttébb nekibúsult és elkeseredett; de szerelmét oly rejtekben tartotta, hogy senki nem gondolta, miképpen ez az oka búskomorságának. És minekutána különb-különbféleképpen minden követ megmozgatott, hogy visszahódítsa szerelmesét, kit vélekedése szerint ártatlanul elveszített, s látta, hogy minden fáradozása kárba veszett, feltette magában, hogy búcsút mond a világnak, nehogy tán örömet szerezzen emez asszonynak, ki szerencsétlenségének oka volt, sorvadozásának látásával.

Összeszedett tehát annyi pénzt, amennyit csak tudott, nem szólt sem barátainak, sem rokonainak, egyetlen pajtásának kivételével, ki minden dolgába be volt avatva, s nagy titokban elutazott, és Anconába érkezett, hol is Filippo de Sanlodeccio néven nevezte magát. Ottan pedig megismerkedvén valamely gazdag kereskedővel, annak szolgálatjába szegődött, s a hajóján vele együtt Ciprusba ment. Erkölcsei és viselkedése pedig oly igen megnyerte ama kereskedőnek tetszését, hogy nem csupán busás fizetséget adott neki, hanem társául fogadta, s ezenfelül üzleteinek java részét kezére adta; mely dolgokat is ő oly jól és oly gondosan intézett, hogy kevés esztendők múltán híres-neves, derék és gazdag kereskedő vált belőle. Eme foglalkozásában, bár gyakorta eszébe jutott keményszívű kedvese, és szörnyen gyötörte a szerelem, és fölöttébb kívánta viszontlátni őt, mégis oly igen állhatatos volt, hogy hét esztendeig állta a kemény próbát.

Történt azonban, hogy midőn valamely napon Ciprusban megütötte fülét bizonyos dal, melyet ő szerzett, s melyben ama hölgy iránt s a hölgynek őiránta való szerelméről volt szó, s ama gyönyörűségről, melyet véle élvezett, úgy gondolta magában: semmiképp nem lehet, hogy az elfeledte volna őt, s akkor úgy felgyúlt benne a viszontlátás vágya, hogy tovább nem bírta ki, s elhatározta, hogy visszatér Firenzébe. És rendbe hozván minden ügyes-bajos dolgát, egyetlen szolgájával Anconába ment, hová már előbb megérkezett minden holmija, mit is elküldött Firenzébe, amaz Anconában szerzett társának valamely barátjához, maga pedig nagy titokban, a Szent Sírtól érkező zarándok képében szolgájával együtt ment utána. Firenzében megérkez-

vén, betért valamely kis fogadóba, melynek két testvér volt gazdája, éppen kedvese házának szomszédságában. S mindjárt első útja annak házához vitte, ha netalán megláthatná őt. De látta, hogy az ablakok és az ajtók és az egész ház be van zárva. Fölöttébb meg is ijedt, hogy talán meghalt az asszony, vagy elköltözött onnét. Ez szeget ütött fejébe, miért is testvéreinek háza felé irányította lépteit, mely előtt megpillantotta maga négy testvérét talpig gyászban, min fölöttébb elcsodálkozott; s mivel tudta, hogy ebben a ruházatban és külsőben, mely merőben elütött attól, milyen távozása előtt volt, könnyűszerrel ugyan fel nem ismerik, bátran odalépett valamely vargához, s megkérdezte tőle, miért vannak azok fekete ruházatban. Felelte erre a varga:

- Azért vannak fekete ruházatban, mivel alig két hete meggyilkolta valaki egyik testvéröket, bizonyos Tedaldo nevezetűt, ki rég ideje már elköltözött innét: s mintha olyasmit hallottam volna, hogy ezek a törvényszék előtt azzal vádoltak bizonyos Aldobrandino Palermini nevezetű urat, kit aztán el is fogtak, hogy ő gyilkolta meg, mivelhogy ama Tedaldo szeretője volt a feleségének, s álöltözetben visszatért ide, hogy az asszonnyal lehessen.

Tedaldo fölöttébb elcsodálkozott, hogy valaki annyira hasonlatos hozzá, hogy összetévesztették vele, s megesett a szíve Aldobrandino szerencsétlenségén. Minekutána még arról is értesült, hogy az asszony épségben, egészségben megvagyon, az éjszaka beálltával különb-különb gondolatokat hánytorgatván elméjében, megtért a fogadóba, s minekutána szolgájával együtt megvacsorázott, a fogadó legfelső emeletén kapott szobát; ottan pedig részben mivel sokféle gondja nyugtalanította, részben mivel ágya kényelmetlen volt, s részben talán a sovány vacsora miatt is még éjfél után sem tudott elaludni: mivel pedig ébren volt, éjfél után úgy rémlett neki, hogy emberek másznak be a ház tetején, annak utána pedig a szoba ajtajának hasadékán át valamely mécsest látott felfelé közeledni. Miért is halkan odalépett a réshez, és figyelni kezdett, mit jelenthet ez; s látott valamely csinos asszonyfélét, ki ama mécsest tartotta, és látott feléje menni három férfit, kik a tetőről jöttek be; minekutána pedig nyájasan köszöntötték egymást, mondá egyikök a menyecskének:

- Istennek hála, most már nyugodtak lehetünk, mivel bizonyosan tudjuk, hogy Tedaldo Elisei meggyilkolásával annak testvérei Aldobrandino Palerminit vádolták meg, az pedig már be is vallotta, sőt az ítélet is meg vagyon írva: mégis jó lesz hallgatnunk, mivel ha kitudódik, hogy mi voltunk a tettesek, éppen olyan veszedelembe kerülünk, mint most Aldobrandino.

S minekutána ezt elmondták a menyecskének, ki ezen szemlátomást megörvendezett, lementek és aludni tértek. Tedaldo ennek hallatára elgondolkodott rajta, mennyi és miféle tévedések ejtik rabul gyakorta az emberek elméjét; s először is testvéreire gondolt, kik valamely idegen embert sirattak meg, és temettek el helyébe, annak utána pedig egy ártatlan embert vádoltak hamis gyanú alapján, s hazug bizonyságokkal oda juttatták, hogy halálra ítéltetett; ezenfelül elgondolkodott a törvények és bírák vak szigorúságán, kik az igazság buzgó kutatói lévén gyakorta kegyetlenségre ragadtatják magokat, igaznak veszik azt, mi hamis, és az igazság és az Isten szolgáinak mondják magokat, holott inkább az igazságtalanság s az ördög helytartói. Ennek utána Aldobrandino megmentésére fordította gondolatját, s meghányta-vetette magában, mit kell tennie. Mikor pedig reggel fölkelt, szolgáját otthagyta, s amint alkalmatosnak vélte az időt, egymagában elment kedvesének házába; a kaput pedig véletlenül nyitva lelte, hát belépett, s látta ott ülni valamely földszinti kis szobában kedvesét, ki is úgy kesergett, s úgy patakzottak könnyei, hogy Tedaldo szinte maga is sírva fakadt szánakozásában; odalépett tehát hozzá s megszólította:

- Madonna, ne gyötörd magad, békességed közel vagyon.

Az asszony ennek hallatára felkapta a fejét, és zokogva felelte:

- Jó ember, úgy látom, idegen zarándok vagy, hát mit tudsz te az én békességemről avagy bánatomról?

Felelte a zarándok:

- Madonna, én konstantinápolyi vagyok, s csak az imént érkeztem ide Istennek küldötteként, hogy könnyeidet vigasságra fordítsam, s megszabadítsam a haláltól férjedet.

- Hogyhogy? - kérdezte az asszony. - Ha konstantinápolyi vagy, és csak imént érkeztél ide, honnan tudod, kicsoda a férjem, s ki vagyok én?

A zarándok elejétől fogva elmesélte Aldobrandino szerencsétlenségének egész történetét, s az asszonynak is megmondta: kicsoda, mióta van férjnél és sok egyéb olyasmit, amit maga tapasztalásából nagyon is jól tudott: az asszony pedig fölöttébb álmélkodott, és prófétának vélvén őt, lábaihoz borult, s Isten nevére kérte, hogy ha Aldobrandino megmentésére jött, akkor siessen, mivel rövid az idő. A zarándok fölöttébb szent embernek mutatván magát, ekképpen szólott:

- Madonna, kelj fel és ne sírj, és jól figyelmezz arra, mit mondandó vagyok, s gondosan óvakodjál azt valaha is elmondani bárkinek. Miként Isten nekem kinyilatkoztatta, te mostani szorongattatásod bizonyos bűn miatt szakadt reád, melyet régebben elkövettél, s melyet az Úristen e mostani bajod által akart némi részben megtorolni, s azt akarja, hogy te tisztességgel jóvátegyed; ha pedig nem teszed, bizonyára sokkal keservesebb gyötrelem szakad reád. Mondta akkor az asszony:

- Uram, nekem oly igen sok bűnöm vagyon, s nem tudom, mit akar az Úristen, egyiket tegyem-e inkább jóvá, avagy a másikat; annak okáért ha tudod, melyik az, mondd meg nekem, s én mindent elkövetek, mi erőmből telik, hogy jóvátegyem.

- Madonna - felelte a zarándok -, én jól tudom, melyik az a bűn, s nem is azért faggatlak, hogy még pontosabban megtudjam, hanem hogy te magad mondd meg, s annál nagyobb legyen ekképpen lelkiismeret-furdalásod. De térjünk a dologra. Mondd csak, emlékszel-e, hogy valamikor kedvesed volt?

Az asszony ennek hallatára nagyot sóhajtott, s fölöttébb elcsodálkozott, mivel nem is hitte, hogy valaha valaki tudott a dologról, ámbár ama napon, melyen meggyilkolták amaz embert, kit Tedaldo gyanánt eltemettek, rebesgettek valami effélét bizonyos kijelentések alapján, melyeket nagy ügyetlenül kibökkentett Tedaldo társa, ki tudott a dologról. Ekképpen felelt tehát:

- Látom, hogy az Isten kinyilatkoztatja neked mind az emberek titkait, s annak okáért magam titkát sem akarom tovább rejtegetni előtted. Való igaz, hogy ifjúságomban forrón szerettem ama szerencsétlen ifjút, kinek meggyilkolásával férjemet vádolják: halálát pedig oly igen megsirattam, amily igazán fájlalom; miért is, ámbár elutazása előtt keménynek és ridegnek mutattam magam irányában, sem elutazása, sem hosszú távolléte, sem szerencsétlen halála nem tudta őt kitépni szívemből.

Mondta erre a zarándok:

- Te nem ama szerencsétlen ifjút szeretted, ki meghalt, hanem Tedaldo Eliseit. De mondd csak: mi volt az oka, hogy összevesztetek? Megbántott valaha?

Felelte az asszony:

- Bizony soha meg nem bántott, hanem a szakításra valamely átkozott barátnak szavai adtak okot, kinél akkoriban meggyóntam: mikor elmondottam neki amaz ifjú iránt érzett szerelme-

met s a viszonyt, mely hozzá fűzött, úgy teleordítozta fejemet, hogy most is rémüldözöm belé; azt mondta, hogy ha nem hagyom abba, egyenest az ördög torkába jutok, a pokol mélységes fenekére, s a kárhozat tüzére vettetem. Ettől aztán úgy megrémültem, hogy erősen feltettem magamban, véget vetek viszonyunknak; hogy pedig az alkalmat is elkerüljem, többé nem voltam hajlandó sem levelét, sem hírhordóját elfogadni: ámbár azt hiszem, hogy ha állhatatosabb lett volna, s nem távozott volna el kétségbeesetten (mint sejtem, éppen ennek miatta), és hahogy látom őt sorvadozni, kemény szándokom megenyhült volna, miként a hó elolvad a napon, hiszen semmit a világon nála jobban nem kívántam.

Szólott ekkor a zarándok:

- Madonna, éppen ez az egy bűn az, mely miatt mostan gyötrődöl. Én bizonyosan tudom, hogy Tedaldo téged semmire nem kényszerített: mikor beleszerettél, szabad akaratodból tetted azt, mert megtetszett neked; ő pedig azért jött hozzád, mivel te magad kívántad, s ugyanezért kezdett viszonyt veled, melyben szóval és tettel oly kedvesnek mutatkoztál irányában, hogy ha már annak előtte is szeretett téged, te bizony megszázszoroztad ő szerelmét. Ha pedig így volt (amint tudom, hogy így volt), szabad volt-e bármi okból is ily ridegen elszakadnod tőle? Az ilyesmit eleve meg kellett volna gondolnod, s ha azt hitted, hogy bűn gyanánt meg kell bánnod valaha, nem kellett volna megtenned. Ekként, valamint ő a tied volt, te az övé voltál. Kedved szerint megtehetted, hogy őt ne tekintsd többé a magadénak, mivel a tied volt; de magadat elvonni tőle, holott az övé voltál, az bizony rablás, és sehogy sem illendő dolog, hiszen ő nem akarta így. Nos, tudnod kell, hogy én szerzetes vagyok, s éppen ezért tövéről hegyére ismerem erkölcseiket; és hahogy kissé bővebben szólok ezekről te épülésedre, az az én számban nem oly illetlen dolog, mint másében volna: s méghozzá szívesen beszélek róla, hogy mostantól fogva jobban ismerjed őket, mint ahogy, úgy látszik, eleddig ismerted. Valamikor a barátok fölöttébb szent és derék emberek voltak, de azokban, kik mai napság viselik a barát nevezetet, és számot tartanak rá, hogy barátoknak vegyék őket, semmi más nincsen a barátból, mint a csuha. S ez sem barátcsuha már, mivelhogy a szerzetesrendek alapítói szűk és szegényes és durva szövetből való csuhákat rendeltek nekik, hogy oly lélekre valljanak, mely megvetette az ideig való dolgokat akkor, mikor a testet ily hitvány ruházatba burkolták; ezek a mai barátok bő és dupla és fényes és finom szövetekből csináltatják csuháikat, mégpedig tetszetős és főpapos módra, olyannyira, hogy nem sül ki a szemök azokban páváskodni a templomokban és piacokon, miként világi emberek páváskodnak ő ruházatokkal; és valamint a halász hálójával egy fogásra számos halakat húz ki a folyóból, akként ezek csuháik bő ráncaiba beburkolódzván, iparkodnak minél több szenteskedőt, minél több özvegyet, minél több vén bolond asszonyt meg férfit belecsavarni abba, és semmi más dologban nem mutatnak ekkora buzgóságot. Éppen ezért, hogy még őszintébben szóljak, ezeken nem is barátcsuha van már, hanem csupán annak a színe. És míg a régiek az emberek üdvösségét áhítozták, a mai barátoknak nőkre meg gazdagságra fáj a foguk; s minden vágyukat abba helyezték és helyezik, hogy dörgedelmekkel és ijesztgetésekkel megrémítsék az ostobáknak lelkét, és megmutassák, hogy alamizsnákkal és misékkel tisztulhatnak meg bűneiktől, s mivel nem jámborságból, hanem hitványságból és a semmittevés vágyából állottak barátnak, az egyik ember kenyeret hozzon, a másik bort küldjön, a harmadik pedig alamizsnát adjon nekik a halottaik lelki üdvösségéért. És bizony igaz ugyan, hogy alamizsnák és imádságok eltörlik a bűnöket; de ha azok, kik mindezt cselekszik, tudnák, kiknek cselekszik, vagy inkább megtartanák azt maguknak, vagy odavetnék a disznók elé. Mivel pedig a barátok tudják, hogy minél kevesebb tulajdonosa van valamely vagyonnak, annál több jut belőle egyre, mindegyikök ordítozással és rémítgetéssel igyekszik elriasztani másokat a gazdagságtól, melyet szeretne egyedül magának megkaparintani. Teli szájjal papolnak a parázna emberek ellen, hogy ezeket elriasszák attól, s mind a nők a papolókra maradjanak; kárhoztatják az uzsorát és a becstelen nyereséget, hogy

ha rájok bízzák az ilyen pénzek visszaadását, abból még bővebbre szabassák csuhájokat, és püspökséget s egyéb főpapságokat vásárolhassanak magoknak ama pénzből, mely tulajdon nyilatkozataik szerint romlásba dönti birtokosát. S ha eme dolgokat és sok egyéb gyalázatosságaikat szemökre vetik, azt hiszik, hogy minden súlyos terhöktől kellőképpen megszabadulnak, ha azt adják feleletül: „Cselekedjetek szavaink szerint, nem pedig tetteink szerint", mintha bizony lehetne a nyáj állhatatosabb és szilárdabb, mint magok a pásztorok. És nagy részük jól tudja, hány ember nem úgy érti ezt a válaszukat, ahogy ők gondolják. A mai barátok azt akarják, hogy ti azt cselekedjétek, amit ők mondanak, vagyis töltsétek meg erszényeiket pénzzel, bízzátok rájok titkaitokat, őrizzétek meg szüzességteket, legyetek béketűrők, bocsássátok meg a bántalmakat, óvakodjatok a rágalmazástól: csupa jó, csupa tisztességes, csupa szent dolog; de mindezt miért? Azért, hogy megtehessék azt, amit nem tehetnének meg, ha a világi emberek is azt cselekednék. Ki ne tudná, hogy pénz nélkül a henyélés nem tarthat semeddig? Ha te magad mulatságára költöd pénzedet, a barát nem henyélhet a szerzetben; ha te a nők körül settenkedel, a barátoknak nem lesz ott helyük; ha te nem leszel béketűrő, ha nem bocsátod meg a bántalmakat, a barát nem mer majd házadba járni, hogy beszennyezze családod tisztességét. De minek panaszolok fel minden apró dolgot? Hiszen valahányszor értelmes emberek előtt ekképpen mentegetődznek, tulajdonképpen magukat vádolják. Miért nem maradnak künn a világban, ha érzik, hogy nem tudnak önmegtartóztató és szent életet élni? Vagy ha ennek akarják szentelni magokat, miért nem követik az Evangéliumnak ama szent intelmét: „Kezdett pedig Krisztus cselekedni és tanítani!" Tegyék meg előbb ők magok, aztán oktassanak másokat. Én már ezerszer meg ezerszer láttam életemben, hogy nem csupán a világi hölgyeket, hanem bizony az apácákat is csábítgatták, környékezték, látogatták; s éppen azok, kik a szószéken a legjobban ordítoztak. Hát ilyen embereket kövessünk? Aki megteszi, szabad akaratjából teszi, de Isten a megmondhatója, vajon okosan cselekszik-e. De feltéve, hogy igazat kell adnunk a barátnak abban, mit oly nagy hangon rád kiabált, hogy tudniillik halálos bűn megszegni a hitvesi hűséget, vajon nem sokkalta nagyobb bűn-e megrabolni egy embert? Vajon nem sokkalta nagyobb bűn-e megölni azt, vagy számkivetésbe kergetni, hogy a világot járja? Ezt bizonyosan mindenki elismeri. Ha valamelyik férfinak valamely hölggyel viszonya van, az természetes bűn: de szívbéli gonoszságból eredhet az, ha valaki elrabolja tőle, megöli, vagy világgá kergeti azt a férfit. Már fentebb bebizonyítottam, hogy te megraboltad Tedaldót, hiszen elvetted tőle magadat, holott szabad akaratodból voltál az övé. Annak utána pedig azt mondom, hogy amennyiben tőled függött, te ölted meg őt, mivel napról napra kegyetlenebbnek mutatkoztál irányában, s nem rajtad múlt, hogy tulajdon kezével meg nem ölte magát; a törvény pedig rendeli, hogy az, ki oka valamely gonosztettnek, melyet valaki elkövet, éppen oly bűnös, mint az, ki elköveti. Márpedig tagadhatatlan, hogy te vagy az oka a számkivetésének, s annak, hogy hét esztendeje kóborol a világban. Olyannyira, hogy e három fent mondott dolog bármelyikével sokkalta nagyobb bűnt követtél el, mint azzal, hogy vele viszonyt folytattál. De lássuk csak: talán Tedaldo megérdemelte ezt a bánásmódot? Bizony nem: hiszen már magad is bevallottad; nem is szólván arról, hogy én tudom, hogy téged önnönmagánál is jobban szeret. Soha még asszonyt úgy meg nem becsültek, úgy nem magasztaltak, úgy nem dicsőítettek, mint ő téged minden más asszonyok felett, hahogy olyan helyen volt, hol tisztességgel szólhatott felőled anélkül, hogy gyanút ébresztett volna. Minden javát, minden tisztességét, minden szabadságát, mindenét te kezeidbe ajánlotta. Talán nem volt nemes ifjú? Talán nem volt daliásabb minden más polgártársánál? Talán nem volt derék mindama dolgokban, melyek ifjakhoz illenek? Talán nem szerették? Talán nem becsülték? Talán nem látta szívesen mindenki? Bizony erre sem mondhatsz nemet. Akkor hát hogyan foganhatott benned kegyetlen szándok ellene, csak azért, mert valami bolond, hitvány és irigy barátnak szája járt? Nem tudom, miféle tévedés rabjai amaz asszonyok, kik megvetik és kevésre tartják a férfiakat; holott ha meggondolják,

micsodák ők magok és mely nagy s mely páratlan nemességet adott Isten minden egyéb teremtmények felett a férfiúnak, boldogok lehetnének, ha valamely férfi szereti őket, és azt mindennél jobban kellene szeretniök, s igyekezniök minden ügyességökkel megnyerni annak tetszését, hogy szerelme soha le ne hűlhessen. Jól tudod, mit tettél, megindulván ama barátnak szavain, holott az bizisten valami éhenkórász lepényleső volt; és talán szeretett volna maga bejutni ama helyre, honnét mást ki akart túrni. Ez hát az a bűn, melyet az isteni igazságosság, mely minden rendelését igazságos mérlegeléssel hajtja végre, nem akart büntetlenül hagyni: és valamint te jogtalanul próbáltad megfosztani Tedaldót temagadtól, éppen úgy férjed jogtalanul volt és van Tedaldo miatt veszedelemben, te pedig ily szorongattatásban. Ha pedig ettől megszabadulni kívánsz, meg kell ígérned s még inkább meg kell tartanod, amit most mondok: ha valaha megtörténik, hogy Tedaldo kóborlásából ide visszatér, légy hozzá megint kegyes, szerelmetes, jóságos és bizodalmas, és hozd vissza őt amaz állapotba, melyben volt, minekelőtte ostoba fejjel hitelt adtál a bolond barát szavainak.

A zarándok éppen befejezte mondókáját, midőn az asszony, ki feszülten figyelt reá, mivelhogy okait igazaknak vélte, és valóban ama bűnt tartotta szerencsétlensége okozójának, melyet az emlegetett, ekképpen fogott szóba:

- Istennek barátja, világosan megismerem, hogy mindama dolgok igazak, és főképpen a te magyarázatodból tudom most már, kik voltaképpen a barátok, holott eleddig mind valamennyit szentnek tartottam; és nyilván megismerem, mely nagy hibát követtem el abban, mit Tedaldo ellen cselekedtem, és hahogy rajtam múlna, szívesen jóvátenném ama módon, melyet mondottál, de hogyan lehetséges ez? Tedaldo nem térhet vissza többé: ő már halott; és mivel a dolog lehetetlenség, nem értem, miért ígérjem meg neked.

Felelte erre a zarándok:

- Madonna, Tedaldo bizony nem halott, miként Isten nekem kinyilatkoztatta, hanem épségben és egészségben megvagyon, s ha kegyes hajlandósággal volnál hozzá, kutya baja sem volna.

Szólott akkor az asszony:

- Vigyázz a szavaidra, tulajdon szememmel láttam őt holtan kapum előtt, tőrszúrásokkal meggyilkoltan, és karjaimban öleltem, és könnyeimmel sűrűn áztattam holt ábrázatát, s talán épp ez volna az oka annak a sok gyalázatos szóbeszédnek, mely felőlem mindenfelé járta.

Mondotta ekkor a zarándok:

- Madonna, akármit beszélsz is, bizony mondom neked, hogy Tedaldo él; és reménylem, hogy hamar idő múltán megláthatod, hahogy ama fent mondott ígéretet megadod, és bizonnyal megtartod.

Felelte az asszony:

- Ezt hát megígérem, és szívesen meg is tartom; semmi sem történhetnék, mi akkora örömet szerezne nékem, mint ha férjemet szabadon s épségben, Tedaldót pedig életben látnám.

Akkor Tedaldo elérkezettnek vélte az időt, hogy felfedje magát, és vigasztalja az asszonyt biztos reménységgel férje dolgában; szólott tehát:

- Madonna, hogy megvigasztalhassalak férjed felől, fel kell fednem előtted egy titkot, melyet is mind életed fogytáig óvakodjál bárkinek is elmondani.

Kettesben voltak valamely magányos helyen, és a hölgy teljes bizalommal volt a zarándokhoz annak szentsége miatt, melyet benne látott: miért is Tedaldo kivont kebléből valamely gyűrűt,

melyet szöges gonddal megőrizett, s melyet az asszony adott neki amaz utolsó éjszakán, melyet véle töltött; s megmutatván neki, szólott: - Madonna, ismered-e ezt?

Amint az asszony a gyűrűt meglátta, azonnal megismerte, és ekképpen felelt:

- Ismerem, uram, valamikor én adtam ezt Tedaldónak. Akkor a zarándok felállott, hirtelen ledobta hátáról köpönyegét, fejéről pedig kalapját, és firenzei kiejtéssel szólván mondotta:

- Hát engem megismersz-e?

Amint az asszony meglátta, ráismert, hogy Tedaldo; a szava is elállt, olyannyira megrémült tőle, mint valami kísértettől, mely élő ember módjára járkál; és nem röpült karjaiba, hogy a Ciprusból megtért Tedaldo gyanánt üdvözölje, hanem remegve futni akart előle, mint afféle sírból hazajáró Tedaldo elől. Mondta akkor neki Tedaldo:

- Madonna, ne kételkedjél, én vagyok a te Tedaldód, épségben, egészségben, és bizony nem haltam meg soha, s nem voltam halott, mint testvéreimmel együtt te is hiszed.

A hölgy némiképpen összeszedte magát, s kezdte annak hangját figyelgetni, s minekutána kissé jobban szemügyre vette, s megbizonyosodott felőle, hogy valóban Tedaldo, zokogva nyakába borult és megcsókolta, ekképpen szólván:

- Édes Tedaldóm, csakhogy visszajöttél.

Tedaldo megcsókolván és megölelvén az asszonyt, mondotta:

- Madonna, most nincs ideje, hogy élvezzük a viszontlátás örömeit: én sietek kieszközölni, hogy Aldobrandinót épségben és egészségben visszakapjad, s reménylem, hogy e dologban még holnap este előtt oly híreket hallasz, melyek örömödre lesznek; ha pedig, amint hiszem, jó híreket szerzek szabadulása felől, akkor ma éjjel eljövök hozzád, s kényelmesebben elmesélek neked mindent, mint most tehetném.

És újra felvette köpönyegét s kalapját, még egyszer megcsókolta az asszonyt, s jó reménységgel vigasztalta, és elbúcsúzott tőle, s elment a börtönbe, hol Aldobrandino sínylődött és töprenkedett, s rettegett a reá váró haláltól, és nemigen reménykedett már megszabadulásában; Tedaldo pedig a porkoláb engedelmével vigasztaló gyanánt bement hozzá, melléje telepedett, és szólott ekképpen:

- Aldobrandino, én barátod vagyok, kit Isten küldött megmentésedre, mivel ártatlanságod miatt megszánt tégedet: s éppen azért, ha iránta való tiszteletből hajlandó vagy megadni nekem bizonyos csekélyke ajándékot, melyet tőled kérni fogok, bizony mondom, még holnap este előtt meghallod felmentő ítéletedet, holott a halálos ítéletet várod.

Felelte erre Aldobrandino:

- Derék ember, mivelhogy szabadulásommal törődöl: bizonyára barátom vagy, mint mondod, ámbár nem ismerlek, s nem is emlékszem, hogy valaha láttalak volna. Az igazság pedig az, hogy azt a bűnt, melyért mint hallom, bizonyosan halálra ítélnek, én nem követtem el; elegendő egyéb bűnt elkövettem, s talán ezek miatt jutottam ilyen végre. De mondom neked Isten szent nevére, hahogy mostan megkönyörül rajtam, nemcsak hogy megígérek, hanem szívesen megteszek nem csupán holmi csekély, hanem akármilyen nagy dolgot is; azért tehát kérj, amit akarsz, s én, ha innét igazán kiszabadulok, szentbizonyosan megtartom ígéretemet.

Szólott akkor a zarándok:

- Semmi egyebet nem akarok én, mint: bocsásd meg Tedaldo négy testvérének, hogy téged idejuttattak, mivel testvérük gyilkosának tartottak; és fogadd őket mint testvéreidet és barátaidat, midőn majd ezért bocsánatodat kérik.

Felelte erre Aldobrandino:

- Csak az tudja, mily édes a bosszú s mely igen kívánatos, ki a bántalmat szenvedte; mindazáltal, hogy Isten szabadulást adjon nekem, szívesen megbocsátok majd, s már most is megbocsátok nekik; s hahogy innét elevenen kijutok és megszabadulok, ebben a dologban olyképpen cselekszem majd, hogy kedvedre leszen.

Örült ennek a zarándok, s mivel egyéb mondanivalója nem volt, nagyon kérte, legyen jó reménységgel, mivelhogy még holnap este előtt biztos hírt hall szabadulásáról. Elbúcsúzott hát tőle, s elment a Signoriára, hol is valamely lovagnak, ki aznap a bírói tisztet viselte, nagy titokban ezeket mondotta:

- Uram, mindenkinek buzgón fáradoznia kell abban, hogy az igazság kiderüljön, különösképpen azoknak, kik miként te, ím ez tisztet betöltik, hogy ne szenvedjenek azok, kik nem követték el a bűnt, hanem a bűnösök bűnhődjenek. Hogy ilyesmi meg ne essék, azért jöttem ide hozzád, magad tisztességére s annak veszedelmére, ki bűnös a dologban. Mint tudod, ti főbenjáró bűn vádját emeltétek Aldobrandino Palermini ellen, s vélekedéstek szerint kiderítettétek igazság gyanánt, hogy ő az, ki Tedaldo Eliseit meggyilkolta, s épp abban vagytok, hogy elítéljétek. Márpedig ez egészen bizonyosan hamis, amint gondolom, hogy még éjfél előtt bebizonyítom nektek, olyképpen, hogy amaz ifjú gyilkosait kezetekre adom.

A nemes úr, ki sajnálta Aldobrandinót, készséggel figyelmezett a zarándok szavaira, s minekutána sokat beszéltek e tárgyban, a zarándok útmutatása szerint első álmukban rajtaütött a két egytestvér fogadóson és szolgájukon, és könnyűszerrel elfogta, és már-már kínpadra akarta vonatni őket, hogy kiderítse, miképpen történt az eset, de azok meg sem várták, hanem előbb külön-külön, annak utána pedig egymás előtt is őszintén megvallották, hogy ők voltak azok, kik Tedaldo Eliseit meggyilkolták, nem ismervén őt. Megkérdeztetvén pedig ennek oka felől, felelték:

- Tettünknek oka az volt, hogy az ifjú fölöttébb arcátlanul viselkedett egyikünk feleségével, mikor mi nem voltunk otthon a fogadóban, s arra akarta kényszeríteni azt, hogy kedvét töltse.

Mikor a zarándok ennyit megtudott, a nemes úr engedelmével elbúcsúzott, és nagy titokban madonna Ermellina házába ment, kinek is már egész háza népe aludni tért; őt pedig, mivel várakozott reá, egyedül lelte, mivelhogy egyenlőképpen kívánkozott jó híreket hallani férje felől, és teljességgel megbékélni Tedaldójával. Az pedig belépvén hozzá vidám arccal, ekképpen szólott:

- Drága asszonyom, örvendezzél; mivelhogy holnap itten épségben, egészségben visszakapod a te Aldobrandinódat.

Hogy pedig teljes bizonyossággal meggyőzze ím ez dolog felől, tövéről hegyére elmondta neki a történteket. Az asszony mindkét rendkívüli s méghozzá különösképp váratlan eseten - tudniillik, hogy elevenen visszakapta Tedaldót, kit valóban halottként elsiratott, s másfelől, hogy Aldobrandinót a veszedelemből szabadulni látta, kit, miként hitte, kevés napok múltán el kell majd siratnia - kimondhatatlanul jókedvre derült, s gyengéden megölelte és megcsókolta Tedaldóját; akkor egymással ágyba feküdtek, s jó szívvel, kedvesen és boldogan megbékéltek, annak utána pedig gyönyörűséges élvezetekben részeltették egymást.

Mikor pedig a nap felvirradt, Tedaldo felkelt, s minekutána az asszonyt felvilágosította, mit szándékozik cselekedni, s újra kérte, hogy tartsa azt gondosan titokban, megint csak zarándokruhában távozott az asszonynak házából, hogy ha ideje elérkezik, megvigyázza, mi történik Aldobrandinóval. A Signoria reggelre kelvén nyomban szabadon bocsátotta Aldobrandinót,

mivel már minden ízében felderítette az ügyet, s kevés napok múltán a gonosztévőknek fejöket vétette amaz helyen, hol a gyilkosságot elkövették.

Hogy tehát Aldobrandino visszanyerte szabadságát a maga, felesége és minden barátai s rokonai nagy örömére, és megtudta, hogy mindezt a zarándok fáradozásának köszönheti, házába vitte őt, hogy ott maradjon, míg a városban időzik, és ottan elhalmozta őt tisztességgel és minden jóval, maga is, de különösképpen az asszony, ki tudta, hogy kinek teszi ezt; mivel pedig Tedaldo kevés napok múltán elérkezettnek látta az időt, hogy békességet teremtsen Aldobrandino és maga testvérei között - kik, mint hallotta, nem csupán méltatlankodnak annak szabadulásán, hanem félelmükben fel is fegyverkeztek -, kérte Aldobrandinót, hogy váltsa be ígéretét. Aldobrandino készségesen felelte, hogy hajlandó beváltani. Meghagyta tehát neki a zarándok, hogy rendezzen másnap pompás lakomát, s közölte vele ama kívánságát, hogy hívja meg erre négy testvérét feleségestül, rokonaikkal s azoknak feleségeikkel egyetemben, és hozzátette, hogy Aldobrandino nevében azon nyomban ő maga megy meghívni azokat a kibékülésre és a lakomára. Mivel pedig Aldobrandino mindenbe beleegyezett, mit csak a zarándok kívánt, a zarándok azon nyomban elment négy testvéréhez, s a tárgyhoz illendő szavakkal addig beszélt lelkökre, mígnem megtámadhatatlan okokkal könnyűszerrel rávette őket, hogy bocsánatot kérjenek Aldobrandinótól, és újra megnyerjék annak barátságát; ennek utána meghívta őket másnapra ebédre Aldobrandinóhoz feleségeikkel együtt; ők pedig szívesen elfogadták a meghívást, bizakodván a zarándok becsületességében.

Másnap tehát ebéd idején megérkezett Aldobrandino házába, ki már várta őket, előbb Tedaldónak négy testvére néhány barátjokkal, azon feketében, ahogy voltak; és ottan mindenek szeme láttára, kiket Aldobrandino mulattatásokra meghívott, földre vetették fegyvereiket, Aldobrandino hatalmába adták magokat, s bocsánatát kérték azért, mit ellene elkövettek. Aldobrandino könnyezve és meghatottan fogadta őket, s valamennyit szájon csókolta, s nem sok szót vesztegetvén a dologra, minden rajta esett bántalmat megbocsátott. Utánok megérkeztek nővéreik és feleségeik, valamennyien barna ruhában, kiket is madonna Ermellina és a többi hölgyek nyájasan fogadtak. S annak utána mind a férfiakat, mind a hölgyeket pompásan vendégelték a lakomán, mely is mind egészében fölöttébb kellemetes volt, csak éppen hogy Tedaldo rokonainak nem lehetett szavokat venni az imént rájok szakadt gyász miatt, melyet sötét ruházatok példázott (miért is némelyek rosszallották a zarándok ötletét, valamint a lakomát, mit is ő észrevett); tehát feltett szándoka szerint, midőn elérkezett az ideje, hogy eloszlassa a gyászt, miközben a többiek még a gyümölcsnél tartottak, felemelkedett, s szólott ekképpen:

- Semmi sem hiányzott, mi szükséges volt, hogy vidámmá tegye e lakomát, csupán Tedaldo; én tehát meg akarom mutatni nektek őt, mivelhogy nem ismertetek reá, holott az egész idő alatt véle voltatok.

És ledobta válláról köpönyegét s minden egyéb zarándokruházatát, s ott állott zöld selyemzekében, s valamennyien nagy álmélkodással nézték, és bár lassacskán megismerték, senki se merte elhinni, hogy csakugyan ő az. Ennek láttára Tedaldo sok mindent elmondott nekik rokonságukról, családi ügyeikről s maga kalandjairól. Miért is testvérei s a többi férfiak mind örömkönnyekkel szemökben ölelésére siettek, s utána hasonlatosképpen cselekedtek a hölgyek is, akár rokonai voltak, akár nem, madonna Ermellina kivételével. Hogy ezt Aldobrandino észrevette, ekképpen szólott:

- Mi dolog ez, Ermellina? Miért nem üdvözlöd te is Tedaldót a többi hölgyek módjára?

Felelte neki az asszony mindenek füle hallatára:

- Nincs itt senki, aki szívesebben üdvözölte volna vagy szeretné üdvözölni, mint éppen jómagam; de visszariasztanak ama becstelen mendemondák, melyek szájról szájra jártak ama napokban, mikor sirattuk azt, kit Tedaldónak véltünk.

Felelte erre Aldobrandino:

- Ugyan, csak nem hiszed, hogy hitelt adok ezeknek a locsogásoknak? Tedaldo azzal, hogy megmentett engem, nyilván megbizonyította: hazugság az, mit is én különben sem hittem el soha; azonnal kelj fel, menj oda, s öleld meg őt.

Az asszony, ki maga is éppen ezt kívánta, nem késlekedett engedelmeskedni férjének; miért is felkelt, s a többi asszonyok módjára maga is megölelte azt, és szívesen üdvözölte. Aldobrandino eme nagylelkűsége fölöttébb kedvökre volt Tedaldo testvéreinek s mind a férfiaknak és hölgyeknek, kik ottan voltak, még az árnyékát is kitörölte lelkökből minden gyanakvásnak, mely talán ama mendemondák nyomában megfészkelődött bennök. Minekutána tehát mind sorra üdvözölték Tedaldót, az maga kezével letépte testvéréről a gyászruhát, nővéreiről és sógorasszonyairól pedig a barna ruhákat, és kívánta, hogy más öltözeteket hozassanak oda. Minekutána tehát más ruhába öltözködtek, énekkel és tánccal és egyéb szórakozásokkal bőven mulatták magokat; miért is a lakoma, mely csendben kezdődött, hangos véget ért. És széles jókedvökben, valahányan voltak, mind általmentek Tedaldo házába, s estére kelvén ottan vacsoráztak, és ekképpen több napokon által folytatták a mulatságot. A firenzeiek még több napokon által oly igen megbámulták Tedaldót, mintha halottaiból támadott volna fel, s valami csoda volna; és sokakban s még testvéreinek lelkében is volt némi halvány kétség, ha vajon csakugyan ő-e az, s még mindig nem hitték el egész bizonyossággal, s talán még jó darab ideig nem is hitték volna, ha nem történt volna valamely véletlen eset, melyből kiderült, ki volt az áldozat. Ez pedig így történt. Valamely napon Lunigianából való katonák mentek el házok előtt, s megpillantván Tedaldót odamentek hozzá, s ekképpen szólították meg:

- Adjon Isten, Faziuolo.

Felelte erre Tedaldo testvérei füle hallatára:

- Összetévesztettetek valakivel.

Azok pedig szavainak hallatára elszégyellték magokat, s bocsánatot kértek tőle, mondván:

- Annyi szent, még nem láttunk embert, ki oly igen hasonlított volna más emberre, mint te egyik pajtásunkra, kinek neve Faziuolo da Pontremoli, ki is két hete vagy valamivel előbb ide jött, s azóta sem hallottuk, mi lett vele. Igaz, hogy furcsállottuk ruházatodat, mivelhogy ő zsoldos katona volt, mint jómagunk.

Tedaldo bátyja ennek hallatára előrelépett, s megkérdezte, miféle ruházatot viselt ama Faziuolo. Azok pedig megmondották neki, és akkor ez nyilván látta, hogy mit azok mondanak, tiszta valóság; mivelhogy ebből s egyéb más bizonyságokból kiderült, hogy a meggyilkolt ember Faziuolo volt, nem pedig Tedaldo; ekképpen testvéreinek s mindenki másnak gyanakodása eloszlott.

Tedaldo pedig, ki dúsgazdag ember gyanánt tért haza, híven kitartott szerelmében, többé nem civódott hölgyével, s óvatosan viselkedvén, sokáig élvezték még szerelmöket. Adja Isten, hogy mi is élvezzük a magunkét.

NYOLCADIK NOVELLA

Ferondo bevesz bizonyos port, mire halott gyanánt eltemetik, az apátúr pedig, ki feleségével enyeleg, kiveszi őt sírjából, börtönbe veti, és elhiteti vele, hogy a tisztítóhelyen van; minekutána pedig feltámad, feleségének az apátúrtól született fiát miként tulajdon gyermekét neveli föl

Minekutána Emilia hosszú novellája véget ért, mely senkit sem untatott hosszúságával, sőt inkább úgy vélték mind a hölgyek, hogy rövid ideig tartott ama rengeteg és sokféle eseményhez képest, mely benne előfordul, a Királynő csupán jellel adta értésére Laurettának, hogy mit kíván, s ez elegendő volt annak, miért is ekképpen fogott szóba:

- Drága hölgyeim, eszembe jut egy történet, melyet el kell mondanom nektek, ámbár inkább hasonlít holmi hazugsághoz, mint igaz történethez, holott pedig igaz; ez pedig akkor jutott eszembe, mikor hallottam, hogy valakit más helyett megsirattak és eltemettek. Elmondom tehát, miképpen temettek el valamely élőembert halott gyanánt, annak utána pedig a maga és más többrendbéli emberek vélekedése szerint hogyan jött ki sírjából nem elevenen, hanem feltámadott emberként, s hogy végezetül miképpen tisztelték szentnek, holott bűnös ember létére inkább a kárhozatot érdemelte volna.

Tehát volt Toscanában s még ma is van egy apátság, minőt manapság is sokat láthatunk, olyan helyen, hol nemigen járnak emberek; ennek pedig apátura volt bizonyos szerzetes, ki a paráználkodást kivévén minden dolgában fölöttébb szent ember volt: ezt pedig oly ügyesen intézte, hogy szinte senki sem sejtette, nemhogy tudta volna, mivel minden dolgában fölöttébb szent és igaz embernek tartották. Történt pedig, hogy fölöttébb bizalmas barátsággal környékezte az apáturat valamely dúsgazdag paraszt, bizonyos Ferondo nevezetű, bárgyú és módfelett faragatlan ember (s az apátúrnak csupán azért volt kedvére annak barátkozása, mivel egyszer-másszor jól mulatott ostobaságain); észrevette pedig az apátúr, hogy Ferondónak mely takaros menyecske a felesége: tehát olyan bolondul belészeretett, hogy éjjel-nappal szüntelenül azon járt az esze. De mikor meghallotta, hogy ámbátor Ferondo minden dolgában együgyű és ostoba ugyan, ám feleségéhez való szerelmében és annak őrizésében fölöttébb okos, szinte kétségbeesett miatta. Mindazonáltal nagy ravasz ember lévén, rávette Ferondót, hogy feleségével együtt néha-néha eljárogatott szórakozni az apátság kertjébe: ottan pedig az örök élet boldogságáról s a régi időkben élt számos férfiak és nők jámbor életökről oly kenetesen szólott előttök, hogy az asszonynak kedve támadt meggyónni neki, s engedelmet kért rá Ferondótól, mit meg is nyert. Midőn tehát az asszony elment gyónni az apátúrhoz, ennek fölöttébb nagy örömére, és leült lábai elébe, minekelőtte egyébről szólott volna, ekképpen kezdte:

- Atyám, ha Isten valóságos férjet adott volna nekem, vagy egyáltalán semmilyent se, talán könnyebb volna oktatásaid szerint rálépnem amaz útra, melyről mondottad, hogy az örök életbe viszen; de ha meggondolom, miféle és mely ostoba ember Ferondo, bízvást özvegynek mondhatom magamat, holott férjes asszony vagyok, már tudniillik annyiban, hogy míg ő életben vagyon, más férjet nem vehetek; ő pedig együgyű ember létére is, minden ok nélkül kimondhatatlanul féltékeny rám, olyannyira, hogy véle csupán gyötrelem és kelletlenség az életem. Miért is, minekelőtte rátérek tulajdonképpeni gyónásomra, minden erőmmel alázatosan kérlek, kegyeskedjél eme tárgyban valamely tanácsot adni nekem, mivel ha mindenekelőtt nem kapok ösztönzést, hogy miképpen kell helyesen cselekednem, gyónásom vagy minden egyéb jó cselekedetem édeskeveset segít rajtam.

Ez a beszéd fölöttébb nagy örömmel töltötte el az apátúr lelkét, s úgy érezte, hogy a sors utat nyitott legforróbb vágyának; szólott tehát ekképpen:

- Leányom, elhiszem, hogy nagy bosszúság a magadfajta csinos és finom asszonynak, hahogy bolond ember a férje, de vélekedésem szerint sokkal nagyobb bosszúság, hahogy a férj féltékeny; mivel pedig a tied bolond is, féltékeny is, szívesen elhiszem neked, mit gyötrelmed felől mondottál. De ebben a tárgyban, hogy rövidre fogjam a szót, csak egy tanácsot és orvosságot tudok: kigyógyítani Ferondót féltékenységéből. Az orvosságot, melytől meggyógyul, én nagyon is jól tudom elkészíteni, ha ugyan van erőd titokban tartani, mit elmondandó vagyok.

Felelte az asszony:

- Atyám, ebben ne kételkedjél, mivelhogy inkább megöletem magam, mintsem hogy elmondjak valamit abból, mit megtiltottál elmondanom. De hát mi volna a dolognak útja-módja?

Felelte az apátúr:

- Ha azt akarjuk, hogy meggyógyuljon, okvetlenül a tisztítóhelyre kell mennie.

- Hát hogyan juthatna oda elevenen? - kérdezte erre az asszony.

Mondta erre az apátúr:

- Meg kell halnia, és ilyképpen jut oda; és ha már annyi gyötrelmet szenvedett, hogy kigyógyult eme féltékenységéből, akkor bizonyos imádságokkal kérjük majd Istent, hogy küldje vissza őt az életbe, ő pedig bizonnyal megteszi.

- Hát akkor özvegyen kell maradnom? - kérdezte az asszony.

- Bizony - felelte az apátúr -, de csak kicsiny időre, miközben szöges gonddal óvakodni kell, nehogy újra férjhez menj, mivel ezért Isten megneheztelne, s ha Ferondo visszatér, vissza kellene menned hozzá, s akkor még féltékenyebb lenne, mint annak előtte.

Felelte az asszony:

- Csak gyógyuljon ki ebből a nyavalyájából, hogy ne kelljen szüntelen úgy élnem, mint börtönben, akkor mindenbe belenyugszom; cselekedj tehát, amiként jónak látod.

Mondta akkor az apátúr:

- Akkor bizony megteszem; de miféle jutalmat kapok eme fölöttébb nagy szolgálatomért?

- Atyám - felelte az asszony -, amit akarsz, ha ugyan módomban vagyon. De mit tehet a magamfajta asszony, mi méltó volna ily nagy úrhoz, mint te vagy?

Mondta erre az apátúr:

- Madonna, te is éppoly nagy dolgot tehetsz érettem, mint amilyent én magam vállalok éretted: mert valamiként én hajlandó vagyok megtenni azt, mi bizonyára javadra és megkönnyebbülésedre válik, akként te is megteheted azt, mi életemnek boldogságára és mentségére lenne.

Szólott akkor az asszony:

- Hát ha így van, akkor mindenre hajlandó vagyok.

- Nos tehát - mondotta az apátúr -, add nékem szerelmedet, és elégíts meg tenmagaddal, kiért minden porcikámban égek és emésztem magamat.

Ennek hallatára az asszony egészen megriadott és felelt:

- Jajjaj, atyám, mi dolgot kívánsz tőlem? Én azt hittem, hogy szent ember vagy: hát illendő-e szent embernek ilyesmit kérni az asszonyoktól, kik tanácsért járulnak hozzájok?

Mondotta erre az apátúr:

- Édes lelkem, ne csodálkozzál ezen, mivelhogy ettől a szentség ugyan nem csorbul meg, mert az a lélekben vagyon, az pedig, mit én kérek tőled, a testnek bűne. De akármiképpen is van a dolog, csábító szépségednek oly nagy ereje vagyon, hogy engem a szerelem késztet ekképpen cselekednem. És mondom neked: minden más asszonynál büszkébb lehetsz szépségedre, ha meggondolod, hogy szent embereknek tetszését is megnyerted, holott azok hozzászoktak a mennybéli szépségek látásához; ezenfelül pedig, bár apátúr vagyok, én is csak ember vagyok, mint más, és miként láthatod, még nem vagyok öreg. És nem szabad, hogy eme dolog nehezedre essék, s mi több, magadnak is kívánnod kell, mivelhogy amaz időben, míg Ferondo a tisztítóhelyen lesz, én éjszakán által mulattatlak, s megadom neked ama vigasztalást, mellyel ő tartoznék neked; és soha eme dolgot senki meg nem sejti, mivel mindenki olyképpen, sőt még jobban vélekedik felőlem, miként magad is az imént vélekedtél. Ne utasítsd vissza tehát ama kegyelmet, melyet Isten küld számodra, mivelhogy sokan vannak asszonyok, kik vágyódnak arra, mit te megkaphatsz, és meg is fogsz kapni, ha okosan megfogadod tanácsomat. Ezenfelül pedig vannak nékem szép és drága ékszereim, és szándékomban vagyon mindezt néked adnom, senki másnak. Tedd meg tehát érettem, édes reménységem, azt, mit én szívesörömest megteszek éretted.

Az asszony lesütötte szemét, s nem tudta, hogyan tagadja meg eme dolgot, de azt sem vélte rendjén valónak, hogy megadja neki: miért is az apátúr, mikor látta, hogy végighallgatta, és késlekedik a felelettel, úgy vélte, hogy már félig-meddig megnyerte magának, tehát előbbi szavait még jócskán megtetézte, s még alig végezte mondókáját, máris meggyőzte az asszonyt, hogy ez bizony rendjén való dolog; miért is az asszony pironkodva felelte, hogy hajlandó mindenben kívánsága szerint cselekedni, de csak akkor teheti meg, ha már Ferondo a tisztítóhelyre jutott. Mondta néki akkor az apátúr fölöttébb megelégedetten:

- Hát majd úgy intézzük, hogy minél előbb oda jusson; csak küldd ide hozzám kis időre, holnap vagy holnapután.

És ekképpen szólván titokban valamely remekmívű gyűrűt nyomott markába és elbocsátotta. Az asszony megörült az ajándéknak, abban a reményben, hogy még többet is kap majd; visszatért barátnői közé, és csodálatos dolgokat mesélt nekik az apátúr szentségéről, annak utána pedig velök együtt hazament. Kevés napok múltán pedig Ferondo elment az apátságra, s alighogy az apátúr őt meglátta, nyomban hozzáfogott, hogy a tisztítóhelyre küldje; kikeresett holmi csodálatos erejű port, melyet Kelet országaiban kapott valamely hatalmas fejedelemtől, ki azt mondotta, hogy azt a Hegység Örege szokta használni, hahogy valakit álmában maga Paradicsomába akar küldeni, vagy onnan visszahozni, és hogy ettől a portól aszerint, hogy kevesebbet vagy többet étet meg belőle, rövidebb vagy hosszabb időre minden ártalom nélkül oly mély álomba merül az, ki bevette, hogy míg annak ereje tart, senki sem mondaná, miképpen az illető emberben még élet vagyon; és vett ebből a porból annyit, amennyi elegendő volt, hogy valaki három napra elaludjon tőle, és egy pohár zavaros borban megitatta Ferondóval, mindjárt ott a cellájában, az pedig semmit nem vett észre; annak utána pedig kivezette a kolostorkertbe, és a többi barátokkal egyetemben sokat mulatott annak együgyűségein. Nem sok időbe telt, a por hatni kezdett, s Ferondónak hirtelen oly leírhatatlan álmosság szállott fejébe, hogy egy álltó helyében elaludt, és elaludván összeesett. Az apátúr úgy tett, mintha megrémült volna az eseten, megoldotta annak ruháját, friss vizet hozatott, és arcát meghintette vele, és sok egyéb szert alkalmazott, minthacsak holmi ájulásból akarná életre téríteni, mit talán gyomrának felfúvódása vagy egyéb nyavalya okozott: de mikor az apátúr s a többi barát

látta, hogy minderre csak nem tér magához, megtapogatta érverését, és úgy érezte, hogy nincs benne semmi élet, akkor valamennyien bizonyosra vették, hogy meghalálozott, miért is megüzenték feleségének és rokonainak, azok pedig nyomban odajöttek, s minekutána felesége rokonaival egyetemben úgy-ahogy elsiratta, abban a ruhában, mely rajta volt, az apátúr koporsóba tétette. Az asszony hazatért, s kijelentette, hogy soha nem akar megválni kisded gyermekétől, ki férjétől maradt reá; s ekként házában maradván, kisfiával és Ferondótól örökölt vagyonával kezdett bajmolódni.

Az apátúr valamely bolognai baráttal, kiben fölöttébb megbízott, s ki éppen ama napon érkezett oda Bolognából, éjjel nagy csöndben fölkelt, Ferondót kihozták a sírboltból, s becipelték valamely koromsötét odúba, mely bűnös barátok börtöne gyanánt szolgált; ottan lehúzták róla ruháit, barátcsuhába öltöztették, lefektették egy nyaláb szalmára, s ott hagyták, mígnem felébred. Ezenközben a bolognai barát, kinek az apátúr értésére adta szándokát, melyről senki más semmit sem tudott, ott maradt lesen, mikor tér magához Ferondo. Másnap az apátúr néhány más baráttal egyetemben látogatás örve alatt elment az asszonynak házába, kit is gyászba öltözötten, nagy bánatban lelt; minekutána pedig kicsinyég vigasztalgatta, súgva figyelmeztette ígéretére. Az asszony látván, hogy szabad, és sem Ferondo, sem más nincsen útjában, mivel méghozzá megpillantott az apátúr ujján más remek gyűrűt, azt mondta, hogy kész beváltani ígéretét; s megegyezett véle, hogy az apátúr a következő éjjelen eljön hozzá. Midőn tehát az éjszaka leszállt, az apátúr felöltözött Ferondo ruházatába, és ama fent mondott barát kíséretében elment az asszonyhoz, kivel is mind hajnali harangszóig nagy gyönyörűséggel és élvezettel mulatott; annak utána pedig visszatért az apátságba, s emez útját ebbéli munkálkodása okából gyakorta megtette; és ha jövet vagy menet néha-néha találkozott valakivel, az bizony azt hitte, hogy Ferondo kószál a környéken, penitenciát tartván; annak utána pedig sokféle szóbeszéd járta az együgyű falusi nép között, s eljutott az asszony fülébe is, ki ugyan jól tudta, miképpen vagyon a dolog. Midőn pedig Ferondo magához tért, és ottan lelte magát az odúban, s nem tudta, hol vagyon, a bolognai barát rettenetes hangon elordította magát, s kezében néhány szál vesszővel bement hozzá, megragadta, és alaposan elpáholta. Ferondo sírván és jajveszékelvén egyre csak azt kérdezgette:

- Hol vagyok én?

Felelte erre a barát:

- A tisztítóhelyen vagy.

- Micsoda? - kiáltotta Ferondo. - Hát meghaltam?

Felelte a barát:

- De meg ám.

Miért is Ferondo siratni kezdte önmagát és feleségét és fiacskáját, és hetet-havat összehadart. Akkor a barát hozott néki némi kis eledelt és innivalót. Ferondo pedig ennek láttára szólott ekképpen:

- Ó, hát esznek a halottak?

Felelte a barát:

- Hogyne; ezt pedig, mit itten néked hozok, egykori feleséged küldötte ma a templomnak, hogy misét mondjunk lelked üdvösségéért; az Úristen pedig úgy akarta, hogy mostan feltálaljam neked.

Mondta erre Ferondo:

- Isten fizesse meg neki. Én nagyon szerettem őt életemben, olyannyira, hogy álló éjszakán át karjaimban tartottam, és szüntelenül csókolgattam, és egyebet is megtettem, hahogy kedvem szottyant.

Annak utána pedig, mivel nagyon rákívánkozott, nekilátott az evésnek és ivásnak; mivel pedig a bor nemigen ízlett neki, szólott ekképpen:

- Az Isten büntesse meg ezt az asszonyt, hogy nem a fal melletti hordóból küldött bort a barátoknak.

Minekutána pedig jóllakott, a barát megint csak megragadta, és a fent mondott vesszőkkel szörnyen elpáholta. Mikor Ferondo jól kiordította magát, ekképpen szólott:

- Ejnye, hát miért bánsz velem ily módon?

Mondotta a barát:

- Mivel az Úristen úgy parancsolta, hogy napjában kétszer elnáspángoljalak.

- Hát aztán miért? - kérdezte Ferondo.

Felelte a barát:

- Mert féltékeny voltál, holott az egész környéken nem akadt jobb asszony a feleségednél.

- Jaj, jaj - sopánkodott Ferondo -, igazad van, s méghozzá ez a legédesebb asszony a világon: édesebb volt, mint a mézeskalács, de én nem tudtam, hogy az Úristen haragszik érte, ha az ember féltékeny, különben dehogy lettem volna az.

Mondotta ekkor a barát:

- Ezt addig kellett volna meggondolnod, míg a földön éltél, s meg kellett volna javulnod; s ha úgy esik, hogy valaha még visszatérsz, vigyázz, jól eszedbe vedd, mit én itten művelek veled, s többé ne légy féltékeny.

Felelte erre Ferondo:

- Ó, hát aki meghalt, visszatérhet?

Felelte a barát:

- Bizony vissza, ha Isten úgy akarja.

- Ó - mondotta Ferondo -, ha én még egyszer visszakerülök, én leszek a legjobb férj a világon; soha meg nem verem az asszonyt, soha meg nem szidom, legfeljebb ezért a borért, mit ma reggel ide küldött, meg azért, hogy egyetlen szál gyertyát sem küldött, s ehol ni, sötétben kellett falatoznom.

Mondta erre a barát:

- De igen, küldött, csakhogy elégtek a mise alatt.

- Ó - mondotta Ferondo -, igazad lehet; ha visszatérek, bizony megengedem, hogy azt tegye, amit akar. De mondd csak, ki vagy te, ki ekképpen bánsz velem?

Felelte a barát:

- Én is halott vagyok, és Szardíniában éltem, s mivel fölöttébb javallottam gazdámnak féltékenységét, arra a bűnhődésre kárhoztatott engem az Isten, hogy enned és innod adjak s ekképpen páholjalak, mígnem Isten mást határoz felőlem s felőled.

Kérdezte Ferondo:

- Nincs itt kettőnkön kívül senki más?

Felelte a barát:

- Hogyne volna! Ezer meg ezer, de nem láthatod s nem hallhatod őket, s ők sem téged.

Mondotta ekkor Ferondo:

- Mennyire lehetünk a mi vidékünktől?

- Ajjaj - felelte a barát -, hetedhétországon is túl vagyunk, jó néhány mérfölddel.

- Tyű, ez aztán jó messzire vagyon - mondta Ferondo -, hisz akkor, azt hiszem, kint vagyunk a világból, mivelhogy oly messzire vetődtünk.

Hát ilyen s más efféle beszélgetésekkel, étellel és veréssel tartották ottan Ferondót tíz hónapon által, miközben az apátúr gyakorta és jó szerencsével látogatta a szépasszonyt, s kimondhatatlan gyönyörűségekben éldegélt vele. Ám a sorsnak rendeléséből az asszony áldott állapotba jutott, mit is hamarosan észrevett, s megmondta az apátúrnak; miért is mindketten úgy határoztak, hogy Ferondót a tisztítóhelyről nyomban vissza kell szólítani az életbe, hogy visszajöjjön hozzá, ő pedig azt mondhassa neki, hogy tőle esett teherbe. Tehát az apátúr a következő éjszakán elváltoztatott hangon szólította Ferondót börtönében, és mondá neki:

- Ferondo, vigasztalódjál, mivel Istennek úgy tetszett, hogy visszatérj a világba: ha pedig oda visszatérsz, gyermeked lesz feleségedtől, kit is nevezz Benedeknek, azaz áldottnak, mivelhogy a szent apátúrnak s feleségednek könyörgéseire és Szent Benedek kedvéért adja neked Isten ím e kegyelmet.

Ennek hallatára Ferondo fölöttébb jó kedvre derült s mondá:

- Ez nagyon is kedvemre vagyon: Isten fizesse meg az Úristennek és az apátúrnak és Szent Benedeknek és az én édes, mézes, cukros feleségemnek.

Az apátúr pedig abban a borban, melyet Ferondónak küldött, beadott néki ama fent mondott porból annyit, amennyi talán négy órára elaltatta, akkor pedig ráadatta ruháit, s ama baráttal egyetemben titokban visszavitték ama koporsóba, melyben eltemették. Másnap Ferondo napkeltekor magához tért: s mikor megpillantotta a koporsónak valamely résén által a napvilágot, melyet már jó tíz hónapja nem látott, elevennek érezvén magát, elkezdett ordítozni:

- Nyissátok ki, nyissátok ki!

S maga is oly erővel feszítette neki fejét a koporsó fedelének, hogy megmozdította azt, s mivel nem volt nehéz, hamarosan fel is emelte: erre a barátok, kik éppen a reggeli imádságot mondották, odarohantak és megismerték Ferondo hangját, s látták, hogy már jön is kifelé a sírboltból; miért is valamennyien megrökönyödtek eme csodálatos eseten, futásnak eredtek, és az apátúrhoz mentek. Ki is úgy tett, mintha éppen akkor kelt volna fel az imádkozásból, s mondá nekik:

- Fiacskáim, ne féljetek, hozzátok a keresztet s a szenteltvizet, s jertek utánam, és nézzük meg, mit kíván mutatni nekünk a mindenható Isten.

És ekképpen cselekedtek. Ferondo kimászott a koporsóból, holthalaványan, mint aki oly nagy ideje már nem látta az eget. Mikor pedig az apáturat megpillantotta, lábai elé borult, és szólott ekképpen:

- Atyám, miként nékem kinyilatkoztatott, a magad és Szent Benedek és feleségem imádságai megszabadítottak a tisztítóhelyről és visszahoztak az életbe, miért is kérem az Istent, áldjon meg érette mind a két kezével most és mindenkoron.

Szólott az apátúr:

- Áldassék Istennek hatalma. Menj tehát fiacskám, minekutána Isten visszaküldött ide, s vigasztald meg feleségedet, kinek, mióta elköltöztél ez árnyékvilágból, soha el nem apadtak könnyei, s légy mostantól fogva Istennek igaz barátja és szolgája.

Szólott Ferondo:

- Atyám, ezt már előbb is mondották nekem: csak bízd rám, mivelhogy amint nála leszek, nyomban összevissza csókolom, hiszen oly igen szeretem őt.

Mikor az apátúr egyedül maradt a barátokkal, úgy tett, mintha fölöttébb álmélkodnék ím ez eseten, s parancsolta, hogy nagy áhítatosan énekeljék el a *Misereré*-t. Ferondo visszatért házába, hol is láttára mindenki széjjelszaladt, mintha kísértetet láttak volna, de ő visszahívta azokat, s erősködött, hogy bizony feltámadott. Felesége ugyancsak megrémült tőle. De minekutána az emberek némiképpen megnyugodtak, s látták, hogy csakugyan él, százféle dolgot kérdeztek tőle, ki is mindenkinek megfelelt, mivel szinte bölcs emberré vált, mióta visszatért, és híreket mondott nekik rokonaik lelkéről, s maga fejéből is kitalált mindenféle szép mesét, hogy miképpen vagyon a tisztítóhelyen, s az egész nép füle hallatára elmesélte, miféle kinyilatkoztatást kapott Brágiel Barkangyal szájából, minek előtte föltámadott. Majd pedig megtérvén házába feleségével, birtokába vette azt, ami az övé volt, s hiedelme szerint teherbe ejtette az asszonyt; és véletlenül úgy esett, hogy kellő időben - mármint az ostobák vélekedése szerint, kik azt hiszik, hogy az asszony pontosan kilenc hónapig hordja magzatát - felesége fiúgyermeket szült, ki is a Benedek nevet kapta. Ferondo visszatérése és elbeszélései, mivel szinte mindenki elhitte, hogy feltámadott, mérhetetlenül megnövelték az apátúr szentségének hírét, Ferondo pedig, ki féltékenysége miatt jócskán kapott verést, oly alaposan kigyógyult abból, hogy attól kezdve soha többé nem volt féltékeny, miként az apátúr az asszonynak megígérte; ki is igen örvendezett ennek, s mint azelőtt, nagy tisztességben élt férjével, mindazáltal olyképpen, hogy ha szépszerével módját ejthette, szívesen találkozott a szent apátúrral, ki oly igen derekasan és buzgón megsegítette legnagyobb szükségében.

KILENCEDIK NOVELLA

Giletta di Nerbona meggyógyítja Franciaország királyának sipolyát: férjéül kéri Beltramo di Rossiglionét, ki akarata ellenére feleségül veszi őt, s mérgében Firenzébe megy, hol is valamely leányka után settenkedik, de annak képében Giletta hál véle; minekutána pedig két fia születik tőle, megszereti és megtartja felesége gyanánt

Minekutána Lauretta befejezte novelláját, már csak a Királynőnek kellett novellát mondania, mivel Dioneo kiváltságát nem kívánta csorbítani. A Királynő tehát nem akart addig várni, míg alattvalói erre nógatják, s nagy jókedvben ekképpen fogott szóba:

- Ki mondhatna most már olyan novellát, mellyel tetszést arathatna, minekutána meghallgattuk Lauretta novelláját! Valóban szerencse, hogy nem ő volt az első, mivel utána kevés novella aratott volna tetszést; és bizony attól tartok, hogy ez lesz a sorsuk azoknak, melyeket még a mai napon el kell mondanunk. Mindazonáltal lesz, amilyen lesz, elmesélem nektek, mi a megszabott tárgy szerint eszembe jutott.

Élt Franciaországban egy nemes úr, Rossiglione grófja, bizonyos Isnardo nevezetű, ki beteges ember lévén állandóan orvost tartott magánál, kinek neve volt Gerardo di Nerbona mester. Eme fent mondott grófnak egyetlen kisfia volt, Beltramo nevezetű, gyönyörű és kedves gyermek, kivel együtt nevelkedtek más, hasonló korú gyermekek: ezek között pedig volt az imént mondott orvosnak leánya, Giletta nevezetű. Ez pedig kimondhatatlan szerelemmel csüngött eme Beltramón, forróbb szerelemmel, mintsem zsenge korához illett volna; midőn pedig a gróf meghalt, és Beltramót a király gondjaira adta, az ifjúnak Párizsba kellett mennie; emiatt a leányka egészen kétségbeesett: s mivel nem sok idő múltán az ő atyja is meghalt, maga is szívesen elment volna Párizsba, hogy Beltramót láthassa, ha csak tisztes ürügye lett volna rá; de gazdag és árva gyermek lévén, gondosan őrizték, s ezért nem volt benne tisztességgel módja. S mikor eladó sorba került, rokonai különb-különbféle férfiakkal össze akarták házasítani, de mivel Beltramót soha nem tudta elfelejteni, valamennyit visszautasította, ám soha okát nem adta.

Történt pedig, hogy éppen mikor forróbban égett benne Beltramo iránt érzett szerelme, mint bármikor - mivel hallotta, hogy daliás ifjúvá növekedett -, fülébe jutott a hír, hogy Franciaország királyának valamely fekélyből, mely mellén volt, s melyet rosszul gyógyítottak, bizonyos sipolya maradt, mely fölöttébb nagy bosszúságot és fölöttébb nagy szenvedést okozott neki, s ámbátor számos orvos próbálkozott vele, egy sem akadt, ki meg tudta volna gyógyítani, sőt valamennyien csak rontottak rajta: miért is a király kétségbeesésében hallani sem akart többé orvosi tanácsról vagy segítségről. Módfelett megörvendett ennek a leány, és eszébe vette, hogy ez nem csupán kellő ok arra, hogy Párizsba menjen, hanem ha ez a nyavalya csakugyan az, minek gondolta, akkor könnyen úgy fordulhat a dolog, hogy megnyeri Beltramót férje gyanánt. Mivel pedig atyjától sok mindent megtanult, port készített bizonyos növényekből, melyek vélekedése szerint ama nyavalya ellen használtak, lóra ült, és elment Párizsba. És első dolga volt, hogy igyekezett meglátni Beltramót; annak utána pedig a királynak színe elé járult, és kérte, mutatná meg néki kegyesen baját. A király látván, mely szép és kedves leányzó, nem tudta megtagadni kívánságát, s megmutatta neki. Amint a leány a sebet meglátta, nyomban bizonyosra vette, hogy meg tudja gyógyítani, és szólott ekképpen:

- Felséges uram, ha nincs ellenedre, én bízom Istenben, hogy nyolc nap alatt kigyógyítlak eme nyavalyából anélkül, hogy kelletlenséget avagy fájdalmat okoznék neked.

A király fitymálkodott magában a leány szavain és szólott:

- Vajon tudhatja-e fiatal leány azt, mit a világnak legjelesb orvosai nem tudtak s nem ismertek?

Megköszönte hát a leánynak jóakaratát, s feleletül adta, hogy feltett szándoka szerint többé orvosnak tanácsát nem fogadja meg. Mondotta akkor a leány:

- Felséges uram, te kigúnyolod művészetemet, mivelhogy ifjú vagyok s méghozzá asszonyféle; de figyelmeztetlek, hogy én nem tudománnyal gyógyítok, hanem Istennek segedelmével és Gerardo di Nerbona mester tudományával, ki atyám volt s világéletében híres orvos.

Akkor a király így töprenkedett magában: „Talán Isten küldötte ezt hozzám, miért ne tennék próbát, vajon mit tud, mivel azt mondja, hogy hamar idő múltán fájdalom nélkül meggyógyít engemet?” És magában már belenyugodott a próbatételbe, és szólott ekképpen:

- Kisasszony, hahogy rávettél, hogy megtörjem fogadásomat, és mégsem gyógyítasz meg, mit tegyek veled?

- Felség - felelte a lány -, adj mellém őröket; és hahogy nyolc nap alatt nem gyógyítalak meg, égettess meg engemet; de ha meggyógyítalak, mit adsz jutalmul?

Felelte a király:

- Úgy látom, hajadon vagy, ha tehát ezt megteszed, derék és előkelő férjet szerzek neked.

Mondta erre a leány:

- Felség, valóban örvendek, hogy férjet adsz nekem, ám én csupán azt akarom férjemül, kit én kérek tőled, de természetesen sem fiaid közül, sem a királyi családból senkit nem kérek.

A király pedig nyomban megígérte, hogy teljesíti kérését. A leány pedig megkezdte a gyógyítást, és hamarosan, még a megszabott időnek előtte, visszaadta a királynak egészségét. A király pedig, mikor érezte, hogy meggyógyult, ekképpen szólott:

- Kisasszony, jól megérdemelted férjedet.

Felelte neki a leány:

- Akkor tehát Felséges Uram, Beltramo di Rossiglionét érdemeltem magamnak, kit gyermek-koromban szerettem meg, s azóta is mindig forrón szeretek.

Kemény dolognak vélte a király, hogy éppen ezt kell odaadnia, de mivelhogy megígérte, nem akarta szavát szegni, maga elé hívatta az ifjút, és szólott hozzá ekképpen:

- Beltramo, immár felnövekedtél, s ember vagy a talpadon: azt akarjuk, hogy térj vissza tartományodba kormányozni azt, s magaddal vidd ama kisasszonyt, kit feleségül választottunk neked.

Szólott Beltramo:

- Felséges Uram, vajon kicsoda ama kisasszony?

Felelte pedig a király:

- Ez itten, ki orvosságaival meggyógyítom engemet. Beltramo ismerte és látta már a leányt, s ámbár gyönyörűnek tartotta, mégis tudta, hogy nem az ő nemesi voltához illendő család sarjadéka; tehát fölöttébb méltatlankodva, szólott:

- Felséges Uram, hát javasasszonyt akarsz-e adni feleségemül? Isten engem úgy segéljen, efféle nőt soha nem veszek feleségül.

Szólott akkor a király:

- Tehát azt akarod, hogy megszegjem szavamat, melyet egészségem visszanyerése fejében adtam eme hölgynek, ki jutalmul téged kért férje gyanánt?

- Felséges Uram - felelte Beltramo -, elveheted tőlem mindenemet, s mivel szolgád vagyok, annak adhatsz, akinek akarsz: de bizony mondom neked, soha nem nyugszom meg efféle házasságban.

- De bizony megnyugszol - szólott a király -, mivelhogy eme kisasszony szép és okos, és fölöttébb szeret téged, miért is reméljük, hogy boldogabb életed leszen vele, mint akármely főnemes hölggyel.

Beltramo elhallgatott, a király pedig nagy készülődést rendelt a menyegzői ünnepségre. Mikor pedig ennek megszabott napja elérkezett, Beltramo a királynak színe előtt - ímmel-ámmal ugyan - feleségül vette a leányt, ki tulajdon magánál is jobban szerette őt. S ennek végeztével, mivel már kieszelte, mit szándékozik cselekedni, azt mondotta, hogy vissza akar térni tartományába, és ottan megtartani a nászéjszakát, a királyt pedig kérte, hogy bocsássa el: és lóra ült, de nem ment tartományába, hanem Toscanának vette útját. Midőn pedig hírét vette, hogy a firenzeiek háborúskodnak a Siena-beliekkel, elhatározta, hogy melléjük áll: ottan tehát szívesen és nagy tisztességgel fogadták, és egyik sereg kapitányának tették, s mivel bőséges zsoldot kapott tőlük, szolgálatukba lépett, s abban maradt jó ideig. Fiatal felesége nemigen örvendezett a dolog eme fordulásán, és abban a reményben, hogy ügyes viselkedésével férjét majd csak visszaédesgeti tartományába, Rossiglionéba ment, hol mindenek miként úrasszonyukat fogadták. Ottan pedig látta, hogy minden elpusztult és tönkrement, mivelhogy hosszú időn által nem volt gróf a tartományban: annak okáért hát, okos asszony lévén, nagy buzgósággal és szöges gonddal mindent rendbe hozott, alattvalói pedig fölöttébb örvendeztek ezen, s igen megszerették őt, s nagyon ragaszkodtak hozzá, és keményen ócsárolták a grófot, hogy nincs megelégedve ím ez asszonnyal. Minekutána pedig az asszony az egész tartományt rendbe hozta, két lovag által megjelentette ezt a grófnak, hogy ha miatta nem akar visszajönni tartományába, üzenje meg neki, akkor ő a kedvéért eltávozik onnét. Üzente erre gorombán a gróf: „Felőlem tehet, amit akar; én majd akkor térek meg oda, hogy véle maradjak, ha majd ujján lesz eme gyűrű, karján pedig fia, ki tőlem vagyon." Tudniillik volt neki valamely drága gyűrűje, de azt soha le nem tette, bizonyos varázserő miatt, mely hiedelme szerint abban rejlett. A lovagok megértették, mely kemény feltétel ez, hiszen szinte lehetetlen két dolgon múlik; s látván, hogy szavaikkal nem tudják eltéríteni szándokától, visszatértek az asszonyhoz, s megjelentették neki a választ.

Az asszony fölöttébb elbúslakodott, és hosszas töprenkedés után elhatározta, hogy megpróbálja, ha tudná-e teljesíteni ama két dolgot, s miképpen, csakhogy azoknak fejében férjét visszaszerezze. S minekutána meghányta-vetette magában, mit kell cselekednie, egybegyűjtötte tartományának legöregebb és legderekabb embereit, s megindító szavakkal rendre elmondotta nekik, mi mindent meg nem tett már a grófnak szerelméért, és értésökre adta, mi lett a dolognak vége; végezetül pedig azt mondotta, hogy nincs szándokában olyasmi, hogy az ő itteni tartózkodása miatt a gróf örökös száműzetésben legyen, hanem az a terve, hogy életének hátralevő napjait zarándoklatokban és az irgalmasság cselekedeteiben tölti el

lelkének üdvösségéért; s kérte őket, vegyék kezökbe a tartomány őrzését és kormányzását, és a grófnak megjelentsék, hogy ő szabadjára és rendelkezésére hagyja annak birtokát: és eltávozott ama szándékkal, hogy soha Rossiglionéba vissza nem tér. Miközben pedig beszélt, ama derék emberek bőven hullatták könnyeiket, és nagy sok könyörgéssel kérték, változtassa meg szándokát, és maradjon ottan; de minden fáradságuk kárba veszett; az asszony Istennek ajánlotta őket, s egyik unokaöccsével s egyetlen belső cselédjével zarándoköltözetben, bőven megrakodván pénzzel és drága ékszerekkel, útnak indult; senki sem tudta, merre vette útját, ő pedig meg sem állott, mígnem történetesen Firenzébe érkezett; és odaérkezvén valamely derék özvegyasszonynak kis fogadójában vett szállást, egészen úgy, mint némely szegény zarándokasszony, és az volt minden vágyakozása, hogy valami hírt halljon ura felől. Történt pedig, hogy másnap megpillantotta Beltramót, amint éppen fogadója előtt haladt el lóháton kíséretével; kit is ámbár jól ismert, mégis megkérdezte a derék fogadós asszonytól, vajon kicsoda ez.

Felelte erre a fogadós asszony:

- Ez valamely idegen nemes úr, kinek neve Beltramo gróf, barátságos, kedves ember, kit fölöttébb szeretnek városunkban; és bolondul szerelmes valamely leányba itt a szomszédságban, ki ugyan nemes hölgy, ámde szegény. De meg kell adni, hogy fölöttébb tisztességes leány, és csak szegénysége az oka, hogy még nem ment férjhez, hanem anyjával éldegél, ki igen okos és derék asszony; és talán ha nem élne anyja, megtörtént volna már az, mire eme gróf annyira sóvárog.

A grófné szívesen fogadta ezt a felvilágosítást, s minekutána alaposan és tövéről hegyére kikérdezte, és mindent megtudott, kieszelte tervét; és megtudakolta lakását és nevét ama hölgynek és a leánynak, kit a gróf szeretett, s valamely napon nagy titokban zarándoköltözetben odament; és az asszonyt és leányát szegényes állapotban lelte, s minekutána köszöntötte őket, mondotta az asszonynak, hogy ha megengedi, szeretne vele szót váltani. A nemes hölgy felkelt, és azt felelte, hogy szívesen meghallgatja; és bementek kettesben valamelyik szobába és leültek, a grófné pedig ekképpen fogott szóba:

- Madonna, úgy látom, mostoha gyermeke vagy a sorsnak, akárcsak jómagam, de ha akarod, segíthetsz magadon és talán rajtam is.

Az asszony azt felelte, hogy semmit jobban nem kíván, mint tisztes úton-módon javítani állapotján. A grófné pedig folytatta:

- De nekem szükségem vagyon becsületes szótartásodra, mellyel rád bízom magamat, s hahogy megcsalsz, tönkreteszed magad dolgát is, enyémet is.

- Csak bátran mondj el nekem mindent, amit akarsz - felelte a nemes hölgy -, mivel majd meglátod, hogy soha meg nem csallak.

Akkor a grófné elmondotta először szerelme ébredését, aztán hogy ő kicsoda, és mi minden esett meg vele a mai napig s méghozzá olyképpen, hogy a nemes hölgy hitelt adott elbeszélésének, melyből egyet-mást másoktól is hallott már, és fölöttébb megesett rajta a szíve. A grófné pedig, minekutána sorsának különb-különb fordulásait elmesélte, ekképpen folytatta:

- Hallgasd meg tehát egyéb gyötrelmeimen kívül azt is, minémű ama két dolog, mit meg kell szereznem, ha bírni akarom férjemet; ezeket pedig vélekedésem szerint senki más meg nem szerezheti nekem, ha ugyan igaz, mit itten hallottam, hogy férjem, a gróf, halálosan szerelmes leányodba.

Felelt erre a nemes hölgy:

- Madonna, én nem tudom, vajon a gróf szerelmes-e leányomba, de viselkedése egészen erre vall: de hát mit segíthetek én abban, mit te kívánsz?

- Madonna - felelte a grófné -, megmondom neked. De mindenekelőtt értésedre akarom adni, hogy feltett szándokom szerint mi lesz annak eredménye, hahogy eme dolgomban megsegítesz. Látom, hogy leányod szép és már eladó sorban vagyon, és amint hallottam s észrevettem, azért tartod itthon, mivel nincsen hozománya, hogy férjhez adjad. Feltettem magamban, hogy nékem teendő szolgálatod jutalmául magam pénzéből nyomban annyi hozományt adok neki, amennyit te magad illendőnek ítélsz arra, hogy tisztességgel férjhez adjad.

A hölgynek, mivel nagy ínségben volt, tetszett az ajánlat, de nemes gondolkodású hölgy lévén, ekképpen felelt:

- Madonna, mondd meg nekem, mit tehetek érted, s hahogy összefér tisztességemmel, én szívesen megteszem, te pedig annak utána tedd azt, mit jónak vélsz.

Szólott akkor a grófné:

- Azt kívánom, hogy valamely megbízható cselédeddel üzend meg férjemnek, a grófnak, hogy leányod kész mindenben kedvét tölteni, ha megbizonyosodhat felőle, hogy csakugyan úgy szereti, amint mutatja: mit is addig el nem hisz neki, míg el nem küldi ama gyűrűt, melyet ujján visel, s melyet, mint hallotta, módfelett kedvel; ha pedig elküldi, akkor te nekem adod; aztán megüzened néki, hogy leányod hajlandó kedvét tölteni: és úgy intézed, hogy titokban ide jöjjön, és akkor leányod helyébe suttyomban magam fekszem melléje. Talán megadja nékem Isten ama kegyelmet, hogy áldott állapotba jutok; és ekképpen ha majd ujjamon lesz gyűrűje, s karomon a gyermek, kit tőle fogantam, visszanyerem őt, és együtt fogok élni vele, mint férjemmel, feleségeként, s ezt majd néked köszönhetem.

Gondolkodóba esett a nemes hölgy eme dolgon, mivel félt, hogy ennek miatta leánya rossz hírbe keveredik; de meggondolván, mely tisztes dolog hozzásegíteni a jó asszonyt, hogy visszanyerje férjét, meg aztán, hogy ő maga nemes szándokkal adja fejét ilyesmire, megbízván a grófné jóságos és becsületes hajlandóságában, nem csupán megígérte neki, hogy megteszi, hanem kevés napok múltán, nagy óvatos titkolódzással, a grófné meghagyása szerint a gyűrűt is megkapta (ámbár a gróf nehezen vált meg tőle), és leánya helyében a grófnét is mesteri módon a grófnak ágyába juttatta. És mindjárt első ölelkezéseikben, melyeket a gróf oly forrón kívánt, az asszony, Istennek rendelése szerint, két fiúgyermeket fogant, miként később a szülés nyilván megmutatta. A nemes hölgy pedig nem csupán ez egyszer boldogította a grófnét férjének öleléseivel, hanem gyakorta, s oly titokban művelte ezt, hogy soha senki nem szerzett róla tudomást; a gróf pedig szentül hitte, hogy azzal a leánnyal volt együtt, kit szeretett, nem pedig feleségével. Kinek is, midőn reggelente elbúcsúzott tőle, számos szép és becses drágaságokat ajándékozott, melyeket a grófné gondosan megőrzött. Mikor pedig érezte már terhességét, nem akarta tovább eme szolgálattal terhelni a nemes hölgyet, hanem szólott hozzá ekképpen:

- Madonna, Istennek s te magadnak jóvoltából megkaptam azt, mit kívántam, s annak okáért itt az ideje, hogy én is megtegyem azt, mi néked örömet szerez, aztán eltávozom innét.

A nemes hölgy azt felelte, hogy nagyon örül, ha megkapta azt, mi kedve szerint van; de ezt ő nem valamely jutalom reményében tette, hanem csupán azért, mert úgy érezte, hogy meg kell tennie, ha jót akar cselekedni. Felelte erre a grófné:

- Madonna, ennek nagyon örvendek, s éppen így magam sem azért adok neked jutalmat, mintha kérted volna, hanem azért, hogy jót tegyek, mivel vélekedésem szerint ily módon kell cselekednem.

Akkor a nemes hölgy, mivel az ínség szorongatta, nagy pironkodással száz lírát kért tőle leányának hozományaképpen. A grófné észrevette pironkodását, és szerény kérésének hallatára ötszáz lírát adott neki s annyi szép és becses drágaságot, hogy azok bizonyára megértek ugyanannyit; ezen a nemes hölgy kimondhatatlanul boldog volt, s erejétől telhetőleg köszönetet mondott a grófnénak, ki is elbúcsúzván tőle, visszatért a fogadóba. Hogy pedig Beltramónak ne legyen alkalma valakit hozzá küldeni, vagy maga személyében jönni házába, a nemes hölgy leányával együtt kiment a környékre, szüleinek házába; Beltramo pedig nem sokkal utóbb alattvalóinak hívására hazatért, minekutána hírét vette, hogy a grófné eltávozott onnét. Mikor a grófnénak fülébe jutott, hogy férje távozott Firenzéből, és megtért tartományába, igen megörvendezett, s mind lebetegedése idejéig Firenzében maradt, s akkor két fiúgyermeket szült, s mindkettő szakasztott mása volt apjának, s ezeket buzgón szoptatta. S mikor az időt elérkezettnek vélte, fölkerekedett, és miközben senki meg nem ismerte, elment Montpellier-be; minekutána pedig ottan több napokon által nyugodott, tudakozódott a gróf és annak holléte felől, s mikor meghallotta, hogy Mindenszentek napján Rossiglionéban hölgyekkel és lovagokkal nagy ünnepségeket rendez, maga is odament zarándokruhájában, melyet rendszerint viselt. S mikor hallotta, hogy a gróf palotájában egybegyülekezett hölgyek és lovagok asztalhoz ültek, azonmód, ahogy volt, karján két fiacskájával, fölment a terembe, a tömegben előrefurakodott odáig, hol a grófot látta, s lábaihoz vetvén magát és zokogván, szólott ekképpen:

- Uram, én a te szerencsétlen feleséged vagyok, ki hosszú időn által jártam a világot, csakhogy te hazatérhess, és itthon maradhass. Kérlek az Istenre, nézd, megtartottam-e ama feltételeket, melyeket hozzád küldött két lovagom által szabtál: íme, karomon itt a fiad, nem is egy, hanem kettő, és itt a gyűrűd. Ideje hát, hogy ígéretedhez híven feleségül magadhoz fogadj engem.

A gróf ennek hallatára fölöttébb meghökkent, s megismerte a gyűrűt és fiait is, mivelhogy oly igen hasonlítottak hozzá; mégis megkérdezte:

- Hogyan történhetett ez?

A grófné mind a grófnak, mind a többi jelenlévőnek fölöttébb nagy álmélkodására rendre elmesélte, mi minden s hogyan esett meg vele. Ebből pedig a gróf megismervén, hogy felesége igazat beszél, s látván állhatatosságát és értelmességét, meg a két gyönyörű kisfiút: hogy megtartsa adott szavát és kedvére tegyen valamennyi férfi és nő alattvalójának, kik kérlelték, hogy a grófnét immár törvényes hitveseként tisztességgel fogadja magához, végre levetkőzte kemény konokságát, fölemelte a földről a grófnét, megölelte és megcsókolta, és elismerte törvényes hitvesének, a gyermekeket pedig fiainak. Minekutána pedig hozzája illő ruházatokba öltöztette, mind az ott jelenlévőknek s mind többi hűbéresének nagy örömére, kik később hírét vették ennek, nem csupán emez egész álló napon, hanem sok más napokon által pompás ünnepséget tartott; és ama naptól fogva az asszonyt mindig hites felesége gyanánt tisztelte és szerette, és fölöttébb megbecsülte.

TIZEDIK NOVELLA

Valamely Alibech nevezetű leány remetének áll,
Rustico barát pedig megtanítja, hogyan kell az ördögöt visszakergetni a pokolba;
annak utána elviszik onnét, és Neerbal felesége lesz

Mikor Dioneo, ki buzgón figyelt, látta, hogy a Királynő novellája véget ért, és már ő maga van hátra, nem várt parancsra, hanem mosolyogván, ekképpen fogott szóba:

- Bájos hölgyeim, bizonyára nem hallottátok még, hogyan kell az ördögöt visszakergetni a pokolba; annak okáért hát el akarom mondani nektek anélkül, hogy túlságosan eltérnék ama tárgytól, melyről ma egész napon által beszéltetek: ha pedig ezt megtanuljátok, talán még megmenthetitek vele lelketeket, de azt is megtanulhatjátok belőle, hogy ámbátor Ámor szívesebben lakozik a ragyogó palotákban és pompás termekben, mint a szegényes kunyhókban, azért néha megesik, hogy sűrű erdőkben, zordon hegységekben s puszta barlangokban is érezteti erejét: miből is nyilvánvaló, hogy mindeneken hatalma vagyon.

Hogy tehát a tárgyra térjek, elmondom: Barberia országabéli Capsa városában élt valamikor egy dúsgazdag ember, kinek többrendbéli gyermekei között volt egy szép és kedves leánya, Alibech nevezetű. Ez nem volt ugyan keresztény, de a városbéli számos keresztényektől fölöttébb magasztalni hallotta a keresztény hitet és istentiszteletet, miért is egy napon valamelyiktől megkérdezte, miképpen lehet a legzavartalanabb módon Istennek szolgálni. Az pedig felelte, hogy azok szolgálják Istent legtökéletesebben, kik e világ dolgai elől elmenekülnek, miként azok cselekedték, kik Thebais magányosságába és pusztaságába visszavonultak. A leány, ki együgyűcske volt, s mindössze talán tizennégy esztendős, nem komoly sóvárgásból, hanem inkább valamely gyermekes kíváncsiságból másnap titokban és egy szál egyedül megindult Thebais pusztasága felé, de senkinek ugyan szót sem szólt felőle; és néhány napok múltán, miközben kíváncsisága csak nem szűnt, nagy fáradalmak árán eljutott ama pusztaságba: s midőn messziről megpillantott valamely kunyhót, egyenesen annak irányába tartott, hol is szent embert lelt az ajtóban, ki a leány láttára elcsodálkozván, kérdezte tőle, mit keres itten. Az pedig felelte, hogy Istennek sugallatából azt keresi, miképpen lehetne néki szolgálatjára, s egyúttal keres valakit, ki oktatná őt, hogyan kell szolgálnia neki. A derék ember látván, mely fiatal és igen szép a leány, attól félt, hogy ha megtartja magánál, az ördög még valamely gonoszra csábítja; megdicsérte hát jó szándokáért, adott ennie némely gyökereket és vadalmát és datolyát, innia pedig vizet és mondá neki:

- Leánykám, nem messzire innét van egy szent ember, ki sokkalta különb mester nálam abban, mit keresel: menj őhozzá.

És útbaigazította. A leány pedig, hogy ahhoz elérkezett, s tőle is csak azt hallotta, mit az előbbitől, továbbment, s végezetül valamely ifjú, fölöttébb jámbor és áhítatos, bizonyos Rustico nevezetű remete cellájához érkezett, s feltette néki is ugyanazt a kérdést, melyet a többieknek feltett. Ki is állhatatosságát kemény próbára akarván vetni, nem küldötte el a leányt a többiek módjára, hanem magánál tartotta cellájában, s hogy az éjszaka leszállt, gallyakból és pálmalevelekből ágyat vetett neki, és mondotta, hogy abban térjen nyugovóra. Annak utána pedig hamarosan harcba szállottak a kísértések az ő erejével; mivel pedig ereje hamar idő múltán cserbenhagyta, holott még alig érte támadás, hátat fordított, és megadta magát, és szélnek eresztette szent gondolatait és imádságait és a sanyargatásokat, és kezdette a leánynak fiatalságára és szépségére fordítani elméjét, ezenfelül pedig fejét törte, miféle utat-

módot válasszon a leány dolgában, hogy az ne vegye észre, miképpen ő csak paráznaság révén juthat ahhoz, mit attól kíván.

És eleintén bizonyos kérdésekkel próbálkozott, de megtudta, hogy a leánynak még nem volt dolga férfival, s valóban oly ártatlan, amilyennek látszik; miért is arra gondolt, hogy az isteni szolgálat ürügyével nyeri meg tőle, hogy kedvét töltse. És mindenekelőtt nagy bőbeszédűn bizonygatta előtte, mely nagy ellensége az ördög az Úristennek; annak utána pedig megértette vele, hogy a legnagyobb szolgálat, melyet Istennek tehet az ember, az, ha az ördögöt visszakergeti a pokolba, melyre az Úristen kárhoztatta. A leány megkérdezte, hogyan kell ezt végrehajtani. Felelte akkor Rustico:

- Mindjárt megtudod, s azért csak cselekedd azt, mit tőlem látsz.

S nyomban kezdte levetkőzni néhány szál ruháját, mi rajta volt, s anyaszült meztelen maradt, s ugyancsak a leányt is levetkőztette, annak utána pedig letérdelt, mintha imádkozni akarna, s magával szemben letérdeltette a leányt. Mivel pedig ebben a helyzetben Rusticóban mind magasabbra csapott a gerjedelem a leány remek szépségének láttán, elkövetkezett a testnek feltámadása, melynek láttán Alibech elálmélkodott, és szólott ekképpen:

- Rustico, mi az, mit ottan meredezni látok rajtad, s mi nékem nincsen?

- Ó, leánykám - felelte Rustico -, ez az ördög, melyről néked szólottam, és látod-e, mely keményen gyötör engemet, olyannyira, hogy alig bírom elviselni.

Szólott akkor a leány:

- Ó, hála légyen Istennek, íme mennyivel jobb dolgom van nekem, hogy nincs ilyen ördögöm.

Szólott Rustico:

- Igazad vagyon ebben, csakhogy van neked más valamid, ami nekem nincsen, mégpedig ennek helyében.

Szólott Alibech:

- Ugyan micsoda?

Felelte Rustico:

- Benned van a pokol, és mondom neked, és szentül hiszem, hogy Isten téged az én lelkemnek üdvösségére küldött ide, mivel valahányszor ím ez ördög ily keményen gyötör, s te hajlandó vagy oly igen megkönyörülni rajtam, hogy megengeded ezt a pokolba küldenem, fölöttébb nagy vigasztalást nyújtasz nekem, s nagy és kedves szolgálatot teszel Istennek, ha ugyan valóban ama szándokkal jöttél ím ez helyre, mint mondottad.

Felelte a leány jóhiszemben:

- Ó, atyám, hahogy bennem vagyon a pokol, legyen a te kedved szerint.

Szólott akkor Rustico:

- Leánykám, áldott légy; menjünk tehát és kergessük be oda, hogy aztán békén hagyjon engemet.

S akképpen szólván, odavezette a leányt szegényes ágyához, s megtanította, miképpen kell viselkednie, hogy ezt az Istentől elátkozott ördögöt börtönbe kergessék. A leány, ki soha életében eladdig nem küldött semmiféle ördögöt pokolra, első ízben némi fájdalmat érzett, miért is mondá Rusticónak:

- Atyám, ím ez ördög bizonyosan holmi bajkeverő és igazán ellensége Istennek, mivel egyébről nem is szólván, még a pokolnak is fájdalmat okoz, midőn beléje kergetik.

Felelte Rustico:

- Leánykám, nem lesz ez mindig így.

És hogy elérje, hogy csakugyan nem leszen mindig így, el sem mozdultak az ágyról, s ott egy helyben hatszor visszakergették a pokolba, olyannyira, hogy ez egyszer úgy kiverték a fejéből a gőgjét, hogy békességben elnyugodott. Azonban a következő napokban gőgje többször is visszatért, a leány pedig mindig engedelmesen hajlandó volt kiverni azt fejéből, s úgy esett, hogy a játék kezdett megtetszeni neki, s ekképpen szólott Rusticóhoz:

- Jól látom immár, mely igazat szólottak ama capsai derék emberek, hogy Istennek szolgálni fölöttébb édességes dolog, és bizony nem emlékszem, hogy bármi más dolgomban valaha is akkora gyönyörűséget és élvezetet nyertem volna, mint amilyen az ördögnek pokolba kergetése; miért is úgy vélem, hogy mindenki szamár, ki másra adja fejét, nem pedig Istennek szolgálatjára.

A leány pedig eme dolog kedvéért gyakorta meglátogatta Rusticót, és mondogatta neki:

- Atyám, eljöttem, hogy ne henyéljek tétlenül, hanem szolgáljak Istennek; menjünk tehát, és kergessük pokolba az ördögöt.

Eme munkálkodás közben pedig mondá egyszer a leány:

- Rustico, én nem tudom, miért menekül az ördög a pokolból; mivelhogy ha olyan szívesen volna benne, amily szívesen a pokol befogadja és tartja, bizony soha onnét ki nem menne.

Mivel pedig a leány gyakorta hívogatta magához ekképpen Rusticót, és buzdította Istennek szolgálatjára, ezzel oly igen megrokkantotta, hogy akkor is didergett, mikor más izzadt volna; annak okáért kezdte mondogatni a leánynak, hogy az ördögöt csak akkor kell megfenyíteni s pokolba kergetni, ha gőgjében felemeli fejét; mi pedig már, Istennek hála, megzaboláztuk, s most már ő maga könyörög Istennek, hogy hagyja őt békességben: s ekképpen némi szünetre kényszerítette a leányt. Ez pedig, mikor látta, hogy Rustico már nem kéri, hogy kergessék pokolra az ördögöt, szólott hozzá egy napon ekképpen:

- Rustico, ha a te ördögöd már meg vagyon zabolázva, és nem is gyötör, az én poklom ugyan nem hagy nyugton: miért is jól tennéd, ha ördögöddel segítenél lecsillapítanom poklomnak dühét, miképpen én poklommal segítettem kiverni a gőgöt te ördögöd fejéből.

Rustico, ki gyökereken s vízen élt, csak keservesen tudott eleget tenni kérésének, és mondotta neki, hogy nagyon sok ördög kell ahhoz, hogy valamely poklot elnyugtassanak, de azért ő mindent megtesz, ami erejétől telik; és ekképpen néhányszor kielégítette, de oly ritkán, hogy ez csak annyi volt, mint mikor babszemet dobnak az oroszlán torkába; mivel pedig a leány úgy érezte, hogy nem szolgálhat Istennek annyit, mint kedve volna, fölöttébb zúgolódott. De miközben Rustico ördöge s Alibech pokla között ím ez vita folyt a túlságos vágyakozás és a csekély erő miatt, történt, hogy Capsa városában tűz ütött ki, s Alibech atyja valamennyi gyermekével s mind egész háza népével benne égett házában, miért is Alibech minden vagyonának egyedüli örököse lett. Annak okáért bizonyos Neerbal nevezetű ifjú, ki az úri életben minden vagyonát eltékozolta, midőn hírét vette, hogy a leány él, keresésére indult, s mikor meglelte, Rustico nagy örömére s a leány nagy ellenkezésével visszavitte Capsába, és feleségül vette, s a leánnyal együtt örökölte a roppant vagyont, még minekelőtte a törvényszék lefoglalta volna Alibech atyjának hagyatékát azon a címen, hogy örökös nélkül halt meg. De midőn az asszonyok megkérdezték, vajon miképpen szolgált az Istennek a pusztaságban,

mivel Neerbal akkor még nem hált véle, azt felelte, hogy akképpen szolgált, hogy az ördögöt pokolra kergette, s hogy Neerbal nagy bűnt követett el, mikor elvonta őt eme szolgálatától. Kérdezték akkor az asszonyok:

- Hát hogyan kell pokolra kergetni az ördögöt?

A leány pedig szavakkal és mozdulatokkal megmutatta nekik. Ezen pedig az asszonyok olyan jót nevettek, hogy talán még most is nevetnek, és mondották:

- Ne búsulj, kisleány, mivelhogy ez itt is szokásban vagyon. Neerbal majd buzgón szolgál véled az Úristennek. Aztán szájról szájra járt a dolog a városban, s közmondás lett belőle, hogy legkedvesebb szolgálat Istennek, ha pokolra kergetik az ördögöt: ez a közmondás pedig eljutott innen a tengerentúlra, s még ma is járja. Annak okáért, ifjú hölgyeim, hahogy szükségtek vagyon Istennek kegyelmére, tanuljátok meg pokolra kergetni az ördögöt, mivelhogy ezt Isten fölöttébb kedvesen veszi, s azoknak, kik művelik, nagy gyönyörűség, nyomában pedig bőséges áldás fakad.

Dioneo novellája ezerszer vagy többször is nevetésre csiklandozta a tisztes hölgyeket, oly vidámnak és csintalannak találták elbeszélését. Miért is, midőn végére ért, a Királynő látván, hogy uralkodásának ideje lejárt, levette fejéről babérkoszorúját, s kedvesen rátette Filostrato fejére, ekképpen szólván:

- Mindjárt meglátjuk, vajon a farkas jobban tudja-e vezetni a bárányokat, mint ahogy a bárányok vezették a farkasokat.

Filostrato ennek hallatára mosolyogva mondta:

- Ha rám hallgattatok volna, a farkasok megtanították volna a bárányokat, miképpen kell pokolra kergetni az ördögöt, éppen olyan jól, mint ahogy Rustico megtanította Alibechet; annak okáért ne nevezz bennünket farkasoknak, holott ti nem vagytok bárányok. Egy szó mint száz: mivelhogy megválasztottatok, átveszem az uralkodást, mit reám bíztatok.

Felelte erre Neifile:

- Ide hallgass, Filostrato: ahelyett hogy minket akarnál oktatni, inkább tanultál volna leleményességet, mint ahogy Massetto da Lamporecchio tanult az apácáktól, és kaptad volna vissza akkor a szavadat, mikor a csontjaid már maguktól is megtanultak zörögni.

Filostrato látván, hogy minden csípésére ugyanannyi szúrás a felelet, abbahagyta a tréfálkozást, és nekifogott a rábízott uralkodásnak. Elhívatta az udvarmesterét, s apróra megkérdezte, miképpen vagyon minden dolog, és ezenfelül tapintatosan elrendelte egész uralkodásának idejére mindazt, mi vélekedése szerint illendő volt, s a társaságnak megelégedésére lehetett; annak utána pedig a hölgyekhez fordulván, ekképpen szólott:

- Szerelmetes hölgyeim, mióta a jót a rossztól megkülönböztetni tudom, szerencsétlenségemre valamelyiteknek a szépsége miatt mindig rabja voltam Ámornak, s ha még oly alázatos voltam, még oly engedelmes voltam, s még annyira alkalmazkodtam is szokásaihoz, amennyire csak erőmtől tellett, mindez nem tudott megóvni attól, hogy először is faképnél ne hagyjanak másnak kedvéért, aztán meg attól, hogy ne menjen dolgom egyre rosszabbul, s azt hiszem, ez már így leszen mind életem fogytáig. Annak okáért kívánom, hogy holnap arról beszéljünk, mi leginkább hasonlít az én sorsomhoz, vagyis oly emberekről, kiknek szerelme szerencsétlen véget ért; mivel úgy vélem, hogy idővel az enyém is fölöttébb szerencsétlen véget ér, s éppen ezért adta nékem valaki, aki fején találta ezzel a szöget, eme nevet, melyen ti is szólíttok engemet.

S ekképpen szólván, felkelt helyéből, s mind a vacsora idejéig elbocsátotta a társaságot.

A kert pedig oly szép és elragadó volt, miképpen senki sem kívánt volna távozni onnét, hogy másutt talán gyönyörűséget leljen. Sőt mivel a nap még nem tűzött forrón, s ekképp a dolog nem esett nehezökre, a hölgyek közül némelyek kergetni kezdték a gidákat és a tengeri nyulakat és a többi állatokat, melyek a kertben voltak, s melyek, miközben ők üldögéltek, talán százszor is átugrándoztak közöttük s ingerelték őket. Dioneo és Fiammetta elénekelték Guiglielmo úr és Vergiú asszonyság dalát; Filoména és Pamfilo sakkjátékba merült és ekképpen ki ebben, ki abban foglalatoskodván, telt-múlt az idő, s egyszerre csak eljött a vacsorának órája; minekutána tehát a szökőkút mellett megterítették az asztalokat, ott nagy élvezettel vacsoráztak. Filostrato, hogy le ne térjen amaz ösvényről, melyen az előbbi Királynők jártak, alighogy az asztaltól felkeltek, parancsolta Laurettának, hogy kezdjen táncba, s énekeljen valamely dalt. Az pedig szólott:

- Uram, másoktól szerzett dalokat én nem tudok, magaméból pedig nem jut eszembe egy sem, mely illendő volna e vidám társasághoz; de ha beéritek azzal, amit tudok, szívesen eléneklem.

Felelte erre a Király:

- Csak szép és kedves lehet az, mi tőled vagyon; éppen ezért énekeld azt, amit tudsz.

Lauretta akkor kellemes hangon, csak némiképpen szomorkásan énekelni kezdett: miközben a többiek rá-ráénekeltek, amint következik.

Nincs oly vigasztalan
Mint én, ki szerelemtől
Sóhajtozom hiába, szakadatlan!

Ő, mozgatója égnek, csillagoknak,
Ki önnön örömére
Teremte szépnek, pajkosnak, csinosnak,
Hogy földi értelem is lássa végre
Némi jelét a roppant
Szépségnek, mely örök a közelébe;
De mégse vesznek észre,
Az oktalan halandók,
S vigasztalan sorvadhatok magamban.

Volt hajdan valakim, leánykoromban:
Kedves valék szívének,
Csókolgatott, ölelgetett mohóan,
Szememfényétől boldog tűben égett,
S... a szép idő, mulóban,
Adott is akkor sok gyönyörűséget:
Én e derék legénynek
Szántam magam örökre;
Ma is őt gyászolom, ágrólszakadtan.

Aztán nagy gangosan egy nemes ember
Állt délcegen elébem,
Kérkedvén úri ranggal, érdemekkel.
Most is ez tart rabul féltő dühében
Gyötör vad szerelemmel.
Innen való az én kétségbeesésem:

Rémülten ismerem fel,
Hogy én, sokak javára
Teremtett szépség, egy mellé ragadtam.

Átkozom is ezerszer balgaságom,
Amért asszony-ruháért
Igent mondék, s visszatekintve látom
A bánatból, melyet a sors rám mére,
Régi boldog világom,
Amelyet vissza már hiába várnék.
Gyásznép volt az a násznép!
Haltam volna meg inkább,
Mintsem fejem ilyen dologra adjam.

Ó, drága, hű szerelmem, kivel akkor
Elégedett lehettem,
S ki már az Úr előtt állsz: a magasból
Tekints le kegyesen, és szánj meg engem,
Ki soha-soha attól
Hogy másé lett, szerelmed nem feledtem:
Tedd, hogy életre keljen
A láng, mely benned égett,
S kérd az Urat, hogy én is visszakapjam.

Ezzel Lauretta befejezte dalát, melyre mindenki jól figyelt, s melyet mindenki másképpen értelmezett, és voltak, kik milánói módra értették, tudniillik, hogy jobb egy kövér disznó, mint egy szép kis vászoncseléd, mások magasztosabban, helyesebben és igazabban fogták fel, miről azonban most nincs helyén szólanom. Ennek utána a Király számos fáklyát gyújtatott, s parancsára a fűben és a virágok között még más hölgyek is énekeltek, mígnem a csillagok, melyek fenn ragyogtak, sorra nyugovóra nem hajlottak. Miért is elérkezettnek látván az alvás idejét, jó éjszakát kívánt az egész társaságnak, s parancsolta, hogy ki-ki szobájába térjen.

Végződik a Dekameron harmadik napja

Negyedik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON HARMADIK NAPJA, ÉS KEZDŐDIK A NEGYEDIK, MELYEN FILOSTRATO URALKODÁSA ALATT OLY EMBEREKRŐL FOLYIK A SZÓ, KIKNEK SZERELME SZERENCSÉTLEN VÉGRE JUTOTT

Drága hölgyeim, mindama szavakból, melyeket bölcs emberektől hallottam, s hasonlatosképpen ama dolgokból, melyeket gyakorta láttam és olvastam, úgy véltem, hogy az irigység dühöngő és forró szele csak a magas tornyokat vagy az égbe nyúló fák csúcsait tépázza; holott nyilván látom, hogy emez vélekedésemben csalatkoztam, mivelhogy e dühös orkánnak durva támadását kerülvén, melynek előle szüntelen menekülni igyekeztem, mindenképpen ügyeltem, s nem csupán a síkon, hanem a legmélyebb völgyben róttam utamat. Efelől nyilván megbizonyosodhatik az, ki ím ez novellákat szemügyre veszi, melyeket én a forrás megnevezése nélkül nem csupán firenzei köznyelven és prózában írtam meg, hanem a lehetőséghez képest szerény és egyszerű stílusban. S még így sem tudtam elkerülni, hogy e vihar dühösen meg ne tépázzon, szinte gyökerestül ki ne tépjen, s az irigység fogai mindenestül szét ne marcangoljanak. Ebből nyilván meg tudom érteni, mennyire igaz, mit a bölcsek mondani szoktak, hogy a világi dolgok között csupán a nyomorúságnak nincsen irigye.

Nos tehát, bájos hölgyeim, voltak némelyek, kik eme novellákat olvasván, azt mondották, hogy túlságos nagy kedvemet lelem bennetek, s nem tisztes dolog ily nagy élvezetet találnom abban, hogy tetszésteket megnyerjem és felvidámítsalak, sőt - miként némelyek még jobban megróttak - magasztaljalak benneteket, mint emez novellákban teszem. Mások, kik úgy mutatták, hogy megfontoltabban akarnak hozzászólni, azt mondották, hogy koromhoz nem illik hajhásznom efféle dolgokat, vagyis nőkről beszélnem, és kedvöket keresnem. Sokan úgy tesznek, mintha fölöttébb szívökön viselnék jó híremet, és azt mondják: sokkal okosabban tenném, ha a Múzsákkal tölteném időmet a Parnasszuson, mint hogy efféle léhaságokkal közétek keveredem. Ezeken kívül vannak olyanok is, kik inkább megvetőn, mint bölcsen szólván, azt mondották, hogy okosabban tenném, ha azon törném fejemet, hogyan szerzem meg kenyeremet, mint hogy széllelbélelt ember módjára efféle szamárságok után szaladgálok. Mások becsmérlik fáradságos munkámat, és mindenáron igyekeznek bebizonyítani, hogy ama dolgok, melyeket elbeszélek, nem úgy történtek, miként én előadom.

Tehát ilyenféle és ily hatalmas orkánok, ily vérszomjas, ily hegyes fogak szorongatnak, zaklatnak és végezetül elevenen szétmarcangolnak engemet, nemes hölgyeim, miközben én mulattatástokon fáradozom. Isten a tanúm, hogy én az ilyesmiket derűs lélekkel hallom és hallgatom; és ámbátor mindebben reátok hárul az én védelmem, magam sem akarom kímélni erőimet és bár nem úgy felelek nékik, ahogy megérdemelnék, mégis egy-két könnyed visszavágással lerázom őket nyakamról, ezt pedig most mindjárt megteszem. Miért is ha már most is, mikor alig vagyok túl munkám harmadrészén, oly sokan vannak és oly pökhendiek, attól tartok, hogy még minekelőtte munkámnak végére érnék, úgy megszaporodhatnának - ha kissé nem koppintok az orrukra -, hogy csak a kisujjokat kellene megmozdítaniok, s máris tönkretennének engemet; ezzel pedig a ti erőtök, bármily nagy is, nem tudna megküzdeni. De minekelőtte hozzáfognék, hogy rendre megfeleljek mindegyiknek, kedvem vagyon magam mentségére elmondanom egy novellát, mégpedig csonkán, nehogy olybá tűnjék a dolog, mintha magam novelláit be akarnám csempészni a fent bemutatott előkelő társaság novellái közé; nem teljes, hanem csak csonka novellát mondok, hadd mutassa maga e hiányosság is, hogy nem tartozik amazok közé; most pedig támadóimhoz fordulok meséммel, amint következik:

Nagy idővel ennek előtte élt városunkban egy polgár, bizonyos Filippo Balducci nevezetű, alacsony rangú ember, de gazdag és talpig derék, és minden dolgokban tapasztalt, már amennyire rangja és állapotja megkívánta; felesége pedig oly asszony volt, ki férjét szívből szerette, férje is őt, s ketten együtt nyugodt életet éltek, és semmi mással nem törődtek, mint hogy egymásnak mindenben kedvére cselekedjenek.

Történt pedig, mint ahogy mindenkivel megesik, hogy a jó asszony elköltözött ez árnyékvilágból, s nem hagyott egyebet Filippóra egyetlen fiúnál, ki házasságukból született, s akkor talán kétesztendős volt. A férj oly vigasztalan volt feleségének halálán, mint csak az olyan ember lehet, ki legdrágább kincsét elveszítette. S mivel elvesztette hitvestársát, kit mindennél jobban szeretett, s árván maradt, föltette magában, hogy többé semmi áron nem vállalja a világi életet, hanem Istennek szolgálatjára szenteli magát, s ugyancsak arra neveli kisded fiát is.

Miért is minden vagyonát kiosztotta a szegények között, s idővesztegetés nélkül felment a Szamár-hegyre, ottan valamely kis kunyhóban meghúzta magát fiacskájával, s alamizsnákból, böjtölésben és imádkozásban éldegélvén, szöges gonddal óvakodott holmi világi dolgokról beszélni, vagy ilyesmit mutatni fia előtt, nehogy ezek eltérítsék őt ím ez jeles szolgálatától, hanem szüntelenül az örök élet és Isten és a szentek dicsőségéről szólott előtte, s jámbor imádságokon kívül egyébre nem oktatta, és ebben az életmódban növelte őt hosszú esztendőkön által, és soha cellájából nem engedte kimennie, és magamagán kívül semmi egyebet néki nem mutatott. Szokása volt a derék embernek néhanapján lemennie Firenzébe, s minekutána ott Istennek barátai megsegítették abban, miben szüksége volt, visszatért cellájába. Történt pedig, hogy midőn a fiú már tizennyolc esztendős volt, Filippo pedig elöregedett, egy napon megkérdezte az, hová megyen. Filippo pedig megmondotta neki. Szólott erre a fiú:

- Atyám, te immár öreg ember vagy, s nemigen bírod a fáradalmat; miért nem viszel magaddal egyszer Firenzébe, hogy ott megismertess Istennek s te magadnak barátaival és jámbor szolgáival; én pedig, ki ifjú vagyok, s jobban bírom nálad a fáradalmakat, annak utána magam mehetnék le Firenzébe ama dolgokért, mikben szükségünk vagyon, te pedig itt maradnál, hahogy nincs ellenedre.

A derék ember meggondolván, hogy fia bizony már nagyocska, s oly igen hozzászokott Istennek szolgálatjához, hogy a világ hiúságai bizonyára soha nem bírnák őt magokhoz vonni, ekképpen szólott magában: „Igaza van.” Miért is, mikor egyszer megint dolga akadt ottan, magával vitte a fiút. Ottan az ifjú, látván a palotákat, a házakat, a templomokat s minden egyéb dolgokat, melyekben városunk bővelkedik, mint aki már régen elfeledte, hogy valaha látta ezeket, fölöttébb álmélkodott, és minden dologban megkérdezte atyját: mi az, s hogy hívják. Atyja megmondotta néki, ő pedig, minekutána meghallotta, megnyugodott s mást kérdezett. S miközben a fiú ekképpen kérdezgetett, az apa pedig felelgetett, véletlenül ékes ruházatú szép fiatal leányok csapatával találkoztak, kik is valamely lakodalomból jöttek; amint pedig az ifjú megpillantotta őket, nyomban megkérdezte apjától, mik ezek. Kinek is apja ekképpen felelt:

- Fiacskám, süsd a földre szemedet, rájok se nézz, mivelhogy gonosz dolgok ezek.

Kérdezte akkor a fiú:

- De mi a nevök?

Az apja, hogy az ifjú ösztönös sóvárgásában ne ébresszen holmi haszontalan és szenvedélyes vágyakozást, nem akarta megmondani azoknak igazi nevét, vagyis, hogy nők, hanem ekképpen felelt:

- Ezeknek liba a nevök.

Csodálatos dolog! Az, ki még soha egy ilyent nem is látott, rá sem nézett többé sem palotákra, sem ökörre, sem lóra, sem szamárra, sem pénzre, sem egyéb dologra, mi szemébe tűnt, hanem hirtelen ekképpen szólott:

- Atyám, kérlek téged, szerezz nékem ilyen libát.

- Jajjaj, fiacskám - felelte az apja -, hallgass: gonosz dolgok ezek.

Akkor az ifjú más kéréssel fordult hozzá, szólván:

- Hát ilyenek a gonosz dolgok?

- Úgy bizony - felelte az apja.

Az pedig akkor szólott:

- Nem tudom, mit beszélsz, azt sem, hogy miért gonosz dolgok ezek; de annyit mondhatok, hogy még soha eleddig nem láttam ezekhez fogható szép és gyönyörűséges dolgokat. Jóval szebbek, mint ama festett angyalkák, melyeket annyiszor mutogattál nékem. Ugyan, ha szeretsz, vigyünk haza egy ilyen libát. Én majd tömöm.

Felelte az apja:

- Nem akarom; te nem tudod, mivel kell tömni őket.

És abban a pillanatban megismerte, hogy hatalmasabb a természetnek ereje, mint ő minden igyekezete, és megbánta, hogy magával vitte a fiút Firenzébe.

Minekutána tehát e novellát eddig elmondtam, itt végét vetem, és azokhoz akarok fordulni, kiknek kedvéért elmeséltem. Nos, tehát, ócsárlóim közül némelyek azt mondják, hogy helytelenül cselekszem, ifjú hölgyeim, mikor minden erőmmel abban fáradozom, hogy tetszésteket megnyerjem, és hogy túlságos nagy kedvemet lelem bennetek. Eme dolgokat én teljes őszinteséggel megvallom, vagyis, hogy tetszetek nekem, és hogy igyekszem megnyerni kedveteket; és kérdezem én tőlök, mit csodálkoznak ezen, hiszen nem is szólván arról, hogy ismerik a szerelmes csókokat, a kéjes öleléseket és a gyönyörűséges összeolvadásokat, melyekben tőletek, édes-drága nők, részesülnek, vegyék csupán azt figyelembe, hogy ti feltártátok és szüntelenül feltárjátok előttünk dicséretes erkölcseiteket, csábító szépségteket, elragadó kedvességteket és ezenfelül női tisztaságtokat; hiszen ez az ifjú, ki valamely zord és magányos hegyen növekedett, nevelkedett és felserdült, valamely kicsiny cella szűk falai között, hol apja volt egyetlen társasága, amint megpillant benneteket, már csak titeket kíván, értetek sóvárog, s hajlandósága már csak felétek vonja. Ócsárolhatnak-e, marhatnak-e, marcangolhatnak-e hát engemet, kinek testét az Ég minden ízében az irántatok való szerelemre alkotta, s ki gyermekkorom óta nektek szentelem lelkemet, ha reám úgy hat szemetek fényének ereje, mézes szavaitok édessége és ábrándos sóhajaitoktól felgyújtott lángja, hogy tetszetek nékem, és én is igyekszem néktek tetszeni? Különösképpen, ha meggondolják, hogy mindeneknél jobban éppen ti tetszettetek meg ama fiatal remetének, amaz érzéketlen sihedernek, e valóságos erdei vadállatnak? Aki nem szeret benneteket, s nem kívánja, hogy ti szeressétek, vagyis, aki nem érzi és nem ismeri a természetes hajlandóság gyönyörűségét és erejét, csak az korholjon engemet, s én még annak is fittyet hányok. Az

pedig, hogy némelyek korom ellen szólnak, csak azt mutatja, hogy nem tudják, miképpen a hagymának fehér ugyan a feje, de zöld a szára.

Ám hagyjuk a tréfát; ezeknek azt felelem, hogy cseppet sem tartom szégyennek, ha mind halálom napjáig gyönyörűségemet lelem azokban a teremtésekben, kiknek tetszését megnyerni az öreg Guido Cavalcanti és Dante Alighieri és az agg Cino da Pistoia úr nagy tisztességüknek s édes örömüknek tartották. S ha nem térne el okoskodásom irányától, belevonnám a történelmet is, és bizonyságát adnám, hogy rengeteg oly régi és jeles férfiak szerepelnek abban, kik hajlott korukban is minden erejökkel iparkodtak tetszeni a nőknek; ha pedig azok nem tudják ezt, takarodjanak és tanulják meg. Hogy a Múzsákkal kellene időznöm a Parnasszuson, arra csak azt mondhatom: bölcs tanács, de folytonosan sem mi nem mulathatunk a Múzsákkal, sem azok velünk, s éppenséggel nincs benne semmi kivetni való, ha megesik, hogy az ember búcsút mond nekik, s ilyenkor abban leli örömét, ha hozzájok hasonló teremtéseken legelteti szemét. A Múzsák nők, s ámbátor a nők nem művelhetik azt, mit a Múzsák művelnek, mégis szemlátomást hasonlatosságok vagyon azokkal: úgy, hogyha másért nem tetszenének nekem, már csak azért is bizonyosan megnyernék tetszésemet. Nem is szólván arról, hogy a nők már számtalanszor versre ihlettek engem, holott a Múzsák soha egyetlen versre sem ihlettek. Derekasan segítségemre voltak ugyan és mestereim voltak eme számtalan vers megírásában; s talán néhanapján meg is látogattak, mikor ama verseket írtam - bármily együgyű versek is ezek -, talán éppen ama hasonlatosság kedvért és tisztességéért, melyben a nők vannak velök; miért is eme novellák megírásában sem a Parnasszus hegyétől, sem a Múzsáktól én el nem távolodom, miként némelyek talán gondolják.

De mit feleljünk azoknak, kiknek oly igen megesik szívök koplalásomon, hogy azt tanácsolják: gondoskodjam kenyeremről. Én bizony nem tudom: legfeljebb ha meggondolom, mi volna válaszuk, ha ínségemben tőlük kérnék kenyeret; azt hiszem így felelnének: „Menj, keresd meg kenyeredet a novelláidban.” És bizony már több kenyeret leltek a költők ő meséikben, mint sok gazdag ember ő kincsesházában. És már sokan virágba borították korukat, kik meséknek szentelték életöket, holott viszont sokan, kik több kenyeret hajhásztak, mint amennyire szükségök volt, nyomorultul elpusztultak.

Minek is szaporítsam a szót? Csak kergessenek el ezek, ha tőlük kenyeret kérek; hála istennek, ma még nem szorultam rá, és ha egyszer mégis beköszöntene hozzám az ínség, az apostol oktatása szerint el tudom viselni a szükséget is, mint a bőséget, s éppen ezért senki ne törődjék velem többet, mint én magammal. Szeretném, ha azok, kik azt mondják, hogy ím ez történetek nem így estek, idehoznák e novellák eredetijét, s ha ezek eltérnek amazoktól, miket én írtam, elismerem, hogy jogos a kifogásuk, s igyekezném megjavítani magamat; de mindaddig, míg üres szavaknál egyebet nem hoznak, nem háborgatom őket meggyőződésökben, ragaszkodom a magaméhoz, s viszont azt mondom róluk, mit ők rólam mondanak.

És mivel úgy akarom, hogy mostanra elég legyen ennyi feleletül, csak annyit mondok, hogy Istennek segedelmével és a tiétekkel, melyben bizakodom, gyönyörűséges hölgyeim, továbbá szent béketűréssel fegyverzetten megyek tovább előre, nekifeszítvén vállaimat a szélnek, csak hadd fújjon kedvére! Mert úgy látom: velem sem történhet egyéb, mint ama kicsinyke porszemmel történik, melyet a tomboló forgószél vagy fel sem ver a földről, vagy ha fel is ver, felröpíti a magasba, gyakorta az emberek fejére, királyok és császárok koronájára, s nem ritkán sudár palotákra és égbe nyúló tornyokra helyezi; melyekről ha leesik, lejjebb úgysem eshet, csak odáig, honnét felemeltetett. S ha eddig minden dologban minden erőmmel kedvetekre tenni igyekeztem, ezentúl még inkább igyekezni fogok, mivel tudom, hogy józan ésszel senki mást nem mondhat, mint hogy magam is, mások is, kik benneteket szeretünk, a

természet parancsa szerint cselekszünk. Ahhoz pedig, hogy valaki a természet törvényeivel szembeszálljon, fölöttébb nagy erő szükséges, és gyakorta ez is nem csupán kárba vész, hanem roppant veszedelmet von annak fejére, ki nagy bizakodással ilyesmiben fáradozik. Megvallom: efféle erők nincsenek bennem, s nem is kívánkozom reájok; s ha megvolnának is, inkább kölcsönadnám, mintsem hogy magamért latba vessem őket. Annak okáért hallgassanak el, kik marnak engemet, s ha magok nem tudnak fölmelegedni, álljanak tovább azon fagyosan, a maguk szája íze szerint való örömökben, vagyis maradjanak meg romlott élvezeteikben, engemet pedig hagyjanak élnem magam módja szerint ama rövid ideig, mely nékem rendeltetett. Mivel azonban, szépséges hölgyeim, messzire elkalandoztam, ideje visszatérnünk oda, honnét kiindultunk, s a megkezdett rendben folytatnunk dolgunkat.

A nap már minden csillagot elűzött az égről, a földről pedig elűzte az éjszaka harmatos árnyait, midőn Filostrato felkelt, s felkeltette egész társaságát; kimentek a szépséges kertbe, s ottan szórakozásokba fogtak, mikor pedig az ebéd ideje elérkezett, ottan ebédeltek, hol előtte való este vacsoráztak. Mivel pedig a nap már delelőre hágott, szundítottak, s felkelvén, a szokott módon letelepedtek a szép szökőkút mellett, hol is Filostrato parancsolta Fiammettának, hogy kezdje meg a novellák sorát; ez pedig semmi egyéb biztatásra nem várakozott, hanem leányos pironkodással ekképpen fogott szóba.

ELSŐ NOVELLA

Tancredi, Salerno fejedelme, megöli leányának szerelmesét,
s annak szívét aranyserlegben elküldi leányának,
ki is méregitalt önt arra, az italt megissza, s ekképpen meghal

Komor tárgyat szabott mai elbeszéléseinknek Királyunk, ha meggondoljuk, hogy vidám szórakozás kedvéért jöttünk ide, s most másoknak könnyeiről kell beszélnünk, melyekről nem lehet szólanunk anélkül, hogy mind az elbeszélőnek, mind a hallgatónak meg ne induljon szíve. Talán azért szabta ezt, hogy némiképpen mérsékelje a múlt napok vigasságát; de akármi is indította erre, nekem nincs benne módom megváltoztatnom elhatározását, miért is elmesélek nektek egy gyászos, sőt végzetes történetet, melyet méltó megkönnyeznetek.

Tancredi, Salerno fejedelme, emberséges és kegyes indulatú férfiú volt (ha öreg napjaira nem szennyezte volna kezeit szerelmesek vérével), kinek mind egész élete folyamán csupán egyetlen leánygyermeke volt, s talán boldogabb lett volna, ha ez az egy sincs. E leányt oly gyengéden szerette, mint apa a leányát még soha, és eme gyöngéd szeretete miatt nem adta férjhez, mivel nem tudta rászánni magát, hogy maga mellől elbocsássa, holott a leány már jó néhány esztendeje eladó sorban volt. Végül nagy sokára feleségül adta Capua hercegének fiához, de az asszony rövid házasélet után özvegyen maradt, és visszatért atyjához. Még nem született asszony a világra, kinek hozzá fogható remek szép arca és teste lett volna; és fiatal volt és jókedvű, okossága pedig akkora, hogy szinte sok is volt asszonyban. És miközben gyengéd apja mellett éldegélt, előkelő hölgy lévén, különb-különbféle gyönyörűségekben, és látta, hogy atyjának iránta való szeretetében kisebb gondja is nagyobb annál, hogy újból férjhez adja, maga pedig nem tartotta illendőnek ilyesmit kérni tőle, föltette magában, hogy ha csak lehet, nagy titokban derék szerelmest szerez magának. És látván atyjának udvarában számos nemes urat s egyéb férfiakat forgolódni, miként ma is látjuk fejedelmi udvarokban, és mérlegre vetvén sokaknak viselkedését és erkölcseit, leginkább megtetszett neki atyjának egyik ifjú fegyverhordozója, bizonyos Guiscardo nevezetű, meglehetősen alacsony származású ember, de jelességben és erkölcsökben bárki másnál nemesebb; és gyakorta látván őt, titokban forró szerelemre gyulladt iránta, s napról napra nagyobb örömét lelte annak tökéletességében. Az ifjú pedig, kinek ugyancsak helyén volt esze, figyelmes lett az asszonyra, s olyannyira szívébe fogadta őt, hogy iránta való szerelmében kívüle szinte minden egyebet kivetett elméjéből. Tehát ekképpen szerették egymást nagy titokban, s a fiatalasszony semmit oly igen nem kívánt, mint együtt lenni szerelmesével; de mivel senkit sem akart beavatni szerelmébe, ravasz cselfogást eszelt ki, hogy értésére adja annak, miképpen találkozhatnak. Levelet írt, s abban elmagyarázta neki, mit kell tennie másnap, hogy véle lehessen; annak utána pedig beletette azt valamely nádnak csöves szárába, s tréfálkozva odanyújtotta Guiscardónak, ekképpen szólván:

- Csinálj ebből ma estére fúvókát szolgálóleányodnak, hogy tüzet élesszen vele.

Guiscardo átvette és nyomban kitalálta, hogy bizonyosan nem ok nélkül adta neki a hölgy, s nem ok nélkül szólott ekképpen. Elment tehát, s a náddal lakásába tért, és megvizsgálván azt, látta, hogy hasadék van rajta; kibontotta, meglelte benne az asszonynak levelét, elolvasta, és nyilván megértette belőle, mit kell cselekednie, s akkor ő volt a világ legboldogabb embere, és nyomban hozzákészülődött, hogy eljusson az asszonyhoz ama módon, melyet az megjelölt. Volt pedig a fejedelem palotájának oldalában egy barlang a hegybe vágva, melyet nagy sok időknek előtte vájtak abban; ez a barlang csupán a hegybe vágott kürtőn által kapott némi

világosságot. Ezt a kürtőt pedig, mivel a barlangban soha ember nem járt, a hegyoldalban burjánzó gaz és tüskebokor egészen benőtte; a barlangba titkos lépcsőn lehetett lejutni, mely a palota egyik földszinti szobájába torkollott, hol is éppen az asszony lakott; de a lépcsőt hatalmas ajtó zárta. Erről a lépcsőről pedig, mivel már emberemlékezet óta nem használták, mindenki úgy megfeledkezett, hogy szinte már senki nem tudott róla; de Ámor, kinek szemében nincs semmi úgy rejtekben, hogy észre ne venné, eszébe juttatta a szerelmes asszonynak; ki is, hogy senki észre ne vehesse, maga erejéből számos napokon által bajmolódott, mígnem sikerült kinyitnia amaz ajtót; mikor pedig kinyitotta és egyedül leszállott a barlangba, és látta a kürtőt, Guiscardóhoz juttatta üzenetét, hogy igyekezzék azon keresztül bejutni, megjelölvén neki ama kürtőnek távolságát a földtől. Guiscardo, hogy eme tervet végrehajtsa, nyomban szerzett valamely csimbókos-hurkos kötelet, hogy azon lebocsátkozzék és felmásszon; és bőrből való köpönyeget öltvén magára, hogy a tüskebokrok össze ne szurkálják, és senkit dolgába bele nem avatván, a következő éjszakán odament a kürtőhöz, s a kötélnek egyik végét rácsomózván valamely zömök fatörzsre, mely a kürtő nyílásánál nőtt, a kötélen leereszkedett a barlangba, és várta az asszonyt. Ki is másnap reggel oly ürüggyel, hogy aludni kíván, elbocsátotta udvari hölgyeit, s egymagában bezárkózott szobájában; annak utána pedig kinyitotta az ajtót, leszállott a barlangba, hol már ottan lelte Guiscardót, s akkor kimondhatatlan örömmel üdvözölték egymást; és akkor véle együtt felment szobájába, s ama napnak java részében kimondhatatlan gyönyörűséggel mulatták magukat; minekutána pedig okosan megszabták szerelmes találkozásaiknak rendjét, hogy azok titokban maradjanak, Guiscardo visszament a barlangba, az asszony pedig bezárta az ajtót, és kiment udvari hölgyeihez. Guiscardo az éjszaka beálltával felkúszott a kötélen, s a kürtőn keresztül, amerre jött, kimászott és hazatért. És mivel most már tudta az utat, innentől fogva sűrűn járta azt.

De a sors megirigyelte eme hosszú és nagy gyönyörűséget, és valamely fájdalmas eseménnyel gyászos siralomra fordította a két szerelmes boldogságát. Tancredinek szokása volt néhanapján egyedül bemenni leánya szobájába, s ottan véle tölteni idejét, és elbeszélgetni nála kicsinyég, annak utána pedig távozni. Ez tehát egy napon ebéd után lement hozzá, mikor az asszony, kinek Ghismonda volt neve, éppen a kertben időzött udvari hölgyeivel; ahogy tehát belépett a szobába, miközben senki meg nem látta és észre nem vette, mivel nem akarta megzavarni leányának mulatását, s mivel a szobának ablakát zárva, az ágynak függönyeit pedig félrehúzva lelte, leült a sarokban az ágy lábánál valamely tarka zsámolyra, és az ágynak támasztván fejét, s magára húzván a függönyt, mintha csak szántszándékkal elrejtőzni akart volna, elaludt. S miközben aludt, Ghismonda, ki szerencsétlenségére éppen ama napon hívta magához Guiscardót, otthagyta hölgyeit a kertben, csöndesen visszalopódzkodott szobájába, bezárkózott, s mivel nem vette észre, hogy valaki más is van ottan, ajtót nyitott Guiscardónak, ki már várakozott reá, s akkor szokásuk szerint lefeküdtek az ágyba, s miközben egymással incselkedtek és mulatoztak, történt, hogy Tancredi fölébredt, s látta és hallotta, mit Guiscardo és leánya művelt; fölöttébb megháborodott ezen, s előbb rájok akart ordítani, de aztán jobbnak vélte hallgatni, és rejtekben maradni, ha lehet, hogy megfontoltabban s maga kisebb gyalázatára végbevihesse azt, mi máris megfogant elméjében, tartozó kötelessége gyanánt. A két szerelmes, szokása szerint, jó darab ideig együtt maradt; Tancredit nem vették észre, s mikor úgy látták, hogy itt az ideje, kiszálltak az ágyból, Guiscardo visszatért a barlangba, az asszony pedig kiment a szobából. Annak utána Tancredi, bár öreg ember volt már, a szoba egyik ablakából kiugrott a kertbe, s miközben senki meg nem látta, halálos fájdalommal szívében szobájába tért. Az éjszaka beálltával pedig Guiscardót, éppen mikor az első álom idején kibújt a kürtőből, parancsára két ember lefogta, mivel bőrköpönyege is gátolta a védekezésben, és nagy titokban Tancredi elébe vitte. Ki is, midőn meglátta őt, könnyeivel küszködvén ekképpen szólott hozzá:

- Guiscardo, irányodban tanúsított jóságomért nem érdemeltem azt a szégyent és gyalázatot, melyet leányomban fejemre hoztál, melyről ma tulajdon szememmel meggyőződtem.

Erre Guiscardo csupán ennyit felelt:

- A szerelem hatalmasabb nálad is, nálam is.

Parancsolta tehát Tancredi, hogy titokban vessék fogságba valamely szomszédos szobában, s emberei ekképpen cselekedtek. Reggelre kelvén Ghismonda semmit nem tudott eme dolgokból, Tancredi pedig, minekutána mindennemű fura gondolatokat hányt-vetett elméjében, ebéd után szokása szerint lement leányának szobájába, hová őt is behívta, bezárkózott véle, és zokogván ekképpen fogott szóba:

- Ghismonda, mivel abban a hiszemben voltam, hogy ismerem erkölcsödet és tisztességedet, soha eszembe nem jutott volna, akárki mondja is, hahogy tulajdon szememmel nem látom, hogy odaadod magad valamely férfinak, ki nem férjed, vagy hogy ilyesmi csak meg is fordul fejedben. Emiatt pedig, valahányszor rágondolok, életem hátralevő napjaiban, melyeket öregségem még számomra tartogat, szüntelen fájdalom fog gyötörni. És bár adta volna Isten, hogy ha már ily becstelenségre adtad fejedet, legalább olyan férfit választottál volna, ki illik nemesi rangodhoz; de annyi férfi között, kik udvaromban járnak-kelnek, éppen Guiscardót választottad, ezt a mindenkinél alacsonyabb rangú ifjút, kit úgyszólván irgalomból neveltünk udvarunkban kisded gyermekkorától fogva mind mai napiglan; ezzel pedig szörnyen megháborítottad lelkemet, mivel nem tudom, miképpen határozzak felőled; Guiscardo sorsa felől, kit is ma éjszaka megfogattam, midőn a kürtőből kibújt, s most fogságban tartom, már határoztam; de Isten látja lelkemet, nem tudom, mitévő legyek véled. Egyfelől húz ama szeretet, mellyel irányodban mindig viseltettem, különbül mint bármely más atya a leánya iránt; másfelől húz a méltó felháborodás, melyet határtalan esztelenséged támasztott bennem. Amaz azt akarja, hogy megbocsássak néked, emez azt akarja, hogy hajlandóságom ellenére kegyetlenül elbánjak véled; de minekelőtte határozok felőled, szeretném hallani, mit tudnál mondani mindezekre.

És ekképpen szólván lesütötte szemét, s oly keserves zokogásra fakadt, mint valamely gyermek, kit irgalmatlanul elvertek. Ghismonda atyjának szavaiból megtudta nem csupán azt, hogy titkos szerelmét fölfedezték, hanem azt is, hogy Guiscardót elfogták, s akkor kimondhatatlan fájdalmat érzett, és már-már annyira jutott, hogy a legtöbb asszonynak szokása szerént jajveszékelésekkel és könnyekkel mutassa meg azt. De büszke lelke lebírta gyengeségét, arcát csodálatos erővel megkeményítette, s megfogant benne az elhatározás, hogy mintsem magáért rimánkodnia kelljen, inkább eldobja életét, mivel azt hitte, hogy Guiscardója már halott. Miért is nem holmi bánkódó és botlásáért megpirongatott nő módjára, hanem elszántan és bátran, száraz szemmel és nyílt s minden ízében nyugodt arccal ekképpen felelt atyjának:

- Tancredi, sem tagadni, sem könyörögni nem szándékozom, mivelhogy amaz nem segítene rajtam, emez pedig nem akarom, hogy segítsen, és ezenfelül semmiképpen sem szándékozom könyörületre hajlítani magam irányában te szelídségedet és szeretetedet; de szándékom az igazat megvallani, s előbb igaz okokkal védelmezni becsületemet, annak utána pedig cselekedteimmel bátran bizonyítani lelkemnek erejét. Igaz, hogy szerettem és szeretem Guiscardót és szeretni fogom, mind életem fogytáig, mely hamar elkövetkezik; és hahogy a halál után is van szerelem, akkor örökké szeretni fogom; erre azonban nem annyira asszonyi gyengeségem indított, mint inkább az, miképpen cseppet sem törődtél vele, hogy férjhez adj, azonfelül pedig amaz ifjúnak jelessége. Nyilván tudnod kellett volna, Tancredi, hogy mivel magad húsból és vérből vagy, lelkedből lelkedzett leányod is húsból vagyon, nem pedig kőből avagy vasból; s

emlékezned kellett volna és kellene, ha mindjárt öreg ember vagy is most már, hányfélék, milyenek és micsoda erővel rohannak reánk az ifjúság törvényei, és ámbár férfikorod java esztendeit tábori életben töltötted, mégiscsak tudnod kellett volna, mely hatalma vagyon a henye és nagyúri életmódnak az öregeken is, hát még a fiatalokon! Tehát húsból vagyok, mivel tőled nyertem az életet, s oly keveset éltem még, hogy ma is ifjú vagyok, s egyik miatt is, másik miatt is teli vagyok sóvárgó vágyakozással, melyet csodálatos módon fokozott ama körülmény, hogy már férjnél voltam és megismertem, mely gyönyörűség betölteni az efféle sóvárgásokat; mivel pedig ím ez erőknek ellenállni nem tudtam, feltettem magamban, hogy engedek nékik, bárhová sodornak is, mivel fiatal vagyok és asszony vagyok, és szerelmes lettem. Annyi bizonyos: minden erőmet latba vetettem, hogy abban, mire természetes vágyakozásom hajtott, se rád, se magamra ne hozzak gyalázatot, amennyiben rajtam áll. Ebben pedig a kegyes Ámor, a jóságos szerencse titkos utat lelt és mutatott számomra, melyen mindenkitől észrevétlenül betölthettem vágyaimat. Ezt akárki árulta el neked, s akármi úton-módon tudtad meg, én nem tagadom. Guiscardót pedig én nem találomra választottam, miként számos asszonyok teszik, hanem érett megfontolás után szemeltem ki mind a többiek közül, és gondos óvatossággal juttattam be szobámba, s mind a maga, mind a magam hűséges és okos kitartása révén hosszú időn által csillapítottam véle vágyaimat. Ám úgy veszem észre, hogy te inkább holmi alantas elfogultság rabjaként, mint az igazság szolgálatjában, bűnös szerelemnél sokkalta elkeseredettebben korholsz azért, hogy szerinted alacsony rangú férfival adtam össze magamat (mintha nem éppen így felháborodtál volna, hahogy nemes embert választok erre). Közben pedig nem veszed észre, hogy nem is engem vádolsz bűnnel, hanem a sorsot, mely gyakorta a méltatlanokat magasba emeli, a legméltóbbakat pedig a mélységben hagyja. De ne beszéljünk mostan erről, hanem vizsgáld meg némiképpen a dolognak eredetét: s akkor meglátod, hogy mindnyájunk teste ugyanabból a húsból vagyon, s ugyanaz a Teremtő mindnyájunk lelkét egyforma erőkkel, egyforma hajlandóságokkal, egyforma képességekkel alkotta meg. Csupán a virtus teszen köztünk különbséget, kik egyébként mind egyformának születtünk és születünk; és azokat, kik eme virtust nagyobb mértékben bírták és használták, később nemeseknek mondották, a többiek pedig közrendű emberek maradtak. És ámbár eme törvényt később az ellenkező gyakorlat elhomályosította, azért még nem törölte ki a természetből és nemesebb erkölcsökből; ennek okáért az, ki erényesen cselekszik, nyilván megmutatja nemességét, ha pedig valaki másképpen nevezi őt, nem abban vagyon a hiba, kit így neveznek, hanem abban, ki így nevezi. Nézd végig mind valamennyi nemes emberedet, és vizsgáld meg jelességöket és erkölcseiket és viselkedésöket, és másfelől vedd szemügyre Guiscardo jelességeit: ha elfogultság nélkül akarsz ítélni, meg kell vallanod, hogy ő a legnemesebb és többi nemeseid mind csupa közrendű emberek. Guiscardo jelessége és nemessége felől nem kell mások vélekedésére bíznom magamat, csupán a te szavaidra és tulajdon szememre. Vajon ki magasztalta őt valaha úgy, miként te magasztaltad, mind ama dicséretes dolgokban, melyekért derék férfiút dicséret illet? És bizony nem méltatlanul; mivel ha szemem nem csalt, nem halmozhattad el oly dicséretekkel, hogy ő ne tett volna azokról fényesebb bizonyságot, mint ahogy te szavaiddal tehettél; és ha ebben valamiképpen talán mégis tévedtem volna, te magad tévesztettél meg. Hát még mindig azt mondod, hogy alantas rangú emberrel adtam össze magamat? Nincs igazad, de ha talán azt mondanád, hogy szegény emberrel állottam össze, hát akkor eléggé szégyenedre válik, hogy ily derék férfiszolgádat nem tudtad jobb sorsra juttatni. Azonban a szegénység nem csorbítja senkinek nemességét, legfeljebb vagyonát. Sok király, sok nagy fejedelem kezdte szegényen, sokan pedig azok közül, kik a földet túrják, és a barmokat őrzik, egykor dúsgazdagok voltak, s vannak köztük ilyenek ma is. Utolsó kétségedet pedig, mely benned támadt, vagyis hogy mitévő légy velem, csak verd el magadtól egészen, ha már késő öreg korodban arra adod fejed, mit ifjabb éveidben soha nem cselekedtél, vagyis kegyetlenkedésre: csak töltsd rajtam kegyetlenségedet,

mivelhogy nem vagyok hajlandó semmiképpen könyörgéssel fordulni hozzád, hiszen magam vagyok eredendő oka e bűnnek, hahogy ez ugyan bűn; mert bizony mondom neked, ha nem cselekszed vélem ugyanazt, mit Guiscardóval cselekedtél vagy cselekedni fogsz, tulajdon kezemmel megcselekszem én azt. Menj hát, öntsd asszony módjára könnyedet, s ölj meg kegyetlenségedben egy csapásra véle együtt, ha azt hiszed, hogy megérdemeltük.

Megismerte akkor a fejedelem leányának nemes lelkét; de nem hitte, hogy oly elszántan feltette magában azt, mit szavaiban hirdetett. Miért is tőle távozván letett ama tervéről, hogy valamely kegyetlen testi büntetést szab reá, s úgy gondolta, hogy a másiknak elveszejtésével lehűti majd ennek forró szerelmét; parancsolta hát ama két embernek, kik Guiscardót őrizték, hogy a következő éjjelen nagy csendben megfojtsák, szívét kivegyék, s neki elhozzák; azok pedig mindent megcselekedtek a parancs szerint. Hogy pedig a következő nap felvirradt, a fejedelem behozatott valamely szép és nagy aranyserleget, abba beletette Guiscardo szívét, egyik bizalmas szolgájával elküldötte leányának, és meghagyta neki, hogy mikor annak átadja ezt, szóljon ekképpen:

- Atyád küldi ezt néked, hogy megörvendeztessen abban, mit legjobban szerettél, miként te is megörvendeztetted abban, mit ő legjobban szeretett.

Ghismonda, ki nem tett le zordon szándokáról, mérges füveket és gyökereket hozatott, s minekutána atyja távozott tőle, felforralta és vízben párolta azokat, hogy keze ügyében legyenek, ha bekövetkeznék az, mitől tartott. Midőn tehát a szolga megjelent nála az ajándékkal s a fejedelem üzenetével, rendületlen arccal átvette a serleget, és leemelte födelét; mikor pedig meglátta a szívet, és megértette az üzenetet, máris bizonyosra vette, hogy Guiscardónak szíve az. Miért is a szolga felé fordítván arcát, ekképpen szólott:

- Valóban, csak aranykoporsó volt méltó oly drága szívhez, minő ez; ezt bölcsen intézte atyám.

S ekképpen szólván, ajkához szorította azt, megcsókolta, annak utána pedig mondotta:

- Mindig, minden dologban életemnek eme végső határán atyám szeretetét irányomban véghetetlenül gyengédnek éreztem, de soha annyira, mint most; annak okáért mondj néki nevemben eme fölöttébb nagy ajándékért forró köszönetet, az utolsót, melyet még életemben mondok neki.

Ekképpen szólván a serleg felé fordult, melyet szorosan tartott kezében, és a szívre függesztvén szemét, imigyen szólott:

- Jaj, legédesebb szállása te minden gyönyörűségemnek, átkozott legyen annak kegyetlensége, ki művelte, - hogy én téged testi szememmel láthatlak, holott nékem elegendő lett volna mindenkorra csak lelki szememmel látnom tégedet. Te immár bevégezted futásodat ama pályán, melyet a sors néked engedett: megérkeztél ama célhoz, mely felé mindannyian igyekszünk; itt hagytad e világ nyomorúságait és fáradalmait, és épp ellenségedtől nyerted ama sírt, melyet jelességeddel megérdemeltél. Semmi sem hiányzott immár díszes temetésedhez, csupán annak könnyei, kit életedben olyannyira szerettél; hogy pedig ezeket is megkapjad, Isten ama gondolatot sugallta zordon atyámnak, hogy téged elküldjön nékem; én pedig megadom néked a könnyeket, bár feltettem magamban, hogy száraz szemmel és rettenthetetlen arccal megyek a halálba; és minekutána elsirattalak, késedelem nélkül véghezviszem, hogy lelkem a te réveden egyesüljön ama lélekkel, melyet nékem oly hűségesen megőriztél. És mely kísérettel indulhatnék nyugodtabban avagy biztonságosabban amaz ismeretlen helyekre, ha nem e lélekkel? Bizonyosra veszem, hogy még mindig itt van benn, és szemléli mi kettőnk gyönyörűségeinek helyét; s mivel még most is bizonyos vagyok felőle, hogy szeret, várja az én lelkemet, mely oly forrón szereti őt.

És ekképpen szólván, asszonyos jajveszékelés nélkül a serleg fölébe hajolt, és sírva fakadt, s mintha csak forrás támadott volna fejéből, könnyei oly bőven patakzottak, hogy nézni is csoda volt, miközben számtalanszor csókolgatta a halott szívet. Udvari hölgyei, kik körülötte állottak, nem értették, miféle szív az, s mit jelentettek úrasszonyuk szavai; de megesett rajta szívök, s meghatottan kérdezgették zokogásának oka felől, ám hiába; s akkor annál inkább igyekeztek őt vigasztalni, amennyire csak erejökből tellett. Ő pedig, minekutána úgy érezte, hogy kisírta magát, felkapta fejét, felszárogatta könnyeit és szólott:

- Ó, forrón szeretett szív, immár irántad való minden kötelességemet elvégeztem, s nincs egyéb tennivalóm, mint lelkemmel hozzád jutnom, s tégedet elkísérnem.

Ekképpen szólván, maga kezébe adatta a kis korsót, melyben ama víz volt, mit előtte való napon főzött; ezt pedig ama serlegbe öntötte, melyben a szív volt, s bőséges könnyeiben fürdött; és félelem nélkül ajkához illesztvén azt, fenékig kiitta, s minekutána kiitta, a serleggel kezében ágyára feküdt, és amennyire csak bírta, tisztes helyzetbe illesztette testét, és szívéhez szorította halott kedvesének szívét, és némán várta a halált. Udvari hölgyei pedig eme dolgok láttára és hallatára, bár nem tudták, minémű víz volt az, melyet úrasszonyuk megivott, Tancredinek mind eme dolgokat megjelentették; ki is attól tartván, mi valóban bekövetkezett, azon nyomban lesietett leányának szobájába, hová épp abban a pillanatban érkezett, midőn az lefeküdt ágyára; és holott már minden későn volt, gyöngéd szavakat suttogott vigasztalására; mikor pedig látta, hogy a végét járja, keserves zokogásra fakadt. Mondá akkor néki az asszony:

- Tancredi, tartogasd könnyeidet oly gyászesetre, melyet nem kívántál annyira, mint ezt, és ne add nékem őket, mivel nem kérek belőlük. Ki látta valaha, hogy rajtad kívül valaki sír olyasmiért, mit ő maga akart? De ha él még benned egy szikrája ama szeretetnek, melyet valamikor irányomban éreztél, add meg nékem utolsó ajándokul, ha már nem volt ínyedre, hogy csendben és titokban élhessek Guiscardóval, hogy legalább testem ország-világ előtt az ő teste mellett nyugodhasson, akárhová vettetted is holttetemét.

A fejedelmet úgy fojtogatta a sírás, hogy nem tudott válaszolni. A fiatalasszony pedig, érezvén, hogy vége közeledik, szívére szorította a holt szívet és szólott:

- Isten véletek, én elmegyek.

És szeme immár megtört, öntudatát elveszítette, s elköltözött e fájdalmas életből.

Ily gyászos véget ért Guiscardo és Ghismonda szerelme, miként hallottátok; Tancredi pedig nagy keserves sírással és kegyetlensége miatt késő bánattal, Salerno egész népének általános gyásza közepette mindkettőjüket nagy tisztességadással egyazon sírba temettette.

MÁSODIK NOVELLA

Alberto testvér elhiteti valamely asszonnyal, hogy Gábriel arkangyal szerelmes belé, kinek képében ő maga többször is szerelmeskedik az asszonnyal; egyszer aztán megijed az asszonynak rokonaitól, kiugrik a házból, s megbúvik valamely szegény embernek házában, ki is vadember képében másnap a piacra vezeti őt, hol felismerik, annak utána pedig szerzetes testvérei megfogják és börtönbe vetik

A novella, melyet Fiammetta elbeszélt, többször is könnyet csalt társnőinek szemébe; de mikor bevégződött, szólott a Király zordon arccal:

- Szívesen az életemet adnám feléért annak a gyönyörűségnek, melyet Ghismonda élvezett Guiscardóval; de nem szabad ezen csodálkoznotok, mivel hogy életem minden órájában száz halált halok, s ezért cserében szemernyi gyönyörűség sem jutott részemül. De hagyjuk békén egyelőre a magam dolgait; rendelem, hogy Pampinea mondja a következő novellát a szomorú s az én boldogtalanságomhoz oly igen hasonlatos elbeszélések során; ki is, ha úgy folytatja, miként Fiammetta elkezdette, bizonyára magam is érezni fogom, hogy egy-egy harmatcsepp hull tüzemre.

Pampinea a néki szóló parancs hallatára hajlandóságánál fogva jobban megérezte társnőinek kívánságát, mint a Királynak szavaiból annak akaratját; miért is inkább kedve volt némiképpen felvidámítani őket, mint a Királynak kedvére tenni másban is, ha nem csupán abban, hogy parancsát megfogadja. Annak okáért elhatározta, hogy megmarad ugyan a tárgynál, de oly novellát mond, mely megnevetteti a többieket, és ekképpen fogott szóba:

- A nép gyakorta használja e közmondást: ha jó híre van némely rossz embernek, róla rosszat elhinni sem mernek. Mely is bőséges anyagot ad ahhoz, mit elmesélni szándokom, s alkalmat nyújt bebizonyítanom, mekkora és minémű a barátok képmutatása, kik hosszú és bő lebernyegökben s mesterségesen elsápasztott ábrázatjokkal és hangjokkal, mely szelíd és alázatos, hahogy a másét kéri, de pökhendi és pimasz, hahogy másokban ostorozzák magok hibáit, azt bizonyítják, hogy ők azzal nyerik el az üdvösséget, ha másoktól elvesznek, mások pedig azzal, ha nékik adakoznak. Ezenfelül pedig nem olyan emberek, mint mi, hogy a Paradicsomot meg akarják nyerni, hanem úgy viselkednek, mint annak urai és birtokosai, s ha ki meghal, kinek-kinek aszerint adnak jobb vagy rosszabb helyet abban, hogy mennyi pénzt hagyott reájok. Ezzel pedig elsősorban önmagokat csalják meg, ha ugyan hisznek e dologban, annak utána pedig mind a többieket, kik szavaiknak hitelt adnak. Ha szabad volna úgy bemutatnom őket, mint kellene, nyomban megmagyaráznám számos együgyű embernek, mit is rejtegetnek bő csuhájok alatt. De adná Isten, hogy hazugságaikért úgy megjárnák, mint ama ferences barát; ki is már nem volt éppen fiatal, de Velence városában a legnagyobb szoknyavadász hírében állott. Erről pedig különösképpen kedvemre vagyon mesélni, hogy kacagással és mulatsággal némiképpen felvidámítsam szíveteket, melyek Ghismonda halálán oly igen megteltek fájdalmas szánakozással.

Élt tehát, nemes hölgyeim, Imola városában valamely gonosz életű és romlott ember, bizonyos Berto della Massa nevezetű, kinek gyalázatos cselekedetei, melyeket az Imola-béliek jól ismertek, annyira fajultak, hogy már nem volt ember Imolában, ki nem hogy hazugságait, de akár egyetlen igaz szavát is elhitte volna; miért is mikor észbe vette, hogy bitangságai miatt ottan már ég a föld a talpa alatt, mit volt mit tennie, átköltözködtek Velence városába, hol a

világnak minden szennye összefoly, és úgy gondolta, hogy ottan gonoszságai művelésére újabb módokat talál, melyeket máshol még nem koptatott el.

És mintha csak lelkiismeret furdalta volna annak előtte elkövetett gonoszságai miatt, véghetetlen alázatosságot színlelt; nagy buzgó kereszténnyé vedlett, és beállott ferences barátnak, és felvette az Alberto da Imola testvér nevet; és eme ruházatában látszatra fölöttébb szigorú életet folytatott, és igen magasztalta a penitenciát, az önmegtartóztatást, és soha húst nem evett, bort nem ivott, ha nem volt kedve hozzá. S még jóformán senki észre nem vette, a rabló, parázna, csaló, gyilkos emberből hirtelen buzgó hithirdető vált, holott fent mondott bűneit egyáltalán le nem vetkezte, hahogy titokban művelhette azokat. Ezenfelül pappá szenteltette magát, s valahányszor az oltárnál misét mondott, és sokan látták, zokogott Üdvözítőnk kínszenvedésén, mivel ugyan könnyen állt nála a sírás, mikor csak akarta. És prédikációival és könnyeivel hamar idő múltán oly igen lépre tudta csalni a velenceieket, hogy szinte minden akkoriban írott végrendeletnek ő volt a hites végrehajtója és letéteményese, sok emberek pénzének őrizője, s a férfiak és nők java részének gyóntatója és tanácsadója; és ebbéli viselkedésével farkasból pásztorrá vedlett, és szentségének híre még az Assisi-béli Szent Ferencénél is nagyobbra növekedett.

Történt pedig, hogy amaz együgyű és ostoba menyecske, kinek neve volt madonna Lisetta Quirino, felesége valamely gazdag kereskedőnek, ki gályáival éppen Flandriába ment, más asszonyokkal egyetemben gyónásra járult eme szent barát elébe. Mikor letérdelt előtte, velencei asszony lévén, kik is mind valamennyien kikapósak, elmondta egynémely bűneit, s akkor Alberto testvér megkérdezte, hogy van-e szeretője. Az asszony, magából kikelt arccal felcsattant:

- Ejnye, barát uram, hát nincs szemed? Hát azt hiszed, hogy az én szépségem is olyan, mint a többi asszonyoké? Tíz is akadna minden ujjamra, hahogy akarnám; de az én szépségem nem olyan, hogy az első jöttment csak úgy belém szerethessen. Vajon hány olyan asszonyt láttál, kinek szépsége vetekedhetnék az enyémmel, ki szép lennék még a Paradicsomban is?

És ezenfelül annyit összekarattyolt eme szépségről, hogy émelyítő volt hallgatni is. Alberto testvér nyomban észrevette, hogy ennek az asszonynak némiképpen megbillent az elméje, s mivel alkalmatos ugarnak vélte ekéje alá, hirtelen módfelett nagy szerelemre lobbant iránta; de az incselkedést más alkalmatosabb időre tartogatván, hogy szentségét megmutassa, ezúttal feddeni kezdette őt, és sok egyéb léhaságán kívül szemébe vágta, hogy ez bizony hivalkodás; mire az asszony leszamarazta, és azt mondta neki, hogy nem tud különbséget tenni szépség meg szépség között. Miért is Alberto testvér, nem akarván őt túlságosan felháborítani, bevégezte gyóntatását, s a többiekkel együtt útjára bocsátotta. És kevés napok múltán valamely hűséges cimborájával elment madonna Lisetta házába, s visszavonulván véle valamely teremben, hol senki őket nem láthatta, térdre vetette magát előtte, és szólott ekképpen:

- Madonna, Istennek szerelmére kérlek, bocsásd meg nékem, mit vasárnap szépségedről szólván néked mondottam, mivelhogy a rákövetkező éjszakán oly kegyetlenül megbűnhődtem érette, hogy azóta is csak ma tudtam felkelni ágyamból.

Kérdezte akkor Tökkelütött asszonyság:

- És hát ki fenyített meg ily nagyon?

Felelte Alberto testvér:

- Megmondom neked. Midőn amaz éjszakán rendes szokásomhoz híven éppen elmerültem imádságomban, hirtelen nagy fényességet láttam cellámban, s még jóformán oda sem

fordíthattam fejemet, hogy megnézzem, mi az, mikor megpillantottam magam előtt valamely gyönyörűséges ifjút, vastag bottal kezében, ki is csuhámnál fogva megragadott, földre rántott, s oly igen elpáholt, hogy szinte csontomat törte. Annak utána megkérdeztem tőle, miért cselekedte ezt, ő pedig így felelt: „Azért, mivel ma ócsárolni merészelted madonna Lisetta mennyei szépségét, holott én őt Istenen kívül a világon mindennél jobban szeretem." Akkor pedig azt kérdeztem én: „Ki vagy te?" Ő pedig felelte, hogy Gábriel arkangyal. „Ó, uram, szólottam én, könyörgök, bocsáss meg nekem." Akkor pedig felelte: „Megbocsátok néked ama feltétellel, hogy legelső utad hozzá viszen és megnyered bocsánatát; ha pedig nem bocsát meg néked, visszajövök ide, s oly istenigazában ellátom a bajodat, hogy mind holtod napjáig megemlegeted." Azt, amit annak utána nékem mondott, nem merem elmondani, csak akkor, ha előbb megbocsátottál.

Széllelbélelt asszonyság, kinek híg vala esze veleje, ennek hallatára majd kiugrott bőréből nagy örömében, és mindent szentül elhitt, s kisvártatva szólott ekképpen:

- Ugye, mondtam neked, Alberto testvér, hogy mennyei az én szépségem, de Isten látja lelkemet, sajnállak, és ebben a pillanatban megbocsátok neked, nehogy még egyszer ekképpen pórul járj, ha igaz lelkedre megmondod nekem, mit mondott azután az arkangyal.

Felelte Alberto testvér:

- Madonna, mivelhogy megbocsátottál nekem, szívesen elmondom; de figyelmeztetlek, hogy azt, mit tőlem hallasz, óvakodjál a világon bárkinek is elmondani, hahogy nem akarod kockára vetni ama szerencsédet, hogy te vagy a világ legboldogabb asszonya. Tehát ama Gábriel arkangyal rám bízta megmondanom: te oly igen megtetszettél neki, hogy már többször eljött volna véled tölteni az éjszakát, ha nem félt volna, hogy megijeszt. Velem üzeni tehát, hogy valamely éjszaka eljönne hozzád, s kicsinyég véled kívánna időzni; de mivel angyal és ha angyal képében jönne, hozzá nem nyúlhatnál, azt üzeni, hogy kedvedért embernek képében kíván jönni, miért is üzend meg néki, mikor akarod, hogy eljöjjön, és kinek a képében, s akkor ő eljön; ezért pedig boldognak mondhatod magadat minden más asszonyok fölött.

Akkor Oktondi asszonyság mondá, hogy fölöttébb nagy örömére vagyon, hogy Gábriel arkangyal szereti őt; mivelhogy ő is igen nagyon szereti, és hahogy valahol festett képét látta, soha nem mulasztotta el viaszgyertyát gyújtani néki; és jöjjön hozzá akkor, amikor akar, szívesen várja, mivel egyedül fogja lelni szobájában; mindazáltal feltételül szabja, hogy nem szabad majd faképnél hagynia őt Szűz Mária kedvéért, mivel úgy hallotta, hogy azt nagyon szereti, és ezt maga is ekképpen véli, mert akárhol látja, mindig annak lábai előtt térdel; ezenfelül pedig csak jöjjön tetszése szerint bármilyen alakban, csak meg ne ijessze.

Mondotta akkor Alberto testvér:

- Madonna, bölcsen szólottál, én pedig elrendezem véle úgy, miként mondottad. De megtehetnél nékem valamely nagy szívességet, mely néked ugyan semmibe nem kerül; a szívesség pedig ez: kívánjad, hogy az angyal az én testemben jöjjön hozzád. És hallgasd meg, miért volna ez nagy kegyelem számomra; azért, mivel kivenné lelkemet testemből és a Paradicsomba helyezné, ő maga pedig belém szállna, s míg ő véled időzne, mindaddig az én lelkem a Paradicsomban mulatna.

Mondotta akkor Rövideszű asszonyság:

- Szívesen beleegyezem; akarom, hogy az érettem szenvedett verésért kárpótlásul megnyerd e kegyelmet.

Felelte akkor Alberto testvér:

- Intézzed tehát úgy, hogy ma éjszaka nyitva lelje házadnak kapuját, mivelhogy, ha ember testében jön, aminthogy úgy jön, csak a kapun által juthat be.

Az asszony azt felelte, hogy meglesz. Alberto testvér eltávozott, ő pedig egyedül maradt, s úgy felfújta magát, hogy majd kipukkadt belé, és ezer esztendőknek vélte, mígnem Gábriel arkangyal megérkezik. Alberto testvér meggondolván, hogy éjszaka majd inkább lovag, mint angyal gyanánt kell viselkednie, csemegékkel s egyéb finomságokkal erősítgette magát, nehogy egykönnyen kiessen a nyeregből. És minekutána kimenőt kapott, amint az éjszaka leszállt, ama cimborájával elment egyik barátnőjének házába, honnét már gyakran nekiindult, mikor kancalovaglásra kiruccant; s midőn az időt elérkezettnek vélte, innét más öltözetben az asszonynak házához ment, és belépvén, a magával hozott kacatokkal úgy-ahogy angyallá változtatta magát, fölment az emeletre, s belépett az asszonynak ágyasházába. Ki is mikor eme vakító fehérséget megpillantotta, térdre hullott előtte, az angyal pedig megáldotta, és fölemelte és intett neki, hogy feküdjék az ágyba. Mit is az szíves engedelmességgel nyomban megcselekedett, az angyal pedig odafeküdt ájtatos híve mellé. Alberto testvér szép szál izmos ember volt, és bizony legény a talpán; miért is, hogy donna Lisettával mulatott, ki csintalan és tűzrőlpattant menyecske volt, egészen másképpen látta el dolgát, mint férje, s az éjszaka folyamán szárnyak nélkül is sokszor fölröppent véle, miért is az asszony kimondhatatlan boldognak érezte magát; ezenfelül is a barát sok mindent mesélt neki a mennyei dicsőségről. Annak utána pedig, amint a reggel közeledett, megegyezett véle, hogy mikor jön el újra; és maskarájában eltávozott és visszatért cimborájához, kivel is, hogy ne féljen egyedül aludni, ama derék háziasszony barátságosan elmulatott. Madonna Lisetta, minekutána megreggelizett, kíséretével elment Alberto testvérhez, és csuda dolgokat mesélt neki Gábriel arkangyalról, és hogy mit hallott tőle az örök élet dicsősége felől, és hogy milyen volt, és mindezt megtoldotta elképesztő füllentésekkel. Mondotta erre Alberto testvér:

- Madonna, én nem tudom, mit műveltél vele, de azt jól tudom, hogy ma éjszaka eljött hozzám, s minekutána átadtam neki üzenetedet, lelkemet hirtelen elragadta, ezernyi virág és rózsa között, amennyit még földi ember nem látott, és állított engem valamely szem nem látta gyönyörűséges helyre mind ma reggelig; hogy pedig testemmel mi történt, én nem tudom.

- Hát még nem mondtam? - szólott az asszony. - Tested egész éjszakán által karomban volt Gábriel arkangyal képében; ha pedig nem hiszel nekem, nézd meg, mi van bal mellbimbód alatt, hol is oly vadul megcsókoltam az angyalt, hogy a nyoma bizonyosan ott marad jó néhány napokig.

Felelte akkor Alberto testvér:

- Hát jó, ma elkövetek olyasmit, mit már nagy ideje el nem követtem, vagyis levetkőzöm, hogy lássam, igazat szólottál-e.

És az asszony sok haszontalan fecsegés után hazament; Alberto testvér pedig annak utána sűrűn eljárt hozzá angyalnak képében, és soha semmi akadály nem került útjába. Mindazáltal történt egy napon, hogy midőn madonna Lisetta valamely komaasszonyával együtt volt, és a szépségről vitázott vele, hogy maga szépségét mindenkinél jobban magasztalja, hígvelejű asszony létére szólt ekképpen:

- Ha megtudnád, kinek tetszik az én szépségem, bizony szót sem szólnál mások szépségéről.

A komaasszonynak, ki jól ismerte őt, fúrta oldalát a kíváncsiság és szólott:

- Madonna, meglehet, hogy igazat mondasz, de ha nem tudom, kicsoda az, nem egykönnyen térek más vélekedésre.

Az asszony, kit könnyű volt táncba vinni, mondá:

- Komámasszony, nem volna szabad elmondanom, de az én szerelmem Gábriel arkangyal, ki szeme világánál is jobban szeret engemet, mivel én vagyok a legszebb asszony égen és földön, legalábbis így mondja.

Akkor a komaasszonynak nagy nevethetnékje támadt, de türtőztette magát, hogy amabból még többet kicsaljon és szólott:

- Isten engem úgy segéljen, hahogy Gábriel arkangyal a te szerelmed, és azt mondja neked, akkor bizonyosan így is van; de én nem hittem volna, hogy az angyalok ilyesmit elkövetnek.

Szólott az asszony:

- Komámasszony, tévedsz; Urunk szent sebeire mondom: jobban érti dolgát, mint a férjem, és azt mondja, hogy odafent is ezt művelik, mivel azonban szebbnek tart, mint akárkit a mennyekben, belém szeretett, és gyakorta eljön hozzám mulatni magát! Hát most beszélj!

A komaasszony elbúcsúzott madonna Lisettától, és úgy érezte: ezer esztendőbe telik, míg eljut valahová, hol mindezt kifecsegheti; s amint valamely lakomán összekerült nagy sereg asszonnyal, rendre elmondta nekik az újságot. Ezek az asszonyok aztán elmondták férjüknek és egyéb asszonyoknak, ezek ismét más asszonyoknak és ekképpen két nap sem telt belé, s egész Velence városa egyébről sem beszélt. Ám azok között, kiknek e dolog fülébe jutott, voltak az asszonynak rokonai is, kik semmit sem szóltak neki, hanem feltették magokban, hogy felkutatják emez angyalt, és próbát tesznek vele, ha vajon tud-e repülni; és több éjszakákon által lesben állottak. Történt pedig, hogy félfüllel Alberto testvér is hallott e mendemondákról, és ezért valamely éjszaka elment az asszonyhoz, hogy megszidja érette; alighogy levetkőzött, az asszonynak rokonai, kik őt jönni látták, ott termettek szobájának ajtajánál, hogy benyissanak. Hogy ezt Alberto testvér megneszelte, nyomban tudta, mi készül itten; fölkelt tehát, s mivel nem volt más menekvése, kinyitott egy ablakot, mely a nagy csatornára nyílott, és onnan a vízbe vetette magát. A víz nagyon mély volt, de ő jól tudott úszni, úgyhogy hajaszála sem görbült; kiúszott hát a csatorna túlsó partjára, hirtelen besurrant valamely házba, melynek ajtaja nyitva volt, s kérte az atyafit, ki abban lakott, hogy Isten szerelméért mentse meg az életét, és hazudott neki valamit, hogy hogyan került ide ebben az órában, s méghozzá meztelenül. Az atyafinak megesett rajta a szíve, s mivel ügyes-bajos dolgaiban épp el kellett mennie hazulról, befektette őt maga ágyába, és mondotta néki, hogy ottan maradjon mígnem visszatér; és rázárta az ajtót és elment dolgára.

Amint az asszony rokonai beléptek a szobába, látták, hogy Gábriel arkangyal elrepült, szárnyait pedig ottan hagyta; ezért mintha csak valami nagy csúfság esett volna rajtok, gyalázatosan lepocskondiázták az asszonyt, s végezetül ott hagyták kétségbeesésében, magok pedig az angyal cókmókjával hazamentek. Ezenközben, hogy kivilágosodott, az atyafi kiment a Rialtóra, hol is fülébe jutott, hogy Gábriel arkangyal emez éjszakán madonna Lisettánál hált, s annak rokonai ott lepték, és most senki nem tudja, mi lett vele; miért is azon nyomban kitalálta, hogy az lesz ez, kit házába befogadott. És minekutána hazament, és megismerte őt, hosszas alkudozás után kereken megmondta neki: ha nem akarja, hogy az asszony rokonainak kezére adja őt, hozasson számára ötven aranyat, és ekképpen történt. Ezek után pedig Alberto testvér távozni akart innét, s akkor mondá néki az atyafi:

- Csak egy mód van rá, ha ugyan beleegyezel. Ma valamely ünnepséget rendezünk, melyre az egyik medvének öltözött embert viszen, a másik vadembert, a harmadik emilyent, a negyedik amolyant, és akkor aztán a San Marco piacán hajsza kezdődik, melynek végeztével az ünnepségnek is vége, s akkor ki-ki odamegy, hová kedve tartja, azzal, kit odavezetett; ha akarod, minekelőtte nyomodra jutnak itten, én téged valami efféle maskarában kivezetlek, és elvihetlek oda, hová kívánod; különben nem tudom, hogyan juthatsz ki innét, hogy rád ne

ismerjenek, mivel az asszonynak rokonai sejtik, hogy valahol itt bujkálsz a környéken, s mindenüvé őrszemeket állítottak, hogy elcsípjenek.

Alberto testvér ugyan keserves dolognak vélte ily maskarában járni-kelni, az asszony rokonaitól való félelmében mégis rászánta magát, és azt mondta az atyafinak, hogy csak vigye, ahová akarja, és olyan maskarában, amint jónak véli: ő mindenbe beleegyezik. Az pedig minekutána tetőtől talpig bekente mézzel, és teliragasztotta pihetollal, láncot vetett nyakára, maskarát fejére, hatalmas husángot adott egyik kezébe, másikba pedig két roppant vérebet vezetnie, melyeket a mészárszékből hozott, annak utána pedig küldött valakit a Rialtóra, ki ottan kikiáltsa, hogy ha ki Gábriel arkangyalt látni kívánja, menjen ki a San Marco piacra: hát ilyen volt a velencei becsület. Ennek utána kisvártatva kivezette őt, s maga előtt hajtotta, ő maga pedig utána ballagott a láncot tartván, miközben a nép nagyokat rikoltozott körülötte, s mind így kiabáltak: - Hát ez ki a csuda? Hát ez ki a csuda? - Az atyafi pedig kivezette őt a piacra, hol is azokból, kik a nyomában tolongtak, meg azokból, kik a kikiáltó hallatára a Rialtóról ide sereglettek, rengeteg ember verődött össze. Mikor pedig oda megérkeztek, valamely emelkedettebb és magasabb helyen egyik oszlophoz kötözte vademberét, s úgy tett, mintha várná a hajszát; a vadembert pedig, mivelhogy mézzel volt bekenve, a legyek és bögölyök rettenetesen megkínozták. Minekutána pedig az atyafi látta, hogy a piac már zsúfolva vagyon, úgy tett, mintha el akarná oldozni vademberét, de ahelyett levette Alberto testvér maskaráját, és ekképpen szólott:

- Uraim, mivelhogy a disznó nem jön el a hajszára, így hát a hajszának befellegzett; de hogy ne jöttetek légyen hiába, meg akarom mutatni nektek Gábriel arkangyalt, ki a mennyekből éjszakánkint leszáll a földre, hogy mulattassa a velencei asszonyokat.

Ahogy a maskarát levette, Alberto testvért azon nyomban mindenki megismerte, s az egész nép rikoltozni kezdett reá, s a legbecsmérlőbb szavakkal és a legszörnyűbb szidalmakkal illette, melyek valaha is bármely gazfickó ellen elhangzottak, ezenfelül pedig hol ez, hol az hajított valami mocskot az arcába; így tartották ott pellengéren nagy sok ideig, mígnem végezetül szerzetes testvéreinek fülébe jutott a hír, kik is hatan fölkerekedtek, odasiettek, csuhát vetettek rá, eloldozták és a rikoltozó nép kíséretében kolostorukba vitték, ottan pedig börtönbe vetették, hol is miként mondják, hosszú s nyomorúságos tengődés után meghalálozott. Ekképpen ez, kit jó embernek tartottak, holott gonoszat cselekedett, mit nem hittek el felőle, merészelte Gábriel arkangyalnak tenni magát, ebből pedig vademberré változott, s minekutána nagy sokára érdeme szerint elvette büntetését, hiába siratta elkövetett bűneit. Adja Isten, hogy mind a többi barátok is ekképpen megjárják.

HARMADIK NOVELLA

Három ifjú szeret három nővért, s azokkal együtt Kréta szigetére szöknek; a legidősebb leány féltékenységében megöli szerelmesét; a második odaadja magát Kréta hercegének, s megmenti az előbbit a halálbüntetéstől, de őt magát a kedvese megöli, s az idősebbik leánnyal elmenekül; a gyilkossággal a harmadik nővért s ennek szerelmesét vádolják; és elfogatván be is vallják a gyilkosságot, de félnek a haláltól, pénzzel megvesztegetik a porkolábokat, és szegényen Rhodos szigetére menekülnek, hol is nagy nyomorúságbanvégzik életöket

Midőn Filostrato hallotta, hogy Pampinea elbeszélése véget ért, kicsinység elgondolkodott, s annak utána feléje fordulván, ekképpen szólott:

- Volt valami kevés jó a novelládnak vége felé, mi tetszik nekem; de annak előtte túlságosan sok volt benne a nevetnivaló, mit is szívesen elengedtem volna.

Annak utána pedig Lauretta felé fordulván szólott:

- Hölgyem, folytasd valamely jobb novellával, ha lehet.

Lauretta pedig mosolyogva mondá:

- Túlságosan szigorú vagy a szerelmesekhez, ha mindig azt kívánod, hogy gonosz végre jussanak; én tehát, hogy parancsodnak eleget tegyek, elmondok egy novellát három szerelmesről, kik ugyancsak rossz véget értek, s előbb ugyan keveset élvezték szerelmöket.

És ekképpen szólván, elkezdette:

- Ifjú hölgyeim, miként nyilván láthatjátok, minden bűn rettentő veszedelembe döntheti azt, ki elköveti, s gyakorta más embert is hasonlatosképpen; de úgy vélem, hogy a harag az a bűn, mely eszeveszett száguldásával a legnagyobb veszedelmekbe sodor bennünket; ez pedig nem egyéb, mint hirtelen és meggondolatlan izgalom, melyet valamely fájdalmas érzés idéz fel; a harag tehát eszünket elveszi, lelkünk szemét sötétségbe borítja, szívünket pedig lángoló dühre gyújtja. És ámbár különösképpen a férfiakat szállja meg, éspedig egyiket jobban, másikat kevésbé, mindazonáltal már nőkben is előfordult, s még nagyobb veszedelmeket okozott, mivelhogy ezekben könnyebben gyullad fel, és féktelenebbül elharapódzik. És nem is csoda, mivelhogy ha megvizsgáljuk a dolgot, látni fogjuk, hogy a tűz természeténél fogva inkább belekap a könnyű és puha, mint a kemény és rideg tárgyakba: márpedig mi (ne vegyék rossz néven a férfiak) finomabbak vagyunk, mint ők, és sokkal izgékonyabbak. Miért is ha látom, hogy mi természetünknél fogva hajlamosak vagyunk erre, annak utána pedig meggondolom, hogy szelídségünk és jóságunk nagy megnyugvás és gyönyörűség a férfiaknak, kikkel együtt kell töltenünk életünket, míg ellenben a harag és a düh nagy bosszúságukra és veszedelmükre vagyon; hogy a haragtól annál erősebb szívvel óvakodjunk, meg akarom mutatni novellámban, hogy három ifjúnak és ugyanannyi hölgynek szerelme mint fentebb említettem, hogyan fordult boldogságból szörnyű boldogtalan végre az egyik hölgynek a haragja miatt.

Marseille, mint tudjátok, a Provence-ban vagyon a tengernek partján; ősrégi és nemes város, és hajdanában nagyobb bőségben voltak benne gazdag emberek és nagykereskedők, mint mai napság. Volt ezek között bizonyos Narnald Cluada nevezetű, alacsony származású, de igazlelkű férfiú és becsületes kereskedő, kinek mérhetetlen vagyona volt pénzben és birtokokban. Volt ennek feleségétől több gyermeke, közöttük három leány, kik mind idősebbek voltak a

fiúgyermekeknél. A leányok közül a két első ikergyermek volt, tizenöt esztendősek, a harmadik tizennégy esztendős; a rokonság pedig férjhezadásukkal csupán arra várt, hogy Narnald, ki áruival Spanyolországba hajózott, hazatérjen. A két nagyobbik leánynak neve volt Ninetta és Maddalena, a harmadiknak pedig Bertella. Ninettába bizonyos Restagnone nevezetű ifjú, nemes ember ugyan, de szegény, fülig szerelmes volt, hasonlatosképpen a leány is őbelé; ezek pedig dolgukat oly ügyesen intézték, hogy kedvökre szeretkeztek egymással, holott senki a világon nem tudott róla, és már jó ideje élvezték szerelmöket, midőn történt, hogy két ifjú cimbora, kik atyjok halála után dús örökséghez jutottak, s kik közül az egyiknek Folco, másiknak Ughetto volt neve, beleszeretett a másik két leányba, az egyik Maddalenába, a másik Bertellába. Mikor Restagnone tudomást szerzett e dologról, Ninetta figyelmeztetésére úgy gondolta, hogy ezeknek szerelme révén könnyíthetne maga ínségén. Megbarátkozott tehát velök, s hol az egyiket, hol a másikat, gyakorta pedig mindkettőt elkísérgette hölgyeik s maga hölgye látására; mikor már úgy érezte, hogy bizalmas barátjokká vált, egy napon házába hívta őket és mondotta nekik:

- Drága barátaim, ismeretségünk meggyőzhetett benneteket arról, mekkora szeretettel vagyok irányotokban, s hogy mindent megtennék értetek, mit magamért megtennék, s mivel oly igen szeretlek benneteket, elétek kívánom terjeszteni, ami elmémbe ötlött, s ti annak utána velem együtt úgy határoztok, miként legjobbnak gondoljátok. Szavaitokból, ha azok igazak, s mindabból, mit éjjel és nappal cselekedtek, megértettem, hogy forró szerelemmel égtek ama két leány iránt, kiket kedveseitek gyanánt választottatok, én pedig hasonlatosképpen a harmadik nővér iránt; ha beleegyeznétek, emez tüzünkre tudnék valamely édességes és kellemetes orvosságot, mely a következő: ti dúsgazdag ifjak vagytok, én pedig szegény; ha tehát egybetennétek gazdagságtokat, és nékem abban harmadrészt adnátok, és megállapodnánk, hogy a világnak mely részébe akarunk menni, hogy vigasságos életben éljünk emez leányokkal, én minden bizonnyal ráveszem a három nővért, hogy atyjok vagyonának java részével egyetemben velünk jöjjenek, hová mi menendők vagyunk, és ottan ki-ki párjával, három testvér gyanánt, a világ legboldogabb emberei módján élhetünk. Rajtatok áll tehát határoznotok, vajon kívánjátok-e ím ez boldogságot, avagy visszautasítjátok.

A két ifjú, kiknek tüze fölöttébb magasan lobogott, hallván, hogy kedveseiket megnyerhetik, nem sokat töprenkedtek, hanem azt mondották, hogy ha ez lesz a dolog vége, hajlandók ekképpen cselekedni. Restagnone, minek utána ily feleletet kapott az ifjaktól, kevés napok múltán találkozott Ninettával, kihez csak nagy üggyel-bajjal tudott bejutni, s minek utána kevés ideig véle mulatott, elmondotta neki, mit az ifjakkal megbeszélt, és különb-különb okokkal igyekezett megnyerni beleegyezését emez vállalkozáshoz. De nem volt nehéz dolga, mivelhogy a leány még nála is sokkalta jobban kívánta, hogy zavartalanul véle lehessen; miért is a leány készségesen felelte, hogy ő ugyan beleegyezik, nővérei pedig, különösképpen ím ez dologban, úgyis azt teszik, mit ő akar; mondotta tehát neki, hogy ebben minden alkalmatos intézkedést minél gyorsabban megtegyen.

Restagnone visszament a két ifjúhoz, kik igen faggatták őt afelől, miről nekik szólott, s megjelentette, hogy kedveseik rendjén valónak vélik a tervet. S minekutána megegyeztek egymással, hogy Krétába mennek, eladták némely birtokaikat, s azzal az ürüggyel, hogy a pénzzel kereskedni akarnak, minden egyéb vagyonukat is pénzzé tették, vitorlást vásároltak, melyet titokban nagy bőségesen fölszereltek, s várták a megszabott időt. Ninetta pedig, ki igen jól ismerte nővéreinek sóvárgását, mézes-mázos szavakkal oly türelmetlen vágyakozásra gyújtotta őket, hogy azt hitték, meg sem érik a teljesülés idejét.

Midőn tehát elérkezett amaz éjjel, melyen a vitorlásra kellett szállniok, a három nővér kinyitotta atyjának valamely roppant ládáját s abból rengeteg pénzt és drágaságot kivett, s

ezzel mind a hárman halkan kiosontak, a megbeszélés szerint, és találkoztak kedveseikkel, kik vártak reájok; ezekkel aztán késedelem nélkül a vitorlásra szálltak, az evezőket víznek feszítették és megindultak, és sehol ki nem kötöttek, és másnap estére megérkeztek Genovába, hol is a fiatal szerelmesek első ízben élvezték szerelmök örömét és gyönyörűségeiket. És felfrissítvén magokat abban, mire szükségök volt, tovább mentek kikötőről kikötőre, mígnem nyolcadnapra minden baj nélkül megérkeztek Krétába, hol is hatalmas és szép birtokot vásároltak, melyeken Kandia közelében gyönyörű és barátságos házakat építettek, és ottan nagy cselédséggel, kutyákkal és sólymokkal és lovakkal, lakomákban és ünnepségekben és örömökben hölgyeikkel együtt a világ legboldogabb emberei gyanánt, főúri módon kezdték élni világukat.

És ekképpen folyt életük, midőn történt (mint naponta történni látjuk, hogy még a legélvezetesebb dologtól is megcsömörlik az ember, ha torkig telt vele), hogy Restagnone, ki fölöttébb szerette Ninettát, mostan, hogy mindennémű bujkálás nélkül kedvét tölthette vele, kezdte megunni őt, s ennek miatta iránta való szerelme megfogyatkozott. Midőn pedig valamely ünnepségen fölöttébb megtetszett neki egy odavalósi fiatal, szép és nemes hölgy, és ő nagy igyekezettel annak nyomában settenkedett, a kedvéért káprázatos ünnepségeket és mulatságokat rendezett; Ninetta ezt észrevette, s oly nagy féltékenység szállta meg szerelmese irányában, hogy annak minden lépését kitudta s annak utána őt is, önmagát is civakodásokkal és heveskedésekkel gyötörte.

De valamint a jóllakottság émelygést támaszt, akképpen a kielégítetlen vágyakozás fokozza a sóvárgást, és így történt, hogy Ninetta civakodásai csak szították Restagnone új szerelmének lángjait, és már akárhogy történt is az idő folyamán, akár megnyerte Restagnone az imádott hölgy hajlandóságát, akár nem, Ninetta szentül így hitte, akárki volt is hírhordozója; ennek miatta oly nagy szomorúság lepte meg, ez pedig oly haragra s ez később oly nagy dühre vált, hogy Restagnone iránt való szerelme elkeseredett gyűlöletté fajult, és elvakult haragjában feltette magában, hogy Restagnone halálával áll bosszút ama gyalázatért, melyet mint hitte, az rajta ejtett. S valamely görög vénasszonyt, ki nagy mester volt a méregkeverésben, ígéretekkel és ajándékokkal rávett, hogy készítsen valami méregitalt; annak utána pedig senkivel tanácsot nem tartott, hanem egy este megitatta a felhevült Restagnonéval, ki nem ügyelt reá. A méregnek pedig oly nagy volt az ereje, hogy még minek előtte a reggel felvirradt volna, megölte az ifjút. Midőn Folco és Ughetto és kedveseik az ő halálának hírét vették, nem tudván, hogy méregital ölte meg, Ninettával együtt keservesen elsiratták, és tisztességgel eltemették.

De nem sok napok múltán történt, hogy valamely más gonosztett miatt elfogták a vénasszonyt, ki Ninettának a méregitalt keverte; ki is a kínpadon egyéb bűnei között ezt is megvallotta, és apróra elmondotta, ki bujtotta fel eme dologra: miért is Kréta hercege senkinek nem szólt felőle, hanem valamely éjszakán nagy csendben körülzárta Folco palotáját, és minden zaj és ellenállás nélkül elfogatta és elhurcolta Ninettát. Ez pedig mindennémű kínzatás nélkül csoda hirtelenséggel elmondott neki mindent, mit tudni kívánt Restagnone halála felől; Folco és Ughetto titokban megtudták a hercegtől, kedveseik pedig tőlük, hogy miért fogták el Ninettát, és ezen fölöttébb elbúslakodtak, és minden követ megmozgattak, hogy Ninettát megmentsék a máglyahaláltól, hiszen bizonyosra vették, hogy arra ítélik mivel ugyancsak bőségesen rászolgált; de minden hiábavalónak bizonyult, mivel a herceg szilárdan állotta elhatározását, hogy kivégezteti.

Maddalena, ki gyönyörű leány volt, s kit a herceg hosszú időn át környékezett, ő pedig eleddig soha még csak a kisujját sem mozdította, hogy annak tetszését megnyerje, abban a hiszemben, hogy ha annak kedvét tölti, megmentheti nővérét a tűzhaláltól, valamely ügyes hírhordóval

megüzente neki, hogy minden kívánságát kész teljesíteni, ha két dologban ígéretet nyer tőle: először, hogy nővérét épségben és szabadon visszakapja, másodszor, hogy ez az egész titokban marad. A herceg örömmel hallotta az üzenetet, de sokáig töprenkedett, vajon megtegye-e; végezetül aztán beleegyezett, s megüzente, hogy hajlandó reá. Tehát a hölggyel egyetértésben valamely éjszakán elfogatta Folcót és Ughettót, azzal az ürüggyel, hogy ki akarja hallgatni őket a bűntett felől, maga pedig titokban elment Maddalenához, hogy véle mulasson. S minekutána előbb Ninettát zsákba tétette azzal az ürüggyel, hogy még azon éjszakán a tengerbe fullasztják, magával vitte Maddalenához, s ím ez éjszaka fejében néki ajándékozta; s reggel mikor távozott tőle, megkérte, hogy szerelmöknek ez az első éjszakája ne legyen az utolsó; ezenfelül pedig meghagyta neki, hogy a bűnös leányt küldje el innét, nehogy ő szégyenben maradjon miatta, s megint kénytelen legyen kegyetlenül eljárni vele szemben.

Másnap Folcót és Ughettót szabadon bocsátották, miután azt mondták nekik, hogy Ninettát az éjjel kivégezték, mit is ők elhittek; s megtérvén házukba, hogy vigasztalják kedveseiket nővérük haláláért, bármennyire igyekezett is Maddalena rejtekben tartani nővérét, Folco mégis észrevette, hogy ott van a házban; ezen fölöttébb elcsodálkozott, és hirtelen gyanút fogott (mivel már régebben hallotta, hogy a herceg szerelmes Maddalenába), s megkérdezte őt, hogyan történhetett, hogy Ninetta itt van. Maddalena valamely körmönfont hazudozásba kezdett, hogy elmagyarázza neki, de ez éles elméjű ember lévén, egyetlen szavát sem hitte, hanem kényszerítette, hogy mondja meg néki az igazat: a leány pedig hosszas csűrés-csavarás után meg is mondta. Folco, kit a fájdalom összetört, a düh elöntött, kirántotta kardját, s megölte a leányt, ki hiába könyörgött kegyelemért; de rettegvén a herceg haragjától és ítéletétől, otthagyta a leányt holtan a szobában, s maga elment Ninettához, és színlelt vidámsággal szólott hozzá ekképpen:

- Induljunk azonnal oda, hová nővéred meghagyása szerint téged vinnem kell, nehogy még egyszer a hercegnek kezére juss.

Ninetta ezt elhitte neki, s mivel félelmében kívánta már az indulást, Folcóval éjnek éjszakáján útra kelt, és búcsút sem vett nővérétől; és azzal a kevéske pénzzel, melyet Folco összeszedni tudott, kimentek a tengerpartra, felszálltak valamely bárkára, s máig sem tudja senki, mi lett velük. Mikor pedig másnap reggel Maddalenát meggyilkoltan lelték, akadtak némelyek, kik Ughetto iránt való irigységből és gyűlöletből nyomban megjelentették azt a hercegnek; miért is a herceg, ki szívből szerette Maddalenát, nagy sebbel-lobbal annak házába rohant, elfogatta Ughettót és kedvesét, kik akkor még mit sem tudtak a dologról, vagyis Folco és Ninetta szökéséről, s őket oly vallomásra kényszerítette, hogy Folcóval együtt ők a bűnösek Maddalena halálában. Mivel pedig ím ez vallomás miatt méltán féltek a haláltól, nagy ügyesen megvesztegették porkolábjaikat, nékik adván java részét ama pénznek, melyet szükség esetére otthon rejtekben tartottak; és anélkül, hogy idejök lett volna valamit magukhoz venni mindabból, mi házukban volt, a porkolábokkal együtt bárkára szálltak, és éjnek idején elmenekültek Rhodosba, hol is szegénységben és nyomorúságban éltek, de nem sok ideig.

Ily végre juttatta tehát őket és másokat Restagnone őrült szerelme és Ninetta haragja.

NEGYEDIK NOVELLA

Gerbino amaz ígéret ellenére, melyet Guiglielmo király, a nagyapja, hit alatt tett, megtámadja Tunisz királyának hajóját, hogy elrabolja annak leányát; minekutána pedig a hajó legénysége megöli a leányt, ő lekaszabolja a legénységet, végezetül pedig néki fejét veszik

Minekutána Lauretta befejezte novelláját, elhallgatott, és a társaság tagjai közül ki az egyik, ki a másik szerelmesnek sorsán búslakodott; némelyek rosszallották Ninetta haragját; az egyik ezt mondta, a másik azt, midőn a Király mintegy komor gondolataiból felriadván, felpillantott és intett Elisának, hogy kezdje meg a következő novellát; az pedig engedelmesen ekképpen fogott szóba:

- Szépséges hölgyeim! Sokan vannak, kik azt hiszik, hogy Ámor csupán a szemek tüzétől lángra gyúltan lövi ki nyilait, és kigúnyolják azokat, kik azt hajtogatják, hogy hallomás révén is szerelembe eshet az ember; hogy pedig ezek mely igen tévednek, nyilván megtetszik ama novellából, melyet elmondani szándékozom, melyből is megláthatjátok, hogy nem csupán szerelem támadott két ifjú teremtés között, kik soha nem látták egymást, hanem azt is nyilván megtudjátok, hogy ennek miatta mindkettő keserves halálra jutott.

Második Guiglielmónak, Szicília királyának, miként a Szicília-beliek mondják, két gyermeke volt: egyik fiú, Ruggieri nevezetű, másik leány, Costanza nevezetű. Emez Ruggieri után, ki előbb halt meg, mint apja, egy Gerbino nevezetű fiú maradt, ki is, minekutána nagyapja gondosan felnevelte, gyönyörű szál ifjúvá serdült, s nagy hírt szerzett bátorságban és derékségben. És híre nem maradt meg Szicília szűk határai között, hanem a világ különb-különb országaiban fennen harsogott, különösképpen Barberia országában, mely amaz időkben adófizetője volt Szicília királyának. S mindazok között, kiknek fülébe eljutott Gerbino jelességének és derékségének nagyszerű híre, volt Tunisz királyának leánya, ki miként mindenki mondotta, aki csak látta, egyike volt a leggyönyörűbb teremtéseknek, kiket a természet valaha is alkotott s egyúttal fölöttébb jó erkölcsű, nemes és bátor lelkű leányzó. Ez pedig szívesen hallgatván, ha derék emberekről folyt a szó, oly elragadtatással figyelte Gerbino derekas tetteit, melyeket hol ez, hol amaz elbeszélt neki, s oly igen megnyerték tetszését, hogy magában már el is tudta képzelni, milyen lehet Gerbino, és szenvedélyesen megszerette őt és szívesebben emlegette, mint akárki mást, és szívesen hallgatta, ha mások beszéltek róla.

Viszont Szicíliába, éppúgy, mint máshová, eljutott a leány páratlan szépségének és derékségének híre, s nagy gyönyörűségül és nemhiába eljutott Gerbino fülébe is; s mi több, valamint a leány lángra gyulladt az ifjú iránt, azonképpen az ifjú is lángra gyulladt iránta. Tehát addig is, míg valamely tisztes ürüggyel kieszközli nagyapjától az engedelmet, hogy Tuniszba mehessen, mivel módfelett sóvárgott a leánynak látására, meghagyta minden barátjának, ki oda utazott, hogy adja tudtára a leánynak az ő titkos és nagy szerelmét, és hozzon hírt felőle olyképpen, amint legjobbnak véli.

Ezek közül pedig egyik fölöttébb ravaszul végezte ím ez tisztét, mivel női ékszereket vitt megmutatni a leánynak, kereskedők módjára; s minekutána nyíltan feltárta előtte Gerbino szerelmét, kijelentette, hogy Gerbino és mindene kész hajlandósággal rendelkezésére vagyon. A leány vidám arccal fogadta a hírhozót és az üzenetet, és felelte neki, hogy ő hasonlatos szerelemben ég, minek bizonyságául egyik legdrágább ékszerét elküldte az ifjúnak. Ezt pedig Gerbino oly nagy ujjongással fogadta, ahogyan csak valami nagyon drága kincset lehet, és ennek az embernek útján többször is írt és drága ajándékokat küldött neki, s megtárgyalta vele, hogy ha a szerencse kedvezne nékik, miképpen láthatnák és ölelhetnék egymást.

De miközben a dolgok ekképpen folytak, kissé jobban elhúzódtak a kelleténél, és egyfelől a leány, másfelől Gerbino lángolt a szerelemtől, történt, hogy Tunisz királya férjhez adta a leányt Granada királyához, ezen pedig a leány fölöttébb elkeseredett, meggondolván, hogy nem csupán mérhetetlen távolság választja el szerelmesétől, hanem úgyszólván most már egészen megfosztották tőle; és ha módot talált volna reá, szívesen elmenekült volna atyjától és elment volna Gerbinóhoz, csak hogy ez meg ne történjék. Hasonlatosképpen Gerbino emez házasság hallatára mérhetetlen szomorkodásnak esett, és gyakorta töprenkedett magában, ha találna-e módot, hogy erőszakkal elrabolja a leányt, ha úgy esik, hogy tengeren utazik férjéhez.

Tunisz királya, ki neszét vette szerelmöknek és Gerbino szándokának, s félt annak erejétől és hatalmától, mikor elérkezett az ideje, hogy a leányt útnak kellett indítania, Guiglielmo királynak megüzente, mit szándékozik cselekedni, és hogy ez csak akkor van szándokában, ha biztos ígéretet nyer tőle, hogy sem Gerbino, sem annak nevében más nem támaszt akadályt amaz út elébe. Guiglielmo király, ki már öreg ember volt, és mit sem hallott eleddig Gerbino szerelméről, nem is sejtvén, hogy éppen emiatt kérik ígéretét, azt készségesen megadta, s annak zálogául egyik kesztyűjét küldötte Tunisz királyának.

Ki is, minekutána a zálogot megkapta, hatalmas és gyönyörű hajót szereltetett fel Carthago kikötőjében, s megrakatta mindennel, mire annak, ki rajta utazott, szüksége lehetett és feldíszítette és felékesítette, hogy azon küldje leányát Granadába, és már csak kedvező időre várakozott. A leány, ki mindezt tudta és látta, titokban elküldötte egyik szolgáját Palermóba, s meghagyta neki, hogy a szép Gerbinót üdvözölje nevében, s mondja meg neki, hogy kevés napok múltán útnak indul Granadába; ezért hát most majd elválik, vajon oly talpig férfi-e, mint mondotta, s vajon annyira szereti-e őt, miként többször is üzente neki. Ez a megbízott hűségesen megvitte az üzenetet, és visszatért Tuniszba.

Minekutána Gerbino az üzenetet vette, és megtudta, hogy nagyapja, Guiglielmo király zálogot adott Tunisz királyának, nem tudta, mitévő legyen; de szerelme ösztökélte, s mivel megértette a leány szavait, nehogy hitvány embernek lássék, elment Messinába, s ott nagy sebbel-lobbal felfegyverzett két könnyű gályát, megrakta azokat bátor harcosokkal, s a gályákkal Szardíniába ment, mert úgy gondolta, hogy ott kell elhaladnia a leány hajójának. Sejtelme hamarosan bevált, mert alig időzött néhány napig ottan, midőn a hajó gyenge széllel feltűnt nem messzire ama helytől, hol ő várakozott reá. Mikor Gerbino a hajót megpillantotta, ekképpen szólott bajtársaihoz:

- Uraim, ha csakugyan oly bátor emberek vagytok, mint aminőnek én tartalak, akkor azt hiszem, egy sincs köztetek, ki ne érzett volna és ne érezne szerelmet, mivel anélkül, én legalább úgy gondolom, egyetlen halandóban sem lehet semmi jó, avagy jelesség; ha pedig szerelmesek voltatok, avagy vagytok, könnyűszerrel megérthetitek az én sóvárgásomat. Én szerelmes vagyok, és a szerelem vitt reá, hogy titeket emez fáradalommal terheljelek; az pedig, kit szeretek, ama hajón van, itt előttünk. Ez a hajó a leányon kívül, kit mindennél jobban óhajtok, színig meg van rakva a legdrágább kincsekkel, miket bátor harc árán könnyűszerrel megkaparinthatunk, ha ugyan vitéz férfiak vagytok; én a győzelemből nem kívánok egyebet zsákmányul, csupán a hölgyet, kinek szerelméért fegyvert ragadtam; minden egyéb legyen már most egészen a tiétek. Menjünk tehát, és szerencse fel, keményen támadjunk a hajó ellen; Isten kedvez vállalkozásunknak, mivelhogy szélcsend vagyon, s nem tudnak mozdulni innét.

Fölösleges is volt a szép Gerbinónak ennyi szót vesztegetnie, mivelhogy a véle jött Messinabeliek prédára éhes emberek voltak, s máris egyéb sem járt elméjökben, mint megcselekedni azt, mire Gerbino szavakkal biztatta őket. Amint tehát szavait befejezte, nagy hangosan

ordítani kezdtek, hogy így legyen, és a kürtök megharsantak, és fegyvert ragadtak, vízbe merítették az evezőket, és nekivágtak ama hajónak. A hajó legénysége, midőn a gályákat messziről közeledni látta, nem tudván menekülni, készülődött a védekezésre. Midőn a szép Gerbino odaért a hajóhoz, parancsot adott, hogy ha nem akarnak harcot, szolgáltassák ki a hajó úrnőjét. A szaracénok megbizonyosodván, hogy kik a támadók és mit kívánnak, azt felelték, hogy a támadás a királyuknak adott ígéret ellenére éri őket; és ennek bizonyságául felmutatták Guiglielmo király kesztyűjét, és kereken kijelentették, hogy csak harc árán adják meg magokat, vagy adnak ki akármit is, ami a hajón van.

Gerbino, ki a hajó farán megpillantotta a hölgyet, ki is sokkalta szebb volt, mint amilyennek képzelte, még forróbb lángra gyúlt s mikor a kesztyűt felmutatták, azt felelte, hogy most nincsenek itten sólymok a keze ügyében, miért is kesztyűre nincsen szüksége; hahogy tehát nem hajlandók kiadni a hölgyet, készüljenek a harcra. Akkor is késedelem nélkül mindkét fél elkezdett nyilakkal és kövekkel lövöldözni, és nagy ideig ekképpen harcoltak, súlyos veszteségeket okozván egymásnak. Végezetül Gerbino, hogy így semmire sem megy, leeresztett egy csónakot, melyet Szardíniából hoztak magukkal, azt felgyújtotta, s két gályával odavontatta ama hajóhoz. Midőn ezt a szaracénok látták, és megismerték, hogy nincs más választásuk, mint a megadás vagy a halál, felhozatták a király leányát a fedélzetre, ki a hajó belsejében sírdogált, odavitték a hajó orrára, szólították Gerbinót, és a leányt, ki kegyelemért és segítségért rimánkodott, annak szeme láttára meggyilkolták, a tengerbe vetették és szólottak:

- Vidd, neked adjuk, úgy, miként módunkban vagyon, s miként hitszegéseddel megérdemelted.

Gerbino kegyetlenségök láttán, mintha csak kívánná a halált, fittyet hányva nyilakra, kövekre, odafaroltatott a hajóhoz, és átugrott arra, s nem törődvén vele, hányan vannak ott, mint valami kiéhezett oroszlán, mely betör a gulyába, s egymás után marcangolja a barmokat, előbb fogaival és karmaival inkább dühét, mint éhségét csillapítván, meztelen karddal kezében, sorra kaszabolta a szaracénokat, s nagy kegyetlenül sokat levágott azok közül; s mikor már az égő hajón fölöttébb elharapódzott a tűz, engedelmet adott harcosainak, hogy jutalom fejében vegyenek magokhoz mindent, amit tudnak; maga leszállott, cseppet sem örvendezvén a győzedelmen, melyet ellenségein vett.

Annak utána kifogatta a szép hölgy holttestét a tengerből, sokáig és bőséges könnyekkel elsiratta, és Szicíliába visszatérvén, a Trapanival szemben fekvő kicsi Ustica szigetén nagy tisztességgel eltemettette, és mérhetetlen fájdalommal szívében, megtért otthonába. Tunisz királya, mikor a dolognak hírét vette, gyászba öltözött követeket küldött Guiglielmo királyhoz, kinél is panaszt emeltek, miként tartotta ily ebül szavát, s elmondották neki a történteket. Ezen Guiglielmo király fölöttébb megháborodott, s nem látván módját, hogy megtagadja az igazságtevést (melyet azok követeltek), elfogatta Gerbinót; egyetlen fő embere nem akadt, ki könyörgésivel próbálta volna eltéríteni őt szándokától, maga ítélte unokáját fejvesztésre, s tulajdon szeme láttára le is fejeztette, mivel inkább akarta unokáját elveszíteni, mintsem hogy szószegő királynak tartsák.

Tehát ily nyomorultul halt meg kevés napok alatt keserves halált a két szerelmes, miként elmeséltem nektek, holott szerelnöknek semmi gyümölcsét nem élvezhették.

ÖTÖDIK NOVELLA

Lisabetta bátyjai megölik annak kedvesét: ki is megjelenik a leánynak álmában, s megmutatja néki, hol vagyon eltemetve. A leány titokban kiássa annak fejét, s valamely bazsalikomcserépbe helyezi; ott zokog felette álló óra hosszat minden áldott nap, mígnem bátyjai elveszik tőle, s akkor a leány kevés idő múltán meghal bánatában

Minekutána Elisa novellája bevégződött, s a Király némiképpen megdicsérte, Filoména kapott parancsot az elbeszélésre; ki is szíve mélyéből szánakozott a szerencsétlen Gerbinón és kedvesén, s fájdalmasat sóhajtván, ekképpen fogott szóba:

- Az én novellám, bájos hölgyeim, nem szól oly magas rangú emberekről, minők Elisa elbeszélésében szerepeltek, de azért éppoly megindító leszen és úgy jutott eszembe, hogy kevéssel előbb Messinát emlegették, hol is ím ez eset történt.

Élt tehát Messinában három testvér, ifjú kereskedők, kik atyjoktól annak halála után dús vagyont örököltek; atyjok pedig San Gimignanóból származott. S volt nekik egy Lisabetta nevezetű nővérük, csinos és jó erkölcsű leányzó, kit bármi lett légyen az oka, még nem adtak férjhez. Volt eme három testvérnek egyik boltjában bizonyos Lorenzo nevezetű pisai ifjú, ki minden ügyeiket vezette és intézte; mivel pedig csinos és fölöttébb kedves legény volt, történt, hogy Lisabetta, ki gyakorta rávetette szemét, különösképpen kezdte kedvét lelni benne. Egyszer-másszor Lorenzo is észrevette ezt, és ugyancsak ábrándozni kezdett a leány felől, faképnél hagyván minden egyéb szerelmét; és ekképpen folyt kacérkodásuk, és mindketten egyformán tetszettek egymásnak, és nem is telt bele sok idő, hogy megbizonyosodtak egymás szerelméről, s megcselekedték azt, mit mindketten forrón óhajtottak. És ekképpen folytatván, fölöttébb nagy élvezetekben és gyönyörűségekben élték világukat, de nem tudtak oly ügyesen titkolódzni, hogy egy éjszaka, midőn Lisabetta együtt aludt Lorenzóval, észre ne vette volna őket a leánynak legidősebb bátyja; maga a leány pedig semmit sem vett észre. Bátyja pedig eszes ifjú lévén, ámbár fájdalmas volt ilyesmit megtudnia, meg sem mukkant, senkinek nem szólt, hanem alkalmatosabb elhatározás fogant elméjében, s különb-különb gondolatokat hánytorgatván magában ím ez eset felől, így érte meg a reggelt. Midőn pedig a nap felvirradt, elmondotta testvéreinek, miféle dolgon kapta rajta múlt éjszaka Lisabettát és Lorenzót, s nehogy emiatt reájok vagy nővérükre gyalázat háramoljon, hosszas tanácskozás után velök együtt akképpen határozott a dologban, hogy hallgatnak felőle, s úgy tesznek, mintha mit sem láttak vagy hallottak volna, mindaddig, mígnem elérkezik az idő, mikor maguk kára vagy gyalázata nélkül lemoshatják e szégyenfoltot, minekelőtte még jobban elfajul a dolog. És megmaradtak eme elhatározásukban, és Lorenzóval éppen úgy tréfálkoztak, és nevetgéltek, mint annak előtt. Történt pedig, hogy olyan ürüggyel, hogy szórakozás okából mind a hárman kisétáltak a városból, magukkal vitték Lorenzót; mikor pedig valamely magányos és elhagyatott helyre érkeztek, melyet alkalmatosnak véltek, megölték Lorenzót, ki mit sem sejtett ebből, és eltemették olyképpen, hogy senki nyomára nem jutott; annak utána Messinába visszatérvén, mindenfelé azt híresztelték, hogy üzleti ügyekben elküldték őt valahová. Ezt könnyen elhitték nekik, mivel gyakran küldözgették őt máshová. Hogy pedig Lorenzo nem tért vissza, Lisabetta sűrűn és aggodalmasan kérdezgette bátyjait felőle, mivelhogy nyugtalankodott annak hosszas elmaradása miatt; és történt egy napon, hogy midőn már nagyon türelmetlenül faggatta őket, egyik bátyja rárivallt:

- Micsoda dolog ez? Mi dolgod vagyon Lorenzóval, hogy folytonosan felőle kérdezősködöl? Ha még egyszer kérdezősködöl felőle, olyan feleletet kapsz, amilyent megérdemelsz.

Miért is a leány bánatosan és szomorúan, bizonytalan rettegésben várakozott, és többé nem kérdezősködött, s éjszakának idején gyakorta fájdalmasan szólongatta kedvesét, s kérte, hogy jöjjön, és sokszor sűrű könnyhullajtás közben kesergett hosszú távolmaradásán, és szüntelen csak őt leste-várta, és jókedve többé vissza nem tért. Történt pedig egyik éjszakán, hogy minekutána a leány sokat siratta Lorenzót, ki nem jött vissza, s végezetül zokogás közben elnyomta az álom, álmában megjelent néki Lorenzo, sápadtan és dúlt ábrázattal, rongyos és vértől szennyezett ruházatban, és szólott hozzá ekképpen:

- Ó, Lisabetta, te szüntelenül csak hívsz engemet, és búslakodol hosszú távolmaradásomon, és könnyeiddel keményen vádolsz engemet; annak okáért tudd meg, hogy nem térhetek vissza többé hozzád, mivelhogy ama napon, mikor utoljára láttál engemet, testvéreid meggyilkoltak.

És megjelölte néki ama helyet, hol őt eltemették, s azt mondotta, hogy többé ne hívja és ne várja, s eltűnt. Midőn a leány felébredt, hitelt adott az álomlátásnak, és keservesen zokogott. Reggel pedig felkelvén, egy szót sem mert szólni testvéreinek, hanem feltette magában, hogy elmegy a mondott helyre, és megnézi, vajon igaz-e, mit álmában látott; s minekutána engedelmet nyert, hogy kicsinység sétálhat a városon kívül, valamely asszony társaságában, ki régebben náluk volt, s a leánynak minden dolgát tudta, nagy sebbel-lobbal ama helyre sietett, és félrekaparván a száraz leveleket, melyek a helyet takarták, ásni kezdett ottan, hol lazábbnak érezte a földet. S nem is sokáig ásott, midőn megtalálta szerencsétlen kedvesének testét, mely még nem torzult el, s nem indult oszlásnak. Ebből pedig nyilván megismerte, mely igaz volt álomlátása. Ezen kimondhatatlanul elbúslakodott, de érezte, hogy a sírás hiábavaló; és ha tudta volna, szívesen magával vitte volna az egész holttetemet, hogy méltóképpen eltemethesse. De látván, hogy ez lehetetlen, valamely késsel úgy, ahogy tudta, lemetszette a törzsről a fejet, kendőbe burkolta, a csonka tetemet újból betakarta földdel, a fejet pedig a szolgálónak kötényébe helyezte, s miközben senki őket meg nem látta, távozott onnét és hazatért. Ottan pedig eme fejjel bezárkózott szobájába, és arra ráborulván, nagy ideig keservesen zokogott, olyannyira, hogy szinte megfürösztötte könnyeiben, és ezerszer összevissza csókolta. Annak utána pedig fogott valamely nagy és szép virágcserepet, olyanfélét, minőben majoránnát vagy bazsalikomot szoktak ültetni, és ékes kendőbe burkolván a fejet, abba beletette; annak utána pedig földdel színig töltötte a cserepet, s néhány tő gyönyörű salernói bazsalikomot ültetett bele, s ezt szüntelenül csupán rózsavízzel vagy narancsvirág-vízzel, vagy maga könnyeivel öntözte; és szokásába vette, hogy mindig ott üldögélt eme virágcserép mellett, s minden sóvárgásával arra pillantgatott, mivelhogy abba az ő Lorenzója volt rejtve; és minek utána sokáig nézegette, föléje hajolt, könnyekre fakadt, és nagy ideig siratta, mígnem az egész bazsalikomot megöntözte. A bazsalikom eme hosszú és szüntelen ápolásban, másfelől pedig a földnek kövérsége miatt, mely a benne rejtett rothadozó fejtől származott, pompásan illatozó, gyönyörű virággá fejlődött. A fiatal leányt pedig több ízben is látták szomszédai, amint ebben művelkedett, és bátyjának, kik csodálkoztak, hogy szépsége oly igen romlásnak indult, s a szemei is szinte kihunytak, megjelentették a dolgot, mondván:

- Észrevettük, hogy húgotok minden áldott nap ebben foglalatoskodik.

Mikor bátyjai ezt hallották, s magok is meggyőződtek felőle, néhányszor megszidták, de mivel ez nem használt, titokban elcsenték tőle a virágcserepet. Hogy pedig a leány azt nem lelte, rimánkodva könyörgött sokszor, hogy néki visszaadják, de mivel nem adták vissza, a szüntelen zokogásba és könnyhullajtásba belebetegedett, és betegágyában szakadatlanul csak a virágcserépért könyörgött. Az ifjak fölöttébb álmélkodtak eme kérésen, látni akarták tehát, mi

vagyon abban. És kidöntvén belőle a földet, meglelték a kendőt s abban a fejet, mely még nem oszlott fel annyira, hogy göndör hajáról meg ne ismerték volna, miképpen Lorenzónak feje az. Ezen pedig igen-igen elcsodálkoztak, s megijedtek, hogy netalán a dolog kitudódik; elföldelték hát, és semmit nem szólván, nagy óvatosan távoztak Messinából; s minek utána üzleti ügyeik lebonyolítása felől intézkedtek, elmentek Nápolyba. A leánynak csak nem csillapodott zokogása, és szüntelen csak virágcserepét kérte, mígnem végezetül a zokogásba belehalt; ekképpen ért véget boldogtalan szerelme. De bizonyos idő múltán kitudódott az eset, és akkor valaki eme dalt szerkesztette, melyet még mai napig is énekelnek:

Ki volt amaz gonosz emberfia,
Ki ellopta virágomat...

HATODIK NOVELLA

Andreuola szereti Gabriottót, elmondja néki álomlátását, az viszont elmondja a leánynak a magáét; egyszerre csak meghal a leánynak karjaiban; miközben pedig a holttetemet a leány és cselédje annak házába viszik, elfogják őket a poroszlók; a leány elmondja, mi történt: a városbíró erőszakot akar elkövetni rajta, de a leány ellenszegül; atyja megtudja, hogy hol van, s minekutána ártatlansága kiderül, kiszabadítja; a leány azonban semmi áron nem akar tovább a világban maradni, és apácának áll

Ama novella, melyet Filoména elmondott, fölöttébb kedves volt a hölgyeknek, mivel már gyakorta hallották e dalt énekelni, de hiába kérdezték, sohasem tudták meg, mi adott alkalmat annak megírására. Mikor pedig a Király hallotta, hogy a novella véget ért, parancsolta Pamfilónak, hogy folytassa a sort. Szólott akkor Pamfilo:

- Az előbbi novellában elmesélt álom adja nekem az ötletet, hogy elmondjak egy novellát, melyben két álomról van szó; ezek jövendő dolgokra vonatkoznak, miként amaz a múltra vonatkozott, s alighogy elmondották azok, kik álmodták, máris mindkettő beteljesedett.

Nos tehát, szerelmetes hölgyeim, miként bizonyára tudjátok, közös szenvedése minden földi embernek, hogy különb-különb dolgokat lát álmában, melyeket az alvó, míg aluszik, tiszta valóságnak vél, s mikor felébred, úgy látja, hogy némelyek valószínűek, némelyek homlokegyenest ellenkeznek minden igazsággal, mindazonáltal sok van közöttük, mely beteljesedik. Miért is sokan annyira hitelt adnak minden álomnak, mint ama dolgoknak, melyeket ébren látnak; és álmaikon búslakodnak vagy vigadoznak, aszerint, hogy azok félelmet vagy reménységet keltenek bennök. Viszont vannak sokan, kik semminemű álomnak nem hisznek, csak mikor már látják, hogy az álmokban hirdetett veszedelem rájok szakadt. Én pedig sem egyiket, sem másikat nem javallom, mivelhogy az álmok sem nem mindig igazak, sem nem mindig hamisak. Hogy nem mind igazak, afelől mindegyikünk gyakorta megbizonyosodhatott; hogy pedig nem mind hamisak, már az imént megbizonyosodott Filoména novellájából, s mint fentebb mondottam, az enyémmel is meg akarom bizonyítani. Miért is úgy vélem, hogy annak, ki tisztességesen él és cselekszik, semminemű baljóslatú álomtól nem kell megrémülnie, s nem szabad miatta cserbenhagynia jó szándokait; az aljas és gonosz cselekedetekben senki ne higgyen az álmoknak, bármily tetszetős színben tüntetik fel az ilyesmiket, s bármely csábító ígéretekkel biztatják ezekre azt, ki az álmot látja; az ellenkező értelmű álmoknak pedig teljes mértékben hitelt lehet adni. De térjünk a novellára.

Brescia városában élt hajdan valamely Negro da Ponte Carraro nevezetű nemes úr, kinek fiain kívül volt egy Andreuola nevezetű leánya, fiatal, igen szép hajadon, és ez történetesen beleszeretett egyik szomszédjába, kinek Gabriotto volt a neve; ez pedig alacsony rangú, de jeles tulajdonságokkal ékes, csinos és kedves ifjú volt; és szolgálójuk közvetítésével és segítségével a fiatal leány oly ügyesen intézte dolgát, hogy nem csupán értésére adta szerelmét Gabriottónak, hanem gyakorta be is juttatta őt atyjának szép kertjébe, mindkettejök gyönyörűségére. És hogy eme gyönyörűséges szerelmöket soha semmi szét ne téphesse, ha nem a halál, nagy titokban megesküdtek egymással; és ekképpen folytatván titkos szeretkezéseiket, történt, hogy a leány egyik éjjelen álmot látott; azt álmodta, hogy a kertjében van Gabriottóval, s mindkettejök nagy gyönyörűségére karjaiban tartja őt; s miközben így ölelkeztek, úgy látta, hogy annak testéből valamely sötét és rettenetes árnyék válik ki, melynek alakját nem bírta megismerni, és látta, hogy ez az árnyék megragadja Gabriottót, és ő hiába viaskodik ellene,

irtózatos erővel kitépi karjaiból, és eltűnik vele a föld alatt, és soha többé nem látta sem egyiket, sem másikat: erre oly kimondhatatlan éles fájdalom nyilallott belé, hogy felébredt; és ámbár mikor felébredt, megörült, hogy nem úgy van, amint álmodta, az álomlátás mégis megijesztette. Annak okáért, mivel Gabriotto a következő éjszakán is el akart jönni hozzá, minden erejével abban fáradozott, hogy eltérítse szándokától, s estére ne jöjjön el; de mikor látta, mely igen kívánkozik az eljönni, nehogy valami másnemű gyanú támadjon benne, a következő éjszakán fogadta őt kertjében: s minekutána rengeteg fehér és piros rózsát szedtek, melyek éppen akkor virítottak, elsétált vele valamely gyönyörű és tiszta vizű szökőkúthoz, mely a kertben volt. És minekutána ottan nagy ideig kimondhatatlan gyönyörűségben mulattak egymással, Gabriotto megkérdezte feleségét, mi volt az ok, melynek miatta előtte való nap meg akarta tiltani, hogy ma eljöjjön. Az asszonyka elmondotta neki álmát, melyet az elmúlt éjjelen látott, és közölte vele, mely nagy aggodalom támadt benne emiatt. Gabriotto ennek hallatára elnevette magát, és azt mondotta, hogy nagy ostobaság hitelt adni az álomnak, mivelhogy vagy a túlságos jóllakottság, vagy az éhség idézi fel őket, és naponta megtetszik, hogy mind valamennyi csupa hívság; annak utána pedig szólott:

- Ha az álmok szerint akartam volna igazodni, nem jöttem volna ide, nem is annyira a te álmod miatt, mint inkább amaz álom miatt, melyet a múlt éjszakán magam láttam. Úgy láttam, hogy valamely szép és kellemetes erdőben vagyok, és abban vadászgatván elfogtam egy oly szép és kedves őzikét, minőt még soha senki nem látott; és láttam, hogy fehérebb a hónál, s hamar idő múltán oly igen hozzám édesedett, hogy tapodtat sem tágított mellőlem. Aztán úgy láttam, hogy igen megszerettem, arany nyakörvet adtam reá, csak hogy el ne menjen tőlem, és aranyláncon vezettem kezemen. Annak utána pedig láttam, hogy miközben egyszer ez az őzike pihent, és fejét ölemben nyugtatta, Isten tudja, honnét, valamely agár ugrott elő, fekete, mint a szén, kiéhezett és borzalmas egy állat, és egyenesen felém rohant. Úgy láttam, hogy minden ellenállás haszontalan; aztán úgy láttam, hogy pofáját belevágta bal mellembe, s úgy beleharapott, hogy szívemig rágta, melyet aztán kitépett és elhurcolt. Erre oly szörnyű fájdalmat éreztem, hogy álmom megszakadt, és felébredvén, hirtelen odakaptam kezemmel oldalamhoz, ha esett-é valami bajom; de hogy semmi sebet nem leltem, nevettem magamon, hogy ilyesmit keresgéltem. De mit jelent ez? Efféle s még rémületesebb álmom volt már elég, s még életemben miattok semmi bajom nem volt; azért hát ne törődj vele, inkább gondoljunk gyönyörűségünkre.

Az asszonyka, kit már a maga álma is eléggé megrémített, ennek hallatára még jobban megrémült, de hahogy valamiképpen Gabriottót elcsüggessze, tőle telhetőleg titkolta ijedelmét. És ámbátor szüntelen ölelte és csókolta, az pedig viszonozta öleléseit és csókjait, s ekként megvigasztalódott, mégis, maga sem tudta, miért, szokása ellenére aggodalmasan többször is arcába tekintett, s néha-néha szétnézett a kertben, nem lát-e valamerről holmi feketeséget közeledni. És ekképpen mulatták magokat, midőn Gabriotto nagyot sóhajtott, magához szorította asszonyát és szólott:

- Jajjaj, lelkem, segíts, mivelhogy meghalok.

És ekképpen szólván, lehanyatlott a kert pázsitjára. Mikor az asszonyka látta, hogy az ifjú lehanyatlott, ölébe vonta, és sírásra pityeredő szájjal szólott:

- Ó, édes uram, mi bajod?

Gabriotto nem felelt, de erősen zihált, és egész teste izzadott, és nem sok idő múltán örökre elköltözött ez árnyékvilágból. Mindenki elgondolhatja, mily kegyetlen csapás volt ez a fiatal asszonyra, ki szeme világánál is jobban szerette őt; keservesen elsiratta, és szüntelenül hiába szólogatta; de mikor ráeszmélt, hogy menthetetlenül halott, mivel végigtapogatta egész testét,

s azt mindenütt hidegnek érezte, nem tudván, mihez fogjon, mit szóljon, azon könnyesen és rémülten elszaladt, és hívta szolgálóját, ki be volt avatva eme szerelmébe, s elmondotta néki fájdalmát és szerencsétlenségét. S minekutána kis ideig kettesben keservesen zokogtak Gabriotto halott arca felett, mondá az asszonyka a cselédnek:

- Mivelhogy Isten elvette őt tőlem, nem akarok tovább élni; de minek előtte megölném magamat, azt akarom, hogy illendő módot találjunk, mellyel megóvjuk tisztességemet, és kettőnk titkos szerelmét, és eltemessük e holttetemet, melyből elszállott a drága lélek.

Felelte neki a szolgáló:

- Leányom, ne beszélj arról, hogy megölni kívánod magadat, mivelhogy öngyilkosságoddal a másvilágon is elveszítenéd azt, kit e világon elvesztettél, mivel a pokolba jutnál; márpedig én bizonyosra veszem, hogy az ő lelke nem oda jutott, mivelhogy jó ember volt; okosabb, ha vigasztalódol s igyekszel imádságokkal és jócselekedetekkel segíteni lelkén, hahogy valamely bűne miatt arra szüksége vagyon. Eltemetni őt könnyű dolog itt ebben a kertben, mit is soha senki meg nem tud, mivel senki sem tudja, hogy ide járt; ha pedig ezt nem akarod, vigyük ki a kertből, s hagyjuk ottan; holnap majd meglelik, és elviszik házába, rokonai pedig eltemettetik.

Az asszonyka, ámbár csordultig volt szíve keserűséggel, és szakadatlanul zokogott, mégis végighallgatta szolgálójának tanácsait; és az elsőt ugyan elutasította, de a másodikra ekképpen felelt:

- Isten mentsen eltűrnöm, hogy e drága ifjút, férjemet, kit oly igen szerettem, bekaparjuk, mint valami kutyát, vagy künn hagyjuk az utca porában. Én elsirattam őt, s amennyire rajtam áll, el fogják siratni rokonai is; és már eszembe is jutott, mit kell cselekednünk e dologban.

És nyomban elküldötte a szolgálót egy darab selyemszövetért, mely ládájában volt; mikor az elhozta, leterítették a földre, ráfektették Gabriotto tetemét, annak utána pedig az asszony vánkost tett feje alá, sűrű könnyhullajtás közben lezárta szemét és száját, rózsakoszorút helyezett reá, és egészen beborítván a rózsákkal, melyeket szedtek, szólott a szolgálónak:

- Innen nincs messzire az ő házának kapuja; annak okáért mi ketten elvisszük oda így, ahogy felékesítettük, s letesszük háza előtt. Nem sok időbe telik már, s itt a reggel és meglelik; és ámbár ez ugyan semmi vigasztalás nem leszen övéinek, mégis nekem, kinek karjaiban meghalt, megnyugvásomra leszen.

És ekképpen szólván újra patakzó sírással ráborult annak arcára és sokáig zokogott. Végezetül, mivel a cseléd már igen nógatta, mert nappalodni kezdett, felállott, lehúzta maga ujjáról ama gyűrűt, mellyel őt Gabriotto eljegyezte, ráhúzta a halottnak ujjára, és sírván szólott ekképpen:

- Édes uram, ha te lelked mostan látja könnyeimet, még ha testedben nincs is immár semmi öntudat, semmi érzés, mivel a lélek elszállott belőle, fogadd jó szívvel utolsó ajándokát annak, kit életedben oly igen szerettél.

És ekképpen szólván ájultan hullott a tetemre; kisvártatva pedig magához tért és felkelt, s a szolgálóval együtt megfogta a szövetet, melyen a holttetem feküdt, s ekképpen kivitték a kertből és az ifjúnak háza felé vették útjokat. Miközben mendegéltek, véletlenül történt, hogy a városbíró poroszlói, kik éppen ez órában valamely ügyben arra jártak, meglepték és a holttetemmel együtt feltartóztatták őket. Andreuola, ki már inkább kívánta a halált, mint az életet, a Signoria poroszlóinak láttára bátran szólott:

- Ismerlek benneteket, s tudom, hogy semmit sem használna, ha menekülni akarnék; kész vagyok veletek a Signoria elébe menni, és ottan elmondani a történteket; de egyitek se

merészeljen hozzám nyúlni, ha nem ellenkezem veletek, sem a tetemről valamit is elvinni, ha nem akarja hogy panaszt tegyek ellene.

Annak okáért nem is nyúlt hozzá senki, s ekképpen Gabriotto érintetlen holttetemével együtt megérkezett a városházához. Megjelentették ezt a városbírónak, ki felkelt, szobájába hívatta az asszonyt; s minekutána néhány orvos megvizsgálta az ifjút, ha nem méreggel vagy más valamiképpen emésztették-e el, azok valamennyien nemmel feleltek; de azt mondták, hogy a szíve mellett valami ér megpattant, és ez fojtotta meg. Mikor a városbíró ezt hallotta, s ebből látta, mely igen kicsiny az asszonynak bűne, igyekezett nagylelkűnek mutatkozni, és azt mondta, hogy szabadon bocsátja, ha hajlandó kedvét tölteni; de mivel szóval semmire nem ment, becstelenül erőszakot akart elkövetni rajta. De Andreuolát tüzelte a felháborodás, és erejét oly igen meggyarapította, hogy férfiasan védekezett, s becsmérlő és büszke szavakkal visszalökte magától a férfit. Mikor pedig a nappal felvirradt, és eme dolgokat megjelentették Negro úrnak, ez halálos bánattal, számos barátainak kíséretében elment a városházára, s ottan a városbírótól megtudta a történteket és fájdalomtól megtörten könyörgött, hogy adják vissza neki leányát. A városbíró, ki jobbnak vélte önmagát megvádolni az erőszakkal, melyet elkövetni akart, mint megvárni, hogy az asszony megvádolja, magasztalni kezdette az asszonyt s annak állhatatosságát, s azt mondotta, hogy csak azért alkalmazott erőszakot, hogy próbára tegye őt; miért is látván, mely kiváltképpen állhatatos, forrón megszerette, s ha atyjának és az asszonykának nincs kifogása ellene, szívesen feleségül veszi, bár alacsonyabb rangú férfi volt előbb a férje.

Mialatt közöttük ebben folyt a szó, Andreuola atyjának színe elé járult, és zokogván eléje vetette magát, és szólott ekképpen:

- Atyám, azt hiszem, nem szükséges elmondanom vakmerő szerelmem és szerencsétlenségem történetét, mivel biztosra veszem, hogy hallottad és tudod; annak okáért minden erőmből alázatosan bocsánatodat kérem bűnömért, vagyis azért, hogy tudtod nélkül feleségül mentem ahhoz, kit annyira szerettem. Én ezt nem azért kérem tőled, hogy az életemet megmentsem, hanem hogy mint leányod, ne pedig mint ellenséged haljak meg.

És zokogva összerogyott lábai előtt. Negro úr, ki immár öreg ember volt s kegyes és jóságos természetű, e szavak hallatára sírva fakadt, és sírván gyöngéden fölemelte leányát és szólott:

- Leányom, én sokkal jobban szerettem volna, ha olyan embert választottál volna férjedül, ki vélekedésem szerint jobban illett volna hozzád; hogy azt választottad, akit szerettél, abba is belenyugodtam volna, de hogy bizalmatlanságodban eltitkoltad előttem, az fájdalmat okoz nekem, s még jobban fáj, hogy el is veszítetted, minekelőtte én megtudhattam volna. De ha már így van, vigasztalásodra megadom a halottnak azt, mit szívesebben az élőnek adtam volna meg, tudniillik, hogy vőmül tisztelem őt.

És odafordulván fiaihoz és rokonaihoz, meghagyta nekik, hogy Gabriottónak nagy és díszes temetést rendezzenek. Ezenközben oda érkeztek az ifjúnak férfi és női rokonai, kiknek fülébe jutott a hír, és szinte a városnak minden férfia és asszonya.

Kitették tehát a holttestet az udvar közepére Andreuola terítőjén, és mind a rózsákkal egyetemben, s ottan nem csupán a felesége és rokonai siratták el, hanem mindenek szeme láttára szinte a városnak minden asszonya és sok-sok férfia is: és miként ha nem közrendű, hanem nemes ember lett volna, a legnemesebb polgárok vállaikra vették, s kivitték a tanácsház udvarából, és nagy tisztességgel eltemették.

Kevés napok múltán pedig a városbíró újra szóba hozta azt, amit kért, s akkor Negro úr beszélt leányával, ki azonban hallani sem akart róla; de mivel atyja ebben kedvére kívánt cselekedni, valamely szentségéről híres kolostorba beállt apácának szolgálójával egyetemben, s ottan nagy tisztességben éltek még sok ideig.

HETEDIK NOVELLA

Simona szereti Pasquinót, midőn együtt vannak egy kertben, Pasquino megdörzsöli fogait zsályalevéllel és meghal; Simonát elfogják, ki is mikor meg akarja mutatni a bírónak, hogyan halt meg Pasquino, ugyancsak megdörzsöli fogait amaz zsálya levelével és hasonlatosképpen szörnyethal

Pamfilo bevégezte novelláját, midőn a Király, ki semmi szánalmat nem mutatott Andreuola iránt, rávetette szemét Emiliára, s ekképpen értésére adta, hogy kedvére volna, ha folytatná az elbeszélések sorát ama módon, mint a többiek. Ki is semmit nem késlekedvén ekképpen fogott szóba:

- Kedves társnőim, ama novella, melyet Pamfilo elmondott, arra indít, hogy én is elmondjak egyet, mely csupán abban az egyben hasonlít amarra, hogy valamint Andreuola, akképpen ím ez hölgy is, kiről szólni fogok, kertben veszítette el kedvesét; és hasonlatosképpen elfogták, mint Andreuolát, s annak utána nem bátorságával, sem virtusával, hanem váratlan halálával szabadult meg az ítélettől. S miként máskor is elhangzott már közöttünk, ámbár Ámor szívesen lakik nemes emberek házaiban, azért nem veti meg az uralkodást a szegények házaiban sem, s mi több, éppúgy megmutatja néhanapján erejét, mint ahogy fölöttébb hatalmas úr lévén tiszteletet gerjeszt még a leghatalmasabbakban is. Ez pedig, ha nem is teljesen, nagyobb részében megtetszik az én novellámban, mellyel is vissza akarok térni városunkba, melytől oly igen messzire eltávolodtunk emez napokban, különböző esetek különb-különb elbeszéléseivel a világnak más-más részeibe kalandozván.

Nem nagy ideje még élt Firenzében valamely szép és rangjához képest bájos leány, szegény ember leánya, kinek neve Simona volt; és ámbátor hogy tulajdon kezeivel kellett megkeresnie mindennapi kenyerét, és gyapjúfonással tengette életét, azért nem volt oly gyáva lelkű, hogy ne merte volna Ámort szívébe fogadni, ki már régóta kívánkozott bejutni abba bizonyos ifjúnak cselekedetei és szavai révén, ki is éppoly ágrólszakadt volt, mint a leány, s a fonáshoz való gyapjút hordta neki mesterétől, a posztóstól. Minekutána tehát szívébe fogadta őt amaz ifjúnak kedves képében, ki őt szerette, s kinek neve Pasquino volt, s forró vágyakozásban fonogatott, nem volt mersze előbbre vinni dolgát, s valahányszor egy-egy fonalat tekert az orsóra, ezernyi sóhaj szakadt kebléből, mind valamennyi forróbb a tűznél, mivel szüntelenül azon járatta elméjét, ki a fonalat néki hordta. Az pedig buzgón szorgoskodott, hogy a leány ügyesen fonja meg mesterének a gyapjúfonalat, mintha bizony az egész posztónak csupán abból a fonálból kellett volna készülnie, melyet Simona fonogatott; s bizony ő maga még a leánynál is jobban buzgólkodott.

Miközben tehát az egyik buzgólkodott, a másiknak pedig örömet szerzett, hogy nógatják, történt, hogy az ifjú szokatlanul nekibátorodott, a leány pedig levetkőzte régi félénkségét és szégyenkezését, és akkor nagy gyönyörűségben egyesültek. Ez pedig mindkettőnek oly igen kedvére volt, hogy egyik sem várta meg, míg a másik hívja, hanem megelőzni igyekeztek egymást a hívogatásban. S miközben napról napra ekképpen élték világukat, és a folytonos gyönyörűségben egyre jobban lángra gyúltak, történt, hogy Pasquino azt mondta Simonának: mindenáron azt szeretné, ha a leány módját ejthetné elmenni vele egy kertbe, hová őt vezetni akarja, hogy ott kényelmesebben és gyanútlanabbul együtt lehessenek. Simona azt felelte, hogy beleegyezik; apjának pedig valamely vasárnap ebéd után azt vetette ürügyül, hogy el akar menni San Gallóba a búcsúra, és bizonyos Lagina nevezetű barátnőjével el is ment a

kertbe, melyet Pasquino megjelölt. Hol is őt bizonyos Puccino nevezetű barátjával lelte, kinek Stramba volt csúfneve; s mivel ottan hamar szerelem ébredt Stramba és Lagina között, ők maguk a kertnek egyik felébe vonultak, hogy élvezetüket töltsék, Strambát pedig Laginával a kertnek másik végében hagyták.

A kertnek ama részében, hová Pasquino és Simona ment, volt valamely magas és szép zsályabokor; letelepedtek tehát annak tövében, és nagy sok ideig mulatták magokat, és sokat beszélgettek valamely ozsonnáról, melyet ama kertben jó hangulatban rendezni szándékoztak; akkor Pasquino odafordult a dús zsályabokorhoz, letépett róla egy levelet, s azzal dörzsölni kezdette fogait és ínyét, mondván, hogy a zsálya pompásan megtisztítja a fogakat mindentől, mi az evéstől rajtok maradt. És minek utána kevés ideig ekképpen dörzsölte fogait, megint csak az ozsonnára fordította a szót, melyről annak előtte beszélt. S még alig mondott egy-két szót, midőn kezdett az arca színt váltani, e színváltozás után nem sok időbe telt, hogy szeme elhomályosult, szava elállt, s ő maga pillanatok múlva meghalt. Mikor ezt Simona látta, sírva fakadt, és sikoltozott, és szólította Strambát és Laginát. Azok nyomban odafutottak, s mikor látták, hogy Pasquino nem csupán meghalt, hanem már egészen felfúvódott, s arca és teste teli van fekete foltokkal, Stramba nyomban elkiáltotta magát: - Ó, gonosz leányzó, te mérgezted meg.

És oly nagy lármát csapott, hogy sokan meghallották, kik a kertnek szomszédságában laktak. Ezek tehát odaszaladtak a kiáltozásra, s hogy az ifjút holtan és felfúvódva lelték, és hallották, amint Stramba jajveszékel, és vádolja Simonát, hogy orvul megmérgezte az ifjút, az pedig a váratlan eset miatt érzett fájdalmában, mely kedvesét elrabolta tőle, szinte eszét vesztette, s védekezni sem tudott, mindenki szentül meg volt győződve róla, hogy Stramba igazat mond. Annak okáért elfogták a leányt, ki szüntelenül keservesen zokogott, s a városbíró palotájába vitték. Ottan Stramba és Atticiatto és Malagevole, Pasquinónak barátai, kik ugyancsak odaérkeztek, sürgették a vizsgálatot, mire a bíró késedelem nélkül hozzáfogott, hogy a leányt kihallgassa az eset felől; mivel pedig sehogy sem fért a fejébe, hogy a leány ebben a dologban gonoszul cselekedett, avagy bűnös volna, jelenlétében meg akarta tekinteni a holttetemet és ama helyet és minden egyebet, miről a leány előtte szólott, mivelhogy szavaiból nem tudta kihámozni az igazságot.

Minekutána tehát minden feltűnés nélkül odavezette, hol még ott feküdt Pasquino teteme, feldagadtan, mint valami hordó, s maga is odament utána, ámulattal nézte a holttetemet, s kérdezte a leányt, hogyan történt a dolog. Az pedig odalépett a zsályabokorhoz, s rendre elmesélte az esetnek minden részletét, s hogy egészen megértesse vele a váratlan szerencsétlenséget, úgy cselekedett, miként Pasquino: zsályalevéllel megdörzsölte fogait. Miközben tehát Stramba és Atticiatto és Pasquino többi barátai és cimborái a leány előadását léhaságnak és hiábavalóságnak csúfolták a bíró színe előtt, s még hevesebben vádolták gonoszsága miatt, és követelték, hogy máglyahalálra ítéltessék, mivel csak így bűnhődik méltóképpen ily nagy gonosztettéért, akkor szegényke - ki szerelmesének elvesztése miatti fájdalmában és a Strambától követelt büntetéstől való félelmében dermedten állott ottan - minekutána megdörzsölte fogait a zsályalevéllel, éppen úgy összeesett, mint annak előtte Pasquino, nagy rémületére mindazoknak, kik ottan voltak.

Ó, boldog lelkek, kiknek ugyanaz napon osztályrészül jutott bevégezni forró szerelmüket s halandó életöket! S még boldogabbak, hogy a másvilágon összekerültetek! És túlontúl boldogok, hahogy a másvilágon is van szerelem, s ottan is úgy szeretitek egymást, miként itt a földön!

De a mi vélekedésünk szerint, kik túléltük a leányt, a legeslegboldogabb Simona lelke, mivel a sors nem engedte meg, hogy ártatlansága elbukjék holmi Stramba és Atticiatto és

Malagevole tanúbizonysága miatt, kik talán gyapjúkártolók vagy még alacsonyabb rendű emberek voltak, hanem sokkalta tisztesebb utat nyitott számára, hogy szerelmeséhez hasonlatos halállal meneküljön gyalázatos vádjuk elől, és kövesse Pasquinójának lelkét, melyet oly igen szeretett. A bíró a többiekkel együtt, kik ottan voltak, szinte megdermedt az eseten, szólani sem tudott, és jó ideig eltöprenkedett; végezetül megemberelte magát és szólott:

- Nyilvánvaló, hogy eme zsálya mérges, holott a zsálya nem szokott mérges lenni. De nehogy másvalakiben hasonlatos módon kárt tegyen, gyökerestül ki kell vágni, és tűzre vetni.

Minekutána a kertész a bíró jelenlétében végrehajtotta e parancsot, alighogy kiásta a földből a nagy bokrot, nyomban kiderült, mi volt a két szerencsétlen halálának oka. Ugyanis emez zsályabokor alatt valamely óriási varangyos béka volt, s úgy vélték, hogy ennek mérges lehelete mérgezte meg a zsályát is. Mivel pedig a varangyos békához senki nem mert közeledni, körülötte rengeteg rőzsét halmoztak fel, s azon a zsályával együtt elégették, és ezzel bevégződött a bíró úrnak a szegény Pasquino halála ügyében folytatott eljárása. Őt tehát Simonájával egyetemben azon puffadtan, ahogy voltak, Stramba és Atticiatto és Mocskos Guccio és Malagevole eltemették a San Paolo székesegyházban, mivelhogy éppen ama templomnak hívei voltak.

NYOLCADIK NOVELLA

Girolamo szereti Salvestrát, Girolamo, anyjának unszolására Párizsba megyen; mikor visszatér, megtudja, hogy Salvestra férjhez ment. Titokban behatol annak házába, és ottan mellette meghal; annak utána elviszik valamely templomba, hol is holtteste mellett Salvestra meghal

Emilia novellája véget ért, midőn Neifile a Király parancsára ekképpen fogott szóba:

- Némelyek azt hiszik, nemes hölgyeim, hogy okosabbak másoknál, holott oktalanabbak; éppen ezért merészelik nem csupán az emberek tanácsaival, hanem a természet törvényeivel is szembeszegezni magok vélekedését; ez a vakmerőség már roppant bajoknak vált forrásává, jó pedig soha nem fakadt belőle. Mivel pedig a természetes dolgok között éppen a szerelem az, mely legkevésbé tűri a tanácsot vagy az ellenszegülést, mivel olyan a minéműsége, hogy önmagában emésztődik, mintsem óvatossággal meg lehetne szüntetni, el akarok mondani nektek egy novellát valamely hölgyről, ki okosabb akart lenni, mint amilyen volt, s mint várták volna tőle még akkor is, ha amaz dolog, melyben okosságát meg akarta mutatni, sehogyan sem volt erre alkalmatos, s midőn ki akarta tépni a szerelmet a szerelmes szívből, hová talán a csillagok plántálták azt, végezetül odajutott, hogy a szerelemmel együtt a lelket is kiszakította fiának testéből.

Élt tehát városunkban, miként öreg emberek mesélik, valamely fölöttébb tekintetes dúsgazdag kereskedő, kinek neve Leonardo Sighieri; ennek feleségétől fia született, Girolamo nevezetű, s alighogy ennek születése után minden ügyes-bajos dolgát elvégezte, elköltözött ez árnyékvilágból. A gyermeknek gyámjai pedig anyjával egyetemben becsületesen és hűségesen sáfárkodtak annak vagyonával. A gyermek, ki a szomszéd gyermekekkel együtt növekedett, az egész környéken senkivel sem volt oly jó barátságban, mint egy maga korabéli kisleánnyal, ki valamely szabómesternek leánya volt. És hogy korban egyre növekedett, ez a pajtáskodás oly nagy és forró szerelemmé vált, hogy Girolamo csak akkor érezte jól magát, ha a leányt látta; és bizony a leány is éppúgy szerette, mint az ifjú őt. Midőn a fiúnak anyja ezt észrevette, gyakran korholta és megbüntette őt ezért. Annak utána pedig, mivel Girolamo nem tágított, gyámjainál panaszt tett ellene; s mivel azt hitte, hogy fiának roppant vagyonával a sárból is aranyat csinálhat, szólott hozzájok ekképpen:

- Ez a mi fiunk még alig tizennégy esztendős, és máris szerelmes, szomszédunknak, a szabónak leányába, kinek neve Salvestra; ezt pedig, ha nem szakítjuk el tőle, talán egy napon titokban feleségül veszi, s akkor örökre gyászba borul az én életem; vagy pedig elemészti magát érette, ha megtudja, hogy máshoz megy feleségül; hogy tehát ezt elkerüljük, javallanám: küldjétek el üzleti ügyekben valahová messzire; mivel ha nem látja a leányt, majd kimegy a fejéből, s annak utána összeházasítjuk valamely előkelő leánnyal.

A gyámok javallották a hölgy szavait, és megígérték, hogy tőlök telhetőleg ekképpen cselekszenek; miért is lehívatták a fiút a boltba, s egyikök nyájasan, imigyen adta fel a szót:

- Fiacskám, te már nagyocska vagy; illendő, hogy magad is törődjél ügyeiddel; miért is fölöttébb örömünkre volna, ha egy időre elmennél Párizsba, hol látnád, miképpen sáfárkodnak vagyonod java részével; nem is szólván arról, hogy derekabb, finomabb és előkelőbb úr válnék belőled, mint itten, ha látnád amaz urakat és bárókat és nemes embereket, kik ott bőven vannak, s eltanulnád viselkedésöket. Annak utána pedig visszatérhetnél.

A fiú figyelmesen végighallgatta, és röviden azt felelte, hogy ezt semmiképpen meg nem teszi, mivel vélekedése szerint éppoly jól meglehet Firenzében is, mint más. A derék emberek ennek hallatára még nyomatékosabban lelkére beszéltek, de nem tudván egyéb feleletet kivenni belőle, megjelentették anyjának. Az pedig szörnyű haragra lobbant emiatt, és nem is annyira azért, hogy a fiú nem akar Párizsba menni, hanem inkább szerelme miatt, gorombán összeszidta; de aztán édeskés szavakkal puhítgatta, hízelkedni kezdett, s mézesmázos beszéddel kérlelte, hogy tegye meg a kedvéért, mit gyámjai kívánnak, és addig-addig beszélt, mígnem a fiú beleegyezett, hogy elmegy oda egy esztendőre, de nem többre. És ekképpen történt. Girolamo tehát lángoló szerelmével Párizsba ment, s folytonos halogatás közben két esztendeig ottan tartották. Mikor pedig visszatért, szerelmesebb volt, mint valaha, és megtudta, hogy Salvestrája férjhez ment valamely derék ifjúhoz, ki sátorponyvakészítő mester volt, és ezen nagyon elbúslakodott. De látván, hogy úgysem változtathat rajta, kieszelte, hogyan vigasztalódjék; megtudakolta, hol lakik az asszony, és szerelmes ifjak módjára kezdett háza előtt őgyelegni, abban a hiszemben, hogy az asszony nem feledkezett meg róla, mint ahogy ő sem felejtette el. Csakhogy a dolog másképpen volt: az asszony nem emlékezett reá, mintha csak soha nem is látta volna; s hahogy halványan mégis emlékezett reá, ennek éppen az ellenkezőjét mutatta; az ifjú pedig ezt hamar idő múltán észrevette, mégpedig mérhetetlen fájdalommal. Mégis minden követ megmozgatott, hogy újból az asszonynak szívéhez férkőzzék; de látván, hogy mindez semmit nem használ, feltette magában, hogy még az élete árán is beszélni fog vele. S minekutána valamely szomszédtól megtudta az asszony házának elrendezését, egy este, midőn az asszony a férjével valamely mulatságba ment a szomszédságba, titokban belopódzkodott a házba, és az asszonynak szobájában kifeszített sátorponyvák mögött megbújt és várakozott, mígnem azok hazatértek, és ágyba feküdtek; s mikor úgy hallotta, hogy a férj elaludt, odament, hol Salvestrát lefeküdni látta, s kezét annak mellére helyezvén, halkan szólott:

- Alszol már, lelkem?

A menyecske, ki nem aludt még, sikoltani akart, de az ifjú hirtelen rászólt:

- Az Isten szerelméért, ne sikolts, mivelhogy én vagyok a te Girolamód.

Mikor az asszony ezt hallotta, egész teste megreszketett, és szólott ekképpen:

- Jaj, az Istenért, Girolamo, menj innét; elmúlt már amaz idő, mikor gyermekek lévén, szabad volt szeretnünk egymást; mint látod, férjes asszony vagyok, miért is nem szabad immár más férfira vágyakoznom, mint férjemre; annak okáért Istennek nevében kérlek, menj innét; mivelhogy ha férjem észrevesz, még ha egyéb baj nem is szakadna rám, annyira bizonnyal megadnám az árát, hogy soha többé nyugalomban és békességben nem élhetnék vele, holott mostan szeret, s boldogan és nyugodtan élünk együtt.

Az ifjú eme szavak hallmára gyötrő fájdalmat érzett, s eszébe juttatta az asszonynak az elmúlt időt és maga szerelmét, melyet a távolság ugyan nem csökkentett, és könyörögve kérlelte, és közben dús ígéretekkel árasztotta el, de semmire nem ment. Miért is kívánta a halált, s végezetül kérte, hogy ily nagy szerelmének jutalmául engedje meg melléje feküdnie, hogy kicsinyég fölmelegedjék, mivel várakozás közben szinte megdermedett. Megígérte, hogy egy szót sem szól, egy ujjal sem nyúl hozzá, s ha kevéssé fölmelegedett, távozik onnét. Salvestránák némiképpen megesett rajta a szíve, s megengedte, hogy melléje feküdjék, ama feltételekkel, miket ő maga szabott. Az ifjú tehát melléje feküdt, de hozzá nem nyúlt, s mikor gondolatjában egybevetette iránta való hosszú szerelmét s az asszonynak mostani hidegségét és maga elvesztett reményét, föltette magában, hogy egy pillanatig sem él tovább, és visszafojtotta lélegzetét, és mozdulatlanul ökölbe szorította kezét, s ott az asszony mellett meghalt.

És kisvártatva a menyecske csodálkozott az ifjúnak tartózkodásán, s mivel félt, hogy a férje felébred, szólongatni kezdte:

- No, Girolamo, miért nem mégy már?

De mivel nem kapott feleletet, azt gondolta, hogy az ifjút elnyomta az álom. Miért is kinyújtotta kezét, hogy felébressze, rázogatni kezdte, s amint hozzáért, észrevette, hogy az hideg, mint a jég; ezen elcsodálkozott; aztán erősebben megfogta, és látván, hogy csak nem mozdul, többször is megrázta, s akkor megismerte, hogy halott; ezen módfelett megszomorodott, s jó darab ideig nem tudta, mitévő legyen. Végül elhatározta, hogy próbát tesz férjével is, mit javallana az, ha mással történt volna ím ez eset. És fölébresztette és elmondta neki azt, mi véle történt, mintha mással történt volna, s megkérdezte, mitévő lenne, ha vele történt volna ez. A derék ember azt felelte, hogy vélekedése szerint a halottat titokban el kellene vinni a házába, és ott hagyni, miből az asszonyra semmi baj nem háramolhatna, mivel, vélekedése szerint, semmi bűnt el nem követett. Szólott akkor a menyecske:

- Hát akkor nekünk is ekképpen kell cselekednünk.

És megfogván férje kezét, odaérintette a halott ifjúhoz. A férje rémülten felugrott, mécsest gyújtott, és semmi pörlekedést nem kezdvén, mivel szentül hitt az asszony ártatlanságában, a holttetemet felöltöztette, késedelem nélkül vállaira vette, és elvitte annak házához, ottan letette, s ott hagyta. Hogy pedig megvirradt, s az ifjút kapuja előtt holtan lelték, nagy jajveszékelést csapott a nép, kiváltképp pedig az anyja, s minekutána az orvosok gondosan megvizsgálták, és semmi sebet avagy sérülést rajta nem leltek, egyértelemmel kimondották, hogy csak fájdalmában halhatott meg, aminthogy valóban így is volt. Elvitték hát a holttetemet az egyik templomba, hová is elment a bánatos anyja, több más rokon és szomszédasszonyokkal, és mint már nálunk szokás, keservesen zokogni kezdtek fölötte és gyászolták. S miközben nagy hangosan siránkoztak, ama derék ember, kinek házában az ifjú meghalt, mondá Salvestrának:

- Ejnye, vess csak fejedre kendőt, s menj el a templomba, hová Girolamót vitték, keveredj az asszonyok közé, és hallgasd ki, mit beszélnek ím ez esetről; én pedig hasonlatosképpen a férfiak közé elegyedem, hogy meghallgassam, ha szólanak-e valamit ellenünk.

Az asszony, kiben későn ébredt fel a szánakozás, beleegyezett, és most már holtában kívánkozott látni azt, kinek életében egyetlen csókkal sem akart kedvére tenni. Elgondolni is csodálatos, mely igen nehéz kifürkészni a szerelemnek erejét! Ama szív, melyet Girolamo virágzó élete nem bírt megnyitni, most a szomorúságban megnyílott, s a régi lángok mind fellobbantak benne, és hirtelen oly szánakozásra facsarodott, midőn a holtnak arcát meglátta, hogy a fejkendőbe burkolódzván előre furakodott az asszonyok között, s meg sem állott, mígnem a tetemhez ért, ottan pedig hangos sikoltással arccal a holt ifjúra vetette magát; arcát pedig nem öntözte bő könnyeivel, mivel alighogy hozzáért, a fájdalom kioltotta életét, miként az ifjúét kioltotta. De aztán az asszonyok, kik még nem ismerték meg, vigasztalni kezdték, és biztatgatták, hogy keljen fel; de mivel csak nem kelt fel, látták, hogy megmerevedett, és akkor fölemelték, s egyszerre megismerték, hogy ez Salvestra és hogy halott. Miért is az asszonyokon, kik ottan voltak, kétszeres szánalom vett erőt, és újra kezdték a siránkozást, még keservesebben; a dolognak híre ment a templomon kívül a férfiak között is, és midőn eljutott a menyecske férjének fülébe, ki azok között volt, az nem hallgatott senkinek vigasztaló és biztató szavaira, hanem nagy ideig csak zokogott.

Minekutána pedig az ott jelenlevők közül sokaknak elbeszélte, mi történt az éjszaka feleségével, s amaz ifjúval, valamennyien nyilván megismerték, mi volt mindkettejök halálának oka, s mind valamennyin erőt vett a fájdalom. Fölemelték tehát a halott asszonyt, s fölékesítették, miként holttetemeket fölékesíteni szokás, és odafektették ama ravatalra az ifjú mellé, s minekutána hosszan elsiratták, mindkettőt egyazon sírba temették: és kiket a szerelem nem tudott egyesíteni életökben, azokat feloldhatatlan közösségben egyesítette a halál.

KILENCEDIK NOVELLA

Guiglielmo Rossiglione úr megéteti feleségével Guiglielmo Guardastagno úr szívét, kit az asszony szeretett, ő maga pedig meggyilkolt; mikor az asszony ezt megtudja, az ablakból a mélységbe veti magát és szörnyethal, és szerelmesével együtt temetik el

Neifile novellája bevégződött, és nagy szánakozást keltett mind társnőinek szívében; midőn a Király nem akart csorbát ejteni Dioneo kiváltságán, s mivel rajta kívül már csak neki magának kellett novellát mondania, ekképpen fogott szóba:

- Eszembe jut egy novella, kegyes szívű hölgyeim, s mivel oly igen megesik szívetek a boldogtalan szerelem példáin, ezen éppoly szánakozást fogtok érezni, mint az előbbin; mivel előkelőbb emberek voltak, kikkel megesett az, mit elmondani akarok, és végzetük is sokkalta kegyetlenebb volt, mint azoké, kikről előbb szó esett.

Tudnotok kell tehát, hagy miként a Provence-beliek mesélik, élt valamikor Provence-ban két nemes lovag, s mindkettőnek várkastélya és hűbéresei voltak, s egyiknek neve volt Guiglielmo Rossiglione, másiknak Guiglielmo Guardastagno; mivel pedig egyik is, másik is fölöttébb jeles férfiú volt a fegyverforgatásban, igen szerették egymást, és szokások volt mindennémű tornákra, mérkőzésekre és lovagi játékokra együtt s egyforma színekbe öltözötten menniök. És ámbár mindegyik maga kastélyában lakott, s egyik kastély a másiktól jó tíz mérföldnyire esett, mégis megtörtént, hogy Guiglielmo Guardastagno feledvén Guiglielmo Rossiglione úr iránt való barátságát és cimboraságát, halálosan beleszeretett annak gyönyörűséges és kedves feleségébe, és hol ilyen, hol amolyan mesterkedésekkel elérte, hogy a hölgy észrevette ezt, s mivel fölöttébb derék lovagnak ismerte őt, megtetszett neki és szerelem ébredt benne a férfi iránt, olyannyira, hogy nála jobban semmit nem kívánt és nem szeretett, és semmi mást nem óhajtott, mint hogy a férfi megkívánja őt; nem sok időbe telt, s ez is megtörtént, és akkor forró szerelemben egyszer és másszor együtt voltak.

Mivel pedig érintkezésökben nem voltak eléggé óvatosak, történt, hogy a férj neszét vette a dolognak, és igen megháborodott, olyannyira, hogy Guardastagno iránt való nagy szeretete halálos gyűlöletre fordult; de ő jobban tudta ezt rejtekben tartani, mint a szerelmesek ő szerelmöket, és feltette magában, hogy mindenáron megöli a férfit. Hogy pedig Rossiglione ilyen lelkiállapotban volt, történt, hogy Franciaországban nagy lovagi tornát hirdettek, melyről Rossiglione nyomban híradással volt Guardastagnónak és megüzente neki, hogy ha kedve van, jöjjön el hozzá, és majd együtt meghányják-vetik, vajon elmenjenek-e és miképpen. Guardastagno nagy örömmel feleletül adta, hogy másnap okvetlenül elmegy hozzá vacsorára. Rossiglione ennek hallatára észbe vette, hogy most itt az alkalom amannak megölésére, és másnap felfegyverkezvén néhány szolgájával együtt lóra szállt, és várától körülbelül egy mérföldnyire valamely cserjésben lesbe állott, ottan, hol Guardastagnónak el kellett haladnia, s minekutána jó darab ideig várakozott reá, megpillantotta két fegyvertelen szolgája kíséretében, fegyvertelenül, mivelhogy egyáltalán nem tartott tőle; s mikor látta, hogy amaz helyre ért, hol meg akarta támadni, orvul és gonosz indulattal rárohant lándzsájával kezében, és elkiáltotta magát:

- Most meghalsz!

És alighogy így kiáltott, abban a pillanatban már mellébe is döfte lándzsáját. Guardastagno védekezni sem tudott, szólni sem, s amint a lándzsa átfúrta, összeesett és kisvártatva meghalt. Csatlósai nem ismerték meg, ki volt a tettes, megfordították lovukat, és sebes vágtában eliramodtak urok kastélyának irányában. Akkor Rossiglione leszállt lováról, késsel felvágta

Guardastagno mellét, tulajdon kezével kitépte annak szívét, s minekutána begöngyöltette azt valamely kopja kis zászlajába, parancsolta egyik csatlósának, hogy hozza utána, embereinek pedig megparancsolta, hogy emez dologról senki ne merészeljen szót ejteni; s megint lóra szállt, és az éjszaka beálltával megtért kastélyába. Az asszony, mikor meghallotta, hogy Guardastagno azon este náluk fog vacsorázni, és nagy sóvárgással várta már őt, most hogy nem látta, fölöttébb elcsodálkozott, és mondá férjének:

- Hogy van az, uram, hogy Guardastagno nem jött el?

Felelte a férje:

- Asszony, üzenetet vettem tőle, hogy csak holnapra lehet itten.

Ezen az asszony némiképp megütközött. Rossiglione pedig leszállt lováról, hívatta a szakácsot, és mondá neki:

- Fogd ezt a vadkanszívet, s készítsd belőle a legpompásabb és legízletesebb fogást, melyet csak tudsz, s ha majd asztalnál ülök, tálald fel ezüst tálban.

A szakács fogta azt, s megfeszítvén minden művészetét és minden ügyességét, apróra vagdalta, és jóféle fűszerszámokat tett belé, s pompás pecsenyét készített belőle. Midőn pedig ideje volt, Guiglielmo úr feleségével együtt asztalhoz ült. Felszolgálták a vacsorát, de a férfinak oly igen marta lelkét az elkövetett gaztett, hogy alig evett valamit. Annak utána a szakács felküldötte ama pecsenyét, melyet is a férj felesége elé helyeztetett, s maga úgy tett, mintha ma este nem volna étvágya, de emez fogást fölöttébb dicsérte. Az asszony, kinek bizony volt étvágya, enni kezdett abból, s ízlett neki; miért is az egészet megette. Mikor a lovag látta, hogy felesége mind az egészet megette, szólott ekképpen:

- Asszony, hogy ízlett néked ez a fogás?

Felelte az asszony:

- Hitemre, uram, pompásan ízlett.

- Isten engem úgy segéljen - mondta erre a lovag -, meghiszem azt, s nem csodálkozom rajta, hogy holtában ízlik néked az, ki életében mindennél jobban ízlett.

Az asszony ennek hallatára kicsinyég meghökkent, annak utána pedig szólt:

- Micsoda? Mit adtál ennem?

Felelte a lovag:

- Az, kit megettél, valóban Guiglielmo Guardastagno úr szíve volt, kit te, hűtlen asszony, oly igen szerettél, és bizonyosra vedd, hogy annak szíve volt, mivelhogy tulajdon kezemmel téptem ki kebléből annak előtte, hogy hazatértem.

Ne is kérdezzétek, vajon fájt-e az asszonynak, mikor meghallotta ezt arról a férfiról, kit mindennél jobban szeretett. Kisvártatva azonban szólott:

- Te becstelen és hitvány lovag módjára cselekedtél; mivelhogy ha én szerelmes páromul választottam őt, ki semmire engem nem kényszerített, s téged ekképpen megbántottalak, én érdemeltem meg a büntetést, nem pedig ő. De Isten mentsen, hogy még valaha más falat lemenjen torkomon oly fölöttébb nemes étek után, mint oly derék és becsületes lovagnak szíve, minő Guiglielmo Guardastagno úr volt.

És felkelt, s az ablakon, mely háta mögött volt, pillanatnyi habozás nélkül hátrafelé kivetette magát. Az ablak igen magasan volt a földtől, miért is a hölgy, amint leesett, nem csupán szörnyethalt, hanem szinte dalrabokra zúzta magát. Guiglielmo úr ennek láttára szörnyen

megrémült és észbe kapott, mely gonoszul cselekedett; mivel pedig félt a néptől és Provence grófjától, nyergeltetett és elmenekült. Másnap az egész vidéken híre futott, hogyan esett a dolog; miért is Guiglielmo Guardastagno úr várának népe s mind a hölgy várának népe is keserves gyásszal és siránkozással összeszedte a két holttetemet, s a hölgy kastélyának templomában egy sírba temette mind a kettőt, föléjök pedig verseket írtak, melyek elmondják, kik vannak abban eltemetve, s mi volt az oka haláloknak.

TIZEDIK NOVELLA

Valamely orvos felesége halott gyanánt ládába helyezi alvó kedvesét; a ládát két uzsorás elviszi maga házába. Az ifjú felébred, és tolvaj gyanánt elfogják; a hölgy szolgálója megvallja a bírónak, hogy ő tette be a férfit ama ládába, melyet az uzsorások elloptak; miért is a férfi megmenekül az akasztófától, az uzsorásokat pedig a láda ellopása miatt pénzbírságra ítélik

Minekutána a Király bevégezte elbeszélését, már csupán Dioneónak kellett kötelességét teljesítenie, ki is tudta ezt, de meg a Király is felszólította már, s ezért ekképpen fogott szóba:

- A szerencsétlen szerelmekről mondott elbeszélések, hölgyeim, megszomorították szemünket s szívünket, miért is fölöttébb kívántam már, hogy véget érjenek. Nos hála Istennek, hogy véget értek (ha csak nem akarnám e siralmas portékát magam is valamely szomorú ráadással tetézni, mitől Isten óvjon), s ezért én nem folytatom tovább e fájdalmas tárgyat, hanem valami vidámabbra és kívánatosabbra térek, s ezzel talán jó utat mutatok abban, miről a következő napon kell majd beszélnünk.

Bizonyára tudjátok, szépséges hölgyeim, hogy nem nagy ideje még élt Salerno városában valamely híres-neves seborvos, kinek neve volt Mazzeo della Montagna mester, ki is agg ember létére valamely városabéli szépséges és nemes ifjú hölgyet vett feleségül, kit a város minden más hölgyénél bőségesebben elhalmozott előkelő és gazdag öltözetekkel s más drágaságokkal s minden egyébbel, mi csak egy hölgynek kedvére lehet; viszont igaz, hogy a hölgy legtöbbnyire didergett, mivelhogy a mester nemigen törődött vele, hogy betakargassa. Valamint pedig Ricciardo di Chinzica mester, kiről szólottunk, maga feleségét az ünnepekre oktatgatta, akképpen ez azt magyarázgatta feleségének, hogy ha ki valamely asszonnyal szerelmeskedett, annak tudom is én, hány nap kell, hogy kipihenje magát, s egyéb efféle ostobaságokat; miért is az asszonynak keserű zúgolódás volt élete; de okos és kardos menyecske lévén, feltette magában, hogy nyakába veszi a várost, és a másokét fogja koptatni, hogy az otthonit kímélje; s minekutána számos ifjút szemügyre vett, végezetül megakadt szeme egyiken, kibe minden reménységét, minden gondolatját és minden javát vetette.

Észrevette ezt az ifjú, s mivel neki is tetszett az asszony, hasonlatosképpen forró szerelemmel fordult feléje. Emez ifjúnak neve volt Ruggieri da Jeroli, nemes származású, de gonosz életű és züllött erkölcsű ember, olyannyira hogy nem volt már sem rokona, sem barátja, ki szerette volna vagy szívesen látta volna; és mind szerte Salerno városában hírhedt volt rablásairól és egyéb hitvány gaztetteiről; de az asszony édeskeveset törődött ezzel, mivelhogy mindenki másnál jobban tetszett neki; és valamely szolgálója segedelmével addig-addig mesterkedett, mígnem összekerült az ifjúval. S minekutána kevés ideig élvezték gyönyörűségeiket, az asszony feddeni kezdte őt eladdig folytatott életmódjáért és iránta való szerelmére kérte, hogy hagyjon fel amaz dolgokkal; hogy pedig módot adjon neki erre, kezdette kisebb-nagyobb summa pénzekkel segíteni őt.

Miközben nagy óvatosan ekképpen élték világukat, történt, hogy az orvosnak gondjaira bíztak valamely beteget, kinek fájós volt egyik lába; mikor a mester megvizsgálta ennek baját, megmondotta hozzátartozóinak, hogy ha ki nem veszik ama szuvas csontot, mely combjában vagyon, akkor le kell vágnia tőből a combját, vagy pedig belehal; és ha kiveszi a csontját, meggyógyulhat ugyan, de ő csak úgy vállalja a gyógyítást, mintha a beteg máris halott volna; a hozzátartozói beleegyeztek ebbe, s rábízták a beteget halott gyanánt. Az orvos abban a meg-

győződésben, hogy a beteg elaltatás nélkül nem bírja ki a fájdalmat, és nem hagyja majd vagdalni magát, mivel a műtéttel estig kellett várni, reggel valamely keverékből oly italt szűrt, mely azt, ki megissza, oly hosszú időre elaltatja, ameddig az ő vélekedése szerint a fájdalmas gyógyítás eltarthat; emez italt hazahozatta, letette szobájában, de senkinek nem szólt, mi az.

Hogy pedig a vecsernye ideje elérkezett, s az orvosnak éppen indulnia kellett volna betegéhez, üzenetet kapott bizonyos Amalfi-beli kebelbarátaitól, hogy hagyja ottan minden dolgát, és nyomban jöjjön hozzájok, mivelhogy nagy verekedés volt ottan, és sokan megsebesültek. Az orvos tehát másnapra halasztotta a combnak gyógyítását, bárkára szállott, és elment Amalfiba; miért is az asszony tudván, hogy férje nem tér haza éjszakára, szokása szerint titokban elhívatta Ruggierit és bebocsátotta szobájába, és bezárta abban, mígnem a ház népe mind aludni tért. Ruggieri tehát ottan várakozott a szobában, s már vagy azért, mert sokat fáradozott napközben, vagy mert sós ételt vacsorázott, vagy csupa megszokásból rettenetesen megszomjazott; és akkor megpillantotta az ablakban amaz üveg vizet, melyet az orvos a beteg számára készített, s abban a hiszemben, hogy ivóvíz, szájához emelte, és fenékig kiitta; és nem sok időbe telt, hogy szörnyű álmosság fogta el és elaludt. Az asszony, mihelyt csak szerét ejthette, bement abba a szobába, s hogy Ruggierit álomban lelte, költögetni kezdette, és suttogó hangon szólítgatta, hogy keljen fel; de mind hiába: az bizony meg se mukkant, meg se moccant. Miért is az asszony némiképpen bosszankodott, s erősebben megrázta, mondván:

- Kelj fel, álomszuszék; mentél volna haza, ha aludni akartál, ne jöttél volna hozzám.

Ruggieri a ráncigálástól földre zuhant a ládáról, melyen feküdött, s oly érzéketlennek látszott, mint valami holttetem. Ezen az asszony némiképpen megrémült, próbálgatta felemelni, erősebben rázogatta, és megráncigálta az orrát, és megrángatta a szakállát; de mindhiába: azt bizony jól elnyomta a buzgóság. Miért is az asszony félni kezdett, hogy netalán meghalt; mégis még jól belecsípett a húsába és gyertyalánggal égette, de hiába; az asszony tehát, ki nem volt orvos, miképpen férje orvos volt, szentül halottnak hitte. Mivel pedig a világon mindennél jobban szerette, mondanom sem kell, mely igen elbúslakodott; s mivel nem mert lármát csapni, csendben siratni kezdette, és szomorkodott eme szerencsétlenségén. De kevés idő múltán az asszony attól tartván, hogy veszteségét gyalázattal tetézi, gondolta: késedelem nélkül módját kell ejtenie, hogy valamiképpen eltávolítsa a holttetemet a házból; s mivel ebben nem tudott kiokosodni, halkan szólította szolgálóját, s elmondván néki szerencsétlenségét, tanácsát kérte. A szolgáló fölöttébb elálmélkodott, s maga is rázogatta és csipkedte az ifjút, de látván, hogy nincs benne élet, azt mondta, mit az asszony mondott, hogy tudniillik ez valósággal meghalálozott; tehát tanácsolta, hogy vigyék ki a házból. Felelte erre az asszony:

- Hát hová vihetjük, hogy holnap gyanút ne foghassanak, ha látják majd, hogy innen viszik ki?

Felelte erre a szolgáló:

- Madonna, ma este későn láttam szomszédunknak, az asztalosnak műhelye előtt egy nem valami nagy ládát, s ha még a mester nem vitte be házába, éppen kapóra jönne nekünk, mivelhogy abba beletehetjük ím ez tetemet, aztán két-három tőrszúrást ejthetünk rajta s otthagyjuk. Ha ki megleli őt ebben a ládában, nem tudnám, miért hinné, hogy éppen innét vitték oda, nem pedig máshonnan; sőt azt fogja hinni, hogy mivel garázda legény volt, bizonyosan rosszban sántikált, s valamely ellensége leszúrta, és beletette ebbe a ládába.

A hölgy javallotta szolgálójának tanácsát, csak épp a tőrszúrásba nem egyezett bele, mondván: a világért sem veszi lelkére, hogy ilyesmit cselekedjék, és kiküldötte megnézni, ha vajon ott van-e még a láda, ahol látta; az pedig visszatért, s megjelentette, hogy ott vagyon. Tehát a szolgáló, ki fiatal és izmos leány volt, az asszonynak segedelmével vállaira vette Ruggierit, s

miközben az asszony előrement kémlelni, ha nem jő-e valaki, odaértek a ládához, beletették az ifjút, rázárták a fedelet s ott hagyták.

Kevés napoknak annak előtte beköltözött ott az egyik házba két ifjú, kik uzsorára kölcsönöztek, és szíves-örömest beseperték a pénzt, de csak nagy nehezen adtak ki egy garast is; mivel pedig házi bútorra volt szükségük, s előtte való napon látták amaz ládát, összebeszéltek, hogy ha éjjelre is ott marad, beviszik házukba. Midőn pedig az éjfél elérkezett, kiosontak házukból, ott lelték a ládát, és nem sokat vizsgálgatták, hanem - bár kissé nehéznek érezték - hirtelen bevitték házokba, és letették ama szoba mellett, melyben feleségeik aludtak, s arra sem ügyeltek, hogy rendesen a fenekére állítsák; aztán ott hagyták, s aludni tértek.

Ruggieri, ki jó nagyot aludt, s már megemésztette az italt, s annak ereje megszűnt, mivel reggel felé járt az idő, felébredt; és ámbár álma megszakadt, és érzékei visszanyerték erejöket, mégis némi kábulat maradt fejében, mely nem csupán amaz éjszakán, hanem még napokkal utóbb is hatalmában tartotta; és felnyitotta szemét, de semmit nem látott, s akkor kezeivel ideoda tapogatódzott, s észrevette, hogy ládában van; akkor pedig kezdte törni fejét, s ekképpen töprenkedett magában: „Mi ez? Hol vagyok? Alszom, avagy ébren vagyok? Arra bizony emlékszem, hogy ma este elmentem kedvesem szobájába s most mintha valami ládában volnék. Mit jelent ez? Talán visszatért az orvos, vagy más baj esett, hogy az asszony, miközben aludtam, ebben rejtett? Igen, igen, bizonyosan így lesz.” Annak okáért csendben maradt, és hallgatódzott, vajon hall-e valamit; és jó darab ideig ekképpen maradván, fölöttébb kényelmetlenül érezte magát a szűk ládában, s oldala is fájt, amelyen feküdt; másik oldalára fordult tehát, ezt pedig oly ügyesen végezte, hogy egyik csípőjével nekifeszülvén a láda oldalának, mely nem feküdt vízirányosan, megingatta azt, végezetül pedig feldöntötte; az pedig estében nagy zajt csapott, melyre az asszonyok, kik a szomszéd szobában aludtak, felébredtek és megijedtek, s ijedtökben meg se mukkantak. Ruggieri a láda zuhanására igen megrémült, de észrevette, hogy zuhanás közben kinyílt, s annak okáért mindenekfelett, akármi áron is, ki akart jutni belőle, mintsem benne maradni. Mivel pedig nem tudta, hol van, lépésről lépésre kezdett előre tapogatódzni a házban, hogy megpróbálja, talál-e lépcsőt vagy ajtót, melyen kiosonhat, mikor az asszonyok, kik felébredten, meghallották eme topogást és megszólaltak:

- Ki az?

Ruggieri, nem ismervén a hangot, semmit sem felelt; miért is az asszonyok kiáltozni kezdettek a két ifjúért, kik mélyen aludtak, mivel sokáig ébren voltak, és semmit nem hallottak mindezekből. Az asszonyok tehát még jobban megrémültek, felkeltek, az ablakhoz siettek, és kiáltozni kezdtek:

- Tolvaj, tolvaj!

Annak okáért mindenfelől számos szomszéd szaladt össze, és tódult a házba, egyik a tetőn, másik egyfelől, harmadik másfelől; hasonlatosképpen az ifjak is felébredtek ím ez zajra és felkeltek. Ruggierit pedig (ki hogy itten látta magát, szinte magánkívül volt ámulatában, s nem tudta, merre meneküljön vagy menekülhetne) elfogták, kezökre adták a városi helytartó poroszlóinak, kik a lármára odafutottak; mikor pedig a bíró elébe vezették, mivelhogy általában elvetemedett ember hírében állott, késedelem nélkül kínpadra vonták, s akkor megvallotta, hogy rablásnak okáért hatolt be az uzsorások házába; miért is a bíró késedelem nélkül olyképpen határozott, hogy felkötteti. Másnap szerte egész Salernóban híre futott, hogy Ruggieri rablásnak okából behatolt az uzsorások házába; mikor pedig a hölgy és szolgálója ezt meghallották, e fordulaton úgy elálmélkodtak, s a dolgot oly igen furcsállották, miképpen szinte már maguk is elhitték, hogy mit az elmúlt éjszakán cselekedtek, nem is cselekedték,

hanem csupán álmodták; ezenfelül pedig ama veszedelem miatt, melybe Ruggieri cseppent, az asszony oly nagy fájdalmat érzett, hogy szinte belebolondult. Nem sokkal reggeli fél kilenc után az orvos megtért Amalfiból, és szólott, hogy hozzák el amaz italt, mivel gyógyítani akarja betegét; midőn az üveget üresen lelte, nagy lármát csapott, hogy már az ő házában semmit békén nem hagynak. Az asszony, kit egyéb fájdalom marcangolt, mérgesen felelt, mondván:

- Mit szólnál, mester, ha valamely nagy dolog történne, hogy ily nagy hűhót csapsz azért, mert egy üveg vized kiömlött? Hát nincs belőle több a világon?

Felelte erre a mester:

- Asszony, te azt hiszed, hogy tiszta víz volt; de nem úgy van ám, hanem bizony álomital volt az.

S még elmondotta, mely célból készítette azt. Az asszony ennek hallatára nyomban kitalálta, hogy Ruggieri megitta ezt az italt, s annak miatta vélték halottnak; szólott tehát:

- Merster, mi bizony nem tudtuk, készíts tehát másikat.

A mester látván, hogy egyebet nem tehet, még egyszer elkészítette az italt; kevéssel utóbb a szolgáló, ki asszonyának parancsára lement megtudni, mit beszélnek Ruggieri felől, visszatért és szólott:

- Madonna, Ruggierit mindenki elítéli, s amennyire én megtudhattam, nincs egyetlen rokona sem, ki segítségére kiállt volna, avagy hajlandó volna kiállani; mindenek bizonyosra veszik, hogy holnap a vérbíró felkötteti. És ezenkívül más újságot is akarok jelenteni neked, mivel úgy hiszem, megértettem, hogyan jutott be az uzsorások házába; halljad tehát: jól ismered itt mellettünk az asztalost, kinél ama láda volt, melyben Ruggierit rejtettük; az imént szörnyű civakodása volt bizonyos emberrel, kié nyilván amaz láda volt; tudniillik ez az ember kérte a ládáért járó pénzt, a mester pedig felelte, hogy ő bizony nem adta el a ládát, s mi több, az éjszaka ellopták tőle; felelte erre amaz: „Nem igaz, eladtad a két ifjú uzsorásnak, miként ők magok mondották nekem ma éjjel, s magam is láttam házokban, mikor Ruggierit elfogták.” Felelte erre az asztalos: „Hazudnak, mivelhogy én nekik soha nem adtam el, hanem ők a most múlt éjszakán ellopták tőlem. Gyerünk csak hozzájok.” És egyetértésben elmentek az uzsorások házába, én pedig hazajöttem. Én megértem, s magad is láthatod, hogy Ruggierit onnan, hol meglelték, ekképpen vitték ama házba; de hogy miképpen támadott fel, azt meg nem foghatom.

Akkor az asszony tisztára megértette, hogyan történt a dolog; elmondta szolgálójának, mit férjétől hallott, s kérte, hogy segítse őt Ruggieri megmentésében, mivel ha akarja, megmentheti Ruggierit, s egyúttal megóvhatja asszonyának becsületét. Felelte a szolgáló:

- Madonna, csak mondd meg, hogyan, s én szíves-örömest mindent megteszek.

Az asszony, kinek bizony körmére égett a dolog, hirtelen ötlettel kitalálta, mit kell tennie, s apróra elmondotta szolgálójának. Az tehát mindenekelőtt elment az orvoshoz, és zokogván ekképpen szólott hozzá:

- Uram, bocsánatodat kell kérnem valamely nagy bűnömért, melyet ellened elkövettem.

Kérdezte a mester:

- Ugyan mi az?

A szolgáló pedig sűrű könnyhullajtás közben szólott:

- Uram, te tudod, kicsoda Ruggieri da Jeroli, kinek is én megtetszettem, s félig félelemből, félig szerelemből úgy esett, hogy kedvesévé lettem; mivel pedig tudta, hogy tegnap este nem vagy itthon, addig-addig hízelkedett, mígnem bevezettem szobámba, hogy vélem háljon; hogy pedig megszomjazott, hamarjában nem tudtam, hová szaladjak vízért vagy borért, s nem akartam, hogy meglássa őt feleséged, ki a nagy teremben volt; eszembe jutott, hogy láttam szobádban egy üveg vizet; elszaladtam hát érte, s odaadtam innia, az üveget pedig visszatettem oda, honnét elvettem, miért is, mint hallom, nagy lármát csaptál. Hát bizony megvallom, gonoszat cselekedtem, de ki ne vétkeznék néhanapján? Szívemből szánom-bánom, hogy elkövettem e bűnt; s nem csupán ezt, hanem azt is, mi ennek nyomában következett, tudniillik, hogy Ruggieri hamarosan halállal bűnhődik; annak okáért minden erőmből kérlek, bocsáss meg nékem, s adj engedelmet, hogy elmehessek Ruggierit megsegíteni abban, mit érette tehetek.

Bár az orvos nagyon mérges volt, ennek hallatára mégis tréfálkozva felelte:

- A penitenciát már te magad kiszabtad magadra, midőn azt hitted, hogy ma éjjel valamely ifjú lesz nálad, ki alaposan megdögönyöz, s helyette álomszuszékot kaptál; hát csak menj, s munkálkodjál kedvesed megmentésén, máskor azonban óvakodjál házamba vezetni őt, mivelhogy akkor megfizetek neked mind ezért, mind amazért.

A szolgáló úgy vélte, hogy az első vágás pompásan sikerült, tehát ahogy csak lábai bírták, elment a börtönbe, hol Ruggieri sínylődött, s addig-addig környékezte a porkolábot, mígnem megengedte, hogy Ruggierivel beszéljen. Akkor a szolgáló kioktatta őt, hogy miképpen feleljen a bírónak, ha meg akarja menteni bőrét, s addig mesterkedett, mígnem bejutott a vérbíró színe elébe. Ki is minek előtte meghallgatta, mivelhogy a szolgáló pirospozsgás és tűzrőlpattant leányzó volt, előbb be akarta akasztani horgát Istennek e kis keresztény leányzójába, ez pedig, hogy szívesebb meghallgatást nyerjen, éppenséggel nem húzódozott; hogy pedig felkelt a köpülésből, szólott:

- Uram, te tolvaj gyanánt elfogattad Ruggieri da Jerolit, holott nem igaz, amivel vádolják.

És elejétől kezdve apróra elmondotta néki az egész esetet, miképpen engedte be kedvesét az orvosnak házába, miképpen adta néki innia az álomitalt, mivelhogy nem ismerte azt, és hogyan tette a ládába halott gyanánt; annak utána elmondotta az asztalosmesternek és a láda gazdájának beszélgetését, melyet kihallgatott, és ekként megbizonyította, hogyan jutott Ruggieri az uzsorások házába. A vérbíró látván, hogy könnyűszerrel megállapíthatja, vajon igaz-e ez, mindenekelőtt kihallgatta az orvost, hogy csakugyan úgy volt-e az álomitallal, s megtudta, hogy valóban úgy volt; annak utána maga elébe idéztette az asztalost s a ládának tulajdonosát és az uzsorásokat, és sok huzavona után megállapította, hogy az uzsorások a múlt éjszakán ellopták a ládát, s házukba vitték. Végezetül maga elé hozatta Ruggierit, megkérdezte, hol tanyázott előtte való este; ki is felelte, hogy nem tudja hol tanyázott, de arra jól emlékszik, hogy éjszakára elment tanyázni Mazzeo mester szolgálójához, kinek szobájában vizet ivott, mivelhogy kegyetlenül megszomjazott; de hogy aztán mi történt vele, nem tudja, csak annyit tud, hogy mikor az uzsorások házában felébredt, ládában lelte magát.

A vérbíró az eset hallatára pompásan mulatott rajta, s a szolgálóval és Ruggierivel és az asztalossal és az uzsorásokkal többször egymás után elmondatta azt. Végezetül megismervén Ruggieri ártatlanságát, az uzsorásokat a láda ellopása miatt tíz unciára ítélte, Ruggierit pedig szabadon bocsátotta. Ne kérdezze senki, mekkora volt ennek öröme; kedvese pedig ugyancsak kimondhatatlanul örvendezett. Annak utána pedig kedvesével és a jóságos szolgálóval, ki a tőrrel meg akarta szurkálni, még sokszor kacagott és mulatott az eseten, szerelmöket s egymás mulattatását egyre nagyobb gyönyörűséggel folytatván.

Kívánom, hogy nékem is ez jusson részemül, de ládába ugyan ne dugjanak.

Ha az előbbi novellák a bájos hölgyek szívét megszomorították, ez az utolsó, Dioneo novellája, oly jóízűn megnevettette őket, különösképpen mikor azt mondta, hogy a vérbíró beakasztotta a horgot, hogy egészen megkönnyebbültek ama szomorúságtól, melyet a többi novellák miatt éreztek. De midőn a Király látta, hogy a nap immár halványodni kezd, s uralkodásának vége elérkezett, nyájas szavakkal mentegette magát a hölgyek előtt azért, mit elkövetett, vagyis, hogy oly komor tárgyat szabott az elbeszéléseknek, minő a szerelmesek szerencsétlensége; e mentegetődzés után felkelt, levette fejéről a babérkoszorút, s miközben a hölgyek kíváncsian várták, kinek a fejére teszi, nagy udvariasan Fiammetta aranyszőke fejére illesztette mondván:

- Fejedre teszem ím a koszorút, mivelhogy a mai zordon nap miatt bárki másnál jobban meg tudod majd vigasztalni társnőinket a holnapi nappal.

Fiammetta - kinek aranyszőke göndör haja hosszan leomlott vakító fehér és finom vállaira, arca pedig gömbölyded volt, s fehér liliomok és piros rózsák egymásba simuló színeiben ragyogott, szeme pedig mint vándorsólyom szeme - akkor piciny száját mosolyra nyitván, miközben két ajka rubintkő gyanánt megcsillant, ekképpen felelt:

- Filostrato, én szívesen elfogadom; s hogy jobban észbe vedd, mit cselekedtél, már mostan rendelem: ki-ki készülődjék, hogy holnap oly szerelmesekről kell novellát mondanunk, kik kemény és siralmas megpróbáltatások után megnyerték boldogságukat.

Ezt az indítványt mindenki javallotta. Ő pedig hívatta az udvarmestert, és vele egyetemben rendelkezett a szükséges dolgok felől, s minek utána az egész társaság felkelt ültéből, mind a vacsora idejéig nyájasan elbocsátotta őket.

Némelyek tehát elszéledtek a kertben, melynek szépségét egykönnyen ugyan meg nem unhatták, mások a malmok irányában mentek, melyek a kerten kívül őröltek; ki erre, ki arra, s hajlandóságok szerint különb-különbféleképpen mulatták magokat mind a vacsora idejéig. Mely is midőn elérkezett, szokások szerint mind egybegyülekeztek nagy jó kedvben a gyönyörű szökőkút mellett, és pompásan megvacsoráztak. Asztalbontás után pedig szokások szerint táncba és énekbe kezdettek, s miközben Filoména vezette a táncot, szólott a Királynő:

- Filostrato, nem szándékozom eltérni elődeimtől, hanem miként ők cselekedték, nékem is szándokom, hogy uralkodásom alatt dalt énekeljetek; mivel pedig bizonyosra veszem, hogy dalaid is éppen olyanok, mint novelláid, rendelem, hogy oly dalt énekelj, mely néked legjobban tetszik, nehogy ezen kívül még több napunkat felzaklassad szomorúságaiddal.

Filostrato azt felelte, hogy szívesen; és késedelem nélkül énekelni kezdett, amint következik:

Sírásom bizonyítja:
Valahányszor a szív nyilallik okkal,
Ámort csapták be rút fondorlatokkal.

Ámor! Midőn becsempészted szívembe,
Azt, akiért hitemtől megraboltan
Sóhajtozom, hiába:
Úgy mutatád, mint kinek annyi bája,
Hogy érte minden kín gyönyörű volna.
Hisz te küldéd nekem, te,
S én vártam őt esengve,

S hogy tévedésem későn ismerém fel,
Szívem tele búval s keserűséggel.

Ráébredvén, hogy álnokul kijátszott,
S hogy az ki volt egyedüli reményem,
Cserbenhagyott, beláttam:
Akkor, midőn legnagyobb boldogságban
Úszván, hittem, csak én vagyok kegyében,
S szívemben gondok, vádak
Célpontot nem találtak:
Megtudtam, hogy örömet másnak érlel,
S számkivetve mehetek tőle én el.

Látván magam ilyen sorsnak kitéve,
Szívemnek keserű sírása támadt,
Mely máig benne reszket;
Szidom is váltig a napot, a percet,
Amelyben legelőször rátapadtam
Izzóan szép szemére,
Mely annyi jót igére.
S csalatkozott hittel, megtört reménnyel
Átkozza lelkem, mely sírván enyész el.

Hogy mily vigasztalan e kín s kegyetlen,
Uram, érezheted: oly fájdalommal
Panaszolom tenéked.
Mondom, oly szörnyen s iszonyúan éget,
Hogy a halált várom bizodalommal.
Várom, Uram, szünetlen,
Hogy végre már kietlen
Sorsom lezárja egy áldott ütéssel,
S oda vigyen, hová e kín nem ér el.

Gyászomban egy maradt vigasztalásul
S menekülésül: közeli halálom.
Küldd hát gyorsan, könyörgöm!
Ámor, szüntesd meg kínjaim e földön,
Hol nyugtomat többé már nem találom.
Csalódtam, jaj! Elárul
Vígság, öröm csalárdul.
Hadd töltse holtom azt örvendezéssel,
Ki már lobog új szerelem hevével.

Balladácskám, nem baj, ha nem találhat
Örömet benned valaki: nincs még egy,
Ki mint én, úgy dalolna!
Csak egy kérésem volna:
Keresd meg Ámort s hadd sírja ez ének,
Milyen keserű bánat
Jegyzett el a halálnak,
És kérd meg: jobb kikötőbe vivén el,
Áldjon meg engem örök békességgel.

Eme dalnak szavai nyilván megmutatták Filostrato lelkének állapotját s ennek okát; s talán még világosabban elárulta volna ezt egyik hölgynek arca, ki a táncban volt, hahogy a leszálló éjszaka el nem födözte volna az arcába szökkenő pirulását. De minekutána dalát bevégezte, több mást elénekeltek még, mígnem elérkezett a nyugalomra térés ideje: miért is a Királynő parancsára ki-ki szobájába vonult.

Végződik a Dekameron negyedik napja

Ötödik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON NEGYEDIK NAPJA: KEZDŐDIK AZ ÖTÖDIK, MELYEN FIAMMETTA URALKODÁSA ALATT OLY SZERELMESEKRŐL LÉSZEN SZÓ, KIK KEMÉNY ÉS SIRALMAS MEGPRÓBÁLTATÁSOK UTÁN MEGNYERTÉK BOLDOGSÁGUKAT

Keleten immár egészen kivilágosodott, és a fellövellő napsugarak egész féltekénket megvilágosították, midőn Fiammetta a madarak édes dalaira, melyek a napnak első órájában szerte a fákon vidáman felcsattogtak, felkelt, s felkeltette mind a többi hölgyeket s a három ifjút, és lassú léptekkel leszállott a mezőre, s a tágas síkságon a harmatos fűben sétálgatott társaságával, különb-különbféle beszélgetésekben, mígnem a nap jó magasra hágott. De midőn úgy érezte, hogy a napsugarak immár forrón tűznek, a ház felé irányította lépteit. Midőn pedig odaérkeztek, pompás borokkal és csemegékkel üdítette csekély fáradságukat, s akkor a kellemetes kertben szórakoztak mind az ebéd idejéig. Mely is midőn elérkezett, s a figyelmes udvarmester ahhoz mindent előkészített, néhány táncdalt énekeltek, s akkor a Királynő kívánságára vidám hangulatban asztalhoz ültek. S minekutána rendben és jókedvben megebédeltek, nem feledték a táncnak eleddig megtartott szokását, hanem ének- és zenekísérettel néhány kört lejtettek. Annak utána pedig a szundítás idejére a Királynő valamennyit elbocsátotta; némelyek pedig szundítani tértek, mások szórakozás okából ott maradtak a pompás kertben. De a Királynő kívánságára kevéssel három óra után valamennyien egybegyülekeztek a szokott módon a szökőkút mellett. S minekutána a Királynő *pro tribunali* helyet foglalt, Pamfilo felé fordulván, mosolyogva parancsolta neki, hogy kezdje meg a szerencsésen végződő novellák sorát. Ez pedig készséges hajlandósággal megfogadta annak szavát, és szólott ekképpen.

ELSŐ NOVELLA

Cimonénak a szerelemtől megjön az esze, és kedvesét, Efigeniát hajón megszökteti; Rodoszban börtönbe kerül, melyből Lisimaco kiszabadítja; akkor annak segítségével elrabolja Efigeniát és Cassandrát menyegzőjük napján, s velök együtt Krétába szökik; s minekutána mindegyik feleségül veszi kedvesét, velök együtt hazahívják őket

Sok novella kóválygog a fejemben, kedves hölgyeim, melyeknek elbeszélésével a mai napot, mely vidámnak ígérkezik, megkezdhetném: ezek közül egy különösképpen kedvemre vagyon, mivelhogy ebben megláthatjátok nem csupán a boldog véget, mely mai elbeszéléseink tárgya, hanem azt is: mely szentek, hatalmasak és jótékonyak Ámornak erői, melyeket sokan kárhoztatnak és becsmérelnek, azonban igaztalanul, mivel nem tudják, mit beszélnek. E megismerés pedig, ha nem tévedek, bizonyára kedvetekre leszen, mivelhogy vélekedésem szerint magatok is szerelmesek vagytok.

Tehát miként a ciprusiak régi történeteiben olvassuk, élt Ciprus szigetén valamely fő nemes úr, kinek neve volt Aristippo, ki minden földi javakban gazdagabb volt minden földijénél; és minden másnál boldogabb ember lett volna, hahogy egyetlen dologban nem szomorította volna meg a sors. Ez pedig az volt, hogy egyéb gyermekei között volt egy fia, ki nagyságban és szépségben ugyan különb volt mind a többi ifjaknál, de szinte hülye s félkegyelmű, igazi neve pedig Galeso volt; de mivel sem tanítómestere fáradozással, sem atyja kedveskedéssel avagy veréssel, sem bárki más semmi módon nem tudott a fejébe verni néminemű tudományt avagy jó erkölcsöt, továbbá durva és idétlen hangja, s inkább állathoz, mint emberhez illendő viselkedése miatt csúfolkodásból mindenki Cimone néven nevezte, mi is az ő nyelvükön annyit jelent, mint a miénken Félkegyelmű. E fiúnak kárba veszett élete miatt atyja igen nagyon búslakodott; mivel már letett minden reményről, parancsolta neki: menjen ki valamely birtokára, s ottan éljen jobbágyaik között, hogy fájdalmának ím ez oka ne legyen szüntelenül szeme előtt; minek is Cimone igen megörült, mivelhogy a paraszti emberek erkölcsei és szokásai inkább kedvére voltak, mint a városiak. Cimone tehát kiment a falura, és ottan paraszti munkákban foglalatoskodott.

Történt pedig egy napon, hogy délidő után, midőn vállára vetett bottal éppen általment egyik birtokról a másikra, betévedt valamely kis erdőbe, mely a legszebb volt ama vidéken, s mivel éppen május hónapja járta, már egészen kilombosodott. Amint ezen keresztülhaladt - miként sorsa vezérelte -, sudár fákkal környékezett tisztásra bukkant, melynek egyik sarkában, gyönyörű és hideg vizű forrás mellett, a zöld pázsiton megpillantott egy gyönyörűséges alvó leányzót, kinek testét oly lenge ruha fedte, hogy vakító fehérségéből szinte semmit el nem rejtett, és csupán övétől lefelé födözte hófehér vékony takaró, lábainál pedig ugyancsak két nő meg egy férfi aludt, eme leánynak szolgái. Midőn Cimone a leányt meglátta, mintha még soha életében nőt nem látott volna, botjára támaszkodván megállott, és némán, határtalan elragadtatással elmerült a leány szemléletében. És bárgyú lelkében, melybe ezernyi oktatás nem tudott szikrányi nemesebb érzést beojtani, érezte valamely gondolatnak ébredezését, s most pallérozatlan és durva elméjében feltámadott a gondolat, hogy ez a leggyönyörűbb teremtés, kit földi ember valaha is látott. És annak utána sorra szemügyre vette testének részeit, és magasztalta haját, melyet színaranynak vélt, homlokát, orrát és száját, nyakát és karjait, különösképpen pedig keblét, mely még alig domborodott; és parasztból hirtelen a szépségnek ítélőbírájává emelkedvén, fölöttébb kívánkozott látni szemét, mely mélységes álomban

elnehezülten zárva volt, és hogy csak láthassa, már-már felébresztette a leányt. De mivel sokkalta szebbnek látta, mint mindama nőket, kiket eladdig látott, gondolkodóba esett, ha vajon nem istennő-e, s mégiscsak volt annyi esze, mellyel megítélhette, hogy isteni személyek nagyobb tiszteletre méltók a földieknél, s ennek okáért türtőztette magát, és várakozott, mígnem az magától felébred. És ámbár túlságosan hosszúnak érezte a várakozást, a szokatlan gyönyörűség oly igen lenyűgözte, hogy nem tudott elmozdulni onnét. Történt tehát, hogy a leány, kinek neve Efigenia volt, nagy idő múltán felébredt, mégpedig előbb, mint bármelyik cselédje, és fölemelte fejét, és kinyitotta szemét; s mikor maga előtt látta Cimonét, botjára támaszkodva, fölöttébb elálmélkodott és mondá:

- Cimone, mit keresel itt az erdőben ím ez órán?

(Cimonét mind deli termetéről, mind faragatlanságáról, mind pedig atyjának nemessége és gazdagsága révén a szigeten szinte mindenki ismerte.)

Az ifjú semmit nem felelt Efigenia szavaira, de mikor látta, hogy szemét kinyitotta, mereven rábámult, és úgy érezte, hogy abból oly édesség árad, mely soha nem érzett gyönyörűséggel tölti el. A leány ennek láttára kezdett attól tartani, hogy ez a merev bámészkodás még majd olyasvalamire ösztökéli annak paraszti otrombaságát, hogy abból magára szégyen háramolhat, miért is szólította cselédeit, fölkelt, és mondotta néki:

- Cimone, Isten áldjon.

Felelte erre Cimone:

- Én veled megyek.

És ámbátor a leány még mindig félt, s ezért nem fogadta el kíséretét, mégis csak akkor tudott megszabadulni tőle, mikor az már egészen a házáig elkísérte; innen pedig Cimone atyjának házába ment, s kijelentette, hogy semmi áron nem megy vissza többé a birtokra. Bármily kellemetlen volt ez atyjának és övéinek, mégis belenyugodtak otthonmaradásába, mivel meg akarták tudni, mi ok késztette arra, hogy eddigi életmódját megváltoztassa. Minekutána tehát Cimone szívébe, melybe eleddig semminemű tanítás nem tudott behatolni, Efigenia szépsége által behatolt Ámornak nyílvesszeje, hamar idő múltán elméje egyre jobban kibontakozván, csodálatba ejtette atyját és övéit s mindenki mást, ki csak ismerte. És mindenekelőtt megkérte atyját, hogy járassa őt olyan ruhákban s minden egyéb ékességekben, mint ahogy testvérei jártak, mit is atyja nagy örömmel megtett. Annak utána pedig derék ifjakkal társalkodván, eltanulta tőlük a viselkedésnek mindama módjait, melyek nemes urakhoz s különösképpen szerelmes ifjakhoz illenek, s mindenek igen nagy csodálkozására hamar idő múltán nem csupán a betűvetést tanulta meg, hanem egyike vált belőle a legműveltebb embereknek; annak utána pedig (mivel mindennek oka Efigenia iránt való szerelme volt) nem csupán durva és parasztos hangját váltotta illendő városiasra, hanem mesteri módon megtanult énekelni és muzsikálni, és a lovaglásban s mind a tengeri, mind a szárazföldi hadviselésben fölöttébb ügyes és vitéz emberré vált. Egy szó, mint száz (hogy ne soroljam fel apróra minden jelességét), négy esztendő sem telt el ama nap óta, hogy szerelembe esett, és máris a legkedvesebb, legszeretetreméltóbb ifjúvá fejlődött, és semmi jelességben nem volt hozzája fogható ifjú Ciprus szigetén.

Nos tehát, bájos hölgyeim, mit gondoljunk Cimone felől? Bizonyára azt, hogy ama kiváló jelességeket, melyekkel az ég ez ifjúnak nemes lelkét megáldotta, az irigy szerencse erős kötelékekkel lenyűgözte, és elzárta szívének valamely rejtett zugába, melyeket is Ámor sorra letépett és összetört, mivelhogy ő a sorsnál is hatalmasabb, és mint a szunnyadó tehetségek ébresztője, azokat a szörnyű homálynak sötétjéből maga erejével fölhozta a ragyogó világosságra, nyilván megmutatván, mely mindennemű helyekről kiszabadítja a néki hódoló

lelkeket, s hová vezéreli őket sugaraival. Ámbár Cimone, Efigenia iránt való szerelmében, ifjú szerelmesek gyakori szokása szerint bizonyos dolgokban túlságba tévedt, mégis Aristippo meggondolván, hogy Ámor változtatta birkából emberré, nem csupán türelmesen békén hagyta, hanem még biztatta is, hogy szerelméért mindenben maga kedve szerint cselekedjék. De Cimone, ki nem engedte, hogy Galesónak nevezzék, visszaemlékezvén, hogy Efigenia is e néven hívta őt, tisztes végre akarván juttatni szándokát, többször is kérőket küldött Cipseóhoz, Efigenia atyjához, hogy adja hozzá a leányt feleségül, de Cipseo mindannyiszor azt felelte, hogy ő már odaígérte a leányt bizonyos Pasimunda nevezetű rodoszi nemes ifjúnak, és esze ágában sincs megszegnie néki adott szavát. Mikor pedig Efigenia menyegzőjének ideje elérkezett, és jövendőbeli férje érte küldött, Cimone ekképpen szólott magában: „Most itt az ideje megmutatnom, ó, Efigenia, mennyire szeretlek. Általad lettem emberré, és ha megnyerhetlek, bizonyosra veszem, hogy boldogabb leszek akármely Istennél: és bizony vagy megnyerlek, vagy meghalok.” És ekképpen töprenkedvén nagy titokban összeszedett néhány nemes ifjút, kik barátai voltak, és titokban fölszereltetett egy hajót mindennel, mi a tengeri csatához szükséges, és tengerre szállott, várakozván ama hajóra, melynek Efigeniát férjéhez kellett vinnie Rodoszba. Efigenia pedig, miután atyja pompásan megvendégelte férjének barátait, tengerre szállott, s akkor Rodosznak fordították a hajó orrát, és útnak indultak. Cimone, ki semmit nem aludt, másnap rajtuk ütött hajójával, és a hajó orráról nagy hangon átkiáltott azokhoz, kik Efigenia hajóján voltak:

- Megálljatok, vonjátok be a vitorlákat, vagy pedig legyetek készen, hogy erőt veszünk rajtatok, és a tengerbe süllyesztünk.

Cimone ellenfelei a fedélzeten fegyvert fogtak, és készülődtek a védekezésre, miért is Cimone, minekutána így beszélt, felkapott egy vascsáklyát, áthajította a rodosziak hajójának farára, s miközben azok nagy sebességgel eloldalogni igyekeztek, hajójukat roppant erővel odahúzta a maga hajójához, és egy szál egymaga átugrott a rodosziak hajójára, vadul, mint az oroszlán, mintha csak semmibe venné őket, mind ahányan vannak; és mivel Ámor sarkantyúzta, csodálatos dühvel ellenségeire vetette magát, tőrrel kezében, és jobbra-balra szurkálván levágta őket, mint holmi birkákat. Ennek láttára a rodosziak földre vetették fegyvereiket, és szinte egy értelemmel megadták magukat. Mondotta akkor nekik Cimone:

- Ifjú uraim, nem a zsákmány sóvárgása, nem is az irántatok való gyűlölet indított arra, hogy Ciprusból felkerekedjem, és nyílt tengeren fegyveres kézzel reátok támadjak. Az, mi engem erre indított, a legnagyobb boldogság számomra, ha ugyan megnyerem; nektek pedig nem nagy dolog szépszerével átengednetek nekem; ez pedig Efigenia, kit a világon mindennél jobban szeretek, de mivel atyjától barátságos-békés szerrel nem tudtam megkapni őt, Ámor arra kényszerített, hogy ellenségetek gyanánt fegyverrel szerezzem meg; mivel pedig az akarok lenni számára, minek a ti barátotok, Pasimunda volt kiszemelve, adjátok őt nekem, és menjetek Isten hírével.

Az ifjak, kiket inkább az erőszak, mint a magok nagylelkűsége indított erre, sírván átadták Efigeniát Cimonénak. Ez pedig, mikor látta, hogy a leány sír, szólott ekképpen:

- Nemes hölgy, ne légy kicsinyhitű, én vagyok a te Cimonéd, és kitartó szerelemmel sokkalta jobban megérdemeltelek, mint Pasimunda az eljegyzéssel.

Cimone tehát (minekutána a leányt áthozatta a maga hajójára s a rodosziaknak semmi egyéb kincséhez nem nyúlt) visszatért bajtársaihoz, és a rodosziakat útjokra bocsájtotta. Cimone tehát, ki határtalanul boldog volt, hogy e drága zsákmányt megszerezte, minekutána kevés időt annak szentelt, hogy a siránkozó leányt megvigasztalja, bajtársaival együtt olyképpen határozott, hogy egyelőre nem szabad visszatérniök Ciprusba; miért is valamennyiök egyértelmű

vélekedése szerint Kréta irányába fordították a hajónak orrát (mivel úgy hitték, hogy ottan valamennyien, kiváltképpen pedig Cimone s velük együtt Efigenia, régibb és újabb rokonságok és számos barátaik révén biztonságban lesznek). Ám a sors, mely meglehetősen könnyűszerrel kezére juttatta Cimonénak a hölgyet, nem volt állhatatos, és hirtelen szomorú és keserves sírásra fordította a szerelmes ifjúnak kimondhatatlan vigasságát. Még négy óra sem telt el azóta, hogy Cimone a rodosziakat útjokra bocsájtotta, midőn leszállt az éjszaka, melytől Cimone soha még nem élvezett gyönyörűségeket várt; s egyszerre csak tomboló dühös orkán kerekedett, mely az égboltot fellegekkel, a tengert pedig pusztító viharokkal töltötte be; miért is senki nem tudhatta, mit kellene tennie, merre kellene menniök, de még a fedélzeten sem volt senkinek maradása, hogy valamely szolgálatot végezzen. Mondanom sem kell, mely igen elbúslakodott ezen Cimone. Úgy érezte: az istenek csupán azért teljesítették óhajtását, hogy annál keservesebb kínnal elveszejtsék, holott annak előtte ugyan keveset törődött a halállal. Ugyancsak nekibúsultak bajtársai is, de mindenekfölött bánkódott Efigenia, ki keservesen zokogott, s minden hullámcsapásra megreszketett, és zokogván keményen átkozta Cimone szerelmét, és káromolta annak vakmerőségét, mondván, hogy eme szörnyű vihar bizonyára semmi másért nem támadott, csupán azért, mert az istenek nem engedik meg, hogy Cimone, ki őt akaratjok ellenére kívánta feleségül, élvezhesse vakmerő vágyának teljesülését, hanem azt akarják, hogy előbb lássa meg a leány halálát, annak utána pedig maga is nyomban halállal elvesszen.

Efféle s még keservesebb jajveszékelés közben Rodosz szigetének szomszédságába vetődtek, miközben a hajósok nem tudták, mitévők legyenek, mivel a vihar óráról órára nagyobb erőre kapott, ők pedig nem tudták, nem is sejtették, merre sodródtak; mivel pedig nem ismerték meg, hogy ez Rodosz szigete, minden igyekezetökkel abban fáradoztak, hogy ha csak lehet, partra vergődjenek, s megmentsék életöket. Ebben pedig a szerencse kedvezett nekik, s valamely kicsiny tengeröbölbe vezérelte őket, hová kevéssel annak előtte befutottak hajójukkal ama rodosziak is, kiket Cimone útjokra engedett. Nem is vették észre előbb, hogy Rodosz szigetére vetődtek, csak akkor, amikor a hajnal pirkadott, és némi világosságot derített az égboltozaton. Akkor látták, hogy talán nyíllövésnyire vannak ama hajótól, melyet előtte való napon útjára engedtek; eme dolgon Cimone fölöttébb megháborodott, s félt, hogy az történik vele, ami csakugyan történt; parancsolta tehát, hogy minden erejöket megfeszítvén, igyekezzenek kijutni onnét, annak utána pedig vesse őket a sors bárhová, mivel sehol sem lennének oly kínos helyzetben, mint épp itten. Megfeszítették tehát minden erejöket, hogy onnan kijussanak, de hiába; hatalmas ellenszél dühöngött, s nemhogy kijuthattak volna a kicsiny öbölből, hanem akár tetszett nékik, akár nem, a vihar a partra vetette őket. Midőn pedig a partra felfutottak, a rodoszi hajósok hajójukról leszállván megismerték őket. Azok közül pedig egyik nyomban elfutott a szomszéd faluba, hová a rodoszi nemes urak mentek, s megjelentette nekik, hogy Cimonét Efigeniával együtt véletlenül ide vetette a vihar hajóján, éppen úgy, mint jómagukat. Azok ennek hallatára fölöttébb megörvendeztek, maguk mellé vettek számos falubéli parasztot, és a tengerpartra siettek; és Cimonét, ki övéivel együtt partra szállott, s abban mesterkedett, hogy valamely közeli erdőbe meneküljön, Efigeniával és mind a többiekkel együtt elfogták, és a faluba vitték.

És akkor nagy csapat fegyveres ember kíséretében kijött oda a városból Lisimaco, ki abban az esztendőben Rodosznak legfőbb bírája volt, és Cimonét valamennyi bajtársaival egyetemben börtönre vetette, mivelhogy Pasimunda, ki eme dolognak hírét vette, ennek miatta panaszt emelt Rodosz szigetének tanácsánál. Ekképpen veszítette el Efigeniáját a szerencsétlen és szerelmes Cimone, alighogy megnyerte, és anélkül, hogy egyebet kapott volna tőle néhány csóknál. Efigéniát számos rodoszi nemes hölgy vette gondjaiba, és vigasztalta rész szerint elfogatásán érzett bánata, rész szerint a viharos tengeren szenvedett hányattatása miatt; és eme

hölgyeknél maradt mind a menyegzőjére megszabott napig. Cimonénak és bajtársainak, mivel előző napon visszaadták szabadságukat, a rodosziak elengedték a halálbüntetést, melyre Pasimunda mindenáron ítéltetni kívánta őket, és életök fogytáiglan tartó börtönre ítéltettek; a börtönben pedig mint képzelhető, fájdalomban sínylődtek, és reménytelenül, hogy valaha még boldog nap virrad reájok. Pasimunda pedig minden erejével sürgette a készülődést a menyegzőre, de a sors, mintha csak megbánta volna ama csapást, mellyel Cimonét oly hirtelenül sújtotta, megmenekülése okából újabb fordulatot hozott.

Volt Pasimundának egy öccse, korban ugyan fiatalabb nála, jelességben azonban méltó párja, kinek neve volt Ormisda. Ez már rég ideje abban fáradozott, hogy feleségül nyerje ama városnak bizonyos szép és előkelő leányát, kinek neve Cassandra volt, kit is Lisimaco forrón szeretett; de házassága különb-különbféle okok miatt több ízben is füstbe ment. Nos, mikor Pasimunda meggondolta, hogy menyegzőjét nagy pompával kell megülnie, legjobbnak vélte, ha nyélbe üthetné, hogy Ormisda ugyanaz napon tartsa menyegzőjét, hogy ne terhelje még egyszer a költség és az ünnepség; miért is Cassandra szüleivel újból tárgyalásokat kezdett, és ezeket sikerre is vitte, és öccsével egyetértésben elhatározták, hogy Ormisda ugyanaz napon veszi feleségül Cassandrát, melyen Pasimunda menyegzőjét tartja Efigeniával. Mikor Lisimaco ennek hírét vette, fölöttébb megszomorodott, mivel látta, hogy reménysége elveszett, holott abban bizakodott, hogy ha Ormisda nem veszi el a leányt, akkor ő bizonyosan megkapja. De okos ember lévén, bánatát magába rejtette, és törte a fejét, miképpen akadályozhatná meg, hogy ez megtörténjék; de semmi egyéb módját nem látta, mint azt, hogy elrabolja a leányt. Ezt pedig könnyűnek gondolta ama hivatalánál fogva, melyet viselt, de sokkal becstelenebbnek is vélte, mint ha nem viselte volna ama hivatalt; mégis hosszas fontolgatás után a szerelem könnyen legyőzte a becsületét, és elhatározta, hogy akármi történik is, elrabolja Cassandrát. És midőn arra gondolt, kit vegyen maga mellé társul ennek véghezvitelében, s miképpen hajtsa végre a dolgot, eszébe jutott Cimone, kit bajtársaival egyetemben börtönében tartott, s úgy gondolta, hogy Cimonénál jobb és hűségesebb társra eme dologban szert nem tehet. Miért is a következő éjszakán nagy titokban felhozatta őt szobájába, s ekképpen adta fel neki a szót:

- Cimone, valamint az istenek jóságos és nagylelkű adományozói az emberek javainak, akképpen nagy ügyességgel próbára vetik azoknak virtusát, s kiket minden sorsokban szilárdnak és állhatatosnak látnak, azokat a legmagasabb jutalmakra méltóknak ítélik, mint mindenkinél derekabb embereket. Ők a te virtusodnak csalhatatlanabb bizonyságát kívánták, mint aminőt mutathattál volna atyád házának négy fala között, kinek mérhetetlen gazdagságát ismerem; és mindenekelőtt a szerelemnek egyes ösztökéjével, mint hallottam, bárgyú állatból emberré nemesítettek; annak utána kemény sorscsapásokkal, mostan pedig gyötrelmes börtönnel próbát kívánnak tenni, vajon most másképpen érezel-e, mint akkor, midőn rövidke ideig élvezted meghódított zsákmányodat. Ha pedig ugyanazonképpen érezel, akkor soha oly örömet nem adtak néked, mint aminővel most készülnek megajándékozni; ezt pedig értésedre adni kívánom, hogy megfogyatkozott erőidet visszaszerezzed, és újból bátorságra kapj. Pasimunda, ki oly igen örvendett balsorsodon, és oly buzgón szorgalmazta kivégeztetésedet, hanyatt-homlok siet megtartani menyegzőjét a te Efigeniáddal, hogy e réven élvezze a zsákmányt, melyet a szerencse jókedvében előbb néked adott, annak utána pedig haragjában hirtelen elvett tőled. Magamról tudom, hogy ez bizonyosan mennyire fáj neked, ha oly szerelmes vagy, mint hiszem, mivelhogy az öccse, Ormisda, éppily méltatlanságot akar elkövetni ellenem Cassandra miatt, kit a világon mindennél jobban szeretek. És úgy látom, hogy a sors semminémű utat-módot nem hagyott számunkra, hogy eme roppant méltatlanságot és csapást elkerüljük, hahogy szívünk és karunk virtusával, karddal a kézben utat vágunk magunknak, hogy megszöktessük kedveseinket, te immár másodszor a tiédet, én pedig az

enyémet először; miért is ha szíved gondja, nem akarom mondani, hogy szabadságod, mely kedvesed nélkül ugyan keveset ér neked, hanem kedvesed visszaszerzése, hát akkor ezt az istenek kezeidbe adták, hahogy velem tartasz vállalkozásomban.

Eme szavak egészen eloszlatták Cimone csüggedését, és nem sokat tétovázott a felelettel, hanem szólott:

- Lisimaco, sem vitézebb, sem hívebb bajtársat nálam nem találsz e vállalkozásra, ha ugyan elérem vele azt, miről beszélsz, s ezért legjobb belátásod szerint mondd csak, mit kell tennem, és majd meglátod, mely csodálatos bátorsággal elvégzem azt.

Felelte erre Lisimaco:

- Mához három napra költöznek az új asszonyok férjük házába; oda tehát mi, te magad fegyveres bajtársaival, s magam is néhány megbízható emberemmel estefelé behatolunk, az asszonyokat a vendégsereg közepéből elraboljuk, s elvisszük valamely hajóra, melyet titokban fölszereltettem; közben pedig mindenkit levágunk, ki ellenszegülni merészel.

Cimonénak tetszett ez a terv, s mind a megszabott ideig csendben várakozott börtönében. Hogy pedig a menyegző napja elérkezett, fényes és nagyszerű volt a lakodalom, s a két testvér házának minden zugát betöltötte a hangos vidámság. Lisimaco, minekutána minden szükséges dolgot előkészített, Cimonét és bajtársait s hasonlatosképpen maga barátait, kik valamennyien fegyvert viseltek ruhájok alatt, előbb áradó szavakkal lelkesítette tervének végrehajtására, s mikor az időt elérkezettnek látta, három csapatra osztotta őket, és ezek közül az elsőt nagy óvatosan leküldötte a kikötőbe, hogy senki meg ne akadályozhassa a hajóra szállást, mikor arra kerül a sor, a másik kettővel pedig Pasimunda házához vonult, s egyiket a kapuban hagyta, hogy senki őket be ne zárhassa s távozásukat meg ne gátolhassa, a harmadik csapattal pedig, Cimonéval együtt, felment a lépcsőn. Midőn pedig abba a terembe értek, melyben az új asszonyok számos más hölgyekkel egyetemben, már asztalnál ültek az ünnepi lakomán, előrenyomultak, földre döntötték az asztalokat, ki-ki fogta maga kedvesét, általadta bajtársainak karjaiba, és parancsolták, hogy nyomban vigyék őket a készen várakozó hajóra. Az új asszonyok jajveszékelni és sikoltozni kezdtek, s hasonlatosképpen a többi hölgyek és a szolgák is, és hamarosan az egész házat felverte a lárma és a jajveszékelés. De Cimone és Lisimaco és bajtársaik kardot rántottak, miközben semmi ellenállásra nem leltek, mivel mindenki utat nyitott nekik, s eljutottak a lépcsőig; és amint azon lefelé haladtak, szembe jött velök Pasimunda, ki a lármára furkósbottal kezében kirohant, akkor Cimone nagy vitézül fejen sújtotta, és fejét kettészelte. Pasimunda pedig holtan rogyott lábai elébe. A szerencsétlen Ormisdát, ki bátyjának segítségére sietett, Cimone ugyancsak egy csapással megölte; s még néhány más férfit, kik hozzájok akartak férkőzni, Lisimaco és Cimone bajtársai megsebesítettek és visszavertek. Akkor pedig távoztak a vérben úszó házból, melyet fölvert a lárma, a sírás és a jajveszékelés; és akadálytalanul, zárt rendben, zsákmányukkal együtt eljutottak a hajóhoz, melyre is föltették a hölgyeket, s magok is felszállottak minden bajtársaikkal egyetemben; és miközben már a part megtelt fegyveres hadinéppel, mely a hölgyek megszabadítására jött, ők vízbe merítették az evezőket, és ujjongván nekivágtak útjoknak.

És megérkezvén Krétába, ottan számos barátaik és rokonaik örömmel fogadták őket; annak utána feleségül vették a hölgyeket, nagy lakodalmat csaptak, s boldogan élvezték zsákmányukat. Ciprusban és Rodoszban sokáig nagy volt a forrongás és a lázongás eme cselekedetük miatt. Végezetül mindkét helyen közbenjártak barátaik és rokonaik, és kieszközölték, hogy rövid számkivetés után Cimone Efigeniával megtérhetett Ciprusba, és hasonlatosképpen Lisimaco Cassandrával visszatérhetett Rodoszba, s annak utána mind a ketten még nagy időn által vidáman és boldogan éltek szülőföldjükön feleségökkel.

MÁSODIK NOVELLA

Costanza szereti Martuccio Gomitót, s mikor hírét veszi, hogy az ifjú meghalt, kétségbeesésében egyedül csónakba száll, melyet a szél Susába sodor; kedvesét Tuniszban életben leli, felfedi magát előtte, s mivel az bizonyos tanácsaiért nagy becsületben vagyon a királynál, feleségül veszi a leányt, s véle együtt gazdagon megtér Lipari szigetére

Mikor a Királynő látta, hogy Pamfilo bevégezte novelláját, előbb szépen megdicsérte azt, annak utána pedig parancsolta Emiliának, hogy folytassa a sort maga is egy novellával; ez pedig így fogott szóba:

- Mindenkinek méltán örvendenie kell oly eseteken, melyekben ki-ki óhajtása szerint megnyeri jutalmát; mivel pedig a szerelem inkább örömet, mint hosszantartó megpróbáltatást érdemel, sokkalta szívesebben engedelmeskedem a Királynő parancsának, mint előbbi novellámban a Királyénak, midőn a most megszabott tárgyban kell beszélnem.

Tudnotok kell tehát, kedves hölgyeim, hogy Szicília szomszédságában van egy Lipari nevezetű kicsiny sziget, melyen még nem is nagy ideje élt egy Costanza nevezetű gyönyörűséges leányzó, ama sziget egyik legelőkelőbb családjának sarjadéka. Eme leányzóba pedig beleszeretett bizonyos Martuccio Gomito nevezetű, kedves, udvarias és mesterségében igen derék ifjú, ugyancsak a szigetre való. Hasonlatosképpen a leány is lángra gyúlt iránta, és csak akkor érezte magát boldognak, ha az ifjút láthatta. Mivel pedig Martuccio feleségül kívánta a leányt, megkérette atyjától; az pedig felelte, hogy nem adhatja hozzá, mivel szegény ember. Martuccio ennek hallatára felháborodott, hogy szegénysége okából kosarat kapott, s némely barátaival és rokonaival megesküdött, hogy soha többé vissza nem tér Lipariba, ha nem gazdagon. És eltávozván onnét kalózkodni kezdett a berberek országának partjain, s mindenkit kirabolt, ki gyengébb volt nála; ezen foglalatosságában pedig fölöttébb kedvezett neki a sors, de ő nem tudott mértéket tartani szerencséjében; nem érte be azzal, hogy maga és cimborái hamar idő múltán dúsgazdag emberekké váltak, s mivel mérhetetlen gazdagságra áhítoztak, történt, hogy bizonyos szaracén hajók, cimboráival együtt hosszas védekezés után elfogták és kirabolták, s legtöbbjüket a szaracénok lemészárolták; minek utána pedig hajójukat elsüllyesztették, őt magát Tuniszban börtönre vetették, hol is nagy ínségben raboskodott. Lipariba pedig nem egy, nem is két, hanem számos és különb-különbféle emberek útján híre jött, hogy mindazok, kik a hajón voltak, Martuccióval egyetemben a tengerbe fúltak.

A leány, ki mérhetetlenül búslakodott Martuccio eltávozásán, mikor meghallotta, hogy a többiekkel az is életét vesztette, sokáig zokogott, s annak utána feltette magában, hogy elemészti magát; de mivel nem volt bátorsága erőszakos halállal véget vetni életének, elhatározta, hogy más kényszerűséggel idézi magára a halált; tehát valamely éjszaka titokban kiosont atyjának házából, és lement a kikötőbe, hol is véletlenül a többi hajóktól távolabb halászbárkát lelt, és észrevette, hogy azon még ott az árboc és a vitorla és az evezők (mivelhogy gazdái éppen akkor szállottak ki belőle). Erre tehát nyomban fölszállott, s valamennyire kievezett a tengerre, és mivel némiképpen értett a hajós mesterséghez, mint általában eme szigetnek asszonyai mind, kifeszítette a vitorlát, eldobta az evezőket és a kormányrudat, és a szélnek kényére bízta magát; mert úgy gondolta, hogy a szél bizonyosan vagy felfordítja a könnyű és kormánytalan bárkát, vagy valamely sziklához vágja és pozdorjává töri, ő pedig, még ha akarna, akkor sem tudna megmenekülni, hanem okvetlenül

vízbe fulladna. És köpönyegébe burkolván fejét, sírva lefeküdt a bárka fenekére. De egészen másképp történt, mint ahogy gondolta; mivel ama szél, mely hányta-vetette, északi szél volt, s méghozzá meglehetősen gyenge, a tenger pedig alig mozdult, és csöndesen vitte a bárkát; tehát amaz éjszakára következő napon, melyen tengerre szállott, estefelé jó száz mérföldnyire Tunisz felett, bizonyos Susa nevezetű város tőszomszédságában partra vetette. A leány egyáltalán nem vette észre, hogy nem a tengeren van, hanem szárazföldön, mivelhogy semmi ok miatt nem emelte fel és nem is akarta felemelni fektében a fejét. Véletlenül akkor, midőn a bárka felfutott a partra, volt a tengerparton valamely szegény asszony, ki összeszedte a halászoknak a napra teregetett hálóit; ez tehát a bárka láttán elcsodálkozott, hogyan engedhették partra futni azt kifeszített vitorlákkal; és abban a hiszemben, hogy elaludtak abban a halászok, odament a csónakhoz, de nem látott benne mást, mint eme leányt, ki mélyen aludt; akkor többször is szólongatta, s végezetül felébresztette, s mikor ruházatáról megismerte, hogy keresztény, olaszra fordította a szót, és megkérdezte, hogyan történhetett, hogy ezen a csónakon ily magányosan ide vetődött. A leány az olasz beszéd hallatára megijedt, hogy talán valamely ellenkező szél visszasodorta Lipariba; nyomban fölkelt tehát, körülnézett, de nem ismerte meg a vidéket, s hogy szárazföldön látta magát, kérdezte a jóasszonyt, vajon hol van? Felelte neki a jóasszony:

- Leányom, Susa mellett vagy, a berberek országában.

A leány ennek hallatára elbúslakodott, hogy Isten nem küldötte érte a halált; félt a szégyentől, s nem tudván, mitévő legyen, leült ottan a csónakja mellett és sírva fakadt. Ennek láttára megesett rajta szíve a jóasszonynak, és addig-addig kérlelte, mígnem bement vele kunyhójába; ottan pedig addig-addig kedveskedett neki, mígnem a leány elmondotta, hogyan jutott oda; mivel pedig ebből az asszony megtudta, hogy a leány még aznap nem evett, megkínálta maga száraz kenyerével, kevés hallal és vízzel, és addig-addig istenkedett, mígnem a leány evett valamicskét. Annak utána Costanza megkérdezte a jóasszonyt: kicsoda, hogy olaszul beszélt; erre az elmondotta, hogy Trapaniból való, neve pedig Carapresa, és itten cselédjük bizonyos keresztény halászoknak. A Carapresa (vagyis „Jófogás") szó hallatára a leány, bármennyire bánatos volt is, bár maga sem tudta, mi indította erre, magában véve is jó jelnek tartotta, hogy e nevet hallotta, és reménykedni kezdett, bár maga sem tudta, miben, és némiképpen oszladozott halálra-vágyakozása; és bár nem fedte fel, kicsoda és honnét való, esdekelve kérte a jóasszonyt, hogy az Isten szerelméért könyörüljön fiatalságán s adjon néki valamely tanácsot, melynek segítségével elkerülheti, hogy gyalázat essék rajta. Carapresa a leány szavainak hallatára, mivel jószívű asszony volt, otthagyta azt kunyhójában, maga pedig nagy sebbel-lobbal összeszedte a hálókat, visszament a leányhoz, tetőtől talpig bebugyolálta köpenyébe, annak utána pedig magával vitte Susába, s odaérkezvén, szólott hozzá ekképpen:

- Costanza, elviszlek valamely igen derék szaracénnek házába, kinek ügyes-bajos dolgaiban gyakorta szoktam szolgálatot tenni; koros asszony ez és könyörületes szívű; én, tőlem telhetőleg néki ajánllak, és bizonyosra veszem, hogy szívesen fogad, és leánya gyanánt bánik majd veled; te pedig mellette éldegélvén, igyekezzél tőled telhetőleg szolgálatjára lenni, és megnyerni kegyességét, mindaddig, mígnem Isten jobb sorsot küld reád.

És úgy cselekedett, miként mondotta. A hölgy, ki már koros asszony volt, meghallgatván az asszonyt, szemébe nézett a leánynak, és sírva fakadt, és megölelvén homlokon csókolta, annak utána pedig kézen fogva házába vezette, melyben némely más asszonyokkal együtt, férfinép nélkül lakott; az asszonyok pedig különb-különbféle kézi munkákat végeztek, selyemből, pálmalevélből, bőrből mindennémű tárgyakat készítettek. Kevés napok múltán ezekből a leány megtanult egyet-mást, s amazokkal dolgozgatott; a hölgynek s a többi asszonyoknak pedig oly igen megnyerte hajlandóságát és szeretetét, hogy csoda; és azoknak oktatásából

hamar idő múltán nyelvöket is megtanulta. Miközben tehát a leány Susában éldegélt, és otthon már elveszett és halott gyanánt elsiratták, történt, hogy Granadában valamely előkelő családbéli és nagyhatalmas ifjú Tunisz királyságára jusst támasztott, roppant sereget gyűjtött, és haddal indult Tunisz királya ellen, ki ez időben bizonyos Marjabdela nevezetű volt, hogy elűzze trónjáról. Mikor eme dolognak híre eljutott a börtönbe, Martuccio Gomito fülébe, ki fölöttébb jól értette a berberek nyelvét, és meghallotta, hogy Tunisz királya minden erejét megfeszíti a védekezésre, monda egyiknek azok közül, kik őt és bajtársait őrizetben tartották:

- Ha szólhatnék a királlyal, bizony megemberelném magamat, s olyan tanácsot adnék neki, hogy megnyerné a háborút.

A porkoláb elmondotta eme szavakat hadnagyának, az pedig nyomban megjelentette a királynak. Miért is a király parancsolta, hogy Martucciót hozzák elébe; megkérdeztetvén pedig, mi volt ama tanács, az ekképpen felelt:

- Felséges Uram, ha a régebbi időben, mikor itt a te országodban jártam, jól figyeltem meg, miképpen intézed csatáidat, akkor úgy vélem, hogy inkább az íjászokkal vívod meg a harcot, mint a többiekkel; éppen ezért, ha módját lehetne ejteni, hogy ellenséged íjászainak nem volna elegendő nyílvesszejük, a tieid pedig bővében volnának, én azt hiszem, hogy megnyernéd a csatát.

Mondá erre a király:

- Az már igaz, hogy ha ezt ki lehetne módolni, biztosan megszerezném a győzelmet.

Mondotta erre Martuccio:

- Felséges Uram, ha akarod, bizony ki lehet módolni, mégpedig halljad, hogyan. Vonass íjászaidnak kézíjára sokkalta vékonyabb húrokat, mint aminők mindközönségesen használatban vannak; annak utána pedig készíttess oly nyílvesszőket, melyeknek bemetszése nem illik rá másra, ha nem e vékony húrokra; mindezt pedig nagy titokban műveltessed, hogy ellenséged ne szerezzen róla tudomást, különben ő is kimódolja. Annak pedig, mit mondottam, ím ez az oka: minekutána ellenséged íjászai kilőtték nyilaikat, és vitézeid is a magukét, jól tudod, hogy ellenségeid a csata folyamán kényteleníttetnek fölszedni ama nyilakat, melyeket vitézeid kilőttek, viszont a mieink is kényteleníttetnek fölszedni az övéiket; de az ellenség nem használhatja majd ama nyilakat, melyeket a mieink kilőttek, mivelhogy keskeny bemetszésük nem illik rá a vastag húrokra, viszont a te vitézeid ellenkezőképpen járnak majd az ellenség nyilaival, mivel a vékony húrra pompásan ráillik a széles bemetszésű nyíl: és ekképpen vitézeid bővében lesznek a nyilaknak, az ellenség pedig nagyon szűkében.

A királynak, ki okos ember volt, tetszett Martuccio tanácsa, és mind egészében megfogadta azt, és annak révén meg is nyerte a csatát; miért is Martuccio különösképpen kegyelmébe jutott, s egyúttal nagy rangot és gazdagságot nyert. Ím ez esetnek pedig országszerte híre futott, és eljutott Costanza fülébe is, hogy Martuccio Gomito, kit már nagy ideje halottnak hitt, életben vagyon; miért is iránta való szerelme, mely már-már hűlni kezdett szívében, hirtelen lángra gyúlt, és magasabbra csapott, és felszította halott reményeit. Annak okáért tövéről hegyére feltárta minden hányattatását a jószívű hölgy előtt, kinél lakott, és mondotta néki, hogy Tuniszba kívánna menni, hogy szemét megelégítse abban, mire a fülébe jutott hírek révén oly igen vágyakozik. A hölgy igen javallotta eme kívánságát, s miként ha anyja lett volna, hajóra szállt s Tuniszba ment vele, hol is Costanzával együtt valamely rokonának házában tisztes fogadtatásban volt részök. Mivel pedig Carapresa is velök jött, elküldötte őt megtudakolni, vajon mit hallani Martuccio felől; minekutána pedig ez megtudta, és a leánynak megjelentette, hogy életben vagyon, a nemes hölgy maga kívánta tudomására adni Martucció-

nak, hogy vele együtt ide érkezett az ő Costanzája; és egy napon elment Martuccióhoz, és monda néki:

- Martuccio, házamban megszállott egyik szolgád, ki Lipariból érkezett, és titokban szólani kíván veled; mivel pedig nem akartam másra bízni a dolgot, mint ő kívánta, magam jöttem el megjelenteni néked.

Martuccio köszönetet mondott néki, és nyomában megindult annak háza felé. Mikor a leány megpillantotta őt, örömében szinte szörnyethalt, és nem bírván türtőztetni magát, azon nyomban tárt karokkal nyakába borult és megölelte, és elszenvedett gyötrelmein érzett fájdalmában s jelenvaló örömében egy szó nem jött ki torkán, hanem csöndeskén megeredtek könnyei. Martuccio, amint a leányt megpillantotta, kicsinyég elálmélkodván visszahökkent, annak utána sóhajtván szólott:

- Ó, Costanzám, hát élsz? Nagy ideje már hallottam, hogy elvesztél, otthon pedig mit sem tudnak felőled.

És ekképpen szólván, érzékeny könnyhullajtás közben megölelte és megcsókolta. Costanza elmesélte neki minden hányattatását és ama szívességet, mellyel a nemes hölgy, kinél lakott, elhalmozta. Martuccio hosszas beszélgetés után elvált tőle, s elment urához-királyához, és mindent elmondott neki, vagyis a maga és a leány kalandjait, és hozzátette, hogy engedelmével szándoka volna mi törvényeink szerint feleségül venni őt. A király álmélkodott eme dolgokon, maga elébe hívatta a leányt, s minekutána tőle is hallotta, hogy minden akképpen történt, mint Martuccio elmesélte, szólott hozzá imigyen:

- Te bizony jól megérdemelted őt férjedül.

És pompás és becses ajándékokat hozatott, s egy részöket a leánynak adta, más részöket Martucciónak, és megengedte nekik, hogy egymással úgy cselekedjenek, mint mindegyiknek kedvére vagyon. Martuccio nagy tisztelettel övezte a nemes hölgyet, kinél Costanza lakott, megköszönte néki, mit a leányért tett, és elhalmozta rangjához illendő ajándékokkal; s minekutána Istennek ajánlotta, miközben Costanzának bőségesen hullottak könnyei, elbúcsúzott tőle; s akkor a király engedelmével hajóra szálltak, és Carapresával egyetemben kedvező széllel visszatértek Lipariba, hol kimondhatatlanul nagy volt az ujjongás. Ottan pedig Martuccio feleségül vette a leányt, fényes és pompás lakodalmat csapott, s annak utána békességben és nyugalomban még nagy ideig élvezték szerelmöket.

HARMADIK NOVELLA

Pietro Boccamazza megszökik Agnolellával, rablók akadnak útjokba; a leány valamely erdőbe menekül, s annak utána egy kastélyba viszik; Pietrót elfogják, de megmenekül a rablók kezéből, s némi hányattatások után eljut amaz kastélyba, melyben Agnolella van; feleségül veszi őt, s véle együtt megtér Rómába

Senki sem volt a társaságban, ki ne magasztalta volna Emilia novelláját; mikor pedig a Királynő észrevette, hogy vége van, Elisához fordult, s parancsolta, hogy folytassa a sort. Ki is készséges engedelmességgel ekképpen fogott szóba:

- Eszembe jut, szeretetre méltó hölgyeim, két ügyefogyott fiatal teremtés gonosz éjszakája; de mivel erre számos boldog napok következtek, s ekképpen hozzáillik kitűzött tárgyunkhoz, kedvem vagyon történetöket elmesélni.

Rómában, mely valamikor feje volt a világnak, valamiképpen mostan csak farka, nem rég ideje még élt bizonyos Pietro Boccamazza nevezetű ifjú, előkelő római család sarjadéka; ki is beleszeretett bizonyos Agnolella nevezetű szépséges és kedves leányzóba, Gigliuozzo Saullo nevezetű közrendű, de Rómában igen kedvelt embernek leányába. És iránta való szerelmében oly ügyesen intézte dolgát, hogy a leány is éppen úgy kezdte megszeretni őt, mint ahogy ő szerette a leányt. Pietrót sarkantyúzta forró szerelme, s mivel úgy érezte, hogy nem bírja tovább elviselni a mardosó kínt, mellyel az utána sóvárgás gyötörte, feleségül kérte a leányt. Midőn hozzátartozói erről tudomást szereztek, mind ráförmedtek, és szándokáért keményen korholták; másfelől megüzenték Gigliuozzo Saullónak, hogy semmiképpen ne hallgassa meg Pietro kérését, mivel ha ezt megteszi, soha többé nem tekintik barátjuknak avagy rokonuknak.

Pietro látván, hogy bezárult előtte amaz egyetlen út, melyen hiedelme szerint céljához eljuthatott, fájdalmába majdnem belehalt; és hahogy Gigliuozzo beleegyezett volna, feleségül vette volna a leányt, hiába ellenkeztek volna mind rokonai; így azonban fejébe vette, hogy ha a leány is javallja, mégiscsak megvalósítja szándokát; mikor pedig valamely hírvivőjétől megtudta, hogy a leány csakugyan javallja, megegyezett vele, hogy megszöknek Rómából. Minekutána pedig erre mindent előkészített, egy napon hajnalban felserkentek, s akkor Pietro a leánnyal együtt lóra szállt, és megindultak Anagni felé, hol is Pietrónak bizonyos barátai voltak, kikben fölöttébb bizakodott; és ekképpen ügetvén féltek, hogy üldözőbe veszik őket, s ezért nem volt idejök megtartani nászukat, hanem szerelemről beszélgetvén, hébe-hóba csókot váltottak.

Nos, történt, hogy mivel Pietro nemigen ismerte az utat, midőn körülbelül nyolc mérföldnyire voltak Rómától, balra tértek, holott jobbra kellett volna térniök. S alig ügettek még két mérföldet, midőn valamely kastély közelébe jutottak, amelyből, alighogy ők feltűntek, nyomban tizenkét zsoldos vonult ki; s mikor már meglehetősen közel jutottak hozzájok, a leány észrevette őket, s elkiáltotta magát:

- Pietro, meneküljünk, mivel megtámadnak bennünket.

És minden erejéből valamely hatalmas erdő irányába fordította paripáját, és megfogódzkodván a nyeregkápában, sarkantyúit oly erővel belevágta a lovába, hogy az a fájdalmas szúrásra nekiiramodott, és bevágtatott vele az erdőbe. Pietro, ki inkább a leány arcát nézegette, mint az utat, nem vette észre oly gyorsan a zsoldosokat, mint a leány; s miközben még nem látta őket,

és kémlelte, hogy merről jönnek, azok rajtaütöttek, elfogták és leszállították lováról, és megkérdezték a nevét, mit is ő megmondott; s akkor azok tanácsot tartottak, és ekképpen szólottak:

- Ez ellenségeinknek a barátja; mi egyebet tehetünk hát vele, mint hogy elvesszük ruháit és paripáját, őt magát pedig az Orsinik csúfjára felkötjük itten valamelyik tölgyfára.

Mivel pedig ím ez tanácsot valamennyien javallottak, parancsolták Pietrónak, hogy levetkőzzék. Az pedig vetkőzés közben kitalálta, mi lesz a sorsa; s akkor hirtelen történt, hogy jó huszonöt főnyi zsoldoscsapat ütött rajtok ordítozván:

- Halál reátok, halál reátok!

Akkor ezek meglepetésükben otthagyták Pietrót, s védekezéshez láttak; de látván, hogy jóval kevesebben vannak, mint a támadók, menekülésre fogták a dolgot, amazok pedig üldözőbe vették őket. Mikor ezt Pietro látta, hirtelen összekapkodta holmiját, és felpattant lovára, és lóhalálában menekült azon az úton, melyen a leányt menekülni látta. De mivel sem utat, sem ösvényt nem látott az erdőben, sem lópaták nyomára nem bukkant, mikor most látta, hogy biztonságban van, és kisiklott azoknak kezéből, kik elfogták, s amazokéból is, kik ezeken rajtok ütöttek, kimondhatatlan fájdalom fogta el, hogy kedvesét nem találja, és sírva fakadt, és ide-oda járt-kelt az erdőben, és szólítgatta a leányt, de senki nem felelt szavára, ő pedig nem mert visszamenni, ha pedig előre megy, nem tudta, hová lyukad ki; másfelől pedig féltette a maga és kedvese életét a vadállatoktól, melyek az erdőben szoktak tanyázni, s már-már úgy rémlett neki, hogy a leányt medve vagy farkas marcangolja.

Tehát ez a szerencsétlen Pietro egész napon által kóborolt az erdőben, kiáltozván és szólítgatván a leányt, s mikor azt hitte, hogy előre megy, visszafelé ment; és a kiáltozás, a sírás, a rettegés és a hosszas koplalás úgy elgyötörte, hogy egy tapodtat sem bírt tovább menni. S mikor látta, hogy rászakadt az éjszaka, s okosabbat tenni nem tudott, meglátott egy hatalmas tölgyet, leszállt lováról, melyet a fához kötött, s annak utána, hogy éjszaka idején a vadállatok szét ne marcangolják, felmászott a tölgyfára; kevés idő múltán felkelt a hold, s egészen világos lett az éjszaka; Pietro pedig nem mert elaludni, hogy le ne essék (de még ha kényelmesebb helyzetben lett volna is, kedvese miatt érzett fájdalma, s érette való aggodalma úgysem engedte volna elaludni); miért is sóhajtozván és siránkozván és balsorsát átkozván magában virrasztott. A leány, mint fentebb mondottuk, menekülése közben nem tudta, merre vegye útját, a lova vitte csak úgy találomra, s oly mélyen bejutott az erdőbe, hogy már nem láthatta ama helyet, hol belépett; miért is szakasztott úgy, mint Pietro, egész napját ácsorgásban, ügetésben, sírásban, kiáltozásban és balsorsán való bánkódásban töltötte a vadon erdőben. Végül, mikor látta, hogy Pietro nem jön, és már beesteledett, rátért valamely gyalogösvényre, melyen előrelovagolt; s minekutána több mint két mérföldet ügetett már, messziről megpillantott egy kunyhót, s amily gyorsan csak a lábai bírták, odasietett, s ottan valamely jóságos agg embert lelt feleségével, ki ugyancsak öreg asszony volt. Mikor ezek megpillantották a magányos leányt, szólottak hozzá ekképpen:

- Leányom, mit keresel itt egymagadban ez órában ím ez környéken?

A leány sírva felelte, hogy az erdőben elszakadt társától, s megkérdezte őket, messzire van-e még Anagni, mire a jóember ekképpen felelt:

- Leányom, ez az út nem visz Anagniba, odáig még több mint tizenkét mérföld.

Mondotta akkor a leány:

- Hát van-e itt valamely ház, hol szállást nyerhetnék?

Felelte neki a jóember:

- Itt bizony sehol nincs olyan közel, hogy még napszállat előtt odaérhetnél.

Kérdezte akkor a leány:

- Hát adnátok-e szállást ma éjszakára Istennek nevében, mivelhogy máshová nem mehetek?

Felelte a jóember:

- Leányom, nagy örömünkre leszen, ha nálunk maradsz ma éjszakára; de figyelmeztetnünk kell, hogy ezen a környéken éjjel és nappal barátaink és ellenségeink rablócsapatai járnak, és gyakorta nagy veszedelmet és kárt okoznak nekünk; s ha szerencsétlenségünkre valamelyik idevetődik, míg te itten vagy, s meglátják szépségedet és fiatalságodat, és valami veszedelmet vagy gyalázatot hoznak reád, bizony, mi nem segíthetünk rajtad. Ezt meg akarjuk neked mondani, hogy ha netalán ilyesmi megesik, nekünk szemrehányást ne tégy.

A leány, bár az agg ember szavai megrémítették, látván, hogy az idő későre jár, szólott ekképpen:

- Ha Isten úgy akarja, megment titeket is s engem is eme csapástól, mely ha rám szakad is, még mindig kisebb baj, ha emberek meggyötörnek, mintha az erdőben széttépnek a vadállatok.

És ekképpen szólván leszállt lováról, bement a szegény ember házába, és ott megosztotta velök szegényes vacsorájokat, annak utána pedig azon ruhástul lefeküdt velök együtt azoknak hitvány ágyára; és egész éjszaka szünet nélkül sóhajtozott és siránkozott a maga és Pietro balsorsán, mivelhogy már semmi jó reménysége nem volt felőle. Mikor pedig nappalodni kezdett, a leány nagy csapat ember hangos lábdobogását hallotta; miért is felkelt, kiment a nagy udvarba, mely a kis kunyhó mögött volt, s annak egyik szögletében szénaboglyát pillantván meg, odament és elbújt abban, hogy ha ez a népség idejön, egyhamar ne akadjon reá. És alighogy elbújt, midőn a nagy csapat zsivány máris odaért a házikó ajtajához, és kinyitván azt, amint beléptek, ott látták a leány felnyergelt paripáját, s megkérdezték, ki van itt. A jóember, hogy a leányt nem látta, ekképpen felelt:

- Nincs itt más rajtunk kívül; ez a paripa pedig elszabadult valakitől, és tegnap este ide tévedt, mi pedig beeresztettük a házba, hogy fel ne falják a farkasok.

- Hát akkor jó lesz nekünk - szólott a banda kapitánya -, mivelhogy úgy sincs gazdája.

Elszéledtek aztán valamennyien a kicsiny házban, némelyek az udvarba mentek, és lerakták lándzsáikat és pajzsaikat, s akkor történt, hogy egyikök egyéb mulatság hiányában belevágta, lándzsáját a szénaboglyába, és csak az Isten őrizte, hogy meg nem ölte a leányt rejtekében, vagy az el nem árulta magát, mivelhogy a lándzsa bal melléig szaladt, olyannyira, hogy annak hegye felszakította ruháját, miért is a leány már-már hangosan felsikoltott, mivel félt, hogy megsebesült; de eszébe jutott, hol van, hát megemberelte magát, és csendben maradt. A zsiványok, egyik itt, másik ott, megsütötték kecskéiket s egyéb húsukat, ettek és ittak, s annak utána dolgukra mentek, és magokkal vitték a leánynak paripáját. És mikor már messzire voltak, a jóember megkérdezte a feleségét:

- Mi történt vendégünkkel, ama leánnyal, ki tegnap este betért hozzánk, mivelhogy nem láttam őt, mióta felkeltünk?

A jóasszony felelte, hogy nem tudja, és keresésére indult. Mikor a leány megneszelte, hogy a zsiványok odábbálltak, kibújt a szénaboglyából: ezen pedig a jóember nagyon megörült, látván, hogy nem jutott azoknak kezére, s mivel már virradt, monda a leánynak:

- Most, hogy mindjárt megvirrad, ha akarod, elkísérhetünk egy bizonyos kastélyba, mely öt mérföldnyire van innét, hol is biztonságban leszel; csakhogy gyalog kell ám jönnöd, mivelhogy a zsivány népség, mely most távozott innét, elvitte paripádat.

A leány belenyugodott ebbe, és Isten nevében kérte, hogy vezessék el a kastélyba; miért is felkerekedtek, és fél kilenc óra tájban odaérkeztek. A kastély valamely Orsinié volt, kinek neve volt Liello di Campo di Fiore, s véletlenül éppen otthon volt a felesége, áldott lelkű és jámbor asszony; ki is mikor meglátta a leányt, nyomban megismerte és örömmel fogadta, és apróra tudni kívánta, hogyan került ide. A leány mindent elmesélt neki. Az asszony, ki hasonlatosképpen Pietrót is ismerte, mint férje urának barátját, igen elbúslakodott annak balsorsán, és hallván, hol fogták el, bizonyosra vette, hogy megölték. Monda tehát a leánynak:

- Mivel nem tudod, mi lett Pietróból, itt maradsz nálam mindaddig, mígnem módját ejthetem, hogy biztonságban Rómába küldjelek.

Pietro, ki véghetetlen bánatában ott gubbasztott a tölgyfán, az első álom idején látta, hogy legalább húsz farkas csődül oda, melyek is ahogy megpillantották a paripát, nyomban köréje sereglettek. A paripa megérezte őket, felkapta fejét, elszakította a kötőféket, és menekülni próbált; de mivel azok közrefogták, és mozdulni sem tudott, jó darab ideig fogaival és patáival védekezett; végezetül a farkasok leterítették, megfojtották, hirtelen szétmarcangolták, és valamennyien nekiestek és felfalták, semmit meg nem hagyván belőle, mint csontjait, és annak utána odábbálltak. Miért is Pietro, ki úgy érezte, hogy e paripa pajtása és segítőtársa volt hányattatásában, fölöttébb megrémült, és szentül úgy hitte, hogy soha többé ebből az erdőből ki nem kerül. És virradat táján, mikor már majdnem megvette az Isten hidege a fán, minthogy szakadatlanul kémlelődött körös-körül, talán egy mérföldnyi messzeségben hatalmas tüzet pillantott meg maga előtt; miért is alighogy kivilágosodott, nagy rettegés közben leszállott a tölgyfáról, és megindult a tűz irányában, s addig ment, mígnem odáig érkezett; a tűz körül pedig pásztorok üldögéltek falatozván és szórakozván, kik is őt könyörületes szívvel magok közé fogadták. És minekutána evett és fölmelegedett, elmesélte nékik balsorsát és hogy hogyan került ide egyedül, s megkérdezte őket, ha van-e ezen a tájon valami nyaraló vagy kastély, hová elmehetne.

A pásztorok azt felelték, hogy talán három mérföldnyire innét van Liello di Campo di Fiore kastélya, melyben is éppen otthon vagyon felesége; ennek Pietro igen megörült, s kérte őket, hogy valamelyikök kísérje el a kastélyba, mit is ketten készségesen megcselekedtek. Mikor Pietro odaérkezett, és ottan néhány ismerősét lelte, mindjárt intézkedni akart, hogy megin-duljanak az erdőbe a leány keresésére, midőn az asszony hívatta őt, s akkor nyomban hozzája ment; s mikor ott látta vele Agnolellát, kimondhatatlan boldogság áradt el benne. Emésztette a vágy, hogy ölelésére siessen, de letett szándokáról, mivel szégyellette magát a hölgy előtt. És bár ő is nagyon boldog volt, a leány boldogsága egy cseppet sem volt kisebb. A nemes hölgy nagy szívességgel és örömmel fogadta, s minekutána végighallgatta kalandjait, keményen megfeddette azért, mit övéinek akarata ellenére cselekedni szándékozott. De mikor látta, hogy keményen állja emez szándokát, mely a leánynak is kedve szerint vagyon, szólott:

- Mit töröm magamat? Ezek szeretik egymást, ismerik egymást, mindegyik egyenlőképpen barátja férjem uramnak, kívánságok pedig tisztes; s azt hiszem, Isten is így akarja, mivelhogy az egyiket megmentette az akasztófától, másikat a lándzsadöféstől, mindkettőt pedig az erdei vadállatoktól: legyen hát kedvök szerint.

És hozzájok fordulván mondá:

- Ha elhatározott szándékotok, hogy összeházasodtok, én is javallom; legyen meg hát, s tartsuk meg itt a lakodalmat Liello költségén, rokonaitokkal pedig majd én megbékítelek.

Pietro kimondhatatlanul boldog volt, Agnolella még boldogabb; megtartották hát ottan a menyegzőt és a nemes hölgy fényes lakodalmat csapott, már amennyire a hegyek között módjában volt, és ők ottan nagy gyönyörűséggel élvezték szerelmök első zsengéit. Kevés napok múltán a hölgy velök együtt lóra szállt, s erős kísérettel visszatértek Rómába; és ámbár Pietro hozzátartozói igen fel voltak háborodva annak csínye miatt, a hölgy mégis megbékéltette őket; Pietro pedig Agnolellájával nagy nyugalomban és gyönyörűségben élt mind késő öregségökig.

NEGYEDIK NOVELLA

Lizio da Valbona úr ott lepi leányánál Ricciardo Manardit;
akkor ez feleségül veszi a leányt, annak atyjával pedig megbékél

Mikor Elisa befejezte s végighallgatta társnőinek dicséreteit, melyekkel novelláját elhalmozták, parancsolta a Királynő Filostratónak, hogy mondja el a maga novelláját; ki is mosolyogván ekképpen fogott szóba:

- Közületek annyian és annyiszor illettek engem szemrehányásokkal, hogy komor tárgyat szabtam elbeszéléseinknek, és ezzel megríkattalak benneteket, hogy most kötelességemnek tartom olyasmit elmondani, amivel kissé megnevettetlek, hogy némiképpen felüdítselek ama szomorúság után; annak okáért rövidke novellámban el akarom mesélni nektek egy szerelem történetét, mely szerencsés véget ért, s néhány sóhajon és rövidke rettegésen és szégyenkezésen kívül semmi egyéb szomorúság nem keveredett belé.

Tehát nem nagy ideje még, élt Romagnában valamely derék és jó erkölcsű lovag, bizonyos Lizio da Valbona, kinek madonna Giacomina nevezetű feleségétől élete alkonyán leánya született, ki idővel az egész környék legszebb és legkedvesebb leányává serdült; és apja és anyja, mivel egyetlen gyermekök maradt, végtelenül szerette és dédelgette, és szöges gonddal őrizte, és abban reménykedett, hogy valamely előkelő család sarjához adja majd feleségül. Nos, sűrűn járogatott Lizio házába, és sokat időzött nála egy szép szál csinos ifjú, a Manardi da Brettinoro családból való Ricciardo, s ettől csakúgy nem féltette Lizio s a felesége a leányt, mintha tulajdon fiok lett volna. Ez pedig egyszer s másszor látván a gyönyörű és bájos és dicséretes erkölcsű és viselkedésű eladó leányt, határtalanul megszerette, és nagy igyekezettel rejtekben tartotta szerelmét. Hogy pedig a leány ezt mégis észrevette, egyáltalán nem ütközött meg rajta, hanem maga is viszonozni kezdte annak szerelmét; emiatt pedig Ricciardo végtelenül boldog volt. És bár nemegyszer kívánkozott vele néhány szót váltani, félelmében mindig hallgatott; mégis egy ízben megemberelte magát, és szólott hozzá ekképpen:

- Caterina, kérlek, ne engedd, hogy elsorvadjak a szerelem miatt.

Felelte a leány azon nyomban:

- Adná Isten: bár inkább te ne engednéd, hogy én elsorvadjak.

Ez a válasz fölöttébb megnövelte Ricciardo örömét és bátorságát, miért is mondá a leánynak:

- Rajtam soha nem fog múlni, hogy kedvedre tegyek, csak rajtad múlik módot találnod életed és életem megmentésére.

Felelte akkor a leány:

- Ricciardo, látod, mennyire őriznek engem, s ennélfogva el sem tudom képzelni, hogyan jöhetnél el hozzám; de ha tudsz valamit, amit megtehetnék anélkül, hogy szégyent vonnék a fejemre, csak mondd meg, s én megteszem.

Ricciardo, ki már sokat gondolkozott ezen, tüstént ekképpen felelt:

- Édes Caterinám, én csak egy módját látom a dolognak, tudniillik, ha kint alszol vagy kijöhetsz az erkélyre, mely atyádnak kertjére nyílik; ha pedig én tudom, hogy ott töltöd az éjszakát, mindenáron igyekszem majd feljutni hozzád, bár az erkély igen magas.

Felelte néki Caterina:

- Ha van bátorságod felmászni oda, akkor azt hiszem, sikerül kimesterkednem, hogy ottan aludjam.

Ricciardo azt felelte, hogy bizony van bátorsága. És ekképpen szólván egyetlenegyszer futtában megcsókolták egymást és elváltak. Másnap, mivel épp május vége felé jártak, a leány panaszkodni kezdett anyjának, hogy a múlt éjszakán semmit nem tudott aludni a roppant forróság miatt. Szólott az anyja:

- Ugyan, leányom, már hogy lett volna forróság? Sőt egyáltalán nem is volt meleg.

Felelte néki Caterina:

- Anyám, így kellett volna mondanod: „Vélekedésem szerint", akkor talán igazad volna; meg kellene gondolnod, hogy a leányok mennyivel hevülékenyebbek, mint a koros asszonyok.

Szólott akkor az asszony:

- Igazad van, leányom; de én nem kormányozhatom a meleget és hideget tetszésem szerint, amint talán te szeretnéd. Az időjárást úgy kell elviselni, amint az esztendő szakai hozzák; talán ma éjszaka hűvösebb lesz, s jobban fogsz aludni.

- Bár adná az Isten - felelte Caterina -, de nyár felé haladván, nemigen szoktak az éjszakák hűvösebbek lenni.

Szólott tehát az asszony:

- Hát mit akarsz, hogy cselekedjem?

Felelte Caterina:

- Ha atyám és te beleegyeztek, szívesen megvetném ágyamat kint az erkélyen, mely az ő szobájának szomszédságában vagyon a kertje fölött, és ottan aludnám, és hallgatnám a fülemüle csattogását, és mivel hűvösebb helyen lennék, sokkalta jobban érezném magamat, mint a te szobádban.

Mondotta akkor az anyja:

- Hát csak nyugodj meg, leányom; majd beszélek atyáddal, s az ő akaratja szerint cselekszünk.

Mikor Lizio uram meghallotta a dolgot feleségétől, mivelhogy öreg ember volt már, s ezért talán kissé nyakas, szólott ekképpen:

- Miféle fülemüle csattogása mellett akar ez aludni? Majd én megtanítom elaludni a tücskök cirpelése mellett is.

Mikor Caterina ezt megtudta, inkább mérgében, mint a forróság miatt, a következő éjszakán nemcsak maga nem aludt, hanem anyját sem hagyta aludni, és panaszkodott, mily nagy a forróság. Ennek hallatára az anyja másnap bement Lizióhoz, és monda neki:

- Férjemuram, te nemigen szereted ezt a leányt; mit árt neked, ha kint alszik azon az erkélyen? Egész éjszaka hánykolódott a forróság miatt; aztán meg mit csodálkozol azon, hogy örömét leli a fülemüle csattogásában, hiszen még kislány. A kislányok pedig szeretik az olyan dolgokat, mik hozzájok hasonlatosak.

Lizio uram ennek hallatára szólott:

- Hát jó, állíttass neki oda akkora ágyat, amekkora csak elfér, és kárpittal függönyöztesd le körös-körül, és aludjék ottan, és hallgassa kedvére a fülemüle csattogását.

Mikor a leány ezt megtudta, tüstént ágyat készíttetett ottan; s mikor estére kelvén aludni kellett térnie, addig várakozott, mígnem megpillantotta Ricciardót, s megadta neki a megbeszélt jelet, melyből az megértette, mit kell cselekednie. Lizio, amint hallotta, hogy a leány lefeküdt, bezárta amaz ajtót, mely szobájából az erkélyre nyílt, s maga is aludni tért. Ricciardo, mikor észrevette, hogy körös-körül minden elcsöndesedett, lajtorján felmászott egy falra, onnan pedig felkapaszkodott egy másik falnak a párkányára, és miközben a lezuhanás veszedelme fenyegette, nagy kínos-keservesen feljutott az erkélyre, hol is nagy csendben, de kimondhatatlan örömmel fogadta a leány; és minekutána összevissza csókolták egymást, együtt lefeküdtek, s mind az egész éjszakán által elhalmozták egymást gyönyörűséges élvezetekkel, újra meg újra csattogásra késztetvén a fülemülét. Mivel pedig az éjszakák rövidek voltak, az élvezet pedig hosszú-hosszú, hamarosan virradni kezdett, holott nem is gondoltak rá; s mivel a forróságban és a csintalankodásban felhevültek, be sem takaróztak, hanem elszunnyadtak, miközben Caterina jobb karjával átölelte Ricciardo nyakát, bal kezével pedig megfogta azt a micsodát, melyet a hölgyek különösképpen férfiak előtt fölöttébb szégyenkeznek nevén nevezni. Ekképpen aludván mint a bunda, felvirradt a nap, és Lizio úr felkelt, s mivel eszébe jutott, hogy leánya az erkélyen alszik, halkan megnyitotta az ajtót és szólott: „Hát lássuk csak, hogyan aludt ma éjszaka Caterina a fülemüle csattogása mellett.” És kiment, halkan félrevonta a kárpitot, mely az ágyat elfüggönyözte, s akkor látta meztelenül és takaró nélkül összeölelkezvén aludni Ricciardót és a leányt a fentebb mondott módon; mivel pedig Ricciardót határozottan megismerte, visszament, lesietett felesége szobájába, és szólította őt, mondván:

- Frissen kelj fel, asszony, és gyere megnézni, miért kívánkozott oly igen leányod a fülemülére, melyet is megfogott, s most a kezében tart.

Felelte az asszony:

- Hogyan lehetséges az?

Mondotta Lizio:

- Mindjárt meglátod, csak gyere gyorsan.

Az asszony magára kapkodta ruháit, s lábujjhegyen megindult Lizio nyomában, s mindketten megérkeztek az ágyhoz, és mikor felemelték a kárpitot, nyilván láthatta madonna Giacomina, miképpen fogta meg és tartja kezében a fülemülét, melynek csattogására oly igen áhítozott. Az asszony eszébe vette, hogy Ricciardo csúful megcsalta, miért is kiáltozni akart, hogy lepocskondiázza: de Lizio szólott hozzá ekképpen:

- Asszony, ha szeretsz, meg se mukkanj, mivelhogy valóban, ha megfogta a madarat, legyen is az övé. Ricciardo nemes ember s gazdag ifjú; az ő révén csak tisztes rokonságba keveredhetünk; ha szépszerével akar innét elmenni, mindenekelőtt el kell jegyeznie a leányt; akkor majd megtudja, hogy nem idegen kalitkába dugta a fülemüléjét, hanem a magáéba.

Az asszony megnyugodott ebben, mivel látta, hogy férje nem háborodott fel az eseten, és meggondolván, hogy leányának jó éjszakája volt és jól aludt, és a fülemülét is megfogta, hát hallgatott. Kisvártatva eme beszélgetésük után Ricciardo felébredt, s látván, hogy már fényes nappal vagyon, halálra rémült; felébresztette Caterinát, és szólott hozzá ekképpen:

- Jaj, lelkem, mitévők legyünk, mivelhogy ránk virradt a nappal, és engem itten kapott?

Alighogy ezt mondta, ott termett Lizio, és félrevonván a kárpitot, felelte:

- Majd csak teszünk valamit.

Midőn Ricciardo őt meglátta, úgy érezte, mintha kitépték volna szívét a melléből, és felült az ágyban és szólott:

- Uram, kegyelmezz, az Isten szerelmére. Belátom, hogy hitszegő és gonosz ember vagyok, és rászolgáltam a halálra, s azért tégy velem, amit akarsz; de kérlek, hogy ha lehet, kegyelmezz életemnek, ne ölj meg.

Felelte erre Lizio:

- Ricciardo, nem ezt érdemeltem hozzád való szeretetemért és benned vetett bizakodásomért; mindazonáltal, ha már így van és fiatalságod ily nagy bűnre csábított, hogy megmentsd magadat a haláltól, engemet pedig a gyalázattól, jegyezd el törvényes hitvesedül Caterinát, hogy miként ma éjjel a tiéd volt, mind élete fogytáig a tiéd legyen, és ekképpen megnyerheted bocsánatomat s magad életét; de ha nem akarsz ekképpen cselekedni, ajánld Istennek lelkedet.

Miközben így beszélt, Caterina elengedte a fülemülét, és betakarózván, keserves sírásra fakadt, és kérte atyját, bocsásson meg Ricciardónak; másfelől pedig kérte Ricciardót, hogy tegye meg, mit Lizio úr kíván, hogy biztonságban és még sokáig élvezhessenek ilyen éjszakákat. De nem volt szükség sok könyörgésre; mivelhogy rész szerint az elkövetett bűn miatt érzett szégyenkezés, valamint a készség annak jóvátételére, rész szerint pedig a rettegés a haláltól és a menekülés vágya, s mindenekfelett a forró szerelem és a sóvárgás, hogy megnyerje szerelme tárgyát, arra indította Ricciardót, hogy önként és késedelem nélkül kijelentse, miképpen hajlandó megtenni azt, mit Lizio úr kíván. Miért is Lizio egy tapodtat nem mozdulván onnét, elkérte madonna Giacomina egyik gyűrűjét, s az ő jelenlétükben Ricciardo szándokához híven hitveséül eljegyezte Caterinát. Minekutána pedig ez megtörtént, Lizio és felesége elmentek onnét, mondván:

- Most már pihenjetek, mivelhogy erre bizonyosan nagyobb szükségtek vagyon, mint arra, hogy felkeljetek.

Eltávoztak tehát, és a fiatalok megölelték egymást, s mivel az éjszaka csak hat mérföldet tettek meg, felkelés előtt még hozzácsaptak kettőt, s ezzel bevégezték első napi útjokat. Annak utána felkeltek, és Ricciardo rendre megbeszélt mindent Lizio úrral, és kevés napok múltán barátaik és rokonaik jelenlétében illendő módon még egyszer feleségül vette a leányt, és nagy ünnepséggel házába vitte, s pompás és nagyszerű lakodalmat csapott; annak utána pedig még nagy ideig békességben és vigasságban madarászott vele fülemülére, nappal és éjjel kénye-kedve szerint.

ÖTÖDIK NOVELLA

Guidotto da Cremona leánykáját Giacomino da Pavia gondjaira bízza s meghal; a leányt Faenzában Giannole di Severino és Minghino di Mingole szereti; összeverekednek miatta, de akkor kiderül, hogy a leány Giannole húga, mire Minghinóhoz adják feleségül

A fülemüle novellájának hallatára mind a hölgyek annyit kacagtak, hogy kacagásuk még akkor sem szűnt, mikor Filostrato már befejezte az elbeszélést. De minekutána még kissé nevetgéltek, szólott a Királynő:

- Annyi bizonyos, hogy ha tegnap megszomorítottál is bennünket, ma oly igen megcsiklandoztál, hogy senkinek sincs oka panaszkodni rád.

És Neifiléhez intézvén szavait, parancsolta, hogy mondja el novelláját. Ki is vidáman ekképpen fogott szóba:

- Mivelhogy Filostrato elbeszélésével Romagnába vezetett bennünket, nékem is kedvem vagyon kissé kirándulni oda novellámban.

Elmondom tehát, hogy élt egykoron Fano városában két lombardiai ember, kik közül egyiknek neve volt Guidotto da Cremona, másiké Giacomino da Pavia, mindkettő immár koros ember, kik szinte egész ifjúságukat fegyverforgatásban és katonáskodásban töltötték. Midőn pedig Guidotto a végét járta, és nem volt fia, sem barátja, avagy rokona, kiben inkább megbízott volna, mint Giacominóban: egyetlen leánykáját - ki talán tízesztendős volt - és minden vagyonát annak gondjaira bízta, s minekutána minden dolgába beavatta őt, meghalt.

Történt ezen időkben, hogy Faenza városa, mely nagy időn által szenvedte a háborút és a balsors csapásait, némiképpen nyugodtabb állapotba jutott, s akkor kinek-kinek szívesen megengedték, hogy visszatérjen, ha ki visszatérni kívánt; miért is Giacomino, ki régebben lakott már ottan, s igen kedvére volt az ott-tartózkodás, minden vagyonával egyetemben visszatért oda, s magával hozta a leánykát, kit Guidotto reáhagyott, s kit ő tulajdon leánya gyanánt szeretett és gondozott. Ez pedig növekedvén oly gyönyörű leánnyá serdült, hogy nem volt hozzája fogható az egész városban; s amilyen volt szépsége, olyan volt erkölcse és tisztessége is.

Miért is különb-különb ifjak kezdették környékezni, de valamennyinél inkább két szemrevaló és egyenlőképpen derék ifjú szerette, oly forrón, hogy féltékenységökben kezdték mérhetetlenül meggyűlölni egymást; egyiknek neve volt Giannole di Severino, másiknak pedig Minghino di Mingole. Mindegyik szívesen feleségül vette volna a leányt, ki már tizenöt esztendős volt, ha hozzátartozóik megengedték volna; de látván, hogy tisztes úton-módon nem érhetik el céljokat, mindegyik igyekezett olyképpen megszerezni őt magának, ahogyan tudta.

Volt Giacomino házában egy koros szolgáló s egy Crivello nevezetű szolga, mulatságos és fölöttébb nyájas ember; ezzel Giannole igen megbarátkozott, s mikor alkalmatosnak vélte az időt, felfedte előtte szerelmét, és kérte, hogy legyen segítségére vágyának betöltésében, és elhalmozta dús ígéretekkel, hahogy ezt megteszi. Felelte erre Crivello:

- Nézd, e dologban én nem tehetek egyebet éretted, mint hogy ha egyszer Giacomino valahova elmegy vacsorára, bebocsájtalak a leányhoz, mivel ha én szólnék nála éretted, meg sem hallgatna. Ha beéred vele, ezt megígérem, és meg is teszem; aztán ha módodban van, cselekedd azt, mit legjobbnak vélsz.

Giannole azt felelte, hogy ennél több nem kell neki, és hát ebben megegyeztek. Másfelől Minghino megbarátkozott a szolgálóval, és annyira jutott vele, hogy az több ízben is vitt tőle üzenetet a leánynak, kiben is már-már szerelem ébredt az ifjú iránt; ezenfelül megígérte neki a cseléd, hogy bejuttatja a leányhoz, mihelyt Giacomino valamely okból este elmegy hazulról. Történt tehát, hogy nem nagy időre e megbeszélések után Giacomino, Crivello mesterkedésére, elment valamely barátjához vacsorára; az pedig megjelentette ezt Giannolénak, s megegyezett véle, hogy midőn bizonyos jelet ad, ő majd odajön, és nyitva leli a kaput. Másfelől a cseléd semmit nem tudván erről, megüzente Minghinónak, hogy Giacomino nem vacsorázik otthon, s értésére adta, hogy maradjon a ház közelében, s mikor meglátja a jelet, melyet majd ő ad, jöjjön oda és lépjen be.

Leszállt az este, s a szerelmesek, kik semmit nem tudtak egymás dolgáról, s mindegyik gyanakodott a másikra, néhány fegyveres cimborájokkal odaérkeztek, hogy birtokukba vegyék a leányt. Minghino az embereivel tanyát ütött egyik barátjának házában, mely szomszédos volt a leány házával, hogy ott várja meg a jeladást; Giannole a cimboráival a háztól kissé távolabb foglalt állást. Crivello meg a cseléd, amint Giacomino eltávozott, igyekeztek egymást eltávolítani. Mondá Crivello a cselédnek:

- Miért nem mégy már aludni? Mit ténferegsz itt a házban keresztül-kasul?

A cseléd viszont mondotta:

- Hát te miért nem mégy a gazdádért? Mit lebzselsz itten, holott már megvacsoráztál?

És ekképpen egyik sem tudta a másikat kimozdítani helyéből. Crivello azonban, mikor látta, hogy itt az óra, melyet megbeszélt Giannolével, mondotta magában: „Mit törődöm ezzel itt? Ha nem marad nyugton, könnyen megkaphatja a magáét." Megadta tehát a megbeszélt jelet, kiment ajtót nyitni, s akkor Giannole nyomban odajött, két cimborájával belépett, és a leányt a nagy teremben lelte, hol is megfogta, hogy elvigyék. A leány rúgkapált, és hangosan ordítozott, hasonlatosképpen a szolgáló is. Mikor ezt Minghino meghallotta, nyomban ott termett cimboráival; és látván, hogy a leányt már cipelik kifelé a kapun, kardot rántottak, s valamennyien elordították magokat:

- Halál reátok, árulók! Ebből semmi sem lesz! Micsoda erőszakoskodás ez?

Ahogy ezt mondták, megkezdődött a csetepaté; másfelől a zajra kirohantak a szomszédok fáklyákkal s fegyveresen, és segítségére keltek Minghinónak, szitkozódván a merénylet miatt. Miért is Minghino hosszas viaskodás után elvette a leányt Giannolétól, és visszavitte Giacomino házába. A csetepaté csak akkor ért véget, mikor rajtuk ütöttek a város kapitányának csatlósai, és közülük sokat foglyul ejtettek, és a többiek között elfogták Minghinót és Giannolét és Crivellót, és börtönbe hurcolták őket. Giacomino csak akkor tért haza, mikor már minden elnyugodott, és igen bosszankodott az eseten, de minekutána megtudakolta, hogyan történt, s látta, hogy a leány az egészben ártatlan, némiképpen megnyugodott, és feltette magában, hogy minél előbb férjhez adja a leányt, nehogy efféle eset megismétlődjék. Reggelre kelvén, mindkét ifjú rokonsága hiteles tudomást szerzett arról, ami történt, s látván, hogy az elfogott ifjakra nagy veszedelem származhat belőle, hahogy Giacomino ellenök úgy jár el, amint joga van eljárnia, elmentek hozzá, és nyájas szavakkal kérték, ne vegye oly igen zokon a meggondolatlan ifjak részéről rajta esett méltatlanságot, inkább tekintse ama szeretetet és ragaszkodást, mellyel meggyőződésök szerint irányukban, kik ezt tőle kérik, viseltetik; egyúttal pedig felajánlottak neki önmagok és a bűnös ifjak nevében mindennémű elégtételt, mit csak rajtok venni kíván. Giacomino, ki életében sokat megélt már, és jószívű ember volt, nyomban így felelt:

- Urak, még akkor is, ha nem laknám a ti várostokban, hanem magam szülőföldjén, tartom magamat oly jó barátotoknak, hogy sem ebben, sem más dologban nem cselekedném másként, csak amint kedvetek szerint vagyon; de ezenfelül annál inkább kedvetekben kell járnom, mivel tulajdonképpen magatokon esett bántás; tudniillik ez a leány nem cremonai, nem is páviai, miként talán sokan vélik, hanem faenzai, ámbár sem én, sem ő maga, sem az, ki reám bízta, nem tudjuk mai napiglan sem, kinek leánya; miért is abban, mit kértek, mindent megteszek, amit csak tőlem kívántok.

A nemes urak hallván, hogy a leány faenzai, elcsodálkoztak és köszönetet mondottak Giacominónak jóságos válaszáért, s kérték, hogy ne terheltessék elmondani nekik, hogyan jutott kezébe ez a leány, és honnan tudja, hogy faenzai. Felelte erre Giacomino:

- Guidotto da Cremona bajtársam és barátom volt, és halálos ágyán elmondotta nekem, hogy midőn Frigyes császár elfoglalta ezt a várost, ő maga az általános fosztogatásban behatolt egy házba, melyben rengeteg zsákmányt lelt, de nem volt abban már egy teremtett lélek sem, csak egy kisleányka, kétesztendős, talán valamivel több vagy kevesebb; s mikor felment a lépcsőn, a leányka atyjának szólította: miért is megesett rajta szíve, s mindazzal együtt, mi a házban volt, elhozta a leányt Fanóba, s mikor ottan meghalt, minden vagyonával együtt reám hagyta, és lelkemre kötötte, hogy annak idején adjam férjhez, és adjam véle azt, mi az övé volt; s ámbár a leány eladó sorba került, nem volt alkalmam férjhez adnom őt oly emberhez, ki nékem tetszett volna; pedig szívesen megtenném, hogy afféle eset, mint a tegnap esti, meg ne ismétlődjék.

Volt pedig ottan a többiek között bizonyos Guiglielmino da Medicina nevezetű férfiú, ki amaz esetnél együtt volt Guidottóval, és nagyon jól tudta, kinek a házát fosztotta ki Guidotto; s hogy az illetőt ottan látta a többiek között, odalépett hozzá és mondá neki:

- Bernabuccio, hallod, mit mond Giacomino?

Felelte Bernabuccio:

- Hallom és magam is sokat gondoltam már erre, mivel emlékszem, hogy ama zűrzavarban elvesztettem egyik kisleányomat, ki éppen olyan korú volt, mint Giacomino - mondja.

Szólott erre Guiglielmino:

- Bizonyos, hogy ez az, mivel egy ízben jelen voltam, mikor Guidotto elmondotta, hogy hol fosztogatott, és ráismertem, hogy ez a te házad volt; hát csak erőltesd meg emlékezetedet, vajon ráismernél-e leányodra valami jelről, és vizsgáld meg őt: akkor bizonyosan megismered, hogy a te leányod.

Miért is Bernabuccio gondolkodott, s visszaemlékezett, hogy leányának kereszt alakú forradás van bal füle felett, mely valami daganatból maradt, melyet kevéssel amaz eset előtt felvágatott; tehát semmit nem késlekedett, odalépett Giacominóhoz, ki még közöttük volt, s kérte, vigye magával házába, s mutassa meg néki amaz leányt. Giacomino szívesen magával vitte, és elébe hívatta a leányt. Mikor Bernabuccio meglátta őt, azon nyomban észrevette, hogy szakasztott mása az anyjának, ki még mindig szép asszony volt; de ezzel nem elégedett meg, hanem megkérte Giacominót, engedné meg neki, hogy kissé felemelje a haját bal füle felett; ebbe Giacomino beleegyezett. Bernabuccio tehát odalépett a leányhoz, ki pironkodva ott állt, jobb kezével felemelte haját, s meglátta a keresztet; miből is valóban megismerte, hogy tulajdon leánya, és elérzékenyülve sírva fakadt, s megölelte őt, ámbár a leány húzódozott: annak utána pedig odafordult Giacominóhoz és mondá:

- Testvér, ez az én leányom; az én házam volt az, melyet Guidotto kifosztott, s ezt a leányt a hirtelen rémületben ott felejtette anyja, az én feleségem, s mind mostanáig azt hittük, hogy benne égett a házban, mely ugyanaz napon kigyulladt.

A leány, mikor ezt hallotta, és látta, hogy koros férfiú, hitelt adott szavainak, s bizonyos titokzatos erő sugallatára engedte ölelni magát, s vele együtt maga is elérzékenyülten sírva fakadt. Bernabuccio tüstént elküldött az anyjáért s egyéb rokonaiért és nővéreiért és bátyjaiért, s valamennyinek megmutatta a leányt, és elmondta az esetét, és akkor nagy ujjongás közben ezerszer is megölelték egymást, s minekutána Giacomino beleegyezett, magával vitte a leányt házába. Mikor ennek hírét vette a város kapitánya, ki derék ember volt, és ebből megismerte, hogy Giannole, kit ő börtönben tartott, Bernabuccio fia s a leánynak édes bátyja, elhatározta, hogy kegyelmet ad neki az elkövetett bűnért, s minekutána Bernabucciónál és Giacominónál közbenjárt a dologban, megbékéltette Giannolét Minghinóval, és minden hozzátartozóinak nagy örömére, feleségül adta Minghinóhoz a leányt, kinek neve Agnesa volt, egyúttal pedig szabadon bocsátotta Crivellót és a többieket, kik emez ügybe belekeveredtek. Annak utána Minghino nagy vigassággal pompás és fényes lakodalmat csapott, hazavitte feleségét, s még számos esztendőkön által élt vele békességben és jó szerencsében.

HATODIK NOVELLA

Gian di Procidát ott kapják kedvesénél, kit már annak előtte Frigyes királynak ajándékoztak; akkor oszlophoz kötözik, hogy a leánnyal együtt megégessék; mivel azonban Ruggieri dell'Oria felismeri, megmenekül és feleségül veszi a leányt

Mikor Neifile befejezte novelláját, mely igen tetszett a hölgyeknek; parancsolta a Királynő Pampineának, hogy mondja el a maga novelláját. Ki is tüstént felemelvén sugárzó arcát, ekképpen fogott szóba:

- Bájos hölgyeim, hatalmas a szerelem ereje, és nagy küzdelmekbe és roppant s nem is sejtett veszedelmekbe sodorja a szerelmeseket, miként ama számos példán megismerszik, melyeket ma és a többi napokon itten elbeszéltek. Magam is újabb bizonyságát akarom adni ennek novellámmal, mely egy szerelmes ifjúról szól.

Nem messze Nápolytól van Ischia szigete, melyen valaha élt egy szépséges és kedves leányzó, kinek neve volt Restibuta, valamely Marino Bolgaro nevezetű, ama szigetbéli nemes úrnak leánya, kit a tulajdon életénél is jobban szeretett bizonyos Gianni nevezetű ifjú, ki is az Ischia melletti Procida nevezetű kicsiny szigetről való volt, s viszont a leány is szerette őt. Ez pedig nem csupán nappal járogatott át Procidából Ischiába, hogy lássa a leányt, hanem hahogy nem lelt csónakot, éjjelente gyakorta átúszott Procidából Ischiába, látni, ha már egyebet nem, legalább házának falait.

És miközben ily forrón szerették egymást, történt, hogy a leány valamely nyári napon egy szál egymaga lement a tengerpartra, és szikláról sziklára szökellvén, késével kagylókat feszegetett le a kövekről, s közben eljutott egy sziklák közt rejtett öbölbe, hová az árnyék s az ott csörgedező jéghideg vizű forrás kedvéért hajójukkal behúzódtak bizonyos szicíliai ifjak, kik Nápolyból érkeztek. Mikor ezek látták, mely gyönyörű a leány, és hogy egyedül van, az pedig még nem vette észre őket, elhatározták, hogy elrabolják és magukkal viszik; és elhatározásukat tett követte. Megfogták tehát a leányt, s bár igen sikoltozott, hajójukra vitték, s elmentek vele; és Calabriába érkezvén, meghányták-vetették, kié legyen a leány, s egy szó, mint száz, mindegyik magának kívánta; miért is nem tudván megegyezni egymással, s attól tartván, hogy rossz vége lesz a dolognak, s a leány miatt még meggyűlik a bajuk, megegyeztek abban, hogy ajándékul adják Frigyes szicíliai királynak, ki akkoriban még ifjú ember volt, s nagy kedvét lelte csinos nőszemélyekben; és Palermóba érkezvén, akképpen cselekedtek.

A király, mikor látta, mely szép lány, megörült neki; mivel azonban a leányka betegeskedett, parancsolta, hogy mindaddig, mígnem erőre kap, vigyék valamely gyönyörű kastélyba az egyik kertjében, melynek neve Cuba volt, és ottan legyenek szolgálatjára; és azok ekképpen cselekedtek.

Ischiában nagy volt a felzúdulás a leány elrablása miatt, s leginkább bántotta őket, hogy nem tudták kideríteni, kik rabolták el. De Gianni, kinek több köze volt a leányhoz, mint bárki másnak, nem várt addig, míg Ischiában megtudja ezt, hanem ismervén az irányt, melyben amaz hajó távozott, maga is hajót szerzett, s amily gyorsan csak tudta, végigportyázta az egész tengerpartot a Minerva-foktól egészen a calabriai Scaleáig, s miközben mindenütt kutatta a leányt, Scaleában megtudta, hogy szicíliai hajósok Palermóba vitték.

Gianni tehát lóhalálában oda vitorlázott, és ottan hosszas nyomozás után megtudta, hogy a leányt a királynak ajándékozták, ki is azt a Cuba kertben őrizteti; ezen fölöttébb meghábo-

rodott, és szinte minden reménységét elvesztette, hogy életében még láthatja, vagy hogy éppen visszakaphatja. Mindazonáltal ott tartóztatta a szerelem; visszaküldötte hát a hajót, s látván, hogy senki nem ismeri, maga ott maradt, s gyakorta ott lebzselvén a Cuba táján, egy napon váratlanul megpillantotta egyik ablakban a leányt, s az is őt, miért mindketten igen boldogok voltak. Mikor pedig Gianni látta, hogy a hely elhagyatott, oly közel ment, amennyire csak lehetett, beszélt a leánnyal, s megtudta tőle, hogyan kell intéznie dolgát, ha nyugodtabban kíván beszélgetni vele, s akkor tövéről hegyére megvizsgálta amaz helynek minéműségét és távozott; és megvárta az éjszakát, s mikor annak java része elmúlott, visszament oda, átmászott a falon, melyen még egy harkály sem tudott volna felkapaszkodni, beugrott a kertbe, és lelt abban valamely póznát, azt odatámasztotta egy ablakhoz, melyet a leány megjelölt, s könnyűszerrel felmászott.

A leány meggondolván, hogy úgyis elveszíti tisztességét, melynek őrzése miatt a múltban némiképpen rideg volt az ifjúhoz, úgy vélte, hogy senkinek nem adhatná azt méltóbban, mint éppen neki, és abban a reményben, hogy ráveheti az ifjút: szöktesse meg innét, feltette magában, hogy minden vágyában kedvére leszen; éppen ezért nyitva hagyta ablakát, hogy az ifjú nyomban bejöhessen hozzá.

Mivel tehát Gianni nyitva lelte az ablakot, csöndesen beugrott rajta, s odafeküdt a leány mellé, ki még nem aludt. S minekelőtte még egyébre sor került volna, a leány apróra feltárta előtte szándokát, s esdve kérte, vigye el innét és szöktesse meg. Gianni pedig felelte erre, hogy neki is ez legforróbb kívánsága, és hahogy most eltávozik tőle, mindenképpen úgy intézi dolgait, hogy ha legközelebb eljön, megszöktesse. És ennek utána kimondhatatlan boldogsággal megölelték egymást, s élvezték ama gyönyörűséget, melynél nagyobbat nem adhat a szerelem; s minekutána több ízben megismételték, észre sem vették, s elaludtak egymásnak karjaiban.

A királynak első pillantásra fölöttébb megtetszett a leány, s mostan hát eszébe jutott; mivel pedig jókedvében volt, feltette magában, hogy elmegy hozzá kissé mulatni magát véle, ámbátor már hajnalodott; és némely szolgáival csöndben átment a Cuba kertbe. S amint a kastélyba belépett, halkan megnyittatta ama szobát, melyben tudomása szerint a leány aludt, és hatalmas karos gyertyatartóval világítván belépett abba; s amint az ágyra pillantott, látta, hogy abban a leány és Gianni meztelenül összeölelkezvén alusznak. Ennek miatta tüstént szörnyű mód megháborodott, s oly igen nagy haragra gerjedt, hogy szót sem szólt, hanem kevés híján leszúrta mind a kettőt az oldalán csüngő tőrrel. De meggondolván, miképpen hitványság volna bármely embertől, hát még a királytól, meztelen embereket álmukban meggyilkolni, fékezte indulatját, s elhatározta, hogy az egész nép szeme láttára máglyán égetteti meg őket; odafordult tehát egyetlen kísérőjéhez, és szólott ekképpen:

- Miképpen vélekedel ím ez hűtlen némber felől, kiben oly szép reménységemet vetettem?

Annak utána pedig megkérdezte, ha ismeri-e ím ez ifjút, kinek oly nagy volt vakmerősége, hogy behatolt házába, és ekkora gyalázatot és bosszúságot okozott neki. Az pedig felelte a kérdésre, hogy emlékezete szerint soha életében nem látta. A király tehát nagy mérgében távozott a szobából, és parancsolta, hogy a két szerelmest azon meztelenül megfogják és összekötözzék, és virradatkor Palermóba vigyék, hol is a piarcon háttal egymásnak oszlophoz kötözzék, és ottan hagyják őket álló napon által mind az egész nép szeme láttára, annak utána pedig érdemök szerint máglyára vessék; és ekképpen szólván visszatért Palermóba maga szobájába nagy dühös indulattal. Amint a király távozott, nyomban nagy sereg csatlós rohanta meg a két szerelmest, s nem csupán felébresztették őket, hanem irgalom nélkül megfogták és megkötözték.

Napnál világosabb nyilván, mely igen búslakodott e pillanatban a két fiatal teremtés, mennyire reszketett életéért, mennyire siránkozott és jajgatott. A király parancsára tehát Palermóba vitték, s a piarcon oszlophoz kötözték őket, és szemök láttára előkészítették a rőzsét meg a tüzet, hogy megégessék őket a királytól megszabott órában. És hamarosan mind a palermói férfiak és nők összecsődültek ottan a két szerelmes látására; a férfiak mind azért, hogy megbámulják a leányt, s miként ők magasztalták a leánynak gyönyörű termetét és szépségét, akképpen a nők, kik azért sereglettek oda, hogy az ifjút megbámulják, egy értelemmel ennek szépségét és termetét fölöttébb magasztalták. De a két szerencsétlen szerelmes igen-igen szégyellte magát, s lehorgasztott fejjel álltak ottan és siránkoztak balsorsukon, s minden pillanatban várták a kegyetlen tűzhalált.

S miközben ekképpen ott állottak a pellengéren a megszabott óráig, mindenfelé híre ment, mely bűnt követtek el, és eljutott a hír valamely Ruggieri dell'Oria nevezetű páratlanul vitéz férfiúnak fülébe, ki akkor a királynak tengernagya volt, s annak okáért ő maga is elment amaz helyre, hol ezek pellengérre voltak állítva, hogy megnézze őket; és odaérkezvén, előbb megnézte a leányt, és fölöttébb megcsodálta annak szépségét; annak utána az ifjúhoz lépett, hogy megnézze, és közelebb lépvén hozzá, tüstént megismerte s megkérdezte, vajon Gianni di Procida-e a neve. Gianni feltekintett s megismervén a tengernagyot, felelt ekképpen:

- Uram, bizony hogy az voltam, kinek te mondasz, de már nem sokáig leszek az.

Megkérdezte akkor a tengernagy, mi dolog juttatta ily végre. Felelte erre Gianni:

- A szerelem s a királynak haragja.

Akkor a tengernagy apróra elmondatta magának az esetet, s minekutána mindent meghallott tőle úgy, amint történt, és már távozni készült, Gianni visszahívta, és szólott hozzá ekképpen:

- Ugyan uram, ha módodban vagyon, eszközölj ki nékem bizonyos kegyet annál, ki itten állat engemet.

Ruggieri megkérdezte, mi légyen az? Felelte erre Gianni:

- Látom, hogy immár hamarosan meg kell halnom; kívánom tehát ama kegyelmet, hogy valamint mostan háttal vagyunk fordítva egymásnak én meg ím ez leány, kit életemnél is jobban szeretek, ő pedig hasonlatosképpen engemet, fordítsanak bennünket arccal egymásnak, hogy halálomban is az ő arcát szemlélvén, boldogan távozhassam az árnyékvilágból.

Ruggieri elkacagta magát és felelte:

- Szívesen; majd én gondoskodom róla, hogy annyit láthassad, amíg csak meg nem csömörlesz tőle.

És távozván parancsolta azoknak, kiknek kötelességök volt az ítélet végrehajtása, hogy a királynak újabb parancsa nélkül semmi egyebet ne cselekedjenek, mint ami eddig történt; és semmit nem késlekedvén a király elébe járult. És ámbár látta, hogy az igen dúl-fúl mérgében, mégsem hallgatta el vélekedését, hanem szólott hozzá ekképpen:

- Király, miben bántott meg téged amaz két fiatal teremtés, kik felől parancsot adtál, hogy a piarcon megégettessenek?

A király megmondta neki. Akkor Ruggieri folytatta:

- Elkövetett bűnük miatt megérdemlik ugyan, de bizony tőled nem; és valamiképpen a bűnök bűnhődést érdemelnek, akképpen a jótettek jutalmat érdemelnek, nem is szólván arról, hogy kegyelem és könyörületesség is vagyon a világon. Tudod-e, kik azok, kiket meg akarsz égettetni?

A király felelte, hogy nem tudja. Mondotta akkor Ruggieri:

- Én pedig akarom, hogy megismerd őket, hadd lássad, mely oktalanság volt tőled elragadtatnod magadat bősz indulatodban. Az ifjú fia ama Landolfo di Procidának, ki édestestvére Gian di Procida úrnak, kinek műve, hogy te királya és ura vagy e szigetnek. A leányzó leánya Marino Bolgarónak, kinek hatalmán múlik, hogy ma sem szűnt meg uralmad Ischiában. Azonfelül pedig ezek fiatalok, kik hosszú időn által szerették egymást, és a szerelem vitte rá őket ím ez bűn elkövetésére (ha ugyan bűnnek lehet nevezni azt, mit a fiatalok szerelemből cselekszenek), nem pedig ama szándok, hogy Felségedet megbántsák. Hát miért akarod halálra adni, holott gyönyörűségekkel és pompás ajándékokkal kellene elhalmoznod őket?

A király ennek hallatára meggyőződött róla, hogy Ruggieri igazat mond, és nem csupán letett kegyetlen szándokáról, hanem megbánta azt is, mit eddig művelt; miért is tüstént hírvivőt küldött, hogy a két fiatal teremtést oldják le az oszlopról, és vezessék színe elé; és ekképpen történt; s minekutána apróra megismerte mindennémű körülményeiket, feltette magában, hogy tisztességgel és ajándékokkal jóváteszi a rajtok esett méltatlanságot; és parancsot adott, hogy ékes ruhákba öltöztessék őket, s mivel tudta, hogy mindkettőnek egy a kívánsága, feleségül adta Giannihoz a leányt, elhalmozta őket pompás ajándékokkal, és boldog emberek gyanánt visszaküldötte hazájokba, hol is nagy ujjongással fogadtatván, annak utána még nagy időn által éltek egymással örömben és boldogságban.

HETEDIK NOVELLA

Teodoro szerelmes Violantéba, gazdájának, Amerigo úrnak leányába, s teherbe ejti, miért is akasztófára ítélik; s mikor vesszőzés közben a vesztőhelyre viszik, atyja felismeri, megszabadítja, ő pedig feleségül veszi Violantét

A hölgyek feszült várakozással, remegve lesték, vajon máglyára jut-e a két szerelmes, s mikor hallották, hogy megmenekültek, dicsérték Istent, s mind felvidultak; a Királynő pedig, hogy a novella végét hallotta, Laurettára rótta a feladatot, hogy a következő novellát mondja, ki is vidáman ekképpen fogott szóba:

- Szépséges hölgyeim, az időben, mikor a jóságos Vilmos király uralkodott Szicíliában, élt amaz szigeten bizonyos Amerigo Abate da Trapani nevezetű nemes úr, kit egyéb földi javak mellett gyermekkel is bőven megáldott az ég. Mivel pedig szüksége volt szolgákra, s éppen akkor genovai kalózgályák érkeztek a Levantéból, hol is Örményország partjain portyázván, sok kisgyermeket elraboltak, azok közül megvásárolt néhányat, törököknek vélvén őket; ezek között, kik valamennyien pásztorok gyermekeinek látszottak, volt egy, ki feltűnt úri viselkedésével és szemrevaló külsejével, bizonyos Teodoro nevezetű. Ez tehát növekedvén, ámbár szolgasorban tartották, mégis együtt nevelkedett a házban Amerigo gyermekeivel; és inkább természeténél, mint véletlen helyzeténél fogva oly illendő viselkedést és jó erkölcsöket kezdett tanúsítani, hogy Amerigo úrnak nagy öröme tellett benne és felszabadította; és abban a hiszemben, hogy török, megkereszteltette és a Pietro nevet adta neki, s mivel fölöttébb megbízott benne, felügyelővé tette gazdaságában.

Valamint Amerigo úr egyéb gyermekei növekedtek, akképpen növekedett ugyancsak Violante nevezetű leánykája, szép és kedves teremtés; ki is, mivel apja halogatta férjhez adását, beleszeretett Pietróba; és bár szerette és fölöttébb becsülte őt jelleméért s minden ő dolgáért, mégis szégyellette megmondani neki. De Ámor megmentette e fáradságtól, mivelhogy Pietro, ki loppal gyakorta rávetette szemét, ugyancsak beleszeretett, olyannyira, hogy csak akkor érezte jól magát, ha láthatta; de igen félt, hogy valaki netalán észreveszi szerelmét, melyet tilosnak vélt. De a leány, ki szívesen rajta felejtette szemét, mégiscsak észrevette, s hogy bátorságot öntsön belé, igen boldognak mutatta magát ennek miatta, aminthogy valóban az volt. És nagy ideig ebben maradtak, és nem mert egyik sem szólani a másiknak, holott mindketten fölöttébb kívánták.

De miközben egyenlőképpen égtek felgyulladván a szerelem lángjaiban, a Szerencse, mintha csak szántszándékkal tette volna, megmutatta nékik a módját, hogyan vetkezzék le gyáva félelmüket, mely útjokat szegte. Amerigo úrnak Trapanitól talán egy mérföldnyire nagyon szép nyaralója volt, hová felesége a leányával s más hölgyekkel és asszonyokkal gyakorta kijárogatott szórakozásnak okából; mikor valamely forró nyári napon ugyancsak kimentek oda, s magokkal vitték Pietrót is, és ottan mulattak, történt, mint nyáron gyakran történni látjuk, hogy az égboltot hirtelen sötét fellegek borították be; miért is hogy a vihar ott ne kapja őket, a hölgy társaságával egyetemben fölkerekedett, hogy visszatérjenek Trapaniba, és szaporán lépkedtek, ahogy csak a lábok bírta. De Pietro, ki fiatal volt, s hasonlatosképpen a leány, jóval gyorsabban járt, mint a leánynak anyja és mind a többi hölgyek, miközben talán nem is annyira a vihartól való rettegés, mint inkább a szerelem sarkantyúzta őket: s mikor már annyira megelőzték a hölgyet és a többieket, hogy nem is látták őket, történt, hogy szakadatlan mennydörgés után hirtelen hatalmas jégeső szakadt reájok, mely elől a hölgy, társaságával egyetemben, valamely parasztházba menekült. Pietro és a leány, mivel egyéb menedék nem

volt a közelben, bement egy omladozó ódon házba, melyben senki nem lakott, s ebben a tetőnek kevéske maradványa alatt meghúzták magokat mindketten, s mivel keskeny volt a fedél, a szükség kényszerítette őket, hogy egymáshoz simuljanak. E simulás pedig némiképpen felbátorította szívöket, hogy megvallják egymásnak szerelmes sóvárgásukat; és elsőnek Pietro szólalt meg mondván:

- Adná Isten, hogy soha el ne állana ím ez jégeső, s így maradhatnék, ahogy vagyok.

A leány pedig felelt:

- Bizony, én is szeretném.

És e szavak után odáig merészkedtek, hogy megfogták és szorongatták egymásnak kezét, ebből pedig következett az ölelés, majd a csókolódzás, miközben szüntelenül zuhogott a jégeső. De hogy ne részletezzem apróra az esetet: a vihar csak akkor nyugodott el, mikor ők, megismervén a szerelem fő-fő gyönyörűségeit, megegyeztek egymással, hogyan tölthetik kedvöket ennek utána is nagy titokban. Az orkán elült, s ők a közeli városkapunál megvárták a hölgyet, s vele együtt hazatértek. Ottan pedig nagy titokban és óvatosan néha-néha találkoztak egymással, mindkettejök nagy gyönyörűségére; s a dolognak vége az lett, hogy a leány teherbe esett, ez pedig mindkettejöknek fölöttébb kellemetlen volt; miért is a leány mindennémű mesterkedést megpróbált, hogy a természet rendje ellenére megszabaduljon magzatától, de mindhiába. Mivel tehát Pietro féltette maga életét, elhatározta, hogy megszökik, s ezt megmondta a leánynak. Az pedig ennek hallatára szólott:

- Ha te elmégy, én bizony megölöm magam.

Pietro, ki igen szerette őt, mondotta erre:

- Hogyan kívánhatod, úrnőm, hogy itt maradjak? Terhességed felfedi bűnünket; te könnyű-szerrel bocsánatot nyersz, de nékem szegény fejemnek bűnhődnöm kell mindkettőnk bűnéért.

Felelte erre a leány:

- Pietro, az én bűnöm bizony kiderül; de bizonyosra vedd, hogy a tiedet soha meg nem tudják, ha ugyan magad el nem árulod.

Mondotta akkor Pietro:

- Ha már így megígérted nekem, itt maradok, de ne feledd megtartani ígéretedet.

A leány, amennyire csak tudta, titkolta terhességét, de mivelhogy egyre gömbölyödött, látta, hogy tovább nem tudja titkolni, miért is egy napon sűrű könnyhullajtás közben megvallotta anyjának, s könyörgött, mentse meg. A hölgy módfelett felháborodott, kegyetlenül szidalmazta a leányt, s mindenképpen tudni kívánta, hogyan esett a dolog. A leány, hogy Pietrót bajba ne keverje, kitalált valami mesét, elferdítvén az igazságot. A hölgy elhitte neki, s hogy eltitkolja leánya szégyenét, elküldötte őt egyik birtokukra. Ottan pedig, mikor a szülés órája elérkezett, a leány asszonymódra sikoltozott, s akkor történt, hogy Amerigo úr a solymászatból megtérvén, elhaladt ama szoba előtt, melyben leánya sikoltozott; anyja pedig nem is gondolt ilyesmire, mivel férje úgyszólván soha nem szokott arra járni; az tehát elcsodálkozott, tüstént belépett, és kérdezte, mi történik itten. A hölgy látván, hogy férje meglepte, nagy bánatosan felkelt, s elmondotta, mi történt leányával. De a férfi, mivel nem volt oly könnyen hivő, mint a felesége, azt felelte rá: nem lehet igaz, hogy a leány ne tudná, kitől esett teherbe, tehát mindenáron meg akarta tudni, mondván, hogy ennek fejében számíthat kegyelmére; különben eszébe vegye, hogy irgalmatlanul megöli. A hölgy tőle telhetőleg igyekezett megnyugtatni férjét azzal, mit leánya elmondott; de bizony ez mit sem

használt. Férje éktelen dühre gerjedt, s kivont kardjával kezében a leányra rohant - ki is, miközben atyja róla beszélt, fiúgyermeket szült - s rákiáltott:

- Vagy megmondod, ki fia ez a kölyök, vagy halál fia vagy.

A leány halálos félelmében megszegte Pietrónak tett ígéretét, s felfedte, mi történt kettejök között. A lovag ennek hallatára szinte őrjöngött dühében, s alig tudta megállani, hogy meg ne ölje a leányt; s minekutána leányának szemébe vágta, mit a harag sugallott neki, újból lóra szállt, bement Trapaniba, s bizonyos Currado úrnak, ki a királynak kapitánya volt, elmondotta, mely becstelenséget ejtett rajta Pietro; ezt tehát, ki semmi rossztól nem tartott, a kapitány nyomban elfogatta, és kínpadra vonatta, hol is mindent rendre bevallott. Kevés napok múltán a kapitány arra ítélte, hogy a városon keresztül végigvesszőzzék, annak utána pedig felakasszák; hogy pedig egyazon órában pusztuljon el a két szerelmes és gyermekök, Amerigo úr, kinek dühét éppenséggel nem csillapította az, hogy Pietrót halálra juttatta, mérget vegyített egy serleg borba, s ezt egy meztelen tőrrel együtt odaadta egyik szolgájának mondván:

- Menj eme két dologgal Violantéhoz, s mondd meg néki nevemben, hogy tüstént válasszon, melyik halált kívánja e kettő közül, a mérget-e vagy a vasat; különben mind a város egész népének szeme láttára máglyára vettetem, melyre rászolgált; ennek utána pedig fogd a kölykét, kit kevés napokkal ennek előtte szült, loccsantsd szét fejét a falon, s vesd a kutyáknak eledelül.

Minekutána a kegyetlen apa ezt a könyörtelen ítéletet mondotta leányára és unokájára, a szolga, ki éppenséggel nem volt jószívű, hanem inkább gonosz lelkű, útnak indult. A halálra ítélt Pietro, kit a poroszlók szüntelen korbácsolás közben a vesztőhelyre vittek, a csapat vezetőinek irányítása szerint haladt egy fogadó előtt, melyben szállást vett három örmény-országi nemes úr, kiket Örményország királya küldött Rómába követek gyanánt, hogy nagy komoly tárgyalásokat folytassanak a pápával valamely tervezett keresztes hadjárat ügyében; itten pedig szállást vettek, hogy néhány napon által felüdüljenek, s kipihenjék magokat, és Trapani nemes urai, különösképpen Amerigo úr, nagy tisztességgel volt irányokban. Mikor tehát ezek hallották, hogy erre megy a csapat, mely Pietrót viszi, az ablakhoz léptek, hogy megnézzék, Pietro derekától felfelé egészen meztelen volt, kezei pedig hátra voltak kötözve; s mikor az egyik követ, ki koros és nagy méltóságos úr volt, Fineo nevezetű, szemügyre vette őt, meglátott a mellén valamely nagy vörös foltot, melyet nem úgy festettek bőrére, hanem már azzal született, affélét, mit az asszonyok anyajegynek mondanak. Ennek láttán nyomban eszébe jutott egyik fiacskája, kit tizenöt esztendőkkel ennek előtte kalózok elraboltak tőle a Laiazzo melletti tengerparton, s kinek azóta sem hallotta hírét; és felbecsülvén ennek a halálra hajszolt szerencsétlen embernek korát, úgy vélte, hogy ha fia élne, éppen annyi idős volna, amennyinek ez látszik; és amaz anyajegy miatt sejtelem támadt benne, hogy ez az ő fia; s úgy gondolta, ha valóban az, akkor még bizonyosan nem feledte el maga és atyja nevét és az örmény nyelvet. Miért is amint az közelebb ért, rákiáltott:

- Teodoro.

Pietro eme név hallatára hirtelen felkapta fejét. Akkor Fineo örményre fordítván a szót, kérdezte:

- Honnét való vagy? Ki fia vagy?

A poroszlók, kik vezették, tiszteletből a nemes úr iránt, megállították, Pietro pedig felelte:

- Örményországból való vagyok, bizonyos Fineo nevezetű úrnak fia, kitől nem tudom már, miféle emberek kisgyermek koromban elraboltak.

Fineo ennek hallatán kétségtelenül megismerte, hogy ez az ő elveszett fia; miért is társaival együtt sírva lement, s a poroszlók között odasietett hozzá, hogy megölelje; és drága szövetből való köpenyét reája borítván, kérte azt, ki a vesztőhelyre vitte az ifjút, hogy ne terheltessék itten várakoznia, mígnem parancsot kap, hogy visszavezesse. Az pedig felelte, hogy szívesen várakozik. Fineo akkor már tudta, mely okból viszik az ifjút kivégezni, mert mindenfelé elterjedt a híre; miért is társaival és csatlósaikkal nyomban Currado úrhoz sietett, és szólott hozzá ekképpen:

- Uram, az, kit szolga gyanánt kivégeztetni akarsz, szabad ember, s az én fiam, és hajlandó feleségül venni amaz leányt, kinek hír szerint elvette szüzességét; annak okáért kegyeskedjél elhalasztani a kivégzést mindaddig, míg megtudakoljuk, elfogadja-e őt a leány férjeül; nehogy ha valóban elfogadja, a törvény ellenére cselekedjél.

Currado úr, mikor meghallotta, hogy az ifjú Fineo fia, elálmélkodott; és szégyenkezve a végzet gonosz játéka miatt, megismerte, hogy csakugyan igaz, mit Fineo mond, miért is nyomban parancsot adott, hogy az ifjút hazabocsássák, s elküldött Amerigóért, s mindezt elmondotta neki. Amerigo, ki abban a hiszemben volt, hogy leánya s unokája már halott, kimondhatatlanul megbánta, amit cselekedett, mert most látta, hogy ha leánya élne, még mindent jóvá lehetne tenni; mégis kengyelfutót küldött leányához, hogy ha még parancsát nem hajtották végre, most már ne is tegyék. A kengyelfutó épp akkor ért oda, mikor a szolga a leány elébe tette a tőrt és a mérget, s mivel az nem választott eléggé gyorsan, gorombáskodott vele, s kényszeríteni akarta, hogy válassza már valamelyiket. De ura parancsának hallatán otthagyta a leányt, s visszatért gazdájához, és megjelentette néki a dolgok állását. Megörült ennek Amerigo úr s elment Fineóhoz, és könnyes szemmel tőle telhetőleg mentegetődzött a történtek miatt, és bocsánatot kért tőle, s kijelentette, hogy ha Teodoro feleségül kívánja a leányát, nagy örömmel hozzáadja. Fineo jóságos indulattal meghallgatta a mentegetődzést, s ekképpen felelt:

- Azt akarom, hogy fiam feleségül vegye leányodat, ha pedig nem akarná, szabad folyást engedek az ellene mondott ítéletnek.

Minekutána tehát Fineo és Amerigo megegyeztek, elmentek Teodoróhoz, ki még kétségbeesetten reszketett a haláltól, s egyúttal örvendezett, hogy atyját fellelte, és hát megkérdezték: mi a szándoka emez dologban. Teodorón, mikor meghallotta, hogy Violante, ha ő úgy akarja, a felesége lesz, oly igen eláradt a boldogság, hogy úgy érezte, mintha a Pokolból a Paradicsomba röppent volna s felelte: ez lenne számára a legnagyobb boldogság, ha mindkettejöknek ez volna akaratjok. Elküldöttek tehát a leányhoz, hogy megtudakolják szándokát; ki is hallván, mi történt és mi készül Teodoróval, holott a világ legboldogtalanabb asszonya gyanánt már a halált várta, nagy sokára hitelt adott ím ez szavaknak, némiképpen felvidult, és felelte, hogy ha eme dologban szíve vágyára hallgat, nem tud nagyobb boldogságot elképzelni, mint hogy Teodorónak felesége legyen; egyébiránt pedig úgy fog cselekedni, miként atyja parancsolja.

Minekutána tehát ekképpen megegyeztek a leány férjhez adása felől, mind a polgárok nagy örömére pompás ünnepséget csaptak. A leányasszony meggyógyult, s miközben csecsemőjét szoptatta, nem sok idő múltán szebb lett, mint valaha is volt; s a gyermekágyból felkelvén Fineo elé járult, mikor az visszatért Rómából, s atyja gyanánt illő tisztelettel üdvözölte; az pedig nagyon megörült ily gyönyörű szép menyének, s nagy pompával és vigassággal megülte lakodalmukat, a menyecskét pedig leányának fogadta, és később is leányaként tartotta. És kevés napok múltán fiával és menyével és kicsiny unokájával gályára szállott, s magával vitte őket Laiazzóba, hol a két szerelmes nyugalomban és békességben élt mind holta napjáig.

NYOLCADIK NOVELLA

Nastagio degli Onesti szerelmes a Traversari család egyik hölgyébe;
eltékozolja vagyonát, de nem tudja megnyerni annak szerelmét.
Hozzátartozóinak kérésére Chiassiba megy; ottan szemtanúja,
amint valamely lovag meghajszol egy leányt, megöli és két kutyának veti eledelül.
Meghívja ebédre rokonait és ama hölgyet, kit szeret, ki ugyancsak szemtanúja lesz,
amint ama leányt a kutyák marcangolják; és akkor félelmében,
hogy vele is ilyesmi történhetik, feleségül megy Nastagióhoz

Amint Lauretta elhallgatott, a Királynő parancsára Filoména ekképpen fogott szóba:

- Szeretetre méltó hölgyeim, valamint dicsérik bennünk a jószívűséget, akként az isteni igazságosság keményen megbünteti szívtelenségünket; hogy ezt megbizonyítsam nektek, és módot adjak elhessegetni magatoktól mindenestül a komor hangulatot, el akarok mondani egy megindító s egyben mulatságos történetet.

Ravennában, Romagna ősrégi városában valaha számos nemes és előkelő úr élt, közöttük bizonyos Nastagio degli Onesti nevezetű ifjú, kire atyja s egyik nagybátyja halála után rengeteg vagyon maradt örökül. Ki is, mivel legényember volt, ifjak szokása szerint beleszeretett Paulo Traversari úr leányába, ki nála sokkalta előkelőbb családból származott, s kinek szerelmét az ifjú dicséretes tetteivel megnyerni reménylette; de bármely nagyszerű, jeles és dicséretes cselekedeteket vitt is végbe, mindezek nemcsak hogy nem voltak javára, sőt mintha ártalmára lettek volna, oly ridegnek, keménynek és kegyetlennek mutatta magát irányában az imádott leány; ki talán páratlan szépsége vagy fő nemessége miatt oly igen büszke és rátarti volt, hogy sem az ifjú, sem valamely dolog, miben ez kedvét lelte, nem tetszett neki. Ezt pedig Nastagiónak oly nehéz volt elviselnie, hogy bánatnak esett miatta és bánatában már nemegyszer meg akarta ölni magát. De aztán mégiscsak türtőztette indulatját s többször is feltette magában, hogy egészen lemond a leányról, vagy ha lehet, éppen úgy gyűlölni fogja, mint a leány őt. De hiába tett fel ilyesmiket magában, mivel megmutatkozott, hogy minél inkább csökkent reménysége, szerelme annál inkább megnövekedett.

Mivel pedig az ifjú megátalkodott a szerelemben meg a mértéktelen tékozlásban, némely barátai és rokonai úgy vélték, hogy önmagát és vagyonát egyenlőképpen elemészti; miért is több ízben kérték és tanácsolták neki, hogy távozzék Ravennából, s bizonyos időre vegyen máshol szállást, mivel ekképpen cselekedvén, csökkenti szerelmét és tékozlását. Nastagio gúnyt űzött emez tanácsból, de hogy csak ösztökélték, nem tudott már ellentmondani nekik, s végezetül beleegyezett, s minekutána nagy készülődést rendelt, mintha csak Franciaországba vagy Spanyolországba, vagy más messzi tartományba utaznék, lóra szállott, és számos barátai kíséretében távozott Ravennából, és elment Ravennától talán három mérföldnyire bizonyos Chiassi nevezetű helységbe, és ottan (minekutána odahozatta sátrait és tábori barakkjait) mondotta azoknak, kik elkísérték, hogy ő itten marad, magok pedig térjenek vissza Ravennába.

Nastagio tehát felütvén sátorfáját, megkezdette gyöngyéletét: soha nem látott dáridókat tartván és szüntelen más-más vendégeket hívogatván vacsorára és ebédre, eddigi szokása szerint. Nos tehát történt, hogy körülbelül május elején gyönyörű időben megint csak kegyetlen hölgyére tévedt gondolatja, s parancsolta mind egész cselédségének: hagyják magára, hogy kedvére elgondolkodhasson szerelmén. Megindult tehát előre, mígnem a fenyvesbe ért. És midőn

elmúlt a délidő, és ő már jó mérföldnyire benn járt a fenyvesben, miközben az evésről s minden egyéb dolgáról megfeledkezett, hirtelen úgy rémlett neki, hogy hangos sikoltozás és keserves asszonyi jajgatás üti meg fülét; miért is felriadt édes merengéséből, s feltekintett, hogy megnézze, mi az, s akkor meglepetten látta, hogy a fenyvesbe jutott; ennek utána előre kémlelődvén látta, hogy a cserjék és tüskebokrok sűrűjéből gyönyörű meztelen leány rohan felé, kinek haja kibomlott, testét pedig a gallyak és tüskék megtépték és felhasogatták, miközben hangos sírással kegyelemért sikoltozott; ezenfelül látott oldala mellett két hatalmas és dühös szelindeket, melyek lankadatlanul nyomában futottak, s ha néha-néha elérték, irgalmatlanul belemartak; mögötte pedig látott fekete paripán sötét lovagot rohanni, dühre torzult arccal, kezében pallossal, ki is borzalmas és gyalázkodó szavakkal fenyegette a leányt, hogy megöli. Ím ez ámulattal és rémülettel töltötte el szívét, végezetül pedig szánakozással a szerencsétlen nő iránt, s nyomban feltámadt benne a kívánság, hogy ha teheti, megszabadítsa azt e szörnyű szorongattatástól és haláltól. De mivel fegyvertelenül volt, fütykös gyanánt letört egy faágat, és elébük toppant a kutyáknak és a lovagnak. De a lovag ennek láttára messziről rákiáltott:

- Nastagio, ne avatkozzál bele, hadd műveljem e kutyákkal együtt azt, mit e gonosz nő megérdemelt.

És amint ezt kimondta, a kutyák ágyékánál fogva keményen megragadták a leányt, megállították, mire a lovag is odaért, és leszállott lováról. Nastagio pedig hozzálépvén mondá neki:

- Én nem tudom, ki vagy, ámbár te ismersz engem; de annyit mondhatok, hogy fegyveres lovag létedre nagy hitványság megölnöd egy meztelen nőt és kutyákat uszítanod reá, miként ha holmi erdei vadállat volna. Hát annyi szent, hogy én megvédelmezem, amennyire erőmtől telik.

Felelte akkor a lovag:

- Nastagio, én is a te szülővárosodból származom, s te még kisgyermek voltál akkor, midőn én, ki annak idején a Guido degli Anastagi nevet viseltem, sokkal forróbban megszerettem e leányt, mint te mostan ama Traversari leányt; de gőgjét és kegyetlenségét oly igen lelkemre vettem, hogy egy napon ím ez pallossal, melyet ím kezemben látsz, kétségbeesésemben megöltem magamat, s az örök kárhozatra jutottam. És nem sok időbe telt, hogy e leány, ki halálomon módfelett örvendezett, ugyancsak meghalt, és kegyetlenségének s ama kárörömnek bűne miatt, melyet gyötrelmeimen érzett, és mivel nem bánta meg bűnét, mert nem vette bűnül, hanem érdem gyanánt, ugyancsak a pokolbéli kárhozatra jutott, s most is ott vagyon. Mikor pedig oda leszállott, azt a büntetést mérték ottan reánk, hogy ő előlem meneküljön, én pedig, ki valaha oly forrón szerettem, halálos ellenségem gyanánt, nem pedig imádott kedvesem gyanánt üldözzem; és valahányszor utolérem, mindannyiszor megölöm őt ím ez pallossal, mellyel magamat megöltem, és felvágom a mellét, s ama kemény és hideg szívet, melyben sem a szerelem, sem a szánakozás soha gyökeret verni nem tudott, egyéb belső részeivel egyetemben kitépem testéből, s miként nyomban látni fogod, ím e kutyáknak vetem eledelül. És nem telik sok időbe, hogy a leány Istennek igazságossága és hatalma szerint feltámad, mintha csak meg sem halt volna, s újra kezdődik a fájdalmas száguldás, én pedig a kutyákkal együtt megint csak hajszolom; és úgy történik, hogy minden pénteken, ebben az órában itten utolérem, s akképpen büntetem, miként mindjárt meglátod. De ne hidd, hogy egyéb napokon nyugszunk, hanem akkor más helyeken érem utol, már ahol gondolataiban vagy cselekedeteiben kegyetlen volt hozzám; s mivel szerelméséből ellenségévé lettem, amint látod, ekképpen kell őt hajszolnom annyi esztendőkig, ahány hónapokig ő kegyetlen volt hozzám. Engedd hát végrehajtanom Istennek ítéletét, s ne szállj szembe azzal, mit úgysem tudsz megakadályozni.

Nastagiót eme szavak hallatára elfogta a rémület, és szinte minden hajaszála égnek meredt; visszahúzódott tehát, és szemét a szerencsétlen leányra függesztvén remegve várta, mit művel a lovag. Ki is szavainak végeztével, kezében a pallossal, veszett kutya gyanánt rárohant a leányra, ki térdre hullott, s miközben a két szelindek keményen lefogta, kegyelemért sikoltozott. S akkor a lovag pallosát minden erejével a mellébe döfte, úgyhogy a hátán jött ki. Mikor a leány megkapta a döfést, sírva és sikoltozva arcára bukott, a lovag pedig előkapta tőrét, felhasította a leány oldalát, kitépte szívét, s egyéb belső részeit, és odavetette a két szelindeknek, melyek azt nyomban nagy mohón felfalták. De nem sok időbe telt, hogy a leány, mintha mi sem történt volna, hirtelen talpra állt, és eliramodott a tenger felé, a kutyák pedig utána, miközben szüntelenül mardosták. A lovag is lóra pattant, és felkapván pallosát, a leány után eredt, és néhány pillanat múltán oly messzire jutottak, hogy Nastagio elvesztette őket szeme elől.

Minekutána pedig az egészet végignézte, jó darab ideig hányta-vetette a szánakozás meg a rémület, és kisvártatva felötlött elméjében, hogy ezt bizonyára javára fordíthatná, mivelhogy minden pénteken megismétlődik. Miért is megjegyezte a helyet, visszatért csatlósaihoz, s annak utána, mikor az időt elérkezettnek vélte, elhívatta több rokonát és barátját és szólott hozzájok ekképpen:

- Nagy ideig ösztökéltetek, hogy tegyek le ím ez, irányomban oly ellenséges indulatú leányhoz való szerelmemről, s vessek véget tékozlásomnak; hát én ezt kész vagyok megcselekedni, ha megnyertek tőle részemre egy kegyet, mégpedig ezt: bírjátok rá Paolo Traversari urat és feleségét és leányát és valamennyi hölgyrokonunkat s más hölgyeket is, tetszésetek szerint, hogy pénteken idejöjjenek hozzám ebédre. Majd a maga idején meglátjátok, miért kívánom ezt.

Azok úgy vélték, hogy ezt ugyan könnyűszerrel elérhetik, és visszatérvén Ravennába, mikor ideje elérkezett, meghívták azokat, kiket Nastagio kívánt, és ámbár a leányt, kit Nastagio szeretett, kemény dolog volt rábírni, hogy oda elmenjen, mégiscsak elment a többi hölgyekkel egyetemben. Nastagio pompás lakomát készített, s az asztalokat a fenyvek alatt teríttette meg, ama hely körül, hol a kegyetlen hölgy bűnhődésének szemtanúja volt, és midőn a férfiakat és hölgyeket asztalhoz ültette, olyképpen intézte dolgát, hogy szíve hölgyét éppen szembeültette ama hellyel, hol a dolognak végbe kellett mennie.

Tehát amint az utolsó fogásnál tartottak, egyszerre csak valamennyiök fülét megütötte a hajszolt leánynak kétségbeesett sikoltozása. Ezen mind fölöttébb elálmélkodtak és kérdezgették, mi ez; de hogy senki nem tudta megmondani, mind felugráltak és nézelődtek, mi lehet; és akkor megpillantották a meggyötört leányt és a lovagot és a kutyákat, és nem sok időbe telt, és máris ott voltak mind közöttük. Akkor hangos lármával fogadták mind a kutyákat, mind a lovagot, és sokan odarohantak a leánynak segítségére. De a lovag elmondotta nékik is ugyanazt, mit Nastagiónak elmondott, és ezzel nem csupán azt érte el, hogy visszahúzódtak, hanem valamennyien megdermedtek az ámulattól és a rémülettől, s miközben végrehajtotta azt, mit az előbbi alkalommal végrehajtott, a hölgyek (mivel sokan közöttük rokonai voltak a szenvedő leánynak vagy lovagnak, és emlékeztek annak szerelmére és halálára) mind valamennyien oly keservesen sírva fakadtak, mintha csak velök esett volna ama dolog.

Minekutána pedig az egész lezajlott s a hölgy és a lovag eltűnt, a szemtanúk különb-különbféle vélekedések közben meghányták-vetették az esetet; de mindazok között leginkább megrémült Nastagio kegyetlen kedvese, ki mindent tisztán látott és hallott, és megismerte, hogy mindenki másnál leginkább reá vonatkozik emez dolog, mivel eszébe jutott Nastagio irányában szüntelenül tanúsított szívtelensége; miért is már-már úgy rémlett neki, hogy ő rohan ott a dühöngő lovag előtt, s az ő véknyát mardossák a szelindekek. És ennek miatta oly

szörnyű rettegés fogta el, hogy gyűlölete szerelemmé enyhült, s mihelyt a legelső alkalom kínálkozott reá (mégpedig ugyanazon napnak estéjén), titokban elküldötte Nastagióhoz egyik meghitt komornáját, ki is az ő nevében megkérte azt, hogy ne terheltessék eljönni a leányhoz, mivel az hajlandó mindenben kedve szerint cselekedni. Erre Nastagio azt üzente vissza, hogy ennek igen örül, de ha a leány is úgy akarja, tisztességgel kívánja kedvét tölteni, mégpedig olyképpen, hogy elveszi feleségül. A leány, ki tudta: miképpen csak rajta múlott és senki máson, hogy máris nem volt Nastagio felesége, azt üzente vissza, hogy beleegyezik. Miért is most már maga ment követségbe atyjához és anyjához, s megjelentette nékik, hogy hajlandó feleségül menni Nastagióhoz, minek is azok igen megörültek; és a reá következő vasárnapon Nastagio feleségül vette a leányt, s minekutána nászát megtartotta, nagy sok ideig boldogan élt vele. És eme rémületből nem csupán ím ez egyetlen jó fakadt, hanem ezenfelül mind a ravennai hölgyek oly igen megijedtek, hogy azontúl sokkalta engedékenyebbek voltak a férfiak kívánsága iránt, mint voltak annak előtte.

KILENCEDIK NOVELLA

Federigo degli Alberighi szerelmes, de nem nyer viszontszerelmet,
és az udvarlásban eltékozolja minden vagyonát, csupán egy sólyma marad;
mivel pedig egyebe nincs, ezt tálalja fel ebédre hölgyének, ki meglátogatja;
ki is mikor ezt megtudja, megenyhül irányában, feleségül megy hozzá,
és gazdag emberré teszi

Filoména már elhallgatott, midőn a Királynő látván, hogy Dioneón kívül, annak kiváltsága miatt, már csak ő maga tartozik novellát mondani, vidám arccal szólott ekképpen:

- Rajtam van az elbeszélés sora: én tehát, drága hölgyeim, szívesen teljesítem kötelességemet egy novellával, mely némiképp hasonlatos az előbbihez; éspedig nem csupán azért, hogy megismerjétek, mely hatalma vagyon bájos magatoknak a nemes szíveken, hanem azért is, hogy megtanuljátok magatok jószántából osztogatni illendő alkalmakkor jutalmaitokat, nem engedvén, hogy mindig csak a vak szerencse vezéreljen benneteket. Mivelhogy a szerencse nem okos megfontolással, hanem találomra és legtöbbször szertelenül osztogatja ajándokait.

Tudnotok kell tehát, hogy Coppo di Borghese Domenichi, ki a mi városunkban élt s él talán ma is, tisztelendő és nagytekintetű férfiú, és inkább jelleméért és jelességéért, mint nemes származásáért fölöttébb kitűnő és méltó, hogy örökre fennmaradjon híre; ez tehát öreg napjaira abban lelte mulatságát, hogy szomszédainak és másoknak gyakorta mesélt régmúlt dolgokról; mesélni pedig mindenki másnál jobban, értelmesebben, hívebb emlékezettel és ékesebb szavakkal tudott. Egyéb tetszetős elbeszélései során azt is mesélni szokta, hogy élt valamikor Firenzében bizonyos Federigo Alberighi nevezetű ifjú, fegyverforgatásban és lovagi jelességekben oly nagyhírű, hogy nem volt hozzá fogható nemes úrfi egész Toscanában, ki is, miként a legtöbb nemes úrral megesik, beleszeretett bizonyos monna Giovanna nevezetű nemes hölgybe, kit maga idején a legszebb és legbájosabb firenzei hölgynek tartottak; s hogy annak szerelmét megnyerje, szüntelenül vitézi tornákra és lovagi játékokra járt, dáridókat csapott, ajándékokat osztogatott és két kézzel szórta-pazarolta vagyonát. De a hölgy, kinek tisztessége vetekedett szépségével, rá sem hederített mindarra, mit kedvéért mívelt, sem arra, aki mívelte. Miközben tehát Federigo mértéktelenül pazarolta vagyonát, és semmit nem szerzett, mint már könnyen történni szokott, gazdagsága elúszott, s ő oly igen elszegényedett, hogy semmi egyebe nem maradt egy kicsiny birtokon kívül, melynek jövedelméből szűkösen éldegélt; ezenfelül csupán egy sólyma, melyhez fogható talán nem is volt a világon. És ámbár szerelme nagyobb volt, mint valaha, mégis - mivel látta, hogy a városban nem élhet immár kedve szerint - elköltözködött Campiba, hol ama kicsiny birtoka volt. Ottan, ha tehette, madarászott, és senkitől segítséget nem kérvén, béketűréssel viselte szegénységét.

Történt tehát egy napon, mikor már Federigo ilyen ínségre jutott, hogy monna Giovanna férje megbetegedett, s mikor halálát közeledni érezte, végrendeletet tett; és roppant vagyonának örököséül egyetlen, immár nagyocska fiát megtette; annak utána pedig elrendelte, hogy ha fia törvényes örökös nélkül hal meg, monna Giovanna legyen örököse, mivelhogy fölöttébb szerette őt. És akkor meghalálozott. Monna Giovanna tehát özvegyen maradt, s miként már hölgyeinknek szokások, nyár idején kiment ama fent mondott fiával nyaralni egyik birtokára, mely Federigóénak szomszédságában volt. Ekképpen történt, hogy ama fiú barátságba keveredett Federigóval, és játszadozott madaraival és kutyáival, s minekutána többször látta röpülni Federigo sólymát, módfelett megtetszett neki, és igen szerette volna megkapni; de

nem merte elkérni tőle, látván, hogy Federigo oly igen szereti. És ekképpen folytak a dolgok, midőn pedig történt, hogy a fiúcska megbetegedett; ezen pedig anyja nagyon megszomorodott, mivel nem volt több gyermeke, ezt pedig szíve mélyéből szerette; tehát álló napon által mellette volt, és szüntelenül vigasztalta, és gyakorta kérdezgette, kívánna-e valamit, s kérte, hogy csak mondja meg, mert ha megszerezheti, bizony a föld alól is előteremti neki. A fiú, hogy sokszor hallotta eme kínálkozást, szólott ekképpen:

- Anyám, ha megteszed, hogy megkapjam Federigo sólymát, bizonyosra veszem, hogy nyomban meggyógyulok.

A hölgy ennek hallatára némiképpen meghökkent, és fejét törte, mitévő legyen. Tudta, hogy Federigo nagy időn által szerette, de ő soha még csak egy pillantást is nem juttatott neki, miért is ekképpen szólott magában: „Hogyan küldjek vagy menjek el ama sólymot elkérni tőle, mely tudomásom szerint a világ legjobb sólyma, s ezenfelül gazdájának kenyérkeresője, és hogyan lehetnék oly kíméletlen, hogy elvegyem egy nemes úrtól egyetlen örömét, melynél egyebe a világon nem maradt?" És efféle gondolatok háborgatták, és ámbár bizonyosra vette, hogy megkapja, ha kéri, nem tudta, mit mondjon fiának; hát semmit nem felelt, hanem hallgatott. Végezetül erőt vett rajta az anyai szeretet, és feltette magában, hogy teljesíti kívánságát, s akármi történik is, nem küld érette, hanem maga megyen a férfihoz és elhozza fiának a madarat; szólott tehát:

- Fiam, szedd össze magadat, és iparkodjál meggyógyulni, mivel megígérem neked, hogy holnap első dolgom leszen elmenni hozzá, és elhozni néked amaz madarat.

Ennek a fiú igen megörült, és még ugyanaz napon némiképpen jobbra fordult állapotja. Másnap reggel a hölgy, egy másik hölgy társaságában, csak úgy séta örve alatt, elment Federigo kicsiny házához, és kihívatta őt. Az pedig, mivel az idő, mint egyáltalán ama napokban, nem volt alkalmas a madarászásra, éppen kertjében időzött, s némely apró munkákban foglalatoskodott. Mikor meghallotta, hogy monna Giovanna hívatja a kapuba, igen elcsodálkozott, és vidáman kisietett. A hölgy pedig, midőn jönni látta, úri hölgyhöz illendő kedvességgel elébe ment, s Federigo udvarias köszöntésére ekképpen felelt:

- Jó napot, Federigo. - Aztán folytatta: - Azért jöttem, hogy kárpótoljalak ama veszteségekért, melyek miattam értek, mivelhogy a kelleténél jobban szerettél engemet; a kárpótlás pedig az, hogy eme barátnőmmel egyetemben egészen családiasan véled akarok ma ebédelni.

Felelte erre Federigo alázatosan:

- Madonna, nem emlékszem, hogy valaha is bármi kárt szenvedtem volna miattad, viszont azonban jót oly bőven nyertem, hogy ha volt bennem valami jelesség, azt csak te jelességednek s irántad való szerelmemnek köszönhetem. És bizony mondom, eme nagylelkű látogatásod sokkalta drágább nekem, mintha visszanyerném vagyonomat, és megint úgy tékozolhatnám, mint annak idején; ámbár bizony szegény házigazdához tértél be.

És ekképpen szólván, szégyenkezve bevezette házába, onnan pedig kikísérte kertjébe, és mivel nem tudott mást melléje adni mulattatására, szólott ekképpen:

- Madonna, mivel senki más nincs itten, majd ez a jóasszony, eme jobbágyomnak felesége elmulattat addig, míg én az ebédről gondoskodom.

És ámbár fölöttébb nagy volt ínsége, eladdig még soha nem érezte, mily nagy nyomorúságra jutott vagyonának mértéktelen pazarlása miatt. De ma reggel bizony megérezte, mert semmit nem lelt, mivel megvendégelhette volna a hölgyet, kinek szerelméért már oly rengeteg embert megvendégelt; és kínos szorongásában átkozta magában balsorsát, s mint ki eszét vesztette, fel és alá rohant; mivel azonban sem pénzt nem lelt, sem zálogba való holmit, az idő pedig

későre járt, és fölöttébb kívánkozott valamivel megvendégelni a nemes hölgyet, kérni pedig senkitől nem akart, legkevésbé tulajdon jobbágyától, szemébe ötlött derék sólyma, mely ott üldögélt rúdján a kis szobában. Mivel tehát egyebe nem volt, megfogta és kövérnek érezvén, úgy vélte, hogy méltó eledel lesz ilyen hölgy számára. Annak okáért tovább semmit nem tétovázott, hanem kitekerte nyakát, odaadta az egyik cselédlánynak, hogy megkopassza, megfűszerezze, nyársra húzza és gondosan megsüsse; és minekutána megterítette az asztalt hófehér terítőkkel, melyekből volt még néhány darabja, vidám arccal kiment kertjébe a hölgyhöz, és megjelentette neki, hogy készen van az ebéd, már amilyen szegénységétől tellett. Miért is a hölgy kísérőjével együtt fölkelt, és asztalhoz ült, és nem tudván, mit esznek, megették a derék sólymot Federigo társaságában, ki nagy udvariasan kiszolgálta őket. Asztalbontás után kicsinyég kellemetes beszélgetésben mulatták magukat, és akkor a hölgy elérkezettnek vélte az időt szóba hozni azt, amiért jött; miért is nyájasan így adta fel a szót Federigónak:

- Federigo, ha visszaemlékezel elmúlt életedre s az én tartózkodásomra, melyet talán keménységnek és szívtelenségnek vettél, bizonyosra veszem, hogy elámulsz vakmerőségemen, ha meghallod, mi volt fő-fő oka látogatásomnak; de ha volnának vagy lettek volna gyermekeid, és ekképpen ismernéd a szülői szeretetnek fölöttébb hatalmas erejét, szentül hiszem, hogy legalább részben megértenél engemet. De mivel néked nincsenek gyermekeid, nékem pedig van egy, nem vonhatom ki magamat az anyák közös törvénye alól; mivel pedig e törvények ereje kényszerít, akaratom és minden illendőség és minden tartózkodásom ellenére, ajándékul kell kérnem tőled valamit, mi tudomásom szerint a legdrágább neked (és pedig méltán, mivel keserves sorsod semmi más örömet, semmi más szórakozást, semmi más vigasztalást nem hagyott meg számodra). A sólymodat kérem ajándokul, melyre fiam oly igen ráóhajtott, hogy ha nem viszem el néki, attól tartok: majd oly súlyosra fordul nyavalyája, hogy elvesztem őt. Annak okáért kérlek, nem irántam való szerelmedre, mely téged semmire nem kötelez, hanem tulajdon nemességedre, mely annak idején lovagi foglalatosságban ritkította párját: ne terheltessél nékem ajándékozni azt, hogy elmondhassam: ím ez ajándok révén megmentetted fiam életét, őt pedig ezzel örökre hívedül elkötelezted.

Federigo, mikor a hölgynek kérését végighallgatta, és észbe vette, hogy nem teljesítheti kívánságát, mivelhogy a sólymot feltálalta neki ebédre, ott a hölgy előtt sírva fakadt, s egyetlen szóval nem tudott felelni. A hölgy előbb azt hitte, hogy fájdalmában sír, mert meg kell válnia derék sólymától, és már-már visszavonta kérését, de megállta és várt, míg Federigo kisírja magát és felel; ki is tehát szólott ekképpen:

- Madonna, mióta Istennek úgy tetszett, hogy benned vetettem szerelmemet, számos dolgaimban éreztem a sorsnak kajánságát, és keseregtem miatta; de mindez semmiség volt ahhoz képest, mit mostan velem művel, miért is soha meg nem békélhetek vele, ha meggondolom, hogy eljöttél szegény házamba, melyet, míg gazdag voltam, nem méltattál látogatásodra, és csekélyke ajándékot kérsz tőlem, és a sors úgy intézte, hogy még ezt sem adhatom meg néked; hogy pedig miért nem adhatom, rövidesen megmondom. Midőn meghallottam, hogy te kegyelmesen velem óhajtasz ebédelni, meggondolván előkelőségedet és nemességedet, úgy véltem, hogy méltó és illendő téged erőmből telhetőleg drágább eledellel vendégelnem, mint aminőkkel rend szerint más embereket szokás; miért is eszembe jutott a sólyom, melyet tőlem kértél és annak jelessége; s ezt hozzád méltó eledelnek véltem; ma délben tehát ez volt a pecsenye tányérodon. És úgy hittem, hogy ekképpen a legjobban használom fel e madarat; de mivel most látom, hogy másképpen kívántad, úgy fáj, hogy nem tudok szolgálatodra lenni, miképpen azt hiszem, soha meg nem vigasztalódom miatta.

És ekképpen szólván, bizonyságul előhozatta a sólyomnak tollait s karmait és csőrét. Mikor a hölgy ezeket meglátta és a lovagnak szavait végighallgatta, elsőben is megfeddte, hogy ily kiváló sólymot levágott, hogy egy hölgynek feltálalja; de annak utána fölöttébb magasztalta magában a férfiúnak nemes lelkét, melyen a szegénység sem előbb, sem most nem tudott csorbát ejteni. Mivel tehát szétfoszlott reménysége, hogy a sólymot megkaphatja, aggódni kezdett fiának egészsége miatt, hát csüggedten távozott, és visszatért fiához. Az pedig, akár bánatában, hogy a sólymot nem kapta meg, akár betegségében, mely talán mindenképpen ily véget ért volna, kevés napok múltán anyjának mérhetetlen fájdalmára elköltözött az életből. Öt pedig, minekutána egy darab ideig sírt és kesergett, bátyjai ismételten nógatták, hogy menjen újra férjhez, mivel dúsgazdag és még fiatal. Mikor tehát látta, hogy bármennyire ellenkezik is, szüntelenül erre sarkallják, eszébe jutott Federigo deréksége és utolsó nagylelkűsége, mikor az ő vendégelésére megölte kitűnő sólymát; bátyjainak tehát ekképpen felelt:

- Ha beleegyeznétek, én szívesen özvegyen maradnék, ám ha úgy kívánjátok, hogy férjhez menjek, bizony soha mást nem veszek férjemül, ha nem Federigo degli Alberighit.

Bátyjai ennek miatta csúfolkodtak véle és mondották:

- Ostoba, mit beszélsz? Miért akarod éppen ezt, ki szegény, mint a templom egere?

Felelte nékik az asszony: - Testvéreim, jól tudom, hogy úgy van, miként mondjátok, de én inkább akarok férfit vagyon nélkül, mint vagyont férfi nélkül.

Ebből aztán bátyjai megértették gondolatját, s mivel Federigót, bármily szegény volt, igen derék embernek ismerték, hozzáadták az asszonyt minden vagyonával egyetemben. Federigo pedig látván, hogy felesége lett a hölgy, kit oly forrón szeretett, maga pedig ezen felül dús vagyont is lelt, most már okosabban bánt gazdagságával, s boldogan élt az asszonnyal mind élete fogytáig.

TIZEDIK NOVELLA

Pietro di Vinciolo elmegy hazulról vacsorára, felesége felhívat magához egy fiút. Pietro hazatér, az asszony a fiút a tyúkkas alá rejti. Pietro elmeséli, hogy Ercolano, kinél vacsorán volt, házában felfedezett egy ifjút, kit felesége bebocsátott, az asszony legyalázza Ercolano feleségét, egy szamár véletlenül rálép az ujjára a fiúnak, ki a tyúkkas alatt lapul, s ki erre elordítja magát. Pietro odaszalad, meglátja; megismeri felesége hűtlenségét, de végezetül is maga fajtalankodása kedvéért megbékül vele

A Királynő elbeszélése véget ért, s valamennyien dicsérték az Istent, hogy méltóképpen megjutalmazta Federigót, midőn Dioneo, ki soha nem várt parancsra, ekképpen fogott szóba:

- Nem tudom, vajon a természet ojtotta-e belénk, vagy csak utóbb az emberi erkölcsök romlottsága révén ragadt ránk ama hiba, hogy szívesebben nevetünk a rosszaságokon, mint a jó cselekedeteken, különösképpen, ha semmi közünk hozzájok. S mivel ama fáradságnak, melyet a napokban magamra vettem s most is elvállalni akarok, semmi egyéb célja nincsen, mint hogy elűzze szomorúságtokat és kacagásra s jókedvre derítsen benneteket, szerelmetes hölgyeim, elmondom nektek most következő novellámat; s ámbár a tárgya nem is egészen illendő, mégis mulatságtokra leszen, s ha végighallgattátok, cselekedjetek olyképpen, mint akkor szoktatok, mikor valamely kertbe beléptek, hol kinyújtván finom kacsóitokat, csak a rózsát szeditek, a tövist pedig otthagyjátok; ha ekképpen cselekedtek, az ördögre bízzátok az aljas embert a fajtalanságával egyetemben, és vidáman kacagtok majd feleségének házasságtörésén, közben-közben, ahol helyénvaló, szánakozván másoknak balszerencséjökön.

Nem nagy ideje még élt Perugiában bizonyos Pietro di Vinciolo nevezetű gazdag ember, ki talán inkább azért, hogy port hintsen az emberek szemébe és elhallgattassa a Perugia-béliek között felőle szállongó híreket, nem pedig azért, mintha vágyakozott volna reá, megházasodott; és a szerencse úgy megcsúfolta fajtalan hajlandóságát, hogy az asszony, kit feleségül vett, tagbaszakadt, vörös hajú és tüzes teremtés volt, ki inkább két férjet kívánt volna, mint egyet, holott éppen olyant kapott, kinek egészen máson járt az esze, mint a menyecskén. Ki is hogy idők múltán urának fajtalanságát megismerte, csinos és friss és forróvérű és tűzrőlpattant menyecskének érezvén magát, eleintén igen felháborodott, s nemegyszer csúnyán összeveszett férjével, és szinte szakadatlanul kutya-macska barátságban élt vele. De mikor látta, hogy ezzel csak magát emészti, férje elvetemedettségének pedig nem tud gátat vetni, ekképpen szólott magában: „Ez a bitang elhanyagol engem, hogy fajtalankodván fapapucsban járjon a szárazon, de én majd teszek róla, hogy csónakomban másvalakit vigyek át a csatakon. Én feleségül mentem hozzá, s neki adtam kiadós és szép hozományomat abban a hiszemben, hogy férfi, és arra kívánkozik, mire a férfiak kívánkoznak s kell is kívánkozniok; ha tudtam volna, hogy nem férfi, bizony nem mentem volna hozzá. Ő pedig tudta, hogy nő vagyok, hát minek vett feleségül, ha irtózik a nőktől? Ebbe nem tudok beletörődni. Ha le akartam volna mondani a világról, apácának álltam volna; de ha e mostani állapotomban akarok maradni, aminthogy akarok és vagyok is, a hívságos várakozásban akár meg is vénülhetek, hahogy ettől az embertől várok élvezetet, avagy gyönyörűséget; ha majd megvénültem s észbe kapok, hiába panaszkodom, hogy elvesztegettem ifjúságomat; pedig éppen ő a legjobb tanítómestere, miképpen kell élvezni azt, hiszen megmutatja, hogy abban kell keresnem gyönyörűségemet, miben ő a magáét leli; ez a gyönyörűség pedig, hahogy én veszem magamnak, dicséretemre válik, néki azonban fölöttébb nagy gyalázatára. Én csupán a törvények ellen vétkezem, holott

ő vétkezik mind a törvények, mind a természet ellen." Minekutána tehát a derék menyecske, talán nem is egyszer, ekképpen évődött, hogy szándokát titokban végrehajtsa, megbarátkozott valamely vénasszonnyal, ki valósággal kígyókat etető Szent Verdiana volt; rózsafüzérrel kezében sorra járt minden búcsút, és soha egyébről nem beszélt, mint a szent atyák életéről, avagy Szent Ferenc sebhelyeiről, és szinte mindenki szentnek tartotta; mikor tehát a menyecske elérkezettnek látta az időt, ennek apróra feltárta szándokát. Mondotta erre a vénasszony:

- Leányom, a mindenható Isten a tanúm, hogy nagyon okosan teszed; s ha semmi másért meg nem teszed, már csak azért is meg kellene tenned, neked is meg minden fiatal menyecskének, hogy ne vesztegesd el fiatalságodat, mivelhogy értelmes ember számára nincsen ahhoz fogható fájdalom, mint az, ha elvesztegette idejét. És hát mi az ördögnek vagyunk itt mi, akik kivénültünk, ha nem azért, hogy vigyázzunk a tűzhely parazsára? Ha valaki tudja ezt, és bizonyságot tehet róla, hát akkor én vagyok az; most hogy megvénültem, kimondhatatlan és keserves lelkiismeretfurdalást érzek, sajnos hiába, hogy elpocsékoltam időmet; és ámbátor nem vesztegettem el egészen (mivel nem szeretném, ha azt hinnéd, hogy a fejem lágyára estem), mégsem tettem annyit, amennyit tehettem volna; ha erre visszagondolok, s látom, hogy mivé lettem - ide nézz! -, s hogy nem akad már senki, aki szikrát ütne taplómon, tudjisten, nagyon elszorul a szívem. Férfiakkal nem esik meg ilyesmi: azok nem egyféle, hanem ezerféle dologra születnek, és java részük többet élt öregen, mint fiatalon; de a nők egyébre sem születnek, csak erre, meg arra, hogy gyerekeket hozzanak a világra, és csakis azért van némi becsök. És ha semmi máson nem veszed észre ezt, észreveheted abból, hogy erre mindig készen állunk; a férfiaknál pedig nem így van; ezenfelül egy nő kifáraszthat sok férfit, holott sok férfi sem tudna kifárasztani egy nőt; mivel tehát erre születtünk, újból mondom neked: fölöttébb okosan teszed, ha férjednek mindent kamatostul megfizetsz, hogy vénségedre semmit fel ne hánytorgathasson lelked a testednek. E világból kinek-kinek annyi jut, amennyit elvesz magának, különösképpen pedig a nőknek, kiknek jobban ki kell használniok idejöket, míg alkalmuk vagyon reá, mint a férfiaknak, mivel láthatod, hogy ha megvénülünk, sem férjünknek, sem másnak nem fűlik foga hozzánk, sőt kizavarnak a konyhára, hogy a macskával társalkodjunk, és számon tartsuk a lábasokat meg a tálakat; s ami még rosszabb, csúfondáros dalokat szerkesztenek rólunk, kornyikálván: „Fiatalnak minden jót, vénasszonynak koporsót." S más efféle csúfságot mondanak ránk. De hogy ne szaporítsam a szót, végezetül mondom neked: senki előtt nagyobb hasznodra nem tárhatod fel lelkedet, mint éppen előttem; mivelhogy nincs a világon olyan ficsúr, kinek én nem merném megmondani, amit kell, sem olyan rátarti avagy faragatlan ember, kit meg ne puhítanék, s rá ne vennék arra, amit akarok. Csak mondd meg, mit akarsz, a többit pedig bízd reám; de egyre figyelmeztetlek, leányom, légy hozzám jó szívvel, mivelhogy földhözragadt szegény vagyok, s mostantól fogva azt akarom, hogy részed legyen valamennyi bűnbocsánatomban és Miatyánkomban, amit elmondok, hogy Isten olybá vegye ezeket, mint mécseseket és gyertyákat halottaidnak lelkiüdvösségökért.

És ezzel elhallgatott. A menyecske tehát olyképpen egyezett meg a vénasszonnyal, hogy ha találkozik bizonyos ifjúval, ki sűrűn cselleng amaz utcában, s kit tetőtől talpig lefestett előtte, tudja már, mit kell cselekednie; annak utána jó darab füstölt húst adott neki, és Isten hírével elküldötte. A vénasszony kevés napok múltán nagy titokban elküldte hozzá amaz ifjút, kiről neki szólott, s nem sok idő múltán egy másikat; aszerint, hogy a menyecskének melyikre szottyant kedve. És bár igen félt a férjétől, mégsem szalasztott el egyetlen efféle alkalmat sem, mely csak kínálkozott. Történt pedig, hogy midőn valamely este a férje vacsorára ment egyik barátjához, kinek neve volt Ercolano, a menyecske meghagyta a vénasszonynak, hogy küldjön föl hozzá bizonyos ifjút, ki a legszebb és legkedvesebb ifjú volt Perugiában; az pedig

nyomban megcselekedte. De alig ült vacsorához a menyecske a fiúval, egyszerre csak Pietro elkiáltotta magát a kapuban, hogy nyissák ki. A menyecske ennek hallatára azt hitte, hogy menten szörnyethal; de mindenáron el akarta rejteni az ifjút, azonban a nagy hirtelenségben nemhogy elküldötte, vagy máshová dugta volna el, hanem bebújtatta egy tyúkkas alá, mely a szobának előcsarnokában volt, ahol vacsoráztak, s rádobott egy éppen aznap kiürített szalmazsákot és ennek végeztével gyorsan kaput nyitott férjének. Hogy pedig az belépett a házba, szólott hozzá ekképpen:

- Ugyan kutyafuttában lenyeltétek a vacsorát.

Felelte Pietro:

- Bele se kóstoltunk.

- Hát ez hogy történt? - kérdezte az asszony.

Akkor mondotta Pietro:

- Elmondom: mikor az asztalnál ültünk, Ercolano és felesége meg én, egyszerre csak tüsszentést hallottunk a hátunk mögött, melyre először és másodszor rá se hederítettünk; de az, ki tüsszentett, harmadszor is és negyedszer is és ötödször is és még sokszor eltüsszentette magát, s akkor aztán mind a hárman nagyot néztünk; Ercolano, ki amúgy is haragudott feleségére, mert jól megvárakoztatta, minek előtte kaput nyitott neki, nagy dühösen elordította magát:

- Micsoda dolog ez? Ki tüsszög itt ilyen vadul?

És fölkelt az asztaltól, odament a lépcsőhöz, mely mindjárt mellettünk volt, aljában pedig egy deszkával elkerített kuckó, aminőt a ház berendezésekor rendszerint csináltatnak, hogy oda alkalomadtán egyet-mást félre tegyenek. S mivel úgy rémlett neki, hogy onnét hangzik a tüsszögés, kinyitotta a kuckónak kis ajtaját, s alighogy kinyitotta, azon nyomban orrfacsaró kénbűz csapott ki belőle; ezt ugyan már előbb is lehetett érezni, de mikor panaszkodtunk miatta, az asszony azt mondta:

- Ez onnét van, hogy kénnel fehérítettem a fátylaimat, s aztán a serpenyőt, melybe a ként hintettem, hogy füstölögjön, odadugtam a lépcső alá. Onnan jön most a bűz.

S minekutána Ercolano kinyitotta a kuckó ajtaját, s a füst némiképpen szertefoszlott, bekukkantott oda, s akkor meglátta azt, ki az előbb tüsszentett, s még mindig tüsszögött, mivel a kénnek gőze ingerelte; és ámbár még folyton tüsszögött, a kén már úgy fojtogatta tüdejét, hogy kevés híján nemcsak a tüsszögés, hanem a szusz is benne rekedt volna. Amint Ercolano megpillantotta, felkiáltott:

- Aha, asszony, hát most már tudom, miért kellett annyit várakoznom a kapunyitásra, mikor hazaértem! De Isten engem úgy segéljen, megfizetek érte.

Mikor az asszony ezt hallotta, s látta, hogy bűne kiderült, egyetlen szóval sem mentegette magát, hanem elszaladt az asztaltól, s tudjisten, hová ment. Ercolano nem vette észre, hogy felesége megszökött, s többször is beszólt annak, ki tüsszögött, hogy bújjon már ki; de az, mivel már nem tudott mozdulni, akármennyit is szólongatta Ercolano, bizony meg sem moccant. Miért is Ercolano az egyik lábánál fogva kihúzta, és késért rohant, hogy megölje; de én bizony féltem, hogy még magam is bíróság elé kerülök, hát felugrottam, s nem engedtem, hogy megölje vagy bántalmazza, s mi több, védelmére keltem és ordítoztam, s ennek hallatára betódultak a szomszédok, és az ájult ifjút kivitték a házból, nem is tudom, hová. Ez aztán beadott a vacsoránknak, melyet is én nem hogy meg nem ettem, hanem még csak meg sem ízleltem, mint már mondottam.

A menyecske ím ez esetnek hallatára megismerte, hogy más asszonynak is volt annyi esze, mint neki, ha néhanapján utol is éri némelyiket a balszerencse; és szívesen szót emelt volna Ercolano feleségének védelmére, de meggondolván, hogy ha az idegennek bűnét becsmérli, maga bűnének szabad utat egyenget, ekképpen fogott szóba:

- Hát ez aztán gyönyörű dolog! Ez aztán a tisztességes jámbor asszony! Hát ilyen a hűséges, becsületes asszony, kinek akár meg is gyóntam volna, oly szentnek tette magát; s méghozzá nem is mai csirke már, s ilyen jó példával jár a fiatalok előtt! Átkozott legyen az óra, melyben világra jött, meg ő maga is; hogy az ily becstelen gonosz asszony, a város minden asszonyának szégyene és gyalázata, nem tud elpusztulni! Sárba taposta tisztességét és urának fogadott hűségét s annak evilági becsületét, és nem sül ki a szeme ilyen embert, ily tisztes polgárt, ki jól bánt vele, s egyúttal önmagát is, gyalázattal beszennyezni! Isten engem úgy segéljen, effajta nőkkel irgalmatlanul el kellene bánni: agyon kellene verni őket, elevenen tűzre vetni s hamuvá égetni valamennyit!

Ám aztán eszébe jutott maga szeretője, ki ott volt nem messzire tőle a tyúkkas alatt, hát noszogatni kezdte Pietrót, hogy menjen már aludni, mivelhogy későre jár. Pietro, ki inkább éhes volt, mint álmos, megkérdezte, van-e még valami vacsora. Felelte erre a menyecske:

- Még hogy van-e vacsora! Hát szoktunk vacsorát főzni, ha nem vagy itthon! Hát talán Ercolano felesége vagyok én? Ugyan miért nem mégy már? Feküdj le csak, ennél okosabbat nem tehetsz.

Történt pedig, hogy este Pietrónak némely jobbágyai bizonyos holmikkal megjöttek a tanyáról, a szamarakat pedig meg sem itatták, hanem bekötötték a kicsiny istállóba, mely a pitvar mellett volt; nos, az egyik szamár, melyet leginkább gyötört a szomjúság, kihúzta fejét a kötőfékből, kisétált az istállóból, s mindenfelé szaglászott, ha nem lelne-e vizet; s ekképpen botorkálván odaért a kashoz, mely alatt az ifjú lapult. Annak pedig, mivel négykézláb kellett kuporognia, egyik kezének ujja kívül jutott a kason; s oly nagy volt szerencséje, akarom mondani szerencsétlensége, hogy a szamár rálépett erre az ujjára; miért is az ifjú rettenetes fájdalmában hangosan elsikoltotta magát; Pietro ennek hallatára nagyot bámult, s mindjárt tudta, hogy a sikoltás benn a házban hangzott el. Miért is kiment a szobából, s mivel hallotta, hogy az illető még mindig nyög - minthogy a szamár nem vette le lábát az ujjáról, hanem továbbra is durván ránehezedett -, elkiáltotta magát:

- Ki van itt?

És odasietett a kashoz, fölemelte s akkor meglátta az ifjút, ki - nem is szólván arról, mennyire fájt az ujja, melyet a szamár patája összelapított - főképpen félelmében reszketett, hogy Pietro valami kárt teszen benne. Pietro pedig nyomban megismerte, mivelhogy fajtalanságában már nagy ideje settenkedett utána; kérdezte tehát:

- Mit keresel te itten?

Az pedig nem is felelt erre, hanem Istennek szerelmére kérte, ne bántsa. Mondotta néki Pietro:

- Kelj fel, ne félj, nem bántalak, de mondd meg, hogyan kerültél ide és miért?

Az ifjú mindent rendre elmondott neki. Pietro, ki éppen annyira örült, hogy megcsípte a fiút, mint amennyire a felesége szomorkodott miatta, kézen fogta, s magával vitte a szobába, hol a menyecske kimondhatatlan szorongásban várakozott reá. Pietro pedig leült vele szemben és szólott:

- Nos, épp az imént szidalmaztad Ercolano feleségét, s azt mondottad, meg kell égetni, mivel valamennyietekre szégyent hozott; miért nem beszéltél mindjárt magadról is? Vagy ha már

magadról nem akartál szólani, hogyan merészkedtél róla így beszélni, tudván, hogy magad is elkövetted azt, mit ő elkövetett? Bizonyára semmi egyéb nem vitt reá, mint az, hogy valamennyien egy húron pendültök, s mind abban mesterkedtek, hogy magatok bűnét másik hibájával takargassátok; hogy a mennydörgős istennyila csapjon belétek és égessen meg benneteket, ti pokolnak fajzatjai!

A menyecske látván, hogy a szidalmakon kívül egyelőre semmi baj nem érte, észrevette, hogy urának már egész teste szinte reszket a gerjedelemtől, hogy ily szép fiút megkaparintott; megemberelte hát magát és szólott:

- Nagyon is jól tudom, mennyire szeretnéd, ha lecsapna a mennykő, s valamennyiünket megégetne, mivelhogy te is csak úgy kívánod a nőket, mint a kutya a korbácsot; Krisztusnak keresztjére, ezt ugyan lesheted; de szeretnék egy kicsit számolni veled, hogy tulajdonképpen mi is a panaszod; és bizonyára jól járnék, ha Ercolano feleségével összemérnél engemet, mivelhogy az szenteskedő, képmutató vénasszony, és ami kell neki, megkapja férjétől, ki is úgy kedvében jár, ahogy feleségnek kedvében járni illendő; nékem pedig ebben nincs részem. Bár nem tagadom, hogy ruhával és cipővel bőven gondoskodol rólam, de tudod, hogy egyebekben mily szűken vagyok, s mióta nem feküdtél már velem; én pedig inkább járnék rongyokban és mezítláb, hahogy az ágyban jobban gondoskodnál rólam, mint ilyen bőségben, holott egyébként oly gyalázatos-fukarul bánsz velem. Hát értsd meg józanul, Pietro, hogy éppolyan nő vagyok, mint a többiek, s arra vágyom én is, mire a többiek; azért pedig semmi szemrehányás nem érhet, hogy máshol igyekszem betölteni vágyamat, ha már tőled semmit nem kapok; legalább annyira vigyázok a becsületedre, hogy nem szűröm össze a levet kocsisokkal meg koszosokkal.

Pietro már látta, hogy ez a szóáradat így fog ömleni egész éjszaka; tehát mivel amúgy sem sokat törődött az asszonnyal, szólott ekképpen:

- Asszony, most aztán elég! Ebben én majd megelégítlek, de nagy szívességet cselekednél velünk, ha adnál valamit vacsorára, mivel úgy látom, hogy akárcsak jómagam, ez a fiú sem vacsorázott még.

- Nem hát - felelte az asszony -, bizony nem vacsorázott, mivel téged épp akkor hozott haza az ördög, mikor vacsorához ültünk.

- Menj hát - szólott Pietro -, adj nekünk vacsorát, annak utána pedig majd elrendezem a dolgot olyképpen, hogy nem lesz panaszra okod.

Mikor az asszony látta, hogy férje megbékélt, fölkelt, nyomban újra megterítette az asztalt, behozatta a vacsorát, melyet készített, s gyalázatos férjével s a fiúval egyetemben jókedvben megvacsorázott. Hogy aztán Pietro vacsora után hogyan elégítette meg mindhármukat, azt bizony elfelejtettem. Csak annyit tudok, hogy mikor másnap reggel a fiú lent járt már a piarcon, éppenséggel nem tudta volna bizonyosan megmondani, melyik mulatta vele magát többet az éjszaka, a feleség-e vagy a férj.

Miért is mondom nektek, drága hölgyeim, szemet szemért, fogat fogért; ha pedig ebben nincs módotok, tartsátok eszetekben addig is, mígnem módotok leszen benne, hogy amilyen volt az adjonisten, olyan legyen a fogadjisten is.

Minekutána tehát Dioneo bevégezte novelláját, a hölgyek csak tartózkodón nevettek, nem mintha nem mulattak volna rajta pompásan, hanem inkább szégyenkezésből; a Királynő pedig tudván, hogy uralkodása véget ért, felállott és levette fejéről babérkoszorúját, s kedvesen föltette Elisa fejére, mondván:

- Madonna, rajtad az uralkodás sora.

Minekutána Elisa átvette a méltóságot, éppen úgy cselekedett, miként előtte a többiek, vagyis mindenekelőtt parancsot adott az udvarmesternek mindabban, mi uralkodásának idejére szükséges volt, s annak utána a társaság helyeslése közben ekképpen szólott:

- Sokszor hallottuk már, hogy tréfás mondásokkal, csattanós felelettel, vagy gyors elhatározással miképpen értették már sokan a módját, hogy illendő csípéssel viszonozzák másoknak harapását, vagy elűzzenek valamely fenyegető veszedelmet; mivel pedig e tárgy szép és hasznos is lehet, rendelem, hogy holnap Istennek segedelmével ebben a körben mozogjanak elbeszéléseink, vagyis olyanokról legyen szó, kik valamely csípést szellemes mondással visszavertek, vagy talpraesett válasszal, vagy gyors elhatározással megszabadultak valamely veszteségtől, veszedelemtől, vagy szégyenkezéstől.

Ezt mindnyájan egy értelemmel javallották: miért is a Királynő felállott, s valamennyiöket elbocsátotta mind a vacsora idejéig. Midőn a tisztes társaság látta, hogy a Királynő felkelt, ők is mind felállottak, s a szokott módon ki-ki azzal mulatta magát, mi leginkább kedvére volt. De mikor a tücskök cirpelése elült, összehívták a társaságot, s akkor vacsorához telepedtek; amint pedig a vacsora jó hangulatban bevégződött, a társaság dallal és tánccal szórakozott.

S minekutána Emilia a Királynő kívánságára megkezdette a táncot, Dioneo parancsot kapott, hogy dalt énekeljen. Ki is nyomban rákezdte: *Monna Aldruda*, *fogd fel pendelyed, jó hírt hozok neked.* Ezen mind a hölgyek hahotára fakadtak, különösképpen pedig a Királynő, ki parancsolta, hogy hagyja abba ezt a dalt, és énekeljen másikat. Szólott akkor Dioneo:

- Madonna, ha cimbalmom volna, akkor ilyent énekelnék: *Monna Lapa*, *kapd fel a szoknyád;* vagy: *Olajfa alatt a pázsit;* vagy ha tetszik, énekelhetem ezt: *A tengerhullám vesztemre hull rám;* mivel azonban nincsen cimbalmom, válasszatok emezek közül: *Jöjj ki velem a mezőre, hadd döntselek le, mint a lóherét.*

Szólott a Királynő:

- Nem, énekelj mást.

Felelte Dioneo:

- Hát akkor talán ezt: *Monna Simona máris kótyagos*, *pedig október ugyan messze van.*

A Királynő elmosolyodott és szólott:

- Ejnye, ördög szánkázza a hátad, énekelj valami szépet, ha akarsz, mert ezt mi nem akarjuk.

Felelte Dioneo:

- Nem, Madonna, ne haragudjál: hát milyen tetszik neked jobban? Tudok én ezernél is többet. Talán ez: *Édes-kedves kagylócskám*, *hej*, *nem koptatlak jócskán;* vagy: *Lassan a testtel*, *férjecském;* vagy *Kakast vettem*, *megér száz lírát.*

Akkor a Királynő kissé megbosszankodott, s ámbár a többi hölgyek mind kacagtak, szólott:

- Dioneo, elég a tréfából, énekelj valami szépet; különben majd meglátod, mennyire megharagszom.

Dioneo ennek hallatára abbahagyta a bolondozást, s nyomban más dalba kezdett, amint következik:

A tünde ragyogás, mely
Ott izzik, Ámor, szerelmem szemében,
Mindkettőtök rabjává tett egészen.

E ragyogás, mely szép szeméből áradt,
És megfogant szívemben lángod által,
Itt izzik már szememben;
S hogy a te hatalmad mily óriás-nagy,
Orcájának megpillantása rávall.
Elég volt fölfedeznem,
Hogy lássam, mily remekben
Gyönyörködöm, ki dús minden erényben,
S sóhajtozásom új forrása lészen.

Imígy lettem tiéd hát, drága gazdám,
S engedelmes szolgádként várva-várom
Kegyelmező hatalmad.
De nem tudom, tudja-e, érzi az már,
Hogy lelkemet égőn eléje tárom,
S e tűz már el nem alhat,
Ki ilyen diadalmat
Vett rajtam, hogy már lelki békesség nem
Kell nékem, csak tőle magától éppen.

Ezért kérlek hát, én uram, s reményem,
Közöld s éreztesd véle valamelyest
Szolgálatomra lángod:
Hadd tudja meg, hogy lángjaid tüzében
Életem lassan elvesz.
Ó, légy hozzám kegyelmes,
S tiszted szerint ajánlj be néki szépen,
S hozd végre már magaddal őt elébem!

Minekutána Dioneo elhallgatott, s ezzel mutatta, hogy dala bevégződött, a Királynő még a többiekkel is énekeltetett, ámbár Dioneo dalát fölöttébb megdicsérte. De mikor már az éjszakának egy része elmúlott, s a Királynő érezte, hogy a nappali forróságot elverte az éjszaka hűvössége, parancsolta, hogy másnapig ki-ki kedve szerint térjen nyugovóra.

Végződik a Dekameron ötödik napja

Hatodik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON ÖTÖDIK NAPJA, KEZDŐDIK A HATODIK, MELYEN ELISA URALKODÁSA ALATT OLY EMBEREKRŐL FOLYIK A SZÓ, KIK VALAMELY TALPRAESETT VÁLASSZAL VAGY GYORS ELHATÁROZÁSSAL MEGSZABADULTAK VALAMELY VESZTESÉGTŐL, VESZEDELEMTŐL VAGY MEGSZÉGYENÜLÉSTŐL

A mennybolt delelőjén járt a hold, és sugarai már elhalványodtak, s a feltámadó hajnal megvilágosította földünk minden zugát, midőn a Királynő felkelt, szólította társaságát, s lassú léptekkel sétálgatván a harmatos fűben, egyre távolodott velük a szép domboldalról; és különb-különbféle dolgokról beszélgettek és vitáztak, melyik volt szebb az előadott novellák közül, s újból sokat nevettek az elmondott eseteken, mindaddig, mígnem már a nap egyre feljebb hágott, s kezdett forrón tüzelni; mikor is egy értelemmel jónak látták, hogy hazatérjenek; megfordultak tehát, s visszamentek a kastélyba. Mivel pedig ottan az asztalok már meg voltak terítve, és telis-tele voltak szórva szagos füvekkel és szép virágokkal, a Királynő parancsára asztalhoz ültek, minekelőtte még fokozódnék a forróság. Minekutána pedig jó hangulatban ettek, mielőtt még egyébhez fogtak volna, elénekeltek néhány kedves és vidám dalt, s azután ki szundítani tért, ki sakkozni, ki ostáblázni. Dioneo pedig Laurettával dalba kezdett Troilusról és Cressidáról. S midőn eljött a gyülekezés órája, a Királynő egybehívatta valamennyit, s akkor szokásuk szerint letelepedtek a szökőkút mellett.

S amint a Királynő éppen parancsot akart adni az első novellára, olyasmi történt, mi eleddig meg nem esett, vagyis a Királynőnek s a többieknek fülét nagy lárma ütötte meg, melyet a szolgák és a cselédek csaptak a konyhában. Miért is hívatta az udvarmestert s megkérdezte, ki ordítozik, és mi az oka e nagy zajnak; az pedig felelte, hogy Licisca és Tindaro csap ekkora lármát, de az okát maga sem tudja, mivel éppen akkor hívatta a Királynő, mikor odaért, hogy csendet teremtsen. Parancsolta erre a Királynő, hogy nyomban hívja elébe Liciscát és Tindarót; s ahogy azok odajöttek, kérdezte a Királynő, mi volt oka hangos pörlekedésöknek. Tindaro már éppen felelni akart, midőn Licisca, ki már nem volt éppen mai csirke, s ugyancsak fel volt vágva a nyelve, meg különben is felhevült az ordítozásban, mérges tekintettel feléje fordult és szólott:

- Ejnye, adta szamara, még olyan orcátlan, hogy előbb akar szólani, holott én itt vagyok! Csend, most én beszélek!

És a Királynőhöz fordulván folytatta:

- Madonna, még ez akarja magyarázgatni nekem, hogy milyen asszony Sicofante felesége, s mintha nem barátkoztam volna vele eleget, mindenáron el akarja hitetni velem, hogy Sicofante nászéjszakáján Bunkó úrfi erőszakkal és vérontás árán hatolt be Feketevárba; én pedig mondom, hogy ez nem igaz, hanem bizony békésen és a vár úrnőjének nagy gyönyörűségére vonult be oda. Ez meg, vén szamár létére szentül hiszi, miképpen a leányok olyan ostobák, hogy elvesztegetik idejöket, s addig várnak, míg atyjoknak vagy bátyjoknak tetszik, kik hét eset közül hatszor három-négy esztendeig is halogatják férjhez adásokat. Szépen volnánk, atyafi, ha ennyi ideig henyélnénk. Krisztus hitére mondom (mivel csak tudom, mit beszélek, ha már esküt teszek rá), nem tudnék hamarjában olyan leányt mondani, ki szűzen ment férjhez, s azt is jól tudom, hogy a férjes asszonyok közül hányan és hányszor megcsalják férjöket; s még ez a barom akar tanítani engemet arra, hogy milyenek az asszonyok, mintha bizony ma született csecsemő volnék.

Miközben Licisca ekképpen nyelvelt, a hölgyek oly jóízűen hahotáztak, hogy valamennyi foguk kivillogott. A Királynő pedig legalábbis hatszor csendre intette őket; de ez mit sem használt: az bizony nem fogta a száját, hanem mindent elmondott, mi a szívét nyomta. Minekutána pedig mégiscsak elhallgatott, a Királynő mosolyogván Dioneóhoz fordult és szólott:

- Dioneo, ez neked való kérdés; annak okáért készülődjél, hogy döntő vélekedést mondj benne, ha majd bevégeztük elbeszéléseinket.

Felelte erre nyomban Dioneo:

- Madonna, meg sem hallgatom a másik félt, és máris kimondom vélekedésemet; kijelentem, hogy Liciscának igaza van, és azt hiszem, úgy van a dolog, miként ő mondja; Tindaro pedig szamár.

Licisca ennek hallatára elnevette magát, és Tindaro felé fordulván, szólott:

- Hát nem megmondtam? Menj Isten hírével; azt hiszed, okosabb vagy nálam, holott még be sem nőtt a fejed lágya? Hálistennek, én bizony nem éltem hiába, nem én.

És ha a Királynő nem intette volna csendre szigorú arccal, s nem parancsolt volna rá, hogy fogja be a száját, és ne lármázzon, ha nem akarja, hogy megvesszőzzék, s ha nem küldötte volna el Tindaróval együtt, bizony amaz egész napon által egyvégtében csak őt hallgathattuk volna. De mikor eltávoztak, parancsolta a Királynő Filoménának, hogy kezdje meg a novellák sorát. Ki is vidám arccal ekképpen fogott szóba.

ELSŐ NOVELLA

Egy lovag azt mondja madonna Orettának, hogy egy novellával úgy elszórakoztatja, miképpen úgy érzi majd, mintha lóháton mentek volna; de mivel ügyetlenül beszél, a hölgy kéri, hogy engedje leszállnia a lóról

Ifjú hölgyeim, valamint derűs éjszakákon a csillagok ékességei az égboltozatnak, és tavaszidőn a virágok a zöldellő réteknek s a lombosodó fák a domboknak, akképpen ékességei a dicséretes erkölcsöknek s az értelmes beszélgetéseknek a talpraesett mondások, melyek, mivelhogy rövidek, jobban illenek a nőkhöz, mint a férfiakhoz, valaminthogy a szószátyárkodás inkább a férfiakhoz, mint a nőkhöz illendő. Annyi igaz, hogy akármi is az oka, akár szellemünk romlottsága, akár ama furcsa ellenséges indulat, mellyel az ég e mi mostani korszakunk irányában viseltetik, manapság már igen kevés hölgy van, vagy talán egy sincs, ki alkalmas pillanatban oda tudna vágni valami talpraesett mondást, vagy helyesen tudná érteni, ha más mond ilyent: nagy szégyenünk ez valamennyiünknek. De mivelhogy emez tárgyban Pampinea az imént már eleget mondott, többet efelől magam sem kívánok szólani. Ám hogy megmutassam nektek, milyen tetszetős a maga helyén az efféle mondás, elbeszélem, miképpen hallgattatott el udvariasan egy nemes hölgy valamely lovagot.

Nem nagy ideje még élt városunkban valamely nemes és jó erkölcsű és szép szavú hölgy, kit látásból vagy hallomásból bizonyára többen ismertetek; méltatlanság volna, ha elhallgatnám nevét ily jeles hölgynek; tehát a neve volt madonna Oretta s felesége Geri Spina úrnak. Midőn egyszer éppen vidéken tartózkodott, mint mi mostan, és szórakozás okáért sétálgatott más hölgyekkel és lovagokkal, kiket az napon vendégül látott házában ebédre, s mivel talán kissé hosszú volt az út odáig, hová gyalogszerrel eljutni szándékoztak, mondá az egyik lovag, ki a társaságban volt:

- Madonna Oretta, ha akarod, én majd egy gyönyörű szép novellával úgy elszórakoztatlak ama hosszú úton, melyet meg kell tennünk, hogy azt hiszed majd: lóháton mentél.

Felelte erre a hölgy:

- Uram, magam is nagyon kérlek erre, és igazán örülni fogok neki.

Lovag uram tehát, kinek talán a kard is úgy illett az oldalára, mint a szó a nyelvére, ennek hallatára belekezdett egy novellába, mely magában véve csakugyan szép volt; csakhogy háromszor, négyszer és hatszor ismételte ugyanazt a szót, majd pedig újra kezdte az egészet, és gyakorta mondogatta:

- Azaz hogy nem, hanem izé...

Gyakorta elhibázta a neveket, összetévesztette egyiket a másikkal, és bizony tönkretette az egész novellát, nem is szólván arról, hogy előadása cseppet sem illett a benne szereplő személyek és események minéműségéhez. Madonna Orettát ennek hallatára kiverte a verejték, a szíve összeszorult, mintha beteg volna, és már a végét járná. Mikor már nem bírta tovább, és látta, hogy a lovag egészen belebonyolódott, és sehogyan sem tud kievickélni belőle, kedvesen megszólalt:

- Uram, a lovad bizony nagyon rázós; kérlek hát, engedj leszállanom róla.

A lovag, ki véletlenül könnyebben tudott felfogni, mint elbeszélni valamit, megértette a tréfás mondást, és vidáman és örömmel fogadta; más novellába fogott s befejezetlenül abbahagyta azt, melyet elkezdett, melybe azonban belesült.

MÁSODIK NOVELLA

Cisti pék egy mondásával figyelmezteti Geri Spina urat kérésének szerénytelenségére

A hölgyek és ifjak egy értelemmel fölöttébb dicsérték madonna Oretta mondását, s akkor parancsolta a Királynő Pampineának, hogy folytassa a novellák sorát; miért is ez ekképpen fogott szóba:

- Szépséges hölgyeim, én a magam feje szerint nem tudnám eldönteni, melyik a nagyobb bűnös: a Természet-e, mikor valamely nemes lelket hitvány testbe öltöztet, vagy a Sors-e, midőn valamely nemes lélekkel megáldott embert hitvány mesterségre kárhoztat; s miként már sok emberben, akképpen megláthattuk ezt Cisti nevezetű földinkben is; ezt a Cistit, bár fennkölt lelkű férfiú volt, a sors pékmesterségre kárhoztatta. És bizonyára elátkoznám a természetet s hasonlatosképpen a sorsot is, ha nem tudnám, hogy a természet végtelenül bölcs, a sorsnak pedig ezer szeme van, ámbár az ostobák vak szemmel ábrázolják. Úgy veszem észre, hogy ezek fölöttébb nagy óvatosságukban azt cselekszik, mit a halandók gyakorta cselekszenek, kik is jövendőjükön aggódván kényelmességből legbecsesebb holmijukat házuknak legnyomorúságosabb s éppen ezért legkevésbé gyanús zugaiban dugják el, s onnét csak a legnagyobb szükségben veszik elő, mivel ama nyomorúságos helyen sokkalta biztosabb őrizetben vannak, mint akármely szép szobában. S ekképpen a világnak két úrnője gyakorta a leghitványabbaknak vélt mesterségek árnyéka alá rejti legdrágább kincseit, hogy annál ragyogóbb legyen fényességök, ha néha kényszerűségből előveszik onnét. A madonna Orettáról - Geri Spina úr feleségéről - mondott novella eszembe juttatta, miképpen bizonyította meg ezt Cisti pék, valamely csekély dologban, megvilágosítván Geri Spina úr elméjét; tehát el akarom mondani nektek ezt a kis történetet.

Elmondom tehát, hogy midőn Bonifác pápa, kinél Geri Spina úr nagy becsületben állott, Firenzébe küldötte némely előkelő követeit bizonyos fontos ügyeiben, azok megszállottak Geri uram házában, s miközben ő velök egyetemben a pápa dolgaiban fáradozott, történt, hogy Geri úr, már nem tudom, mely okból, a pápának emez követeivel minden áldott nap elment csak úgy gyalogszerrel a Santa Maria Ughi előtt, hol Cisti péknek műhelye volt, s hol ő maga személyében folytatta mesterségét. És bár a sors meglehetősen alacsony mesterséget juttatott neki, annyiban mégis kegyes volt hozzá, hogy nagyon meggazdagodott, és semmi áron nem akarta mesterségét mással felcserélni, hanem nagy jómódban élt; s mindenféle egyéb finom dolgokon kívül neki voltak mindig a legjobb fehér és vörös borai, melyekhez fogható nem akadt Firenzében vagy a környéken. Mikor tehát látta minden reggel elhaladni ajtaja előtt Geri uramat és a pápa követeit, s mivel igen nagy volt a forróság, arra gondolt, hogy illendő udvariasság volna, ha megkínálná őket egy ital jó fehér borral; de összemérvén Geri s maga rangját, úgy vélte, hogy illetlen tolakodás volna meghívni őket; mégis törte a fejét, miképpen ejthetné módját, hogy Geri maga kínálkozzék vendégéül. Tehát hófehér zekét öltött, frissen mosott kötényt kötött, úgyhogy inkább molnárnak, mint péknek látszott, s minden reggel amaz órában, mikor tudta, hogy Geri uram a követekkel arra megy, kihozatott az ajtajába friss vízzel teli vadonatúj ónvedret, s egy ugyancsak vadonatúj kis bolognai korsóval a finom fehér borából, továbbá két serleget, melyek oly fényesen csillogtak, mint az ezüst; és leült, s mikor azok arra mentek, ő maga egyet-kettőt krákogott, s nagy csettintgetés közben kezdte hörpintgetni a bort úgy, hogy még a halott is megkívánta volna. Mikor már Geri egy-két reggelen szemtanúja volt ennek, a harmadikon szólott:

- No, milyen, Cisti? Jó?

Cisti nyomban felkelt ültéből és szólott:

- Igenis, uram, de hogy mily jó, azt nem tudom megértetni veled, ha meg nem kóstolod.

Geri uram, ki akár a forróság, akár a szokatlan fáradalom miatt, akár talán Cisti ínycsiklandozó iddogálásának láttán megszomjazott, odafordult a követekhez, s mosolyogván mondotta nekik:

- Uraim, javallanám, kóstoljuk meg a derék ember borát; meglehet, olyan jó, hogy nem bánjuk meg.

És velök egyetemben odament Cistihez. Az pedig nyomban szép lócát hozatott ki műhelyéből, s hellyel kínálta őket; szolgáiknak pedig, kik már hozzáfogtak a serlegek öblögetéséhez, odaszólt:

- Barátaim, csak menjetek, és engedjétek magamnak végeznem e szolgálatot, mivelhogy én éppolyan jól tudok betölteni, mint bevetni; azt pedig leshetitek, hogy csak egy cseppet is nyeltek ebből.

És ekképpen szólván, ő maga kimosott négy szép és vadonatúj serleget, s felhozatott egy kis korsóval a jobbik borából, és sürögvén-forogván, töltött Gerinek és társainak. Azok pedig már régen nem ittak oly jó bort, mint ez volt; miért is fölöttébb dicsérgették, s mindaddig, míg a követek még ottan időztek, Geri szinte minden reggel elment velök oda iddogálni. Mikor pedig dolguk végeztével az elutazásra készülődtek, Geri pompás lakomát rendezett, melyre sok előkelő polgárt meghívott, közöttük Cistit is, ki azonban semmiképpen nem akart elmenni. Parancsolta tehát Geri egyik szolgájának, hogy hozzon egy üveg bort Cistitől, és abból az első fogásnál fél pohárral öntsön mindenkinek. A szolga talán mérgében, hogy soha nem kapott emez borból innia, jó nagy üveget vitt magával; melyet is midőn Cisti megpillantott, mondá:

- Fiacskám, Geri uram nem énhozzám küldött téged.

A szolga pedig váltig erősködött, de hogy mindig csak ezt a feleletet kapta, visszament Gerihez, és megjelentette néki a dolgot. Mondotta akkor neki Geri uram:

- Menj vissza és mondd meg neki, hogy igenis hozzá küldöttelek; s ha megint így felel, kérdezd meg, hogy hát akkor kihez küldtelek.

A szolga tehát visszatérvén szólott:

- Cisti, de bizony, hogy Geri uram csak hozzád küldött.

Felelte erre Cisti:

- Márpedig bizonyos, fiacskám, hogy ezt ő nem cselekedte.

- Hát akkor kihez küldött? - kérdezte a szolga.

- Az Arnóhoz.

Ezt a szolga megjelentette Gerinek, kinek is nyomban megvilágosodott elméje, és mondá szolgájának:

- Mutasd csak, miféle üveget vittél oda. S mikor meglátta az üveget, szólott:

- Cistinek igaza van.

Összeszidta hát a szolgát, és illendő üveggel újra elküldötte. Cisti pedig ennek láttára szólott:

- Most aztán tudom, hogy igazán hozzám küldött.

És nagy szívesen megtöltötte az üveget. S még ugyanez napon megtöltött egy kis hordót ugyanilyen borral, és nagy vigyázatosan elvitte Geri uram házába, nyomában pedig maga is elment, és ott lelvén őt, szólott hozzá ekképpen:

- Uram, nem szeretném, ha azt hinnéd, hogy megijedtem ma reggel a nagy üvegtől; de úgy vélem, elfeledted, mit akartam példázni emez napokban a kicsiny korsókkal, hogy tudniillik ez nem holmiféle kocsisbor, s ma reggel is erre kívántalak emlékeztetni. Mivel azonban nem akarom továbbra is őrizni azt, ami a tiéd, ma reggel mind elküldöttem ide neked; most már tégy vele kedved szerint.

Geri uram igen megbecsülte Cisti ajándokát, és illendőképpen megköszönte neki; annak utána pedig fölöttébb tisztelte, és barátjának tartotta őt.

HARMADIK NOVELLA

Monna Nonna de'Pulci Firenze püspökének túlságosan tisztességtelen tréfálkozására csattanós választ ad, mellyel elhallgattatja

Midőn Pampinea bevégezte novelláját, és az egész társaság fölöttébb magasztalta Cisti visszavágását és bőkezűségét, parancsolta a Királynő, hogy utána Lauretta beszéljen, ki is vidáman ekképpen fogott szóba:

- Kedves hölgyeim, előbb Pampinea, az imént pedig Filoména igen helyesen mutattak reá, mily szép a tréfás mondás, és mily csekély ebben a mi tehetségünk; mivel pedig erről nem szükséges többet beszélnem, az elmondottakon kívül csak arra kívánlak benneteket emlékeztetni, hogy a tréfás mondásoknak az a tulajdonságok, miképpen úgy kell megharapniok a hallgatót, mint ahogy a bárány harap, nem pedig miként a kutya: mivelhogy ha a tréfás mondás kutya módra harapna, nem volna tréfa, hanem bántalom. Madonna Oretta mondása és Cisti felelete pompásan eltalálta ezt a módot. Az is igaz, hogy ha az ember visszavág valamire, és a visszavágás úgy harap, mint a kutya, abban nincs semmi kivetnivaló, ha előbb őt érte a kutyaharapás, míg ellenben elítélendő volna az ilyen visszavágás, ha az illetőt nem bántották; éppen ezért vigyázni kell, hogy hogyan, mikor, kivel és hol tréfálkozik ember. Mivel pedig emez dolgokra kevés ügyet vetett egyik főpapunk, a harapását éppoly kemény harapással viszonozták; ezt akarom megbizonyítani nektek egy kis novellában.

Midőn Antonio d'Orso uram volt Firenze városának püspöke, érdemes és bölcs főpap, érkezett Firenzébe valamely Dego della Ratta nevezetű nemes katalán úr, Róbert királynak marsallja. Mivel pedig daliás férfiú és nagy szoknyavadász volt, történt, hogy valamennyi firenzei szép hölgyek között különösképpen megtetszett neki ama szép asszony, ki a fent mondott püspök bátyjának unokája volt. Mivel pedig megtudta, hogy ennek férje, bár előkelő családból származott, zsugori és aljas ember, megegyezett vele, hogy ad néki ötszáz aranyforintot, s annak fejében az megengedi, hogy egy éjszakát feleségével töltsön; minekutána pedig az asszonnyal töltötte az éjszakát, ámbár annak akaratja ellenére, kifizette annak férjét akkoriban használatos ezüstgarasokkal, melyeket megaranyozott. Mikor pedig ennek széltében híre ment, az aljas férj a károsodáson felül csúfságra is jutott; azonban a püspök okos ember lévén úgy tette magát, mintha minderről mit sem tudna. Mivel pedig a püspök és a marsall sokat volt egymás társaságában, történt, hogy Szent János napján, midőn együtt lovagoltak s a hölgyeket nézegették az úton, hol a versenyfutás folyt, a püspök megpillantott valamely ifjú hölgyet (ki a mostani döghalálban elpusztult), kinek neve volt monna Nonna de'Pulci, Alessio Rinucci uram unokahúga, kit bizonyára mind ismertetek; ezt, ki akkoriban üde és csinos leány volt, s helyén volt a nyelve és szíve, és csak nem sokkal annak előtte ment férjhez a Porta San Piero táján, a püspök megmutatta a marsallnak; mikor később melléje értek, vállára tette kezét a marsallnak és mondá a hölgynek:

- Nonna, hogy tetszik neked ez az úr? Mit gondolsz, kibírnád?

Nonna úgy érezte, hogy eme szavak némiképpen sértik a tisztességét, és bemocskolják őt azok előtt, kik e kérdést hallották, pedig sokan voltak. Mivel azonban egyáltalán nem volt szándokában védekezni eme beszennyezés ellen, hanem inkább kedvére volt a talpraesett visszavágás, nyomban így felelt:

- Uram, meglehet, hogy ő nem bírna ki engem, de én mindenesetre csak jó pénzt fogadnék el.

A püspök meg a marsall, ahogy ezt a mondást hallották, érezték, hogy mindkettejöknek elevenébe vág; egyiknek, mivel becstelenséget követett el a püspök bátyjának unokáján, másiknak, mivel eltűrte azt a gyalázatot, mely bátyja unokájának személyében érte; nem is mertek hát egymásnak szemébe nézni, hanem elszégyellették magukat, és szótlanul eloldalogtak, és az napon nem is szólottak véle többet. Ekképpen tehát az ifjú hölgy nem követett el illetlenséget azzal, hogy csattanós válaszával jól megcsípte amazokat, mivel őt is megcsipkedték.

NEGYEDIK NOVELLA

Chichibio, Currado Gianfigliazzinak szakácsa, talpraesett válaszával, mentegetődzvén, Currado dühét kacagásra fordítja, s megmenekül a büntetéstől, mellyel Currado megfenyegette

Lauretta már elhallgatott, és valamennyien fölöttébb magasztalták Nonnát, midőn a Királynő parancsolta Neifilének, hogy folytassa a sort; ki is ekképpen fogott szóba:

- Ámbár gyakorta a gyors elme adja a hasznos és szép szavakat a körülmények szerint annak ajkára, ki beszél, mégis nemegyszer a szerencse is megsegíti a bátortalanokat, és hirtelen oly szavakat ad ajkokra, melyeket soha meg nem leltek volna, hahogy nyugodt lelkiállapotban beszélnek; szándokom tehát nektek novellámban ezt megbizonyítanom.

Currado Gianfigliazzi, mint hallomásból és tapasztalásból valamennyien tudhatjátok, mindenkor bőkezű és pompakedvelő nemes úr volt városunkban, lovagi életet élt, szüntelenül kutyákkal és sólymokkal szórakozott, nem is szólván mostan egyéb érdemesebb cselekedeteiről. Egyszer a sólymával Peretola mellett zsákmányul ejtett egy darumadarat; mikor pedig látta, hogy a madár gyenge húsú és kövér, elküldötte azt kitűnő szakácsának, kinek neve volt Chichibio, és Velence városából származott, és megüzente néki, hogy vacsorára süsse meg, és ízesen készítse el. Chichibio, kinek már a képéről is lerítt, mily nagy kópé, megfűszerezte a madarat, odatette a tűzre, és nagy gondosan sütni kezdette. Mikor pedig már majdnem pirosra sült, és pompás pecsenyeszag szállongott belőle, történt, hogy bejött a konyhába egy Brunetta nevezetű szomszédbeli kis fruska, kibe is Chichibio fülig szerelmes volt; mikor meglátta a madarat, és megorrontotta a pecsenyeszagot, mézesmázos szavakkal kérte Chichibiót, adná neki annak egyik combját. Felelte Chichibio, kornyikálván:

- Orrod tőle fokhagymás, monna Brunetta, orrod tőle fokhagymás.

Donna Brunetta megbosszankodott ezen és felelte:

- Ha nem adod a combot, bizisten, soha többé kedvedet nem töltöm ama dologban, mely oly nagyon ínyedre vagyon.

És többről többre, szóról szóra, összeperlekedtek. Végezetül is Chichibio, nehogy magára haragítsa kedvesét, leszedte a darunak egyik combját, s odaadta neki. Mikor aztán feltálalta a féllábú darut Curradónak és vendégeinek, Currado elcsodálkozott rajta, hívatta Chichibiót, és megkérdezte, hová lett a darunak másik combja. A hazug velencei nyomban megfelelt:

- Uram, a darvaknak csak egy combjok s egy lábok vagyon.

Mondotta akkor Currado mérgesen:

- Már hogy az ördögbe volna egy combjok meg egy lábok? Hát talán nem láttam ezen kívül elég darvat életemben?

Chichibio tovább erősködött:

- De bizony úgy van, uram, amint én mondom, és ha akarod, eleven darvakon is megmutathatom neked.

Currado a vendégei előtt nem akarta tovább szaporítani a szót, hanem mondotta:

- Mivel azt mondod, hogy megmutatod az eleveneken, holott ilyesmit még soha nem láttam, de nem is hallottam, hát holnap látni akarom, s akkor megnyugszom; de esküszöm a Krisztus testére, hogy ha nem így vagyon, úgy elagyabugyáltatlak, hogy holtod napjáig megemlegetsz.

Az este tehát nem esett több szó erről; másnap reggel, alighogy virradt, Currado, kinek az éjszakai nyugovás nem verte el haragját, még mindig nagy dühösen fölkelt, s parancsolta, hogy a lovakat elővezessék; és Chichibiót is lóra ültette, s magával vitte ama kis folyó felé, melynek partján reggelente rendszerint látni szokta a darvakat és szólott:

- Majd mindjárt meglátjuk, ki hazudott tegnap este, te vagy én.

Chichibio látta, hogy Currado haragja még mindig nem csillapodott, s hogy mostan meg kell bizonyítani hazugságát, de még nem is sejtette, hogyan vágja ki magát; hát kimondhatatlan rettegésben poroszkált Currado mögött, holott, ha lehetett volna, legszívesebben megszökött volna; de nem lehetett, s akár előre, akár hátra, akár oldalvást pislogott, úgy rémlett neki, hogy minden-minden, amit lát, csupa két lábon álló darumadár. De már közel értek a folyóhoz, midőn megpillantott annak partján vagy tizenkét darut, melyek mind fél lábon álldogáltak, már ahogyan alvás közben szoktak. S minek előtte még Currado észrevette volna azokat, ő megmutatta neki és szólott:

- Most nyilván láthatod, uram, mely igazat szólottam tegnap este, hogy a darvaknak csak egy combjok s egy lábok vagyon; nézd csak, ott álldogálnak ni.

Currado odanézett és szólott:

- Várj csak, majd megmutatom neked, hogy két lábok vagyon.

Közelebb ment hát, és rájuk kiáltott a darvakra.

- Huss, huss!

Erre a kiáltásra a darvak leeresztették másik lábokat, néhány lépést futottak és elrepültek.

Currado tehát Chichibióhoz fordulván, szólott:

- Hát most beszélj, pákosztos! Elhiszed-e, hogy két lábok vagyon?

Chichibio szinte kővé dermedt, s maga sem tudta, mi sugallotta néki, de ekképpen felelt:

- Igen, uram, de tegnap este nem kiáltottál ám reá, hogy: Huss, huss! Mivelhogy ha rákiáltottál volna, az is éppen úgy kidugta volna a másik combját meg a másik lábát, mint ezek.

Curradónak megtetszett ez a visszavágás; minden haragja vidámságra és kacagásra enyhült, és szólott:

- Chichibio, igazad van, bizony rá kellett volna kiáltanom.

Ekképpen tehát Chichibio gyors és mulatságos visszavágásával megszabadult a büntetéstől, és megengesztelte gazdáját.

ÖTÖDIK NOVELLA

Forese da Rabatta uram és Giotto mester, a festő, Mugellóból jövet, tréfálkozván, csipkedik egymást ágrólszakadt külsejök miatt

Neifile elhallgatott, és Chichibio válaszán a hölgyek igen jót mulattak, midőn Pamfilo a Királynő parancsára ekképpen fogott szóba:

- Drága hölgyeim, gyakorta megesik, hogy valamint a sors valamely hitvány mesterség leple alatt a jelesség pompás kincseit rejtegeti, mint az imént Pampinea megmutatta, akképpen torz emberi testekbe a természet gyakorta a legcsodálatosabb szellemi kincseket helyezte. Mi is nyilván megtetszik két polgártársunk esetén, melyet röviden el akarok mondani nektek. Ezek közül az egyik, kinek neve Forese da Rabatta, kicsiny és torz emberke volt, ábrázata belapított, orra pedig oly tömpe, hogy még a legrútabb Baroncit is elektelenítette volna, de oly igen bölcs volt a törvénytudományban, hogy számos jeles férfiú a törvénytudomány kincses-ládájának nevezte őt. A másikban pedig, kinek neve volt Giotto, oly fenséges szellem lakozott, hogy mindama dolgok között, melyeket a mennybolt szüntelen forgása közben mindeneknek anyja és végrehajtója, a Természet alkot, semmi nem volt, mit ő rajzónjával, tollával vagy ecsetjével nem ábrázolt volna oly hűséges hasonlatossággal, hogy már nem is a tárgyak képének, hanem magának a tárgynak látszottak; olyannyira, hogy alkotásainak láttán az emberek látó érzéke gyakorta megcsalatkozott, s a festményt valóságnak vette. S mivel napfényre hozta ama művészetet, mely hosszú századokon által bizonyos embereknek tökéletlensége alatt lappangott, kik inkább azért festettek, hogy a tudatlanok szemét gyönyörködtessék, mint hogy a bölcsek szellemét megelégítsék, méltán nevezhetjük őt a firenzei dicsőség egyik szövétnekének, éspedig annál inkább, mivel páratlan alázatossággal szerezte meg emez dicsőséget, s holott mindenki másnak mestere volt, sohasem engedte, hogy mesternek nevezzék. E nevezetnek visszautasítása pedig annál nagyobb dicsőséget sugárzott reá, minél mohóbb vágyakozással bitorolták tanítványai, vagy azok, kik jóval kevesebbet tudtak nála. De bármily felséges nagy volt művészete, sem alakja, sem arca cseppet sem volt szebb, mint Forese uramé. De rátérek a novellára, amint következik.

Forese uramnak és Giottónak Mugellóban volt birtoka, és midőn egyszer Forese uram kiment, hogy körülnézzen birtokán, nyár idején, mikor törvényszünet vagyon, s véletlenül valamely keshedt igavonó gebén hazafelé lovagolt, találkozott Giottóval, a festővel, ki ugyancsak körülnézett birtokán, s most hazafelé tartott Firenzébe. Mivel pedig egyiknek sem volt különb a lova avagy a felszerelése a másikénál, csatlakoztak egymáshoz, és öregesen, lépésben baktattak. Történt, miként nyáron gyakorta történni látjuk, hogy hirtelen zápor lepte meg őket; ennek előle, amily gyorsan csak tudtak, bemenekültek egy barátságos parasztnak házába, kit mindketten ismertek. De kevés idő múltán, hogy a zuhogás semmiképpen nem szűnt, ők pedig még napszállat előtt Firenzébe akartak jutni, kölcsönvettek a paraszttól két durva posztóból való ócska köpönyeget, két ütött-kopott öreg kalapot, mivelhogy jobb nem akadt annak házában, s újból útnak indultak. Minekutána egy darabig mendegéltek, érezték, hogy bőrig áztak, s észrevették, hogy tetőtől talpig telefröcskölte őket a sár, melyet a lovak vertek fel (az ilyesmi pedig nemigen szokta növelni az ember külsejének előkelőségét); midőn aztán az idő némiképpen kiderült, ők, holott nagy ideig szótlanul ügettek, beszédbe ereszkedtek. És Forese uram, lovagolván és hallgatván Giottót, ki pompásan értette a szót, kezdte szemügyre venni őt oldalvást és tetőtől talpig, s mikor látta, hogy merő csúfság és éktelenség, mivel önmagára nem tekintett, nagyot kacagott és szólott:

- Giotto, ha mostan szembejönne velünk valamely idegen, ki soha téged nem látott, mit gondolsz, elhinné-e, hogy te vagy a világ legkülönb festője, holott valóban az vagy?

Felelt erre nyomban Giotto:

- Uram, azt hiszem, hogy elhinné, ha reád nézvén elhinné rólad, hogy ismered az ábécét.

Forese uram ennek hallatára megismerte baklövését, s látta, hogy olyan törülközőt kapott, amilyen a mosdó volt.

HATODIK NOVELLA

Micbele Scalza megbizonyítja némely ifjaknak, hogy a Baronciak a legnemesebb férfiak e világon s a tengeren, és vacsorát nyer

A hölgyek még kacagtak Giotto talpraesett visszavágásán, midőn a Királynő parancsolta Fiammettának, hogy folytassa a sort, ki is ekképpen fogott szóba:

- Ifjú hölgyeim, mivel Pamfilo a Baronciakat emlegette, kiket talán nem ismertek úgy, mint ő, erről eszembe jutott egy novella, melyről megtetszik, milyen nagy azoknak nemessége; egyébként pedig e novella nem tér el tárgyunktól, miért is el akarom mondani.

Nem nagy ideje még élt városunkban bizonyos Michele Scalza nevezetű ifjú, ki a világ legkedvesebb és legmulatságosabb embere volt, s folyton a legfurcsább ötletekkel dobálódzott; miért is a firenzei ifjak fölöttébb örültek, valahányszor társaságban egybegyülekeztek, ha ő is eljött közéjök. Történt tehát egy napon, midőn többedmagával együtt volt a Monte Ughin, hogy felvetődött közöttök emez kérdés: melyik a legrégibb és legnemesebb firenzei nemzetség. Némelyek azt mondották, hogy az Uberti, mások, hogy a Lamberti, némelyek ezt, mások amazt mondották, ki hogyan magyarázta. Scalza ennek hallatára vigyorogni kezdett és szólott:

- Ugyan-ugyan, fajankók, azt sem tudjátok, mit beszéltek; nemcsak Firenzének, hanem az egész világnak és a tengernek legősibb és legnemesebb emberei a Baronciak, és ebben megegyeznek mind a filozófusok és minden ember, ki úgy ismeri őket, mint én; és félre ne értsetek: azokról a Baronciakról beszélek, kik ott lakoznak a Santa Maria Maggiore tőszomszédságában, mellettetek.

Midőn az ifjak, kik más névre voltak elkészülve, ezt meghallották, valamennyien csúfolkodni kezdtek rajta és szóltak:

- Te csak ugratsz bennünket, mintha bizony nem ismernők a Baronciakat éppen úgy, mint te.

Felelte Scalza:

- A szent evangéliumra, nem ugratlak benneteket, sőt az igazat mondom, s ha van itt valaki, aki fogadni mer velem egy vacsorába olyképpen, hogy vacsorával vendégeli a nyertest és annak tetszése szerint választott hat pajtását, én szívesen állom a fogadást; sőt tovább megyek: belenyugszom akármelyitek ítéletébe, kit erre kijelöltök.

Akkor az egyik, kinek neve volt Neri Mannini, szót emelt mondván:

- Én hajlandó vagyok fogadni ama vacsorában.

S minekutána megegyeztek bíró gyanánt Piero di Fiorentino személyében, kinek vendégei voltak, azok ketten s nyomukban a többiek odaléptek hozzá, hogy tanúi legyenek Scalza felsülésének és megbosszantsák; és mindent elmondottak neki. Piero, ki okos ifjú volt, előbb meghallgatta Neri előadását, annak utána pedig Scalzához fordulván, szólott:

- És hát hogyan tudod megbizonyítani állításodat?

Felelte Scalza:

- Hogyan? Oly megdönthetetlen okokkal, hogy nemcsak te, hanem mindenki, aki most tagad, el fogja ismerni igazamat. Tudjátok, hogy minél ősibb valamely nemzetség, annál nemesebb, s

az imént itt is ez volt az egyértelmű vélekedés; a Baronciak pedig ősibbek minden más embernél, ennélfogva nemesebbek is; ha tehát bebizonyítom, hogy ők a legősibbek, akkor tagadhatatlanul megnyertem a fogadást. Tudnotok kell, hogy a Baronciakat az Úristen amaz időben alkotta, mikor még csak tanulgatni kezdte a festést; a többi embereket pedig akkor alkotta az Úristen, mikor már tudott festeni. Hogy pedig igazat mondok, vegyétek csak szemügyre a Baronciakat és a többi embereket; egyfelől azt látjátok, hogy a többi emberek arca rendes és kellőképpen arányos, megfigyelhetitek, hogy a Baronciak némelyikének hosszú és keskeny az arca, másikáé éktelenül széles, az egyiknek nagyon hosszú az orra, másiké nagyon rövid, némelyiknek pedig előreugrik és felfelé görbül az álla, s az állkapcsa szakasztott mint a szamáré; és van olyan, kinek egyik szeme nagyobb a másiknál, sőt olyan is, kinek egyik szeme mélyebben ül a másiknál, szóval olyanféle arcok ezek, minőket a kisgyermekek eleintén firkálnak, mikor rajzolni tanulnak. Ebből pedig, miként mondottam, nyilván megtetszik, hogy az Úristen akkor alkotta őket, midőn festeni tanult, tehát sokkal ősibbek, és ennélfogva nemesebbek is.

Mivel pedig mind emez dolgokat tudta Piero is, ki a bíró volt, és Neri, ki a vacsorában fogadott, s mind a többiek is, minekutána meghallgatták Scalza mulatságos bizonyítását, valamennyien hahotára fakadtak, és erősködtek, hogy bizony ő nyerte meg a vacsorát, és hogy a Baronciak kétség nélkül a legnemesebb és legősibb nemzetség nem csupán Firenzében, hanem az egész világon és a tengeren. És annak okáért méltán mondotta Pamfilo, mikor Forese uram arcának rútságát jellemezni akarta, hogy az még egy Baroncit is eléktelenítene.

HETEDIK NOVELLA

Madonna Filippát a férje rajtakapta kedvesével; törvénybe idézi, de ottan az asszony talpraesett és mulatságos válaszával kimenti magát, s eléri, hogy a törvényt megváltoztatják

Fiammetta már elhallgatott, és még mindenki kacagott az újfajta okoskodáson, mellyel Scalza a Baronciak mindenkiénél előkelőbb nemesi voltát bizonygatta, midőn a Királynő parancsolta Filostratónak, hogy mondja el novelláját; az pedig ekképpen fogott szóba:

- Nemes hölgyeim, szép dolog mindenképpen, ha valaki ügyes a beszédben, de legszebbnek vélem, ha ottan van helyén a nyelve valakinek, ahol leginkább szükség vagyon reá. Ennek módját pompásan értette egy hölgy, kiről beszélni kívánok előttetek; mivel nem csupán felvidámította és megnevettette hallgatóit, hanem ki is menekült a gyalázatos halálnak torkából, miként mindjárt meghalljátok.

Prato városában volt valamikor némely törvény, őszintén szólván éppoly szégyelletes, mint kegyetlen, mely semmi különbséget nem tett, hanem rendelte, hogy éppen úgy meg kell égetni amaz asszonyt, kit férje a kedvesével házasságtörésen kapott, mint az olyant, ki pénzért akármely férfinak odaadja magát. Midőn tehát e törvény fennállott, történt, hogy valamely nemes, szép és fölöttébb szerelmes természetű hölgyet, kinek neve volt madonna Filippa, a férje, Rinaldo de Pugliesi ottan kapta a szobájában, bizonyos odavalósi csinos nemes ifjúnak karjaiban, kinek neve volt Lazzarino de Guazzagliotri, kit az asszony a világon mindenkinél jobban szeretett. Rinaldo ennek láttán rettentő haragra gerjedt, s kevésbe múlt, hogy rájok nem rontott s meg nem ölte őket, és ha nem féltette volna maga életét, szörnyű haragjában meg is cselekedte volna. És ámbár ebben fékezte indulatját, azt nem tudta megállani, hogy ne kívánja a pratói törvénytől azt, mit néki magának nem volt szabad megtennie, tudniillik felesége kivégzését. És mivel az asszony bűnének bizonyítására kellő tanúbizonysága volt, alighogy felvirradt, senkitől tanácsot nem kért, hanem bevádolta feleségét, és törvénybe idéztette.

Az asszony, kinek helyén volt szíve, mint általában a fülig szerelmes nőknek, elhatározta, hogy mindenáron megjelenik a törvény előtt - bár számos barátja és rokona igyekezett eltéríteni ettől -, és megvallván az igazságot, inkább bátor lélekkel meghal, mintsem hogy gyáván megszökjék, és önkéntes számkivetésben éljen, és ekképpen méltatlannak bizonyuljon oly derék szerelmeshez, kinek karjaiban az elmúlt éjszakát töltötte. És nagy sereg asszonynak és férfinak kíséretében, kik arra biztatták, hogy tagadjon, megjelent a bíró előtt, s elszánt arccal és nyugodt hangon megkérdezte, mit kíván tőle. A bíró, amint ránézett, látta, mely gyönyörű s mely dicséretes módon viselkedik, és szavainak bizonysága szerint mely bátor lelkű asszony; megszánta tehát és félt, hogy olyan vallomást tesz, melynek miatta néki halálra kell ítélnie, hahogy maga becsületén nem akar csorbát ejteni.

Mivel azonban nem mulaszthatta el megkérdezni őt afelől, amivel vádolták, szólott hozzá ekképpen:

- Madonna, mint látod, itt áll Rinaldo, a férjed, és ellened panaszt emel, mondván, hogy idegen férfi karjaiban házasságtörésen kapott; annak okáért kívánja, hogy én a törvénynek rendelkezése szerint ezért halállal büntesselek; én azonban ezt nem tehetem meg, ha magad be nem vallod bűnödet; annak okáért jól vigyázz, mit felelsz, és mondd meg nekem, vajon igaz-e az, amivel a férjed vádol?

Az asszony cseppet sem ijedt meg, hanem nyájas hangon ekképpen felelt:

- Uram, igaz, hogy férjem, Rinaldo, tegnap éjjel Lazzarino karjaiban kapott, melyekben számtalanszor nyugodtam már iránta való édes és tökéletes szerelmemben; ezt soha nem fogom letagadni, de bizonyosra veszem, s te is tudod, hogy a törvényeknek mindenkit magokba kell foglalniuk, s mindazoknak egyetértésével kell megalkottatniok, kikre vonatkoznak. Eme törvénnyel pedig nem így vagyunk, mivelhogy ez csupán a szegény szerencsétlen nőket kötelezi, kik sokakat ki tudnának elégíteni, sokkalta különbül, mint a férfiak; ezenfelül pedig, mikor megalkották, egyetlen asszony sem adta beleegyezését, de még csak meg sem kérdeztek egyet is; miért is e törvényt méltán mondhatjuk igazságtalannak. Ha azonban az én testemnek és magad lelkének veszedelmére végrehajtani akarod, csak rajtad múlik; de minek előtte akármiképpen meghoznád az ítéletet, kérlek, tégy meg nekem némi csekély szívességet: vagyis kérdezd meg férjemet, vajon odaadtam-e magamat neki, mindannyiszor és minden ellenkezés nélkül, ahányszor csak megkívánt, avagy sem?

Rinaldo meg sem várta a bírónak kérdését, hanem tüstént felelte, hogy az asszony tagadhatatlanul kedvére volt neki, valahányszor csak kívánta.

- Nos tehát - folytatta azon nyomban az asszony -, kérdezem én, bíró uram, hogy ha mindig megkapta tőlem azt, mire szüksége volt, mit csináltam volna, vagy mit csináljak azzal, mit ő meghagyott? A kutyáknak vessem talán? Nem sokkalta jobb-e odaajándékoznom a mondott nemes úrnak, ki a világon mindennél jobban szeret, mint engedni, hogy veszendőbe menjen avagy elpusztuljon?

Emez előkelő és jóhírű hölgynek kihallgatására mind összesereglettek Prato lakosai; eme mulatságos kérdés hallatára mind jóízűt kacagtak, s annak utána egy értelemmel kiáltották, hogy a hölgynek igaza van, és jól beszélt; s minek előtte széjjelmentek volna, megváltoztatták a kegyetlen törvényt, mire a bíró maga biztatta őket, s olyképpen korlátozták, hogy csupán ama nőkre vonatkozzék, kik pénzért csalják meg férjöket. Rinaldo tehát ostoba igyekezetében megszégyenült, s ekképpen távozott a törvényszékről, az asszony pedig, mintha csak feltámadott volna a máglya tüzéből, vidáman és szabadon, nagy diadallal hazatért.

NYOLCADIK NOVELLA

Fresco azt tanácsolja unokahúgának, hogy ne nézzen a tükörbe, ha, mint mondotta, bosszúságára vagyon utálatos embereket látnia

A novella, melyet Filostrato elbeszélt, némi szégyenkezést támasztott a raja figyelmező hölgyek szívében, melynek jele volt az arcukba szökkent tisztes pirulás; és az egyik a másikra pillantgatott, s alig tudták visszafojtani kacagásukat, és kuncogva figyeltek reá. De minekutána a novella bevégződött, a Királynő Emiliához fordult, és parancsolta, hogy folytassa a sort. Ki is, mintha csak álomból ébredt volna, sóhajtván ekképpen fogott szóba:

- Bájos hölgyeim, mivel hosszas révedezésem messzire elragadott közületek, a Királynőtől reám rótt kötelességemnek sokkalta rövidebb novellával teszek eleget, mint különben tenném, hahogy lelkem nem kalandozott volna másfelé; elmesélem nektek egy leány ostoba eltévelyedését, melyet nagybátyja valamely kedves tréfaszóval helyrehozott volna, ha a leány felérte volna ésszel.

Bizonyos Fresco da Celatico nevezetű úrnak volt egy unokahúga, és becéző nevén Ferikének nevezték, kinek ugyan gyönyörű volt termete és arca (de nem volt az az angyali szépség, minőt régebbi időben bőven láttunk), mindazonáltal oly gőgös és rátarti volt, hogy szokásába vette fitymálni férfiakat és nőket s mindent, amit látott, holott inkább a maga háza előtt söpört volna, mivel nem volt hozzá fogható kiállhatatlan, begyeskedő, lobbanékony nő; és akármit tettek, semmi sem volt a szája íze szerint; és ezenfelül oly fennhéjázó volt, hogy ez még akkor is sok lett volna, ha a francia királyok lettek volna az ősei. És hahogy az utcán járt, csak úgy bűzlött a pöffeszkedéstől, hogy egyebet sem tett, mint orrát fintorgatta, mintha csak bűz áradna mindenkiből, akit látott, vagy akivel találkozott. Nem szólván tehát sok egyéb utálatos és kiállhatatlan szokásairól, történt egy napon, hogy midőn hazatért Frescóhoz, és azt sem tudta, hová legyen a kényeskedéstől, leült melléje, és egyre-másra nyögdécselt; miért is Fresco megkérdezte:

- Ferike, mit jelent az, hogy ma, holott ünnepnap vagyon, ilyen hamar hazajöttél?

A leány pedig majd megpukkadt pöffeszkedésében, és ekképpen felelt:

- Az már igaz, hogy hamar hazajöttem, mivel nem hiszem, hogy valaha is élt volna ebben a városban annyi utálatos és kiállhatatlan férfi és nő, mint ahány ma él; és ha csak egy is az utamba kerül, úgy utálom, mint a bűnömet, és nem hiszem, hogy volna még nő a világon, kit jobban gyötörne az utálatos emberek látása, mint engem; s éppen azért jöttem ily hamar haza, hogy ne lássam őket.

Erre pedig Fresco, ki szívből utálta unokahúga undok viselkedését, szólott ekképpen:

- Leányom, ha annyira utálod az utálatosokat, mint mondod, akkor ne nézz többé a tükörbe, hahogy nyugodtan akarsz élni.

De ez a lány üresebb volt, mint a nádszál, s holott bölcs Salamonnak képzelte magát, csak annyit értett meg Fresco mondásának velejéből, mint valamely birka; s mi több, azt mondotta, hogy ő bizony nézegetni akarja magát a tükörben, a többi nők módjára. S ekképpen megmaradt s mind a mai napig megátalkodott maga pöffeszkedésében.

KILENCEDIK NOVELLA

Guido Cavalcanti valamely tréfaszóval udvariasan legorombít bizonyos firenzei lovagokat, kik megrohanták

Midőn a Királynő észrevette, hogy Emilia befejezte novelláját, s rajta kívül már csak annak kell novellát mondania, kinek kiváltsága volt utoljára beszélnie, ekképpen fogott szóba:

- Bájos hölgyeim, ámbár ma már legalább két olyan novellát kivettek a számból, melyet én szándékoztam elmondani, mégis maradt egy, melyet elmondhatok, s melynek végén oly csattanó vagyon, hogy talán még senki eleddig nem mondott hozzája hasonlót.

Tudnotok kell tehát, hogy a régi időkben igen szép és dicséretes szokások voltak városunkban, melyekből mai napig úgyszólván semmi meg nem maradt; ez pedig a kapzsiságnak köszönhető, mely a gazdagodással egyetemben elharapódzott, s mind valamennyit kiirtotta. Ama dicséretes szokások között volt egy, mely szerint Firenzének különb-különbféle helyein egybegyülekeztek a környék nemes urai, és megszabott számban társaságokat alkottak, ügyelvén, hogy csak olyanokat vegyenek be, kik kellő mértékben tudják viselni a költségeket; és ma az egyik, holnap a másik, s ekképpen sorra, ki-ki a számára megszabott napon vendégül látta asztalánál az egész társaságot; és ilyenkor gyakorta megvendégeltek idegen nemes urakat is, ha egy-egy éppen ott időzött, és városbélieket is; és ezek évente legalább egyszer valamennyien egyforma ruhákba öltözködtek, és a nevezetesebb ünnepeken általlovagoltak a városon, és olykor lovagi tornát rendeztek és kiváltképpen a nagy ünnepeken, vagy ha valamely győzedelemnek avagy más egyébnek örvendetes híre érkezett a városba.

Egyebek között tehát volt ilyen társasága Betto Brunelleschi úrnak is, és Betto úr pajtásai minden követ megmozgattak, hogy belevonják abba Guido Cavalcanti urat is, éspedig nem ok nélkül: mivelhogy nem is szólván arról, hogy egyike volt a világ legkitűnőbb logikusainak és természettudósainak (ilyesmikkel ugyan ama társaság édeskeveset törődött), hanem különösképpen vidám, kedves és jószavú ember volt, s a világon mindenkinél jobban végre tudta hajtani azt, mit magában feltett, s mi nemes ember dolga volt; ezenfelül dúsgazdag ember lévén, kimondhatatlanul meg tudta tisztelni azt, ki véleménye szerint megérdemelte.

Azonban Betto úrnak nem sikerült soha megnyernie őt, s ennek oka gyanánt cimboráival egyetemben azt vélte, hogy Guido túlságosan belemerült a bölcselkedésbe, és elidegenedett az emberektől. S mivel néha az epikureisták véleményét hangoztatta, az a híre kelt a műveletlen emberek közt, hogy mindeme bölcselkedésével csupán arra akar bizonyságot találni, hogy nincs Isten.

Nos, történt egy napon, hogy Guido elindulván az Orto San Michelétől, végigment a Corso degli Adimarin, egészen a San Giovanniig - ezt az utat pedig gyakorta megtette -, hol roppant márvány és egyéb síremlékek sorakoztak a San Giovanni-templom körül (melyek mostan a Santa Reparatában vannak), s mikor ő éppen ott járt a porfíroszlopok között és eme síremlékek és a San Giovanni bezárt ajtaja között, Betto uram lóháton éppen arra ment társaságával a Santa Reparata piarcán keresztül; mikor tehát meglátták Guidót ama sírok között, szólottak ekképpen:

- Menjünk oda és bosszantsuk meg.

És sarkantyúba kapván lovaikat, hirtelen szinte megrohanták, minek előtte még észbe kaphatott volna, és nagy jókedvben ekképpen kezdték csipkedni:

- Guido, te nem akarsz beállani társaságunkba; de ha egyszer megbizonyosodol, hogy nincs Isten, ugyan mi hasznod leszen belőle?

Guido pedig látván, hogy közrefogták, nyomban ekképpen felelt:

- Urak, ti azt mondhattok nekem, amit akartok, mivelhogy itthon vagytok.

És rátámaszkodott kezével az egyik roppant síremlékre, könnyedén nekilendült, s átvetette magát a másik oldalra, és kijutván közülök, útjára ment. Azok ottan maradtak, és csak bámultak egymásra, és hogy szavuk megjött, azt mondták, hogy oktalan ember, és semmi értelme nincsen annak, mit nékik mondott, mivel ama helyhez, ahol voltak, éppen annyi közök volt, mint bármely más polgárnak, s Guidónak is csak éppen annyi, mint akármelyiköknek. Akkor tehát Betto uram feléjök fordulván szólott ekképpen:

- Magatok vagytok oktalanok, ha nem értettétek meg: ő bizony udvariasan és kevés szóval ugyan, de az elképzelhető legnagyobb gorombaságot mondotta nekünk; mivel, ha jól meggondoljátok, eme sírok a halottak házai, mivelhogy ezekben nyugosznak és lakoznak a halottak, s mikor ő azt mondja, hogy ez a mi otthonunk, azt akarja mondani, hogy mi és a többiek buták és tanulatlanok vagyunk hozzá képest és a többi tudós emberekhez képest; és rosszabbak vagyunk a halottaknál, és ennélfogva, ha itt vagyunk, otthon vagyunk.

Akkor mindenki megértette, mit akart mondani Guido, és elszégyellték magokat, és soha többé nem csipkedték, Betto urat pedig éles elméjű és okos lovagnak tartották.

TIZEDIK NOVELLA

Cipolla testvér megígéri bizonyos parasztoknak,
hogy megmutatja nékik Gábriel arkangyal szárnyatollát;
de mivel azoknak helyében széndarabokat lel, azt mondja,
hogy ezek ama szénből valók, melyen szent Lőrincet megsütötték

Minekutána a társaság minden egyes tagja elmondotta novelláját, Dioneo tudta, hogy most rajta van az elbeszélés sora. Miért is nem várt holmi ünnepélyes parancsra, hanem csendet kért azoktól, kik még Guidónak imént hallott mondását dicsérgették, és ekképpen fogott szóba:

- Bájos hölgyeim, ámbár nékem kiváltságom, hogy arról beszélhetek, mi leginkább kedvemre vagyon, ma nem kívánok eltérni ama tárgytól, melyről valamennyien oly ügyesen beszéltetek; hanem nyomotokon indulván, példázni kívánom nektek, hogy gyors védekezéssel mily ravaszul menekült Szent Antal egyik szerzetese a megcsúfoltatástól, melyet két ifjú készített számára. És bizonyára nem leszen terhetekre, ha kissé hosszadalmasan szólok, hogy apróra elmeséljem novellámat, mivel látjátok, hogy a nap még amúgy is magasan jár fent a mennybolt közepén.

Certaldo vára, mint bizonyára hallottátok, a mi határunkban vagyon a Val d'Elsában; s bármilyen kicsiny is, nemes és jómódú emberek a lakosai. Tehát Szent Antalnak egyik szerzetese, bizonyos Cipolla barát nevezetű, jó darab ideig minden esztendőben egyszer eljárogatott ide, mivel itt bőségesen aratott, hogy összeszedje az adományokat, melyeket az együgyű emberektől kapott. És ottan szívesen látták, talán nem csupán jámborsága, hanem neve miatt is, mivelhogy egész Toscanában ottan terem a leghíresebb hagyma, vagyis cipolla. Tehát eme Cipolla barát alacsony, vörös hajú, mosolygós ábrázatú ember volt, s a világ legnagyobb huncutja; s ezenfelül, ámbár híján volt minden tudománynak, oly talpraesetten és ügyesen beszélt, hogy aki nem ismerte, nem csupán nagy szónoknak ítélte volna, hanem azt mondhatta rá, hogy maga a megtestesült Tullius avagy talán Quintilianus; és ama vidéken úgyszólván minden embernek komája vagy barátja vagy bennfentese volt. Ez tehát szokása szerint augusztus hónapban megint odaérkezett, s valamely vasárnap reggelen, mikor a környékbeli falvak jámbor férfiai és asszonyai mind misére jöttek a templomba, alkalmatos pillanatban elébök lépett és szólott:

- Emberek, asszonyok, amint tudjátok, minden esztendőben szokásotokban vagyon adni valamit búzátokból és rozsotokból méltóságos urunk Szent Antal szegényeinek, ki többet, ki kevesebbet, ki-ki jámborsága és tehetsége szerint, hogy ama boldog Szent Antal vigyázzon ökreitekre és szamaraitokra és disznóitokra és birkáitokra, és ezenfelül meg szoktátok fizetni ama csekély adót, melyet évente egyszer fizettek, kiváltképpen azok, kik szerzetünkbe beírva vannak. Mindezeknek összegyűjtésére pedig engemet küldött felsőbbségem, vagyis az apátúr; annak okáért Istennek áldásával délután három óra után, mikor a csengettyűszót halljátok, gyülekezzetek egybe itten a templom előtt, hol is én a szokott módon prédikációt mondok nektek, és csókra nyújtom a keresztet; és ezenfelül (mivel tudom, mely fölöttébb jámbor tisztelői vagytok méltóságos Szent Antal úrnak) különös kegyelemből megmutatok nektek valamely szentséges és gyönyörű ereklyét, melyet is tulajdon magam hoztam valamikor tengeren túlról, a Szentföldről; ez pedig Gábriel arkangyalnak egyik szárnyatolla, melyet Szűz Máriának kamarájában elveszített, mikor Názáretben megvitte néki a mennybéli híradást.

És ekképpen szólván elhallgatott és bement a misére. Midőn Cipolla barát ekképpen beszélt, volt ott a nagy sokaságban a templomban két fölöttébb agyafúrt ifjú, nevök szerint az egyik Giovanni del Bragoniera, a másik Biagio Pizzini. Minekutána ezek jót nevettek Cipolla barát ereklyéjén, ámbár jó barátai és bennfentesei voltak, feltették magokban, hogy csúfot űznek belőle eme toll miatt. És megtudván, hogy Cipolla testvér aznap egyik barátjánál ebédel a várban, mikor értesültek, hogy éppen asztalnál ül, nyomban lesiettek az utcára, és elmentek a fogadóba, hol a barát megszállott, ama szándokkal, hogy Biagio majd szóval tartja Cipolla testvér szolgáját, Giovanni pedig a barátnak holmijából kikeresi ama tollat, akármiféle is az, és elcseni, hogy lássák, mit mond majd azután a népnek. Volt pedig Cipolla testvérnek egy szolgája, kit is némelyek Cethal Guccio, mások Mocskos Guccio, ismét mások Disznó Guccio néven neveztek; ez pedig olyan förtelmes egy ember volt, hogy bizony isten ilyent még Lippo Toppo sem festett soha. Ő pedig gyakorta tréfálkozott fölötte társaságban, mondván:

- Az én szolgámnak kilenc olyan tulajdonsága vagyon, hogy ha ezek közül csak egy is meglett volna Salamonban, vagy Arisztotelészben vagy Senecában, elegendő lett volna arra, hogy minden jelességöket, bölcsességöket, szentségöket semmivé tegye. Gondolhatjátok tehát, miféle ember lehet ez, kiben nincs sem jelesség, sem bölcsesség, sem szentség szemernyi sem, de megvan mind a kilenc rossz tulajdonság.

És midőn egyszer megkérdezték, melyik hát ama kilenc tulajdonság, ő valamennyit versekbe szedvén felelt:

- Megmondom nektek: Lusta-totyakos, mindene mocskos, hazugságban főkolompos; hanyag-gondatlan, szófogadatlan, emberszólásban páratlan; szutykos-otromba, tökfejű-bamba, viselkedésében pimasz-goromba; nem is szólván arról, hogy van még néhány apró-cseprő hibácskája, melyeket jobb nem is emlegetnem. A legnevetségesebb tulajdonsága pedig az, hogy minden faluban meg akar házasodni, és szállást akar bérelni; és ámbátor hosszú szakálla fekete és mocskos, mégis oly gyönyörűnek és csábítónak képzeli magát, hogy szentül hiszi: valahány fehércseléd csak meglátja, mind nyomban belészeret; s hahogy magára hagynám, minden szoknyának utána vetné magát, míg csak szusszal bírná. De szentigaz, hogy nagy segítségemre vagyon, mivel senki nem szólhat velem titokban négyszemközt, hogy ő abból ki ne hallgatná a maga részét; s ha megesik, hogy valamit kérdeznek tőlem, annyira fél, hogy netalán nem tudok majd megfelelni, hogy nyomban ő felel igennel vagy nemmel, már amint célirányosnak véli.

Ezt az embert tehát Cipolla barát a fogadóban hagyta, s lelkére kötötte: jól vigyázzon, hogy senki a holmijához hozzá ne nyúljon, különösképpen pedig az iszákjához; mivelhogy abban vannak a szent ereklyék. De Mocskos Guccio szívesebben lebzselt a konyhában, mint a fülemüle a zöld ágakon, kiváltképpen ha megszimatolt ottan valamely szolgálót; és csakugyan volt ottan a gazdának egy tagbaszakadt, pufók, zömök, idétlen cselédje, a két melle mint két szemetes kosár, és ábrázatja mint a Baronciaké, izzadt, mocskos, füstös; a szolga tehát faképnél hagyta Cipolla barát szobáját és minden holmiját, s mint ahogy a keselyű lecsap a dögre, nyakra-főre a konyhába sietett, és ámbár augusztus volt, a tűz mellé telepedett, és szóba elegyedett a leánnyal, kinek neve volt Nuta; ennek aztán telebeszélte a fejét, hogy ő bizony hétszilvafás nemes úr, és több a pénze ezerkilencven forintnál, nem számítva az adósságát, mely inkább több mint kevesebb ennél, és hogy szóban és tettben annyi mindenhez ért, hogy liromlárom punktum; és felejtvén csuklyáját, melyen annyi volt a zsír, hogy elegendő lett volna megízesíteni az Altopascio nagy bográcsát, és felejtvén rongyos-foltos csuháját, mely a nyaka körül és a hóna alatt mocskos volt a zsírtól, és több volt rajta a tarkabarka folt, mint akármelyik tatár vagy indiai kendőn, és felejtvén ringyes-rongyos saruit és lyukas harisnyáit, mintha csak Castiglione méltóságos úr lett volna, azt mondta neki, hogy felruházza új

ruhákkal és kicsinosítja és kiragadja innét, hogy ne legyen idegenek rabszolgája, s bár mostan nincsen semmije, jobb jövendőnek reménységét ébreszti benne; és összehordott hetet-havat, de akármilyen kedvesen beszélt, mindez falra hányt borsó volt, mint ahogy általában minden, amibe csak belevágott, balul ütött ki.

Amint tehát a két ifjú odaért, Disznó Guccio éppen Nuta körül legyeskedett; minek is fölöttébb megörültek, s mivel így már csak fele munkájokba került a dolog, hiszen senki nem állta útjokat, bementek Cipolla testvér szobájába, melynek ajtaja nyitva volt, s az első, ami kutatás közben kezök ügyébe került, amaz iszák volt, melyben a szárnytoll rejlett; ahogy tehát az iszákot kibontották, leltek abban selyembe bugyolált kis dobozt, melyet is kinyitván, papagáj farkának tollát találták benne, és úgy vélték, hogy bizonyára ez az, mit a barát ígérete szerint Certaldo népének megmutatni kíván. És az időben bizony könnyűszerrel el tudott hitetni ilyesmit az emberekkel, mivelhogy Egyiptom gyönyörűségeiből akkor még csak kevés jutott el Toscanába, holott később már rengeteg eljutott, mind egész Itáliának romlására; és ámbár néhol már ismerték ezeket valamelyest, e vidéken még a lakosok semmit nem tudtak róluk; mivel itten még a régiek nyers egyszerűsége élt, nemcsak hogy nem láttak még papagájt, hanem java részök még soha hírét nem hallotta. Megörült tehát a két ifjú, hogy meglelték a tollat, s mindjárt el is csenték, de hogy ne hagyják a dobozt üresen, megtöltötték néhány darab szénnel, mit ott leltek a szobának egyik sarkában; annak utána bezárták a dobozt, mindent a régi rendben visszaraktak, és észrevétlenül, nagy jókedvben elsompolyogtak a tollal, és lesték, vajon mit mond majd Cipolla barát, mikor a tollnak helyében szenet talál. Amaz egyszerű emberek és asszonyok pedig, kik a templom előtt hallották, hogy délután három órakor majd meglátják Gábriel arkangyal szárnyatollát, mise után hazatértek; és az egyik szomszéd elmondotta a másiknak, az egyik komaasszony a másik komaasszonynak, és ebéd után valamennyien, férfiak meg asszonyok, ahányan csak voltak, egybesereglettek a várban, hol is alig fértek el, és sóvárogva várták, hogy megláthassák ama bizonyos tollat.

Cipolla testvér, minekutána jól megebédelt és szundított is egyet, kevéssel három óra után felkelt, és látván, hogy a parasztok mekkora sokasága gyülekezett egybe a tollnak látására, üzente Mocskos Gucciónak, hogy jöjjön fel a csengettyűkkel, és hozza magával az iszákot. Ki is minekutána nagy nehezen megvált a konyhától és Nutától, a kívánt holmikkal felment; mikor pedig fölérkezett, nagy lihegve, mivelhogy a sok vízivástól pocakosra dagadt a teste, Cipolla testvér parancsára odament a templomajtóba, és nagy erősen rázta a csengettyűt. Mikor aztán az egész nép oda gyülekezett, Cipolla barát meg sem nézte, vajon helyén van-e minden holmija, hanem belefogott prédikációjába, és a maga módja szerint tücsköt, bogarat összebeszélt; s mikor arra került a sor, hogy megmutassa Gábriel arkangyal tollat, előbb nagy ünnepélyességgel elmondotta a Hiszekegyet, aztán meggyújtott két fáklyát, s minekutána levette csuklyáját, gyengéden kibontogatta a selyemburkolatot, és kivette belőle a dobozt. S minekutána előbb néhány szót mondott Gábriel arkangyalnak és ereklyéinek dicséretére és magasztalására, a dobozt kinyitotta. Mikor pedig látta, hogy teli van szénnel, nem is támadt benne gyanú, hogy ezt talán Cethal Guccio művelte, mivelhogy ilyesmit fel sem tett róla, nem is szidalmazta, mert nem vigyázott, hogy valaki ilyesmit el ne kövessen, hanem csendben önmagát átkozta, hogy erre bízta holmijának őrizését, holott tudta, mily hanyag-gondatlan, szófogadatlan, szutykos-otromba, tökfejű-bamba. De azért arcának egyetlen izma nem rándult, hanem égnek emelte szemét s kezeit, és szólott oly hangosan, hogy mindenki meghallhatta:

- Isten, áldott legyen a te hatalmad mindörökké. Annak utána becsukta a dobozt, és a nép felé fordulván szólott:

- Emberek, asszonyok, tudnotok kell, hogy sihederbarát koromban feljebbvalóm elküldött Napkelet országaiba, és külön paranccsal meghagyta nekem, hogy mindaddig kutassak,

mígnem meglelem a Porcelán titkát, mely másoknak több hasznot hajt, mint nekünk, ámbár égetése ugyan nem kerül semmibe. Miért is fölkerekedtem, és Velencéből elindulván általmentem Görgömbörgömön, és onnan Garaboncia királyságán és Bagódadogón által lovagolván megérkeztem Paródiába, honnét nagy szomjúhozás közben kevés idő múltán eljutottam Kakadúniába. De minek meséljem nektek sorra, hány országot bekóboroltam? Minekutána tehát általmentem az Óperencia kanyarulatán, eljutottam Furfangóciába és Bolondóciába, melyekben rengeteg nagyerejű népek lakoznak; és innét elérkeztem Hazudóciába, hol is számos magam szerzetbéli és egyéb barátokra bukkantam, kik valamennyien kerülték a kényelmetlenséget Istennek szerelméért, és ugyan rá sem hederítettek mások szenvedéseire, ha ekképpen magok hasznát szolgálták, s emez országokban semmi egyéb pénzt ki nem adtak, csak veretlent; és innét általmentem Habruca-országba, hol a férfiak és asszonyok facipőben járnak a hegyeken, s a disznókat a tulajdon beleikbe töltik; és kevéssel odább oly népekre akadtam, melyek rúdon viszik a kenyeret, s bort pedig zsákban; ezektől eljutottam a Kukac-hegyekbe, hol is minden víz lefelé folyik. És hamarosan oly messzire előrejutottam az országnak belsejében, hogy végezetül elérkeztem az indiai Paszternákiába, és esküszöm arra az öltözetre, melyet testemen viselek, hogy én ottan láttam repülni a madarakat, amit talán el sem hisz az, ki még nem látta. És ebben nem hazudtol meg engemet Maso del Saggio sem, a gazdag kereskedő, kivel ottan találkoztam, mikor éppen diót tört, s annak héját egyenként eladogatta. De mivel nem találtam meg azt, minek keresésére odamentem, és mivel tovább vízen kell utazni onnan, visszafordultam és megérkeztem a Szentföldre, hol nyár idején négy dénárba kerül a hideg kenyér, a meleg pedig ingyért van. És ottan meglátogattam Nebántsatok Kérlekalássan főtisztelendő atyát, Jeruzsálem méltóságos pátriárkáját. Ki is tiszteletből a méltóságos Szent Antal úrnak köntöse iránt, melyet mindig viseltem, megmutatta nekem valamennyi szent ereklyét, amilyen csak volt; ebből pedig annyi volt neki, hogy ha mind fel akarnám sorolni, jó néhány mérföldnyire sem érném a végét. De hogy el ne vegyem a kedveteket, mégiscsak megnevezek egyet-kettőt. Hát mindenekelőtt megmutatta nékem a Szentlélek egyik ujját, teljes-tökéletes épségben, aztán ama szeráfnak hajtincsét, ki megjelent Szent Ferencnek; aztán a keruboknak egyik körmét; aztán a szőröstül-bőröstül testté lett Igének egyik oldalbordáját tartotta az orrom alá; aztán a szent katolikus hitnek némely ruhadarabját; aztán néhány sugarát ama csillagnak, mely Keleten feltűnt a három mágusnak; aztán kis üvegnyit ama verejtékből, mely Szent Mihályból szakadt az ördöggel való viaskodásában, aztán Szent Lázár halálának állkapcsát és sok más egyebet; s mivel én szívesen általadtam néki olasz nyelven Morello-hegyének lejtőit és a Caprezzio némely fejezeteit, melyeket már rég idő óta keresett, hát ő részt adott nékem szent ereklyéiből, és nekem ajándékozta a szent keresztnek egyik fogát és kicsiny üvegben valamicskét Salamon templomának harangzúgásából és Gábriel arkangyalnak szárnyatollát, melyről már fentebb szólottam és a villamagnai Szent Gellért egyik facipőjét, melyet nem nagy ideje még Firenzében odaajándékoztam Bonsi Gellért uramnak, ki is fölöttébb nagy ájtatossággal tiszteli azt; és adott nekem ama szénből, melyen a boldogságos Szent Lőrinc vértanút megsütötték. Mind eme holmikat pedig nagy ájtatosan magammal hoztam, s még mind megvan. Az is igaz, hogy feljebbvalóm csak akkor engedte megmutatnom ezeket, mikor megbizonyosodott felőle, hogy valódiak. Mivel azonban most már ez ereklyék révén esett csodák és a pátriárka levele meggyőzték őt, engedelmet adott nekem, hogy megmutassam; de én nem merem senkire rábízni ezeket, hát mindig magammal hordom valamely dobozban Gábriel arkangyal szárnyatollát, nehogy tönkremenjen, és másik dobozban ama széndarabokat, melyeken Szent Lőrincet megsütötték; ez a két doboz úgy hasonlít egymásra, hogy gyakorta magam is összetévesztem őket, és mostan is megesett ez velem; s mikor azt hittem, hogy ama dobozt hoztam magammal, melyben a toll vagyon, azt hoztam el, melyben a széndarabok vannak. De nem gondolnám, hogy ez véletlenség, sőt bizonyosra veszem, hogy Istennek akaratja, és ő adta kezembe ezt a dobozt, melyben a szén

vagyon, mivel épp az imént jutott eszembe, hogy hiszen holnapután Szent Lőrinc napja vagyon. Annak okáért Isten azt akarta, hogy megmutassam nektek a szenet, melyen megsütötték, és felgyújtsam lelketekben a köteles áhítatot iránta, s ezért úgy intézte, hogy nem a tollat vettem, holott azt akartam, hanem az áldott széndarabokat, melyeknek tüzét az ő szentséges testének vére oltotta ki. Annak okáért, édes gyermekeim, vegyétek le sapkátokat, és jöjjetek ide áhítatosan és lássátok. De előbb tudjátok meg, hogy kire eme szénnel keresztet vetnek, mind az egész esztendőben nem égetheti meg magát, úgy hogy meg ne erezné.

Minekutána ekképpen szólott, dicséretet énekelt Szent Lőrincnek, és kinyitotta a dobozt, és megmutatta a széndarabokat. S minekutána az együgyű sokaság nagy ideig ámulattal és tisztelettel szemlélte azokat, nagy tülekedés közben mind odafurakodtak Cipolla baráthoz, s bőségesebb adományokkal halmozták el, mint rendesen, és sorra rimánkodtak, hogy érintse őket a szénnel. Miért is Cipolla barát sorra kezébe vette a széndarabokat, s fehér ingökre és zekéjökre és az asszonyok fátylaira akkora kereszteket mázolt, amekkorák csak rájok fértek, erősködvén, hogy bármennyire megkopnak is a széndarabok eme keresztjel írásában, a dobozban ismét megnövekednek, mit is ő már több ízben tapasztalt. S minekutána ekképpen a maga busás hasznára Certaldo népét mind megkeresztezte, ekképpen elméjének gyors járásával megcsúfolta ama két ifjút, kik a tollnak elcsenésével őt akarták megcsúfolni. Ezek pedig ott álltak a prédikáció alatt, s mikor hallották, hogyan vágta ki magát a barát, s mekkora feneket kerített a dolognak, úgy nevettek, hogy majd megpukkadtak belé. Minekutána pedig a sokaság szétoszlott, odaléptek hozzája, és leírhatatlan hahotázás közben bevallották neki csínyjöket, és akkor visszaadták a tollat, mely is a következő évben éppolyan busás hasznot hajtott a barátnak, mint e mai napon a széndarabok.

Ez a novella egyenlőképpen kimondhatatlan szórakozást és élvezetet szerzett az egész társaságnak, és valamennyien sokat nevettek Cipolla baráton, különösképpen pedig a zarándoklatán, meg az ereklyéken, melyeket ottan látott és magával hozott. Mikor pedig a Királynő észrevette, hogy a novellának s egyúttal az ő uralkodásának is vége, felkelt, levette fejéről a koszorút, és mosolyogván Dioneo fejére tette és szólott:

- Itt az ideje, Dioneo, hogy magad is megpróbáld, mely nehéz feladat asszonyokat kormányozni és vezetni; te légy hát a Király, és olyképpen uralkodjál, hogy ha uralkodásod véget ér, megdicsérhessünk érette.

Dioneo átvette a koszorút, és mosolyogván ekképpen felelt:

- Már gyakorta láthattatok sokkalta értékesebb királyokat nálamnál, értem a sakk-királyokat; és bizony mondom, hahogy úgy engedelmeskedtek nekem, miként valódi királynak engedelmeskednetek illendő, én oly élvezetben részesítlek benneteket, mely nélkül semmiféle ünnepnek vidámsága nem tökéletes. De ne firtassuk ezt: úgy fogok uralkodni, ahogy tudok.

És bevett szokás szerint hívatta az udvarmestert, s meghagyta, hogy mindent rendezzen el uralkodásának idejére, annak utána pedig szólott:

- Tiszteletre méltó hölgyeim! Annyi különböző szempontból beszéltünk már az emberek iparkodásáról és sorsuk különb-különb fordulásairól, hogyha kevéssel ennek előtte Licisca asszony nem jött volna ide, ki nyelvelésével anyagot adott holnapi elbeszéléseinknek, bizonyosra veszem, hogy jó darabig kellett volna törnöm fejemet, hogy alkalmatos tárgyat találjak elbeszéléseink számára. Miként hallottátok, ő azt mondta: nem ismer olyan leányt, ki szűzen ment volna férjhez és hozzátette, hogy nagyon jól tudja, hányszor és hogyan csalják meg az asszonyok férjöket. De mellőzzük mostan a dolognak első felét, hiszen az gyerekes beszéd; a másodikról azonban, úgy vélem, mulatságos volna elbeszéléseket mondani; annak okáért ren-

delem, hogy ha már Licisca asszony megadta a tárgyat, holnap oly asszonyokról legyen szó, kik akár szerelemből, akár azért, hogy a csávából kimenekedjenek, megcsalták férjöket, akár rájött az, akár nem.

Némely hölgyek úgy vélték, hogy nemigen lesz hozzájok illendő ily tárgyban elbeszélést mondaniok, s annak okáért kérték a Királyt, változtassa meg most kijelentett szándokát. Felelte erre a Király:

- Hölgyeim, én is éppoly jól tudom, mint ti, hogy mit rendeltem; és azzal, amit mondottatok, nem tudtok eltéríteni szándokomtól, mivel vélekedésem szerint mostanában olyan idők járnak, hogy mindenről szabad beszélniök férfiaknak és nőknek egyaránt, hahogy a tisztességtelen cselekedetektől óvakodnak. Hát nem tudjátok, hogy e mostani felfordult időben a bírák odahagyták ítélőszékeiket, mind az isteni, mind az emberi törvények elnémultak, s kinek-kinek korlátlan szabadsága vagyon, hogy úgy mentse életét, ahogyan tudja? Annak okáért ha némiképpen szabadjára engeditek szemérmetességteket az elbeszélésben, nem azért, hogy annak nyomában valamely tisztességtelen cselekedet következzék, hanem csak azért, hogy magatoknak és a többieknek mulatságot szerezzetek vele, én semmi elfogadható okot nem látok arra, hogy valaki nektek ennek miatta később szemrehányást tehessen. Ezenfelül pedig a ti társaságotok az első naptól fogva mind mostanáig oly gondosan óvta szemérmetességét, bármiről lett légyen is szó, hogy vélekedésem szerint semmiképpen foltot azon nem ejtett, s Istennek segedelmével nem is fog ejteni. Továbbá van-e, ki nem ismerné tisztességteket? Én hiszem, hogy nem csupán e mulatságos elbeszélések, hanem még a halálnak borzalmai sem ingathatnának meg benneteket abban. És őszintén szólván, ha valaki megtudná, hogy ti nem akartatok néha-néha ím ez huncutságokról beszélgetni, talán gyanú támadna benne, hogy magatok is ludasok vagytok efféle dolgokban, s ezért nem akartok beszélni rólok. Ezenfelül pedig ugyan szépen megtisztelnétek engem, ha ellenszegülnétek parancsomnak, holott én mindegyiteknek engedelmeskedtem, és most Királyotok vagyok, és kezembe adtátok a törvényt. Vessétek hát félre emez aggodalmatokat, mely inkább illendő kicsinyes lelkekhez, mint hozzátok, s ki-ki gondolkozzék jószerencsével, hogy szép novellát mondjon.

Ennek hallatán a hölgyek kijelentették, hogy legyen úgy, ahogy ő kívánja; miért is a Király mind vacsora idejéig szabadságot adott nekik, hogy ki-ki kedvére mulasson. A nap még magasan járt, mivel a novellák rövid ideig tartottak; miért is, midőn Dioneo a többi ifjakkal együtt leült ostáblázni, Elisa félrehívta a többi hölgyeket és szólott:

- Mióta itt vagyunk, mindig kívánlak elvezetni benneteket egy helyre, mely innét nem messzire vagyon, s hol még aligha volt egyitek is, melynek neve Asszonyok Völgye; mindeddig azonban nem volt rá alkalom, hogy oda elvezesselek, hanem ma, mikor még a nap magasan jár; miért is, ha kedvetek van velem jönnötök, bizonyosra veszem: ha egyszer ott lesztek, nem fogjátok megbánni, hogy eljöttetek.

A hölgyek felelték, hogy szívesen elmennek; szólították tehát egyik szolgálóleányokat, az ifjaknak pedig semmit sem szóltak, és útnak eredtek. És alig mentek valamivel többet egy mérföldnél, midőn máris megérkeztek az Asszonyok Völgyébe, hová igen szűk úton jutottak be, melynek oldalában kristályos vizű patak futott; és oly szépnek és gyönyörűségesnek látták a völgyet, különösképpen a nagy forróságnak ez órájában, hogy szóval mondani sem tudták volna. S miként nékem egyikök később elmondotta: a völgy feneke oly kerek volt, mintha cirkalommal mérték volna ki, holott nyilván a természetnek, nem pedig emberi kéznek mesteri műve volt; e síkságot pedig, melynek kerülete valamivel nagyobb fél mérföldnél, hat alacsony dombocska fogta körül, s mindegyiknek a csúcsán szép kastély formájában épített palota tűnt szemökbe. E dombok oldalai szelíden lejtettek a síkság felé olyképpen, mint a

színházban látjuk, hol az ülések lépcsők módjára lefelé egyre szűkülő körökben vannak elhelyezve.

Emez domboknak dél felé néző oldalai pedig telis-tele voltak szőlővel, olajfával, mandolafával, cseresznyefával, fügefával s mindenféle egyéb gyümölcsfával, és tenyérnyi üres hely nem volt rajtok. A dombok északi oldalait véges-végig tölgyfa, kőrisfa és egyéb zöldellő sudárfák erdeje borította. A völgyfenék pedig, melynek az volt egyetlen nyílása, hol a hölgyek bejöttek, teli volt erdei fenyőkkel, ciprusokkal, babérfákkal, s állott még ottan néhány lucfenyő, oly szépen elrendezett csoportokban, mintha csak a legkiválóbb kertművelő mester ültette volna el őket; és ámbár a nap magasan járt, mégis csak alig bírt egy-egy sugara behatolni a lombok között a földig, melyet véges-végig finom pázsitnak szőnyege borított, s egészen ellepett a sok bíborszínű s egyéb virág. Ezenfelül mindezeknél nem kisebb gyönyörűséget szerzett nekik amaz kis patak, mely két domb között a völgyből sziklalépcsőkön rohant alá, és rohanásában kellemetes csobogással simogatta füleiket; hogy pedig vize szétporlott, messziről olvasztott ezüstnek látszott, melyet valahonnét nagy nyomással cseppenkint kifröcskölnek, és mikor leért a síkságra, ottan szép mederben egybegyülemlett, és rohanvást sietett a síkság közepe felé, hol is kicsiny tóvá szélesedett, aminőt néha halastó gyanánt csináltatnak kertjeikben a városbéliek, ha módjok van benne. Ez a tavacska pedig csak olyan mély volt, hogy az embernek melléig érhetett a vize; és cseppet sem volt zavaros, hanem kristálytiszta, úgyhogy a fenekén látszott a finom kavics, és ha valaki ráért volna, kedvére megolvashatta volna a kavicsokat. S ha az ember a vízbe nézett, nem csupán annak fenekét látta, hanem az ide-oda cikázó halak oly nagy sokaságát, hogy nemcsak gyönyörű, hanem szinte csoda egy látvány volt. A tavacskának pedig nem volt egyéb partja, csupán a sík mező, mely üdébb volt körülötte, minthogy éppen ott kapta a legtöbb nedvességet. Az a víz, melyet a tó már nem bírt befogadni, lecsorgott egy másik mederbe, és ebben távozott a kicsiny völgyből, és lefolyt valamely mélyebb területre.

Midőn tehát a hölgyek ideérkeztek, és mindent megszemléltek, s a helyet fölöttébb dicsérték, a meleg pedig igen nagy volt, s ott látták magok előtt amaz kicsiny tavat, elhatározták, hogy megfürödnek, mivel nem féltek, hogy valaki meglátja őket. És parancsolták a szolgálónak, hogy álljon ki a völgy felé vezető útra, és vigyázzon, ha jön-e valaki, és figyelmeztesse őket; és akkor mind a heten levetkőztek, és bementek a vízbe, mely csak annyira rejtette el hófehér testöket, mint valamely vékony üveg a piros rózsát. Mivel pedig a víz akkor sem zavarodott meg, mikor benne voltak, kezdtek keresztül-kasul szaladgálni a halak után - melyek nem tudtak sehová elbújni -, s igyekeztek puszta kézzel megfogni őket. S minekutána jó darab ideig ekképpen mulatván, néhányat megfogtak, kijöttek a vízből és felöltözködtek, s mivel már nem tudták jobban magasztalni e helyet, mint ahogyan eddig magasztalták, és amúgy is elérkezettnek látták az időt, hogy hazatérjenek, lassú léptekkel útnak indultak, közben szüntelenül a gyönyörű helyről beszélgetvén. És még jó korán a palotához érkeztek, s ottan lelték az ifjakat játékban, amint őket hagyták. Akkor Pampinea mosolyogván ekképpen szólott hozzájok:

- Ma mégiscsak megcsaltunk benneteket.

- Hogyhogy? - kérdezte Dioneo. - Hát máris cselekedetre váltjátok azt, amiről még nem is beszéltetek?

Felelte Pampinea:

- Urunk Királyunk, igen.

És apróra elmesélte nekik, honnan jöttek, s milyen ama hely, és mennyire van innét, és mit műveltek ottan. A Király tehát hallván, mily szép ez a hely, igen kívánta meglátni; tehát

nyomban feltálaltatta a vacsorát; s minekutána valamennyien nagy élvezettel megvacsoráztak, a három ifjú elbúcsúzott a hölgyektől, és szolgáikkal egyetemben kimentek amaz völgybe, s minekutána mindent végignéztek, mivel egyikök sem volt még ottan soha, ím ez helyet a világ egyik gyönyörűsége gyanánt magasztalták. S minekutána megfürdöttek, és megint felöltöztek, mivel már nagyon későre járt az idő, hazatértek; a hölgyeket pedig abban lelték, hogy Fiammetta dalára táncot lejtettek; a tánc végeztével beszélgetésbe elegyedtek velök az Asszonyok Völgye felől, és sok szépet és dicséretest mondottak arról. Miért is a Király hívatta az udvarmestert, és parancsolta néki, hogy másnap ottan teríttessen, és vitessen oda néhány ágyat is, ha netán délben valaki aludni vagy heverni kívánna ottan. Ennek utána gyertyákat és csemegét és bort hozatott, s hogy némiképpen felfrissültek, parancsolta, hogy mindenki menjen táncba. És mikor parancsa szerint Pamfilo megkezdte a táncot, a Király Elisa felé fordulván, mondotta neki nyájasan:

- Szép hölgyem, te ma megtiszteltél a koszorúval, én pedig ma este azzal kívánlak megtisztelni, hogy véled énekeltetem a mai dalt; énekelj tehát oly dalt, mely néked a legjobban kedved szerint vagyon.

Felelte erre Elisa mosolyogva, hogy szívesen, és kellemes hangján elkezdette, amint következik:

Ámor, ha karmaid közül kiengedsz,
Tudom biz én, hogy eztán
Horgára engem többet senki sem vesz!

Fiatalocskán szálltam harcba véled,
És minden fegyverem eléd letettem,
Ettől várván a legfőbb békességet,
Mert szótartó voltod biztosra vettem.
De zsarnoki dühöd, ó, te kegyetlen,
Száz fegyvert szegezett rám,
S ezer hurkot vetett, hogy foglyul ejthess.

Aztán rabszíjra fűzve átaladtál
Annak, ki csak vesztemre jött világra,
A könnyem folyt, gyorsabban a pataknál,
Hogy ilyen úrhoz adtál szolgaságra:
Mert oly kegyetlen az ő urasága,
Hogy még ügyet se vet rám,
Sóhajthatok, sírhatok: nem kegyelmez!

Panaszom füle mellett elereszti,
Meg nem hallgatja, még csak meg se hallja:
E szívtelenség kínom csak növeszti;
Szívem oly bús, hogy a halált óhajtja.
Szánj meg, Uram, és cselekedd szavamra,
Mit én nem tehetek már:
Hogy őt béklyók között elémbe kergesd.

Ha átallnád ezt, bár az én bilincsem
Megoldozását engedd, hogy reméljem!
Engedd, Uram, hisz már egyebem sincsen,
Mint a remény, hogy egyszer újra-élem
Szép sorsomat, ifjonti tündöklésem,

Több kín már nem mered rám,
S orcám fehér s piros szirmokban elvesz!

Mikor Elisa fájdalmas sóhajtással bevégezte dalát, valamennyien elcsodálkoztak annak szavain, de senki nem tudta kitalálni, mi indította őt éppen ilyen dalra. De a Király, ki jó hangulatban volt, szólította Tindarót, s parancsolta neki, hogy hozza ide bőrdudáját, melynek hangjai mellett még sokáig táncoltatta a társaságot. De mivel már jól benne jártak az éjszakában, rendelte, hogy ki-ki nyugovóra térjen.

Végződik a Dekameron hatodik napja

Hetedik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON HATODIK NAPJA, KEZDŐDIK A HETEDIK, MELYEN DIONEO URALKODÁSA ALATT OLY ASSZONYOKRÓL FOLYIK A SZÓ, KIK AKÁR SZERELEMBŐL, AKÁR AZÉRT, HOGY VALAMI BAJBÓL MENEKEDJENEK, MEGCSALJÁK FÉRJÖKET, AKÁR RÁJÖTT AZ, AKÁR NEM

Keleten már minden csillag leáldozott, csak még a Lucifer, azaz a Hajnalcsillag egymaga ragyogott a sápadt hajnali szürkületben, midőn az udvarmester felkelt, s a rengeteg málhával megindult az Asszonyok Völgye felé, hogy ottan mindent elrendezzen urának parancsa és rendelkezése szerint. Minekutána pedig eltávozott, nem sok időbe telt, hogy a Király is felkelt, mivel felébresztette a málhacipelő emberek és az igavonó állatok lármája; tehát felkelvén, felkeltette a hölgyeket s hasonlatosképpen mind az ifjakat. És még nem tűztek forrón a nap sugarai, midőn valamennyien útnak indultak; és úgy érezték, hogy a fülemülék és a többi madarak még soha oly vidáman nem daloltak, mint ezen a reggelen; madárdal-kísérettel mentek mind az Asszonyok Völgyéig, hol még több dalos madár fogadta őket, melyek mintha csak jövetelükön örvendeztek volna. Ottan körülsétáltak, és újra mindent apróra megnéztek, s még szebbnek látták a helyet, mint tegnap, mivelhogy a reggeli idő jobban illett annak szépségéhez. Minekutána borral és csemegével elverték éhségöket, nehogy a madarak túl tegyenek rajtok a dalolásban, dalba kezdtek; és velök dalolt a völgy, szüntelenül visszhangozván dalaikat; a madarak pedig nem akarván alulmaradni a versengésben, újabb és újabb édes dalokkal beléje zengettek. De midőn elérkezett az ebéd ideje, megterítették az asztalokat a zöldellő babérfák és egyéb gyönyörű fák alatt, a tavacska partján, és a Király parancsára ottan letelepedtek, és ebéd közben elnézegették, amint a halak sűrű rajokban úszkáltak a tó vizében. Ez pedig nemcsak a szemlélődésre, hanem imitt-amott a beszélgetésre is alkalmat adott nekik. De mikor az ebéd véget ért, s az ételeket és az asztalokat elvitték onnét, még az előbbinél is vidámabb hangulatban dalba kezdettek. Ezalatt a kis völgyben itt is, ott is felállították az ágyakat, és a figyelmes udvarmester valamennyit elfüggönyözte francia rásaszövettel, és megrakatta párnákkal; és akkor a Királynak engedelmével ki-ki kedve szerint szundítani térhetett; aki pedig nem akart szundítani, élvezhette az egyéb rendes szórakozásokat, amint kedve tartotta. De midőn mind felkeltek, s ideje volt, hogy egybegyülekezzenek a novellamondásra, a Király parancsára, nem messzire ama helytől, hol ebédeltek; akkor rendelte a Király, hogy Emilia kezdje meg a novellák sorát. Ki is mosolyogván vidám arccal ekképpen fogott szóba.

ELSŐ NOVELLA

Gianni Lotteringhi éjjel kopogtatást hall ajtaján; felkelti feleségét, ki is elhiteti vele, hogy kísértet kopog; odamennek, hogy megbabonázzák valamely ráolvasással, mire a kopogás megszűnik

Uram Királyom, fölöttébb örvendeztem volna, ha netán kegyesen úgy rendeled, hogy más mondja az első novellát e szép tárgyban, melyet elénk kitűztél; de mivel neked is úgy tetszik, hogy én öntsek bátorságot a többi hölgyekbe, szívesen megteszem. És igyekezni fogok, drága hölgyeim, olyasvalamit elbeszélni, mi hasznotokra lehet a jövendőben, mivelhogy valamint minden nő oly igen fél különösképpen a kísértettől - melyről én, Isten látja lelkemet, azt sem tudom, mi fán terem, de még nem is leltem olyan emberre, aki tudta volna, ámbátor mi nők mind egyenlőképpen félünk tőle -, hát akkor, ha novellámat jól megjegyzitek, megtanulhattok egy szent és ajánlatos és ebben fölöttébb hatásos ráolvasást, mellyel a kísértetet elűzhetitek, hahogy meglátogat benneteket.

Élt valaha Firenzében a San Brancazio utcában egy gyapjúkereskedő, bizonyos Gianni Lotteringhi nevezetű, ki mesterségében fölöttébb ügyes ember volt, ámbátor egyéb dolgokban némiképpen korlátolt; emez együgyűségéért több ízben is megtették őt a Santa Maria Novella zsoltár-éneklő testvérületének elöljárójául, és tiszte volt vezetni azoknak oktatását, és gyakorta viselt más egyéb efféle apró-cseprő hivatalt, miért is fölöttébb büszkélkedett, és mindebben azért volt része, mivel jómódú ember lévén gyakorta jól megvendégelte a barátokat. Kik is hol nadrágot, hol csuklyát, hol skapulárét kunyorálván tőle, azoknak fejében megtanították szép imádságokra, és odaadták neki a Miatyánkot és Szent Elek Énekét és Szent Bernát Siralmát és Matild Asszony Dicséretét s egyéb ilyen fityfirittyet, melyeket ő fölöttébb megbecsült, és valamennyit gondosan megőrizte lelkének üdvösségére. Ennek pedig felesége volt bizonyos Mannuccio da la Cuculiának leánya, Tessa nevezetű, szemrevaló, kackiás, okos és huncut egy asszony.

Mivel ismerte férjének együgyűségét, és szerelmes volt Federigo di Neri Pegalottiba, viszont a csinos és daliás ifjú is szerette őt, egyik cselédjével megüzente emez Federigónak, hogy jöjjön ki meglátogatni őt Gianninak Camerata melletti szép nyaralójába, hol egész nyáron által időzött, s hová Gianni néhanapján kijött vacsorázni és aludni, reggel pedig visszament műhelyébe s nyilván a testvérületébe is. Federigo, ki fölöttébb kívánkozott e látogatásra, a néki mondott napon estefelé elment hát a nyaralóba, s mivel az estén Gianni nem jött ki, kényelmesen és nagy gyönyörűséggel vacsorázott és hált az asszonnyal, s karjaiban tartván őt, amaz éjszakán hatot elzengett rajta a férjeura zsolozsmái közül.

De mivel sem ő, sem Federigo nem úgy gondolta, hogy ez első éjszaka legyen az utolsó is, hogy ne kelljen minden alkalommal a szolgálóval üzennie érte, megegyeztek a következőképpen: minden nap, hahogy hozzá megyen vagy távozik a nyaralójából, mely valamivel magasabban volt, nézzen le abba a szőlőbe, mely az asszonynak háza mellett volt, hol is szőlőkaróra tűzött szamárfejet fog látni; ha ez a szamárfej pofáját Firenze felé fordítja, azon éjszakán bízvást és nyugodtan jöjjön be az asszonyhoz este a sötétben, és ha a kapu nem volna nyitva, kopogtasson halkan háromszor, mire az asszony majd kinyitja; ha pedig látja, hogy a szamárnak pofája Fiesole felé fordul, ne jöjjön be, mivel akkor ott van Gianni. És ekképpen cselekedvén, gyakorta együtt mulattak.

Történt azonban egyik este, hogy mikor Federigónak monna Tessánál kellett vacsoráznia, és az asszony éppen két kövér kappant süttetett, Gianni késő este váratlanul kijött; az asszonynak sehogy sem volt ínyére ez, és a férjével együtt kevéske füstölt húst vacsorázott, melyet külön főzetett, a szolgálóleánynak pedig meghagyta, hogy takarja fehér asztalkendőbe a két sült kappant, hozzá egy csomó friss tojást meg egy üveg jó bort, és vigye a kertbe, hová be lehetett jutni úgy is, ha az ember nem ment a házon keresztül, és ahol néha-néha vacsorázgatott már Federigóval; és meghagyta a szolgálónak, hogy tegye az egészet a kis füves térség szélén a barackfa tövébe. Rossz kedve pedig oly nagy volt, miképpen elfeledte megmondani a szolgálónak, hogy várja meg ottan Federigót, és mondja meg neki, hogy Gianni megjött, és vigye haza emez holmit a kertből. Maga pedig Giannival együtt lefeküdt, hasonlatosképpen a szolgáló is, és nem sok időbe telt, hogy Federigo megérkezett, és halkan egyet koppantott a kapun, amely tőszomszédságában volt amaz szobának, úgyhogy Gianni tüstént meghallotta s ugyancsak a felesége is; de hogy Gianniban gyanú ne támadjon ellene, az asszony úgy tett, mintha aludnék. Federigo várt kicsinyég, aztán másodszor is kopogott; Gianni elcsodálkozván ezen, meglökte kissé feleségét és szólott:

- Tessa, hallod ezt? Úgy rémlik nekem, hogy kopogtatnak a kapunkon.

Az asszony, ki jobban hallotta, mint a férje, úgy tett, mintha most ébredeznék és szólott:

- Micsoda, mit mondasz?

- Azt mondom - felelte Gianni -, hogy úgy rémlik, mintha kopogtatnának a kapunkon.

- Kopogtatnak? Jajjaj, Giannim, hát nem tudod, mi ez? Ez a kísértet, mely engem már napok óta halálra rémítget éjszakánkint; mindeddig, mikor meghallottam, nyomban fülig betakarództam, s nem mertem előbb kidugni a fejemet, csak akkor, mikor már kivilágosodott.

Felelte erre Gianni:

- Ugyan, asszony, ha csak ennyi az egész, ne félj, hiszen az imént, mikor lefeküdtünk, elmondtam a *Te lucis*-t meg az *Intemeratá*-t és sok egyéb szép imádságot; meg is áldottam az ágynak minden sarkát az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében; hát bizony nem kell félni, mivelhogy minden ő hatalmával sem lehet ártalmunkra.

Az asszony azonban, hogy Federigo gyanút ne fogjon ellene, és netalán szakítson vele, elhatározta: mindenáron felkel, és értésére adja, hogy Gianni itt van; szólott tehát férjének:

- Jó, jó, csak mondogasd az imádságaidat, de én bizony nem érzem magam nyugodtan és biztonságosan, mígnem megbabonázzuk azt, ameddig te is itt vagy.

Kérdezte Gianni:

- Hát hogyan kell megbabonázni?

Felelte az asszony:

- Én nagyon jól értem a megbabonázás módját, mivel tegnapelőtt, mikor Fiesolében jártam a búcsún, egy vezeklő asszony, ki Isten a tanúm, mely szent életű, látván, mennyire félek, megtanított egy szent és szép ráolvasásra, és azt mondotta, hogy minek előtte vezeklőnek állott, többször is próbát tett vele, és mindig foganatja volt. De Isten tudja, sohasem mertem próbát tenni vele egymagamban; de most, hogy itt vagy te is, menjünk együtt megbabonázni a kísértetet.

Gianni azt felelte, hogy szívesen, és felkelvén, lábujjhegyen mind a ketten a kapuhoz mentek, mely mögött még mindig ott várakozott Federigo, most már ugyan némiképpen gyanakodván. És mikor odaérkeztek, mondotta a hölgy Gianninak:

- Mikor szólok, köpj egyet.

- Jól van - felelte Gianni.

És az asszony belekezdett a ráolvasásba, és szólott ekképpen:

- Kísértet, ki éjjel kísért szerteszéjjel, húzd be farkad s oldalogj, ahogy jöttél, takarodj; kinn a kertnek füvében, vén barackfa tövében lelsz majd zsíros kappanpecsenyét, tyúkom-búkom száz pöttyenetét, idd meg rá a bort, irhádat elhordd, és ne bánts se engemet, se Giannim, édes férjemet.

És ekképpen szólván, odaszólt férjének:

- Köpj egyet, Gianni.

És Gianni köpött. Federigónak, ki odakint álldogált, és az egészet hallotta, eloszlott a féltékenykedése, és bár igen dühös volt, mégis oly nagy nevethetnékje támadt, hogy majd megpukkadt bele, és midőn Gianni köpött, halkan ezt mormogta:

- Bár a fogadat is kiköpnéd.

Minekutána az asszony ily módon háromszor ráigézett a kísértetre, férjével együtt visszatért az ágyba. Federigo, ki még nem vacsorázott, mivel abban volt, hogy az asszonnyal vacsorázik, s mivel jól megértette a ráolvasás szavait, kiment a kertbe, s minekutána a vén barackfa tövében meglelte a két kappant meg a bort, meg a tojásokat, hazavitte az egészet, és farkasétvággyal megvacsorázott. Annak utána pedig több ízben is, ha az asszonnyal találkozott, sokat kacagott vele együtt emez varázslaton. Igaz, hogy némelyek szerint az asszony csakugyan Fiesole felé fordította a szamárfejet, de egy paraszt, ki a szőlőn általment, rávágott a botjával, mire az egyet-kettőt forgott, s végül is úgy állt meg, hogy Firenze felé nézett, miért is Federigo azt hitte, hogy hívják és eljött; és akkor az asszony állítólag így mondta a ráolvasást:

- Kísértet, kísértet, menj, Isten veled, más forgatta, nem én a szamárfejet, miért is verje meg két kézzel az Isten, mivelhogy a férjem, Gianni vagyon itten.

Annak okáért Federigo eloldalgott, és szállás és vacsora nélkül maradt. De az egyik szomszédasszonyom, ki nagyon öreg asszony már, meséli, hogy amint kisleány korában hallotta, mind a kettő igaz, de az utóbbi eset nem Gianni Lotteringhivel történt, hanem bizonyos Gianni di Nello nevezetűvel, ki a Porta San Pierónál lakott, és éppen olyan tökkelütött bamba volt, mint Gianni Lotteringhi. Annak okáért, kedves hölgyeim, tetszésetek szerint választhatjátok a kettő közül akármelyiket, vagy akár mind a kettőt is. Az efféle ráolvasásoknak fölöttébb nagy erejök vagyon ily dolgokban, miként most hallottátok; jegyezzétek meg magatoknak, talán még hasznát vehetitek.

MÁSODIK NOVELLA

Peronella hordóba bújtatja kedvesét, mikor a férje hazatér;
mivel pedig a férj a hordót eladta, az asszony azt mondja,
hogy ő is eladta valakinek, aki éppen benne van, és megvizsgálja, vajon ép-e.
Akkor az illető kibújik, a hordót a férjjel kitisztogattatja, és hazaviteti házába

Harsogó kacagással hallgatták végig Emilia novelláját, és valamennyien magasztalták a szép és szent ráolvasást; mikor pedig a novella bevégződött, parancsolta a Király Filostratónak, hogy folytassa. Ki is ekképpen fogott szóba:

- Drága hölgyeim, a férfiak, különösképpen a férjek, annyiszor megcsalnak benneteket, hogy ha hébe-hóba megesik, hogy egy-egy asszony is megcsalja a férjét, nemcsak örvendeznetek kell rajta, hogy ez megesett, vagy hogy ilyesmiről hallottatok, vagy értesültetek valakitől, hanem szerte járván magatoknak is terjesztenetek kellene az ilyesminek hírét, hogy a férfiak észbe vegyék: ha ők értik a módját, értik ám az asszonyok is! Ez pedig nektek csak hasznos lehet; mivel ha valaki tudja, hogy a másik is érti a módját, nem adja fejét oly egykönnyen csalásra. Tehát bizonyos, ha a férfiak megtudják mindazt, mit ebben a tárgyban mi itten beszélünk, fölöttébb nyomós ok leszen számukra tartózkodniok attól, hogy benneteket megcsaljanak, tudván, hogy ti is hasonlatosképpen megcsalhatjátok őket, csak akarnotok kell. Tehát elmondani kívánom nektek, miképpen csúfolta meg férjét hirtelen ötlettel egy közrendű fiatal menyecske, hogy a csávából menekedjék.

Nem rég ideje még, történt Nápolyban, hogy valamely szegény ember feleségül vett egy Peronella nevezetű csinos és kackiás leányzót; a férfinak kőművesség volt a mestersége, a menyecske pedig fonogatott, és ekképpen szűkös keresményükből úgy-ahogy eltengették életöket.

Történt, hogy valamely léha ifjú megpillantotta egy napon emez Peronellát, és mivel fölöttébb megtetszett neki, beleszeretett, és addig-addig legyeskedett körülötte különb-különbféle módokon, mígnem a menyecske megbarátkozott vele. És hogy találkozhassanak, a következőképpen egyeztek meg: mivel a menyecske férje mindig reggel idejében felkelt, hogy munkába menjen vagy munkát keressen, az ifjú ott leselkedik majd, hogy lássa őt elmenni hazulról; s mivel amaz utca, melyben laknak, s melynek neve Avorio, igen elhagyatott, amint a férj távozik, az ifjú nyomban besurran az asszonyhoz. És valóban gyakorta ekképpen cselekedtek.

Történt azonban idővel egy reggelen, hogy mikor a derék atyafi elment hazulról, és Giannello Strignano, mivelhogy ez volt az ifjúnak neve, besurrant a házba, és együtt mulatott Peronellával, kevés idő múltán hazatért a férj, holott máskor egész napon által nem szokott hazajönni, és hogy az ajtót zárva lelte, kopogtatott s kopogtatás után ekképpen szólott magában: „Istenem, mindörökre áldott légy; mivelhogy ámbár szegény sorba helyeztél, vigasztalásomra legalább e derék és tisztes asszonykát adtad feleségemül. Látod, most is tüstént bezárta az ajtót, amint távoztam, nehogy valaki bemehessen hozzá és bosszúságot okozzon neki.”

Peronella észrevette, hogy a férje jön, mivel megismerte a kopogtatásáról; szólott tehát:

- Jajjaj, Giannellóm, végem van, itt a férjem, hogy az Isten akárhová tegye; most hazajött, és nem tudom, mit jelent ez, hiszen soha máskor nem szokott hazajönni ebben az órában; talán meglátott, mikor besurrantál. De az Isten szerelmére, akárhogy van is a dolog, bújj be ide ebbe

a hordóba, én meg megyek ajtót nyitni, s majd meglátjuk, mi az oka, hogy ma ilyen hamar hazajött.

Giannello tehát tüstént bebújt a hordóba, Peronella pedig kiment ajtót nyitni férjének, és nagyon mérgesen mondotta neki:

- Hát ez meg már miféle új módi, hogy ilyen korán hazajöttél ma? Ha jól veszem észre, mintha ma nem akarnál dolgozni, mivel látom, hogy szerszámaidat is hazahoztad; hát aztán miből fogunk megélni, ha te ekképpen cselekszel? Miből veszünk kenyeret? Azt hiszed, megengedem, hogy zálogba csapd a szoknyámat és egyéb ringyem-rongyomat? Hiszen én már éjjel-nappal egyebet sem teszek, csak fonok, meg fonok, és már a hús is leválik a körmömről, hogy legalább annyi olajunk legyen, hogy a mécsesünket meggyújthassuk. Férjemuram, nincs olyan szomszédasszony, ki ne csodálkoznék rajtam, és ne csúfolna, hogy ennyit töröm magamat, és ily kemény munkában ennyit fáradozom; te meg csak úgy hazajössz, és lógatod a karodat, holott bizony munkában kellene lenned.

És ekképpen szólván, sírva fakadt, és megint rákezdte:

- Jajjaj, ó, én szerencsétlen, ó, én boldogtalan, mely rossz órában születtem, mely nyomorult sorsra jutottam! Micsoda derék ifjút kaphattam volna férjemül, s én nem akartam, hanem inkább ehhez mentem, ez pedig nem gondolja meg, micsoda lányt kapott feleségül. Más asszonyok bezzeg élik világukat a szeretőikkel, s egy sincs közöttök, kinek ne volna kettő-három, és élveznek és férjök előtt a csillagot is letagadják az égről; nekem pedig szegény fejemnek, mivelhogy jó vagyok, s nem fűlik fogam efféle dolgokhoz, búbánatnál és boldogtalanságnál ugyan nincs egyebem; nem is tudom, miért nem szerzek én is szeretőt a többiek módjára. Értsd meg józan ésszel, férjemuram, hogy ha rossz akarnék lenni, bizony könnyűszerrel találnék szeretőt, mivelhogy van éppen elég csinos ifjú, aki szeret engem, és utánam settenkedik és üzenget nekem, és ígérget tenger pénzt, vagy ruhát meg ékszert, ha inkább kedvemre vagyon; de biz én ilyesmit soha nem vettem lelkemre, mert már az anyám sem volt ilyenfajta asszony; te meg csak úgy hazajössz, holott dolgoznod kellene.

Felelte a férje:

- Ejnye, feleség, az Isten szerelméért, ne mérgelődj; elhiheted nekem, hogy tudom, ki vagy, s éppen ma reggel is meggyőződtem róla; de a dolog úgy van, hogy én dolgozni mentem, csak-hogy nyilván nem tudod, aminthogy magam se tudtam, hogy ma San Galeone napja vagyon, s ennélfogva munkaszünet; ezért jöttem hát haza ebben az órában; de azért gondoskodtam róla, s módját leltem, hogy több mint egy hónapra legyen kenyerünk, mivelhogy eladtam ennek az embernek, ki, mint látod, velem jött, azt a hordót, amely, tudod, már régóta utunkban volt itt a házban; öt tallért ad érte.

Mondotta akkor Peronella:

- Hát épp ez az én bajom: te férfi vagy, és kint csavarogsz, és bizony ismerhetnéd a dörgést, és itt van ni: eladsz egy hordót öt talléron, holott én, ki asszony létemre szinte soha ki nem mozdulok a házból, tudván, mely alkalmatlanságot okoz nekünk idebent, hét talléron adtam el ennek az atyafinak, aki éppen mielőtt beléptél volna, belebújt, hogy megnézze, nincs-e valami baja.

A férj ennek hallatán módfelett megörvendezett, s odaszólt annak, ki a hordóért jött:

- Atyafi, menj Isten hírével; hiszen hallod, hogy a feleségem hét talléron adta el, holott te csak ötöt kínáltál érte.

Felelte rá az atyafi:

- Isten neki fakereszt.

És elment. Peronella pedig mondotta férjének:

- Menj oda hát, ha már itt vagy, és üsd nyélbe a vásárt.

Giannello, ki füleit hegyezvén, figyelt, vajon nem fenyegeti-e valamely veszedelem, nem kell-e résen lennie, Peronella szavainak hallatán nyomban kibújt a hordóból, és mintha nem is hallotta volna, hogy a férj hazatért, megszólalt:

- Hol vagy, asszonyság?

Mondotta erre a férj, ki éppen odaért:

- Itt vagyok, mit akarsz?

Felelte Giannello:

- Ki vagy te? Én az asszonyságot keresem, kivel e hordóra megalkudtam.

Felelte férjuram:

- Beszélj csak bízvást velem, mivelhogy én vagyok a férje.

Mondotta akkor Giannello:

- Úgy látom, a hordónak nincs semmi baja, de azt hiszem, seprőt tartottál benne, mivelhogy belülről valami száraz kéreg van rajta, melyet sehogy sem tudok a körmeimmel lekaparni; tehát csak akkor veszem meg, ha előbb kitisztogatod.

Peronella a szavába vágott:

- Nem, ezen ugyan nem megy füstbe a vásár; majd az uram kitisztogatja.

Szólott a férje is:

- Bizony, hogy kitisztogatom.

Lerakta hát szerszámait, ingujjra vetkőzött, gyertyát gyújtott, kaparót kért, bemászott a hordóba, és kezdte kaparni. Peronella pedig, mintha nézni akarná munkáját, a fejét meg egyik karját, meg a vállát bedugta a hordó száján, mely nem volt nagyon bő, és ekképpen fogott szóba:

- Itten kapard, amott, emitt is; nézd csak, ott még rajta maradt egy kevés.

S miközben ilyen helyzetben útbaigazította és figyelmeztette a férjét, Giannello, ki még aznap nem csillapította teljesen gerjedelmét, mikor a férj máris megjött, látván, hogy nem tehette meg úgy, ahogy akarta, elszánta magát, hogy úgy csillapítja, ahogy tudja; odalépett tehát az asszonyhoz, ki testével egészen eltakarta a hordó száját, és csillapította véle ifjonti gerjedelmét olyképpen, mint ahogy a végtelen pusztaságokon a szilaj és felgerjedt mének meghágják Parthia kancáit, és épp abban a pillanatban teljesedett be gyönyörűsége, amikor férj uram készen lett a kaparással; akkor tehát visszahúzódott, Peronella kivonta fejét a hordóból, férj uram pedig kibújt.

Miért is Peronella odaszólt Giannellónak:

- Fogd ezt a gyertyát, atyafi, és nézd meg, eléggé tiszta-e már.

Giannello belenézett a hordóba, és azt mondta, hogy most már nincs ellene kifogása, és meg van elégedve; hát kifizette a hét tallért, és férjurammal házába cipeltette a hordót.

HARMADIK NOVELLA

Rinaldo barát a komaasszonyával szerelmeskedik;
a férj ott kapja őt az asszony szobájában; akkor tehát elhitetik véle,
hogy a barát ráolvasott a fiacskája gilisztáira

Bármily burkoltan szólott is Filostrato Parthia kancáiról, a szemfüles hölgyek mégis jót kacagtak rajta, bár úgy tettek, mintha máson kacagnának. De minekutána a Király látta, hogy a novellának vége, parancsolta Elisának: mondja el novelláját. Ki is készséges engedelmességgel ekképpen fogott szóba:

- Kedves hölgyeim, Emiliának kísértetidézése eszembe juttat egy novellát egy másik ráolvasásról; s ámbár a novella nem oly szép, mint amaz volt, mégis el akarom mondani nektek, mivelhogy a felvetett tárgyban e pillanatban más nem jut eszembe.

Tudnotok kell tehát, hogy élt valamikor Sienában egy előkelő családból való csinos ifjú, kinek neve volt Rinaldo; ez pedig fülig szerelmes volt szép szomszédasszonyába, valamely gazdag úrnak feleségébe, és abban reménykedett, hogy ha tanúk nélkül négyszemközt beszélhet vele, bizonyosan megnyeri tőle mindazt, mit csak kíván; mivel tehát a hölgy áldott állapotban volt, az a gondolata támadt, hogy komaságba keveredik vele; megbarátkozott hát a férjével, s oly módon, melyet legtisztesebbnek vélt, közölte vele eme szándokát; s ebben meg is egyeztek. Minekutána tehát Rinaldo komájává lett madonna Agnesának, és ekképpen némi elfogadható ürügye volt, hogy beszélgethessen vele, megemberelte magát, és szavakkal is értésére adta az asszonynak ama szándokát, melyet az asszony már jóval előbb a szemében is olvasott; de bár az asszony nem éppen kelletlenül hallgatta, bizony ez nem sokat lendített dolgán.

Nem sok idő múltán történt, hogy Rinaldo, ki tudja, mi okból, barátnak állott, és akármilyen volt is ottan az abrak, ő bizony megmaradt a szerzetben. És ámbátor, mikor barátnak állott, darab ideig sutba dobta komaasszonya iránt való szerelmét és egyéb hívságos dolgait, mindazonáltal idők múltán, bár a csuhát ugyan le nem vetette, újból fölvette előbbi szokásait, és kezdte örömét lelni abban, hogy finom ruházatban cifrálkodhat, s minden egyéb dolgában is csinosítgatta és piperézte magát, és dalokat és szonetteket és táncra való énekeket írogatott és énekelt, és csupán efféle dolgokon jártatta elméjét.

De miért beszélek én éppen a fent mondott Rinaldo barátról? Hát van-e barát, ki nem ekképpen cselekszik? Piha, szégyene-gyalázata ez a romlott világnak! Nem sül ki a szemök, hogy pocakosán járnak, arcuk pirospozsgás, ruházatukban és minden egyéb dolgaikban elpuhultak; és nem galambok, hanem fölmeredő tarajukkal pöffeszkedő kakasok módjára peckesen járnak (és ne is beszéljünk arról, hogy celláik tele vannak mustárvajjal, meg kenőcsökkel színig töltött tégelyekkel, mindennemű csemegéktől dagadozó dobozokkal, szagos vizekkel és olajokkal teli üvegekkel meg palackokkal, malváziai meg görög és egyéb finom borokkal csordultig töltött kancsókkal, olyannyira, hogy aki látja, nem is barátcellának, hanem fűszerszám vagy kenőcsárus boltjának gondolná), s ami még ennél is rosszabb, nem szégyellik, ha mások is megtudják, hogy köszvényesek, s azt hiszik: nem tudják az emberek nagyon is jól, hogy a folytonos böjt, az egyszerű és szűkös étel és a józan élet soványabbá, vékonyabbá és egészségesebbé teszi az embereket; és ha netán mégis betegségbe esnek, semmiképpen nem köszvény a nyavalyájok, melynek gyógyítására a szüzességet s minden egyéb dolgokban is a szerény szerzeteshez illendő életmódot szokták orvosságul javallani. És azt hiszik, hogy más nem tudja, miképpen a szűkös életmód mellett a hosszas virrasztások,

imádságok és önsanyargatások megsápasztják és elgyötrik az embernek testét; és hogy sem Szent Domonkosnak, sem Szent Ferencnek nem volt négy csuhája egy helyett, és nem jártak selyemfinom és egyéb nemű drága szövetekben, hanem durva gyapjúból való, természetes színű posztóban, és nem cifrálkodás okáért öltözködtek, hanem hogy testöket a hidegtől védelmezzék.

Bár adná meg Isten e dolgokban ama segedelmet, melyre szükségök vagyon a jámbor lelkeknek, kik e barátokat eltartják!

Minekutána tehát ekként Rinaldo testvérben újra feléledtek a régi sóvárgások, kezdette fölöttébb sűrűn látogatni komaasszonyát; és hogy hetykesége egyre növekedett, most már sokkalta nagyobb konoksággal kezdte csábítgatni az asszonyt arra, mit tőle kívánt. A derék hölgy, ki érezte a heves ostromot - s kinek Rinaldo barát most talán jobban tetszett, mint annak előtte -, mikor egy napon a barát sehogy sem hagyott neki békét, ahhoz folyamodott, mihez minden asszony folyamodik, mikor már hajlandó megadni azt, mit kérnek tőle, és szólott ekképpen:

- Hogyan, Rinaldo testvér, hát szabad az ilyesmi a barátoknak?

Felelte erre Rinaldo barát:

- Madonna, ha egyszer levetettem ím ez csuhát, pedig ugyan könnyűszerrel kibújok belőle, majd meglátod, hogy éppen olyan férfi vagyok, mint más, és nem vagyok barát.

Az asszony mosolygásra vonta száját és szólott:

- Jaj szegény fejemnek, hiszen a komám vagy, hát hogyan volna szabad ilyesmit elkövetnem? Nagy bűn volna ez, s én már sokszor hallottam, hogy halálos bűn; ha nem volna az, igazán megtenném, amit kívánsz.

Felelte erre Rinaldo barát:

- Ostoba vagy, ha csak ezért nem teszed meg. Nem mondom, hogy nem bűn, de nagyobbat is megbocsát az Isten annak, ki megbánja. De mondd csak, ki a közelebbi rokona fiadnak: vajon én-e, ki a keresztvízre tartottam, avagy a férjed, ki nemzette őt?

Felelte az asszony:

- Közelebbi rokona a férjem.

- Igazad van - mondta a barát -, és hát a férjed vajon nem szerelmeskedik veled?

- Dehogynem - felelte az asszony.

- Akkor hát - mondotta a barát - én, ki távolabbi rokona vagyok fiadnak, mint férjed, legalábbis éppen úgy szerelmeskedhetem veled, mint a férjed.

Az asszony, ki nem értett a logikához, s kit könnyű volt levenni lábáról, elhitte, vagy legalábbis úgy tett, mintha elhinné, hogy a barátnak igaza van és felelte:

- Ki tudna vitára kelni te bölcs szavaiddal?

És annak utána, komaság ide, komaság oda, kényre-kegyre megadta magát neki. És nem ez volt az első és utolsó alkalom, hanem a komaság leple alatt, mivel így nemigen támadhatott gyanú ellene, sokkalta kényelmesebben és még számtalanszor együtt mulattak.

De idők múltán egyszer történt, hogy mikor Rinaldo barát az asszonynak házába ment, s látta, hogy csak az asszony s egyik szolgálója van otthon, csinos és szemrevaló teremtés, elküldötte ezt a galambdúcba szerzetestársával, hogy addig is tanítgassa a leányzót a Miatyánkra, maga

pedig az asszonnyal, ki kézen vezette kisded gyermekét, a szobába ment; be is zárkóztak, ledőltek valamely heverőre, mely a szobában volt, s játszadozni kezdettek egymással. S ekképpen mulatták magokat, midőn történt, hogy a koma hazatért, és miközben senki nem vette észre, egyszerre csak ott volt a szobának ajtajában és kopogtatott, és szólította feleségét. Madonna Agnesa ennek hallatára szólott:

- Végem van, itt a férjem; most aztán bizonyosan kitalálja, miért is vagyunk mi oly nagy barátságban.

Rinaldo barát levetette a csuháját meg a skapuláréját és csak ingujjban volt; ennek hallatára pedig szólott:

- Igazad van, ha ruhámban volnék, még csak segíthetnénk magunkon, de ha kinyitod az ajtót, és ő itten kap engemet, akkor nincs mentség.

Az asszony hirtelen ötlet sugallatára szólott ekképpen:

- Hát csak öltözz fel, és ha felöltözködtél, vedd karodra keresztfiadat, és jól figyelj arra, mit mondok majd férjemnek, hogy aztán szavaidat szavaimhoz igazítsad; a többit pedig bízd reám.

Férjemuram egyre csak kopogtatott, mire a felesége kiszólt:

- Megyek már.

És fölkelvén derűs arccal a szoba ajtajához ment, megnyitotta és szólott:

- Nézd csak, uracskám, Rinaldo barát, a kománk éppen meglátogatott, s az Isten küldötte őt; mivel ha nem jött volna, ma bizony elvesztettük volna fiacskánkat.

Tökkelütött uram ennek hallatára egészen megháborodott és szólott:

- Hogyhogy?

- Ó, uracskám - felelte az asszony -, épp az imént úgy elájult a gyerek, hogy azt hittem, már meghal, és elvesztettem a fejem, és azt sem tudtam, mihez fogjak; ebben a pillanatban lépett be Rinaldo barát, a kománk, karjára vette a gyermeket és szólott: „Komámasszony, ennek giliszták vannak a testében, melyek a szívéig másznak és bizony hamarosan megölhetik; de ne félj, mert én rájuk olvasok, és mind valamennyit elpusztítom, s minek előtte még innen távoznám, oly egészségben látod újra fiadat, mint soha annak előtte.” Mivel pedig szükség lett volna rád, hogy elmondj bizonyos imádságokat, a szolgáló pedig nem tudott rád akadni, Rinaldo házunknak legmagasabb helyén elmondatta azokat szerzetes testvérével, ő maga pedig velem ide jött a szobába. S mivelhogy eme szertartásnál a gyermek anyján kívül másnak nem szabad jelen lennie, bezárkóztunk itten, hogy senki meg ne zavarjon, s ő még most is karjaiban tartja a gyermeket, s azt hiszem, csak arra vár, hogy társa bevégezze ama imádságokat; s bizonyára be is végezte már, mivelhogy a gyermek egészen magához tért.

Fajankó uramat oly igen elvakította az apai szeretet, hogy mindent elhitt, s nem is gondolt arra, hogy a felsége megcsalja. Tehát nagyot sóhajtván szólott ekképpen:

- Bemegyek és megnézem.

Mondotta az asszony:

- Ne gyere, elrontanád a dolgot; várj csak, majd én megnézem, hogy bejöhetsz-e, és annak utána szólok.

Rinaldo barát, ki mindent hallott, kényelmesen felöltözködött, a gyermeket pedig karjára vette, s mikor mindennel készen volt, kiszólt:

- Komaasszony, nem a komámuram hangját hallottam odakint?

Felelte Tökfilkó uram:

- De igen, uram.

- Hát akkor gyere be - mondotta Rinaldo barát.

Tökfilkó uram bement, Rinaldo barát pedig szólott hozzá ekképpen:

- Itt a fiad, Isten kegyelméből épségben, holott az imént azt hittem, hogy estére holtan fogod viszontlátni; és állíttass viaszképet a gyermek nagyságában Istennek dicsőségére Szent Ambrus urunk képe elé, kinek érdeméért Isten e kegyelmet adta.

A gyermek, atyjának láttára odafutott hozzá, és kisgyermek módjára ujjongott jöttén; akkor az apa karjába vette, mintha csak a sírból kapta volna vissza, könnyezvén csókolgatni kezdte, és hálálkodott komájának, hogy meggyógyította. Rinaldo barát társa, ki nem egy, hanem legalábbis négy Miatyánkra tanította meg ama leányzót, és fehér cérnából való erszényt ajándékozott neki, melyet valamely apácától kapott, s ezzel a leányt egészen lekenyerezte - mikor meghallotta, hogy Tökfilkó uram ott kiabál feleségének szobája előtt, lábujjhegyen olyan helyre ment, honnét mindent láthatott és hallhatott, ami végbemegy; látván pedig, hogy a dolog jól ütött ki, lejött és a szobába lépvén szólott ekképpen:

- Rinaldo testvér, mind elmondtam ama négy imádságot, melyeket reám bíztál.

Felelte erre Rinaldo barát:

- Testvérem, jól bírod szusszal, és helyesen cselekedtél. Én magam, mígnem a komám megérkezett, csak kettőt mondtam el, de az Úristen a te fáradalmad s az én fáradalmam fejében megadta nekünk ama kegyelmet, hogy a gyermek meggyógyult.

Tökkelütött uram finom borokat és csemegéket hozatott, és megvendégelte komáját és annak társát, mire ezeknek csakugyan mindennél nagyobb szükségök volt. Aztán kikísérte őket a házból, és Istennek ajánlotta; és késedelem nélkül elkészíttette a viaszképmást, és felállította a többiek mellé Szent Ambrusnak, de nem a milánóinak, képmása előtt.

NEGYEDIK NOVELLA

Tofano egy éjszaka kizárja a házból feleségét, ki is mivel semmi rimánkodás árán nem tud bejutni, úgy tesz, mintha a kútba vetné magát, de csak egy nagy követ dob bele. Tofano kijön a házból és odaszalad, mire az asszony besurran a házba, kizárja az urát, és nagy nyelveléssel lepocskondiázza

Mikor a Király hallotta, hogy Elisa novellája véget ért, késedelem nélkül Lauretta felé fordult, s értésére adta akaratját, hogy mondja el novelláját; ki is azon nyomban ekképpen fogott szóba:

- Ó, Ámor, mely nagy a te hatalmad! Mennyi a tanácsod, mennyi az ötleted! Melyik filozófus, melyik művész tanúsított, vagy tanúsíthat annyi szemfülességet, annyi leleményességet, annyi ötletességet, amennyit te juttatsz a kellő pillanatban annak, ki nyomodban jár! Valóban mindenki másnak oktatása lomha a tiédhez képest, miként nyilván megtetszik az eleddig elmondott példázatokból. Melyeket is én most megtoldok eggyel; ez pedig valamely együgyű kis menyecskéről szól, kinek bizony, vélekedésem szerint, senki más ezt elméjébe nem adhatta, ha nem Ámor.

Élt tehát Arezzóban bizonyos Tofano nevezetű gazdag ember, ki gyönyörű asszonyt kapott feleségül, kinek neve volt monna Ghita, kire is hamarosan féltékenykedni kezdett, maga sem tudta, miért. Amint az asszony ezt észrevette, felháborodott és többször is megkérdezte, mi az oka féltékenységének, de mivel a férj mindig csak holmi bizonytalan és semmitmondó okokat tudott felhozni, az asszony elvégezte magában, hogy hát haljon bele az ura abba a nyavalyába, melytől ok nélkül rettegett. És mikor észrevette, hogy egy, vélekedése szerint fölöttébb derék ifjú igen ráóhajtozott, nagy óvatosan kezdette véle összeszűrni a levet. Mikor már annyira megegyeztek egymással, hogy nem volt hátra egyéb, mint tettekkel valóra váltani szavaikat, az asszony gondolkodott, hogy hasonlatosképpen ennek is módját ejtse. És mivel tudta, hogy férjének egyebek közt megvan az a rossz tulajdonsága, hogy szereti az itókát, nem csupán dicsérni kezdte eme szokását, hanem nagy ravaszul maga ösztökélte erre. És ez már oly megrögzött szokása lett, hogy valahányszor szüksége volt rá, addig itatta, mígnem az egészen leré szegedett. És mikor első ízben tökrészegen látta, lefektette az ágyába, maga pedig találkozott szerelmesével, s annak utána még sokszor nagy biztonságban találkozott vele. És férjének részegségében oly igen elbizakodott, hogy nem csupán a maga házába merte bebocsátani kedvesét, hanem gyakorta az éjszaka java részét annak házában töltötte, mely is nem volt messzire az övétől. És míg az asszony szüntelenül folytatta e mesterkedését, történt, hogy nyomorult férjének szöget ütött fejébe, miképpen az asszony, holott ő biztatja az ivásra, maga soha nem iszik; ennek miatta gyanú támadt benne, hogy hátha úgy van a dolog, amint csakugyan volt, hogy tudniillik az asszony csak azért részegíti őt le, hogy míg alszik, annál kényelmesebben tölthesse maga élvezetét. És bizonyságot akarván szerezni, hogy csakugyan így van-e, egy napon semmit nem ivott, este pedig tökrészegnek tettette magát, s olyanokat beszélt és művelt, mint még soha. Az asszony elhitte neki, és abban a hiszemben, hogy fölösleges tovább itatnia, nyomban lefektette. Ennek végeztével pedig, miként már jó néhányszor megcselekedte, elment hazulról, besurrant kedvesének házába, és éjfélig ottan mulatott. Mikor Tofano észrevette, hogy az asszony nincs mellette, nyomban felkelt, lement a kapuhoz, bezárta és odaállt az ablakhoz, hogy lássa, mikor az asszony hazatér, és tudtára adja, hogy rájött a turpisságra, és ottan várakozott, mígnem az asszony hazatért. Ki is midőn hazatért és

látta, hogy kizárták, igen megrökönyödött, és próbálgatni kezdte, vajon erőszakkal kinyithatná-e a kaput. Tofano egy darabig csak nézte, nézte, annak utána pedig megszólalt:

- Asszony, hiába erőlködöl, mivelhogy e kapun ugyan nem jössz be. Menj csak, menj vissza oda, hol mostanáig voltál, és jegyezd meg, hogy ide ugyan be nem jössz, mígnem rokonaid és szomszédaid szeme láttára eme dolog miatt meg nem adom neked ama tisztességet, melyet megérdemeltél.

Az asszony előbb Isten szerelmére kérlelni kezdte, hogy lágyuljon meg szíve, és nyissa ki a kaput, mivel ő nem onnét jön, ahonnét férje gondolja, hanem együtt virrasztott egyik szomszédasszonyával, mivelhogy az éjszakák nagyon hosszúk, ő pedig nem tud oly sokat aludni, sem pedig otthon egyedül virrasztani. De rimánkodása mit sem használt, mivel ez a szamár elszánta magát, hogy Arezzo valamennyi lakosa megtudja kettejük szégyenét, holott mostan még senki nem tudta. Az asszony látván, hogy a könyörgés mit sem használ, fenyegetődzéshez folyamodott és szólott:

- Ha nem nyitod ki, úgy csúffá teszlek, hogy arról koldulsz!

Felelte erre Tofano:

- Ugyan mit tehetnél ellenem?

Az asszony, kinek elméjét már megélesítette Ámor a maga tanácsaival, ekképpen felelt:

- Minek előtte megérem azt a szégyent, melyet igaztalanul fejemre akarsz hozni, belevetem magamat ebbe a közeli kútba, s ha majd holtan lelnek ebben, mindenki szentül azt fogja hinni, hogy te dobtál bele részegségedben; s ekképpen vagy menekülnöd kell, s minden vagyonodat itt hagynod, és földönfutóvá lenned, vagy pedig fejedet veszik, mint gyilkosomnak, minthogy valóban az leszel.

Eme szavak cseppet sem indították meg Tofano ostoba konokságát. Miért is az asszony folytatta:

- Hát jó, nem bírom elviselni e bosszantásodat; bocsásson meg néked az Isten; a rokkámat itt hagyom, vitesd be.

És ekképpen szólván, mivel az éjszaka olyan sötét volt, hogy két ember egymást nem láthatta meg az utcán, az asszony odament a kúthoz, felvett egy hatalmas követ, mely a kút kávájánál hevert, elsikoltotta magát, hogy: „Istenem, bocsáss meg nekem”, és beledobta a követ a kútba. A víz nagyot loccsant, amint a kő beleesett; Tofano ennek hallatára szentül hitte, hogy az asszony a kútba vetette magát; felkapta hát a vödröt meg a kötelet, tüstént kirohant a házból, és hogy kimentse, odaszaladt a kúthoz. Az asszony, ki megbújt a háznak kapuja mellett, amint férjét a kút mellé rohanni látta, nyomban besurrant a házba, belülről bezárta a kaput, aztán az ablakhoz állott és rákezdte:

- A bort akkor kell megvizezni, mikor issza az ember, nem később, éjszaka idején.

Tofano az asszony hangjának hallatára észrevette, hogy lóvá tették, visszatért hát a kapuhoz, de mivel nem tudott bemenni, kérlelni kezdte az asszonyt, hogy eressze be. Az asszony pedig eleddig csöndes beszédjét hangosra váltván és szinte rikoltozván, rákezdte:

- Részeges disznó, Krisztusnak keresztjére mondom, ugyan nem jössz be ma éjszaka; én bizony nem bírom tovább elviselni ezt a szokásodat; meg kell mutatnom az egész világnak, micsoda ember vagy, s mikor mászkálsz haza éjjelente.

Tofano viszont dühében ugyancsak ordítozni kezdett, és szidalmazta az asszonyt; a szomszédok pedig a lárma hallatára felkeltek, s a férfiak és nők kinéztek az ablakokon, és kérdezgették, mi történt. Az asszony pedig sírván szólott:

- Ez a gyalázatos ember vagy részegen jön haza este, vagy a csapszékben hál, és aztán éjnek éjszakáján botorkál haza; eleget tűrtem már, s mégsem használ, de tovább nem bírom, s azért szégyenítettem meg ekképpen, hogy kizártam a házból, hadd lássam, ha megjavul-e.

A szamár Tofano meg kitálalta az esetet úgy, amint történt, és dühösen fenyegette az asszonyt. Mondotta akkor az asszony a szomszédoknak:

- Hát látjátok, micsoda ember ez! Mit mondanátok, ha én volnék künn az utcán, mint most ő, és ő volna benn a házban, mint most én? Istenemre, bizonyosra veszem, elhinnétek neki, hogy igazat mond. Ebből nyilván megismerhetitek az esze járását. Azt mondja, hogy én tettem azt, amit bizonyosan ő maga. Azt hitte, hogy megijeszt, ha tudom is én, mit beledob a kútba; de bár adta volna Isten, hogy ő maga ugrott volna bele, és ott fulladt volna, így legalább kellőképpen megvizezte volna a bort, melyből ugyan jócskán felöntött.

A szomszédok, férfiak és nők egyaránt, valamennyien szidalmazni kezdték Tofanót, s őt hibáztatták, és le is pocskondiázták azért, mit felesége ellen szólott; és a lárma addig-addig szállott szomszédtól szomszédig, mígnem elért az asszonynak rokonaihoz. Kik is odajöttek, és hallván az esetet az egyik szomszédtól meg a másiktól, megragadták Tofanót, és úgy elagyabugyálták, hogy szinte csontja törött. Annak utána bementek a házba, összeszedték az asszonynak holmiját, s véle együtt visszatértek magok házába, megfenyegetvén Tofanót, hogy még rosszabbul járhat. Tofano pedig látván, hogy pórul járt, és féltékenysége bajba sodorta, mivel az asszonyt nagyon szerette, elküldötte közbenjáró néhány barátját, és nem nyugodott, mígnem az asszony megbékélt véle, és visszatért a házába, minekutána ígéretét vette, hogy többé nem féltékenykedik; ezenfelül pedig megengedte az asszonynak, hogy mindenben kedvét töltse, ám oly óvatosan, hogy ő semmit ne vegyen észre. S mint bolond paraszt, ki kárán tanul, most már mindent tűrt szótlanul. És éljen a szerelem, és pusztuljon a gond és minden pereputtya.

ÖTÖDIK NOVELLA

A féltékeny férj papnak öltözködvén, meggyóntatja feleségét,
ki is megvallja néki, hogy szeret egy papot, ki minden éjjel meglátogatja;
miközben tehát a féltékeny férj nagy titokban lesbe áll a kapuban,
az asszony a tetőn által beengedi kedvesét, és mulatja magát véle

Lauretta már befejezte elbeszélését, és akkor mindenki magasztalta az asszonyt, hogy helyesen cselekedett, úgy, ahogy hitvány férje megérdemelte. Akkor a Király, hogy ne vesztegessék az időt, Fiammetta felé fordult, és nyájasan reá rótta az elbeszélés feladatát; ki is ekképpen fogott szóba:

- Nemes hölgyeim, az előbbi novella arra indít, hogy magam is egy féltékeny férjről mondjak novellát, mivel úgy vélem, hogy minden csíny helyes, mit feleségeik művelnek velök, különösképpen, ha ok nélkül féltékenykednek. És ha a törvényalkotók mindenre ügyeltek volna, úgy vélem, emiatt nem szabtak volna más büntetést az asszonyokra, mint aminőt arra szabnak, ki önmaga védelmében megsért valakit; mivelhogy a féltékeny emberek tulajdonképpen a fiatal asszonyok élete ellen törnek, s minden igyekezetökkel a halálba kergetik őket. Az asszonyok egész héten által otthon raboskodnak, a házi és családi szükségletekről gondoskodnak, de annak utána, mint mindenki más, arra kívánkoznak, hogy ünnepnapokon némi üdülésben, némi pihenésben, némi szórakozásban legyen részök, miben részök vagyon a mezei munkásoknak, a városi kézműveseknek és az udvari nagy uraknak: miként Isten is tette, ki a hetedik napon minden munkája után megpihent, s miként az egyházi és polgári törvények parancsolják, melyek Istennek tiszteletén és mindnyájunk közös javán őrködvén, a munka napjait megkülönböztették a pihenés napjaitól. A féltékeny emberek azonban fittyet hánynak mindennek, s mi több, épp ama napokat, melyek más asszonyok számára a legvidámabbak, feleségök számára a legjobban megkeserítik és megszomorítják, mivelhogy akkor még szorosabb őrizetben tartják őket; hogy pedig ez a bánásmód mely igen emészti szegénykéket, azt csak az az asszony tudja, ki már maga bőrén tapasztalta. Ebből tehát következik, hogy az asszonyt nem kárhoztatni, hanem inkább dicsérni kellene azért, mit féltékeny férjének rovására elkövet.

Élt tehát Riminiben valamely dúsgazdag és nagybirtokos kereskedő, ki gyönyörű szép feleségére módfelett féltékenykedett; ám erre semmi oka nem volt, ha nem az, hogy nagyon szerette és fölöttébb szépnek tartotta, és bár látta, hogy az asszony minden buzgóságával igyekszik csak néki tetszeni, mégis azt gondolta, hogy minden ember szerelmes belé, és mindenki szépnek tartja, s maga az asszony is iparkodik minden férfinak éppúgy tetszeni, mint neki (bizony gonosz és rövideszű emberek okoskodása ez). És eme féltékenységében oly szorosan őrizte és szigorúan tartotta, hogy bizonyára sok halálra ítélt rabot nem őriztek ily keményen a porkolábok. Nem is szólván arról, hogy az asszonynak nem volt szabad menyegzőre vagy ünnepre, vagy templomba mennie, sem egyáltalán lábát kitennie a házból, még csak az ablakhoz sem mert lépni, vagy kitekinteni az utcára, hogy valamit megnézzen; miért is fölöttébb keserves volt az élete, és annál türelmetlenebbül viselte ezt a gyötrelmet, mivel minden ízében ártatlannak érezte magát. Látván tehát, hogy férje igaztalanul bánik vele ily megalázó módon, föltette magában, hogy segít magán, és hahogy teheti, módját ejti, hogy férjének okot adjon eme bánásmódra. Mivel pedig az ablakhoz nem léphetett, és ekképpen nem volt módjában értésére adnia valamely férfinak, ki esetleg ott lebzselt az utcájában őt lesvén, hogy szívesen veszi szerelmét, de tudta, hogy a szomszéd házban csinos és kedves ifjú

lakik, úgy gondolta, hogy ha van valamely hasadék a falon, mely házát a szomszéd háztól elválasztja, majd addig-addig kukucskál rajta, mígnem megpillantja az ifjút olyankor, mikor beszélhet vele, és felajánlja néki szerelmét, ha ugyan hajlandó elfogadni; és ha módját ejtheti, találkozik vele egyszer-másszor, és ekképpen segít boldogtalan sorsán mindaddig, mígnem férjének testéből az ördöngös nyavalya kimegyen. És mikor férje nem volt otthon, itt is, ott is vizsgálgatta a háznak falát, és egyszer csak észrevette, hogy a háznak valamely rejtett zugában meglehetősen nagy hasadék tátong a falon. Miért is bekukucskált azon, s bár csak homályosan látott át a másik házba, mégis észrevette, hogy a hasadék szobára nyílik és mondotta magában: „Ha ez Filippónak (mert így hívták a szomszéd ifjút) a szobája, akkor félig megnyertem a dolgomat." És egyik szolgálóját, ki megsajnálta őt, óvatosan lesbe állította, és akkor kiderült, hogy ama szobában csakugyan az ifjú szokott aludni, mégpedig egészen egyedül. Miért is gyakorta ellátogatott a hasadékhoz, s mikor hallotta, hogy az ifjú bent van, kövecskéket és holmi fadarabkákat hajigált át, s ezt mindaddig művelte, mígnem végül az ifjú odament a hasadékhoz megnézni, mi az; és akkor az asszony halkan szólította. Az ifjú pedig megismerte az asszonynak hangját s felelt; az asszony pedig most, hogy alkalom nyílott reá, kevés szóval egész lelkét feltárta előtte. Ennek az ifjú fölöttébb megörvendezett, maga szobája felől kiszélesítette a nyílást, de olyképpen, hogy senki észre ne vehesse; és ottan gyakorta beszélgettek egymással, és fogták egymás kezét, de a féltékeny férj szigorú őrizete miatt többre nem mehettek. Nos tehát, mikor karácsony ünnepe közeledett, az asszony szólott férjének, hogy ha nincs ellenére, karácsony reggelén elmenne a templomba meggyónni és megáldozni, a többi keresztények módjára. Mondotta erre a féltékeny férj:

- Ugyan, micsoda bűneid vannak neked, hogy gyónni akarsz?

Felelte az asszony:

- Micsoda, hát azt hiszed, hogy szent vagyok, azért, mert bezárva tartasz? Jól tudod, hogy nekem is vannak bűneim, mint más asszonyoknak, kik e világon élnek; de néked semmiképpen nem mondom el ezeket, mivelhogy nem vagy pap.

A féltékeny férj e szavak hallatára gyanút fogott, és az a gondolata támadt, hogy megtudja, miféle bűnei lehetnek a feleségének; és kieszelt valami módot, hogy csakugyan végére járjon a dolognak; és azt felelte, hogy beleegyezik, de nem akarja, hogy más templomba menjen, mint a maguk kápolnájába, oda pedig menjen el korán reggel, és gyónjon meg vagy a káplánjuknak, vagy valamely papnak, kit a káplán mond neki, de senki másnak, és utána nyomban térjen haza. Az asszonynak úgy rémlett, mintha félig-meddig kitalálta volna férje szándokát, de semmit nem szólt felőle, csak annyit felelt, hogy ekképpen fog cselekedni. Midőn tehát karácsony reggele elérkezett, az asszony már hajnalban fölkelt és felöltözködött, és elment a templomba, melyet férje mondott. A féltékeny férj ugyancsak fölkelt, és elment ugyanazon templomba, és hamarább odaért, mint az asszony; s mivel ama templomnak papjával megegyezett abban, mit művelni szándékozott, nagy sebbel-lobbal magára öltötte a papnak egyik csuháját, melyen oly bő csuklya volt, hogy arcát is eltakarta, minőt most is látunk a papokon, s ezt a csuklyát még arcába is húzta, és leült a kórusban. Amint az asszony a templomba érkezett, hívatta a papot. Jött is a pap, s mikor meghallotta, hogy a hölgy gyónni kíván, azt mondta, hogy nem hallgathatja meg, de majd kiküldi egyik társát; és elment s kiküldötte a féltékeny férjet, egyenest annak vesztébe. Ez tehát nagy méltóságosan közeledett, és ámbátor még nem volt világos nappal, ő pedig a csuklyát egészen lehúzta szemére, mégsem tudta úgy elrejteni arcát, hogy felesége nyomban rá ne ismert volna. Az asszony tehát ekképpen látván őt, mondotta magában: „Hála légyen az Istennek, hogy ez féltékeny férjből pappá vedlett; de megállj, majd én megadom neked, amit keresel." Tehát úgy tett, mintha nem ismerné meg, s leült a lábaihoz. Féltékeny férjuram néhány kavicsot vett a szájába, hogy megnehezítse nyelve

járását, és ekképpen felesége ne ismerjen rá, abban a hiszemben, hogy egyébként úgy elváltoztatta magát, hogy az asszony semmiképpen nem tudja megismerni. Amint tehát a gyónásra került a sor, az asszony mindenekelőtt elmondta, hogy férjnél van, s aztán egyéb bűnei között megvallotta neki, hogy szerelmes valamely papba, ki minden éjjel eljár hozzá, és szerelmeskedik vele. A féltékeny férj ennek hallatára úgy érezte, mintha szíven szúrták volna. De fékezte indulatját, és kérdezte az asszonyt:

- Hogyhogy? Hát a férjed nem hál veled?

Felelte az asszony:

- De igen, uram.

- Akkor hát - mondta a féltékeny -, hogy feküdhet ottan a pap is?

- Uram - felelte az asszony -, én nem tudom, micsoda ördöge van ennek a papnak, de nincs a házban olyan zárt ajtó, mely meg ne nyílnék, amint hozzáér; és azt mondja, hogy ha szobám ajtajához jön, minek előtte még kinyitná, bizonyos szavakat mond, melyektől a férjem nyomban álomba merül, és mikor látja, hogy alszik, kinyitja az ajtót, bejön és vélem mulat, és ez mindig sikerül neki.

Mondotta akkor a féltékeny:

- Madonna, nagy bűn ez, és bizony le kell tenned róla.

Felelte erre az asszony:

- Uram, nem hiszem, hogy megtehetném, mivel túlságosan szeretem őt.

- Akkor pedig nem oldozhatlak fel - mondta rá férjuram.

Felelte erre az asszony:

- Bizony sajnálom: de nem azért jöttem ide, hogy hazudjam neked; ha bíznám benne, hogy meg tudom tenni, megmondanám neked.

Szólott akkor a féltékeny:

- Madonna, őszintén szólván sajnállak, mivel látom, hogy ekképpen elveszíted lelkedet; de én a kedvedért magamra vállalom, hogy nevedben különös imádságokkal fordulok Istenhez, melyek talán segítenek rajtad, és egyszer-másszor elküldöm majd hozzád egyik kispapomat, kinek mondd el, vajon segítettek-e rajtad ím ez imádságok, avagy nem; és ha segítettek, akkor ekképpen cselekszünk tovább.

Mondotta erre az asszony:

- Uram, ne tégy olyasmit, hogy bárkit is házamba küldesz, mivel férjem olyan féltékeny, hogy ha megtudja, senki ugyan ki nem veri fejéből, hogy gonosz szándékkal jár hozzám, s akkor én egész esztendőben megsínyleném.

Felelte erre a féltékeny férjuram:

- Madonna, ettől ne tarts, mivel én majd úgy intézem, hogy férjed egy szót sem szól ennek miatta.

Szólott akkor az asszony:

- Ha van bátorságod belevágni, én nem bánom.

És minekutána meggyónt, és megkapta a penitenciát, fölkelt és elment meghallgatni a misét. Féltékeny férj uram fújt veszett dühében, kiment, levetette a papnak ruháit és hazatért, és

szerette volna kieszelni, hogyan csípje együtt a papot feleségével, hogy mind a kettőnek alaposan ellássa a baját.

Az asszony is hazatért a templomból, és férje arcán látta, hogy annak ugyan elrontotta karácsonyát; de férjuram, amennyire tőle tellett, igyekezett eltitkolni, amit művelt, és amit hiedelme szerint megtudott. És feltette magában, hogy a következő éjjelen lesbe áll a kapuban, megvárja a papnak jöttét; szólott tehát feleségéhez ekképpen:

- Ma este máshol kell vacsoráznom és aludnom, miért is zárd be jól az utcai kaput és a lépcsőajtót és a szobád ajtaját, és ha látod, hogy ideje vagyon, feküdj le.

Felelte az asszony:

- Úgy lesz.

És amint alkalma nyílott, odament a hasadékhoz, és megadta a szokott jelet. Filippo pedig ennek hallatára nyomban ott termett. Akkor az asszony elmesélte neki ma reggeli csínyjét és azt is, mit a férje utána mondott, s annak utána szólott:

- Bizonyosra veszem, hogy ki nem teszi lábát a házból, hanem lesben áll a kapuban; annak okáért ejtsd módját, hogy ma éjjel a háztetőn által bejöjj hozzám, hogy együtt mulathassunk.

Az ifjú nagyon megörült ennek és felelte:

- Madonna, bízd csak rám.

Ahogy az éjszaka leszállt, a féltékeny férj fegyveresen nagy csöndben elrejtőzött az egyik földszinti szobában; az asszony pedig minden ajtót bezárt, kiváltképpen azt, mely a lépcső-fordulónál volt, hogy féltékeny férje ne jöhessen fel; amint pedig az időt elérkezettnek látta, az ifjú nagy óvatosan átmászott maga házából, és lefeküdtek, és kedvökre élvezték szerelmöket; és mikor felvirradt, az ifjú nyomban visszatért házába. A féltékeny férj mérgesen, étlen-szomjan majdnem egész éjjel ott várakozott fegyveres kézzel a kapu közelében, ha jön-e a pap, és majd megvette az Isten hidege, és mikor virradni kezdett, nem győzte tovább a virrasztást, hanem a földszinti szobában lefeküdt aludni. Kilenc óra tájban aztán felkelt, s mivel a háznak kapuja már nyitva volt, úgy tett, mintha máshonnét jönne, és bement házába és megreggelizett. És kevéssel utóbb elküldött feleségéhez valamely fiút, mintha az volna a kispapja annak a papnak, ki meggyóntatta; és megkérdeztette tőle, ha vajon az a bizonyos ember járt-e nála az éjszaka. Az asszony, ki nagyon is jól megismerte a követet, azt felelte, hogy amaz éjszakán nem jött el, és ha ekképpen cselekszik, talán ki is veri a fejéből, ámbár egyáltalán nem szeretné kiverni a fejéből. Mit szaporítsam a szót? A féltékeny férj még számos éjjelen át lesben állott, hogy megcsípje a papot, mikor belép, az asszony pedig mind egész idő alatt pompásan mulatott kedvesével. Végezetül a féltékeny tovább nem bírta ki, s nagy dühösen kérdezte feleségétől, mit gyónt meg ama reggelen a papnak. Az asszony azt felelte, hogy nem hajlandó megmondani, mivel ez nem tisztességes és nem illendő dolog. Mondotta erre a féltékeny:

- Gonosz asszony, csak azért is tudom, mit mondottál neki; és mindenáron meg kell tudnom, kicsoda az a pap, kibe oly igen szerelmes vagy, s ki a varázsigéi révén minden éjjel véled hált, vagy különben elvágom a nyakadat.

Az asszony azt mondotta erre: nem igaz, hogy valamely papba szerelmes.

- Micsoda - kiáltott fel a féltékeny -, hát nem magad mondottad el tövéről hegyére a papnak, ki gyóntatott?

Felelte az asszony:

- Hiszen oly pontosan elmondotta neked, hogy akkor sem tudhatnád jobban, ha ottan lettél volna. Hát igen, elmondottam.

- Akkor hát - szólott a féltékeny -, mondd meg, kicsoda ez a pap, de rögtön.

Az asszony elmosolyodott, és szólott ekképpen:

- Nagy mulatságomra vagyon, hogy együgyű asszony úgy az orránál fogva vezet egy okos embert, mint ahogy a birkákat vezetik szarvuknál fogva a vágóhídra; ámbátor te nem vagy okos ember, nem is voltál az, ama pillanattól fogva, hogy utat engedtél szívedbe a féltékenység gonosz szellemének, magad sem tudod, miért; és minél ostobább és nagyobb szamár vagy, annál jobban megfogyatkozik az én becsületem. Hát azt hiszed, férjemuram, hogy vak vagyok testi szemeimre, miként te vak vagy lelki szemeidre? Nem bizony; én tehát kinyitottam a szememet, és megismertem, ki az a pap, ki engem gyóntatott, és tudom, hogy te voltál; de feltettem magamban, hogy megadom neked azt, amit kerestél, és meg is adtam. De ha oly okos ember lettél volna, amilyennek képzeled magad, nem igyekeztél volna ily módon kitudni derék feleségednek titkait, és hiábavaló gyanakodás helyett beláttad volna, hogy amit neked meggyónt, csakugyan igaz, holott ő semmiképpen nem bűnös benne. Én azt mondottam, hogy szeretek egy papot; hát te, kit mégiscsak szeretek, ha nem is érdemled meg, nem voltál-e akkor pap? Azt mondtam néked, hogy házamban egyetlen ajtó sem marad zárva előtte, hahogy vélem akar hálni; hát melyik ajtó volt valaha zárva előtted házadban, ha be akartál jönni hozzám? Azt mondottam, hogy a pap minden éjjel mellettem fekszik; hát volt-e éjszaka, mikor nem feküdtél mellettem? És ahányszor csak elküldted hozzám a kispapodat, mindig azt üzentem néked, hogy a pap nem volt nálam, vagyis tehát olyankor te nem voltál vélem. Hát van-e oly rövid eszű ember rajtad kívül, ki engedted, hogy féltékenységed elvakítson, ki mindezt nem értette volna meg? És te ottan maradtál, és éjjel őrt állottál a kapuban, velem meg el akartad hitetni, hogy máshová mentél vacsorára és éjjeli szállásra. Hát végre szedd össze az eszedet, és légy megint olyan férfi, amilyen voltál, nehogy csúfja légy mindenkinek, ki ismeri eme rossz tulajdonságodat úgy, mint én, és hagyd abba ezt a mostani szigorú őrködésedet; mivel esküszöm az Istenre, hogy ha kedvem kerekedne, hogy megcsaljalak, még ha száz szemed volna is, mint ahogy csak kettő van, én bizony szerét ejteném, hogy kielégítsem gerjedelmemet, s méghozzá úgy, hogy nem is sejtenéd.

A szerencsétlen féltékeny, ki azt hitte, hogy nagy ravaszul kicsalta felesége titkát, ennek hallatára észbe kapott, hogy lóvá tették, és semmit nem felelt, de magában gondolta, hogy felesége derék és okos asszony; és éppen most, mikor oka lett volna a féltékenységre, mindenestül letett róla, éppúgy, mint ahogy belelovalta magát akkor, mikor nem volt oka rá. Miért is az okos hölgy ezzel úgyszólván szabadságot nyert élvezeteire, s most már nem a háztetőn által engedte magához kedvesét, holmi macska módjára, hanem a kapun; és óvatosan intézvén dolgát még gyakorta szerelmeskedett vele, és élte világát.

HATODIK NOVELLA

Madonna Isabellát meglátogatja Lambertuccio, ki szerelmes belé, éppen akkor, mikor Leonetto nála van; midőn pedig a férje hazajön, Lambertucciót tőrrel a kezében kizavarja a házból, Leonettót pedig a férj hazakíséri

Fiammetta novellája kimondhatatlanul tetszett az egész társaságnak, és valamennyien erősködtek, hogy a hölgy igen helyesen cselekedett, és úgy kellett annak a szamár embernek; de mikor a novella bevégződött, parancsolta a Király Pampineának, hogy folytassa a sort. Ki is ekképpen fogott szóba:

- Sokan vannak, kik ostoba fejjel azt mondják, hogy a szerelem elveszi az embernek eszét, és a szerelmeseket úgyszólván meggabalyítja. Nékem úgy tetszik: ostoba emez vélekedés, miként az elmondott példázatok is már nyilván megbizonyították, s miként magamnak is szándékom megbizonyítani.

Városunkban, mely minden javakban dúskálkodik, élt valaha egy szépséges és nemes ifjú hölgy, bizonyos derék és jómódú lovagnak felesége, és miként gyakran megtörténik, hogy az ember nem bírja folytonosan ugyanazt az eledelt enni, hanem néha-néha változatosságot kíván: akképpen ez a hölgy, kit férje nemigen tudott megelégíteni, beleszeretett bizonyos Leonetto nevezetű szemrevaló és kedves, ámbár nem valami előkelő családbéli ifjúba, és viszont az is megszerette az asszonyt; mivel pedig, miként tudjátok, ritkán marad kielégítetlenül az, mit a férfi és a nő egyenlőképpen kíván, nem sok időbe telt, hogy vágyaikat be is töltötték.

Történt pedig, hogy e hölgyet szépsége és kedvessége miatt fölöttébb megszerette bizonyos Lambertuccio nevezetű lovag, kit is a hölgy oly utálatosnak és nyeglének tartott, hogy szerelmét semmiképpen nem tudta viszonozni. De ez folytonosan üzenetekkel zaklatta, és hogy semmire nem ment, hatalmas ember létére megfenyegette: szégyenbe keveri, ha nem teszen kedvére. Annak okáért a hölgy, ki ismerte, milyen ember, és rettegett tőle, rászánta magát, hogy kedvét tölti. És midőn a hölgy, kinek neve volt madonna Isabella, a nálunk dívó szokás szerint nyáron kiköltözött falura egyik szép nyaralójába, történt, hogy egy napon férje ellovagolt valahová, hol három napig szándékozott maradni, és akkor az asszony üzent Leonettónak, hogy jöjjön el hozzá, ki is nagy örömmel tüstént odament. Mikor Lambertuccio úr megtudta, hogy a hölgynek férje elutazott, egymagában lóra szállt, elment a hölgyhöz, és kopogtatott kapuján. Amint a hölgynek szolgálója megpillantotta őt, nyomban asszonyához sietett, ki szobájában volt Leonettóval, kihívta őt, és mondotta neki:

- Madonna, Lambertuccio úr idelent van egyedül.

Az asszony ennek hallatára kimondhatatlanul megrökönyödött, de félelmében könyörgött Leonettónak, ne vegye zokon, s bújjék el kicsinyég az ágynak függönye mögé, mígnem Lambertuccio úr eltávozik. Leonetto, ki éppen úgy megrémült, mint az asszony, elbújt; akkor a hölgy parancsolta szolgálójának, hogy menjen és nyisson kaput Lambertucciónak; az pedig kinyitotta, s a lovag az udvarban leszállt paripájáról, melyet odakötött egy vaskampóhoz, maga pedig felment a házba. A hölgy jókedvet erőltetett arcára, és elébe ment a lépcső legfelső fokáig, s tőle telhetőleg nyájas szavakkal fogadta és megkérdezte, mi járatban van errefelé. A lovag megölelte és megcsókolta a hölgyet és szólott:

- Édes lelkem, úgy hallottam, hogy férjed nincs itthon, hát eljöttem kicsinyég mulatni magam véled.

S ekképpen szólván a hölggyel együtt bement a szobába, hol is bezárkóztak, s akkor Lambertuccio úr kezdette gyönyörűségét tölteni az asszonnyal. És ekképpen mulatott vele, midőn a hölgy legnagyobb megrökönyödésére történt, hogy hazaérkezett a férje; kit is midőn a szolgáló a palotához közeledni látott, nyomban odaszaladt asszonyához és szólott:

- Madonna, itt az úr; azt hiszem, már bent van az udvarban.

Az asszony, mikor ezt hallotta, s észbe vette, hogy két férfi van a házában, és tudta, hogy a lovagot nem rejtheti el, mivel paripája ott áll az udvarban, azt hitte, hogy menten szörnyethal. Mindazonáltal nyomban kiugrott az ágyból, és hirtelen elhatározással mondotta Lambertucciónak:

- Uram, ha egy kicsit szeretsz, és meg akarsz menteni a haláltól, tedd azt, amit mondok. Fogd a kezedbe meztelen tőrödet, s dühös s felháborodott arccal rohanj le a lépcsőn, és közben ezt ordítsad: „Istenemre esküszöm, fülön fogom én még valahol!" És ha férjem fel akarna tartóztatni vagy valamit kérdezne tőled, ne szólj egyebet, csak azt, amit néked mondottam, és pattanj lóra, és szóba ne állj vele.

Lambertuccio uram azt felelte, hogy szívesen; és kivonta tőrét, és részben a kiállott fáradalom, részben pedig a lovag hazatértén érzett haragja miatt bíborvörös arccal a hölgynek meghagyása szerint cselekedett. A hölgynek férje, ki az udvarban már leszállott lováról, álmélkodva látta ottan a paripát, s mikor éppen fel akart menni, látta Lambertuccio uramat lefelé rohanni; elcsodálkozott hát s meghökkent a szavaitól és arcától, és szólott:

- Mi az, uram?

Lambertuccio felhágott a kengyelbe, nyeregbe ült, és csak ennyit mondott:

- Krisztusnak szent testére, fülön fogom én még ezt valahol.

És elvágtatott.

A nemes úr felment, s ott lelte feleségét a lépcső fokán riadtan és rémülten, és kérdezte tőle:

- Mi dolog ez? Kit fenyeget Lambertuccio uram ilyen dühösen?

Az asszony a szoba felé hátrált, hogy Leonetto meghallja szavait és felelte:

- Uram, így még életemben nem ijedtem meg. Bemenekült ide egy ifjú, kit nem ismerek, s kit Lambertuccio úr tőrrel a kezében üldözött; és véletlenül nyitva lelte ím ez szobát, és egész testében reszketvén szólott: „Madonna, az Istenért, segíts rajtam, hogy meg ne öljenek, holott oltalmadba menekültem." Én felkeltem és éppen meg akartam kérdezni, hogy kicsoda, és mi történt, és íme Lambertuccio máris jön fölfelé ordítozván: „Hol vagy, bitang?!" Én odaálltam a szoba ajtajába, s mikor ő be akart lépni, feltartóztattam; ő pedig lovagias ember lévén, látta, hogy nincs ínyemre látogatása, s nagy átkozódás közben lerohant, miként látod.

Mondotta akkor a férje:

- Asszony, helyesen cselekedtél: nagy szégyen lett volna, ha valakit meggyilkolnak házunkban: és nagy hitványság volt Lambertucciótól üldöznie valakit, ki ide menekült.

Annak utána megkérdezte, hol vagyon az ifjú. Felelte az asszony:

- Uram, én nem tudom, hová rejtezkedett.

Szólott akkor a lovag:

- Hol vagy? Gyere csak ki bátran.

Leonetto, ki mindent hallott, nagy remegve kibújt onnan, hol elrejtőzködött, mivelhogy valóban nagy rémületet állt ki. Kérdezte akkor a lovag:

- Mi bajod van neked Lambertuccióval?

Felelte az ifjú:

- Uram, nincs nekem semmi a világon: miért is szentül hiszem, hogy elment a józan esze vagy összetévesztett valakivel; mivelhogy mikor nem messzire eme palotától meglátott engem az utcán, nyomban tőréhez kapott, és elkiáltotta magát: „Most meghalsz, gazember!" Én nem sokat kérdezgettem, hogy ugyan miért, hanem ahogy csak a lábaim bírták, futásnak eredtem, és ide menekültem, hol Istennek és e nemes hölgynek jóvoltából megmenekedtem.

Szólott ekkor a lovag:

- No hát, ne félj, én épségben és egészségben hazakísérlek, te meg kutasd ki, mi baja van veled.

Annak utána tehát megvacsoráztak, ő pedig lóra ültette az ifjút, elkísérte Firenzébe, és csak a házánál hagyta magára. Ki is a hölgynek útbaigazítása szerint még aznap este nagy titokban beszélt Lambertuccióval, és megegyezett vele olyképpen, hogy akármennyit beszéltek is később a dologról, a férj sohasem tudta meg, mely igen csúffá tette őt a felesége.

HETEDIK NOVELLA

Lodovico felfedi madonna Beatrice előtt iránta való szerelmét; akkor a hölgy maga ruhájában leküldi férjét, Eganót a kertbe, maga pedig szerelmeskedik Lodovicóval, ki is annak utána felkel, kimegy a kertbe, és elnáspángolja Eganót

A társaságnak minden tagja pompásnak ítélte madonna Isabella csínyét, melyet Pampinea elbeszélt. Filoména pedig, kinek a Király parancsolta, hogy a következő novellát mondja, szólott ekképpen:

- Szerelmes hölgyeim, ha nem csalódom, azt hiszem, hogy most mindjárt magam is épp ilyen ügyes csínyt fogok elbeszélni.

Tudnotok kell, hogy Párizsban élt valaha bizonyos firenzei nemes úr, ki szegénységében kereskedésre adta fejét, a kereskedésben pedig oly igen kedvezett neki a szerencse, hogy fölöttébb meggazdagodott; feleségétől pedig egyetlen fia volt, kit Lodovico névre keresztel-tetett. Hogy pedig a fiúnak semmi hajlandósága nem volt a kereskedésre, hanem inkább kiütközött benne atyjának nemessége, az apa nem akarta holmi boltba beadni, hanem elküldötte őt egyéb nemes ifjakkal egyetemben Franciaország királyának szolgálatába, hol is mindennémű jó erkölcsöket és egyéb dicséretes dolgokat megtanult. És ottan időzvén, történt, hogy bizonyos lovagok, kik a Szent Sírtól hazatértek, részt vettek amaz ifjak valamely társalgásában, kik között ott volt Lodovico is, és mikor hallották, hogy azok Franciaország-nak, Angolországnak és a világ más országainak szép asszonyairól beszélgetnek, egyikök megkockáztatta, hogy bizony akármennyit kóborolt is a világban, akármennyi asszonyt látott életében, soha olyan szépet nem látott még, ki a bolognai Egano de'Galluzzinak feleségéhez, madonna Beatricéhez fogható volna: ezt pedig mind bajtársai is megerősítették, kik hasonlatosképpen látták az asszonyt Bolognában.

Mikor Lodovico, ki még soha nem volt szerelmes, ezt hallotta, oly vágyakozásra gyulladt az asszonynak látása iránt, hogy semmi másra gondolni nem tudott; elhatározta tehát: mindenáron elmegy Bolognába, hogy megláthassa, és ott is marad, ha a hölgy megtetszik neki; miért is mondotta atyjának, hogy szándokában vagyon a Szent Sírhoz menni: s nagy nehezen meg is kapta az engedelmet. Minekutána tehát felvette az Anichino nevet, Bolognába ment, és a sorsnak jóvoltából mindjárt másnapon meglátta a hölgyet valamely ünnepen, és úgy vette észre, hogy sokkalta szebb, mint gondolta volna; miért is forrón beleszeretett, és feltette magában, hogy mindaddig nem távozik Bolognából, mígnem megnyeri szerelmét. És fontolgatván magában, milyen utat-módot válasszon ebben, minekutána minden egyéb tervet elvetett, úgy gondolta, hogy ha sikerül csatlós képében beállnia férjének szolgalatjába, ki nagy szolgasereget tartott, talán elérheti azt, ami után sóvárog. Eladta tehát paripáit, cselédségét pedig illendő módon elszállásolta, és parancsolta nekik, hogy úgy tegyenek, mintha nem ismernék őt, annak utána szóba elegyedett a fogadóssal, és mondotta neki, hogy szívesen beállna csatlósnak valamely előkelő úrhoz, ha ilyen akadna. Felelte a fogadós:

- Téged az Isten is arra teremtett, hogy szívesen szolgálatába fogadjon bizonyos városunkbéli nemes úr, Egano nevezetű, ki sok csatlóst tart, és csupa olyan szemrevaló ifjút kíván, mint te vagy: majd szólok neki felőled.

És úgy cselekedett, miképpen mondotta; s még emez látogatása alatt sikerült elhelyeznie nála Anichiót; ez pedig úgy megörült neki, hogy csoda. Miközben tehát az ifjú Egano házában

tartózkodott, gyakorta módjában volt látnia hölgyét, s oly pompásan és Eganónak oly megelégedésére végezte szolgálatját, hogy az fölöttébb megkedvelte őt, s nélküle semmit nem tudott cselekedni; és nemcsak önmagát, hanem minden dolgait is az ifjúnak gondjaira bízta. Történt pedig egy napon, hogy midőn Egano madarászni ment, Anichino pedig ottan maradt, madonna Beatrice, ki még nem vette észre az ifjúnak szerelmét, ámbár fölöttébb tetszett neki, és gyakorta látván őt magát és viselkedését, igen dicsérgette magában, leült vele sakkozni; Anichino pedig, ki a hölgynek tetszését megnyerni kívánta, nagy ügyesen úgy játszott, hogy a hölgy nyert, ki is ennek módfelett megörült. Mivel pedig az udvari hölgyek látták, hogy asszonyuk játszik, mind eltávoztak, s egyedül hagyták a két játékost. Anichino pedig ekkor nagyot sóhajtott. A hölgy rápillantott és kérdezte: - Mi bajod, Anichino? Ennyire fáj neked, hogy megvertelek?

- Madonna - felelte Anichino -, bizony ennél sokkal nagyobb dolog miatt sóhajtottam.

Szólott akkor a hölgy:

- Ugyan mondd meg hát, ha szeretsz.

Mikor Anichino hallotta, hogy az, kit mindennél jobban szeretett, emez szavakkal kérlelte őt: „Ha szeretsz”, még nagyobbat sóhajtott, mint előbb; miért is a hölgy újból kérte, hogy ne terheltessék hát megmondania, mi az oka sóhajtozásának. Szólott erre Anichino:

- Madonna, attól tartok, hogy megharagszol, ha megmondom: ezenfelül pedig félek, hogy másnak is elmondod.

Mondotta erre a hölgy:

- Bizony nem fogok megharagudni érte, és bizonyosra vedd, hogy akármit mondasz, soha el nem mondom senkinek, ha magad nem akarod.

Mondotta akkor Anichino:

- Mivel tehát ilyen ígéretet tettél nekem, megmondom.

És szinte könnyes szemmel elmondotta neki, hogy kicsoda, mit hallott a hölgy felől, hol és hogyan szeretett belé, és miért állott férjének szolgálatjába; annak utána pedig alázatosan kérte, hogy ha teheti, könyörüljön rajta, és csillapítsa ím ez titkos és forró vágyakozását; ha pedig nem tehetné meg, akkor engedje meg, hogy megmaradjon ama állapotban, melyben most vagyon, és továbbra is szerethesse őt.

Ó, bolognai vérnek páratlan kegyessége! Mely dicséretesen viselkedtél mindig efféle esetekben! Soha nem kívánkoztál könnyekre, sóhajokra, s mindig meglágyultál a buzgó könyörgésekre és a szerelmes sóvárgásokra! Ha volnának méltó dicséreteim, magasztalásoddal sohasem tudna eltelni ajakam.

Miközben Anichino beszélt, a nemes hölgy ráfüggesztette szemét, és minden szavát elhitte, és annak könyörgései révén oly ellenállhatatlanul áradott szívébe az iránta való szerelem, hogy maga is sóhajtozni kezdett, s néhány sóhaj után ekképpen felelt:

- Anichino, édesem, bizakodjál; sem nemes embernek, sem főúrnak, sem senki másnak ajándékai avagy ígéretei, avagy udvarlása soha nem indította meg szívemet annyira, hogy valamelyiket is megszeressem (pedig bizony sokan környékeztek és környékeznek ma is); te pedig annyi idő alatt, ameddig szavaid tartottak, elérted, hogy máris inkább a tiéd vagyok, mint a magamé. Úgy vélem, hogy bőségesen megérdemelted szerelmemet, annak okáért néked ajándékozom azt, és megígérem, hogy boldogítalak vele, minek előtte még ím ez éjszaka elmúlik. És hogy valóban így legyen, úgy intézzed, hogy éjfélkor szobámba jöjj; az ajtót

nyitva hagyom, tudod, melyik felében alszom az ágynak; jöjj oda, és ha alszom, érints meg, hogy felébredjek, és én megvigasztallak hosszú-hosszú vágyakozásodért, hogy pedig higgy nekem, csókot adok néked zálogul.

És nyaka köré fonván karjait, szerelmesen megcsókolta, Anichino pedig viszonozta csókját. Emez beszélgetés után Anichino távozott a hölgytől, elment kötelességét végezni, s kimondhatatlan gyönyörűséggel várta az éjszaka jöttét. Egano hazatért a madarászásból, s minekutána megvacsorázott, fáradt lévén, lefeküdt, s véle a felesége, ki is ígérete szerint nyitva hagyta a szobának ajtaját. A megszabott órában tehát Anichino odajött, és halkan belépvén a szobába, belülről bezárta az ajtót, s odament az ágynak amaz oldalához, hol a hölgy feküdt, kezét mellére helyezte, s észrevette, hogy nem alszik; mikor a hölgy megérezte, hogy Anichino ott van, mindkét kezével megragadta annak kezét, és erősen tartotta, s addig-addig hánykolódott ágyában, mígnem az alvó Eganót felébresztette, és szólott hozzá ekképpen:

- Tegnap este nem akartam néked szólni, mivel láttam, hogy fáradt vagy; de mondd meg igaz lelkedre, mit gondolsz, melyik a legderekabb és leghűségesebb csatlósod, s melyik szeret téged legjobban valamennyi közül, kiket házadban tartasz?

Felelte Egano:

- Asszony, miért kérdezel tőlem ilyes dolgot? Hát nem tudod? Nincs nekem s nem is volt oly csatlósom, kiben annyira megbíznám, s kit annyira szeretnék, mint amennyire szeretem Anichinót és megbízom benne; de miért kérdezed ezt?

Mikor Anichino hallotta, hogy Egano ébren van, és róla folyik a szó, többször is megpróbálta kivonni kezét, hogy eloldalogjon, mivel attól tartott, hogy a hölgy tőrbe akarja csalni; de az olyan erősen megfogta és tartotta, hogy nem bírt szabadulni. A hölgy pedig felelte Eganónak, mondván:

- Megmondom néked: én is úgy gondoltam, hogy olyképpen vagyon a dolog, mint mondod, és ő csakugyan hűségesebb hozzád minden más csatlósodnál; de én ugyan csalatkoztam benne, mivelhogy mikor ma elmentél madarászni, ő itt maradt s megvárta az alkalmas pillanatot, és nem átallotta azt kívánni tőlem, hogy kedvét töltsem; én pedig, hogy ne kellessék emez dolgot sokféle bizonyságokkal igazolnom előtted, hanem hogy tulajdon szemeddel meggyőződést szerezhess felőle, azt feleltem, hogy beleegyezem, és hogy ma éjjel éjfél után lemegyek a kertünkbe, s megvárom őt a fenyőfa alatt. De hát eszem ágában sincs odamennem; azonban ha meg akarod ismerni csatlósodnak hűségét, hát könnyűszerrel megteheted. Csak vedd magadra köpönyegemet, fejedre pedig fátylamat, és menj le, s várd meg, ha oda megyen-e, mivel bizonyosra veszem, hogy oda megyen.

Szólott Egano ennek hallatára:

- Ezt bizony meg kell néznem.

És felkelt, s már ahogy a sötétben tudta, magára vette feleségének köpönyegét, fejére fátylát s lement a kertbe, és a fenyőfa alatt kezdette várni Anichinót. Mikor az asszony látta, hogy férje felkelt, és kiment a szobából, maga is nyomban felkelt, és bezárta belülről az ajtót. Anichino, ki soha életében még ilyen rémületet nem élt meg, s minden erejével igyekezett kiszabadulni az asszonynak kezéből, százezerszer elátkozta az asszonyt és a maga szerelmét és bizakodását; de mikor észrevette, hová lyukad ki a dolog, kimondhatatlanul boldog volt; mikor pedig az asszony visszatért az ágyba, annak kívánságára levetkőzött, s jó darab ideig nagy gyönyörűségekben mulatták magokat. Annak utána, mikor az asszony úgy vélte, hogy Anichinónak nem szabad tovább maradnia, mondotta neki, hogy keljen fel és öltözködjék.

És szólott hozzá ekképpen:

- Édes gyönyörűségem, fogj egy fütyköst, és menj le a kertbe; tégy úgy, mintha engem próbára akartál volna vetni, s mintha valóban én volnék ottan, szidd össze Eganót, és jól náspángold el a fütykössel, mivelhogy ebből még kimondhatatlan élvezet és gyönyörűség fakad számunkra.

Anichino tehát felkelt, és jókora fűzfa-fütykössel kezében lement a kertbe; mikor közel ért a fenyőhöz, s Egano közeledni látta, felkelt és elébe ment, mintha kitörő örömmel üdvözölni akarná. Szólott akkor Anichino ekképpen:

- Á, gonosz asszony, hát ide jöttél, és azt hiszed, hogy én elkövetnék valaha is ilyen árulást uram ellen? Ezt ugyan holtod napjáig megemlegeted!

És felemelvén fütykösét, döngetni kezdette a férjet. Egano e szavak hallatára s a fütykös láttára szó nélkül futásnak eredt, Anichino pedig nyomában, ekképpen ordítozván:

- Takarodj, hitvány asszony, hogy az Isten pusztítson el! De annyi szent, hogy holnap mindent elmondok Eganónak!

Egano, kit már jó néhány kemény csapás ért, futott, ahogy csak a lábai bírták, vissza a szobába; felesége pedig megkérdezte tőle, vajon Anichino ott volt-e a kertben. Felelte Egano:

- Bár ne lett volna ottan, mivel abban a hiszemben, hogy te vagy az, valami fütykössel borzalmasan eldöngetett, és kegyetlenül lepiszkolt, mint még rossz asszonyt soha le nem piszkoltak, és igaz, ami igaz, fölöttébb csodálkoztam volna, ha ama szándokkal mondotta volna neked azokat a szavakat, hogy ellenem valami gyalázatot elkövessen; de próbára akart vetni téged, mivel látta, hogy mindig oly vidám és pajkos vagy.

Mondotta akkor az asszony:

- Hála légyen az Istennek, hogy engem szavakkal, téged pedig cselekedetekkel tett próbára; és hiszem: elmondhatja, hogy nagyobb béketűréssel viseltem a szavakat, mint te a cselekedeteket. De ha már ilyen hűséges hozzád, megérdemli, hogy szeressük és megbecsüljük.

Felelte Egano:

- Magától értetődik, helyesen szólottál.

És ím ez esetnek tanulságát levonván, megerősödött amaz hitében, hogy oly derék felesége és oly hűséges szolgája, mint neki van, nem volt még soha nemes úrnak. És ámbár ennek utána még gyakorta kacagtak Anichino meg ő meg a felesége emez eseten, Anichino és a hölgy mindaddig, míg Anichinónak kedve tartotta Bolognában időznie Egano házában, éppen emez eset révén sokkalta kényelmesebben művelhette azt, mi élvezetet és gyönyörűséget szerzett neki, mintha ím ez eset nem esett volna.

NYOLCADIK NOVELLA

Egy féltékeny embernek felesége éjszakára madzagot köt maga lába ujjára, és ekképpen tudja meg, mikor jön hozzá kedvese. Férje észreveszi, s miközben utánaszalad az asszony szeretőjének, az asszony maga helyett egyik szolgálóját fekteti ágyába, ezt a férj csúful elveri, s levágja a haját, annak utána pedig elmegy az asszonynak bátyjaiért, kik is látván, hogy a dolog nem igaz, kegyetlenül összeszidják a férjet

Madonna Beatrice az egész társaság vélekedése szerint különösképpen gonoszul megcsúfolta férjét, s mind hangoztatták, hogy Anichino rettegése szörnyű lehetett, midőn az asszony erősen fogta, ő pedig hallotta, amint az asszony azt mondotta, hogy szerelmével ostromolja őt. De minekutána a Király észrevette, hogy Filoména elhallgatott, odafordult Neifiléhez, mondván:

- Mondd el novelládat.

Ki is szelíden elmosolyodván, ekképpen fogott szóba:

- Szép hölgyeim, nehéz feladatra vállalkozom, ha olyan szép novellával akarlak gyönyörködtetni benneteket, amilyenekkel gyönyörködtettek azok, kik előttem szólottak; de reménylem, hogy Istennek segedelmével sikerül jól végeznem feladatomat.

Tudnotok kell tehát, hogy élt valaha városunkban egy Arriguccio Berlinghieri nevezetű dúsgazdag kereskedő, ki miként a kereskedők mai napig is teszik, ostoba fejjel arra vágyakozott, hogy felesége révén nemességet szerez, miért is feleségül vett egy nemes hölgyet, kinek neve volt monna Sismonda, s ki cseppet sem volt neki való. Ez pedig, mivel a férje kereskedők szokása szerint sokat utazott, és kevés időt töltött véle, beleszeretett bizonyos Ruberto nevezetű ifjúba, ki már nagy ideje legyeskedett körülötte. Minekutána pedig megbarátkozott vele, és talán nem intézte dolgát eléggé óvatosan, mivel nagy gyönyörűségét lelte e barátkozásban, történt, hogy Arriguccio megorrontott valamit, vagy valamely más okból, de kimondhatatlanul erőt vett rajta a féltékenység, és abbahagyta az utazgatást, és minden egyéb dolgát, s minden gondja-gondolatja csak az asszonynak őrzése volt, és nem is tudott volna aludni, ha előbb nem látta, hogy az asszony lefeküdt; miért is az asszony fölöttébb nagy fájdalmat érzett, mivel ekképpen semmi módon nem lehetett együtt Rubertójával. Mégis, minekutána sokat törte fejét, hogy valamely módot kitaláljon, hogy együtt lehessen véle, s az ifjú is szüntelenül zaklatta emiatt, végezetül kieszelte, hogy ekképpen fog cselekedni: mivel szobája az utca felé esett, s ő már sokszor megfigyelte, hogy Arriguccio ugyan nehezen alszik el, de annak utána úgy alszik, mint a bunda, úgy gondolta, hogy megmondja Rubertónak: jöjjön éjfélkor kapujához, ő pedig majd ajtót nyit neki, s miközben férje mélyen alszik, kicsinyég együtt mulat véle. Hogy pedig nyomban megtudja, mikor érkezik, s hogy senki ne vegye észre, kieszelte, hogy madzagot ereszt le szobája ablakán, melynek egyik vége leér a földig, másikat pedig a padlón szobájába húzza egészen az ágyáig, ottan a takaró alá dugja, s mikor ágyba fekszik, lábának nagyujjához kötözi. Annak utána megüzente Rubertónak eme dolgot, s meghagyta neki, hogy mikor jön, rántsa meg a madzagot, s ha a férje alszik, ő majd faképnél hagyja, és kimegy ajtót nyitni; ha pedig nem alszik, akkor majd erősen fogja a madzagot, és maga felé húzza, hogy az ifjú ne várakozzék odalent hiába. Rubertónak kedvére volt e dolog, és gyakorta eljárogatván a házhoz, néha sikerült együtt lennie az asszonnyal, máskor pedig nem.

Sokáig folytatták e mesterkedést, midőn végezetül valamely éjszakán történt, hogy miközben az asszony aludt, Arriguccio az ágy végéig nyújtóztatta lábát, mely is beleakadt a madzagba; odanyúlt hát, s látván, hogy az rá van kötözve felesége lábujjára, mondotta magában: „Ebben bizonyosan valami huncutság vagyon.” Mikor pedig észrevette, hogy a madzag kifelé vezet az ablakon, gyanúja megerősödött: miért is nagy vigyázatosan levágta azt az asszonynak ujjáról, maga ujjára kötözte és leste-várta, mi következik. És nem sok időbe tellett, hogy Ruberto jött, és szokása szerint meghúzta a madzagot; Arriguccio megérezte, de mivel nem kötözte meg jól a madzagot, Ruberto pedig erősen húzta, úgyhogy az a kezében maradt, ebből azt értette, hogy várnia kell, tehát várakozott. Arriguccio tüstént felkelt, fegyvert fogott, leszaladt a kapuhoz, hogy megnézze, ki az és ellássa a baját. Nos, Arriguccio kereskedő létére durva és faragatlan ember volt; midőn tehát leért a kapuba, s azt nem oly halkan nyitotta meg, mint felesége szokta, Ruberto, ki hallotta jöttét, kitalálta, mi történt, vagyis hogy Arriguccio az, ki a kaput nyitja; miért is tüstént futásra vette a dolgot, Arriguccio pedig nyomába eredt. Végezetül, minekutána Ruberto jó darabon szaladt, emez pedig szüntelenül a nyomában, Ruberto, mivelhogy nála is volt fegyver, kardot rántott és megfordult, és akkor viaskodni kezdtek: az egyik támadott, a másik védekezett. A hölgy, mikor Arriguccio kinyitotta a szoba ajtaját, felébredt; s mikor észrevette, hogy a madzagot levágták ujjáról, nyomban kitalálta, hogy a csalafintaságát fölfedezték, s mikor hallotta, hogy Arriguccio üldözőbe vette Rubertót, nyomban felkelt, s jól tudván, milyen vége lehet a dolognak, szólította szolgálóját, ki mindent tudott, és addig beszélt a lelkére, mígnem az helyette beléfeküdt az ágyába; aztán megkérte, hogy ne fedje fel magát, hanem viselje béketűréssel a verést, melyet majd Arrigucciótól kap, mivel ezért oly bőségesen meg fogja jutalmazni, hogy nem bánja meg. Annak utána eloltotta a mécsest, mely a szobában égett, és kiosont és elbújt a háznak más részében, és várta a következendőket. Mikor a szomszédok meghallották Arriguccio és Ruberto viaskodásának zaját, fölkeltek és szidalmazni kezdték őket; Arriguccio tehát félt, hogy megismerik, és dühösen és nagy indulatban, hogy nem tudhatta meg, kicsoda az ifjú, s nem is tudta megsebesíteni, otthagyta és hazament, és a szobába érkezvén nagy dühében ekképpen fogott szóba:

- Hol vagy, becstelen asszony? Eloltottad a mécsest, hogy ne leljelek meg! Csakhogy tévedsz!

És odament az ágyhoz, és abban a hiszemben, hogy feleségét ragadja meg, megfogta a szolgálót és ahogy csak keze-lába bírta, úgy verte és rugdosta, hogy csupa kék folt lett a teste; végezetül levágta a haját, miközben szüntelenül oly gyalázatosán piszkolta, ahogy még hűtlen asszonyt soha le nem piszkoltak. A szolgáló bőgött, hiszen volt is miért, és ámbár néha felnyögött, hogy „Jajjaj, irgalom, az Istenért ne bánts!” - a zokogás annyira elfojtotta hangját, Arriguccio pedig oly igen elvakult eme dühében, miképpen nem vette észre, hogy más nőnek hangja ez, nem pedig feleségéé. Minekutána tehát istenesen elpáholta, s mint fentebb mondatott, haját levágta, szólott ekképpen:

- Becstelen asszony, többé hozzád sem akarok nyúlni, hanem elmegyek a bátyáidhoz, elmondom nekik gyönyörűséges viselkedésedet, s megkérem őket: jöjjenek érted, és bánjanak el véled becsületükhöz illendőn, s elvigyenek innét; mivel annyi szent: ebben a házban nincs többé helyed.

S ekképpen szólván kiment a szobából, kívülről rázárta az ajtót, s egymagában útjára ment. Mikor monna Sismonda, ki mindent hallott, észrevette, hogy férje eltávozott, nyomban kinyitotta a szobát, újra meggyújtotta a mécsest, és szolgálóját összeverve és keserves sírásban lelte ottan; kit is tőle telhetőleg megvigasztalt, majd pedig visszaküldötte szobájába, hol titokban ápoltatta és gondoztatta, utóbb pedig Arriguccio pénzéből annyit adott neki, hogy a leány fölöttébb meg volt elégedve. És minekutána a szolgálót visszaküldte szobájába,

nyomban megigazította és elsimította és rendbehozta maga ágyát, mikéntha még azon az éjszakán senki nem feküdt volna benne, meggyújtotta a mécsest, maga is rendbehozta magát és felöltözködött, mintha még le sem feküdt volna; annak utána lámpát gyújtott, fogta kézimunkáját, és leült a lépcső fokánál, s kezdett varrni, és várakozott, vajon mi lesz a dolognak vége.

Arriguccio, amint házából távozott, ahogy csak a lábai bírták, felesége bátyjainak házába sietett, s ottan addig kopogtatott, mígnem meghallották, és ajtót nyitottak neki. Mikor az asszonynak három bátyja meg az anyja meghallotta, hogy Arriguccio van itt, mind fölkeltek, gyertyát gyújtottak, elébe mentek és kérdezték, mit keres itten egyedül ebben az órában. Akkor Arriguccio mindent elmesélt nekik a madzagtól kezdve, hogy mi mindennek jutott nyomára, és mit cselekedett; és hogy cselekedetének kétségbevonhatatlan bizonyságát adja, kezökbe adta a hajat, melyet hiedelme szerint feleségének fejéről vágott le, s hozzátette, hogy jöjjenek el érte, és cselekedjenek véle olyképpen, miként vélekedésök szerint becsületök megkívánja, mivelhogy ő semmi áron tovább nem tűri meg az asszonyt házában. Az asszonynak bátyjai fölöttébb felháborodtak azon, mit hallottak, s mivel szentül elhitték, felbőszültek az asszony ellen; fáklyákat gyújtottak tehát, Arriguccióval együtt útnak indultak, s annak házába mentek ama szándokkal, hogy az asszonynak istenigazában ellátják a baját. Anyjok ennek láttára sírván nyomukba szegődött, s hol az egyiket, hol a másikat kérte, hogy ne higgyék el csak úgy szíre-szóra, mígnem végére járnak és megbizonyosodnak felőle; mivel meglehet, hogy férje más ok miatt haragszik reá, és valamivel megbántotta, s mostan az asszonyra tol mindent, hogy magát mentegesse; azt is mondotta: fölöttébb csodálkozik, hogyan történhetett ilyesmi, hiszen ő jól ismeri leányát, kit csecsemő korától fogva nevelt; s még sok effélét összekarattyolt. Tehát ahogy Arriguccio házához érkeztek és beléptek, megindultak felfelé a lépcsőn. Mikor monna Sismonda lépteiket meghallotta, leszólt:

- Ki az?

Felelte erre egyik bátyja:

- Majd mindjárt megtudod, hogy ki az, te becstelen asszony.

Mondotta akkor monna Sismonda:

- Hát ez meg már micsoda? Uram, ne hagyj el!

És felkelvén szólott:

- Testvéreim, Isten hozott benneteket; mit kerestek itt mindhárman ebben az órában?

Mikor azok látták, hogy ott ül és varr, és nyoma sincs rajta semminémű verésnek, holott Arriguccio azt mondta, hogy ronggyá verte, első pillanatban kicsinyég meghökkentek, és féket vetettek fölgerjedt haragjukra, és megkérdezték tőle, hogyan is történt az, amit Arriguccio felőle panaszolt, keményen megfenyegetvén, hahogy mindent elmond nekik. Szólott akkor az asszony:

- Én bizony nem tudom, mit kellene elmondanom, sem hogy Arriguccio miért emelt panaszt ellenem nálatok.

Ahogy Arriguccio meglátta az asszonyt, csak nézte, nézte, mintha elment volna az esze; hiszen emlékezett rá, hogy talán ezerszer is belevágott öklével az arcába és megtépázta és irgalmatlanul helybenhagyta, s most úgy állt előtte, mintha mi sem történt volna. Akkor bátyjai röviden értésére adták, mit Arriguccio nékik mondott, megemlítvén a madzagot és a verést s minden egyebet. Az asszony pedig Arriguccióhoz fordulván szólott ekképpen:

- Jaj, férjemuram, mit hallok? Miért mondasz engem magad nagy szégyenére becstelen asszonynak, holott nem vagyok az, te magadat pedig gonosz és kegyetlen embernek, holott nem vagy az? És hát mikor voltál itthon ma éjjel, és méghozzá velem? És mikor vertél meg? Én ugyan nem emlékszem reá.

Arriguccio rákezdte:

- Micsoda? Becstelen asszony, hát nem együtt feküdtünk le? Hát nem jöttem vissza ide, minekutána szeretődet megkergettem? Hát nem döngettelek el, nem vágtam le hajadat?

Felelte az asszony:

- Ebben a házban ugyan nem feküdtél le tegnap este. De ne beszéljünk erről, mivelhogy igazmondásomnál egyéb bizonyságot adni nem tudok, hanem térjünk arra, hogy állítólag megvertél és levágtad a hajamat. Engem ugyan soha meg nem vertél, s valahányan vagytok, s te magad is vizsgáljatok meg, ha van-é egész testemen akármi nyoma verésnek; de nem is tanácsoltam volna néked azt a vakmerőséget, hogy kezet emelj rám, mivel Krisztus keresztjére mondom, kikapartam volna a szemedet. Egyébként pedig hajamat sem vágtad le, hiszen észrevettem volna, avagy láttam volna; de talán úgy vágtad le, hogy nem vettem észre; nézzük csak, vajon hát levágtad-e, avagy sem?

S levette fejéről fátyolát, s megmutatta, hogy haja nincs levágva, hanem épségben megvagyon. Mikor testvérei és anyja mindezt látták és hallották, Arriguccio ellen fordultak szólván:

- Hát mit akarsz, Arriguccio? Hiszen nem igaz, hogy elkövetted azt, mit nekünk mondottál; és valóban nem tudjuk, hogyan bizonyíthatnád be a többit.

Arriguccio úgy állt ott, mintha álomban volna, mégis szólni akart; de látván, hogy az, miről bizonyságot akart tenni, nem úgy van: meg sem mert mukkanni. Az asszony pedig bátyjaihoz fordulván szólott ekképpen:

- Testvéreim, én látom: ez abban mesterkedett, hogy megtegyem azt, mit soha megtenni nem akartam, vagyis hogy elmondjam nektek gyalázatosságait és aljasságait. Hát jó, megteszem; én szentül hiszem, hogy az, mit elmesélt nektek, valóban megtörtént, és ő csakugyan akképpen cselekedett. Mégpedig halljátok, miképpen. Ez a derék ember, kihez szerencsétlenségemre feleségül adtatok, s ki kereskedőnek mondja magát, és azt akarja, hogy becsületes embernek tartsák, és mértékletesebbnek szeretne látszani a szerzetesnél és tisztességesebbnek a hajadonnál, ez bizony ritka eset, hogy le ne részegedjenek a korcsmákban, és ne adná össze magát hol egyik, hol másik cifralánnyal; engem pedig itten várakoztatott éjfélig, s néha egészen reggelig, olyképpen, amint láttátok. Bizonyosra veszem, hogy részegségében együtt hált valamely mocskos szeretőjével, s mikor felébredt és madzagot lelt annak lábán, valóban elkövette ama hősi tetteit, melyekről beszél, s végezetül visszatért ama némberhez, eldöngette és levágta haját; mivel pedig nem tért egészen magához, azt hitte, s bizonyosra veszem, még most is azt hiszi, hogy mindezt vélem cselekedte; hisz ha jól a szemébe néztek, láthatjátok, miképpen félig még most is részeg. De mindegy, akármit mondott rólam, vegyétek csak úgy, mint részeg ember szavát; és ha én megbocsátok néki, bocsássatok meg ti is hasonlóképpen.

Az asszonynak anyja eme szavak hallatára elkezdett lármázni és szólott:

- Krisztus keresztjére, leányom, kár volna ily szárazon elvinnie; agyon kellene verni ezt az undok és háládatlan kutyát, mivel nem méltó reá, hogy olyan leányt kapott feleségül, mint te vagy. Nem addig van az, atyafi! Nem is szólnék semmit, hahogy a sárból szedett volna fel! De bizony ebül volnánk, ha benne kellene ragadnom az ilyen szamártrágya-szatócs szavainak a mocskában; ilyen sehonnai jöttment, piszokfészek, kinek cafat a ruhája, lityegős a nadrágja, tollas a feneke, s mihelyt három garasa van, mindjárt nemes ember leányát, finom hölgyet akar

feleségül, címert csináltat, és ekképpen henceg: „Én ilyen meg olyan családból származom, s az őseim ezt meg ezt művelték.” Bárcsak fiaim megfogadták volna szavamat, mivelhogy nagy tisztességgel férjhez adhattak volna valamelyik Guidi grófhoz akár egy szál ingben is, de ők mindenáron ehhez a gyönyörűséges mákvirághoz akartak adni téged, kit is, holott Firenze legkülönb, legtisztességesebb asszonya vagy, nem sült ki a szeme éjnek éjszakáján ringyónak elmondani, mintha bizony nem ismernénk téged; de Isten engem úgy segéljen, ha rám hallgatnátok, úgy elagyabugyálnátok, hogy arról koldulna.

És fiaihoz fordulván, folytatta:

- Fiaim, ugye megmondottam, hogy ez lehetetlenség. Hallottátok, hogyan bánik eme drága sógor húgotokkal. Ebadta toprongyos szatócsa! Ha én volnék helyetekben, s ő azt mondotta volna feleségére, amit mondott, s úgy bánna véle, amint bánik, addig ugyan nem volna nyugtom-békességem, míg ki nem pusztítanám a föld színéről; s ha férfi volnék, aminthogy asszony vagyok, nem tűrném, hogy más rajtam kívül eme dologba avatkozzék. Hogy az Isten verje meg! Gyalázatos korhely, hogy nem sül ki a szeme!

Az ifjak eme dolgok láttára és hallatára Arriguccióhoz fordultak, és irgalmatlanul lepiszkolták, ahogy még hitvány embert soha le nem piszkoltak, s végezetül mondották neki:

- Ezt még megbocsátjuk neked, mivelhogy részeg voltál; de ha kedves az életed, vigyázz, nehogy mostantól fogva ilyesmit halljunk felőled, mert bizisten, ha még egyszer ilyesmi fülünkbe jut, ezért is, meg azért is egy füst alatt megfizetünk.

És ekképpen szólván, eltávoztak. Arriguccio úgy állt ottan, mint ki eszét vesztette, s maga sem tudta már, vajon igaz volt-e az, amit cselekedett, vagy pedig csak álmodta; többé tehát mit sem szólt, hanem békességben hagyta feleségét. Ki is éles elméje révén nem csupán a fenyegető veszedelemtől szabadult meg, hanem utat is egyengetett magának, hogy a jövendőben kénye-kedve szerint tölthesse gyönyörűségét, mivelhogy férjétől többé mit sem kellett félnie.

KILENCEDIK NOVELLA

Nicostrato felesége, Lidia, szereti Pirrót, ki is, hogy az asszony meggyőzze őt, három dolgot kíván tőle, miket az rendre megtesz; annak utána Nicostrato szeme láttára szerelmeskedik az ifjúval, Nicostratóval pedig elhiteti, hogy az, mit látott, nem igaz

Neifile novellája igen-igen tetszett, és a hölgyek nem állhatták meg, hogy ne kacagjanak rajta és ne beszéljenek róla, ámbár a Király több ízben is csendre intette őket, és parancsolta Pamfilónak, hogy mondja el novelláját. Mikor végre elhallgattak, Pamfilo ekképpen fogott szóba:

- Tiszteletre méltó hölgyeim, nem hiszem, hogy volna bármily nehéz vagy kétséges dolog, melynek véghezvitelére ne vállalkoznék az, ki forrón szeret. És ámbátor ez immár több novellából megtetszett, mindazonáltal azt hiszem, hogy én még világosabban megbizonyítom ama novellával, melyet elmondandó vagyok, s melyben hallani fogtok egy hölgyről, kinek minden ő dolgában nem annyira éles elméje, mint inkább a szerencse kedvezett; miért is senkinek nem tanácsolnám, hogy vakmerőn annak nyomaiba lépjen, kiről beszélni szándékozom, mivel a szerencse nem mindig kegyes, s a férfiak sem mind egyenlőképpen ily vaksiak.

Achaja ősrégi városában, Argosban, mely nem annyira nagyságával, mint inkább régi királyaival szerezte nagy hírét, élt valaha egy nemes úr, kinek neve volt Nicostrato, kinek is férfikora alkonyatán a sors bizonyos Lidia nevezetű előkelő, bátor és szépséges hölgyet adott feleségül. Nicostrato nemes és gazdag úr lévén, nagy cselédséget tartott és kutyákat és sólymokat, és fölöttébb nagy gyönyörűségét lelte a vadászatban; volt pedig egyéb szolgái sorában valamely csinos és kedves és deli ifjú, Pirro nevezetű; és bármihez fogott, mindenben fölöttébb ügyes; ezt pedig Nicostrato mindenki másnál jobban szerette, s leginkább megbízott benne. Emez ifjúba Lidia halálosan beleszeretett olyannyira, hogy szüntelenül, nappal és éjjel csak rajta járt gondolatja; Pirro pedig vagy nem vette észre, vagy nem akarta észrevenni szerelmét, s úgy tett, mintha rá se hederítene, miért is a hölgy kimondhatatlan fájdalmat érzett szívében; feltette hát magában, hogy mindenképpen értésére adja szerelmét, s szólította Lusca nevezetű szolgálóját, kiben fölöttébb megbízott, és szólott hozzá ekképpen:

- Lusca, a tőlem nyert jótetemények fejében engedelmességgel és hűséggel tartozol nekem; annak okáért vigyázz, hogy amit most mondok néked, soha meg ne tudja senki más, csak az, kit néked mondok. Amint látod, Lusca, fiatal és tüzes asszony vagyok, és bőségesen megvagyon mindenem, mit csak asszony kívánhat; és egy szó, mint száz, nincs okom panaszra, ha nem egy dologban; ez pedig az, hogy férjem esztendőinek száma az enyéimhez képest fölöttébb nagy, miért is igen szűken vagyok abban, miben fiatal menyecskéknek leginkább kedvök telik; mivel pedig éppúgy kívánom ezt, mint a többiek, nagy ideje már feltettem magamban, miképpen ha a sors oly kaján volt irányomban, hogy öreg embert adott férjemül, legalább én nem leszek enmagamnak ellensége, és módját ejtem, hogy gyönyörűséget és boldogságot szerezzek magamnak; hogy pedig ím ez sóvárgásom éppúgy beteljesedjék, mint a többi, elvégeztem magamban, hogy Pirro pótolja férjemet öleléseivel, mint aki mindenki másnál méltóbb erre; és oly forrón megszerettem őt, hogy csak akkor érzem boldognak magamat, ha őt látom, vagy rája gondolok; és ha késedelem nélkül nem találkozhatom vele, azt hiszem, belehalok. Ha tehát kedves néked az életem, add értésére szerelmemet oly módon, amint legjobbnak véled, és kérd meg őt nevemben, hogy jöjjön el hozzám, mikor majd elmégy érette.

A szolgáló felelte, hogy szívesen; és alkalmas helyen és időben félrevonta Pirrót, s tőle telhető ügyességgel átadta neki asszonya üzenetét. Ennek hallatára Pirro mód felett elcsodálkozott, mivel soha nem is sejtett ilyesmit, és gyanút fogott, ha vajon nem azért teszi-e a hölgy ezt, hogy próbára vesse őt; miért is azon nyomban ridegen ekképpen felelt:

- Lusca, nem tudom elhinni, hogy ím ez szavak asszonyomtól származnak, miért is vigyázz nyelvedre; s ha mégis tőle származnak, nem hiszem, hogy szívből üzeni ezt véled; ha pedig mégis szívből üzenné, az én uram érdememen felül megbecsül engemet, tehát ily gyalázatot a világért sem ejtenék rajta; azért hát vigyázz, efféle dolgokról többé ne szólj előttem.

Lusca nem ijedt meg a kemény beszédtől, hanem felelte:

- Pirro, mind ebben, mind más dologban, mit asszonyom reám bíz, annyiszor fogok szólani előtted, ahányszor ő parancsolja, akár örömet, akár bosszúságot szerzek vele néked; hanem mondhatom, szamár vagy.

És némiképpen ingerülten Pirro szavai miatt, visszatért asszonyához, ki is a válasz hallatára a halált kívánta; és kevés napok múltán újból szólott szolgálójának, mondván:

- Lusca, tudod, hogy a tölgy sem dől le az első csapásra; miért is úgy vélem, hogy újból menj vissza ahhoz, ki az én káromra fura módon kíván hűséges maradni, és alkalmas pillanatban fedjed föl előtte lángolásomat, és mindenképpen igyekezzél nyélbe ütni a dolgot; mivel ha mostan tágítok, én bizony belehalok, ő pedig azt hiszi, hogy csak gúnyt űztem vele; és holott szerelmét keresem, gyűlöletét nyerem.

A szolgáló vigasztalta asszonyát és felkereste Pirrót, kit is jókedvben és vidám hangulatban lelt, és szólott hozzá ekképpen:

- Pirro, kevés napokkal ennek előtte értésedre adtam, mely nagy tűzzel ég asszonyunk irántad való szerelmében, most pedig újból mondom neked; bizonyosra vedd, hahogy megmaradsz amaz keménységedben, melyet a múltkor mutattál, bizony nem éli túl; miért is kérlek, csillapítsd sóvárgását; de ha továbbra is megmaradsz makacsságodban, ostobának foglak tartani, holott eleddig fölöttébb bölcs ifjúnak tartottalak. Mekkora tisztesség számodra, hogy ilyen hölgy, ilyen szép, ilyen nemes, mindenekfelett téged szeret! Ezenfelül mely nagy háládatossággal tartozol a sorsnak, ha meggondolod, hogy ilyen ajándokot készített számodra, mely illendő ifjúi vágyaidhoz, s egyúttal menedéked lehet minden szükségedben! Van-e oly pajtásod, ki ím ez élvezetek dolgában szerencsésebb volna nálad, hahogy okosan viselkedel? Vajon hány olyan akad, kinek annyi fegyvere, annyi lova, annyi ruhája, annyi pénze volna, amennyi neked lehet, hahogy e hölgyet szerelmeddel megajándékozod? Nyisd meg tehát szívedet szavaim előtt, és térj eszedre: gondold meg, hogy a szerencse csak egyszer jő eléd mosolygós arccal s tárt ölével és soha többé; aki pedig nem eléggé okos, hogy magához fogadja, később, ha szegénységben és koldussorban látja magát, csak magára vessen, nem pedig a sorsra. Ezenfelül pedig nem lehet szó urak és szolgák között oly hűségről, mint barátok és rokonok között; sőt inkább a szolgáknak, amennyire módjokban vagyon, úgy kell bánniok gazdáikkal, miként azok bánnak velök. Hát azt hiszed, hogy ha szép feleséged vagy anyád, vagy leányod, vagy húgod volna, ki megtetszenék Nicostratónak, talán ő törődnék azzal a hűséggel, melyet te az ő kedvéért felesége irányában megőrizni kívánsz? Bolond vagy, ha ezt hiszed; bizonyosra vedd, hogy ha hízelkedések és kérések nem lennének elegendők, erőszakot alkalmazna, ha a fejed tetejére állnál is. Bánjunk tehát velök s övéikkel olyképpen, miként ők bánnak velünk s a miéinkkel. Ragadd meg a szerencse ajándokát, ne taszítsd el magadtól, menj elébe és fogadd el, mivel ha nem teszed, nem is szólván arról, hogy asszonyod bizonyosan belehal, magad is oly keservesen meg fogod bánni, hogy inkább a halált kívánod majd magadnak.

Pirro, ki már sokat gondolkodott ama szavakon, melyeket Lusca annak előtte mondott neki, elhatározta, hogy ha visszatér, más feleletet ad, s mindenképpen beleegyezik a hölgy kívánságába, ha ugyan bizonyosságot szerezhet, hogy ez nem csupán kísértés; annak okáért ekképpen felelt:

- Nézd csak, Lusca, elismerem, hogy mind igaz, amit mondasz; de másfelől uramat fölöttébb bölcs és óvatos embernek ismerem, s mivel minden dolgát reám bízta, nagyon félek, miképpen Lidia az ő tanácsára és kívánságára cselekszi ezt, hogy engem próbára vessen; miért is, ha megtesz három dolgot, mit én kívánok tőle, hogy ebben bizonyosságot adjon nekem, akkor fogadom, semmit nem kívánhat tőlem, mit nyomban meg ne tennék. Ama három dolog pedig, mit tőle kívánok, ez: elsőnek Nicostrato szeme láttára ölje meg annak kitűnő sólymát; annak utána küldjön nékem egy tincset Nicostrato szakállából; végezetül pedig küldje el ennek egyik fogát, melyet ő maga legjobbnak vél.

Emez három feltételt Lusca keménynek vélte, a hölgy pedig még keményebbnek; de Ámor, ki jó vigasztaló és nagy mestere a tanácsoknak, azt sugallotta a hölgynek, hogy mind a hármat teljesítse, miért is a hölgy a szolgálóval megüzente Pirrónak, hogy híven meg fogja cselekedni mindazt, mit tőle kíván, mégpedig hamarosan; ezenfelül pedig mivel az ifjú oly igen bölcsnek tartotta Nicostratót, megüzente néki azt is, hogy férjének jelenlétében fog szeretkezni Pirróval, Nicostratóval pedig elhiteti, hogy nem is volt igaz. Pirro tehát leste-várta, vajon mit művel a nemes hölgy; midőn tehát kevés napok múltán Nicostrato nagy ebédet adott bizonyos nemes uraknak, miként gyakorta szokása volt cselekednie, a hölgy asztalbontás után zöld selyemruhában és nagy sok ékszerekkel elhagyta szobáját, s belépett abba a terembe, melyben a férfiak voltak, s Pirrónak és mind a többieknek szemök láttára odament a rúdhoz, melyen a Nicostratónak oly kedves sólyom üldögélt, és eloldván azt, mintha csak kezére akarta volna venni, megfogta a lábaira kötött bőrszíjnál fogva, s a falhoz vágta és megölte.

Nicostrato rákiáltott:

- Jaj, asszony, mit cselekedtél?

- Semmit - felelte a hölgy.

Odafordulván pedig a nemes urakhoz, kik férjének vendégei voltak ebédre, szólott hozzájok:

- Urak, ugyan hitványul tudnék bosszút venni egy királyon, hahogy megbántana, ha még egy sólymon sem merném bosszúmat tölteni. Tudnotok kell, hogy ez a madár már régóta elrabolta tőlem mind amaz időt, melyet különben a férfiak rendszerint feleségök mulattatásával töltenek, tudniillik mihelyt a hajnal dereng, Nicostrato fölkel, lóra pattan, karjára veszi a sólymot, s lemegy a sík mezőkre, hogy repülni lássa; én pedig, amint itten láttok, egyedül és zúgolódva mindig ott maradok az ágyban; miért is már többször feltámadt bennem a vágyakozás, hogy megcselekedjem azt, mit mostan megcselekedtem, s eddig is csupán amaz ok tartott vissza tőle, hogy meg akartam várni, míg oly férfiak színe előtt cselekedhetem meg, kik igazságos bírái lesznek panaszomnak, amint hiszem, hogy ti azok lesztek.

A nemes urak, kik ezt hallották, abban a hiszemben, hogy Nicostrato iránt való érzelmeiről szíve bőségéből szólott a szája, valamennyien elnevették magokat, és Nicostratóhoz fordulván, ki mérgeskedett, ekképpen szólottak: - Ejnye, valóban helyesen cselekedett a feleséged, hogy a sólyom halálával állott bosszút elhanyagoltatása miatt!

És minekutána a hölgy visszatért szobájába, különb-különb tréfás beszélgetéseket folytatván az eset felől, Nicostrato mérgét kacagásra fordították. Pirro pedig ennek láttán szólott magában: Pompás kezdetet adott a hölgy boldog szerelmemnek; adja Isten, hogy kitartson benne. Minekutána tehát Lidia megölte a sólymot, nem sok napok múltán, midőn egyszer

együtt volt szobájában Nicostratóval, kedveskedni kezdett vele, majd ingerkedni, s mikor az tréfából kevéssé meghúzta haját, az asszonynak alkalmat adott arra, hogy végrehajtsa a második feltételt, melyet Pirro néki szabott; és azon nyomban megfogta férje szakállának egy kicsiny tincsecskéjét, és kacagván oly erősen megrántotta, hogy tövestül kiszakította állából. Mikor pedig Nicostrato mérgelődött miatta, szólott a hölgy ekképpen:

- Hát mi bajod, hogy ilyen képet vágsz? Talán azért, mert kirántottam vagy hat szál szakálladat? Neked nem fájt úgy, mint nekem, mikor épp az imént meghúztad a hajamat.

És ekképpen mulatoztak szavaikat egymásba öltvén, de a hölgy nagy gondosan vigyázott a tincsre, melyet férjének szakállából kitépett s még az napon elküldötte drága kedvesének.

A harmadik feltétel miatt már sokkalta inkább gondolkodóba esett a hölgy; mivel azonban elméje fölöttébb éles volt, s Ámor még jobban megélesítette, hamarosan kitalálta a módját, hogyan hajtsa végre ezt. Volt Nicostratónál két apród, kiket apjok bízott reá, mivel nemes emberek voltak, hogy annak házában illendő viselkedést tanuljanak; közülük pedig az egyik étekfogója volt Nicostratónak, a másik pedig pohárnoka; a hölgy tehát magához hívatta mind a kettőt, s elhitette velök, hogy szájokból rossz szag jő, és oktatta őket, hogy midőn Nicostratónak az asztalnál szolgálnak, fejöket hátra vonják, amennyire csak lehet, de soha erről senkinek ne szóljanak. A fiúk elhitték neki, és oly módon szolgáltak ettől fogva az asztalnál, miként a hölgy oktatta őket. Miért is a hölgy egyszer megkérdezte Nicostratót:

- Vajon észrevetted-e, hogyan viselkednek e fiúk, midőn néked szolgálnak?

Felelte Nicostrato:

- Hogyne, s mi több, már éppen kérdezni akartam, miért cselekszenek így.

Felelte erre az asszony:

- Sose kérdezd, mivelhogy én is meg tudom mondani, és mind ez ideig is csupán azért hallgattam felőle, hogy meg ne bosszantsalak; most azonban látom, hogy már mások is kezdik észrevenni, s annak okáért nem szabad tovább titkolnom előtted. Ez azért történik veled, mert a szád elviselhetetlenül rossz szagú, s én nem tudom, mi lehet az oka; mivelhogy különben még nem tapasztaltam nálad; ez pedig fölöttébb undorító, mivel nemes urakkal kell érintkezned; annak okáért módját kellene ejteni, hogy meggyógyítsuk.

Szólott akkor Nicostrato:

- Mi lehet az oka? Csak nincs valami odvas fog a számban?

- Talán csakugyan ez az oka - felelte erre Lidia.

És odavezetvén az egyik ablakhoz, kinyittatta a száját, s minekutána jobb felől és bal felől belenézett, szólott ekképpen:

- Ó, Nicostrato, hogyan bírtad ki idáig? Van egy fogad ezen az oldalon, mely amennyire látom, nem csupán romlott, hanem már egészen rothadt; ha még sokáig a szádban marad, megrontja a mellette levő fogaidat is; miért is tanácsolnám néked, hogy húzasd ki, minek előtte a baj még tovább fajul.

Mondotta akkor Nicostrato:

- Ha te úgy gondolod, én belenyugszom: hívasd hát haladéktalanul a mestert, hogy kihúzza.

Felelte erre az asszony:

- Isten ments, hogy valamiféle mester jöjjön ide; amint látom, fogad annyira van, hogy nincs szükség mesterre, magam is könnyűszerrel kihúzom. Meg aztán ezek a mesterek igen gorom-

bák az efféle műveletekben, és hát semmiképpen nem venném lelkemre, hogy efféle embernek a kezében lássalak vagy tudjalak; annak okáért az egészet magam akarom végezni; legalább ha nagyon fáj, nyomban abbahagyom, holott pedig a mester ezt meg nem cselekedné.

Elhozatta tehát az erre alkalmatos szerszámokat, s mindenkit kiküldött a szobából, csupán Luscát tartotta maga mellett; és bezárkózván lefektette Nicostratót egy padra, szájába nyúlt a fogóval s megragadván egyik fogát, ámbár fájdalmában hangosan ordítozott, miközben a szolgáló erősen lefogta, ő maga hatalmas rántással kihúzta a fogat, és nyomban el is dugta, s elővett egy másik, csúnyán megrothadt fogat, melyet Lidia előkészített; ezt pedig megmutatták a férfinak, ki elgyötörtén és szinte félholtan feküdt ottan, és mondotta néki:

- Látod, ez az, mit oly nagy ideje szádban hordoztál.

Nicostrato elhitte neki, és ámbátor gyötrelmes kínt szenvedett, és keservesen jajgatott, mégis mostan, mivel túl volt rajta, úgy érezte, hogy meggyógyult; minekutána pedig különb-különbféle szerekkel gyógyították, fájdalma csillapodott, s távozott a szobából. A hölgy vette a fogat, s azon nyomban elküldötte szerelmesének; az pedig most már megbizonyosodott szerelméről, s kijelentette, hogy hajlandó kívánságát teljesíteni.

Ám a hölgy kívánkozott még jobban megnyugtatni őt, s ámbár végtelenségnek tetszett néki minden óra, míg együtt lehet vele, mégis meg akarta tartani azt, mit ráadásul megígért: betegnek tette hát magát, s mikor egyik napon ebéd után Nicostrato meglátogatta, ő pedig látta, hogy Pirrón kívül nincs más vele, kérte őket, kísérnék le a kertbe, hogy fájdalmai némiképpen enyhüljenek. Miért is Nicostrato egyfelől, Pirro pedig másfelől megfogta, levitték a kertbe, s valamely gyönyörű körtefa tövében letették a pázsitra; minekutána pedig kicsinyég ottan üldögéltek, az asszony, ki már eleve kioktatta Pirrót teendője felől, szólott ekképpen:

- Pirro, igen megkívántam emez körtét, annak okáért mássz fel, és dobj le néhányat azokból.

Pirro nyomban felmászott, és egymás után hajigálta le a körtét; és miközben a körtét dobálta, egyszerre csak megszólalt:

- Ejnye, uram, mit művelsz? Hát te, madonna, nem szégyelled magad megengedni ilyesmit szemem láttára? Azt hiszitek, vak vagyok? Hisz nemrégiben még oly nehéz nyavalyában voltál; hogyan gyógyultál meg egyszerre annyira, hogy ilyesmit művelsz? Ha ilyesmit akartok cselekedni, vagyon elegendő szép szobátok, miért nem mentek azok közül valamelyikbe csintalankodni, mi sokkalta tisztesb volna, mint a szemem láttára effélét cselekednetek.

A hölgy, férjéhez fordulván, szólott:

- Mit mond Pirro? Félrebeszél?

Szólott akkor Pirro: - Nem beszélek én félre, madonna; azt hiszed, nem látok?

Nicostrato fölöttébb elcsodálkozott és szólott:

- Pirro, én csakugyan azt hiszem, hogy álmodol.

Felelte Pirro:

- Uram, cseppet sem álmodom, de bizony te sem álmodol, s mi több, oly elevenen fickándozol, hogy ha e körtefa úgy hányná-vetné magát, egy szem körte nem maradna rajta.

Szólott akkor a hölgy:

- Hát ez mi lehet? Lehetséges-e, hogy csakugyan látja azt, amit mond? Isten engem úgy segéljen, ha oly egészséges volnék, mint annak előtte, nyomban felmásznék, hadd lássam, miféle csodák azok, miket ez, úgy mondja, lát.

Pirrónak a körtefán szüntelenül járt a szája, és egyre csak ezeket a bolondságokat hajtogatta. Végezetül Nicostrato szólott:

- Gyere le.

Az pedig lejött, s akkor kérdezte tőle Nicostrato:

- Mit beszélsz, mit láttál?

Felelte Pirro:

- Azt hiszem, bolondnak vagy alvajárónak néztek engem; én bizony láttam, ha már meg kell mondanom, hogy feleségeden feküdtél; mikor pedig lefelé jöttem, láttam, hogy visszaülsz a helyedre, oda, ahol most vagy.

- Hát annyi szent - mondotta Nicostrato -, hogy megbolondultál, mivel azóta, hogy a körtefára felmásztál, el sem mozdultunk helyünkről, azóta is így vagyunk.

Felelte erre Pirro:

- Mit vitatkozunk rajta? Én bizony láttalak rajta; és ha láttalak, a magadéban láttalak.

Nicostrato egyre jobban álmélkodott, végezetül pedig szólott:

- Igazán szeretném látni, vajon meg vagyon-e babonázva e körtefa, s vajon valóban csodát lát-e az, ki fenn vagyon rajta.

És felmászott a fára. Alighogy fenn volt, a hölgy nyomban szeretkezni kezdett Pirróval; mikor Nicostrato meglátta őket, nyomban elordította magát:

- Ó, gonosz asszony, mit művelsz? Meg te, Pirro, kiben a világon leginkább bizakodtam?

És ekképpen szólván kezdett lefelé mászni a körtefáról. A hölgy és Pirro pedig szólottak:

- Itt üldögélünk.

Mikor látták, hogy lefelé mászik, visszaültek helyökre, olyképpen, amint Nicostrato otthagyta őket. Mikor Nicostrato leért, és látta, hogy ott vannak, hol őket hagyta, keményen rájok förmedt. Szólott erre Pirro:

- Nicostrato, most igazán megvallom, hogy miként te mondottad az imént, én bizony rosszul láttam, midőn fenn voltam a körtefán; s ezt megismerem abból az egyből, hogy látom és tudom, miképpen te is rosszul láttál. S hogy igazat beszélek, azt mutatja néked egymagában az is, ha meggondolod és eszedbe veszed, hogy feleséged, ki minden asszonynál okosabb és tisztességesebb, még ha e dologban szégyent is akarna hozni rád, vajon ráadná-e fejét, hogy szemed láttára elkövesse? Magamról nem is kívánok szólani, mivelhogy én inkább felnégyeltetném magam, mintsem hogy ilyesmire gondoljak, nemhogy ilyesmit elkövessek szemed láttára. Miért is ennek a megbabonázott látomásnak bizonyára a körtefától kell származnia; mert senki a világon nem tudta volna kiverni fejemből, hogy te itten test szerint érintkeztél feleségeddel, hahogy nem hallottam volna tőled, hogy te meg olyasmit láttál, mintha én megcselekedtem volna azt, amire, esküszöm, még csak nem is gondoltam, nemhogy valaha is megcselekedném.

Ennek utána az asszony, ki fölöttébb haragosnak tette magát, felállott és szólott:

- Ördög szánkázza meg a hátad, mert oly rövid eszűnek tartasz engemet, hogy ha már egyáltalán ilyesmin járna az eszem, majd ide jönnék a szemed elé végrehajtani efféle gyalázatosságot, amit, úgy mondod, magad is láttál; bizonyosra vedd, hogy ha kedvem kerekednék reá, nem jönnék ide, hanem el tudnám végezni valamely szobánkban, s azt hiszem, oly

fortélyosan-ügyesen érteném a módját, hogy ember lennél a talpadon, ha valaha csak meg is sejtenéd.

Nicostrato, ki úgy vélte, hogy mind a kettőnek igaza van, s hogy ezek sohasem mertek volna szeme láttára ilyesmire vetemedni, abbahagyta a vitatkozást és a szemrehányásokat e tárgyban, s kezdett az esetnek furcsaságáról beszélni s ama csodáról, hogy annak, ki a fára felmászik, nyomban megváltozik a látása. De a hölgy úgy tett, mintha felháborodott volna azon, hogy Nicostrato nyilván oly kicsinylő véleménnyel volt felőle, szólott:

- Valóban, amennyiben rajtam áll, ez a körtefa nem hoz többé soha ekkora szégyent sem reám, sem más asszonyra. Annak okáért, Pirro, szaladj csak, és hozz szekercét, s végy bosszút magadért s egyúttal érettem, és vágd ki ezt a fát, ámbár jobb volna fejbe vágni ama szekercével Nicostratót, ki hebehurgya módon ily hirtelen kioltotta elméjének világosságát; mert ámbár testi szemeddel úgy láttad, miként mondod, elmédnek semmiképpen sem lett volna szabad olyaténképpen értenie és elfogadnia, hogy a dolog valóban így is vagyon.

Pirro tüstént elsietett a szekercéért, és kivágta a körtefát, melyet is midőn a hölgy ledőlni látott, mondotta Nicostratónak:

- Minekutána látom, hogy tisztességemnek ellensége ledőlt, haragom is elszállott.

És kegyesen megbocsátott Nicostratónak, ki bocsánatát kérte, de lelkére beszélt, hogy efféle gyalázatosságot soha többé ne merjen feltételezni róla, ki életénél is jobban szereti őt. Ekképpen a szegény csúffá tett férj feleségével s annak kedvesével együtt visszatért a palotába, hol is annak utána Pirro és Lidia még gyakorta nyertek egymásban zavartalan gyönyörűséget és élvezetet. Mit Isten adjon meg nekünk is.

TIZEDIK NOVELLA

Két sienai ifjú szeret egy hölgyet, ki komaasszonya az egyiknek; a koma meghal, s ígérete szerint megjelenik cimborájának, és elmeséli neki, miképpen megyen sora a másvilágon

Már csak a Királynak kellett novelláját elmondani, ki is minekutána látta, hogy a hölgyek, kik sajnálkoztak a körtefán, amely mit sem vétett, megnyugodtak, ekképpen fogott szóba:

- Nyilvánvaló, hogy minden igazságos király maga tartozik elsősorban megtartani ama törvényeket, melyeket alkotott, ha pedig másképpen cselekszik, büntetésre méltó szolgának, nem pedig királynak kell őt ítélni; ebbe a hibába, melyért szemrehányást érdemlek, szinte kénytelenségből magam is beleestem, holott Királyotok vagyok. A dolog úgy van, hogy mikor tegnap törvényt szabtam mai elbeszéléseinknek, még eszem ágában sem volt élni emez kiváltságommal, hanem veletek együtt alá akartam vetni magamat e törvénynek, s ama tárgyban akartam magam is novellát mondani, melyről ti valamennyien mondottatok; de nem csupán, hogy mindazt elmondták, mit magam elmondani szándékoztam, hanem ezenfelül annyi és oly sok minden szép dolgot elmondottak, hogy akármennyire keresgélek is emlékezetemben, semmi sem jut eszembe, és semmit nem találok, mi e tárgyhoz úgy illenék, s az eddig elmondott novellák sorába oly méltóképpen illeszkednék, hogy elmondhatnám; miért is ha már meg kell szegnem a magam alkotta törvényt, és méltó vagyok a büntetésre, most már kijelentem hajlandóságomat mindennémű vezeklésre, melyet reám szabtok, és ezért élek kiváltságommal. És elmondom, hogy ama novella, melyet Elisa mondott a komáról és komaasszonyról, továbbá a Siena-béliek ostobaságáról, arra indít, drága hölgyeim, hogy mellőzvén az ostoba férjek megcsúfoltatását okos feleségök által, elmesélek nektek egy kis történetet azokról; és ámbár sok mindenféle hihetetlen dolog van e történetben, némi részben mégis bizonyosan mulatságos leszen végighallgatnotok.

Élt tehát Sienában két közrendű ifjú, kik közül egyiknek neve volt Tingoccio Mini, másiknak pedig Meuccio di Tura, kik is a Porta Salaja mellett laktak, és szinte soha nem érintkeztek mással, csupán egymással, és nyilván igen szerették egymást; és más emberek módjára eljárogattak a templomokba és prédikációkra, hol is többször hallottak beszélni ama dicsőségről és gyötrelemről, mely az elköltözötteknek a másvilágon érdemeik szerint osztályrészül jut. Mivel pedig eme dolgokról biztosabb tudomást kívántak szerezni, de ennek módját nem tudták, megígérték egymásnak, hogy amelyikök előbb hal meg, hahogy teheti, visszatér, és annak, ki életben maradott, hírt hoz ama dologban, amire kíváncsi; és emez ígéretöket esküvel pecsételték.

Minekutána tehát ím ez ígéretet tették egymásnak, és továbbra is jó barátságban éltek, mint fentebb mondatott, történt, hogy Tingoccio komaságba jutott bizonyos Ambruogio Anselminivel, ki Campo Reggin lakott, s kinek Mita nevezetű feleségétől fiacskája született. Tingoccio tehát Meuccióval egyetemben néhanapján meglátogatta komaasszonyát, ki igen szemrevaló és helyre menyecske volt, s komaság ide, komaság oda, belészeretett; de hasonlatosképpen Meuccio is belészeretett, mivel fölöttébb tetszett néki, és sokat hallotta magasztalni Tingocciótól. Eme szerelmét pedig mindegyik titkolta a másik előtt, de mindegyik más okból. Tingoccio óvakodott felfedni Meuccio előtt, mivel komaasszonya iránt való szerelmét tilosnak vélte, és szégyellette volna magát, ha valaki megtudja; Meuccio nem azért titkolta, hanem mert észrevette, hogy a menyecske tetszik Tingocciónak. Miért is szólott magában ekképpen: „Ha felfedem előtte szerelmemet, féltékeny lesz reám; s mivel komája

lévén tetszése szerint beszélhet vele, gyűlöletet kelthet benne irántam, s ekképpen soha meg nem nyerhetem a menyecskétől azt, mire vágyakozom." Miközben tehát a két ifjú szerelme ebben volt, miképpen mondatott, történt, hogy Tingoccio, kinek könnyebb volt felfednie a menyecske előtt minden vágyakozását, szóval és cselekedettel addig-addig mesterkedett, mígnem megnyerte a menyecskétől, amit kívánt; ezt pedig Meuccio nyilván észrevette, és ámbár cseppet sem volt ínyére, mégis abban a reménységben, hogy egyszer mégiscsak elérheti vágyait, nehogy Tingocciónak alkalma vagy oka legyen elrontani dolgát, vagy akadályt vetni útjába, úgy tett, mintha semmit nem vett volna észre. Ekképpen állott a két cimbora szerelme; az egyiké boldog volt, a másiké pedig boldogtalan, midőn történt, hogy mivel Tingoccio a komaasszony kertecskéjében jó talajra bukkant, annyit ásott és dolgozott abban, hogy nyavalya lepte meg, mely kevés napok múltán oly súlyosra fordult, hogy nem tudott megbirkózni vele, s elköltözött ez árnyékvilágból. És halála után harmadnapra (mivel előbb talán nem volt módjában), ígéretéhez híven éjszaka idején megjelent Meuccio szobájában, s miközben az mélyen aludt, szólította őt. Meuccio felriadván kérdezte:

- Ki vagy?

Az pedig felelte:

- Tingoccio vagyok, ki is néked tett ígéretemhez híven eljöttem hozzád, hogy hírt hozzak a másvilágról.

Meuccio ugyan némiképpen megrémült, mikor meglátta, de megemberelvén magát szólott:

- Isten hozott, testvér.

Annak utána pedig megkérdezte, vajon vesztébe jutott-e?

Tingoccio pedig felelte:

- Vesztökre jutnak ama dolgok, melyek nem kerülnek többé elő; hát hogyan volnék itt különben, ha vesztemre kerültem volna?

- Ej - szólott Meuccio -, nem így értem; azt kérdezem, vajon az elkárhozott lelkek között vagy-e, a pokolnak gyötrelmes tüzében?

Felelte Tingoccio:

- Ott éppen nem, de bizony elkövetett bűneim miatt keserves kínokat és szörnyű gyötrelmeket szenvedek.

Akkor Meuccio apróra kikérdezte Tingocciót, miféle büntetéseket kap az ember odaát ama bűnökért, melyeket idelent elkövetett; Tingoccio pedig mindent rendre elmondott neki. Annak utána megkérdezte Meuccio, vajon tehetne-e valamit érette itt a földön. Mire Tingoccio felelte, hogy igen; mégpedig mondasson érette miséket és imádságokat és adjon alamizsnát, mivelhogy az effélék fölöttébb javokra válnak az elköltözötteknek. Mondotta erre Meuccio, hogy szívesen megteszi; mikor pedig Tingoccio már távozófélben volt, Meucciónak eszébe jutott a komaasszony, és kissé fölemelvén fejét, szólott:

- Igaz is, Tingoccio: miféle büntetést kaptál odaát a komaasszonyod miatt, kivel életedben szerelmeskedtél?

Felelte erre Tingoccio:

- Testvér, mikor a másvilágra érkeztem, volt ott valaki, aki úgy látszik, minden bűnömet könyv nélkül tudta, és parancsolta nekem, hogy menjek a nékem megszabott helyre, hol is keserves gyötrődésben sirassam bűneimet; és találtam ottan sok társamat, kik ugyanolyan büntetésre voltak kárhoztatva, mint magam; s ahogy közöttük voltam, és eszembe jutott az,

mit komaasszonyommal életemben műveltem, s ezért még jóval nagyobb büntetést vártam annál, mi reám ki volt szabva, ámbátor máris forró és fennen lobogó tűzben voltam; egész testem megvacogott a rémülettől. Mikor az egyik, ki mellettem állott, ezt észrevette, odaszólt: „Mennyivel nagyobb a te szenvedésed, mint a többieké, kik itten vannak, hogy vacogsz, holott tűzben vagy?" „Jaj, cimbora - feleltem én -, szörnyen félek az ítélettől, melyet valamely odalent elkövetett nagy bűnöm miatt várok." Kérdezte akkor, miféle bűn volna az. Én pedig feleltem: „Az a bűnöm, hogy szerelmeskedtem a komaasszonyommal, és méghozzá annyira szerelmeskedtem véle, hogy beléje gebedtem." Az pedig akkor kinevetett ennek miatta és mondá: „Ugyan ne félj, te tökfilkó; itt ugyan nem tartják számon a komaságot." Ennek hallatára egészen megnyugodtam.

Minekutána ezt elmondotta, mivel már nappalodott, szólott ekképpen:

- Meuccio, Isten áldjon, tovább nem maradhatok nálad.

És azon nyomban eltűnt. Meuccio, mikor hallotta, hogy odaát nem tartják számon a komaságot, szemrehányásokat tett magának ostobasága miatt, hogy már nem egy komaasszonyáról lemondott; kiverte hát fejéből addigi butaságát, s innentúl okosabban cselekedett. Ha pedig mindeme dolgokat Rinaldo barát tudta volna, nem kellett volna nyakatekert okoskodásokhoz folyamodnia, mikor komaasszonyát maga kedvére kívánta hajlítani.

A nap nyugovóra hajolt, és könnyű szellő kerekedett, midőn a Király befejezte novelláját, s mivel mindenki elmondta már a magáét, levette fejéről a koszorút, és Lauretta fejére helyezte mondván:

- Madonna, én téged temagaddal, azzal laurusszal, a mi társaságunk Királynőjévé koronázlak; parancsold tehát mint úrnőnk azt, mi vélekedésed szerint gyönyörűségére és vidámságára leszen valamennyiünknek.

És leült. Lauretta a királynői méltóságra emelkedvén, hívatta az udvarmestert, kinek parancsolta, intézze úgy dolgát, hogy amaz gyönyörűséges völgyben a szokott óránál korábban terítsék meg az asztalokat, hogy még kényelmesen visszatérhessenek a palotába; ezenfelül rendre feladta neki, mit kell cselekednie, míg az ő uralkodása tart. Annak utána pedig a társasághoz fordulván szólott ekképpen:

- Dioneo tegnap úgy rendelte, hogy ma oly asszonyokról legyen szó, kik túljártak férjök eszén; és ha nem irtóznám még a látszatától is annak, hogy olyan vagyok, mint valami dühös kis kutya, mely nyomban meg akarja bosszulni magát, azt mondanám, hogy holnap olyan férfiakról legyen szó, kik csúfot űztek feleségökből. De hagyjuk ezt békén; én inkább azt mondom: ki-ki törje fejét oly novellán, hogy miképpen jár túl minden áldott napon a nő a férfinak, vagy a férfi a nőnek, vagy egyik ember a másiknak eszén; és azt hiszem, hogy éppoly kellemetes lesz e tárgyban novellát mondani, mint a mai volt.

És ekképpen szólván felállott, s mind a vacsora idejéig elbocsátotta a társaságot. Felkeltek tehát a hölgyek, s hasonlatosképpen az ifjak is, és közülük némelyek mezítláb tapicskoltak a kristályos vízben, mások pedig a gyönyörű sudár fák között sétálgattak a zöld pázsiton. Dioneo és Fiammetta hosszú dalt énekeltek Archytasról és Palaemonról; és ekképpen különbkülönb szórakozások közben pompás mulatozásokban töltötték az időt mind vacsoráig. Mikor pedig a vacsora ideje elérkezett, és a kis tó partján asztalhoz telepedtek, ottan ezernyi madárka hangja mellett nyugodtan és vidám hangulatban vacsoráztak, miközben szüntelenül frissítette őket a langyos szellő, mely a környező hegyekben támadt, és mind elverte a szúnyogokat. Asztalbontás után pedig előbb kicsinyég kószáltak a gyönyörű völgyben, annak utána pedig,

mikor esteledni kezdett, bár a nap még fenn járt, a Királynő parancsára lassú léptekkel megindultak hazafelé, s miközben ezerféle dolgon tréfálkoztak és nevetgéltek, mind olyanokon, mikről napközben szó esett, mind egyebeken, sötét este megérkeztek a gyönyörű palotához. Hol is, minekutána jéghideg borral és csemegével elverték a rövid út fáradalmát, a szép szökőkút körül nyomban táncba mentek, melyhez egyszer Tindaro bőrdudája, másszor egyéb hangszer adta a muzsikát. De végezetül a Királynő parancsolta Filoménának, hogy dalt énekeljen, ki is hozzáfogott, amint következik:

Ó, éltem mily keserves!
Honnan bús búcsupercek elsodortak:
Visszatérek-e még ahhoz a helyhez?

Ki tudja azt? Csak azt tudom: kegyetlen
Vágy ég minden tagomban,
Hogy azt a helyet újra megtaláljam. -
Egyetlen békességem, hű szerelmem,
Kinél szerencse-csillagom van,
S csak benne bízhatom és senki másban:
Higgyek-é a csodában?
Szólj, ó, Uram, ugyé az Isten jót ad,
S a boldogságom újra végtelen lesz?

Leírhatatlan a gyönyörűség, mely
Ily könnyen lángra gyújtott,
Hogy nincs azóta nappalom, sem éjem,
Mert egymásnak hallása vagy fogása,
Avagy látása boldog,
Megújuló közös tüzet csiholt ott,
És nem volt hamvadása!
Csak te hozhatod vissza ezt a múltat,
Más senki sem, ó, légy hozzám kegyelmes!

Ó, mondd hát, lesz-e még, lehet-e még ez?
Megtalálom-e vajon
Szemeidet, melyekkel mindazóta
Vágyó, halálos lángolással égetsz?
Ó, mondj igent, hadd hallom:
Közel a perc, mely kínomat eloltja,
Eljő hamar az óra,
S marad soká, soha el nem loholhat...
Csak jönne már, különben eszem elvesz!

S ha várva várt együttlétünk megérem,
Nem leszek oly ügyetlen,
Mint voltam: többé útra nem bocsátlak!
Fogva tartlak, fogva, akármi lészen.
Édes csókod, szerelmem,
Kielégíti, úgyé, azt a vágyat,
S nem is mondom, mi mást ad...
Jöjj hát hamar, hogy kebledre boruljak,
Hisz gondolata is már dalra serkent!

Ebből a dalból az egész társaság kitalálta, hogy Filoména új és édes szerelem bilincseibe esett; és mivel annak szavaiból úgy vélték, hogy a leány nem csupán a szemnek gyönyörűségeit élvezte, fölöttébb boldognak tartották őt, és a társaságnak nem egy tagja megirigyelte dolgát. De minekutána a dal véget ért, a Királynőnek eszébe jutott, hogy másnap péntek vagyon, miért is szólott a társasághoz nyájasan:

- Nemes hölgyeim és ti ifjak, tudjátok, hogy a holnapi nap a mi Urunk szenvedésének vagyon szentelve, melyet is, ha emlékezetem nem csal, áhítatosan megünnepeltünk Neifile uralkodása alatt, és kellemetes elbeszéléseinket elhalasztottuk és hasonlatosképpen cselekedtünk a rája következő szombaton is. Miért is követni akarván Neifile jó példáját, úgy vélem, illendő leszen, ha holnap is és holnapután is, miként a múlt héten cselekedtünk, tartózkodni fogunk a mulatságos novellamondástól, és emlékezetünkbe idézzük azt, mi emez napokban lelkünk üdvösségére történt.

Mindenki javallotta a Királynő jámbor beszédét; ki is elbocsátotta őket, s mivel már jócskán benne jártak az éjszakában, ki-ki nyugovóra tért.

Végződik a Dekameron hetedik napja

Nyolcadik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON HETEDIK NAPJA; KEZDŐDIK A NYOLCADIK, MELYEN LAURETTA URALKODÁSA ALATT ARRÓL VAN SZÓ, MIKÉPPEN JÁR TÚL MINDEN ÁLDOTT NAP NŐ A FÉRFINAK, VAGY FÉRFI A NŐNEK, VAGY EGYIK EMBER A MÁSIKNAK ESZÉN

Vasárnap reggel a legmagasabb hegyek csúcsain feltűntek már a kelő nap sugarai, és minden árnyék eloszlott, és a tárgyak kibontakoztak a sötétségből, midőn a Királynő társaságával együtt felkelt, s akkor elsőben a harmatos pázsiton sétálgattak, annak utána pedig kilenc óra tájban ellátogattak valamely közeli kápolnába, hol is szentmisét hallgattak; és hazatérvén vidáman és jó hangulatban megebédeltek, kicsinyég énekeltek és táncoltak, s végezetül, hogy a Királynő elbocsátotta őket, kinek kedve tartotta, szundítani térhetett. De mikor a nap már általhaladt a delelőn, a Királynő akaratja szerint letelepedtek a szép szökőkút mellett a szokott novellamondásra, és akkor a Királynő parancsára Neifile ekképpen fogott szóba.

ELSŐ NOVELLA

Gulfardo pénzt vesz kölcsön Guasparruolótól, és minekutána annak feleségével megegyezett, hogy emez pénz fejében véle hál, a pénzt odaadja neki, és az asszonynak füle hallatára azt mondja Guasparruolónak, hogy megadta a pénzt az asszonynak, mit is ez igaznak elismer

Ha már Isten úgy rendelte, hogy e mai napon én legyek az első, ki novellát mond, belenyugszom. És mivel, szerelmetes hölgyeim, sok szó esett már arról, miképpen űztek csúfot az asszonyok a férfiakból, én elmesélni kívánok egy novellát, melyben férfi űzött csúfot asszonyból, ugyan nem azért, mintha a férfinak cselekedetét kárhoztatni szándékoznám vagy azt mondani, hogy az asszonnyal méltánytalanság esett, hanem inkább, hogy megdicsérjem a férfit, és kárhoztassam az asszonyt, és megmutassam, hogy a férfiak is meg tudják csúfolni azokat, kik beugranak nekik, mint ahogy belőlök is csúfot űznek azok, kiknek ők beugranak; igazság szerint, hogy inkább ide illendő szóval éljek, ama történetet, melyet elbeszélni akarok, nem is annyira megcsúfoltatásnak, mint inkább a kölcsön visszafizetésének kellene neveznem, mivel bizonyos, hogy az asszonynak fölöttébb tisztességesnek kell lennie, és tisztaságára úgy kell vigyáznia, mint szeme fényére, és semmiképpen nem szabad arra vetemednie, hogy beszennyezze; ezt pedig gyengeségünk miatt nem tudjuk oly teljes tökéletességgel megtartani, mint kellene, én mégis azt mondom, hogy méltó a tűzhalálra amaz asszony, ki pénzért vetemedik ilyesmire: holott ama nő, ki megismervén a szerelem nagy hatalmát, ennek miatta adja fejét ilyesmire, az emberséges bírótól bocsánatot érdemel, mint madonna Filippával történt Pratóban, miként Filostrato kevés napokkal ennek előtte megbizonyította.

Élt tehát valaha Milánóban egy német, ki szolgálatban állott, bizonyos Gulfardo nevezetű; derék és hűséges annak irányában, kinek szolgálatába szegődött, mi pedig ritka dolog a németeknél; mivel pedig mindig hűségesen megadta amaz pénzt, melyet néki kölcsönadtak, számos kereskedő akadt volna, ki csekély kamatra szívesen kölcsönzött volna neki akármely nagy summa pénzt. Ez tehát Milánóban lakozván, beleszeretett bizonyos madonna Ambruogia nevezetű szépséges hölgybe, ki felesége volt Guasparruolo Cagastraccio nevezetű gazdag kereskedőnek, ki jó ismerőse és barátja volt; és szerelmében oly tartózkodón viselkedett, hogy sem a férj, sem más semmit nem vett észre; üzent tehát egy napon a hölgynek, s kérte, hogy kegyesen hajoljon szerelmére, ő pedig viszontag készségesen hajlandó mindent megcselekedni, mit csak tőle kíván.

A hölgy sok huzavona után arra az elhatározásra jutott, hogy megteszi azt, mit Gulfardo kíván, hahogy az két feltételt teljesít: egyik, hogy emez dolgot soha nem szabad senki előtt felfednie; másik, hogy mivel néki bizonyos okokból szüksége vagyon kétszáz aranyforintra, azt kívánja, hogy gazdag ember lévén, adja meg ezt néki, s annak utána mindenben kedvére leszen. Gulfardo, mikor ekképpen értesült az asszonynak kapzsiságáról, felháborodott hitványságán, holott eleddig becsületes asszonynak gondolta, és akkor forró szerelme szinte gyűlöletre vált, és feltette magában, hogy megcsúfolja őt; üzent tehát neki, hogy nagyon szívesen megteszi ezt s minden egyebet, mi hatalmában vagyon, s mit a hölgy kíván; miért is üzenje meg néki, mikor kívánja, hogy meglátogassa őt, mert akkor elviszi a pénzt is, és bizony emez dolog felől senki meg nem tud semmit, legfeljebb egyik pajtása, kiben fölöttébb megbízik, s ki minden ügyes-bajos dolgában mindig el szokta kísérni.

A hölgy, vagyis inkább ez a ringyó, ennek hallatára megörvendezett, és visszaüzente néki, hogy férje, Guasparruolo, kevés napok múltán üzleti ügyeiben Genovába utazik, és ezt ő majd

idejében értésére adja és üzen érette. Gulfardo pedig alkalmas időben elment Guasparruolóhoz, és szólott hozzá ekképpen:

- Valamely üzletet szeretnék nyélbe ütni, melyhez kétszáz aranyforintra volna szükségem; kérlek kölcsönözd nékem ím ez pénzt oly kamatra, miként máskor is szoktál kölcsönt adni.

Guasparruolo felelte, hogy szívesen, és azon nyomban markába olvasta a pénzt. Kevés napok múltán Guasparruolo elutazott Genovába, miként felesége megmondotta, miért is az asszony üzent Gulfardóért, hogy jöjjön hozzá, és hozza magával a kétszáz aranyforintot. Gulfardo maga mellé vette pajtását, és elment a hölgynek házába, kit is ott lelt, amint reá várakozott; és mindjárt első dolga volt, hogy pajtásának szeme láttára markába olvasta a kétszáz aranyforintot, és szólott hozzá ekképpen:

- Madonna, fogd ezt a pénzt, s add oda férjednek, ha majd hazatér.

A hölgy elvette a pénzt, és nem értette, miért beszél Gulfardo ekképpen; azonban azt hitte: azért beszél így, hogy pajtása ne gondolja, miképpen netalán fizetség fejében adta néki. Miért is szólott ekképpen: - Szívesen megteszem, de meg akarom olvasni, hogy mennyi.

És kiöntötte a pénzt az asztalra, s mikor látta, hogy megvan mind a kétszáz, fölöttébb megörvendezett magában, eltette a pénzt, és visszatért Gulfardóhoz, kit is ágyasházába vezetett, s nem csupán amaz éjjel, hanem még sok éjszakán által részesítette őt testének gyönyörűségeiben, mígnem férje megtért Genovából.

Mikor tehát Guasparruolo Genovából megtért, Gulfardo meglesvén, mikor van együtt feleségével, nyomban hozzája ment, s az asszony előtt szólott hozzá, ekképpen: - Guasparruolo, a pénzre, vagyis a kétszáz aranyforintra, melyet a minap nékem kölcsönadtál, nem volt szükségem, mivelhogy nem tudtam nyélbe ütni amaz üzletet, melyre kértem; annak okáért nyomban visszahoztam feleségednek, s általadtam néki: töröld ki tehát számadásomból.

Guasparruolo feleségéhez fordulván megkérdezte, vajon megkapta-e a pénzt. Az asszony, ki ott látta a tanút, nem tagadhatta le a dolgot, hanem szólott:

- Bizony hogy megkaptam, csak még eddig elfeledtem megmondani neked.

Mondotta akkor Guasparruolo:

- Gulfardo, rendben vagyon; Isten áldjon, én majd elrendezem a számadásodat.

Gulfardo eltávozott, az asszony pedig hoppon maradt, és odaadta férjének becstelensége szennyes bérét; és ekképpen a furfangos szerelmes ingyért élvezte kapzsi hölgyét.

MÁSODIK NOVELLA

Varlungo plébánosa szerelmeskedik monna Belcoloréval;
zálogul otthagyja nála köpönyegét; mozsarat kér tőle kölcsön,
s mikor visszaküldi, visszakéri köpönyegét, melyet zálogban otthagyott;
melyet is a jóasszony csípős kiszólás kíséretében visszaad

Az ifjak és a hölgyek egyenlőképpen javallottak ama módot, ahogyan Gulfardo elbánt a kapzsi milánói hölggyel, midőn a Királynő Pamfilóhoz fordulván, mosolyogva parancsolta néki, hogy folytassa a sort; miért is Pamfilo ekképpen fogott szóba:

- Szépséges hölgyeim, eszembe jut egy kis novella azok ellen, kik szüntelenül sértegetnek bennünket, holott nekünk nincs módunkban viszonozni a sértéseket; értem a papokat, kik valóságos keresztes hadjáratot vezetnek feleségeink ellen, és ha egyet-egyet sikerül levenniök a lábáról, azt hiszik, éppúgy bűnbocsánatot és búcsút nyertek, mintha legalábbis elhozták volna Alexandriából a szultánt megkötözve Avignonba. Szegény világi emberek nem tehetik meg ezt, ámbátor anyjukon, nővérükön, szeretőiken és leányaikon éppoly tüzesen töltik haragjokat, mint ahogy a papok az ő feleségeiket megrohanják. Miért is szándékom elmesélni nektek egy falusi szerelmi történetet, mely nem hosszú lélegzetű, de a végén mulatságos, és melyből azt a tanulságot nyerhetitek, hogy nem mindig és mindenben lehet hinni a papoknak.

Elmondom tehát, hogy Varlungóban, ebben a hozzánk közel eső faluban, mint valamennyien tudjátok vagy hallhattátok, élt egy derék pap, izmos és fáradhatatlan legény a szerelmi szolgálatban, ki is, ámbátor nemigen értett a betűhöz, vasárnaponkint mégis talpraesett és jámbor szavakkal szólott a szilfák alatt híveinek épülésére; s ha a férfiak elmentek hazulról, sűrűbben látogatta feleségeiket, mint bármely más plébános, ki előtte ottan volt; vitt nékik képecskéket és szenteltvizet, egy-egy gyertyacsonkot, s áldását adta reájok. Történt pedig, hogy egyéb hivő asszonyok között, kik annak előtte néki megtetszettek, fölöttébb megtetszett bizonyos monna Belcolore nevezetű, Bentivegna del Mazzo nevezetű napszámosnak felesége, ki valóban szemrevaló és tűzrőlpattant asszonyszemély volt, barna és zömök és minden más asszonynál alkalmatosabb a köpülésre. Ezenfelül pedig senki nála jobban nem tudta verni a csörgődobot és énekelni: „Zápor fut le már az árkon", és senki nála jobban nem tudta a táncot vezetni, s ha sor került reá, a körtáncot is, szép finom keszkenővel kezében, akármely asszony volt is a szomszédja; miért is plébános uram oly bolondul beleszeretett, hogy szinte eszét vesztette, és egész napon által arrafelé csavargott, csak hogy láthassa. És ha vasárnap reggel meglátta a templomban, elénekelte a *Kyrié*-t és a *Sanctus*-t, s iparkodott nagy mesternek mutatkozni az éneklésben, holott úgy szólt a hangja, mint a szamárordítás; mikor pedig az asszonyt nem látta ottan, könnyűszerrel túlesett az éneken. De úgy tudta intézni dolgát, hogy sem Bentivegna del Mazzo, sem valamely szomszédja semmit nem vett észre. És hogy minél bizalmasabb viszonyba jusson monna Belcoloréval, hébe-hóba ajándékokkal kedveskedett néki, s néha egy-egy csomó friss fokhagymát küldött néki, mert az egész környéken a legszebb az ő kertjében termett, melyet is a maga kezével művelt; máskor kis kosár borsót, néha meg egy-egy csomó csípős vöröshagymát vagy mogyoróhagymát; és ha alkalma nyílott rá, hát reákacsintott és szerelmetesen csalogatta-csábítgatta; de a rátarti menyecske úgy tett, mintha észre sem venné, félvállról vette őkegyelmét; miért is a plébános uram sehogyan sem tudta nyélbe ütni a dolgot. Történt pedig egy napon, hogy midőn a plébános délidőben ide-oda csavargott az utcán, találkozott Bentivegna del Mazzóval, ki teherrel megrakott szamarát hajtotta, megszólította hát, s megkérdezte, hová megyen. Kinek is Bentivegna felelt ekképpen:

- Hát, tisztelendő uram, hogy ne kerülgessem a dolgot, én bizony a városba megyek, valami dolgom van, és eme holmit Bonaccorri da Ginestreto úrnak viszem, hogy megsegítsen tudomisén miféle dologban, melyben a törvénybíró tárgyalásra idéztetett engemet a poroszlójával.

Mondotta erre a plébános vidáman:

- Jól teszed, fiacskám; csak menj, áldásom reád, és térj meg hamar; és ha találkozol Lapuccióval vagy Naldinóval, ne feledd megmondani nekik, hogy hozzák el ama bizonyos szíjakat a cséphadarómra.

Bentivegna azt felelte, hogy meglesz; és mikor tovább indult Firenze felé, a plébános gondolta magában: most itt az alkalom elmennie Belcolore asszonysághoz, és szerencsét próbálnia; és lépéseit szaporázván meg sem állott, mígnem annak házához érkezett, és belépvén szólott ekképpen:

- Adjon Isten minden jót, ki van itthon?

Belcolore asszony, ki éppen a padláson volt, ennek hallatára szólott:

- Ó, tisztelendő atyám, Isten hozott. Mit tekeregsz kint ebben a hőségben?

Felelte a plébános:

- Isten segedelmével azért jöttem, hogy kicsinyég véled mulassak, mivelhogy találkoztam férjeduraddal, ki a városba ment.

Belcolore asszony lejött a padlásról, leült, és elkezdte a kelmagot szemezni, melyet ura kevéssel annak előtte kicsépelt.

Akkor a plébános ekképpen adta fel a szót:

- Belcolore, hát csakugyan azt akarod, hogy így pusztuljak el?

Belcolore asszony elnevette magát és szólott:

- Jaj, hát mit tettem véled?

Felelte a plébános:

- Nem tettél semmit, de nem engeded megtennem azt, amit szeretnék, s mit Isten parancsolt.

Felelte Belcolore asszony:

- Ugyan menj, menj; vagy tán a papok is megtesznek ilyesmit?

Felelte a plébános:

- Meg bizony, mégpedig különbül, mint más férfiak; miért is ne? S mi több, mondom néked, hogy mi jóval különb munkát végzünk, és tudod-e, miért? Mivelhogy mi megduzzasztott vízzel hajtjuk a malmot; bizony mondom, nem bánod meg, ha meglapulsz nékem, s meg-engeded, hogy végezzem dolgomat.

Felelte erre Belcolore asszony:

- Hogyne bánnám meg, hiszen valamennyien oly zsugoriak vagytok, mint a görcsös nyavalya.

Mondotta akkor a plébános:

- Én nem vagyok az; kérj, amit akarsz: egy pár cipőt vagy inkább egy szalagot, vagy egy szép nagy posztókendőt, vagy amit akarsz.

Felelte Belcolore:

- Barátocskám, nem addig van az! Efféle holmim éppen elég vagyon; de ha már olyannyira szeretsz, tedd meg bizonyos dologban kedvemet, s akkor én is megteszem, mit tőlem kívánsz.

Mondotta akkor a plébános:

- Csak mondd, mit kívánsz, s én szíves örömest megteszem.

Akkor Belcolore asszony szólott ekképpen:

- Szombaton Firenzébe kell mennem s elvinnem a gyapjút, mit megfontam, és megjavíttatnom rokkámat; hahogy tehát adsz nekem öt lírát, mivel tudom, hogy van ennyid, kiváltanám az uzsorástól a zálogba tett meggypiros szoknyámat s az ünnepi csatos bőrövemet, melyet hozományul kaptam, mivel láthatod, hogy így, amint vagyok, sem a templomba, sem egyéb tisztes helyre nem mehetek ennek híján; annak utána pedig mindig megteszem, mit tőlem kívánsz.

Felelte a plébános:

- Isten engem úgy segéljen, nem hoztam magammal pénzt; de hidd el nékem, szombatig szíves örömest a kezedbe juttatom.

- Igen - felelte Belcolore asszony -, valamennyien fűt-fát ígértek, hanem aztán szép szó marad az egész; azt hiszed, engem is úgy lóvá tehetsz, miképpen lóvá tetted Biliuzzát, kinek egy nagy nesze-semmi-fogd-meg-jól volt a fizetsége? De bizisten, orrod tőle fokhagymás, hiszen ő éppen emiatt került a világ szájára; ha nincs nálad pénz, menj haza érte.

- Ugyan - szólott a plébános - ne kíváND, hogy most hazamenjek; hiszen nézd csak a gerjedelmem tótágast áll éppen, meg aztán senki sincs itt, s talán mire visszatérek, itt lesz valaki, s meghiúsítja a dolgunkat; pedig nem tudom, mikor lesz megint ilyen jó alkalom, mint a mostani.

Az asszony pedig szólott: - Nékem mindegy; ha el akarsz menni, menj, ha nem akarsz, maradj.

A plébános látván, hogy az asszony nem hajlandó kedvére tenni, legfeljebb a *salvum me fac* szerint, holott ő *sine custodia* szerette volna, szólott ekképpen:

- Ejnye, hát nem hiszed, hogy meghozom? Hogy tehát elhidd, itthagyom zálogban ezt az olasz köpönyegemet.

Belcolore asszony elfintorította orrát és szólott:

- Micsoda? Ezt a köpönyeget? Ugyan mit ér ez?

Felelte a plébános:

- Hogy mit ér? Tudd meg, hogy a szövetje kétesi, ha ugyan nem hármasi, sőt vannak a híveim közt, kik azt mondják, hogy négyesi: nincs még két hete, hogy Lottónak, a zsibárusnak kerek hét lírát fizettem érte, s bizony öt garassal olcsóbban vettem, legalábbis ezt mondja Buglietto, ki, mint tudod, fölöttébb jól ért az efféle atlasz szövetekhez.

- Csakugyan? - kérdezte Belcolore asszony. - Bizisten nem hittem volna; add ide csak előbb.

Plébános uram, kinek íja már feszült, levette a köpönyeget, s odaadta az asszonynak; az pedig, minekutána letette, szólott ekképpen:

- Tisztelendő atyám, menjünk abba a fészerbe, mivel ottan soha nem jár senki.

És ekképpen cselekedtek. Ottan pedig plébános uram előbb kimondhatatlan gyönyörűséggel összevissza csókolta az asszonyt, annak utána pedig sógorságba juttatta az Úristennel, s nagy jó ideig mulatta magát vele; aztán csak úgy a csuhájában távozott, mintha esketésről jönne, s

visszament a templomához. Otthon meggondolván, hogy mindama gyertyácskák, melyeket egész esztendőn által adományul kapott, mindösszesen felét sem érik az öt lírának, észbe kapott, hogy bolondot cselekedett, s megbánta, hogy otthagyta a köpönyegét; miért is törte fejét, miképpen szerezhetné vissza fizetség nélkül. Mivel pedig lakozott benne néminemű huncutság, hamarosan kieszelte: mit kell tennie, hogy visszakapja; hát végre is hajtotta tervét. Tehát másnap, éppen ünnepnap lévén, elküldötte egyik szomszédjának gyerekét ama fent mondott monna Belcolore házába azzal a kéréssel, hogy ne terheltessék kölcsönadnia a kőmozsarát, mivelhogy aznap nála ebédel Biguccio dal Poggio és Nuto Buglietti, ő pedig mártást akar készíteni. Belcolore asszony tehát elküldötte neki a mozsarat. Amint pedig az ebéd ideje elérkezett, a plébános megleste, mikor Bentivegna del Mazzo és Belcolore asztalnál ült, és szólítván sekrestyését, mondotta neki:

- Fogd eme mozsarat, s vidd vissza Belcolore asszonynak, és mondd néki: „A tisztelendő úr azt üzeni, hogy köszöni szépen, és küldd vissza a köpönyeget, melyet a fiú zálogban itthagyott."

A sekrestyés a mozsárral elment Belcolore asszony házába, és ottan lelte Bentivegnával együtt, amint éppen asztalnál ültek és ebédeltek. Letette hát a mozsarat, és elmondta a plébános üzenetét. Mikor Belcolore asszony hallotta, hogy visszakéreti a köpönyeget, már éppen meg akart felelni néki, de Bentivegna mérgesen rászólt:

- Hát te zálogot veszel a plébános úrtól? Krisztus úgyse, kedvem volna, hogy pofon vágjalak: lódulj, add vissza azonnal a köpönyeget, hogy a ragya verjen ki; és jegyezd meg, hogy akármit kíván, nem bánom, ha akár a szamarunkat is akarja, egyébről nem is szólván, semmit sem szabad megtagadni tőle.

Belcolore asszony duzzogva felkelt, és odament az almáriomhoz, kivette belőle a köpönyeget, odaadta a sekrestyésnek és szólott:

- Vidd meg plébános uramnak ím ez üzenetemet: „Belcolore asszony üzeni: megfogadja Isten előtt, hogy többé soha nem fogsz mártást csinálni az ő mozsarában, mivelhogy mostan ily csúful szégyenben hagytad őt."

A sekrestyés hazament a köpönyeggel, s megvitte az üzenetet a plébánosnak, ki is nevetvén szólott ekképpen:

- Ha találkozol véle, mondd meg néki: ha ő nem adja kölcsön a mozsarát, én nem adom kölcsön a mozsártörőt, mivel a kettő egybetartozik.

Bentivegna abban a hiszemben volt, hogy felesége csak azért beszélt így, mert ő összeszidta, és többet nem törődött a dologgal. De Belcolore asszony megorrolt a papra, és szóba nem állott vele mind szüretig; annak utána azonban a plébános megfenyegette, hogy a pokol mélységes fenekére juttatja, s akkor ijedtében a must és a forró gesztenye közt megbékélt véle, s annak utána még sokszor mulattak egymással. És cserében az öt líráért plébános uram behúzatta az asszonynak csörgődobját, és csengettyűt csináltatott rá, az asszony pedig beérte véle.

HARMADIK NOVELLA

Calandrino, Bruno és Buffalmacco végigmegy a Mugnone partján; meg akarják keresni a Heliotrop-követ; Calandrino azt hiszi, hogy megtalálta; kövekkel megrakodva hazatér; felesége civakodni kezd véle, mire ő mérgében megveri, cimboráinak pedig elmeséli azt, amit azok jobban tudnak nála

Minekutána Pamfilo novellája bevégződött, melyen a hölgyek annyit kacagtak, hogy talán még most is kacagnak, a Királynő parancsolta Elisának, hogy folytassa a sort, ki is még mindig kacagván ekképpen fogott szóba:

- Nem tudom, bájos hölgyeim, vajon novellámmal, mely éppoly igaz, mint amily illedelmes, sikerül-e megnevettetnem benneteket úgy, ahogy Pamfilo megnevettetett az övével, de mindenképpen igyekezni fogok.

Városunkban, hol is mindig bővében voltak a fura és különös emberek, nem nagy ideje még élt bizonyos Calandrino nevezetű festő, együgyű és fura egy ember, ki idejének java részét két más festővel töltötte, kiknek nevök volt egyiké Bruno, másiké Buffalmacco, fölöttébb mulatságos, egyébként pedig okos és éles elméjű emberek, kik Calandrinóval azért barátkoztak, mert furcsaságain és együgyűségén gyakorta pompásan mulattak. Hasonlatosképpen élt ugyanazon időben Firenzében bizonyos Maso del Saggio nevezetű huncut és szemrevaló ifjú, kinek minden dolga, bármibe fogott is, úgy ment, mint a karikacsapás; ki is, midőn egyet-mást hallott Calandrino együgyűsége felől, feltette magában, hogy tréfát űz annak ostobaságából úgy, hogy bolonddá teszi, vagy elhitet vele valamely furcsaságot. Midőn véletlenül egy napon találkozott vele a San Giovanni-templomban, s látta, amint ottan áll, és figyelmesen nézegeti a festményeket és a faragványokkal ékes szentségházat, melyet csak nem sok idővel ennek előtte helyeztek el ama templomnak oltárán, úgy vélte, hogy itt az idő és alkalom szándokának végrehajtására; és kioktatván egyik cimboráját afelől, mit cselekedni szándékozott, mind a ketten közelebb mentek oda, hol Calandrino egymagában üldögélt, s úgy tettek, mintha nem is látnák; s akkor beszélgetni kezdettek bizonyos köveknek erejéről, melyekről Maso oly határozottan beszélt, mintha fölöttébb hozzáértő fő-fő ismerője lett volna a köveknek. Calandrino odafülelt eme beszélgetésre, és kisvártatva felkelt, s mikor hallotta, hogy nem holmi bizalmas dologról folyik a szó, hozzájok csatlakozott, minek is Maso fölöttébb megörült; s mikor folytatta magyarázatait, Calandrino megkérdezte tőle, hol találhatók ama nagy erejű kövek. Maso felelte, hogy a legtöbb efféle kő Eldorádóban akad, a Haslagok országában, bizonyos Dínom-Dánom nevezetű vidéken, hol is a szőlőt kolbásszal kötözik, s egy libának egy garas az ára, és kis liba a ráadás; és van ott valamely hegy, csupádon-csupa reszelt pármezánsajtból, melynek tetején olyan emberek laknak, kik semmi egyebet nem tesznek, mint makarónit és húsos derelyét csinálnak, melyeket is kappanlevesben megfőznek; annak utána pedig mind lehajigálják, s ki-ki mennél többet vesz belőlök, annál több lesz neki; és a hegynek tövében van egy kis folyó, melyben édes bor folyik, olyan finom, hogy különbet még senki nem ivott, s nincs benne egy cseppnyi víz sem.

- Tyű - szólott Calandrino -, ez aztán a finom ország; de mondd csak, mit csinálnak a kappanokkal, miket megfőznek?

Felelte Maso:

- Mind megeszik a Haslagok.

Kérdezte akkor Calandrino:

- Voltál-e már ottan?

Felelte Maso:

- Azt kérdezed, voltam-e ottan? Úgy voltam bizony egyszer, akár ezerszer.

Szólott akkor Calandrino:

- És hány mérföldnyire van innét?

Felelte Maso:

- Innen messzebb, mint ezerven, Hetedhétország-közelben.

Szólott Calandrino:

- Hű, hisz akkor biz' isten túl van az Abruzzókon is!

- Hogyne - felelte Maso. - Hisz ez csak macskaugrás ahhoz képest.

Mikor az együgyű Calandrino látta, hogy Maso mindezt komoly ábrázattal mondta, és nem is mosolygott, úgy elhitte neki, mint a színtiszta, cseppentett igazságot, és az egészet szent-igaznak vélte és szólott:

- Ez túlságosan messzire van nékem; de ha valamivel közelebb volna, bizony mondom néked: egyszer elmennék véled, hogy lássam, amint potyog ama bizonyos makaróni, és hozzak belőle egy teli hassal. De mondd csak, az Isten áldjon meg, nincs-e itten a mi környékünkön valami efféle nagy erejű kő?

Felelte neki Maso:

- Dehogy nincs, kétféle fölöttébb nagy erejű kő akad errefelé; az egyik: a settignanói és a montisci terméskövek, melyeknek oly nagy az erejök, hogy ha malomköveknek használják őket, megőrlik ám a gabonát; s éppen ezért mondják ama vidéken, hogy Istentől jönnek a kegyelmek és Montisciből a malomkövek; de ott rengeteg oly malomkő van, melyeknek, nálunk éppoly csekély az értéke, mint náluk a smaragdnak, mely is nagyobb hegyekben áll ottan, mint a Monte Morello, s éjfélkor világít, hogy az ördög vigye el. És tudd meg, hogy aki megcsiszoltatná és gyűrűbe foglaltatná ím ez malomköveket, minek előtte még kifúrják őket, és elvinné a szultánnak, mindent megkapna tőle, mit szeme-szája megkíván. A másik az a kő, melyet mi, kövekhez értő emberek Heliotrop-kőnek nevezünk; fölöttébb nagy erejű kő, mivelhogy azt, ki magánál hordja, mindaddig, míg nála van, senki sem látja ott, ahol nincs.

Szólott ekkor Calandrino:

- Hű, csuda nagy erő van ebben! De ez a Heliotrop hol található?

Maso megmondotta néki, hogy a Mugnonéban szoktak ilyeneket találni. Szólott ekkor Calandrino:

- Mekkora ez a kő? Milyen színű?

Felelte Maso:

- Van nagyobb, van kisebb, különb-különbféle nagyságú, de valamennyi feketés színű.

Calandrino mind eme dolgokat jól megjegyezte magának, s úgy tett, mintha másvalami dolga akadt volna, és elbúcsúzott Masótól, s feltette magában, hogy elindul ama kő keresésére; de elhatározta, hogy nem fog hozzá Bruno és Buffalmacco tudta nélkül, mivelhogy kiváltképpen szerette őket. Elindult hát keresésökre, hogy mindenki mást megelőzvén, haladék nélkül

elmenjenek megkeresni a követ; s az napon dél múltáig mind keresésökben töltötte idejét. Végezetül hogy már három óra is elmúlt, eszébe jutott, hogy hiszen azok a faenzai apácák kolostorában dolgoznak, s ámbár a hőség szörnyű nagy volt, otthagyta minden dolgát, odaloholt, szólította őket, és mondotta nékik:

- Pajtások, ha hitelt adtok szavaimnak, Firenze leggazdagabb embereivé lehetünk, mivel szavahihető embertől hallottam, hogy a Mugnonéban van bizonyos fajta kő, mely láthatatlanná teszi azt, ki magánál hordja; miért is amondó volnék, hogy késedelem nélkül induljunk és keressük meg, minekelőtte még más érte megyen. Bizonyosan megtaláljuk, mivelhogy én ismerem; ha pedig megtaláltuk, nem lesz egyéb dolgunk, mint erszényünkbe rejtenünk, s elmennünk a pénzváltók asztalaihoz, melyek, mint tudjátok, csak úgy roskadoznak a garasoktól meg az aranyaktól, s aztán elcsenni onnét, amennyit akarunk. Senki sem fogja észrevenni; és ekként egy csapásra meggazdagodhatunk, s nem kell álló napon által a falakat mázolnunk, holmi csigák módjára.

Bruno és Buffalmacco ennek hallatára összenevetett; egymásra hunyorgatván úgy tettek, mintha rettentően csodálkoznának, és javallottak Calandrino tervét; de Buffalmacco megkérdezte, mi a neve ama kőnek. Calandrino nehézfejű ember lévén, már rég elfelejtette annak nevét, miért is felelt ekképpen:

- Mit törődünk a nevével, ha csak ismerjük az erejét? Én amondó vagyok, hogy nyomban induljunk a keresésére.

- Jó, jó - mondta rá Bruno -, de hát milyen ama kő?

Felelte Calandrino:

- Van belőle mindenféle fajta, de valamennyi feketés; miért is úgy vélem, hogy ahány feketét csak látunk, össze kell szednünk, mindaddig, mígnem rábukkanunk az igazira; azért hát ne vesztegessük az időt, hanem induljunk.

Felelte rá Bruno:

- Várj csak.

És Buffalmaccóhoz fordulván mondotta:

- Úgy vélem, Calandrinónak igaza van; de nem gondolnám, hogy ez az óra alkalmatos, mivelhogy a nap magasan jár, és éppen a Mugnonéra süt, és megszárította mind a köveket, miért is ahány csak ott van, mind fehérnek látszik, holott reggel, minek előtte még a nap megszárította volna őket, feketének látszanak; különben is ma, midőn munka napja vagyon, különb-különbféle okokból rengeteg ember van a Mugnonénál, kik is ha meglátnának bennünket, kitalálhatnák, hogy mit keresünk ottan, magok is ekképpen cselekednének, és akkor véletlenül ők kaparinthatnák meg, mi pedig hiába kutyagoltunk oda-vissza. Én amondó volnék, ha javalljátok, hogy ez olyan munka, mit reggel kell végeznünk, mikor jobban meg lehet különböztetni a fehéreket a feketéktől s méghozzá ünnepnapon, mikor egy teremtett lélek sem jár arra, ki megláthatna bennünket.

Buffalmacco javallotta Bruno tanácsát, s Calandrino is beleegyezett, és megállapodtak, hogy vasárnap reggelre kelvén mind a hárman együtt elmennek, és megkeresik a követ; de mindenekfelett kérte őket Calandrino, hogy eme dolgot a világon senkinek ne említsék, mivelhogy vele is titoktartás pecsétje alatt közölték. Minekutána tehát ezt megbeszélték, elmondotta nekik, hogy mit hallott Dínom-Dánom országról, s égre-földre esküdözött, hogy a dolog szentigaz. Midőn Calandrino elbúcsúzott tőlük, ezek ketten megbeszélték, miképpen fognak viselkedni eme dologban.

Calandrino epekedvén várta a vasárnap reggelt; mely is elérkezvén, alighogy pitymallott, szólította cimboráit, s kimentek a San Gallo kapun, és legyalogoltak a Mugnonéhoz, s annak folyása irányában haladván keresték a követ. Calandrino, mivel a legbuzgóbb volt, elöl ballagott, fürgén ide-oda ugrándozott, s ahol csak fekete követ látott, rávetette magát és fölszedte, és a kebelébe rejtette. Cimborái nyomában ballagtak, s néha-néha magok is felvettek egy-egy követ; de Calandrino még nem is jutott nagyon messzire, mikor a keble máris tele volt kővel; miért is fölemelvén meglehetősen terjedelmes palástjának szegélyét, és bő iszákot formálván abból, körös-körül jól összeszíjazta; és kevés idő múltán azt is megtöltötte, s nem sokkal utóbb köpönyegéből is tarisznyát formált, és azt is hasonlatosképpen teletömte kövekkel. Miért is Buffalmacco és Bruno látván, hogy Calandrino megrakodott, s már az ebéd ideje is közeledett, megegyezésükhöz híven mondotta Bruno Buffalmaccónak:

- Hol van Calandrino?

Buffalmacco ámbár látta, hogy ott van az orra előtt, jobbra-balra nézelődött, majd hátrafordult, és felelt ekképpen:

- Én bizony nem tudom, de az imént még itt volt előttünk.

Mondotta Bruno:

- Jó, jó az imént, de én bizonyosra veszem, hogy már otthon van s ebédel, minket meg itthagyott faképnél, hogy csak keresgéljünk fekete köveket a Mugnonéban.

- Ejha, ugyan ügyesen kimesterkedte - szólott akkor Buffalmacco -, hogy idecsalt bennünket, és itthagyott a faképnél; miért voltunk olyan bolondok, hogy hittünk néki! Ide hallgass: hát ki lett volna rajtunk kívül olyan ostoba, kivel elhitette volna, hogy a Mugnonéban ily nagy erejű követ lehet találni?

Calandrino eme szavak hallatára azt gondolta, hogy kezébe került ama bizonyos kő, s annak erejénél fogva nem látják őt amazok, holott itt vagyon az orrok előtt. Módfelett megörvendezett hát ekkora szerencséjének; nem is szólott nékik semmit, hanem elhatározta, hogy hazamegy; és visszafordulván útnak eredt. Ennek láttára Buffalmacco szólott Brunóhoz ekképpen:

- Mitévők legyünk? Miért nem megyünk mink is haza?

Felelte erre Bruno:

- Gyerünk; de Isten úgyse, esküszöm, hogy Calandrino többet így lóvá nem tesz; és ha most itt volna a kezem ügyében, mint ahogy egész délelőtt itt volt, úgy a sarkába vágnám ezt a követ, hogy egy hónapig is megemlegetné eme csínyt.

S ahogy ezt mondta, abban a pillanatban meglóbálta a követ, és belevágta Calandrino sarkába. Calandrino, amint a fájdalmat megérezte, felkapta lábát, s nyögött egyet, de nem szólt semmit, és továbbment. Buffalmacco fogott egy kövecskét azokból, melyeket szedett, és szólott Brunóhoz ekképpen:

- Ehol ni, nézd csak ezt a szép kis kövecskét; bárcsak belevágódnék Calandrino oldalába!

És elröpítette a követ, és alaposan oldalba találta vele Calandrinót. Ekképpen hajigálták kövekkel, hol ilyen, hol amolyan csípős mondás kíséretében, végig fel a Mugnone mentén, egészen a San Gallo kapuig. Ottan pedig eldobták a köveket, melyeket szedtek, s néhány szót váltottak a vámnak őrségével; kik is az oktatáshoz híven úgy tettek, mintha nem látnák Calandrinót, és harsogó hahotázás közben általengedték. Az pedig megállás nélkül házába ment, mely a Malom-köz tőszomszédságában volt, a szerencse pedig annyira kedvezett a

tréfának, hogy miközben Calandrino a folyóparton, annak utána pedig a városban mendegélt, senki meg nem szólította, tudniillik kevés emberrel találkozott, mivelhogy úgyszólván mindenki ebédnél ült. Tehát Calandrino így megrakodva belépett házába. Felesése, kinek neve volt monna Tessa, csinos és derék asszony, éppen ott állt a lépcső legfelső fokán; mivel pedig némiképpen zokon vette férjének hosszú elmaradását, amint jönni látta, civakodni kezdett vele, szólván imigyen:

- No, barátocskám, hát hazahozott az ördög? Már mindenki megebédelt, s te most jössz haza ebédre.

Mikor Calandrino ezt meghallotta és észbe vette, hogy látják, igen megdühödött és megszomorodott, és ekképpen fogott szóba:

- Ejnye, ebadta hitvány asszonya, minek voltál itten? Most mindent elrontottál; de Isten engem úgy segéljen, megfizetek érte.

És bement az egyik kis szobába, s ottan kirakta a rengeteg követ, mit összeszedett, annak utána pedig nagy dühösen feleségéhez sietett, s megragadván hajánál fogva, lerántotta, a földre, s ottan míg csak kezét-lábát mozgatni tudta, összerugdosta s összevissza öklözte egész testét, és szinte minden szál haját kitépte, és minden csontját összetörte, és bizony hiába könyörgött a menyecske összetett kézzel kegyelemért. Buffalmacco és Bruno, minekutána a kapu őreivel kicsinyég nevetgéltek, szép lassacskán megindultak, és távolról követték Calandrinót, s mikor házának küszöbéhez értek, hallották, mely rettenetesen veri feleségét, s akkor úgy tettek, mintha csak éppen most érkeztek volna oda, és szólították őt. Calandrino verejtékezve, vörösen és kimerülten odament az ablakhoz, és kérte őket, hogy csak jöjjenek fel. Azok úgy tettek, mintha némiképpen neheztelnének rá, és hát fölmentek, és látták, hogy a szoba telis-tele van kövekkel, s az egyik sarokban ott van a megtépázott, ronggyá vert menyecske dagadt ábrázattal, teli kék foltokkal, és keservesen zokog; a másik sarokban pedig ott ül Calandrino nekigyürkőzve, és lihegve a kimerüléstől.

Minekutána darab ideig elnézelődtek, szólottak ekképpen:

- Mi dolog ez, Calandrino? Talán falat akarsz építeni, hogy ennyi kő hever itten?

Annak utána még hozzátették:

- Hát monna Tessának mi baja? Úgy látszik, megverted; miféle újmódi dolog ez?

Calandrino, ki belefáradt a kövek cipelésébe s a nagy haragba, mellyel feleségét elverte, és fájdalmában, hogy vélekedése szerint elvesztette szerencséjét, nem tudta annyira összeszedni magát, hogy kinyögjön valamely értelmes feleletet. Miközben ekképpen küszködött magában, Buffalmacco megszólalt:

- Calandrino, ha más valami miatt dühös voltál is, nem lett volna szabad így bolonddá tenned bennünket; mivelhogy előbb elvittél magaddal, hogy ama becses követ keressük, annak utána pedig annyit se mondtál, hogy befellegzett, s otthagytál bennünket a Mugnonénál, mint két birkát, magad meg hazajöttél, ezt pedig fölöttébb zokon vesszük tőled; de annyi szent, hogy ez volt az utolsó, többet soha be nem csapsz bennünket.

Calandrino megemberelte magát, s e szavakra felelt ekképpen:

- Pajtások, ne haragudjatok, másképpen vagyon a dolog, mint gondoljátok. Jaj, én szerencsétlen; megleltem ama követ; s tudni akarjátok, vajon igazat mondok-e? Mikor első ízben kérdeztétek egymástól, hol vagyok, ott voltam mellettetek, nem is egészen tíz könyöknyire; s mikor láttam, hogy felém jöttök, és nem láttok engemet, megindultam és szüntelenül valamivel előttetek járván, hazajöttem.

És elejétől kezdvén, töviről hegyire végig elmesélte nekik, hogy mit tettek és mit mondottak, megmutatta nekik hátát és sarkát, hogy hogyan összezúzták a kövek, s annak utána folytatta:

- És mondom, hogy mikor beléptem a város kapuján, mindezzel a rengeteg kővel ölemben, mit most itten láttok, senki nem szólt hozzám egy szót sem, holott tudjátok, mily izgágák és utálatosak szoktak lenni emez őrök, s mindent látni kívánnak; s ezenfelül az utcán több komámmal és barátommal találkoztam, kik rendszerint mindig megszólítanak s hívnak egy ital borra, de most még csak egy fél szóval sem szóltak hozzám, mivelhogy nem láttak engemet. Végezetül mikor hazaértem, ez az istenverte, átkozott asszony elém jött és meglátott, mivel, miként tudjátok, az asszonyok mindennek az erejét tönkreteszik, miért is én, ki eldicsekedhettem volna, hogy Firenzének legszerencsésebb embere vagyok, egyszerre a legszerencsétlenebb lettem; és hát ezért vertem el oly igen kegyetlenül, míg csak kezemet mozgatni tudtam, és nem is tudom, mi tart vissza attól, hogy el ne vágjam a nyakát; átkozott legyen az óra, melyben megláttam őt, s melyben a lábát a házamba betette!

És újból haragra gerjedvén, már-már felkelt, hogy elölről kezdje a verést. Buffalmacco és Bruno eme dolgok hallatára úgy tett, mintha szörnyen csodálkoznék; egyre-másra megerősítették azt, mit Calandrino elmondott, s közben oly nevethetnékjök támadt, hogy szinte megpukkadtak; de mikor látták, mely nagy dühösen állt fel, hogy újból eldöngesse feleségét, közbeléptek és visszatartották, mondván, hogy ebben az asszony nem hibás, hanem ő maga, mivel tudta, hogy az asszonyok tönkreteszik minden dolognak erejét, s mégsem mondotta meg néki, hogy aznap ne mutatkozzék a szeme előtt; ezt a bölcs előrelátást pedig Isten elvette tőle, vagy azért, mert nem néki szánta eme nagy szerencsét, vagy pedig azért, mert meg akarta csalni a cimboráit, kiknek szólnia kellett volna, mikor észrevette, hogy meglelte ama követ. És sok huzavona után, nagy üggyel-bajjal, megbékítették a kesergő asszonnyal, ők magok pedig eltávoztak, otthagyván őt nagy bánatával, kövekkel megtömött házában.

NEGYEDIK NOVELLA

A fiesolei prépost szerelmes valamely özvegyasszonyba, ki azonban nem szereti őt; s midőn azt hiszi, hogy az asszonnyal hál, tulajdonképpen egyik szolgálójával hál, és akkor, a menyecske fivérei segítségével, a püspök rajtakapja

Elisa már befejezte novelláját, melynek elbeszélésével az egész társaság tetszését megnyerte, midőn a Királynő Emiliához fordult, és jelezte néki akaratját, hogy Elisa után mondja el ő is novelláját; ki is nyomban ekképpen fogott szóba:

- Nemes hölgyeim, hogy a papok és barátok s mindennémű egyházi emberek mely igen kísértenek bennünket, már több eleddig elbeszélt novellából megbizonyosodott; mivel azonban e tárgyban nem lehet annyit mondani, hogy még mindig ne maradna elmondani való, tehát amaz novellákon felül én is el akarok mondani nektek egyet bizonyos prépostról, ki mindenáron azt akarta, hogy egy nemes hölgy kedvét töltse, akár ínyére vagyon annak, akár nincs; ez pedig okos hölgy lévén, úgy bánt el vele, miként megérdemelte.

Miként valamennyien tudjátok, Fiesole, melynek dombját Firenzéből is láthatjuk, ősrégi és valaha nagyhatalmú város volt, holott ma egészen tönkrejutott; de azért mindig volt püspöke s ma is van. Ottan a székesegyház tőszomszédságában volt valaha bizonyos monna Piccarda nevezetű nemes hölgynek birtoka, s nem éppen nagy háza; mivel pedig nem volt túlságosan vagyonos hölgy, az esztendőnek nagyobb részében ottan lakott két öccsével, kik derék és jól nevelt ifjak voltak. Történt pedig, hogy mivel eme hölgy rendszerint a székesegyházba járt, s még fiatal, szép és szemrevaló teremtés volt, a székesegyház prépostja oly bolondul beleszeretett, hogy szinte már helyét sem lelte miatta. És kevés idő múltán oly vakmerőségre kapott, hogy ő maga elárulta gerjedelmét az asszonynak, s kérte: vegye szívesen szerelmét és szeresse őt, miként ő szereti. Eme prépost pedig esztendeit tekintvén öreg volt már, de szívében fölöttébb ifjú, hetyke és magabizakodó, és azt hitte, hogy néki mindent szabad; viselkedése és jelleme pedig oly kényeskedő és utálatos volt, oly pöffeszkedő és kellemetlen, hogy senki nem szívelhette; és legkevésbé szívelte ama fent mondott hölgy, ki nemcsak hogy ki nem állhatta, hanem jobban utálta, mint a fejfájást. Miért is okos asszony lévén, felelt néki ekképpen:

- Uram, fölöttébb nagy tisztesség reám, hogy szeretsz engemet, illendő tehát, hogy én is szeresselek, s én szívesen szeretni is foglak; de a mi szerelmünkbe sohasem szabad tisztességtelen dolognak elegyednie. Te lelki atyám vagy s azonfelül pap, s bizony már gyorsan közeledel az aggkorhoz, miért is tisztességes és erkölcsös életet kell folytatnod; másfelől én sem vagyok már ifjú leány, kihez efféle szerelmeskedés illenék, hanem özvegyasszony vagyok; te pedig tudod, mely tisztes életmódot kívánnak özvegyasszonyoktól; annak okáért ne vedd zokon, ha sohasem foglak szeretni oly módon, miként kívánod, s azt akarom, hogy te se szeress ekképpen.

A prépost, bár ez alkalommal többet nem ért el, éppenséggel nem csüggedt, s nem adta meg magát az első csapásra, hanem léha találékonysággal sűrűn ostromolta az asszonyt mind levelekkel, mind üzenetekkel és személy szerint is, valahányszor látta belépni a templomba. Miért is a hölgy úgy vélte, hogy eme tolakodás túlságosan kellemetlen és bosszantó, és feltette magában, hogy olyképpen rázza le a nyakáról a papot, miként az megérdemli, mivelhogy másképpen nem tudta; de semmit nem akart cselekedni, minek előtte testvéreivel meg nem beszélte. S elmondotta nékik, hogyan viselkedik irányában a prépost, s azt is, hogy ő maga

mily tervet főzött ki, s mivel azok teljességgel rája bízták a dolgot, a hölgy kevés napok múltán szokása szerint elment a templomba.

Amint a prépost megpillantotta, azon nyomban hozzá lépett, és szokása szerint bizalmaskodó módon szóba elegyedett véle. Midőn a hölgy maga felé jönni látta, vidám arccal tekintett reá, s minekutána félrevonultak, és a prépost a szokott módon telibeszélte fejét, a hölgy nagyot sóhajtván szólott ekképpen:

- Uram, gyakorta hallottam emlegetni, hogy nincsen olyan erős vár, melyet ha naponta ostromolnak, végezetül el ne foglalnának; s most nyilván látom, hogy vélem is ez történt. Addig-addig settenkedtél utánam, hol hízelkedő szavakkal, hol ilyen, hol amolyan kedveskedéssel, hogy rávittél megszegnem szándokomat, és íme hajlandó vagyok, ha csakugyan annyira tetszem, odaadni néked magamat.

Mondotta erre a prépost nagy vidáman:

- Madonna, szívesen köszönöm; őszintén szólván fölöttébb csodálkoztam, hogy oly nagy ideig tartogattad magadat, ha meggondolom, hogy ilyesmit még más asszonyoknál soha nem tapasztaltam; s mi több, gyakorta mondogattam magamban: „Ha az asszonyok ezüstből volnának, nem lehetne pénzt verni belőlök, mivelhogy nem állná meg egyikök is a tűzpróbát.” De mostan ne firtassuk ezt; hol és mikor találkozhatunk?

Felelte erre a hölgy:

- Édes uram, a „mikor” lehet akármikor, midőn kedvünk tartja, mivelhogy nékem nincsen férjem, kinek számot kellene adnom éjszakáimról; csak azt nem tudom kitalálni, hogy „hol”?

Felelte a prépost:

- Hogyhogy nem tudod? Hát a házadban.

Felelte a hölgy:

- Uram, te tudod, hogy két öcsém van, kik éjjel és nappal cimboráikkal járnak haza, márpedig a házam nem valami nagy, s éppen ezért ott nem lehet, ha csak nem akarna az ember néma módjára viselkedni, meg sem mukkanni, és vakok módjára sötétben tapogatódzni; ha így akarod, lehet, mivelhogy ők feléje sem néznek a szobámnak; de az ő szobájok oly közel vagyon az enyémhez, hogy még a legcsöndesebb mukkanás is áthallatszik.

Mondotta akkor a prépost:

- Madonna, ennek miatta ugyan sem egy, sem két éjszakával el nem halasztjuk a dolgot; majd én közben kieszelem, hol lehetünk nagyobb nyugalomban.

Mondotta a hölgy:

- Uram, csak rajtad áll; de arra az egyre kérlek, hogy mindez titokban maradjon, és soha senki meg ne tudjon belőle valamit.

Akkor mondotta a prépost:

- Madonna, emiatt ne félj, s ha lehetséges, intézd úgy, hogy ma estére együtt lehessünk.

Felelte a hölgy:

- Kedvemre vagyon.

S kioktatván őt, hogyan és mikor kell jönnie, elbúcsúzott tőle s hazament. Volt pedig eme hölgynek valamely szolgálója, ki már nem volt éppen fiatal, de oly csúf és torz volt ábrázatja, hogy nem akadt volna egyhamar hozzája fogható; mivelhogy orra mélyen be volt lapítva, szája

idétlen volt, ajkai duzzadtak, fogai pedig rendetlenek és nagyok; hozzá még kancsalított, szeme folyton csöpögött, arcának színe pedig zöld volt, meg sárga, mintha nem is Fiesolében, hanem Sinigagliában töltötte volna a nyarat. És mindezeken felül sántított, és jobb oldala kissé béna volt; eme szolgálónak neve volt Leona; mivel pedig oly igen ocsmány volt az ábrázatja, mindenki csak Leokádiának nevezte. És ámbátor külseje torz volt, mégis volt benne néminemű huncutság. Ezt tehát a hölgy magához hívatta, s szólott hozzá ekképpen:

- Leokádia, ha megteszel nékem ma éjjel valamely szolgálatot, szép új inget adok néked ajándékul.

Leokádia, mikor az inget hallotta emlegetni, felelte:

- Madonna, ha inget ajándékozol nékem, egyébről nem is szólván, a tűzbe is belevetem magamat.

- Jól van - mondotta a hölgy -, tehát azt kívánom, hogy ma éjszaka valamely úrral hálj ágyamban, s légy hozzá kedves, és jól ügyelj, hogy meg se mukkanj, nehogy öcséim meghalljanak, mivel tudod, hogy a szomszéd szobában alszanak; annak utána pedig megkapod az inget.

Mondotta erre Leokádia:

- Hálok én akár hattal is, nemhogy eggyel, hahogy kelletik.

Amint tehát az este leszállt, a megegyezés szerint megérkezett prépost uram, az ifjak pedig, miként a hölggyel megbeszélték, ott voltak szobájukban, és nagy hangosan tettek-vettek odabent; miért is a prépost a sötétben halkan besurrant a hölgynek ágyasházába, s az asszonynak meghagyása szerint az ágyhoz ment, a másik oldalról pedig Leokádia ment az ágyba, kit is a hölgy pontosan kioktatott teendője felől. Prépost uram abban a hiszemben, hogy a hölgy fekszik mellette, karjaiba ölelte Leokádiát, s némán kezdte csókolgatni. Leokádia pedig őt, és a prépost kezdett mulatozni véle, és birtokába vette ama gyönyörűséget, melyre oly rég ideje sóvárgott. Mikor a hölgy úgy gondolta, hogy a dolog megtörtént, figyelmeztette testvéreit: végezzék most már azt, mi a megbeszélés szerint hátra vagyon. Azok tehát nesztelenül kiosontak szobájukból, lementek a piarcra, s dolgokban, mit végrehajtani kívántak, jobban kedvezett nékik a szerencse, mintsem ők maguk kívánhatták volna; mivelhogy a meleg nagy volt, a püspök éppen kérdezősködött eme két ifjú felől, hogy meglátogassa őket szórakozás és iddogálás okából. De mikor látta, hogy jönnek, nyomban értésökre adta kívánságát, s akkor meg is indult vélök, s beléptek a hűvös kis udvarba, hol sok lámpa égett; s ott nagy élvezettel iddogált velök azoknak finom borából. És iddogálás közben szólottak az ifjak:

- Uram, mivel oly kegyes voltál hozzánk, hogy méltóztattál meglátogatni szerény házunkban, melybe éppen meg akartunk hívni, arra kérnénk, kegyeskedjél megtekinteni valamely érdekes dolgot, mit néked megmutatni kívánunk.

Felelte a püspök, hogy szívesen megteszi; miért is az egyik ifjú égő fáklyát fogott kezébe, s megindult előre, nyomában pedig a püspök és a többiek mind, és egyenesen ama szobába vezette őket, melyben prépost uram feküdt Leokádiával. Ki is, hogy hamarább célhoz érjen, vágtában lovagolt, s mire ezek odaérkeztek, már több mint három mérföldet megtett; miért is bágyadtán pihent, magához ölelvén Leokádiát, ámbár igen nagy volt a hőség. Minekutána tehát az ifjú, kezében a fáklyával belépett a szobába, nyomában pedig a püspök s mind a többiek, megmutatták néki a prépost uramat, ki karjaiban tartotta Leokádiát. Ezenközben a prépost uram felébredt, s mikor látta a világosságot, s körös-körül eme gyülekezetet, szörnyű szégyenkezésében és félelmében a takaró alá dugta fejét. Akkor a püspök keményen lepocskondiázta s parancsolta néki, hogy bújjon ki a takaró alól, s nézze meg, kivel hált.

Midőn a prépost megismerte, hogy a hölgy lóvá tette, mind emiatt, mind pedig a reája háramló gyalázat miatt hirtelenében a világ legboldogtalanabb emberének érezte magát; s minekutána a püspök parancsára felöltözködött, szigorú őrizettel hazakísérték, hogy bűnéért kemény bűnbánatot tartson. Annak utána a püspök tudni kívánta, hogyan esett a dolog, hogy a prépost Leokádiával a hölgynek szobájában feküdt ágyba, az ifjak pedig mindent rendre elmondottak néki. A püspök ennek hallatára fölöttébb megdicsérte a hölgyet, s ugyancsak az ifjakat, mivel úgy bántak el véle, amint megérdemelte, anélkül hogy papnak vérével szennyezték volna kezöket. A püspök parancsára a prépost negyven napig siratta eme bűnét, de a szerelem és a bosszúság miatt még több mint negyvenkilenc napig vezekelt miatta, nem is szólván arról, hogy még nagy sok ideig ennek utána nem mehetett ki az utcára, hogy a gyerekek ujjal ne mutogattak volna reá, ekképpen szólván:

- Nézd csak, ez az, aki Leokádiával hált.

Ez pedig annyira bántotta, hogy szinte belébolondult. És hát ekképpen rázta le nyakáról a derék hölgy a kiállhatatlan prépost tolakodását, Leokádia pedig ezen a réven inget nyert és élvezetes éjszakát.

ÖTÖDIK NOVELLA

Firenzében három ifjú lehúzza egy marchei bírónak a nadrágját, miközben a bíró székében ül, s igazságot teszen

Minekutána Emilia elbeszélése véget ért, s az özvegyasszonyt mindenki dicsérte, a Királynő Filostratóra pillantván szólott ekképpen:

- Most rajtad az elbeszélés sora.

Miért is az nyomban felelte, hogy készen van, s ekképpen fogott szóba:

- Gyönyörűséges hölgyeim, amaz körülmény, hogy Elisa kevéssel ennek előtte említette ama bizonyos Maso del Saggio nevezetű ifjút, arra indít engemet, hogy elhallgassam azt a novellát, melyet elmondani szándékoztam, s ehelyett róla s némely cimboráiról mondjak novellát, mely ugyan nem tisztességtelen, de oly szavak fordulnak elő benne, melyeket ti szégyellenétek kimondani; de annyi benne a nevetnivaló, hogy mégiscsak elmondom.

Miként bizonyára valamennyien tudjátok, városunkba gyakorta kerülnek marchei hivatalnokok, kik mind valamennyien kicsinyes emberek, s oly szűkösen és nyomorúságosán élnek, hogy minden cselekedetökből kirí a piszkos zsugoriság; és eme velök született hitványságok és fukarságok miatt olyan bírákat és jegyzőket hoznak magukkal, kik szemlátomást inkább az eke szarva mellől vagy a vargaműhelyből kerültek elé, mint a törvénytudomány oskolájából. Nos tehát, midőn egyszer efféle ember jött hozzánk helytartónak, ama sok bíró között, kiket magával hozott, elhozott bizonyos Nicola da San Lepidio nevezetűt is, ki is leginkább hasonlatos volt néminemű lakatoslegényhez, s ezt is odaültették a többi bírák közé, hogy a peres ügyek tárgyalásában részt vegyen. S miként gyakorta megtörténik, hogy a polgárok, ámbátor semmi dolguk nincs a törvényházban, mégis odacsődülnek, akképpen történt, hogy Maso del Saggio egy reggelen valamely barátját keresvén, odatévedt: s mikor odaért, odapillantott, hol ama Nicola uram ült, s észrevette, mely csodabogár, és tetőtől talpig szemügyre vette őt. S mikor végignézte füstrágta prémes kucsmáját a fején, tolltartóját az övében, zekéjét, mely kilógott felsőkabátja alól, s minden egyéb furcsaságát, mit rendes és tisztességes emberen ugyan látni nem lehetett, egyebek közt látott rajta olyasvalamit, mi vélekedése szerint minden egyébnél furcsább volt: mégpedig a nadrágját. Tudniillik ahogy ült, szűk ruhája elöl szétnyílott, és akkor látta, hogy nadrágjának az ülepe egészen a térdéig lefityeg. Miért is nem sokáig bámészkodott, hanem semmit nem törődvén tovább azzal, kit keresett, más emberek keresésére indult, s meg is lelte két pajtását, kik közül egyiknek neve volt Ribi, másiké pedig Matteuzzo, mindegyik éppoly mulatságos fickó, mint maga Maso, és szólott hozzájok ekképpen:

- Ha rám hallgattok, gyertek velem a törvényszékre, mivel megmutatom nektek a legfurább csodabogarat, mit világéletetekben láttatok.

Tehát elment velök a törvényszékre, s megmutatta nékik ama bírót és annak nadrágját. Azok már messziről hahotára fakadtak eme furcsaságon, s mikor közelebb jutottak a dobogóhoz, melyen a bíró uram ült, látták, hogy könnyűszerrel be lehet bújni a dobogó alá, s ezenfelül látták, hogy a deszka, melyen bíró uram lába nyugodott, el van törve, úgyhogy kényelmesen bedughatta rajta az ember a kezét és a karját. És ekkor Maso mondotta cimboráinak:

- Amondó vagyok, hogy húzzuk le róla a nadrágját, mivelhogy oly igen könnyen megtehetjük.

Már mind a három cimbora kitalálta a dolognak módját; miért is meghányták-vetették, mit kell tenniök s mondaniok, és másnap visszatértek oda; mivel pedig a törvényszék zsúfolva volt emberekkel, Matteuzzo észrevétlenül bebújt a dobogó alá, s odamászott egészen addig a deszkáig, melyen a bíró a lábát nyugtatta. Akkor Maso egyik oldalról odalépett bíró uramhoz, s megfogta kabátjának egyik csücskét, Ribi pedig, a másik oldalról odalépvén hasonlatosképpen cselekedett; s akkor Maso ekképpen fogott szóba:

- Uram, ó, uram, az Istenre kérlek, rendeld, hogy a tolvaj, ki ott áll a másik oldaladon, minek előtte még elillan innen, adja vissza nékem ama pár csizmámat, mit ellopott tőlem; és ne merje tagadni, hisz nincs még egy hónapja, hogy láttam, mikor megtalpaltatta.

A másik oldalon Ribi kiabált nagy hangon:

- Uram, ne higgy neki, mivelhogy enyveskezű fickó ez; és mivel tudja, azért jöttem ide, hogy visszakövetteljem tőle egyik iszákomat, mit tőlem ellopott, ő is nyomban idejött, s mostan a csizmáról beszél, mely pedig tudjisten, mióta megvan már nékem; ha pedig nem hiszel szavamnak, idehozhatom tanúskodni Locsifecsi szomszédasszonyt és Dundi bélmosó asszonyt, meg azt, ki a szemetet összeszedi a Santa Maria Verzaiáig, aki látta őt, midőn bejött a városba.

A másik oldalon Maso nem engedte szóhoz jutni Ribit, hangosabban ordított, Ribi pedig még hangosabban. Miközben a bíró felállt, hogy közelebbről és jobban hallja őket, Matteuzzo felhasználta az alkalmat, benyúlt a törött deszka résén, megragadta a bíró nadrágjának ülepét, s nagyot rántott rajta. A nadrág nyomban lecsúszott, mivelhogy a bíró vékonydongájú, sovány emberke volt, ki is mikor a dolgot megérezte, s nem tudta mire vélni, össze akarta vonni elöl a ruháját s betakarni magát, és le akart ülni; de egyfelől Maso, másfelől Ribi fogta, s hangosan ordítoztak:

- Uram, méltatlanul bánsz vélem, hahogy nem teszel igazságot, s nem akarsz meghallgatni, s el akarsz menni innét; efféle csekély dologban, mint ez, erre mifelénk semminemű írásra nincsen szükség.

S efféle szájaskodás közben addig-addig fogták a kabátját, mígnem mindenki, ki csak a törvényszéken volt, észrevette, hogy lehúzták a nadrágját. Matteuzzo pedig, minekutána egy darabig fogta, végezetül eleresztette, kimászott s észrevétlenül eltávozott. Ribi, mikor már megelégelte a dolgot, szólott ekképpen:

- Esküszöm az Istenre, hogy megyek a főtörvényszékhez.

Maso a másik oldalról eleresztvén kabátját, szólott:

- Nem, én bizony mindaddig visszajövök ide, mígnem egyszer több lesz a ráérő időd, mint ma.

És elinaltak, egyik jobbra, másik balra, ahogy csak a lábok bírta őket. Bíró uram mindeneknek szeme láttára felhúzta nadrágját, s mintha csak álmából ébredt volna, megvilágosodott akkor elméjében az egész csíny, s kérdezte, hová lettek azok, kik a csizmán és iszákon összeperlekedtek; de hogy nem találta őket, megesküdött az Úristen beleire, hogy mindenképpen meg kell tudnia, vajon szokás-e Firenzében lehúzni a bírákról a nadrágot, mikor éppen törvényt ülnek. Másfelől a helytartó, mikor hírét vette a dolognak, nagy veszekedést csapott; akkor barátai megmagyarázták néki; ez csupán azért történt vele, hogy megmutassák néki, a firenzeiek tudják, hogy bírák helyett birkákat hozott közéjök, mert ily módon olcsóbban megússza a törvénykezést; miért is jobbnak vélte hallgatni, s ezúttal a dolognak nem lett semmi folytatása.

HATODIK NOVELLA

Bruno és Buffalmacco ellopja Calandrino disznaját; ráveszik őt, hogy próbát tegyen gyömbérpirulával meg édes borral, hogy nyomára jusson a disznónak; neki magának egymás után beadnak áloéban főzött két vadgyömbér-pirulát, s akkor ráolvassák, hogy ő maga volt a tolvaj; tetejében még kénytelen váltságdíjat adni nékik, hogy el ne mondják feleségének

Alighogy véget ért Filostrato novellája, melyen sokat nevettek, a Királynő parancsolta Filoménának, hogy utána novellát mondjon; ki is ekképpen fogott szóba:

- Kedves hölgyeim, miként Filostratót Maso del Saggio neve indította arra, hogy elmondja amaz novellát, melyet most hallottatok, szakasztott úgy indít engem Calandrinónak és cimboráinak neve arra, hogy elmondjak róluk egy másik novellát, mely is, bizonyosra veszem, tetszeni fog néktek.

Nem is szükséges néktek magyarázgatnom, ki volt Calandrino, Bruno és Buffalmacco, mivelhogy már előbb eleget hallottatok róluk; annak okáért mindjárt tovább megyek, és elmondom, hogy Calandrinónak nem messzire Firenzétől volt egy kis birtoka, melyet felesége hozományul kapott; ebből egyéb jövedelmein kívül évente volt egy disznaja, és szokásában volt decemberben feleségével együtt kimenni a tanyára, hol is leölték a disznót és felfüstölték. Történt egyszer, hogy felesége éppen kissé rosszul érezte magát, miért is Calandrino egymagában ment ki disznóölésre; mikor Bruno és Buffalmacco ennek neszét vették, s megtudták, hogy a felesége nem megy ki, elmentek valamely paphoz, ki szívbéli barátjok volt, Calandrinónak pedig szomszédja, hogy néhány napot nála töltsenek.

Calandrino éppen ama reggelen ölte le a disznót, melyen ezek kiértek, s mikor meglátta pajtásait a pappal, behívta őket, s mondá nekik:

- Isten hozott benneteket. Szeretném, ha megnéznétek, mely kitűnő gazda vagyok.

S bevezetvén őket házába, megmutatta nékik ama disznót. Azok látták, hogy a disznó gyönyörű, s Calandrinótól hallották, hogy családja számára fel akarja füstöltetni. Szólott akkor Bruno:

- Ejnye, milyen ostoba vagy! Add el, s mulassuk el az árát; az asszonynak pedig mondd, hogy ellopták.

Felelte Calandrino:

- Dehogy adom, hisz nem hinné el, s kizavarna a házból; ne is fáradjatok, mivelhogy úgysem teszem meg.

Hiába beszéltek akármennyit, nem mentek semmire. Calandrino meghívta őket vacsorára, de oly savanyú ábrázattal, hogy azoknak nem volt kedvök véle vacsorázni, s elbúcsúztak tőle. Akkor Bruno mondta Buffalmaccónak:

- Ellopjuk mink magunk ma éjszaka eme disznót?

Felelte Buffalmacco:

- Ugyan, hát van rá mód?

Felelte Bruno:

- A módját én már látom, ha ugyan nem viszi el onnét, hol az imént volt.

- Hát akkor lopjuk el - mondotta Buffalmacco -, miért ne lopnánk el mink? Aztán majd a tisztelendő atyával együtt jót lakmározunk belőle.

A pap is mondotta, hogy fölöttébb javallja a dolgot. Akkor szólott Bruno:

- Csakhogy néminemű huncutsággal kell ám hozzálátnunk; te tudod, Buffalmacco, hogy Calandrino milyen zsugori s mily szívesen iszik, ha más fizet; menjünk hát s vigyük el a korcsmába, hol is a pap tegyen úgy, hogy megvendégel bennünket, s mindent ő fizet, és nem engedi meg, hogy Calandrino bármit is fizessen; ez pedig majd leszopja magát, s akkor a mi munkánk könnyű leszen, mivelhogy rajta kívül egy lélek sincs a tanyán.

S akképpen cselekedtek, ahogy Bruno mondotta. Calandrino látván, hogy a pap nem engedi fizetni, nekilátott az ivásnak, s bár nem sok kellett neki, rengeteget vedelt; s mikor már jól bent jártak az éjszakában, távozott a korcsmából, mivel vacsorázni sem akart már; bement házába, s abban a hiszemben, hogy bezárta a kaput, holott nyitva hagyta, lefeküdt aludni. Buffalmacco és Bruno elment vacsorázni a paphoz, s vacsora után magukhoz vettek bizonyos szerszámokat, hogy betörjenek Calandrino házába azon az oldalon, hol Bruno kitervelte; nesztelenül odalopódzkodtak hát, de hogy a kaput nyitva lelték, azon mentek be, s meglelvén a disznót, magukkal vitték a papnak házába, hol is elrejtették, s aludni tértek. Calandrino reggel, mikor a bornak gőze kiszállott fejéből, fölkelt, s ahogy lement, körülnézett: nem látta a disznaját, de látta, hogy a kapu nyitva van; miért is fűtől-fától megkérdezte, vajon nem tudják-e, ki lopta el a disznót; s mivel nem akadt nyomára, rettentő ordítozást csapott:

- Jajjaj szegény fejemnek, ellopták a disznómat!

Bruno és Buffalmacco, ahogy felkeltek, elindultak Calandrinóhoz, hogy hallják, mit beszél a disznóról. Ki is rájok pillantott és szinte zokogva hívta őket, mondván:

- Jaj, cimborák, ellopták a disznómat.

Bruno odalépett hozzája, s odasúgta neki:

- Csoda, hogy végre ez egyszer volt magadhoz való eszed.

- Jaj, jaj - mondta Calandrino -, bizony úgy igaz, ahogy mondom.

- Csak mondd így - szólott Bruno -, csak ordítsd torkod szakadtából, hadd higgyék, hogy csakugyan így esett a dolog.

Akkor Calandrino még hangosabban ordítozott mondván:

- De az istenfáját, színigazság, amit mondok, hogy ellopták.

Bruno pedig szólott ekképpen:

- Csak fújjad, csak fújjad, így kell beszélni, csak ordíts, hadd hallják, hadd higgyék, hogy így esett.

Felelte Calandrino:

- Te meg kárhozatba viszed a lelkemet. Te nem hiszed, amit mondok; pedig kössenek fel a nyakamnál fogva, ha nem lopták el.

Mondotta akkor Bruno:

- Ejnye, hát ez hogyan történhetett? Hiszen tegnap még itt láttam. Azt hiszed, elhiteted velem, hogy csak úgy lába kelt?

Felelte Calandrino:

- Pedig úgy van, amint mondtam!

- Ejnye, hát lehetséges? - mondotta Bruno.

- De bizisten - felelte Calandrino -, így van a dolog; most aztán benne vagyok a csávában, s azt sem tudom, hogyan menjek haza; a feleségem nem hiszi el, s ha el is hiszi, esztendeig nem lesz tőle békességem.

Szólott akkor Bruno:

- Isten engem úgy segéljen, ez bizony baj, ha igaz; de tudod, Calandrino: tegnap este én oktatgattalak, hogy ekképpen beszélj; nem szeretném, ha az asszonnyal együtt bennünket is lóvá akarnál tenni.

Akkor Calandrino ordítozni kezdett és mondotta:

- Ejnye, hát mi hasznotok van belőle, ha kétségbeesésemben káromlom az Istent meg a szenteket? Mondom, hogy ma éjszaka ellopták a disznómat.

Akkor megszólalt Buffalmacco:

- Ha így vagyon a dolog, akkor törni kell a fejünket, hogy módját ejtsük, miképpen szerezzük vissza.

- Hát miféle módját lehetne kieszelni? - kérdezte Calandrino.

Mondotta akkor Buffalmacco:

- Annyi szent, hogy nem Indiából jött ide valaki ellopni a disznódat: bizonyosan valamelyik szomszédod a ludas benne; és ha valamennyit összegyűjthetnéd itten, én bizony értem a kenyér- és sajtpróbát, s akkor majd nyomban megtetszik, ki lopta el.

- Hogyne - szólt közbe Bruno -, ugyan sokra mennél a kenyér- és sajtpróbával ezeknél a szedett-vedett uraknál, kik melletted laknak, mivel bizonyosra veszem, hogy közülök lopta el valamelyik. Hiszen ha megorrontják a próbát, nem fognak eljönni.

- Hát mitévők legyünk? - kérdezte Buffalmacco.

Felelte Bruno:

- Szelídgyömbér-pirulával meg finom édesborral meg lehetne csinálni; meg kell hívni őket egy kis italozásra. Gyanútlanul el fognak jönni; és a gyömbér-pirulát éppúgy meg lehet babonázni, mint a kenyeret meg sajtot.

Szólott Buffalmacco:

- Biz' isten igazad van: hát te, Calandrino, mit szólsz hozzá? Belevágjunk?

Felelte Calandrino:

- De mennyire! Kérlek is rá, az Isten szerelmére; mivel ha legalább megtudnám, hogy ki volt, azt hiszem, félig-meddig megvigasztalódnám.

- Hát jó - mondotta Bruno -, én szívesen bemegyek Firenzébe, hogy meghozzam eme dolgokat a kedvedért, ha pénzt adsz rá.

Volt Calandrinónak vagy negyven soldója, mit is odaadott neki. Bruno tehát bement Firenzébe egyik barátjához, ki fűszerszám-kereskedő volt, vásárolt egy font szelídgyömbér-pirulát, és csináltatott kettőt vadgyömbérből, melyeket beteg májra való keserű áloéval kevertetett; annak utána meghengergette mind a kettőt cukorban, valamint a többit, s nehogy összetévessze avagy felcserélje őket, bizonyos kis jelet tett reájok, melyről könnyűszerrel felismerte őket: s minekutána vásárolt még egy üveg finom édes bort, visszatért a tanyára Calandrinóhoz, s mondotta néki:

- Intézd úgy, hogy meghívjad holnapra magadhoz egy ital borra azokat, kikre gyanakodol; ünnepnap vagyon, mindenki szívesen eljön, én pedig ma éjszaka Buffalmaccóval egyetemben megbabonázom a pirulákat, holnap pedig idehozom házadba, s a kedvedért majd én magam osztom ki, s megteszem és elmondom mindazt, mit mondani és tenni kell.

Calandrino tehát ekképpen cselekedett. Másnap reggel nagy sereg firenzei ifjút gyűjtött egybe, kik ott nyaraltak, meg parasztokat, a templom előtt a szilfa alatt, s akkor odajött Bruno és Buffalmacco egy doboz pirulával s egy üveg borral, és minek utána azokat mind körbe állították, szólott Bruno:

- Urak, el kell mondanom az okát, melyért itt vagytok, hogyha olyasmi történik, mi nem lenne ínyetekre, meg ne haragudjatok reám. Az itt jelenlevő Calandrinótól ma éjszaka ellopták hízott disznaját, s nem tud nyomára jutni, ki lopta el; mivel pedig senki más nem lophatta el, csak valaki közülünk, kik itt vagyunk, mindegyiteknek le kell nyelnetek egy-egy ilyen pirulát meg egy ital bort. Tudjátok meg már most, hogy az, ki a disznót ellopta, nem bírja lenyelni a pirulát, sőt keserűbbnek fogja érezni a méregnél s kiköpi; éppen ezért, minek előtte ilyen szégyen esnék rajta ennyi ember szeme láttára, talán jobb volna, ha az, ki ellopta, meggyónná a tisztelendő úrnak s akkor én nem firtatom tovább a dolgot.

Valahányan csak ott voltak, mind azt mondották, hogy szívesen lenyelik a pirulát; miért is Bruno sorba állította őket, közéjök besorozta Calandrinót, s egyik végén elkezdvén, sorra mindegyiknek beadta a maga piruláját; mikor pedig Calandrinóra került sor, elővette az egyik vadgyömbér-pirulát, s a kezébe adta. Calandrino nyomban a szájába vette, s rágni kezdte; de alighogy megérezte az áloé ízét, nyomban kiköpte, mivel oly keserű volt, hogy nem bírta ki. Akkor az emberek egymásra néztek, ki-ki a másiknak arcát kémlelte, hogy lássák, ki fogja kiköpni; és Bruno még nem is végezte be az osztogatást, s miközben úgy tett, mintha rá se hederítene a dologra, hallotta, amint a háta mögött mondogatták: - Ejha, Calandrino, mit jelent ez?

Miért is nyomban hátrafordult, s látván, hogy Calandrino kiköpte a magáét, szólott:

- Megállj csak, talán más ok miatt köpted ki; fogd ezt a másikat.

S elővette a másikat, és szájába dugta Calandrinónak, és tovább osztogatta a pirulát azoknak, kik még nem kaptak. Calandrino, ki már az elsőt is keserűnek érezte, most úgy érezte, hogy ez még százszorta keserűbb; mindazonáltal szégyellette kiköpni, egy darabig a szájában tartotta, és szájában tartván oly kövér könnycseppek buggyantak szeméből, mint egy-egy mogyoró: végezetül azonban, mikor már tovább nem bírta, ezt is kiköpte, mint az elsőt. Buffalmacco és Bruno inni adott a társaságnak, kik is midőn a többiekkel együtt ezt látták, valamennyien mondották: egészen bizonyos, hogy maga Calandrino lopta el a disznót; és némelyek keményen megszidták miatta. De mikor eltávoztak, s Bruno és Buffalmacco hármasban maradt Calandrinóval, Buffalmacco ekképpen adta fel a szót:

- Én amúgy is bizonyosra vettem, hogy magad loptad el, s csak azért akartad velünk elhitetni, hogy más volt a tolvaj, hogy ne kellessék még egy ital bort sem adnod nekünk abból a pénzből, mit a disznóért kaptál.

Calandrino, ki még most sem köpködte ki egészen az áloé keserűségét, esküdözni kezdett, hogy ő bizony nem lopta el. Szólott akkor Buffalmacco:

- Hát mondd meg igaz lelkedre, cimbora, mennyit kaptál érte? Kaptál-e hatot?

Calandrino ennek hallatára szinte kétségbeesett. Mondotta akkor néki Bruno:

- Ide hallgass, Calandrino, volt valaki a társaságban, ki velünk evett a pirulából és ivott a borból, s azt mondotta nékem, hogy van nálad idefönt egy leányzó, kit szeretőd gyanánt tartasz, s néki adsz mindent, mit el tudsz dugdosni; ez tehát bizonyosra veszi, hogy a disznót is eme leányzónak küldötted; hiszen lerí rólad, mekkora huncut vagy. Egyszer elvittél bennünket a Mugnone mentén fekete köveket szedni, s mikor mi lépre mentünk, otthagytál a faképnél; annak utána el akartad hitetni velünk, hogy megtaláltad a követ; mostan pedig azt hiszed: esküdözéssel elhiteted vélünk, hogy ellopták tőled a disznót, holott pedig bizonyosan elajándékoztad avagy eladtad. De most már tapasztaltuk és ismerjük tréfáidat; bennünket többé ugyan lóvá nem teszel; mivel pedig őszintén szólván a babonázással sok fáradságunk volt, illendőnek véljük, hogy megajándékozzál bennünket két pár kappannal, mert különben mindent elmondunk monna Tessának.

Calandrino látván, hogy nem hisznek néki, úgy érezte, hogy elég volt már a bosszúságból, s nemigen áhítozott feleségének nyelvelésére; hát odaadta nekik a két pár kappant. Azok pedig, minek utána felfüstölték a disznót, bevitték Firenzébe. Calandrinót pedig kárával és csúfságával faképnél hagyták.

HETEDIK NOVELLA

Egy deák beleszeret valamely özvegyasszonyba, ki mást szeret,
s egy téli éjszakán által állatja és várakoztatja a deákot a hóban;
annak utána a deák valamely dologban tanácsot ad a hölgynek,
kit is július havában egész napon által meztelenül állat valamely torony tetején,
legyeknek és bögölyöknek és a nap tüzének prédájául

Sokat nevettek a hölgyek a tökfejű Calandrinón, s még többet nevettek volna, ha nem sajnálták volna, hogy a kappant is kizsarolták tőle azok, kik a disznaját ellopták. De minekutána a novella véget ért, a Királynő parancsolta Pampineának, hogy mondja el novelláját; ki is készségesen ekképpen fogott szóba:

- Drága hölgyeim, gyakorta megesik, hogy becsapásért becsapás a fizetség, s éppen ezért rövid észre mutat, hahogy valaki mások elbolondításában leli kedvét. Már több novellában jól megnevettük a benne elkövetett becsapásokat, de egyszer sem hallottuk, hogy valamelyikért hasonlóval fizettek volna; én viszont szeretnék rokonérzést támasztani bennetek amaz igazságos bosszú irányában, mely egyik városunkbéli hölgyet érte, kinek is fejére szállt, és szinte halálát okozta a csúfság, mellyel csúfságáért megfizettek. És bizonyára tanulságos leszen ezt meghallgatnotok, mivel óvakodni fogtok másokból csúfot űzni, s fölöttébb megokosodtok eme dologban.

Nem sok esztendeje múlt még, hogy élt Firenzében valamely gyönyörű szép és büszke, ősi nemesi származású, földi javakkal bőven megáldott ifjú hölgy, Elena nevezetű, ki is midőn özvegyen maradt, többé nem kívánt férjhez menni, mivel szerelmes volt ama csinos és kedves ifjúba, kit maga választott; s mivel egyéb gondja nem volt, szolgálójának segedelmével, kiben fölöttébb bizakodott, gyakorta csodálatos gyönyörűségekben mulatta magát az ifjúval.

Történt pedig, hogy ezen időben bizonyos Rinieri nevezetű, városunkbéli nemes ifjú, ki nagy időn által Párizsban tanult, nem azért, hogy annak utána aprópénzre váltsa tudományát, miként sokan teszik, hanem hogy megismerje a dolgok értelmét és azoknak okait (mi nemes emberhez leginkább illendő), megtért Párizs városából Firenzébe; ottan pedig mind nemessége, mind tudománya miatt nagy tiszteletben élt a többi polgárok módjára. De miként gyakorta megtörtént, hogy a szerelem éppen azokat keríti leghamarabb hatalmába, kik legtisztábban látnak a mély értelmű dolgokban, hasonlatosképpen megesett eme Rinierivel is. Kinek is, midőn valamely napon szórakozás okából elment egy ünnepre, szemébe tűnt ama fent mondott Elena, ki fekete ruhát viselt, ahogy nálunk az özvegyasszonyok járnak, s az ifjúnak vélekedése szerint oly szépség és kedvesség áradott belőle, minőt még soha életében semmi nőben nem látott; és gondolta magában, hogy boldognak mondhatja magát amaz ember, kinek Isten megadja a kegyelmet, hogy e hölgyet meztelenül karjaiban tarthatja. És egyszer-másszor nagy vigyázatosan nézegette, s jól tudván, hogy nagy és becses dolgokat nem lehet fáradalom nélkül megszerezni, feltette magában: minden követ megmozgat, és minden erejét megfeszíti, megnyerni tetszését eme hölgynek, hogy ennek révén megnyerje szerelmét, s ekként birtokba vehesse őt. Az ifjú hölgy, ki ugyancsak nem tartotta földre sütve szemét, hanem mivel annyira s még többre tartotta magát, mint amennyit ért, nagy huncutul kacsingatott, s maga körül nézelődött, miért is nyomban észrevette, ha ki gyönyörűséggel szemlélte őt; s mikor Rinierit észrevette, mosolyogván szólott magában ekképpen: „Ma, úgy látszik, nem jöttem hiában, mivel ha nem tévedek, rigót fogtam csőrénél fogva.” És innen túl, egyszer-másszor, amennyire tehette, rá-rápillantott a szeme szögletéből, s igyekezett úgy

mutatni, mintha tetszenék neki; holott magában gondolta, hogy minél több férfit lépre csal és rabul ejt huncutságával, annál nagyobb értéket nyer szépsége, kiváltképpen annak szemében, kinek odaadta magát és szerelmét. Az okos deák sutba dobta minden bölcs gondolatját, s egész lelkével a hölgyön csüngött; s abban a hiszemben, hogy tetszik neki, megtudakolta házát, s kezdett arrafelé őgyelegni, különb-különbféle ürügyekkel leplezvén sétálgatását. A hölgy pedig, ki a már fent mondott okból nagy hívságosan büszkélkedett, úgy tett, mintha szívesen látná az ifjút; miért is a deák módját ejtette, hogy szót váltson annak szolgálójával; és felfedte előtte szerelmét, s kérte, eszközölné ki asszonyánál, hogy hajlandóságát feléje fordítsa. A szolgáló fűt-fát megígért, s elmesélte a dolgot asszonyának, ki hangos kacagás közben hallgatta végig és szólott:

- Hát látod, miben kívánja idehaza eltékozolni tudományát, melyet Párizsból hozott? Hát jó, kapja meg, amit keres. Mondd meg néki, ha legközelebb megszólít, hogy én még sokkalta jobban szeretem őt, mint ő engem; csakhogy nékem vigyáznom kell tisztességemre, hogy emelt fővel állhassak egy sorban a többi hölgyekkel, ezért pedig még jobban kell szeretnie engemet, ha oly bölcs, miként a híre tartja.

Ó, a szerencsétlen, a szerencsétlen! Bizony nem tudta, mit teszen az: deákkal tengelyt akasztani! A szolgáló, midőn az ifjúval találkozott, megmondta asszonyának üzenetét. A deák jó reménységgel még forróbb könyörgésre fogta a dolgot, leveleket írogatott, ajándékokat küldözgetett, miket is a hölgy mind elfogadott; csak éppen felelet nem jött semmi, hanem csak úgy általánosságban; és nagy jó ideig ekképpen hitegette-csalogatta. Végezetül, minekutána a hölgy mindeme dolgokat fölfedte kedvese előtt, ki is egyszer-másszor összeperlekedett vele, s némiképpen erőt vett rajta a féltékenység, hogy megbizonyítsa neki, mely igaztalanul fogta gyanúba őt ennek miatta: midőn a deák csak nem hagyta nyugton, elküldötte hozzá szolgálóját amaz üzenettel, hogy eleddig soha nem volt még alkalma betöltenie vágyakozását, azóta, hogy szerelme felől megbizonyosodott, de reményli, hogy a most közelgető karácsony ünnepén együtt lehet véle; miért is, ha kedve vagyon, ünnepnap estéjén későn, a sötétben jöjjön el udvarába, hová, mihelyt teheti, lemegyen érette. A deák kimondhatatlanul boldog volt, s a mondott időben elment a hölgynek házába, hol is, minekutána a szolgáló bebocsátotta az udvarba, és rázárta az ajtót, kezdette várni a hölgyet. A hölgy pedig azon este éppen magához hívta kedvesét, s minekutána jókedvben megvacsorázott véle, elmondotta néki a mai estére tervezett csínyjét s hozzátette:

- Ebből láthatod, mekkora s milyen ama szerelem, mellyel eddig is, most is viseltetem annak irányában, ki miatt bolond fejjel féltékenység támadt benned.

Eme szavakat kedvese szívbéli gyönyörűséggel hallgatta, s igen kívánkozott a valóságban látni azt, mit a hölgy szavakkal immár értésére adott. S véletlenül úgy esett, hogy előtte való nap erősen havazott, s mindent hó borított, miért is a deák, alig várakozott kicsiny ideig az udvarban, kegyetlenül fázni kezdett, mi sehogyan sem volt ínyére; de békességgel tűrte, abban a reménységben, hogy nemsokára úgyis fölmelegedhetik. Kisvártatva szólott a hölgy kedveséhez ekképpen:

- Menjünk csak a szobába, annak kicsiny ablakából nézzük meg, mit csinál az, kire te féltékenykedtél, s hallgassuk meg, mit felel a szolgálónak, kit leküldöttem, hogy beszéljen véle.

Tehát odamentek ama kicsiny ablakhoz, hol rejtekben voltak, és láttak mindent és hallották, amint a szolgáló a másik ablakból kiszólt a deáknak, mondván:

- Rinieri, asszonyom a világ legboldogtalanabb asszonya, mivelhogy ma este megérkezett egyik bátyja, és sokat beszélgetett vele, aztán véle kívánt vacsorázni, s még mostan sem

távozott; de én hiszem, hogy hamarosan elmegyen; ez volt az oka, hogy asszonyom még nem jöhetett le hozzád, de most már hamarosan itt lesz; arra kéret, ne terheltessél várakozni reá.

A deák szentül elhitte ezt és felelte:

- Mondd meg hölgyemnek, hogy ne is törődjék vélem, mígnem kényelmesen lejöhet értem, de mihelyt csak teheti, jöjjön.

A szolgáló elment az ablaktól, s lefeküdt aludni. Akkor mondotta a hölgy kedvesének:

- No, mit szólsz hozzá? Azt hiszed, hogy ha úgy szeretném, amiképpen te képzeled, engedném, hogy odalent ácsorogjon és megfagyjon?

S ekképpen szólván, kedvesével, ki némiképpen már megnyugodott, ágyba feküdt, és nagy jó ideig szerelmeskedtek s mulatoztak, és nagyokat kacagtak a szegény deák rovására, és csúfolkodtak rajta. A deák fel s alá járkált az udvarban, s kezét-lábát mozgatta, hogy felmelegedjék, de sehol nem tudott leülni vagy fedél alá menekülni, s átkozódott, hogy a hölgynél oly sokáig időzik a bátyja; s ha bármi neszt hallott, azt hitte, már nyitja néki a hölgy az ajtót, de reménysége hiábavaló volt. A hölgy pedig, minekutána majdnem éjfélig mulatozott kedvesével, szólott hozzá ekképpen:

- Miképpen vélekedel a mi deákunk felől, lelkem? Mit gondolsz, okossága nagyobb-e, vagy irántam való szerelme? Vajon ez, hogy én őt fagyoskodni hagyom, kiveri-e fejedből azt, mi múltkori tréfálkozásom miatt belevette magát?

Felelte a kedvese:

- Édes szívem, igen jól megismerem, hogy miként te az én kincsem és nyugodalmam és gyönyörűségem és minden reménységem vagy, akképp én is a tiéd vagyok.

- Akkor hát - mondotta rá a hölgy - csókolj meg vagy ezerszer, hadd lássam, igazat szóltál-e?

Miért is kedvese szorosan átölelte, s nem ezerszer, de több mint százezerszer megcsókolta. S minekutána kicsinyég ilyképpen beszélgettek, szólott a hölgy:

- Ugyan keljünk fel, s nézzük meg, vajon kialudott-e már az a tűz, mely egész álló napon által emésztette ím ez újdon szerelmesemet, miként nékem írja. - És felkelvén, odamentek a fent mondott kicsiny ablakhoz, s letekintvén az udvarba látták, hogy a deáknak a szörnyű hidegtől vacognak fogai, s eme muzsikára ottan bokázik ám a hóban, oly frissen-ropogósan, hogy soha még ehhez foghatót nem láttak. Mondotta akkor a hölgy:

- Mit szólsz hozzá, édes reménységem, elhiszed-e, hogy meg tudom táncoltatni a férfiakat trombita és bőrduda muzsikája nélkül is?

Elnevette magát a kedvese és felelte:

- Hogyne hinném, fő-fő gyönyörűségem te.

Mondotta a hölgy:

- Menjünk le a kapuhoz; te majd ott állasz csöndben, én pedig beszélek vele, hadd halljuk, mit mond; hátha ez is olyan mulatságos leszen, mint amit mostan láttunk.

És halkan kinyitván az ajtót, lementek a kapuhoz, de nem nyitották ki, hanem annak valamely keskeny hasadékán által a hölgy suttogó hangon szólította az ifjút. A deák, hallván, hogy szólítják, hálát adott Istennek, abban a hiszemben, hogy most már igazán bemehet; és a kapuhoz lépvén szólott:

- Itt vagyok, madonna; nyisd ki az Istenért, mivelhogy megfagyok.

Felelte a hölgy:

- Hogyne, hiszen tudom, milyen fagyosszent vagy; s méghozzá szörnyű nagy a hideg, mivelhogy ez a csekély hó esett! Jól tudom én, hogy Párizsban sokkalta nagyobb havazások vannak. Még nem nyithatom ki, mivelhogy ez az istenverte bátyám, ki tegnap este vacsorára jött hozzám, még most sem ment el; de nemsokára megy már, s akkor nyomban lejövök ajtót nyitni. Most is csak nagy üggyel-bajjal tudtam elszökni mellőle, s idejönni vigasztalásodra, hogy meg ne bosszankodjál a várakozásban.

Felelte a deák:

- Jaj, madonna, az Istenre kérlek, nyisd ki, hogy legalább odabent álldogálhassak fedél alatt, mivelhogy az imént rengeteg hó hullott, s még szüntelenül havazik; ott aztán addig várok reád, amíg csak akarok.

Felelte a hölgy:

- Jaj, édes kincsem, nem tehetem, mivelhogy ez az ajtó éktelenül nyikorog, ha megnyitják, s ha kinyitnám, könnyen meghallaná a bátyám; de fölmegyek s megmondom neki: szedje a sátorfáját, hogy annak utána visszajöhessek, s ajtót nyithassak neked.

Felelte a deák:

- Csak siess; és kérlek, parancsold, rakják meg jól a tüzet, hogy ha majd bent leszek, megmelegedhessem, mivel csontig fagytam, és szinte már megdermedtem.

Felelte a hölgy:

- Aligha vagyon ez így, ha ugyan igaz, mit annyiszor írtál nekem, hogy egész tested ég az irántam való szerelemben; bizonyosra veszem, hogy csak tréfálsz. No most megyek; várj és bizakodjál.

A szeretője, ki mindent hallott és pompásan mulatott, vele együtt ágyba feküdt, és ama éjszakán édeskeveset aludtak, hanem inkább mind hajnalig gyönyörűségekben töltötték az időt és gúnyolódtak a deákon. A szegény deák (ki szinte gólyává lett, úgy kelepeltek a fogai), mikor észrevette, hogy lóvá tették, többször is próbálkozott, ha kinyithatná-e az ajtót, és nézelődött, ha másfelé kijuthatna-e; de hogy semmi módját nem látta, oroszlán gyanánt ide-oda forgolódott, s átkozta az ítéletidőt, a gonosz asszonyt és a hosszú éjszakát, egyúttal pedig maga ostobaságát is; és keményen fölgerjedvén a hölgy ellen, iránta való hosszú és forró szerelme kegyetlen és keserű gyűlöletre fordult, és különb-különbféle nagy terveket forgatott fejében, hogy módját találja a bosszúnak, melyet most sokkalta inkább kívánt, mint amennyire annak előtte epekedett, hogy a hölggyel együtt lehessen.

Nagy hosszú várakozás után az éjszaka nappalba fordult, s kezdett a hajnal feltünedezni. Miért is a szolgáló, kit a hölgy jól kioktatott, lement s kinyitotta az udvart, és szánakozást színlelvén az ifjú iránt, szólott ekképpen:

- Az ördög vigye el azt a tegnap esti vendéget! Nekünk egész éjszakán által nem hagyott nyugtot, te meg itten megfagytál miatta. De tudod mit? Viseld békességgel, mivelhogy ami ma éjszaka nem lehetett meg, meglesz máskor; jól tudom, hogy asszonyomat ennél nagyobb bosszúság nem érhette.

A deák dühöngött, de okos ember lévén meggondolta, hogy a fenyegetődzéssel csak annak ad fegyvert a kezébe, kit megfenyeget, tehát kebelébe zárta haragját, melyet féktelen indulatja szerint legszívesebben szabadjára eresztett volna, s fojtott hangon, mintha egyáltalán nem volna mérges, szólott ekképpen:

- Őszintén szólván, ily gyalázatos éjszakát még nem éltem meg, de jól tudom, hogy a hölgy nem tehet róla, hiszen megszánt engemet, s maga személyében lejött ide mentegetődzni s engem megvigasztalni; s miként te is mondod, az, mi ma éjszaka nem lehetett meg, meglesz máskor; köszöntsd hát őt nevemben, és Isten áldjon.

És szinte meggémberedetten, nagy kínos-keservesen hazavánszorgott; hol is holtfáradtan s az álmosságtól szinte ájultan ágyára vetette magát és elaludt; mikor pedig felébredt, karjait és lábait úgyszólván meg sem tudta mozdítani. Miért is orvosért küldött, és elmondván neki, micsoda fagyoskodást szenvedett végig, rábízta magát, hogy meggyógyítsa. Az orvosok nagy erejű és gyorsan ható orvosszerekkel gyógyították, de csak üggyel-bajjal, és jó idő múltán sikerült annyira vinniök, hogy inai meggyógyultak, s ismét rugalmasakká váltak; és ha nem lett volna fiatal, s nem állott volna be a meleg idő, még többet kellett volna szenvednie. De mikor épségét és egészségét visszanyerte, kebelébe zárta gyűlöletét, s oly szerelmet színlelt az özvegy iránt, mint soha annak előtte.

Bizonyos idő múltán pedig történt, hogy a sors meghozta a kedvező alkalmat a deáknak, hogy kielégíthesse bosszúvágyát, mivelhogy amaz ifjú, kit az özvegy szeretett (fittyet hányván a hölgynek iránta való szerelmére), beleszeretett valamely más hölgybe, s mivel semminemű szavában avagy cselekedetében sehogyan sem akart a hölgynek kedvére tenni, az könnyezésben és bánkódásban emésztette magát. De a szolgálónak, ki fölöttébb szánakozott asszonyán, s nem lelt rá módot, hogy megszabadítsa őt a szerelmese elpártolásán érzett bánkódástól, látván, hogy a deák a szokott módon őgyeleg az utcájukban, ostoba ötlete támadt, mégpedig az, hogy asszonyának kedvesét bizonyosan rá lehetne kényszeríteni valamely varázslattal, hogy éppen úgy szeresse őt, mint annak előtte; efféle varázslatnak pedig a deák bizonyára nagy mestere. Ezt meg is mondotta asszonyának. A rövid eszű asszony nem gondolván meg, hogy ha a deák értene a varázslathoz, bizonyára maga javára vetné latba, hajlott szolgálójának szavaira és nyomban felelte neki, hogy tudja meg a deáktól, vajon hajlandó-e megtenni, és szentül ígérje meg, hogy ennek fejében a hölgy megteszi azt, miben a deáknak kedve telnék. A szolgáló jól és hűségesen megvitte az üzenetet, melynek hallatára a deák fölöttébb örvendezett, és szólott magában ekképpen: „Istenem, dicsértessék a te neved; itt az idő, mikor segedelmeddel megbüntethetem a gonosz asszonyt ama méltatlanságért, melyet rajtam elkövetett, iránta való nagy szerelmem jutalmául.” A szolgálónak pedig mondotta:

- Mondd meg hölgyemnek, hogy emiatt ugyan ne legyen gondja, mivelhogy én nyomban ide kényszerítem szerelmesét, még ha Indiában volna is, hogy bocsánatot kérjen azért, mit elkövetett; hogy pedig eme dologban mit kell végeznie, majd én megmondom néki, ahol és amikor leginkább kedvére leszen; ezt mondd meg néki, s vigasztald meg őt nevemben.

A szolgáló megvitte a választ, s megegyeztek, hogy a Santa Lucia del Pratóban találkoznak. Midőn tehát a hölgy és a deák odaért, s négyszemközt beszéltek egymással, a hölgy feledvén, hogy szinte halálra juttatta a deákot, őszintén elbeszélte neki minden dolgát és vágyakozását, és kérte, segítené meg ínségében. Kinek is a deák felelt ekképpen:

- Madonna, igaz, hogy Párizsban egyebek között a varázslatot is megtanultam, melyben mindent, mi csak lehetséges, hiba nélkül tudok; mivel azonban az ilyesmi Istennek fölöttébb kedve ellenére vagyon, megesküdtem, hogy soha, sem magamért, sem másért nem élek vele. De az is igaz: irántad való szerelmem oly nagy erejű, hogy nem tudom, miképpen tagadhatnék meg tőled valamit, amit cselekednem kívánsz; s éppen ezért hajlandó vagyok megcselekedni, minthogy te kívánod, még ha csupán ennek miatta kell is a poklok fenekére jutnom. De figyelmeztetlek, hogy nehezebb dolog, miként talán gondolod; kiváltképpen pedig akkor, midőn valamely hölgy vissza akar hódítani egy férfit, avagy férfiú hölgyet, mivelhogy ezt csak maga személyében művelheti az, kinek ügye-baja; és ennek véghezvitelében annak, ki végzi,

erős lelkűnek kell lennie, mivelhogy a varázslatot éjjel kell végezni, elhagyott helyen és magányosan; nem tudom, mely mértékben vagy hajlandó efféle dolgokra.

A hölgy, ki inkább szerelmes volt, mint okos, felelt néki ekképpen:

- Ámor oly erősen ösztökél engemet, hogy nincs semmi, mit meg ne tennék, hahogy visszahódíthatom azt, ki méltatlanul elhagyott engemet; tehát kérlek, mindenképpen mondd meg, miben kell erős lelkűnek lennem.

A deák, ki agyafúrt egy ember volt, szólott ekképpen:

- Madonna, nekem képmást kell készítenem ónból, mely azt formázza, kit visszahódítani kívánsz; melyet is minekutána elküldöttem néked, a te dolgod az leszen, hogy új hold idején, az első álom órájában, egy szál egymagad meztelenül ama képmással együtt hétszer alámerülj valamely folyóvízben; annak utána pedig azon meztelenül menj fel valamely fára vagy valamely lakatlan ház tetejére; és kezedben ama képmással éjszak felé fordulván hétszer mondj el bizonyos igéket, melyeket majd írásban adok néked; minek utána pedig emez igéket elmondottad, megjelenik előtted két gyönyörű hajadon, minőket még életedben nem láttál, és köszönteni fognak, s nyájasan megkérdezik, mivel lehetnek szolgálatodra. Ezeknek tehát mondd el híven és apróra minden kívánságodat; és jól vigyázz, hogy más nevet ne mondj az ő neve helyett. Minekutána kívánságodat megmondottad, azok eltűnnek, te pedig lejöhetsz ama helyre, hol ruháidat hagytad, felöltözhetsz és hazatérhetsz. És bizony még itt sem lesz a másnap éjfél, midőn szerelmesed zokogván hozzád megyen, s bocsánatért és irgalomért esedezik; és tudd meg, hogy ím ez órától fogva soha nem hagy el más nő miatt.

Midőn a hölgy eme dolgokat hallotta, mindent szentül elhitt, és máris úgy képzelte, hogy újra karjaiban tartja kedvesét, s félig-meddig felvidulván szólott:

- Ne félj, mivel mindezt pontosan végrehajtom, és kiváltképpen módom is vagyon benne, mivel a felső Arno-völgyben van némely birtokom, közel a folyó partjához, s most éppen július vagyon, mikor is kellemetes lesz fürdeni. S most jut eszembe, hogy nem messzi a folyótól van valamely lakatlan tornyocska, melybe néhanapján legfeljebb a pásztorok másznak fel ama gesztenyefa lajtorján, mely ott van, a tornyocskának kikövezett pádimentomára, hogy onnan kémleljék elbitangolt jószágaikat (mivel egészen magányos és elhagyott eme környék); hát oda megyek fel én, s reménylem, hogy ottan kifogástalanul végrehajtom azt, amit rám bízol.

A deák, ki igen jól ismerte a hölgy birtokát és a kis tornyot, örömében, hogy az asszony elárulta néki szándékát, szólott ekképpen:

- Madonna, én még soha nem jártam ama vidéken, s éppen azért nem ismerem sem a birtokot, sem a tornyocskát; de ha úgy van, miként mondod, ennél alkalmatosabbat képzelni sem lehet. Miért is, mikor itt leszen az ideje, elküldöm néked a képmást meg a varázsigét; de nagyon kérlek, hahogy kívánságod teljesül, és megismered, hogy jó szolgálatot tettem néked, emlékezzél meg rólam, s tartsd meg ígéretedet.

A hölgy felelte, hogy ezt minden bizonnyal meg fogja cselekedni; s elbúcsúzván tőle, hazatért. A deák örvendezett, hogy terve sikerrel kecsegtette, készített valamely képmást mindennémű ákombákomokkal, s varázsige gyanánt firkantott néminemű zagyvalékot; s mikor elérkezettnek vélte az időt, elküldötte a hölgynek, s megüzente néki, hogy másnap éjjel késedelem nélkül végezze azt, mit néki mondott; annak utána pedig szolgájával nagy titokban kiment valamely barátjának házába, mely tőszomszédságában volt ama toronynak, hogy tervét végrehajtsa. Másfelől a hölgy is útnak eredt szolgálójával, s kiment birtokára; és midőn az éjszaka leszállt, úgy tett, mintha lefeküdnék, szolgálóját is aludni küldte, s az első álom

órájában halkan kiosont a házból, és lement az Arno partjára a toronynak tövébe, hol is minek utána sokáig körös-körül kémlelődött, de senkit nem látott s nem hallott, levetkezett, ruháit valamely bokor alá rekkentette, s a képmással kezében hétszer a vízbe merült, annak utána pedig ugyancsak a képmással kezében meztelenül megindult a tornyocska felé.

A deák, ki alighogy az éjszaka leszállt, szolgájával egyetemben elbújt, s a füzek és egyéb fák között, a tornyocska közelében mindeme dolgokat látta, mikor a hölgy szinte egészen közel hozzá elment, azon meztelenül, s ő látta, hogy testének fehérsége megfényesíti az éjszaka sötétségét, annak utána pedig szemlélte keblét és testének egyéb részeit, e gyönyörűségek láttán gondolta magában, hogy hamar idő múltán mely csúfságra jut mindez, s akkor némiképpen megsajnálta a hölgyet; másfelől hirtelen lecsapott reá a test ösztökéje, s eladdig nyugvó gerjedelme felágaskodott, és sarkantyúzta, hogy kibújjék rejtőző helyéből, odamenjen, s megragadván a hölgyet, kedvét töltse véle; s kevésben múlott, hogy erőt nem vett rajta a sajnálkozás is, a gerjedelem is. De meggondolván elméjében, hogy kicsoda is ő, s miféle méltatlanság esett rajta, miért s kinek részéről, haragja újból lángra lobbant, s elvervén szánakozását és testi vágyakozását, szilárdan állotta elhatározását, s engedte tovább menni a hölgyet. A hölgy pedig felmászott a torony tetejére, s éjszaknak fordulván elkezdte mondani ama varázsigéket, melyeket a deáktól kapott, ki is kisvártatva odalopódzkodott a toronyhoz, nagy óvatosan elvette a létrát, mely a tetőre vezetett, hol a hölgy volt, s annak utána várakozott, vajon mit szól és mit cselekszik az.

A hölgy, minekutána hétszer elmondotta a varázsigéket, elkezdte várni a két hajadont, és addig-addig várt (nem is szólván a hidegről, mely olyannyira csípte, hogy semmiképpen nem volt ínyére), mígnem a hajnal pirkadása ottan érte; miért is bosszankodván, hogy nem úgy történt a dolog, miként a deák mondotta, szólott magában ekképpen: „Félek, hogy ez éppolyan éjszakát akar szerezni nekem, minőt én néki szereztem; de ha ezért cselekedte ezt velem, akkor bizony nem érti a bosszúállás módját, mivelhogy ez az éjszaka harmadát sem tette az övének, nem is szólván arról, hogy ez a hideg is egészen másnémű.” S nehogy a nappal is ott kapja, készülődött leszállani a toronyból, de egyszerre csak észrevette, hogy a lajtorja nincsen ott. Akkor, mintha csak a föld megnyílt volna lábai alatt, inába szállott a bátorsága, s ájultán bukott a torony tetejének pádimentomára. S minekutána megint erőre kapott, elkezdett keservesen sírni és jajgatni; s nyilván megismervén, hogy ez bizonyosan a deáknak műve volt, kezdett jajveszékelni, hogy miért is bántotta meg azt, annak utána pedig, hogy miért bízott meg annyira benne, holott tudnia kellett volna, hogy ellensége; és nagy jó ideig ebben emésztette magát. Annak utána körülnézett, ha van-e valamely mód leszállani onnét, de mivel semmi módját nem látta, újból sírva fakadt, nagy elkeseredés vett rajta erőt, és szólott magában ekképpen: „Ó, te szerencsétlen, mit mondanak majd testvéreid, rokonaid, szomszédaid s általában mind a firenzeiek, ha megtudják, hogy meztelenül leltek itten?! Meg fogják ismerni, hogy hamis volt a tisztességed, melyet oly nagyra tartottak; ha pedig hazug mentségeket keresnél eme kalandodra, hát ilyesmi akadna ugyan, de az átkozott deák, ki minden dolgodat ismeri, bizony meghazudtolna. Jaj, te szerencsétlen, ki egyszerre vesztetted el tisztességedet s az ifjút, kit szerencsétlenségedre szerettél.” Ennek utána oly nagy fájdalom fogta el, hogy már-már a mélységbe vetette magát a toronyból. De mivel már fölkelt a nap, ő pedig egyik oldalon odament a toronynak korlátjához, s körülkémlelődött, vajon nem jár-e ottan valamely pásztorfiú a nyájával, kit elküldhetne szolgálójáért, történt, hogy a deák, ki kevés ideig aludt egyik bokorban, fölkelt s meglátta a hölgyet, az pedig őt. Akkor a deák szólott hozzá ekképpen: - Jó napot, madonna; megjöttek-e már ama hajadonok?

A hölgy, mikor meglátta őt, és hallotta szavait, újfent keserves sírásra fakadt, s kérte, jöjjön a toronyhoz, mivel szólani kíván vele. A deák szívesen megtette. Akkor a hölgy hasmánt feküdt a pádimentumon, s csak a fejét dugta ki a korlát nyílásán, és zokogván szólott:

- Rinieri, annyi szentigaz, hogy ha én gonosz éjszakát szereztem néked, te bőségesen megállottad érte bosszúdat, mivelhogy ámbátor július vagyon, ma éjszaka, amint meztelenül itt állottam, azt hittem, megdermedek; nem is szólván arról, mennyire megsirattam a rajtad elkövetett csúfságot, meg azt, hogy ostobaságomban hittem szavaidnak; valóságos csoda, hogy szememet ki nem sírtam. Annak okáért kérlek, nem irántam való szerelmedre, hiszen nem szerethetsz, hanem magad szeretetére, mivel nemes úr vagy: elégedjél meg bosszú gyanánt ama méltatlanságért, melyet veled elkövettem - azzal, mit ez ideig műveltél velem. És adassad vissza ruháimat, hogy leszállhassak innét, és ne kíván elvenni tőlem azt, mit annak utána nem tudnál visszaadni, még ha akarnád is, vagyis becsületemet; mivelhogy ha annak idején kisemmiztelek abból, hogy vélem töltsed amaz éjszakát, most, amikor csak kedved tartja, számos éjszakát adhatok néked amaz egynek fejében. Érjed be tehát ennyivel, s nemes ember lévén elégedjél meg azzal, hogy megbosszulhattad magadat, s ennek ím bizonyságát adtad előttem; ne kíván asszonyon megmutatni erődet; nem dicsősége a sasnak, ha legyőzi a galambot; tehát Istennek szerelmére s magad tisztességére könyörülj rajtam.

A deák kemény szívvel emlékezetébe idézvén a rajta esett méltatlanságot, s látván a hölgyet zokogni és könyörögni, örömet s egyúttal bánatot érzett keblében; örömet a bosszú miatt, melyet mindennél inkább kíván; és bánatot, mivelhogy embersége szánakozásra indult a szegény asszony iránt. De mivel embersége nem tudott fölébe kerekedni kegyetlen bosszúvágyának, felelt ekképpen:

- Madonna Elena, ha könyörgéseimmel (melyeket, igaz, nem tudtam könnyekben fürösztení, sem megédesíteni, mint te mostan a tiédet) el tudtam volna érni amaz éjszakán, midőn behavazott udvarodban majd megvett az Isten hidege, hogy legalább valami födél alá bebocsátottál volna, könnyű volna mostan meghallgatnom könyörgéseidet; de ha mostan jobban szíveden viseled becsületedet, mint a múltban, és nehezedre esik meztelenül álldogálnod odafent, intézzed könyörgéseidet ahhoz, kinek karjaiban nem röstelletted meztelenül eltölteni amaz éjszakát, melyre jól emlékezel, holott tudtad, hogy én ott járkálok az udvarodban, s taposom a havat, és vacognak a fogaim; hát segítsen rajtad ő, véle hozassad el ruháidat, támassza ide ő a lajtorját, hogy leszállj, próbálj őbenne gyöngéd érzést ébreszteni becsületed iránt, melyet most és ezerszer másszor nem haboztál kockára vetni érette. Miért nem szólítod, hogy siessen segítségedre? Kinek volna ez inkább kötelessége, mint néki? Az övé vagy; és hát mire vigyáz s kinek segít, ha rád nem vigyáz s rajtad nem segít? Szólítsad hát, te ostoba, és próbáld meg, ha vajon iránta való szerelmed s a te okosságod meg az övé, meg tud-e szabadítani az én ostobaságomtól, mely felől, mikor véle mulattál, megkérdezted, melyiket véli nagyobbnak: az én ostobaságomat-e, avagy iránta való szerelmedet. Ne légy most bőkezű irányomban olyasmivel, mit nem kívánok, s mit nem tagadhatnál meg tőlem, ha kívánnám; tartogasd csak kedvesed számára éjszakáidat, ha ugyan innét elevenen elkerülsz; legyenek csak tiétek amaz éjszakák, nékem az az egy is sok volt, s elég, hogy egyszer csúffá tettetek. S mostan is ravaszul fűzvén szavaidat, dicsérsz engemet, s ekképpen iparkodol megnyerni hajlandóságomat, s nemes és derék embernek mondasz, holott titokban azt szeretnéd, hogy nagylelkűen elengedjem a hitványságodért járó büntetést; de hízelkedéseid most már nem homályosítják el értelmem szemét, mint valamikor hitszegő ígéreteid elhomályosították; én ismerem magamat, de mindaz idő alatt, míg Párizs városában tartózkodtam, nem sikerült annyit okulnom magam erejéből, mint amennyire te amaz egyetlen éjszakán megtanítottál. De még ha nagylelkű volnék is, te nem vagy olyan fából faragva, hogy nálad a nagylelkűségnek foganatja volna; a büntetésnek s hasonlatosképpen a bosszúnak is a magadfajta vadállatoknál végső határa csak a halál lehet, holott emberek számára elegendő az, mit mondottál. Miért is, ámbár én nem vagyok sas, te pedig nem vagy galamb, hanem mérges kígyónak ismerlek, ősi ellenségem gyanánt minden gyűlöletemmel és minden erőmmel üldözni akarlak, nem is

szólván arról, hogy mindazt, mit véled művelek, voltaképpen nem is bosszúnak, hanem inkább fenyítésnek kellene mondani, mivelhogy a bosszú rendszerint meghaladja a megbántást, az pedig, mit én művelek, el sem éri; mivelhogy ha megbosszulni akarnám magamat, tekintettel arra, mely igen meggyötörted lelkemet, nem volna elegendő elvennem az életedet, sem akár száz más magadfajta nőnek életét, mivelhogy akkor is csak egy hitvány és gonosz és bűnös nőszemélyt ölnék meg. És (ha nem vesszük számba eme parányi ábrázatodat, melyet néhány esztendő ráncba von és tönkre silányít) ugyan mi az ördöggel vagy különb akármely hitvány szolgálónál? Hiszen kutyába se vetted, hogy halálba kergetsz egy derék embert, minek az imént engemet mondottál, kinek az élete egyetlen napon hasznosabb lehet a világnak, mint százezer magadfajtáé, míg a világ világ; ezzel a gyötrelemmel tehát, melyet mostan szenvedsz, megtanítlak, mit jelent az: csúfot űzni értelmes emberekből, és mit jelent az: deákból csúfot űzni; és eszedre térítelek, hogy soha többé ilyen ostobaságra ne add fejedet, hahogy most elviszed szárazon. De ha oly igen kívánkozol leszállani, miért nem veted magad a mélységbe? Ha Isten segedelmével kitöröd nyakadat, megszabadulsz ama kínszenvedéstől, melyben, mint mondod, sínylődöl, egyúttal pedig engem a világ legboldogabb emberévé teszel. Több szavam nincsen hozzád; én kieszeltem a módját, s rávettelek, hogy oda felmásszál, te meg eszeld ki a módját, hogy leszállj onnét, mint ahogy értetted a módját, hogy csúfot űzzél belőlem.

Miközben a deák ekképpen szólott, a szerencsétlen hölgy szüntelenül zokogott, az idő pedig haladt, s a nap egyre feljebb hágott. De mikor a hölgy észrevette, hogy a deák elhallgatott, szólott ekképpen:

- Ej, kegyetlen ember, ha oly igen nehezedre esett amaz átkozott éjszaka, s bűnömet oly nagyra tartod, hogy nem bírnak könyörületre indítani sem ifjú szépségem, sem keserű könnyeim, sem alázatos könyörgéseim, legalább némiképpen indítson meg s enyhítse kemény szigorúságodat az az egyetlen cselekedetem, hogy mostan bizalommal voltam irányodban, s felfedtem előtted minden titkomat, s ezzel utat nyitottam ama kívánságodnak, hogy ráébresszél engemet bűnömnek megismerésére; mivelhogy ha nem bíztam volna benned, semmiképpen nem lett volna módod bosszút állnod rajtam, amit pedig, miként elárulod, nagy epekedéssel kívántál. Jaj, enyhítsd haragodat s immár bocsáss meg nekem; ha megbocsátasz s lesegítesz innét, én hajlandó vagyok ama hűtlen ifjút örökre elhagyni, s egyedül téged választani kedvesem és uram gyanánt, ámbátor ugyan fitymálod szépségemet, bizonygatván, mely keveset ér, s mely hamar elmúlik; de bármilyen is, a többi asszonyok szépségével egyetemben, azt az egyet tudom, hogy ha másért nem, hát azért érdemes megbecsülni, mivelhogy ez a férfiaknak ifjúságokban fő vágyakozások, mulatságok és gyönyörűségök; te pedig nem vagy öreg ember. És ámbátor kegyetlenül elbántál velem, mégsem tudom elhinni, miképpen az volna szándokod, hogy oly gyalázatos halállal láss engem elpusztulni, mint az volna, ha kétségbeesésemben levetném magam innét szemed láttára, mely oly nagy gyönyörűséget lelt bennem, mikor még nem voltál oly hazug, amilyenné lettél. Jaj, jaj, Isten és az irgalom nevében könyörülj meg rajtam; a nap már égetni kezd, s miként az elmúlt éjszakán a csípős hideg gyötört, akképp most szörnyen kezd kínozni a forróság.

A deák, ki örömét lelte benne, hogy ingerkedjék véle, felelt ekképpen:

- Madonna, te nem iránt am való szerelemből ajándékoztál meg bizalmaddal, hanem azért, hogy visszahódítsad azt, kit elvesztettél, s ezért még nagyobb büntetést érdemelsz; ostobaság azt hinned, miképpen ez volt az egyetlen alkalmas mód, hogy óhajtott bosszúmat tölthessem. Volt ezer más módom, ezer tőrt vethettem lábaid elé, szerelmet hazudván néked, s ha ez nem történik, nem sok időbe telt volna, hogy valamelyikbe okvetlenül beleessél; s akármelyikbe estél volna, csak nagyobb gyötrelmedre és gyalázatodra lett volna, mint ez; ezt pedig nem

azért választottam, hogy megkönnyítsem dolgodat, hanem azért, hogy minél előbb megszerezzem magamnak ím ez örömet. S ha mindegyik csütörtököt mondott volna is, itt volt még a tollam, mellyel annyi s olyfajta dolgokat írtam volna felőled, s olyképpen, hogy ha megtudtad volna (pedig megtudtad volna), napjában ezerszer is kívántad volna, hogy bár soha ne jöttél volna a világra. A tollnak ereje sokkalta nagyobb, mint azok gondolják, kik tapasztalásból még nem ismerik. Esküszöm az Istenre (ki is adja meg nékem, hogy e rajtad vett bosszúmban mindvégig oly örömöm legyen, miként most a kezdetén vagyon), hogy oly dolgokat írtam volna felőled, miképpen nemcsak más emberek, hanem tulajdon magad előtt való szégyelletedben kisült volna a szemed, csak hogy ne lássad magadat; annak okáért ne pirongasd a tengert, hogy a kicsiny patak megduzzasztotta. Miként már mondottam, fütyülök a szerelmedre, meg arra is, hogy az enyém légy; maradj csak, ha tudsz, azé, akié voltál, kit én, mint ahogy annak előtte gyűlöltem, mostan éppen úgy szeretek, annak okáért, mit ellened elkövetett. Néktek csak a szerelmen jár az eszetek, s ifjak szerelmére vágyakoztok, mivelhogy némiképpen frissebb a testök s feketébb a szakállok, s látjátok őket, hogy peckesen járnak és táncolnak és lándzsát törnek; eme dolgokat mind tudták azok is, kik némileg korosabbak, s tudnak olyasmiket is, mit amazoknak még meg kell tanulniok. S ezenfelül azt hiszitek, hogy különb lovaglók, s több mérföldet meg tudnak tenni napjában, mint a meglett férfiak. Megvallom, hogy az ifjak tüzesebben kefélik az irhátokat, viszont a korosabbak tapasztaltabbak is, és jobban tudják, hol rejtőzködik a bolha, és okosabb a keveset és az ízeset választani, mint a sokat és ízetlent; és a sebes ügetés még fiatalt is összetör és kifáraszt, holott a lassú ballagás, ha kicsinyég később ben is, de legalább kényelmes szállására juttatja az embert. Ti nem veszitek észre, oktalan teremtések, mennyi rossz rejtezik eme csekély külső szépség alatt. Az ifjak nem elégszenek meg eggyel, hanem ahányat csak látnak, mind megkívánják, és azt hiszik: valamennyihez joguk van; miért is szerelmök nem lehet állhatatos; s efelől épp most te magad teheted a legigazabb bizonyságot. És jusst tartanak reá, hogy a nők imádják és dédelgessék őket; és nincs nagyobb büszkeségök, mint eldicsekedni ama nőkkel, kik már az övéik voltak; s az ifjaknak e hibája már sok nőt vezérelt a barátok karjaiba, mivelhogy azok nem fecsegik ki a dolgot. Ámbátor azt mondod, hogy szerelmedről senki más nem tudott, csak szolgálód meg én, hát bizony ezt rosszul tudod, s tévedsz, ha ezt hiszed. A te utcádban is, az ő utcájában is egyébről sem beszélnek az emberek, mint erről; de többnyire éppen legutoljára jutnak az efféle dolgok annak fülébe, kit illetnek. Azonfelül az ifjak kifosztanak benneteket, holott a korosabbak elhalmoznak ajándékokkal. Ha tehát rosszul választottál, maradj azé, kinek adtad magadat, engem pedig, kit megcsúfoltál, hagyj másnak, mivelhogy nálad sokkalta különb asszonyra akadtam, ki jobban megismert engemet, mint te. És hogy szememnek kívánsága felől nagyobb bizonyságot vihess a másvilágra, mint aminőt, úgy látszik, szavaimból merítesz e tárgyban, vesd le magad onnét, s szentül hiszem, hogy lelked, melyet az ördög nyomban karjaiba vészen, megláthatja, vajon a szemem elhomályosodik-e avagy nem, mikor látja fejjel lefelé zuhanásodat. De mivel azt hiszem, hogy eme nagy örömet nem fogod megszerezni nékem, csak annyit mondok, hogy ha a nap égetni kezd, jusson eszedbe a hideg, melyet miattad szenvedtem, s ha azt egybevegyíted e mostani forrósággal, bizonyosan langyosnak fogod érezni a nap tüzét.

A kétségbeesett hölgy látván, hogy a deák szavai kegyetlen végre céloztak, újfent sírva fakadt, és szólott ekképpen:

- Nos tehát, ha gyötrelmem nem indít szánakozásra, indítson meg szerelmed ama hölgy iránt, kit, miként mondottad, okosabbnak tartasz nálam, s ki, mint ugyancsak mondottad, szeret téged; hát annak szerelméért bocsáss meg nékem, s hozd ide ruháimat, hogy felöltözhessem, és engedj leszállanom innét.

Akkor a deák elkacagta magát, s látván, hogy már jóval elmúlt reggeli kilenc óra, felelt ekképpen:

- Lásd, mivel erre a hölgyre kértél engemet, most már nem tudom megtagadni kérésedet; mondd meg tehát, hol a ruhád, elmegyek érte, s annak utána leszállítalak onnét.

A hölgy elhitte szavát, némiképpen megnyugodott, s megmutatta néki a helyet, hová ruháit tette. A deák eltávozott a toronytól, s parancsolta szolgájának, hogy ne mozduljon onnét, hanem maradjon a közelben, s minden erejével vigyázzon, hogy senki oda ne menjen, mígnem ő visszatér; ekképpen szólván bement barátjának házába, ottan nagy kényelmesen megebédelt, s mikor idejét elérkezettnek látta, lefeküdt szundítani. A hölgy, ki ott maradt a torony tetején, módfelett kesergett, ámbátor balga reménykedése némiképpen felbátorította, fölkelt fektéből, hogy leüljön, s odament a falnak ama részéhez, hol kevéske árnyék volt, és miközben megülték nagy keserű gondok, várakozni kezdett; s néha úgy gondolta, néha remélte, néha már le is mondott róla, hogy a deák visszajön a ruháival, s gondolatai egymást kergették; mivel pedig a fájdalom elgyötörte, s az elmúlt éjszakán semmit nem aludt, elnyomta az álom. A nap forrón sütött, s már delelőre hágott, és szabadon s merő egyenesen tűzött a hölgy gyenge és finom testére s fedetlen fejére, mégpedig oly erővel, hogy nem csupán megpörkölte húsát, ahol érte, hanem apró darabkákra repesztette; s oly kegyetlenül égette, hogy felriasztotta mély álmából. S ahogy a tűz belényilallott, úgy érezte, amint kissé megmozdult, hogy mozgás közben egész megégett bőre megreped és lehámlik, mint ahogy a megperzselődött pergamenten látjuk, ha húzunk rajta egyet; ezenfelül pedig oly igen fájt a feje, hogy úgy érezte, mintha meghasadna, ami nem is volt csoda. A torony tetejének pádimentoma pedig oly izzó volt, hogy sem állva, sem másképpen nem bírta ki; miért is nem állta egy helyben, hanem sírván, szüntelenül változtatta helyét. Ezenfelül pedig, mivel leheletnyi szellő sem mozdult, rengeteg légy meg bögöly verődött össze, melyek sebhedt testére telepedtek, s oly kegyetlenül csípték, hogy minden csípésöket egy-egy tűszúrásnak érezte; miért is szüntelenül hessegette őket kezeivel, miközben egyre átkozta maga életét, kedvesét és a deákot. És miközben a szörnyű forróság, a nap, a legyek és bögölyök, ezenfelül az éhség s mindenekfelett a szomjúság, tetejében pedig ezernyi fájdalmas gondolatja szorongatta, kínozta és gyötörte, fölegyenesedett, nézelődni kezdett, vajon lát-e avagy hall-e valakit a közelben, mert mindenképpen elszánta magát, hogy bármi történjék is véle, megszólítja s segítséget kér. De kaján végzete ezt is megtagadta tőle. A munkások a forróság miatt mind elmentek a mezőről, s éppen e napon egy teremtett lélek sem állt munkába a közelben, mivel minden ember otthon volt, s a gabonáját csépelte; miért is nem hallott egyebet, csupán a tücsök cirpelését, s nem látott egyebet, mint az Arnót, mely epekedést támasztott benne vize után, de nem csillapította szomjúságát, hanem csak növelte. Látott ezenfelül itt is, ott is erdőket, meg árnyas helyeket, meg házakat, melyek hasonlatosképpen mind gyötrelmére voltak, mivel megkívánta őket. Mit mondjunk még többet a szerencsétlen hölgy felől? Felülről a nap, lábai alatt a tüzes pádimentom, oldalában a legyek és bögölyök csípései oly igen elektelenítették, hogy holott a múlt éjszakán testének fehérségével meggyőzte a sötétséget, most égő vörösen, véges-végig vértől szennyezetten, olybá tűnt volna az emberek szemében, mint a világ legocsmányabb teremtése. És ekképpen várakozott a hölgy tanácstalanul és reménytelenül, s mindennél inkább sóvárogta a halált; midőn délután fél három óra tájban a deák felébredt szundításából, s eszébe jutott hölgye; kíváncsiságában, hogy mi lett véle, visszament a toronyhoz, szolgáját pedig, ki még nem evett, ebédelni küldötte. Mikor a hölgy észrevette őt, bágyadtán és a kemény szenvedéstől elgyötörtén odament a korláthoz, s minek utána leült, zokogva ekképpen fogott szóba:

- Rinieri, kelleténél keményebb bosszút vettél rajtam, mivelhogy ha miattam amaz éjszakán összefagytál udvaromban, én temiattad eme nap alatt megsültem, sőt megégtem itt e torony tetején, s ezenfelül étlen-szomjan halok; miért is kérlek az egy igaz Istenre, hogy jöjj fel ide, s

mivel nékem nincs bátorságom magam kezével véget vetnem életemnek, ölj meg, mivel oly szörnyű kegyetlen az én gyötrelmem, hogy mindennél inkább kívánom a halált. S ha emez irgalmasságot nem akarod vélem megcselekedni, legalább juttass fel hozzám egy ital vizet, hogy megnedvesítsem szájamat, mivelhogy erre könnyeim nem elegendők, oly nagy szárazság és forróság vagyon bensőmben.

A deák már a hangján jól megismerte a hölgynek gyengeségét, ezenfelül pedig látta testének némely részét, melyet a nap összeégetett, s ezek miatt, meg alázatos rimánkodásai miatt némiképpen megesett rajta szíve, mindazonáltal felelt néki ekképpen:

- Hitvány némber, kezemtől ugyan nem nyered halálodat; halj meg tulajdon magad kezétől, ha ugyan kedved van hozzá; és annyi vizet kapsz tőlem forróságod csillapítására, amennyi tüzet kaptam én tőled, fagyoskodásom enyhítésére. Csak az fáj nékem nagyon, hogy a fagyoskodásban szerzett nyavalyámat bűzös trágyának melegével kellett gyógyítanom, holott neked e forróságban szerzett nyavalyádat illatos rózsavíz hűvösségével fogják gyógyítani; s míg nékem szinte ráment tagjaim épsége s életem, te éppoly szép maradsz, mint voltál, ha e forróságban bőröd lehámlott, mint ahogy a kígyó megifjodik kibújván régi bőréből.

- Ó, én szerencsétlen - szólott a hölgy -, az ily áron szerzett szépséget adja Isten azoknak, kik gonosz indulattal vannak irányomban; de te, minden vadállatoknál kegyetlenebb ember, hogy veheted lelkedre, hogy engemet ekképpen meggyötörtél? Mit várhatnék tőled vagy mástól, ha mind egész atyafiságodat kegyetlen kínzásokkal meggyilkoltam volna? Valóban nem tudom, lehetne-é kegyetlenebbül elbánni akár valamely árulóval, ki egy egész város népét lemészároltatta, mint amily kegyetlenül elbántál te vélem, mikor ideállítottál, hogy megsüljek a napon, s agyonmarjanak a legyek; s ezenfelül még egy ital vizet sem akarsz adni, holott a gyilkosoknak, kiket a törvényszék halálra ítél, rendszerint bort adnak inniok, ha ugyan kérik, midőn a vesztőhelyre viszik őket. Nos tehát, mivel látom, hogy szilárdan megállsz embertelen irgalmatlanságodban, és szenvedéseim cseppet sem tudnak megindítani, elszánom magamat, hogy megadással fogadom a halált; hogy Isten irgalmas legyen lelkemhez, kit is kérek, miképpen igaz bíró szemével nézze e művedet.

És ekképpen szólván kínos-keservesen a pádimentom közepére vonszolta magát, lemondván minden reménységről, hogy megmenekedhetik a tüzes forróságtól, s nem egyszer, hanem ezerszer azt hitte már, egyéb fájdalmairól nem is szólván, hogy eleped szomjúságában, miközben szüntelenül keservesen zokogott és panaszkodott szerencsétlen sorsán. De ahogy beesteledett, és a deák megelégelte a dolgot, parancsolta szolgájának, hogy hozza el a hölgy ruháit, és csavarja köpönyegébe, s akkor megindult a szerencsétlen asszony házának irányában, s ottan lelte annak szolgálóját, ki vigasztalanul, bánatosan és tanácstalanul az ajtóban üldögélt; szólott tehát hozzá ekképpen:

- Édes leányom, mit művel asszonyod?

Kinek is a szolgáló felelt imigyen:

- Uram, nem tudom: ma reggel azt hittem, hogy ágyában lelem; hová tegnap este, ha jól emlékszem, szemem láttára lefeküdt; de nem leltem sem ottan, sem másutt, s nem tudom, hová lett, miért is nagy-nagy bánkódás emészt; ám te, uram, talán tudnál valamit mondani felőle?

Felelte neki a deák:

- Bárcsak véle együtt oda juttathatnálak téged is, hová őt juttattam, hogy éppen úgy megbüntesselek bűnödért, miként őt megbüntettem! De annyi szent, te sem fogsz kisiklani

kezemből, mígnem megfizetek néked is azért, mit elkövettél, úgyhogy soha többé férfiból csúfot nem űzöl, engem pedig ugyan megemlegetsz.

És ekképpen szólván mondotta szolgájának:

- Add oda néki eme ruhákat, s mondd, hogy menjen asszonyáért, ha kedve tartja.

A szolga teljesítette urának parancsát, miért is a szolgáló amint átvette a ruhát és megismerte, és hallotta, mit néki a deák mondott, fölöttébb megijedt, hogy hátha megölték asszonyát, és alig tudta visszafojtani a sikoltozást; és szüntelen sírás közben, alighogy a deák eltávozott, nyomban futvást megindult a ruhákkal a toronynak irányában. Véletlenül ama napon a hölgy egyik béresének két disznaja elbitangolt, miért is keresésökre indult; és kevéssel utóbb, hogy a deák eltávozott, odaérkezett a tornyocskához, s miközben ott járkált, és mindenfelé kémlelődött, ha nem látja-e két disznaját, meghallotta a szerencsétlen asszonynak keserves jajgatását; miért is odasietett, s torka szakadtából kiáltott ekképpen: - Ki sír odafönt?

A hölgy megismerte béresének hangját, s nevén szólítván őt mondá:

- Jaj, szaladj szolgálómért, s intézd úgy, hogy feljöjjön ide hozzám.

Akkor a béres megismervén őt, szólott ekképpen:

- Jajjaj, madonna, ki juttatott téged oda? A szolgálód egész nap mindenfelé keresett; de ugyan ki gondolta volna, hogy odafent vagy?

És fogta a lajtorjának rúdjait, egyenesen egymás mellé fektette őket, ahogy a lajtorjának állnia kell, és kezdte fűzfavesszővel rákötözni a keresztrudakat. Ezenközben odaért a szolgáló, ki a toronyhoz lépvén nem bírta tovább türtőztetni magát, hanem összecsapta kezeit, s ekképpen sikoltozott:

- Jajjaj, hol vagy, édes asszonyom?

Hangjának hallatára a hölgy, amily hangosan csak tudott, lekiáltott:

- Itt vagyok fent, kedvesem; ne sírj, hanem sebtiben hozd ide a ruháimat.

Mikor a szolgáló meghallotta asszonyának hangját, szinte egészen megnyugodott; fölment a lajtorján, melyet a béres összeeszkábált, s annak segedelmével feljutott a torony tetejébe; mikor megpillantotta asszonyát, ki inkább hasonlított holmi megszenesedett fadarabhoz, mint emberi testhez, s aléltan, eltorzultan, meztelenül feküdt a földön, a szolgáló maga arcába vájta körmeit, s elkezdett zokogni fölötte, miként ha holtat siratna. De a hölgy Istenre kérte, hogy hallgasson és segítsen néki az öltözködésben. S minekutána a hölgy megtudta, hogy senki nem sejti, hol volt az éjszaka, csupán azok, kik a ruháit hozzá vitték, meg a béres, ki velök volt, némiképpen lecsillapodott, s kérte őket Isten szerelmére, hogy soha senkinek eme dolgot egyetlen szóval ne említsék. A béres hosszas magyarázkodás után vállára vette a hölgyet, ki járni sem tudott, s épségben lehozta a toronyból. A szerencsétlen szolgáló, ki mögöttük jött, leszállás közben nem volt eléggé vigyázatos, megcsúszott, a lajtorjáról a földre pottyant, és combja csontját törte, s fájdalmában úgy kezdett üvölteni, mint holmi oroszlán. A béres letette a hölgyet a pázsitra, s odament megnézni, mi baja esett a szolgálónak, s mikor látta, hogy csontját törte, hasonlatosképpen őt is odavitte a pázsitra, s asszonya mellé fektette. Mikor a hölgy látta, hogy egyéb bajaira ráadásul még ez is megesett, s a leánynak csontja törött, holott mindenekfelett éppen tőle várt segítséget, módfelett nekibúslakodott, s újra sírva fakadt, mégpedig oly keservesen, hogy a béres sehogyan sem tudta megvigasztalni, s mi több, ő maga is elpityeredett. De mivel a nap már mélyebben járt, nehogy az éjszaka ottan lepje őket, a kétségbeesett hölgy meghagyása szerint a béres elment házába, s ottan szólította két öccsét meg feleségét, s visszatértek a toronyhoz valamely deszkával, arra reá fektették a szolgálót, és

a béresnek házába vitték; minekutána pedig a hölgyet kevés hideg vízzel s néhány jó szóval felfrissítették, a béres maga nyakába vette, elvitte őt házába. A béresnek felesége mártott kenyeret adott ennie, annak utána pedig levetkőztette, ágyba fektette, s megegyeztek abban, hogy őt és a szolgálót éjszaka beviszik Firenzébe, és ekképpen cselekedtek.

Ottan a hölgy, kinél könnyen állt a füllentés, kieszelt valamely mesét, melynek semmi köze nem volt a valóságban történt esethez, s elhitette bátyjaival és nővéreivel és mindenki mással, hogy eme dolog mind vele, mind szolgálójával valamely ördögi varázslat miatt esett. Az orvosok munkához láttak, és tüzes lázából s minden egyéb nyavalyájából kigyógyították a hölgyet, ki is szörnyű fájdalmakat és gyötrelmeket szenvedett, és bőre nemegyszer odaragadt a lepedőhöz; hasonlatosképpen meggyógyították a szolgálónak törött csontját is. Miért is a hölgy kiverte fejéből szerelmesét, s innentől fogva bölcsen óvakodott mind csúffá tenni, mind szerelemre kívánni a férfiakat. A deák pedig, mikor hírét vette, hogy a szolgáló csontját törte, úgy érezte, hogy bosszúja teljes, és örömében abbahagyta művét, s nem törődött többé a dologgal.

Ez történt tehát az elkövetett csíny miatt az ostoba hölggyel, ki azt hitte, hogy deákból éppúgy csúfot űzhet, mint más emberfiából, mivel nem gondolta meg jól, hogy azok, ha nem is valamennyien, de javarészt bizony minden hájjal meg vannak kenve. Annak okáért, hölgyeim, óvakodjatok csúfot űzni másokból, kiváltképpen pedig deákokból.

NYOLCADIK NOVELLA

Két jó barát közül az egyik a másiknak feleségével szerelmeskedik; mikor a másik észreveszi, a feleségével egyetértésben úgy intézi, hogy barátját ládába zárja, s mikor az benne van, ő maga a láda tetején annak feleségével szerelmeskedik

Szórakoztató s egyúttal szomorú volt a hölgyeknek végighallgatniok Elena történetét; de mivel úgy vélték, hogy legalább részben megérdemelte sorsát, csekélyebb szánakozással hallgatták végig, ámbár a deákot rideg és hajthatatlan, zordon s kegyetlen embernek ítélték. De midőn Pampinea befejezte novelláját, parancsolta a Királynő Fiammettának, hogy mondja el a magáét, ki is készséges engedelmességgel ekképpen fogott szóba:

- Szeretetre méltó hölgyeim, mivel úgy vélem, hogy kissé felzaklatott benneteket a megbántott deáknak kegyetlensége, illendőnek tartom valamely mulatságosabb történettel enyhíteni lelketek keserűségét; annak okáért elmondani szándékozom nektek egy novellát valamely ifjúról, ki sokkalta szelídebb lélekkel fogadta a sérelmet, és sokkalta mérsékeltebb cselekedettel vett bosszút érette. Melyből is megtanulhatjátok, hogy mindenki beérheti, ha szemét-szemért, fogat-fogért vészen, mikor az elszenvedett méltatlanságért bosszút akar állani, s hogy nem szabad az igazságos mértéken felül nagyobb méltatlansággal fizetnie.

Tudnotok kell tehát, hogy miként régebben hallottam, Sienában élt két jómódú és jó családbéli közrendű ifjú ember, kik közül egyiknek neve volt Spinelloccio Tanena, másiknak pedig Zeppa di Mino, s mindketten a Cammollia tőszomszédságában laktak. Eme két ifjú sülve-főve együtt volt, s nyilvánvaló, hogy úgy szeretik egymást, mintha testvérek volnának, vagy talán annál is jobban; s mindegyiknek nagyon szép asszony volt a felesége. Történt tehát, hogy Spinelloccio, ki sokat járt Zeppa házába, akár otthon volt Zeppa, akár nem, oly módon megbarátkozott Zeppa feleségével, hogy nemsokára levette azt lábáról; s ekképpen élvezték szerelmöket jó darab ideig, és senki nem vette észre.

De idő múltán, midőn egy napon Zeppa otthon volt, felesége pedig nem tudta, Spinelloccio jött és szólította barátját. Akkor mondotta neki az asszony, hogy nincs otthon; miért is Spinelloccio nyomban felment, s az asszonyt a nagyteremben lelvén, s látván, hogy senki más nincs ottan, megölelte és csókolgatni kezdte, az asszony pedig őt. Zeppa, ki mindent látott, meg se mukkant, hanem meglapult rejtekében, s várakozott, hogy lássa, mi lesz a játéknak vége; egy szó, mint száz, látta, amint felesége meg Spinelloccio összeölelkezve bementek az ágyasházba, s magokra zárták az ajtót, miért is igen megháborodott. De meggondolván, hogy ha lármát csap, azért a rajta esett méltatlanság nem lesz csekélyebb, szégyene pedig annál nagyobb lesz, feltette magában, hogy emez dolog miatt bosszút áll, mely kielégíti lelkét anélkül, hogy a világ szájára kerülne; és hosszas fejtörés után úgy vélte, hogy meglelte ennek módját, tehát rejtekében maradt mindaddig, míg Spinelloccio feleségével mulatott.

Mikor pedig az eltávozott, ő nyomban bement az ágyasházba, hol ottan lelte feleségét, ki még abban foglalatoskodott, hogy rendbe szedje fejkendőjét, melyet Spinelloccio incselkedés közben lerántott; tehát szólott hozzá ekképpen:

- Mit művelsz, asszony?

Felelte a menyecske:

- Nem látod?

Szólott Zeppa:

- Látom én, hogyne látnám, de láttam egyebet is, bár ne láttam volna.

És a történtek felől beszédbe elegyedett vele, mire a menyecske sok hímezés-hámozás után nagy szorongás közben bevallotta szerelmeskedését Spinelloccióval, melyet amúgy sem igen tagadhatott volna, és zokogván bocsánatért esedezett.

Akkor Zeppa szólott hozzá ekképpen:

- Látod, asszony, bűnt követtél el, ha pedig azt akarod, hogy megbocsássam néked, igyekezzél hűségesen megcselekedni azt, mit rád parancsolok, amint következik: azt kívánom: mondd Spinellocciónak, holnap reggel kilenc óra tájban eszeljen ki valamilyen ürügyet, hogy elváljon tőlem, s idejöjjön hozzád; s ha majd itt lesz, én hazatérek, s mikor meghallod jöttömet, nyomban bebújtatod őt ím ez ládába, s rázárod a fedelét; minekutána pedig megcselekedted ezt, én majd megmondom a többit, mi még dolgod leszen; és csak bátran tedd meg ezt, mivel megígérem néked, hogy egy ujjal sem nyúlok hozzá.

Az asszony, hogy urát megnyugtassa, megígérte, hogy megteszi, és ekképpen is cselekedett. Midőn másnap kilenc óra tájban Zeppa és Spinelloccio együtt volt, Spinelloccio, mivel megígérte a menyecskének, hogy elmegy hozzá ebben az órában, szólott Zeppához ekképpen:

- Egyik barátomnál kell ebédelnem ma, kit nem akarok megvárakoztatni, miért is Isten áldjon.

Mondotta akkor Zeppa:

- Ugyan, hol van még az ebéd ideje?

Felelte Spinelloccio:

- Nem baj, úgyis meg kell véle hánynom-vetnem valamely dolgomat, miért is korán nála kell lennem.

Spinelloccio tehát búcsút vett Zeppától, s nagy kerülővel elment annak házába a feleségéhez; s alighogy beléptek az ágyasházba, kisvártatva hazatért Zeppa; midőn a menyecske hallotta jöttét, úgy tett, mintha megrémült volna, bebújtatta kedvesét ama ládába, melyet férje mondott, rázárta a fedelet, maga pedig kiment az ágyasházból. Zeppa, amint felért, szólott ekképpen:

- Asszony, készen van-e az ebéd?

Felelte a menyecske:

- Hogyne, készen van.

Szólott akkor Zeppa:

- Spinelloccio ma elment ebédre egyik barátjához, s egyedül hagyta a feleségét; menj csak az ablakhoz, és szólítsad, hogy jöjjön át, s ebédeljen velünk.

A menyecske, ki féltette magamagát, miért is szíves készséggel engedelmeskedett, teljesítette urának parancsát. Spinelloccio felesége sokáig kérette magát Zeppa feleségével, de mikor hallotta, hogy férje nem ebédel otthon, átjött. S mikor megérkezett, Zeppa nagy kedveskedéssel fogadta, nyájasan kézen fogta, s halkan parancsolta feleségének, hogy menjen ki a konyhába, a menyecskét pedig magával vitte az ágyasházba, s alighogy benn voltak, egyet fordult, s bezárta az ajtót. Mikor a menyecske látta, hogy magukra zárta az ajtót, szólott ekképpen:

- Jajjaj, Zeppa, mit jelent ez? Hát ezért hívattál át? Hát így szereted Spinellocciót, hát ez az a híres barátság?

Zeppa erősen fogta a menyecskét, s a láda felé közeledett vele, melyben annak férje be volt zárva, és szólott ekképpen:

- Asszony, minek előtte siránkoznál, figyelmezz jól szavamra: én testvéremül szerettem és szeretem Spinellocciót, és tegnap, ámbár ő maga még nem is tudja, rájöttem, hogy benne vetett bizalmamnak az lett a vége, hogy az én feleségemmel éppúgy szeretkezik, mint veled; s éppen azért, mivel szeretem, nem szándékozom nagyobb bosszút venni rajta, csak éppolyant, amilyen a megbántás volt; ő ölelte az én feleségemet, hát én ölelni akarlak tégedet. Ha pedig nem akarod, akkor bizony nincs más hátra, mint itten rajtakapnom őt, mivel pedig eszem ágában sincs tűrnöm, hogy szárazon elvigye, biz'isten úgy megtáncoltatom, hogy mind a ketten arról koldultok.

A menyecske, hogy Zeppa égre-földre esküdözött, minden szavát elhitte, és felelt ekképpen:

- Zeppám, mivelhogy fejemre száll ím ez bosszú, én belenyugszom, de csak akkor, ha úgy intézed, hogy bármit művelünk is, én azért jó barátságban maradjak feleségeddel, aminthogy abban kívánok maradni véle, bármit cselekedett is ellenem.

Felelt néki Zeppa ekképpen:

- Bizonyosra vedd, úgy intézem: ezenfelül pedig ajándékul adok néked oly becses és gyönyörű drágaságot, amilyen nincs neked még egy.

És ekképpen szólván megölelte és csókolgatni kezdte, annak utána pedig a ládára fektette, melyben a menyecskének ura bezárva volt, és ott a láda tetején mulattak egymással, míg csak kedvök tartotta. Spinelloccio, ki a ládában lapult, és hallotta Zeppának minden szavát, s feleségének válaszát is, annak utána pedig hallotta a csűrdöngölőt, melyet feje felett jártak, sokáig oly nagy fájdalmat érzett, hogy azt hitte: belehal; s ha nem félt volna Zeppától, azon mód, ahogy ott bezárva volt, csúnyán lepocskondiázta volna feleségét, de utóbb meggondolván, hogy ő kezdte a becstelenkedést, s hogy Zeppa joggal tette meg ugyanazt, mit ő megtett, s hogy irányában emberségesen s jó cimbora gyanánt viselkedett, feltette magában, hogy ennek utána még jobb barátja lesz Zeppának, ha ugyan az is úgy akarja. Zeppa, minekutána addig incselkedett a menyecskével, míg kedve tartotta, leszállott a ládáról, s mikor a menyecske kérte tőle az ígért drágaságot, kinyitotta a szobának ajtaját, s beszólította feleségét, ki csupán ennyit mondott:

- Madonna, te ugyan visszafizetted nékem a kölcsönt.

S ekképpen szólván elkacagta magát. Mondotta akkor Zeppa a feleségének:

- Nyisd fel eme ládát.

Az asszony felnyitotta, s akkor Zeppa megmutatta abban a menyecskének az ő Spinellocciójá-t. És hosszadalmas volna elmesélnem, melyikök szégyellette magát inkább: vajon Spinelloccio-e, mikor meglátta Zeppát, kiről tudta, hogy bizony ismeri bűnét, vagy a menyecske-e, mikor meglátta férjét, s meggondolta, hogy az bizony hallott és tudott mindent, mit a feje fölött művelt. Mondotta akkor Zeppa a menyecskének:

- Íme a drágaság, melyet néked ajándékozok.

Spinelloccio kimászott a ládából, és nem sokat teketóriázott, hanem szólott ekképpen:

- Zeppa, egyikünk tizenkilenc, a másik egy híján húsz; miért is legjobb lesz, miként magad is mondottad az imént feleségemnek, ha mint eddig, ennek utána is jó barátságban maradunk; mivel pedig mindenünk közös, csak a feleségeink nem, innen túl vegyük őket is közösbe.

Zeppa beleegyezett, és mind a négyen szent békességben együtt ebédeltek. És ettől fogva mindegyik menyecskének két férje volt, s mindegyik férjnek két felesége, ennek miatta pedig soha semminémű civakodás avagy pörlekedés nem volt közöttük.

KILENCEDIK NOVELLA

Simone mester, az orvos, be akar jutni valamely kalandos társaságba; Bruno és Buffalmacco elküldi őt éjjel bizonyos helyre, hol is Buffalmacco betaszítja egy pöcegödörbe, s otthagyja

Minekutána a hölgyek kicsinyég eltréfálkoztak a két sienainak asszony-közösségén, a Királynő, ki már csak maga volt adós novellájával, ha ugyan Dioneót nem akarta megbántani, ekképpen fogott szóba:

- Szerelmes hölgyeim, Spinelloccio Taneva méltán rászolgált a csúfságra, melyet Zeppa elkövetett rajta; miért is nem gondolnám, hogy miként Pampinea az imént bizonygatni kívánta, keményen rosszallani kellene, ha olyasvalakiből űznek csúfot, ki maga kereste azt, vagy ki rászolgált. Spinelloccio rászolgált, én pedig mesélni kívánok valakiről, ki maga kereste; s úgy vélem, hogy nem rosszallást, hanem dicséretet érdemelnek azok, kik csúfot űztek belőle. Az pedig, kivel az eset megesett, orvos volt, ki tökfilkó létére is a doktorok prémes kalapjában tért meg Bolognából Firenzébe.

Miként minden áldott nap látjuk, a városunkbéli polgárok, ki bíró, ki orvos, ki jegyző gyanánt térnek meg Bolognából, hosszú és bő talárban, bíborban és prémesen és mindennémű egyéb nagy pompában; hogy aztán miképpen munkálkodnak, annak is naponta tanúi vagyunk. Ezek között nem nagy ideje még megtért bizonyos Simone da Villa mester, kinek nagyobb volt örökölt vagyona, mint tudománya; bíbor ruhában, nagy kerek gallérral, az orvosi tudományok doktoraként tért meg, mint maga mondotta, s amaz utcában vett szállást, melynek mai napság Görögdinnye utca a neve. Eme Simone mesternek, ki nemrégiben tért meg, mint fentebb mondatott, egyéb furcsa szokásai között szokásában volt megkérdeznie attól, ki éppen véle ment, hogy kicsoda ez meg ez az ember, kit az utcán megpillantott; s mintha az emberek cselekedeteiből kellett volna összekotyvasztania a betegeinek szánt orvosságot, mindenre figyelt, s mindent megjegyzett. S mind a többiek között, kikre különös figyelmezéssel irányította szemét, volt két festő, Bruno és Buffalmacco, kik sülve-főve együtt voltak, s éppen az orvos szomszédságában laktak. Mivel tehát úgy vélte, hogy ezek mindenki másnál kevesebbet hederítenek a világra, s vidámabban élnek, aminthogy igaz is volt, különb-különb embereket megkérdezett állapotjok felől. S mivel mindenkitől azt hallotta, hogy ezek bizony szegény emberek és festők, szeget ütött fejébe, hogy szegény ember létökre hogyan élhetnek ily vidáman; miért is értesülvén, mely agyafúrt fickók, fejébe vette, hogy bizonyára roppant jövedelmeik vannak bizonyos forrásból, melyről az emberek nem tudnak; miért is mindenáron szeretett volna mind a kettővel vagy legalábbis az egyikkel jó barátságba jutni; és sikerült is barátságot kötnie Brunóval. És Bruno, ki ama kevés alkalommal, midőn az orvossal együtt volt, megismerte, mely tökkelütött szamár az, pompásan mulatott fura ötletein, és hasonlatosképpen az orvos is fölöttébb nagy örömét lelte benne. S minekutána néhányszor meghívta magához ebédre, s e révén úgy vélte, hogy bizalmasan szólhat vele, elmondotta néki, mennyire csodálkozik rajta és Buffalmaccón, hogy szegény ember létökre ily vidáman élnek; s megkérte, oktatná őt ki, mi ennek útja-módja. Bruno az orvos szavainak hallatára mindjárt látta, hogy eme kérdése méltó egyéb hülye ostobaságaihoz, hát nagyot nevetett, s feltette magában, hogy butaságához illendő feleletet ad néki, és szólott ekképpen:

- Mester, sok embernek nem szívesen mondanám el, hogy mi ennek útja-módja, de néked tartózkodás nélkül elmondom, mivel barátom vagy és tudom, hogy senkinek el nem árulod. Az bizony igaz, hogy én meg a cimborám csakugyan oly vidáman és oly jól élünk, amint te

mondod, s még annál is vidámabban; márpedig a művészetünkből, meg ama jövedelemből, melyet birtokaink hoznak, legfeljebb a vízre futná, melyet elhasználunk; de azért nem szeretném, ha azt hinnéd, hogy lopni járunk; mi kalandozni járunk, s ebből szerzünk meg mindent, miből élvezeteinkre és szükségleteinkre telik, anélkül, hogy bárkit is megkárosítanánk, s innét ama vidám életmódunk, melynek tanúja vagy.

Amint az orvos ezt hallotta, semmit nem értett belőle, de elhitte és fölöttébb elálmélkodott; és nyomban ellenállhatatlan vágyakozás támadt benne megtudni, mi lehet az a kalandozás; és nagy rimánkodással kérte Brunót, mondaná meg neki, esküdözvén, hogy biz' isten soha senkinek el nem mondja.

- Jaj, mester - felelte Bruno -, mit kívánsz tőlem? Roppant nagy titok az, mit tudni kívánsz, s romlásomra és vesztemre válhatik, s mi több, a San Gallo-templom Luciferének torkába juthatok, ha valaki megtudja; de oly nagy ama szeretet, mellyel mélykórságos hülyefalvi Fajankóságod iránt viseltetem, s oly igen megbízom benned, hogy semmi kívánságodat meg nem tagadhatom; elárulom tehát neked ezt ama feltétellel, ha megesküszöl a montesonei feszületre, hogy ígéretedhez híven soha senkinek el nem mondod.

A mester égre-földre esküdözött, hogy nem mondja el.

- Akkor hát, édes-kedves mesterem - felelte Bruno -, tudnod kell, hogy nem nagy ideje még élt ebben a városban a varázslás tudományának valamely nagy mestere, kinek neve volt Michele Scotto, mivelhogy Skóciából származott, és számos nemes úr, kikből ma már kevesen élnek, fölöttébb nagy tisztelettel környékezte őt; ki is, mikor távozni akart innét, emez uraknak nagy istenkedő könyörgésökre itten hagyta két legügyesebb tanítványát, kiknek parancsolta, hogy emez nemes uraknak, kik őt oly igen megtisztelték, minden kívánságát szíves hajlandósággal teljesítsék. Ezek tehát készségesen szolgálatjokra voltak amaz nemes uraknak némely szerelmeikben s egyéb apró-cseprő dolgaikban; annak utána pedig, mivel megtetszett nékik a város s az emberek viselkedése, elhatározták, hogy itten örökre megtelepednek, s meleg és szoros barátságot kötöttek néhány emberrel, válogatás nélkül, nemesekkel és közrendűekkel, gazdagokkal és szegényekkel egyaránt, csak azt nézték, hogy magokszőrű emberek legyenek. S emez újdonsült barátaiknak kedvéért valami huszonöt emberből társaságot alapítottak, melynek tagjai havonta legalább kétszer szabályok szerint összegyülekeztek valamely általok rendelt helyen; s mikor ottan egybegyűltek, mindegyikök megmondta kívánságát, ők pedig nyomban, még ugyanazon éjszakán teljesítették. Mivel Buffalmacco meg én különösképpen bizalmas barátságban voltunk eme két emberrel, bevettek minket is a társaságba, s benne is vagyunk. És mondom néked, hogy valahányszor egybegyülekezünk, csoda látni is a faliszőnyegeket körös-körül az ebédlőteremben s a királyi módon megterített asztalokat, a rengeteg válogatott és szemrevaló szolgát, mégpedig mind férfiakat, mind nőket, aszerint, hogy a társaság minden tagjának milyenre van kedve, meg a tálakat, meg a kannákat, meg az üvegeket, meg a serlegeket, meg az egyéb arany- és ezüstedényeket, melyekből eszünk és iszunk; ezenfelül pedig a sok és sokféle eledeleket, melyek kinek-kinek kívánsága szerint mind a magok idejében asztalra kerülnek. Nem is tudnám néked elmondani, miféle s mennyi édes hang árad a rengeteg hangszerből, s mily dús-dallamos éneket zengenek; azt sem tudnám neked elmondani, mennyi gyertya ég el ottan egy-egy ilyen vacsorán, mennyi csemege elfogy, s mily drága borokat iszunk. És nem szeretném, doktondikám, ha azt hinnéd, hogy ebben az öltözetben, vagy ilyenféle ruhában vagyunk ottan, melyet rajtunk látsz; nincsen ott egy olyan ágrólszakadt sem, kit ne néznél legalábbis császárnak, oly drága ruhákba és oly ékesen öltözködünk. De mind az ottani gyönyörűségeket felülhaladják a gyönyörű nők, kik tüstént ott teremnek akárhonnan a világról, mihelyt valakinek kedve szottyan rájuk. Megláthatnád ottan a Szakállrengetők Úrasszonyát, a Haslagok Királynéját, a Szultán Feleségét, Osbech Császár-

nőjét, Pletykócia Locsikatáját, Eldorádó Félnadrágját és Kelekótyia Tenyerestalpasát. De mit soroljam fel valamennyit? Ott van a világ valamennyi királyasszonya, egészen Hűbelebalázs Finumrózsájáig, kinek szarva közt a tőgye; most bámulsz, ugye?! Hol is, minekutána valamennyien ittak és csemegéztek, eljárnak egy-két táncot, s annak utána mindegyik hölgy szobájába vonul azzal, kinek kívánságára idehozták. És tudd meg, hogy eme szobák valóságos paradicsomkertek, oly gyönyörűségesek; és éppoly illatosak, mint a fűszerszámos dobozok boltodban, mikor ottan köményt töretsz; s olyan ágyak vannak ottan, melyekhez képest a velencei dózsénak ágya kismiska, melyekbe is azok lefeküsznek. Azt már magad is képzelheted, hogy e nők, miközben mi a szövőszékükön dolgozunk, hogyan mozgatják motollájukat, hogyan magukhoz rántják a bordaszerszámot, csak hogy a posztó minél sűrűbb legyen; de valamennyi közt legjobb dolgunk van vélekedésem szerint nekem meg Buffalmaccónak, mivelhogy Buffalmacco legtöbbször Franciaország királynéját hozatja el, én pedig Angolország királynéját, márpedig ez a kettő a világ két legszebb asszonya; és mi már annyira elbolondítottuk őket, hogy bizony rajtunk kívül másra rá sem néznek. Ekként magad is megítélheted, ha vajon lehet-e és kell-e a többi embereknél vidámabban élnünk és lézengenünk, meggondolván, hogy két ily gyönyörű királyné a szeretőnk; nem is szólván arról, hogy ha egy- vagy kétezer forintot kérünk tőlük, meg sem kapjuk. És eme dolgot nevezzük mi mind közönségesen kalandozásnak; mivelhogy valamint a kalózok elveszik más emberek tulajdonát, mi is akképpen cselekszünk; csupán abban különbözünk tőlük, hogy azok soha nem adják vissza, mit elvettek, mi azonban visszaadjuk, minekutána használtuk. Mostan tehát, derék mesterem, hallottad, mit nevezünk mi kalandozásnak; de magad is láthatod, mely hétpecsétes titoknak kell maradnia ennek, miért is erre nem kérlek többé, s nem is vesztegetek rá több szót.

A mester, kinek tudománya talán nem terjedt azon túl, hogy a gyermekeket az ótvartól meggyógyította, úgy elhitte Bruno szavait, mint holmi színtiszta igazságot; és oly nagy sóvárgás támadt benne, hogy bevegyék ama társaságba, hogy jobban már valami sokkalta kívánatosabb dologra sem sóvároghatott volna. Miért is felelte Brunónak, hogy valóban nem csoda, ha ily vidáman élik világukat, és csak üggyel-bajjal tudta megfékezni magát, s e társaság után való kívánkozását amaz időre halasztani, mikor majd annyi szívességet tett már Brunónak, hogy nagyobb bizakodással terjesztheti elébe kérését. Minekutána kívánságát jobb időkre halasztotta, tovább is barátkozott vele, ebédre, vacsorára magánál tartotta, és határtalan szeretetet mutatott irányában; ez a barátkozásuk pedig oly nagy és oly állandó volt, hogy úgy látszott: a mester Bruno nélkül már nem is tud, nem is akar élni. Bruno úgy érezte magát, mint a hal a vízben, s nehogy érdemtelennek lássék ama tisztességre, melyben az orvos részesítette, lefestette néki nagytermében a nagyböjtöt, szobájának ajtaja felett festett egy *Agnus Dei*-t, a háznak kapuja felett pedig éjjeliedényt, hogy azok, kiknek az orvos tanácsára szükségök vagyon, megismerjék kapuját a többi között; s valamely kis csarnokában lefestette néki az egerek s a macskák csatáját, mely is az orvosnak csodamód megtetszett. Ezenfelül pedig mondotta az orvosnak néhanapján, mikor nem vacsorázott nála:

- Ma éjszaka ott voltam a társaságban, s mivel Angolország királynéját némiképpen meguntam már, elhozattam magamnak a kukutyini Nagy Kán Pökhendikéjét.

Kérdezte a mester:

- Mit jelent az, hogy Pökhendikéjét? Én nem értem ezeket a neveket.

- Ó, mesterem - felelte Bruno -, nem csodálkozom, mivel jól tudom, hogy Kipók-Rátesz meg a Zabicérna nem emlegetik ezeket.

Szólott a mester:

- Talán azt akarod mondani, hogy Hippokrates meg Avicenna.

Mondotta Bruno:

- Biz' isten, én már nem tudom; én éppúgy nem értem a te neveidet, mint te az enyémeket; de Pökhendikéje a Nagy Kán nyelvén annyit jelent, mint császárnő a miénken. Ó, mennyire tetszenék néked ez a némber! Annyit mondhatok, hogy elfeledtetne veled minden orvosságot, minden klistért, minden flastromot.

S miközben néhányszor ekképpen tartotta szóval, hogy annál jobban feltüzelje, történt, hogy egy este kedve kerekedett doktor uramnak fennmaradnia, mivelhogy a gyertyát tartotta Brunónak, ki az egerek és macskák csatáját festette. Doktor uram úgy vélte, hogy már eléggé meghódította őt szívességeivel, miért is elhatározta, hogy felfedi előtte szíve vágyát; mivel pedig kettesben voltak, szólott hozzá ekképpen:

- Barátom, Isten a megmondhatója, hogy nincs ember a világon, kiért úgy megtennék mindent, mint éretted; és ha azt mondanád, hogy kutyagoljak innét Peretolába, szinte azt hiszem, oda is elmennék; ne csodálkozzál tehát, ha bizalmas barátsággal megkérlek valamire. Miként tudod, nem sok idővel ennek előtte szólottál előttem a ti vidám társaságotoknak élete módjáról, miért is nagy vágyakozás támadt bennem, hogy abba bejussak; bizony senki emberfia így még nem kívánt meg valamit. És erre megvan a jó okom, miként majd meglátod, ha sikerül bejutnom; mert ama pillanattól fogva nem bánom, kicsúfolhatsz kedvedre, ha nem hozatom oda a leggyönyörűbb leányt, kit esztendők óta láttál, s kit jómagam a múlt esztendőben láttam meg a Büdverbászon, s kibe irtózatosan belebolondultam; és Krisztus szent testére mondom, hogy tíz nagy fene bolognai garast ígértem neki, ha kedvemre hajol, de ő nem akart. Miért is esdekelve kérlek, oktass meg engemet, mit kell cselekednem, hogy oda bejuthassak, s magad is mozgass meg minden követ, hogy bevegyenek; és bizony mondom néked, derék és hűséges és becsületes cimborát lelsz bennem. Csak nézz meg elölről-hátulról: láthatod, csinos ember vagyok, legény a talpamon, ábrázatom, mint a rózsa; tetejébe meg az orvostudományok doktora vagyok, holott, ha jól tudom, egy ilyen sincs köztetek, és tudok sok szép történetet meg szép nótát, mindjárt el is énekelek egyet.

És azon nyomban elkezdett kornyikálni. Brunónak oly rettentő nevethetnékje támadt, hogy majd megpukkadt, mégis türtőztette magát. S mikor a dal véget ért, szólott a mester:

- No, mit szólsz hozzá?

Felelte Bruno:

- Annyi szent, elbújhat melletted minden cirok-citera, oly firlefáncosan kornyikáltál.

Mondotta a mester:

- Bizony, ha nem hallottad volna, el sem hitted volna felőlem.

- Bizony, igazad van - hagyta rá Bruno.

Szólott a mester:

- Tudok ám én többet is, de most hagyjuk. Oly igaz, mint ahogy itten látsz: nemes ember volt az apám, ámbátor falun lakott, különben is anyai ágon a Vallecchio családból származom; s miként láthattad, minden firenzei orvosok között nekem vannak a legszebb könyveim s a legszebb ruháim. Isten engem úgy segéljen, van olyan ruhám, amely összevissza majdnem száz font fityingembe került, több mint tíz esztendőnek előtte; miért is minden erőmből kérlek, intézkedjél úgy, hogy bejussak; és ha bejuttatsz, Isten engem úgy segéljen, essél olyan

nyavalyába, amilyenbe csak akarsz, én majd kigyógyítalak, s egy dénár nem sok, annyit sem veszek érte.

Bruno, ahogy ezt hallotta, megint csak megbizonyosodott felőle, mint már eleddig annyiszor, hogy a mester hülye; szólott tehát: - Mester, világíts jobban ide, és ne terheltessél várakozni, mígnem megfestem ím ez egereknek farkát, annak utána pedig megfelelek néked.

Mikor a farkak készen voltak, Bruno olyan képet vágott, mintha a kérdés fölöttébb kellemetlen volna neki és szólt:

- Mesterem, nagy dolog az, mit megtennél értem, elismerem; mindazonáltal amit tőlem kívánsz, ámbátor csekélység a te agyvelőd nagyságához képest, nékem kimondhatatlanul nagy, s tudom, nincs a világon senki emberfia, kinek, ha módom volna benne, megtenném, ha nem néked; egyfelől irántad való igaz szeretetemért, másfelől szavaidért, melyeket oly nagy okosság fűszerez, hogy még a szenteskedő asszonyságokat is kizökkentené jámborkodásokból, nem csupán engem tud eltéríteni feltett szándokomtól; s minél többet vagyok véled, annál okosabbnak látlak. És azt is megmondom, hogy ha másért nem szeretnélek, hát azért szeretlek, mert szerelmes vagy ama gyönyörű teremtésbe, kiről szólottál. De meg kell mondanom: én nem tehetek a dologban annyit, mint gondolod, miért is nem tehetem meg éretted, azt, amit kellene; de ha megígéred, szent és törhetetlen hitedre, hogy titokban tartod a dolgot, én megmutatom néked a módját, hogy mit kell cselekedned, és bizonyosra veszem, hogy sikerülni is fog, mivelhogy oly gyönyörű könyveid vannak s egyéb holmid, miként az imént mondottad.

Felelte néki a mester:

- Csak mondd bátran, látom, hogy nem ismersz jól engemet, s nem tudod még, mely nagy erősen tudok titkot tartani. Kevés dolog volt, mit Guasparruolo da Saliceto uram végzett az időben, midőn Forlimpopoli hatóságának bírája volt, hogy el ne mondta volna nekem, mivel titoktartónak ismert. És bebizonyítsam, hogy igazat mondok? Én voltam az első ember, kinek megmondta, hogy meg akarja kérni Bergamina kezét. No látod?

- Hát akkor rendben van - felelte Bruno -, ha ő annyira bízott benned, én is megbízhatom. Ama mód pedig, mely szerint cselekedned kell, a következő: ebben a társaságban mindig van egy kapitány, meg két tanácsúr, kik hat hónaponként váltakoznak; és elsején minden bizonnyal Buffalmacco lesz a kapitány, én pedig tanácsúr, ez már ekképpen vagyon megállapítva; aki pedig kapitány, az sokat tehet a felvételnél, s úgy intézheti, hogy felvegyék azt, akit akar; miért is úgy vélekedem, hogy te minden erődből igyekezzél barátságba jutni Buffalmaccóval, és bánj vele nagy tisztességgel. Olyan ember ő, hogy ha meglátja, mely bölcs vagy, menten meg fog szeretni, s ha okosságoddal és sok szép holmiddal némiképpen megnyerted őt, megkérheted, s ő nem fogja megtagadni kérésedet. Én már szólottam véle felőled, s ő nagy jóindulattal van irányodban; minek utána pedig ekképpen cselekedtél, a többit bízd rám, majd én elvégzem vele.

Mondotta akkor a mester:

- Fölöttébb kedvem szerint vagyon, amit mondottál; s ha ő olyan ember, ki örömét leli okos emberekben, s kicsinyég elbeszélget vélem, én könnyen elérem, hogy mindig meg fog látogatni, mivel annyi az eszem, hogy jutna belőle akár egy egész városnak, s nékem még mindig bőven maradna.

Minekutána ekképpen megegyeztek, Bruno rendre mindent elmondott Buffalmaccónak; miért is Buffalmacco, alig várta már, hogy megtehesse azt, mit Oktondi mester oly igen óhajtott. Az orvos, ki módfelett kívánkozott a kalandozásra, nem nyugodott, mígnem megbarátkozott

Buffalmaccóval, mi könnyűszerrel sikerült is; s ettől fogva pompás vacsorákat és csodálatos ebédeket adott néki, s ugyancsak Brunónak is: ezek pedig telikarattyolták a fejét, mivel őkegyelmöknek ízlettek a finom borok, meg a kövér kappanok, meg a többi jó falatok, olyannyira, hogy nem tágítottak mellőle, s nem is kellett őket nagyon hívogatni, mindig véle voltak, s egyre mondogatták, hogy másnak a kedvéért ezt ugyan meg nem tennék. De mikor a mester elérkezettnek látta az időt, mint ahogy valamikor Brunóhoz, most Buffalmaccóhoz fordult kérésével.

Melynek hallatára Buffalmacco nagy haragot színlelt, s gorombán ráförmedt Brunóra, mondván:

- Esküszöm a pasignanói magasságos Úristenre, alig bírom visszatartani magamat, hogy úgy fejbe ne kólintsalak, hogy az orrod a sarkadat verje, te áruló, mivelhogy emez dolgokat senki más ki nem kotyoghatta a mesternek.

De a mester mindenáron mentegette, s esküvel bizonygatta, hogy máshonnan tudta meg a dolgot; és sok bölcs szavával végezetül megbékéltette őt, Buffalmacco pedig a mesterhez fordulván szólott:

- Mesterem, nyilván megtetszik, hogy Bolognában jártál, s hogy mind e városig csukva hoztad el a szádat; ezenfelül mondom néked, hogy te bizonyára nem csütörtökön tanultad az ábécét, miként sok tökkelütött hülye cselekszik, hanem lopótökön, mivelhogy ez ilyen hosszú, ni; s hahogy nem csalódom, téged bizonnyal Oktondiában kereszteltek. S mivel Bruno mondotta nékem, hogy Bolognában az orvostudományokat tanultad, úgy vélem, hogy ott tanultad meg az embernyúzás tudományát, mit is okosságoddal és szép szavaddal jobban értesz, mint akárki más, kivel életemben találkozásom volt.

Az orvos a szavába vágott, s Bruno felé fordulván szólott ekképpen:

- Mely pompás dolog bölcsekkel érintkezni és társalkodni! Ki értette volna meg ily hamar töviről-hegyére az én értelmemet úgy, mint eme derék ember? Te nem vetted észre oly hamar, mint ő, hogy mit érek én; de legalább mondd meg, mit mondottam néked, mikor azt mondtad nékem, hogy Buffalmacco örömét leli az okos emberekben. Látod, hogy igazam volt?

Felelte Bruno:

- De még mennyire!

Akkor a mester mondotta Buffalmaccónak:

- Egészen másképpen beszéltél volna, ha láttál volna engem Bolognában, hol nem volt sem nagy, sem kicsiny, sem mester, sem deák, ki engem kimondhatatlanul ne szeretett volna, olyannyira el tudtam kápráztatni valamennyit beszédemmel és okosságommal. Azt is elmondom, hogy ha csak a számat kinyitottam, mindenkit megnevettettem, oly igen tetszett nékik; s mikor eltávoztam onnét, mind valamennyien keservesen sírtak, s mindenáron azt akarták, hogy ott maradjak; s oly igen marasztaltak, s oly igen akarták, hogy mind a deákokat én oktassam az orvostudományokban; de én nem akartam, mivel elhatároztam, hogy idejövök öröklött nagy vagyonomba, mely mindenkor a családomé volt, s ekképpen cselekedtem.

Mondotta akkor Bruno Buffalmaccónak:

- No, most beszélj! Mikor én mondtam, nem hitted nekem. A szent Evangéliumra! Nincs ebben a városban orvos, ki úgy értene a szamárvizelethez, mint ez, s bizonyosan nem lelnél hozzá foghatót innentől Párizs kapujáig. Hát csak próbáld nem megcselekedni azt, mit ő akar.

Szólott az orvos:

- Brunónak igaza van, de itt nem ismernek engemet. Ugyan ti is pallérozatlan emberek vagytok, de azért szeretném, ha látnátok engem a doktorok között, hogyan megállom ottan helyemet.

Szólott ekkor Buffalmacco:

- Csakugyan, mester, sokkalta különbül érted a dolgokat, mint hittem volna; miért is úgy beszélek véled, mint magadfajta okos emberekkel szokás, és hetet-havat, tücsköt-bogarat összehordván néked: mindenképpen nyélbe ütöm, hogy felvegyenek társaságunkba.

Emez ígéretek után az orvos megtetézte hozzájok való szívességét; miért is ők nagy örömökben a legnyakatekertebb ostobaságokkal ugratták, s megígérték, hogy neki majd Árnyék-Székhelyi grófnét juttatják párjául, ki is a leggyönyörűbb izé, mi csak akad az emberi nem egész limlomtárában. Kérdezte is az orvos, kicsoda ez a grófné; kinek Buffalmacco felelt ekképpen:

- Szemenszedett Doktondi, nagy úri dáma ez bizony, s kevés ház vagyon a világon, melyben néki ne volna néminemű joga; s nem is szólván másokról, még a ferences barátok is leróják néki adójukat, nagy durrogás közben. És azt is megmondhatom, hogy ha körüljár, bizony árad belőle az illat, ámbátor többnyire zárva tartják; de azért nem is nagy ideje még, hogy itt ment el a kapu előtt valamelyik éjszaka, hogy lábvizet vegyen az Arnóban, s némi friss levegőt szippantson; de rendszerint Budivárában lakozik. Azért poroszlói gyakorta körüljárnak, s nagy hatalmának jeléül valamennyien seprőt meg vödröt hordanak magokkal. Fő nemes urait gyakorta látni mindenütt, kik között vagyon: Hasmenésy, dón Kisrakáss, Dorongi-Vastagh, Higanereszthy s mások, kikkel, gondolom, jó ismeretségben vagy, csak most nem jutnak eszedbe. Tehát ha nem tévedünk számításunkban, ennek a nagy úri dámának juttatunk édes karjaiba, ha faképnél hagyod azt a másikat ott Büdverbászon.

Az orvos, ki Bolognában született és növekedett, nem értette ezeknek furcsa szavait, miért is kijelentette, hogy eme hölgy jó lesz néki. Nem sok idővel ím ez beszélgetés után hírül hozták néki a festők, hogy felvették a társaságba. Midőn pedig elérkezett ama nap, melynek éjszakáján a gyülekezetbe kellett menniök, a mester mindkettőt meghívta ebédre, s minekutána megebédeltek, megkérdezte őket, mely úton-módon juthat el ama társaságba. Akkor Buffalmacco felelte néki:

- Nézd csak, mester, nagyon bátornak kell lenned, mivelhogy ha nem vagy nagyon bátor, szándokod meghiúsulhat, minket pedig nagy bajba keversz; halld meg tehát, miben kell nagyon bátornak lenned. Módját kell ejtened, hogy ma este első álom idején ott légy ama sírbolt mellett, melyet nem rég ideje állítottak a Santa Maria Novella mellett, s egyik legszebb ruhádat öltsed magadra, hogy mindjárt első alkalommal nagy méltósággal jelenhess meg a társaság előtt, meg azért is (már amint velünk közölték, mivelhogy mi magunk nem voltunk ottan), mivel mint afféle nemes embert a grófnő a maga költségén mártott lovaggá kíván tenni; ottan pedig mindaddig várakozzál, mígnem odamegy érted az, kit mi küldünk. Hogy pedig minden dologban megoktassunk, érted megyen majd valamely fekete és szarvas, nem éppen vadállat, s hogy megrémítsen, ott a térségen jár majd előtted nagy prüszkölés meg ugrándozás közben; de ha látja, hogy nem ijedsz meg, szelíden közeledik hozzád; mikor pedig melletted leszen, akkor bátran szállj le a sírról, és pattanj fel hátára, de ne gondolj Istenre vagy a szentekre, s mikor fent vagy rajta, s jól megülted, vond kebledre kezeidet, s többé hozzá ne nyúlj a szörnyeteghez. Az pedig akkor szelíden megindul veled, s elhoz mihozzánk; de már most megmondom, hogy ha Istenre vagy a szentekre gondolsz, avagy félsz, akkor netalán ledob, vagy behajít valahová, hol orrodat bűz facsarja; miért is ha nem bizakodol magadban,

hogy nagyon bátor leszel, ne menj oda, mivel nagy bajod lehet belőle, nekünk pedig ugyan nem szerzel véle örömet.

Szólott akkor az orvos:

- Ti még mindig nem ismertek engemet; talán azért óvtok, mivel kesztyűt viselek s hosszú köntöst. Ha tudnátok, mi mindent műveltem már Bolognában, éjnek éjszakáján, mikor néha-napján cimboráimmal a lányokhoz mentem, szemetek-szátok elállna. Isten engem úgy segéljen, valamely éjszakán történt, hogy mivel egyik efféle leányzó nem akart velünk jönni (pedig nyeszlett, s ami még rosszabb: arasznyi pöttöm teremtés volt), én előbb jól megöklöztem, aztán felkaptam a levegőbe, s elvittem majdnem egy nyíllövésnyire, s addig vittem, mígnem ráfanyalodott, hogy velünk jöjjön. Máskor meg emlékszem, hogy midőn senki más nem volt vélem, csak egyik szolgám, s ugyancsak ottan kevéssel az Avemaria után, elmentem a ferences barátok temetője mellett, hol is éppen az napon temettek el egy asszonyt, bizony cseppet sem féltem; miért is ne aggódjatok miattam, mivel vakmerő és kemény legény vagyok én. S hogy előkelő méltósággal menjek oda, mondom nektek: magamra öltöm bíborruhámat, melyben felavattak, s majd meglátjátok, hogyan fog örülni a társaság, mikor megpillant, s hogy hamar idő múltán kapitánnyá leszek. Majd meglátjátok, hogy ha én egyszer ott leszek, úgy megyen a dolog, mint a karikacsapás, ha már ama bizonyos grófnő, holott még nem is látott, oly igen belém szeretett, hogy mártott lovaggá kíván tenni; majd meglátjuk, illik-e hozzám a lovagi rang avagy nem, s vajon megállom-e abban a helyemet vagy nem! Csak bízzátok rám!

Felelte Buffalmacco:

- Csuda jól beszélsz, de vigyázz, lóvá ne tégy bennünket, olyképpen, hogy nem jössz el, vagy nem leszel ottan, mikor érted küldünk; ezt pedig azért mondom, mivel foga vagyon az időnek, mitől is ti, doktor uraimék, igen féltek.

- Isten ments - szólott az orvos -, én nem vagyok afféle fagyosszent, és fütyülök a hidegre; ha néha-néha felkelek éjjel testi szükségemet végeznem, mi egyszer-másszor megesik az emberrel, egyebet semmit nem veszek magamra, mint bundámat a zekém fölé. Hát bizonyosan ott leszek.

Midőn tehát besötétedett, azok ketten eltávoztak, a mester pedig valamit füllentett a felesé-gének, nagy titokban elővette ünneplő ruháját, s alkalmatos pillanatban felöltötte, és elmenvén leült az egyik sírra, melyről fentebb szó esett; s mivel csikorgó hideg volt, összekuporodott a márványlapon, s várta a vadállatot. Buffalmacco, ki szép szál izmos legény volt, szerzett valamiféle maskarát, minőt bizonyos játékokban használnak, melyek manapság már divatjokat múlták, s kifordított fekete bundát öltvén magára, úgy elváltoztatta formáját, hogy valósággal medvének látszott, s csak éppen hogy a maskarájának ördög-pofája meg szarva volt. Tehát e maskarában elindult a Santa Maria Novella új piaca felé, Bruno pedig ugyancsak odament, hogy lássa, miképpen sikerül a csíny. Mikor pedig észrevette, hogy doktor uram ott van, elkezdett rettenetesen fújni, prüszkölni s keresztül-kasul ugrabugrálni a piacon, annak utána meg szuszogni, meg üvölteni, meg bömbölni, miként ha ördög szállotta volna meg. Mikor pedig a mester látta és hallotta őt, azon nyomban minden hajaszála égnek meredt, s reszketett minden porcikája, mivel valóságos anyámasszony katonája volt; s ebben a pillanatban jobban szeretett volna otthon lenni, mint itten. Mindazonáltal, ha már egyszer itt volt, iparkodott megemberelni magát, oly igen ösztökélte a vágyakozás, hogy megláthassa ama csodákat, miket azok ketten emlegettek. Minekutána pedig Buffalmacco egy darab ideig dühöngött, mint fentebb mondatott, úgy tett, mintha lecsillapodnék, s odament ama sírhoz, melyen a mester kuporgott. A mester, bár félelmében minden porcikája remegett, nem tudta, mitévő

legyen, vajon felpattanjon-e rá avagy maradjon. Végezetül is félelmében, hogy baja esik, ha nem ül rá, ez utóbbi félelme lebírta az előbbit, lelépett tehát a sírról, s halkan fohászkodott: „Isten segíts”, és felpattant a hátára, jól elhelyezkedett rajta, s szüntelenül egész testében remegvén, kezeit alázatosan keblére vonta, miként meghagyták neki. Akkor Buffalmacco lassan megindult a Santa Maria della Scala irányába, és négykézláb cammogván vitte őt egészen a ripolei apácákig. Voltak pedig akkoron amaz környéken gödrök, melyekbe a mezei munkások Árnyék-Székhelyi grófnét ürítették, hogy földjeiket megtrágyázzák vele. Midőn Buffalmacco ezekhez odaért, odamászott az egyik gödör széléhez, s alkalmatos pillanatban elkapta a doktornak egyik lábát, melynél fogva lerántotta hátáról, s fejjel behajította a gödörbe, annak utána pedig elkezdett rettenetesen üvölteni és toporzékolni és dühöngeni, s a Santa Maria della Scala mellett nekivágott az Ogni Santi nevezetű rétnek, hol is ráakadt Brunóra, ki nem tudván visszafojtani nevetését, oda menekült; akkor mind a ketten tomboltak örömükben, s jó messze lesben állottak, hogy lássák, mit művel a bedagasztott doktor. Doktor uram, mikor észrevette, mely undorító gödörbe esett, igyekezett feltápászkodni s kikászálódni, de visszapottyant, hol ide, hol oda, s a feje búbjától a lába hegyéig bedagasztotta magát, mígnem végre siralmasan és nyomorúságosán kikecmergett, miközben nyelt is egy-egy falatocskát, a köpönyegét pedig otthagyta; s minekutána nagyjából lekaparta magáról kezeivel a maszatot, nem tudván okosabbat cselekedni, hazament s addig kopogtatott, mígnem ajtót nyitottak neki. Alighogy azon bűzösen belépett a házba, s a kapu bezárult, már ott is termett Bruno és Buffalmacco, hogy hallják, miképpen fogadja a mestert a felesége. Miközben tehát ott hallgatództak, hallották, amint az asszony irgalmatlanul piszkolja a mestert, ahogy még soha bitangot le nem piszkoltak, mondván:

- Ejha, ez aztán a szép legény! Bizonyosan valami nőszemélyhez mentél, s nagyon tetszeni akartál neki a bíborruhádban! Hát én nem vagyok elég néked? Barátocskám, én egy egész várost meg tudnék elégíteni, nem hogy téged! Hej, bár belefojtottak volna oda, hová érdemed szerint behajítottak. Ez aztán a tisztes doktor: felesége van otthon, ő meg éjszakának évadján más asszonyok után settenkedik!

Miközben tehát az orvos tetőtől talpig megmosakodott, felesége efféle s egyéb szavak áradatjával szüntelenül mind éjfélig gyötörte. Reggelre kelvén, Bruno és Buffalmacco, minekutána egész testöket bemázolták kék foltokkal ruhájok alatt, olyanokkal, minők verés után szoktak maradni a testen, elmentek az orvosnak házába, kit is már talpon leltek; s midőn beléptek hozzá, mindenütt érezték a bűzt, mivel nem lehetett még mindent úgy megtisztogatni, hogy ne bűzlött volna. Mikor az orvos hallotta, hogy látogatására jönnek, elébök ment, s „adjon Isten jó napot” köszönt rájok. Erre Bruno és Buffalmacco megegyezésök szerint dühös ábrázattal ráförmedtek!

- Mi ugyan nem kívánunk néked ilyent, s mi több, kérjük Istent, hogy addig verjen mind a két kezével, mígnem agyonver valaki, mivelhogy a leghitványabb s a leggyalázatosabb gazember vagy, kit a föld hátán hordoz; mivel nem rajtad múlott, hogy agyon nem vertek bennünket, mint a kutyákat, mert néked tisztességet s örömet akartunk szerezni. És hitszegésed miatt ma éjjel annyi verést kaptunk, hogy felényivel el lehetett volna hajtani egy szamarat akár Rómáig; s mi több, abban a veszedelemben forogtunk, hogy kivetnek bennünket a társaságból, melybe téged fölvétetni akartunk. S ha nem hinnéd szavunkat, nézd meg testünket, milyen.

És a félhomályban elöl felnyitották ruháikat, s megmutatták néki bemázolt mellüket, utána pedig nyomban megint eltakarták. Az orvos mentegetődzni akart, és szerette volna elmesélni viszontagságait, meg hogy miképpen s hová hajították. De Buffalmacco ekképpen szólott hozzá:

- Bárcsak az a vadállat beledobott volna a hídról az Arnóba! Minek gondoltál Istenre meg a szentekre?! Nem megmondtuk előre?

Felelte az orvos:

- Nem gondoltam én rájok. Isten engem úgy segéljen!

- Micsoda - kiáltott fel Buffalmacco -, még hogy nem gondoltál rájok! De bizony nagyon is gondoltál; hiszen mondotta az, kit érted küldöttünk, hogy úgy reszkettél, mint a nyárfalevél, s azt sem tudtad, fiú vagy-é, avagy leány. Hát ugyan megadtad nekünk; de bizony soha többé senki ekképpen nem tesz lóvá bennünket, néked meg majd ellátjuk még a bajodat, amint megérdemled.

Az orvos kezdett bocsánatért könyörögni, s Istenre kérte őket, hogy ne gyalázzák meg; s a tőle telhető legékesebb szavakkal igyekezett megbékíteni mindkettejöket. És ha már eddig is tejben-vajban fürösztötte őket, most félelmében, hogy gyalázatát világgá kürtölik, még inkább kereste kedvöket, s innentől fogva lakomákkal s mindenféle módon kényeztette őket. Tehát, miként hallottátok, ilyképpen térítik észre azt, ki nem tanult eleget Bolognában.

TIZEDIK NOVELLA

Egy szicíliai leány nagy furfangosan kicsalja valamely kereskedőtől mindenét, mit az Palermóba hozott; mikor a kereskedő megint visszajön, úgy tesz, mintha még több árut hozott volna magával, kölcsönpénzt vesz a leánytól, s annak fejében vizet meg kócot hagy neki

Mondanom sem kell, hogy a Királynő novellájának nem egy része megnevettette a hölgyeket; nem volt közöttük egy sem, kinek a harsogó kacagástól tizenkétszer is ki ne buggyantak volna a könnyei. De minekutána bevégződött, Dioneo, ki tudta, hogy rajta a sor, szólott ekképpen:

- Bájos hölgyeim, nyilvánvaló, hogy a fortélyosság annál jobban tetszik, minél fortélyosabb ember az, akin nagy ügyesen kifognak. Miért is, ámbátor sorra igen szép történeteket meséltetek, én is szándékozom nektek elmesélni egyet, mely bizonyára annál jobban fog tetszeni néktek mindazoknál, miket eddig elmondtak, mivel nagyobb mestere volt a huncutságnak az a nő, akin kifogtak, minden más nőnél avagy férfiúnál, kit valaha lóvá tettek.

Szokásban volt s talán még ma is szokásban vagyon valamennyi tengerparti városokban, melyeknek kikötőjük vagyon, hogy mind a kereskedők, kik oda áruikkal befutnak, kirakatják azokat, s elhelyezik valamely hombárban, melyet számos helyen vámháznak neveznek, s mely a községnek vagy ama város urainak tulajdona. És ottan azoknak, kik ama ház fölé vannak rendelve, általadják írásban áruiknak s azok árának lajstromát, s akkor a felügyelők megjelölnek néki valamely raktárt, melyben a kereskedő elhelyezi portékáját, és kulccsal bezárja; akkor a fent mondott vámosok beírják a vámnak könyvébe a kereskedő nevére minden áruját, annak utána beszedik tőle a vám fejében járó fizetséget az egész áruért, vagy annak egy részéért, melyet éppen a vámházból kivisznek. És az alkuszok többnyire emez vámkönyvből szoktak tájékozódni az ott felhalmozott áruknak mennyiségéről és minőségéről, meg arról, mely kereskedők tulajdonai azok, kikkel is alkalomadtán tárgyalnak váltókról, cserékről, eladásról és egyéb üzletekről.

Ez a szokás, miként sok más helyen, divatban volt a szicíliai Palermóban is, hol ugyancsak voltak s ma is vannak számos gyönyörű, de a tisztességgel hadilábon álló nőszemélyek; ezeket pedig ha ki nem ismeri, bizonyára fölöttébb előkelő és tisztes hölgyeknek nézné. Mivel pedig egyetlen céljok az, hogy a férfiakat nem is megkopasszák, hanem mindenestül megnyúzzák, ahogy megpillantanak valamely idegen országbéli kereskedőt, első dolguk megtudakolni a vámkönyvből, mije van ottan, és mennyi a pénze; annak utána csábításokkal, szerelmi mesterkedéseikkel, mézesmázos szavaikkal igyekeznek emez kereskedőket lépre csalni és szerelmökre édesgetni; és már sokat behálóztak, kiktől árujok java részét, gyakorta pedig az egészet kicsalták; s ezek között voltak olyanok is, kik árujokat, hajójokat, csontjokat, velejöket ott vesztették, oly ügyesen eret tudott vágni rajtuk egy-egy ilyen bordélyleány.

Nos, nem nagy ideje még, történt, hogy odaérkezett bizonyos firenzei földink, ifjú ember, kit gazdái küldöttek, s kinek neve volt Nicolo da Cignano, s kit más néven közönségesen csak Salabaettónak neveztek, mind amaz gyapjúval, mi a salernói vásáron nyakán maradt, s mi legalábbis ötszáz aranyforintot ért: minekutána tehát a szállítmányért a járandóságot megfizette a vámosoknak, áruját egyik raktárba vitette, s mivel úgy látszik, nem sietett nagyon a kalmárkodással, egyszer-másszor bejárogatott a városba szórakozás okából. Mivel pedig halovány és szőke és csinos és helyre egy legény volt, történt, hogy egy afféle széplány, ki madonna Jancofiore néven neveztette magát, meghallott egyet-mást ennek vagyona felől,

miért is szemet vetett rá. Mikor ezt az ifjú észrevette, abban a hiszemben, hogy előkelő hölgy, s ő a szépségével meghódította, feltette magában, hogy fölöttébb vigyázatosan intézi majd ím ez szerelmét; és senkinek efelől semmit nem szólván, kezdett fel és alá őgyelegni a hölgynek háza előtt. Ki is, midőn észrevette, s néhány napon által tüzelte pillantásaival, maga is úgy mutatván, hogy epekedik az ifjúért, nagy titokban elküldötte hozzá egyik szolgálóját, ki pompásan értette a kerítés mesterségét. Ki is előbb hímezett-hámozott, annak utána pedig szinte könnyes szemmel mondotta az ifjúnak: szépségével és kedvességével úgy megejtette asszonyát, hogy az már sem éjjel, sem nappal helyét nem leli; miért is legforróbb kívánsága, hogy mikor az ifjúnak kedve tartja, vele titokban találkozhasson valamely fürdőházban; annak utána pedig elővont erszényéből egy gyűrűt, s asszonya nevében átadta az ifjúnak.

Salabaetto ennek hallatán kimondhatatlanul boldog volt, és elfogadván a gyűrűt szeméhez emelte, megcsókolta majd ujjára húzta, s felelte a derék leányzónak, hahogy madonna Jancofiore szereti őt, méltó jutalmat nyer érette, mivel ő is jobban szereti maga életénél, s hajlandó elmenni akárhová, amint kívánja, mégpedig bármely órában. Visszatérvén tehát a hírvivő ím ez felelettel asszonyához, ez hamarosan megüzente Salabaettónak, hogy melyik fürdőben várjon reá másnap vecsernye után. Salabaetto pedig egy árva kukkot nem szólván senkinek emez dolog felől, a megszabott órában pontosan odament, s megtudta, hogy a hölgy a fürdőházat lefoglalta; kisvártatva megjelent két rableány, holmikkal megrakottan; az egyik szép nagy gyapotderékaljat hozott fején, a másik pedig tetejesen megrakott roppant kosarat; s minekutána emez derékaljat letették a fürdőnek egyik szobájában a heverőre, leterítették két finom, selyemmel átszőtt lepedővel, erre pedig helyeztek hófehér ciprusi lenvászon-terítőt s két remekmívű párnát. Annak utána levetkőztek, s belépvén a fürdőbe, azt alaposan megmosták, és tisztára súrolták. És nem sok időbe telt, hogy két más rableánnyal maga a hölgy is megérkezett a fürdőházba; hol is Salabaettót, alighogy hozzájuthatott, kitörő örömmel köszöntötte, s minekutána nagy hangos sóhajtozás közben összevissza ölelte és csókolta, szólott hozzá ekképpen:

- Nem tudom, ki más tudott volna rávenni ilyesmire rajtad kívül; te huncut toscanai, tüzet bocsátottal ereimbe.

Ennek utána a hölgy kívánságára mindketten meztelenül beszállottak a fürdőbe, s velük a két rableány. Ottan pedig nem engedvén, hogy más hozzányúljon, mosusz- és szegfűillatos szappannal maga a hölgy mosta le jól és nagy ügyesen Salabaettónak egész testét; annak utána pedig lemosatta és ledörzsöltette maga testét is a rableányokkal. Ennek végeztével a rableányok két hófehér és finom lepedőt hoztak, melyekből oly pompás rózsaillat áradott, mintha csupa rózsa lett volna az egész szoba; s az egyik beburkolta az egyikbe Salabaettót, másik a másikba a hölgyet, s karjaikba emelvén mindkettőt a megvetett ágyba vitték. Ottan pedig, minekutána eleget izzadtak, a leányok levették rólok a lepedőket, s ők meztelenül maradtak az ágyban. Akkor a leányok kivettek a kosárból rózsavízzel, narancsvirág-vízzel, s arábiai szagos vizekkel töltött gyönyörű kis ezüstkancsókat, s emez illatos vizekkel mindkettőt meghintették: annak utána pedig elővették a csemegés dobozokat s a drága finom borokat, melyekkel ők ketten magokat kissé frissítették.

Salabaetto úgy érezte, hogy a Paradicsomban vagyon, és ezerszer is ránézett a hölgyre, ki csakugyan gyönyörű szép volt, és száz esztendőnek tetszett néki minden óra, s alig győzte várni, hogy a rableányok eltakarodjanak, s karjaiba ölelhesse a hölgyet. Minekutána tehát azok égő gyertyákat hagyván a szobában, a hölgynek parancsára eltávoztak, ez átölelte Salabaettót, az pedig őt, s nagy jó ideig mulattak egymással, kimondhatatlan gyönyörűségére Salabaettónak, ki szentül hitte, hogy a hölgy eleped az iránta való szerelemben. De mikor a hölgy úgy vélte, hogy itt az ideje felkelniök, behívatta a rableányokat, annak utána pedig felöltöztek, s

még egyszer frissítvén magokat némiképpen itallal és csemegékkel, arcukat és kezöket pedig megmosván amaz illatos vizekben, mikor már indulófélben voltak, mondotta a hölgy Salabaettónak:

- Ha kedvedre vagyon, fölöttébb megtisztelnél engemet, ha ma este eljönnél hozzám vacsorára, s velem töltenéd az éjszakát.

Salabaetto, kit már megejtett a hölgynek szépsége és mesterkélt kedveskedése, abban a szent meggyőződésben, hogy a hölgy úgy szereti őt, mint szeme világát, felelt ekképpen:

- Madonna, kimondhatatlanul kedvemre vagyon nékem minden, mi néked kedves, s éppen ezért ma este is és mindenkor szándékomban vagyon megtenni kedvedet s azt, mit nékem parancsolsz.

Tehát a hölgy hazatért, s ruháival és minden drágaságaival pompásan felékesítette szobáját, remek vacsorát rendelt, és várta Salabaettót. Ki is, minekutána kissé besötétedett, elment hozzája; a hölgy vidáman fogadta, ő pedig jó hangulatban ette a pompás vacsorát. Annak utána bementek az ágyasházba, s ottan csodálatos illatát érezte az áloéfának, s látta a ciprusi hímzésekkel gazdagon díszített ágyat, s a rengeteg szép ruhát a rudakon. Mindez együtt s mind külön-külön azt a vélekedést támasztotta benne, hogy ez bizonyára előkelő és dúsgazdag hölgy. És ámbár hallott már egy és más ellenkező dolgot suttogni a hölgynek élete módjáról, a világ minden kincséért sem hitte el; s ha el is hitte, hogy egy-két embert bolonddá tett már, a világ minden kincséért sem hitte volna, hogy ez még véle is megesik. Tehát amaz éjszakán kimondhatatlan gyönyörűségben hált vele, s egyre jobban nekitüzesedett. Reggelre kelvén a hölgy Salabaettót szép és ékes ezüstövvel övezte, melyen gyönyörű erszény csüngött, és szólott ekképpen:

- Édes Salabaettóm, neked ajánlom magamat; s miként személyemmel kedved szerint parancsolhatsz, akképpen mindenemmel, mi csak vagyon; annak okáért rendelkezzél mindenen, miben hatalmam vagyon.

Salabaetto boldogan megölelte és megcsókolta és távozott a házából, s elment oda, hová a kereskedők járogatni szoktak. S hogy egyszer és másszor együtt volt emez leánnyal, anélkül hogy egy fillérjébe is került volna, s egyre jobban annak hálójába bonyolódott, történt, hogy nagy nyereséggel eladta a gyapjút, s nyomban megkapta az árát; mit is a hölgy, nem ugyan tőle, hanem másvalakitől nyomban megtudott. S midőn egy este Salabaetto elment hozzá, a hölgy elkezdett incselkedni és huncutkodni vele, csókolgatta és ölelgette, s oly tüzes szerelmet mutatott irányában, hogy az ifjú úgy érezte: ott hal meg karjaiban a gyönyörűségtől; és a hölgy két remekmívű serlegét neki akarta ajándékozni, de Salabaetto semmi áron nem fogadta el, hiszen már egyszer és másszor összesen mintegy harminc aranyforint érőt kapott tőle, holott a leányt semmiképpen nem tudta rávenni, hogy tőle akár egy garas érőt elfogadjon. Végezetül, midőn a leány jól feltüzelte az ifjút azzal, hogy tüzesnek és bőkezűnek mutatta magát, egyszerre csak egyik szolgálója, kit erre kioktatott, szólította őt; miért is kiment a szobából, s kicsinyég kint időzvén zokogva visszatért, arccal az ágyra vetette magát, s oly keserves jajveszékelést csapott, minőt asszonyféle talán még soha. Salabaetto elcsodálkozott, karjaiba vette a leányt, s vele együtt maga is sírva fakadt, és szólott ekképpen:

- Ó, édes szívem, mi bajod esett ily hirtelen? Mi oka vagyon ím ez fájdalmadnak? Mondd meg hát, lelkem.

Minekutána a hölgy jó darabig kérette magát, felelt ekképpen:

- Jajjaj, édes uram, azt sem tudom, mit mondjak, mitévő legyek; ím ez pillanatban Messinából levelet kaptam, melyben bátyám írja, hogy adjam el vagy vessem zálogba mindenemet, s

nyolc nap alatt minden bizonnyal küldjek néki ezer aranyforintot, különben lenyakazzák, s én nem tudom, mitévő legyek, s honnan teremtsem elő a pénzt ily hirtelen; mert ha volna még legalább két hetem, módját ejteném, hogy megkapjam valakitől, ki sokkal többel tartozik nekem, vagy eladjam valamelyik birtokomat; de mivel nincs benne módom, inkább kívánom a halált, minekelőtte amaz gyászhírt veszem.

S ekképpen szólván és nagy lelki háborgást színlelvén, tovább is csak egyre zokogott. Salabaetto, kinek józan eszét a tüzes szerelem elhomályosította, szentül hitte, hogy igazak ama könnyek, a szavak pedig még igazabbak, szólott tehát ekképpen:

- Madonna, ezer forintot ugyan nem tudnék adni néked, de ötszáz aranyforintot szívesen, ha ugyan bizonyos vagy benne, hogy mához két hétre meg tudod adni nékem; szerencsédre éppen ma eladtam gyapjúmat, mert ha nem így történik, egy garast sem tudnék kölcsönözni néked.

- Jaj - szólott a hölgy -, hát szűkében voltál a pénznek? Hát miért nem kértél tőlem? Hiszen ha ezer forintom nincs is, százat vagy kétszázat könnyűszerrel adhattam volna; ekképpen tehát egyáltalán nem is merem elfogadni a felajánlott szívességet.

Salabaetto, ki e szavak hallatára még inkább lépre ment, mondotta:

- Madonna, nem szeretném, ha ezért lemondanál segítségemről, mivel ha nekem oly nagy szükségem lett volna pénzre, mint néked, bizony kértem volna tőled.

- Jaj, Salabaettóm - felelte a hölgy -, jól ismerem, hogy irántam való szerelmed igaz és tökéletes, mivel meg sem vártad, hogy amaz nagy summa pénzt kérjem tőled, hanem magad jószántából segítségemre jöttél ím ez ínségemben. És valóban enélkül is testestül-lelkestül tiéd voltam, de ennek utána még inkább a tiéd leszek; s mindig hálával fogok emlékezni arra, hogy néked köszönhetem bátyám életét. De Isten látja lelkemet: nem szívesen fogadom el, meggondolván, hogy kereskedő vagy, a kereskedőknek pedig minden üzletjökben szükségük vagyon a pénzre; de mivel a szükség szorongat, s erős a reménységem, hogy hamarosan visszaadhatom, mégiscsak elfogadom, a többit pedig, ha előbb nem tudom megszerezni, úgy teremtem elő, hogy mind emez holmimat zálogba vetem.

És könnyes szemmel ekképpen szólván, Salabaettónak nyakába borult. Salabaetto vigasztalni kezdte, és véle maradt éjszakára, s hogy megmutassa iránta való kész hajlandóságát, nem várta meg újabb kérését, hanem elhozta neki az ötszáz fényes aranyforintot, melyeket is a hölgy, szemével sírván, szívében kacagván, elvett tőle, Salabaetto pedig beérte a leánynak puszta ígéretével.

Minekutána a leány megkapta a pénzt, kezdett egyszerre más szellő fújdogálni; és holott annak előtte Salabaetto akkor mehetett a leányhoz, mikor kedve tartotta, most egyre-másra akadt valamely ürügy, olyannyira, hogy hétszer is el kellett mennie hozzá, míg egyszer bejuthatott, de már bizony nem fogadta oly vidám arccal, annyi kedveskedéssel, annyi örömmel, mint annak előtte. Minekutána pedig nemcsak elérkezett, hanem el is múlt a megszabott nap, melyen a pénzét visszakapnia kellett volna, s rá egy hónap, tetejében még egy hónap, hiába kérte vissza, bizony csak szép szó volt a fizetség. Miért is Salabaetto most már nyilván látta a gonosz némber fortélyosságát s maga ostobaságát, és meggondolván, hogy akármivel vádolja is azt ím ez dologban, az letagadja, minthogy a kölcsönre sem írása, sem tanúja nem volt; tehát siratta magában ostobaságát, és senki előtt nem mert panaszkodni, mivelhogy egyfelől jó eleve figyelmeztették a dologban, másfelől pedig félt, hogy kicsúfolják, mégpedig méltán ím ez baklövése miatt. És mivel gazdáitól egymás után kapta a leveleket, hogy a pénzen vásároljon váltót, s küldje el nekik, feltette magában, hogy elutazik onnét, nehogy meghagyásokat elmulasztván, hűtlen sáfárkodása kiderüljön; és hajóra szállván nem Pisába ment, hová mennie kellett volna, hanem Nápolyba.

Ottan lakott amaz időben Pietro dello Canigiano kománk, a konstantinápolyi császárné őfelségének kincstartója, nagy eszű és furfangos ember, szívbéli jó barátja Salabaettónak és gazdáinak; annak mint afféle meggondolt embernek, Salabaetto kevés napok múltán elpanaszolta, mit cselekedett, s mily szerencsétlenség érte, és segítségét és tanácsát kérte, hogy miképpen élhetne meg itten, mivel erősködött, hogy esze ágában sincs visszatérnie Firenzébe. Canigiano bosszankodott az eseten, és szólott ekképpen:

- Bolondot cselekedtél, léha módra viselkedtél, hűtlenül sáfárkodtál gazdáid pénzével: egyszerre nagy summa pénzt vertél el a mulatozásban; de ha már megesett, lássuk csak, mit tehetünk.

S mint afféle éles elméjű ember, nyomban kieszelte, mit kell tenniök, és elmondotta Salabaettónak, kinek is tetszett a terv, s hozzá is látott végrehajtásához; s mivel néki is volt valamicske pénze, Canigianótól is kölcsönzött valamicskét, ennek fejében csináltatott sok-sok keményre tömött s erősen összekötözött bálát, vásárolt vagy húsz olajoshordót, megtöltötte azokat, az egészet hajóra rakatta, és visszatért Palermóba; s minekutána megfizette a vámosoknak a járandóságot a bálákért s hasonlatosképpen a vámot a hordókért, és minden áruját beíratta maga nevére, az egészet behordatta a raktárba, mondván, hogy mindaddig ezeket nem kívánja megbolygatni, mígnem megérkezik egyéb áruja, melyet vár.

Midőn Jancofiore asszony ennek neszét vette, s meghallotta, hogy az, mit mostan magával hozott, jó kétezer aranyforintot ér, vagy annál is többet, nem is számítva azt, mit vár, s mi több mint háromezret ért, most látta, mely sovány volt előbbi aratása: miért is elhatározta: visszaadja Salabaettónak az ötszázat, hogy kicsalja tőle az ötezernek java részét.

Miért is magához hívatta: Salabaetto most már résen volt, de elment. A leány úgy tett, mintha sejtelme sem volna amaz áruról, melyet ez magával hozott, s kitörő örömmel fogadta, és szólott hozzá ekképpen:

- Ide hallgass, ha talán haragszol rám, mivel nem adtam meg pénzedet a megszabott időre...

Salabaetto elmosolyodott, és szólott ekképpen:

- Madonna, őszintén szólva némiképpen kedvemet szegte a dolog, hiszen a szívemet is kitépném, hogy néked adjam, ha tudnám, hogy örömödre vagyon; de hadd mondjam el, mely igen megharagudtam reád. Szerelmem, mit irántad érzek, oly nagy, oly forró, hogy eladtam birtokaim java részét, s ide mostan annyi árut hoztam, amennyi többet ér kétezer forintnál, nyugatról pedig annyit várok, mely megint háromezret ér, s boltot akarok nyitni itt e városban, s szándékom vagyon itten megtelepedni közeledben, mivel úgy érzem, hogy nincs szerelmes ember, ki oly boldog volna, amily boldog én vagyok a te szerelmedben.

Felelte erre a hölgy:

- Nézd csak, Salabaetto, mi néked jó, nékem is kedves, mivelhogy jobban szeretlek az életemnél, s kimondhatatlanul örülök, hogy ama szándokkal tértél vissza, miképpen itt megtelepedjél, mivel reménylem, hogy még sok boldog időt tölthetek véled; de némiképpen mentegetni kívánom magam előtted azért, hogy amaz időben, midőn innét elutaztál, néhányszor hozzám jönni kívántál, s nem juthattál be, s néhányszor ismét bejutottál hozzám, de nem voltam hozzád oly kedves, mint rendesen; ezenfelül pedig azért is, hogy nem adtam meg pénzedet a megszabott időre. De tudnod kell, hogy akkoriban szörnyű nagy fájdalomban és szörnyű nagy aggságban voltam, s kinek ilyen a lelke állapotja, akárhogy szeret is valakit, nem tud oly vidám arcot mutatni előtte s oly nagy figyelemmel lenni hozzá, mint az kívánná; annak utána pedig tudnod kell, hogy fölöttébb keserves dolog egy asszonynak ezer forintot felhajszolni, mivelhogy az emberek reggeltől estig hazugságokkal tartják, s nem állják

ígéretöket, miért is nincs más választásunk, mint hogy magunk is hazudjunk másoknak; és ez az oka, nem pedig holmi aljasság, hogy nem adtam meg pénzedet; de alighogy elutaztál, mindjárt megkaptam, s ha tudtam volna, hová küldjem, bizonyosra vedd, meg is küldtem volna; de mivel nem tudtam, félretettem számodra.

S behozatott egy erszényt, melyben ugyanazon forintok voltak, miket Salabaetto adott néki, s akkor általadta Salabaettónak és szólott:

- Számold meg, vajon megvan-e ötszáz.

Salabaettónak még életében nem volt ekkora öröme, s megszámlálván a pénzt, s látván, hogy csakugyan ötszáz, eltette, és szólott ekképpen:

- Madonna, elhiszem, hogy igazat beszélsz, és ezzel eleget tettél kötelezettségednek; és mondom néked, hogy ezért meg irántad való szerelmemért semmi szükségedben nem kérhetsz tőlem akkora pénzt, mit meg ne szereznék néked, ha módomban vagyon; s ha itteni dolgaimat rendbe hozom, próbát tehetsz velem.

Minekutána Salabaetto ekképpen legalább szavakban felfrissítette iránta való szerelmét, kezdett megint sűrűn járogatni a leányhoz, az pedig kimondhatatlan örömmel és kedvességgel látta magánál. De Salabaetto, ki a leány csalását csalással akarta megbüntetni, egy napon, midőn a leány meghívta vacsorára és éjszakára, oly bánatosan és szomorú arccal állított be hozzá, mintha legalábbis a halál révén volna. Madonna Jancofiore megölelte és megcsókolta és faggatni kezdte, mi az oka búskomorságának. Salabaetto pedig, minekutána jó darabig kérette magát, megszólalt:

- Tönkrementem, mivelhogy a hajót, melyen amaz áru volt, mit vártam, monacói kalózok elfogták, és tízezer aranyforintot követelnek váltságdíj fejében, miből ezer esik reám, nékem pedig egy garasom sincsen, mivelhogy az ötszázat, mit nékem megadtál, nyomban elküldöttem Nápolyba, s vásznat vettem rajta, mit ide rendeltem: s ha most eladni kívánnám itten lévő árumat, a fele árát is alig kapnám meg, mivel nincs vásár ideje; itten pedig nem ismernek még annyira, hogy olyasvalakit találnék, ki megsegítene, miért is nem tudom, mitévő legyek; márpedig ha nem küldöm rögtön a pénzt, az árumat elviszik Monacóba, és soha nem kapok meg belőle semmit.

A hölgy igen bosszankodott az eseten, mivel azt hitte, hogy ekképpen mindent elveszít; miért is törte a fejét, mit tehetne, hogy az áru ne kerüljön Monacóba; mondotta tehát:

- Isten a megmondhatója, mennyire fáj nékem az eset, irántad való szerelmem miatt; de mit használ ennyire búslakodnod ezért? Ha volna ennyi pénzem, Isten látja lelkemet, nyomban kölcsönadnám neked; csakhogy nincs. Igaz, hogy van itt valaki, ki a múltkor megsegített amaz ötszázzal, melyre még szükségem volt, de botrányos uzsorakamatot kíván érte, nem kevesebbet, mint harmincat százra; ha emez embertől akarod a pénzt, biztos zálogot kellene adnod, s én magam is hajlandó vagyok zálogba vetni mind emez holmimat s magam személyét is, ha hajlandó kölcsönözni reá, csak hogy rajtad segítsek; de milyen biztosítékot adsz a többi summára?

Salabaetto mindjárt kitalálta, mely okból ajánlotta néki a leány ím ez segítséget, s már tudta, hogy ő maga akarja kölcsönadni neki a pénzt; meg is örült ennek, s mindenekelőtt megköszönte, annak utána pedig mondotta, hogy az uzsorakamat ugyan nem riasztja vissza, mivelhogy a szükség szorongatja; annak utána pedig mondotta, hogy biztosítékul adja amaz árut, mely a vámházban vagyon, és annak nevére íratja, ki a pénzt kölcsönadja néki; de a raktár kulcsát magánál akarja tartani, hogy megmutathassa portékáját, ha kívánják, meg azért is, hogy senki ne férhessen hozzá, ne cserélhesse ki, s mással össze ne tévesszék. Mondotta erre a

hölgy, hogy ez okos beszéd, a biztosíték pedig jó. Annak okáért másnap reggel hívatott valamely alkuszt, kiben fölöttébb megbízott, s minekutána meghányta-vetette véle az esetet, adott néki ezer aranyforintot, mit az alkusz kölcsönadott Salabaettónak, s a vámnál maga nevére íratta mindazt, mije Salabaettónak a raktárban volt; s minekutána mind a ketten írást adtak a megegyezésről, dolgaikra mentek.

Salabaetto a legelső kínálkozó alkalommal hajóra szállt az ezerötszáz aranyforinttal, és visszatért Nápolyba Pietro dello Canigianóhoz, honnét pontos és becsületes számadást küldött gazdáinak Firenzébe a gyapjúról, mellyel útra bocsátották; s kifizetvén Pietrót s mindenki mást, kinek valamivel tartozott, több napokon által jól mulatott Canigianóval a becsapott szicíliai leány rovására. Mivel pedig nem akart továbbra kereskedő maradni, ismét Ferrarába ment.

Jancofiore, mivel sehogyan sem tudott nyomára jutni Salabaettónak Palermóban, kezdett csodálkozni, és gyanút fogott; minekutána jó két hónapot várakozott, és látta, hogy csak nem jön, az alkusszal kinyittatta a raktárt. S mindenekelőtt megvizsgálták a hordókat, melyek, mint hitték, teli vannak olajjal, és látták, hogy bizony tengervíz vagyon bennök, legfeljebb néhány fontnyi olaj van mindegyikben fent a hordó szájánál. Annak utána kioldozták a bálákat, s látták, hogy csak kettőben van gyapjú, a többi pedig kóccal van megtömve; szóval az egész mindössze nem ért többet kétszáz forintnál. Most látta Jancofiore, hogy lóvá tették, és sokáig siratta az ötszáz forintot, melyet visszaadott, s még tovább az ezret, melyet kölcsönadott, gyakorta mondogatván: „Ha toszkánnal dolgod akad, légy résen, szedd össze magad.” S mivel ekképpen megkárosodott, és rajta száradt a csúfság, észbevette, hogy „ma nekem, holnap neked.”

Midőn Dioneo bevégezte novelláját, Lauretta meggondolván, hogy elérkezett ama megszabott idő, melyen túl uralkodása nem terjed, megdicsérte Pietro Canigiano tanácsát, melynek helyességét az eredmény megbizonyította és Salabaetto ravaszságát, mely a végrehajtásban ugyancsak jól bevált, annak utána pedig levette fejéről a babérkoszorút, Emilia fejére tette, s nyájasan szólott ekképpen:

- Madonna, nem tudom, kegyes Királynőt nyerünk-e benned, de annyi bizonyos, hogy szép Királynőt nyerünk; intézd hát úgy, hogy cselekedeteid szépségedhez illendők legyenek.

S ekképpen szólván leült. Emilia nem annyira azért, hogy Királynő lett, mint inkább azért, mert füle hallatára nyilvánosan megdicsérték olyasmi miatt, mire a hölgyek rendszerint leginkább vágyakoznak, némiképp elszégyellette magát, s arca úgy elpirult, mint hajnalban a frissen fakadt rózsa. Mégis, minekutána kicsinyég lesütötte szemét, s pirulása oszladozott, meghányta-vetette udvarmesterével a társaságnak ügyes-bajos dolgait; és ekképpen fogott szóba:

- Bájos hölgyeim, nyilván látjuk, hogy az ökrök, minek utána a napnak némely részében igában nyögvén fáradoztak, mikor kifogják őket, s leveszik rólok a jármot, kedvök szerint szabadon legelésznek az erdőben; azt is látjuk, hogy amaz kertek, melyekben sokféle lomb zöldell, sokkalta szebbek, mint az erdő, melyekben tölgyeknél egyebet nem láthatunk; annak okáért úgy vélem, hogy meggondolván, mely sok napokon által mondottunk már novellákat szigorú törvény alatt, nekünk is szükségünk vagyon némi szabadságra, s nem csupán hasznos, hanem kívánatos is leszen új erőt gyűjtenünk, hogy a jármot újfent magunkra vegyük. Miért is, midőn holnap mulatságos elbeszéléseiteket folytatjátok, nem kívánlak benneteket valamely különös tárgyra szorítani, hanem azt akarom, hogy ki-ki oly tárgyban mondjon novellát, mely leginkább kedvére vagyon, mivel szentül hiszem, hogy amaz különb-különb tárgyak, melyek

szóba kerülnek, éppoly gyönyörűséget fognak szerezni nekünk, mintha csak egyféle tárgyban beszélnénk; s ha ekképpen cselekedtünk, az, ki utánunk következik a királyságban, ím ez felfrissülés után nagyobb biztonsággal szoríthat majd vissza benneteket szokott törvényeinkre. - És ekképpen szólván mind a vacsora idejéig szabadjára engedte a társaságot.

Valamennyien javallottak a Királynő okos beszédjét; és felkelvén, ki egy, ki más szórakozásra adta magát. A hölgyek koszorúkat fontak és játszadoztak, az ifjak játszottak és énekeltek, s ekképpen töltötték az időt mind a vacsora órájáig, mely is midőn elérkezett, a gyönyörű szökőkút mellett vidáman és jó hangulatban megvacsoráztak; vacsora után pedig a szokott módon énekkel és tánccal mulatoztak. Végezetül a Királynő elődeinek példáját követvén parancsolta Pamfilónak, hogy azokon kívül, melyeket többen közülök magok jószántából énekeltek, még egyet énekeljen. Az pedig készséges hajlandósággal belekezdett, amint következik:

Melyet általad érzünk,
A pajkos kedv, vígság, Ámor, olyan nagy,
Hogy boldog, aki lángjaiba hamvad!

A csorduló örvendezés szívemben,
Az ujjongó vidámság,
Melyet mind-mind Te adtál,
Orcámra festi lángját,
Nem tudva már megférni itt benn,
Kedvem azon mutatván;
S mert magasból kacag rám
A szerelem, csak hálás vagyok annak,
Kiért e lángok így reám rohannak.

Szavakkal, Ámor, kifejezhetetlen,
És kidalolhatatlan
Az üdv, amelyet érzek;
S ha az volna, jobb volna rejtegetnem;
Veszedelem van abban,
Üdvével ha ki kérked.
És arról, mely enyém lett,
Nincs szó sem, mely fogalmat adhat,
Ki maga is nem érzi át, olyannak.

Ki fogja fel, mi az, hogy két karomban
Tarthattam átölelve,
Akit ölelni vágytam,
S hogy arcomat pihentethettem ottan,
Hová a vágy emelte,
Boldog áhítozásban?
E pompás lángolásban
Senki se hinne - bármire ragadhat.
Jobb hát titkát megőriznem magamnak.

Pamfilo éneke bevégződött, s annak végső sorait ugyan valamennyien híven ismételték, mégis mindenki a kelleténél feszültebb figyelemmel vigyázta a dalnak szövegét, s igyekezett kitalálni, mi az, mit annak titkolnia kell, miként a dalban mondotta. És ámbár különb-különbféle találgatásokba tévedtek, senki sem jutott rá a való igazságra. De midőn a Királynő látta, hogy Pamfilo éneke bevégződött, s a hölgyek és az ifjak szerettek volna már lepihenni, parancsolta, hogy ki-ki nyugovóra térjen.

Végződik a Dekameron nyolcadik napja

Kilencedik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON NYOLCADIK NAPJA; KEZDŐDIK A KILENCEDIK, MELYEN EMILIA URALKODÁSA ALATT KI-KI TETSZÉSE SZERINT VALÓ TÁRGYBAN MOND NOVELLÁT, AMIRŐL ÉPPEN KEDVE TARTJA

A hajnal, melynek ragyogása elűzi az éjszakát, már égszínkékre változtatta a nyolcadik nap halványkék mennyboltozatát, s már a mezőkön felemelték fejöket a kicsiny virágok, midőn Emilia felkelvén, ugyancsak felkeltette a hölgyeket s az ifjakat. Kik is, minekutána összegyülekeztek, a Királynő lassú léptei nyomán megindulván kimentek a kicsiny erdőbe, nem messzire a palotától; s ahogy abba beértek, látták, hogy a vadállatok, őzek, szarvasok és egyebek, mivel a dühöngő döghalál miatt nem féltek a vadászoktól, nem futottak el előlök, mintha csak kiveszett volna belőlök a félelem, vagy megszelídültek volna; ők pedig hol egyikhez, hol másikhoz közeledtek, mintha meg akarnák fogni azokat, s megkergették és megugratták őket, s jó darab ideig ebben mulatoztak. De midőn a nap már magasabbra hágott, valamennyien úgy vélték, hogy jó lesz visszatérni. Mind valamennyien tölgyfalombbal koszorúzták magokat, kezöket pedig teleszedték szagos füvekkel meg virágokkal; s ha ki szemben jött volna velök, nem mondhatott volna egyebet, mint hogy „bizony nem veszen erőt a halál ezeken, vagy legalábbis vidáman mennek a másvilágra”. Ekképpen mendegéltek tehát egymásnak nyomában, s megérkeztek a palotához, hol már mindent pompás rendben, szolgáikat pedig vidáman és jókedvben lelték. Ottan kicsinyég pihentek, és csak akkor ültek asztalhoz, mikor előbb az ifjak és a hölgyek hat, vidámabbnál-vidámabb dalt elénekeltek; minekutána pedig mind megmosták kezöket, a Királynő meghagyása szerint az udvarmester asztalhoz ültette őket; akkor felhordták az eledeleket, s valamennyien jó hangulatban ebédeltek; asztalbontás után kicsinyég tánccal és muzsikával mulatták magokat, s annak utána a Királynő meghagyása szerint, aki akart, szundítani térhetett. De midőn a szokott óra elérkezett, ki-ki egybegyülekezett a rendes helyen, hogy novellákat mondjanak; hol is a Királynő Filoménára pillantván mondotta, hogy kezdje meg a mai nap novelláinak sorát; ki is mosolyogván ekképpen fogott szóba.

ELSŐ NOVELLA

Madonna Francescába ketten szerelmesek, Rinuccio és Alessandro, de ő egyiket sem szereti, miért is az egyiket ráveszi, hogy halott gyanánt feküdjön be egy sírba, a másikat pedig, hogy ezt az élőhalottat vigye el hozzá; de mivel egyik sem tud végére járni a dolognak, ügyesen lerázza őket a nyakáról

Madonna, mivel néked úgy tetszik, nekem fölöttébb kedvemre vagyon, hogy én fussam az első kört a novellamondásnak ím ez nyílt és szabad mezején, melyre Felséged bocsátott bennünket, mit is ha jó szerencsével végezek, nem kételkedem, hogy azok, kik utánam következnek, ugyancsak jól s még jobban fogják végezni. Bájos hölgyeim, gyakorta megbizonyítottuk novelláinkban, mely igen nagy a szerelem hatalma; de azért úgy vélem, nem mondottunk el mindent, s nem mondhatnánk el akkor sem, ha álló esztendeig egyébről sem beszélnénk, mint erről; mivel pedig a szerelem nem csupán különb-különb halálos veszedelmekbe sodorja a szerelmeseket, hanem arra is ráviszi őket, hogy halottak gyanánt lemenjenek a holtak lakásaiba, kedvem vagyon elbeszélni egy novellát azokon felül, melyek már elmondattak, miből nem csupán a szerelem hatalmát fogjátok megismerni, hanem azt is megtudjátok, miképpen értette a módját egy derék hölgy, hogy lerázzon nyakáról két férfiút, kik nagy kelletlenségére szerelmökkel ostromolták.

Elmondom tehát, hogy Pistoia városában élt valamikor egy gyönyörű szép özvegyasszony, kibe két firenzei földink halálosan beleszeretett, anélkül hogy egymásnak szerelméről tudtak volna, oly igen elbűvölte mind a kettőt. Ezek számkivetésben időztek ottan, s egyiknek neve volt Rinuccio Palermini, másiké pedig Alessandro Chiaramontesi. Erejétől telhetőleg mindegyik abban mesterkedett, hogy megnyerje a hölgynek szerelmét. Emez nemes hölgyet, kinek neve volt madonna Francesca de Lazzari, sűrűn háborgatták mindketten üzenetekkel és kérésekkel, ő pedig nemegyszer meggondolatlanul meghallgatta őket. Mikor bölcsen vissza akart vonulni, de sehogyan sem tudott, hogy alkalmatlankodásuktól megszabaduljon, valamely terve támadt, mégpedig az, hogy kér tőlük valami szolgálatot, melyet is vélekedése szerint egyik sem tud megtenni, ámbár nem valami lehetetlen feladat; ha pedig nem teszik meg, néki tisztes oka vagy ürügye lesz rá, hogy ne hallgassa meg többé üzeneteiket. Volt pedig ím ez terve a következő: amaz napon, melyen terve támadt, éppen meghalt Pistoiában egy ember, kit, ámbár ősei nemes emberek voltak, nemhogy Pistoia, hanem az egész földkerekség leghitványabb emberének tartottak; ezenfelül életében oly torz és utálatos egy pofa volt, hogy ki nem ismerte, s először meglátta, megijedt volna tőle; ezt tehát eltemették valamely sírban a ferences barátok temploma mellett; a hölgy úgy vélte, hogy ez kedvező alkalmat ad néki szándoka végrehajtására. Miért is egyik szolgálójához szólott ekképpen:

- Tudod, mennyi bosszúságot és kelletlenséget okoz nekem minden áldott nap ez a két firenzei, Rinuccio meg Alessandro, az üzeneteivel; márpedig eszem ágában sincs, hogy szerelmes hajlandósággal legyek hozzájok; hogy pedig lerázzam őket nyakamról, feltettem magamban: ha már fűt-fát ígérgetnek, próbára vetem őket bizonyos dologban, melyet ugyan végre nem hajtanak, ezt biztosra veszem, s ekképpen végét vetem e kelletlenségnek; mégpedig halljad, mi módon. Tudod, hogy ma reggel eltemették a ferences barátok temetőjébe Scannadiót (mivel ez volt a neve ama gonosz embernek, kiről fentebb szólottunk), kitől nemhogy halálában, de életében is reszkettek e város legbátrabb emberei is, hahogy meglátták; annak okáért menj el nagy titokban előbb Alessandróhoz, és szólj hozzá ekképpen: „Madonna Francesca üzeni néked, hogy itt az idő, midőn megnyerheted szerelmét, melyre oly igen

sóvárogtál, s véle lehetsz, ha akarsz, mégpedig ekképpen: bizonyos okból, melyet később fogsz megtudni, egyik rokona ma éjjel elhozza házába ama Scannadio holttetemét, kit ma reggel eltemettek, ő pedig nem akarja bebocsátani azt, minthogy még holtában is fél tőle; miért is ama nagy szolgálatot kéri tőled, hogy ne terheltessél ma este első álom idején lemenned ama sírba, melybe Scannadiót eltemették, és magadra venned ruháit s lefeküdnöd a helyébe, mindaddig, mígnem érted jönnek, s egy szó, egy hang nélkül tűrni, hogy elvigyenek az ő házába; és semmi egyébbel ne törődj, a többit csak bízd rá." És ha azt mondja, hogy megteszi, rendben vagyon, ha pedig azt mondja, hogy nem hajlandó megtenni, akkor mondd meg néki nevemben, hogy többé ne merjen szemem elé kerülni, s ha kedves az élete, ne merészeljen többé sem levelet, sem üzenetet küldeni nékem. Annak utána pedig menj el Rinuccio Palerminihez, s szólj hozzá ekképpen: „Madonna Francesca üzeni, hogy mindenben hajlandó kedvedet tölteni, ha megteszel néki valamely nagy szolgálatot, vagyis ma éjjel éjféltájban elmégy ama sírhoz, melybe ma reggel Scannadiót eltemették, s akármit látsz, avagy érzel, egy szót sem szólsz, hanem vigyázatosan kiveszed koporsójából, s elviszed az ő házába. Ottan majd meglátod, miért kívánja ezt, s akkor megnyered tőle azt, mire vágyakozol; ha pedig nincs kedved ezt megtenned, soha többé ne merészelj levelet avagy üzenetet küldeni néki."

A szolgáló elment mindkettőhöz, s mindegyiknek a parancs szerint rendre megmondta az üzenetet. Erre pedig mindegyik felelte, hogy a hölgynek kedvéért nemhogy egy sírba, hanem még a pokolba is lemenne. A szolgáló meghozta a feleletet asszonyának, ki is leste-várta, vajon csakugyan oly bolondok-e, hogy megcselekszik.

Midőn tehát az éjszaka leszállt, első álom idején Alessandro Chiaramontesi ingujjra vetkőzött, s elindult hazulról, hogy elmenjen lefeküdni Scannadio helyére a sírba, s útközben fölöttébb nagy szorongás támadt lelkében, s ekképpen töprenkedett magában: „Ejnye, de nagy szamár vagyok! Hova megyek? Mit tudom én, vajon nem vették-e észre emez hölgynek atyjafiai, hogy szeretem, s nem gondolnak-e olyasmire, ami nem igaz, s vajon nem ők sugalmazták-e neki emez gondolatot azért, hogy megöljenek engem a sírban! Ha pedig így volna, én megadnám az árát, de soha senki meg nem tudná a dolgot, nekik pedig a hajok szála sem görbülne meg; vagy mit tudom én, nem valamely ellenségem eszelte-e ki ellenem az egészet, kinek talán a hölgy, iránta való szerelmében, ezzel akar kedveskedni?" Annak utána pedig ekképpen töprenkedett: „De tegyük fel, hogy egyik sem igaz, és hogy csakugyan a házába fognak vinni az atyjafiai; akkor is azt kell hinnem: nem azért van szükségök Scannadio tetemére, hogy karjaikban tartsák, vagy a hölgynek karjaiba fektessék; sokkalta inkább azt kell hinnem, hogy meg akarják valamiképpen becsteleníteni, mivel talán életében megbántotta őket valamivel. Azt mondja a hölgy, hogy meg se mukkanjak, akármit érzek. Hát ha kitolják a szememet, vagy kitépik a fogaimat, vagy megcsonkítják kezeimet, vagy más efféle tréfát elkövetnek velem, mire jutok? Hát hogyan maradhatnék csendben? Ha pedig megszólalok, vagy megismernek, akkor talán kárt tesznek bennem, ha pedig nem, akkor sem érek el semmit, mivel nem engednek a hölggyel lennem; a hölgy pedig később majd azt mondja, hogy megszegtem parancsát, és soha nem tölti majd kedvemet."

És ekképp tépelődvén már abban volt, hogy hazatér; de nagy szerelme előrehajtotta ellenkező okoskodásokkal, s oly nagy erővel, hogy egyszerre csak ott volt a sírnál. Melyet is nyomban felnyitott, s leszállván levetkőztette Scannadiót, felöltötte annak ruháit, a sírt pedig magára zárta; s amint ott feküdt Scannadio helyében, eszébe jutott egyszerre, hogy ki is volt ez, továbbá, hogy amint hallotta, mi minden történt már éjjel nem csupán a holtak sírjain, hanem másutt is; és egyszerre minden hajaszála égnek meredt, s minden pillanatban azt hitte már, hogy Scannadio felkel és ottan megfojtja. De forró szerelme erőt adott néki, hogy mind ezeket, mind egyéb ijesztő gondolatait lebírja, s ott feküdvén, mintha ő volna a halott, várva várta, vajon mi fog történni vele.

Rinuccio, amint az éjfél közeledett, elindult hazulról, hogy véghezvigye azt, mit hölgye üzent néki; s útközben különb-különb dolgok megfordultak fejében, hogy ugyan mi is történhetik vele; például, hogy Scannadio tetemével vállán az őrség kezébe kerülhet, s mint boszorkánymestert máglyahalálra ítélhetik; vagy pedig ha az egész kitudódik, magára vonhatja a halott ember atyjafiainak gyűlöletét, s egyéb effélék, mik már majdnem eltérítették szándokától. De annak utána megemberelte magát, és szólott ekképpen: „Ejnye hát megtagadjam mindjárt a legelső próbát, mit e nemes hölgy tőlem kíván, kit annyira szerettem és szeretek, s különösképpen most, mikor hajlandóságát megnyerhetem véle? Hát ha bele kellene halnom, akkor is nekivágnék annak, mit megígértem."

S folytatván útját, elérkezett a sírhoz, melyet is könnyűszerrel kinyitott. Alessandro, mikor észrevette, hogy nyitják a sírt, akármennyire vacogott is félelmében, meg se mukkant. Rinuccio belépett, s abban a hiszemben, hogy Scannadio tetemét veszi fel, felkapta Alessandrót a lábánál fogva, kihúzta, s vállaira emelvén megindult véle a nemes hölgy háza irányában; s mivel útközben sem jobbra, sem balra nem nézett, egyre-másra odakoccantotta valamely ház sarkához vagy útmenti padhoz; az éjszaka pedig oly koromsötét volt, hogy azt sem látta, hová lép. S midőn már Rinuccio ott volt a nemes hölgy kapujának küszöbénél, az pedig szolgálójával az ablakban állott, hogy lássa, vajon hozza-e Rinuccio Alessandrót, s már fente a fogát, hogy mind a kettőt elzavarja, történt, hogy a Tanács poroszlói, kik amaz utcában elhelyezkedtek, nesztelenül lesben állottak, hogy kézre kerítsenek valamely bűnös embert, meghallván Rinuccio lábainak dobogását, nyomban elővették lámpásukat, hogy megnézzék, mi dolguk vagyon ezeknek és hová mennek, és lándzsáikkal pajzsokra csapván rájok kiáltottak:

- Ki az?

Mikor Rinuccio megismerte őket, nem lévén sok ideje a hosszas töprenkedésre, ledobta Alessandrót, s ahogy csak lábai bírták, elinalt. Alessandro tüstént felugrott, és ámbár a halottnak ruhái voltak testén, melyek egészen a földig értek, mégis kereket oldott. A hölgy, ki a lámpa világánál, melyet a poroszlók elővettek, tisztán látta, hogy Rinuccio a hátán hozza Alessandrót, s hasonlatosképpen észrevette, hogy Alessandrón rajta vannak Scannadio ruhái, fölöttébb elcsodálkozott e két embernek bátorságán; de csodálkozás ide, csodálkozás oda, hangos hahotára fakadt, mikor látta, hogy Alessandro a földre pottyan, annak utána pedig elinaltak. S mivel fölöttébb örvendezett a dolognak ilyetén végén, hálát adott Istennek, hogy megszabadította ezeknek tolakodásától, visszahúzódott, és bement szobájába, szolgálójával együtt mondogatván, hogy ezek ketten bizonnyal igen szeretik őt, mivelhogy teljesítették parancsát, miként a jelekből nyilván megmutatkozott.

Rinuccio szomorkodott és átkozta balszerencséjét, s hiába volt minden, nem ment haza, hanem alighogy az őrség távozott az utcából, visszatért oda, hol ledobta Alessandrót, és tapogatódzván keresni kezdte, hogy végére járjon feladatának; de mivel nem találta, abban a hiszemben, hogy a poroszlók elvitték onnét, nagy búsan hazatért. Alessandro, nem tudván, mitévő legyen, mivel úgy sem ismerte meg azt, ki cipelte, elkeseredett balszerencséjén, s ugyancsak hazatért. Midőn másnap reggel nyitva lelték Scannadio sírját, s őt magát nem látták benne, mivelhogy Alessandro begurította az egyik zugba, egész Pistoia különb-különbféle találgatásokba keveredett miatta, s az ostobák azt rebesgették, hogy az ördögök vitték el. Mindazonáltal a két szerelmes megjelentette a hölgynek, hogy mit cselekedtek, s közben mi történt, s ekképpen mentegetvén magokat, hogy nem hajtották végre teljesen a parancsot, kérték bocsánatát és szerelmét. A hölgy azonban úgy tett, mintha egyiknek szavát sem hinné, s kereken azt felelte nékik, hogy bizony semmit nem tesz kedvökre, mivel nem hajtották végre azt, mit tőlök kívánt; s ekképpen lerázta őket nyakáról.

MÁSODIK NOVELLA

Valamely fejedelemasszony sebtiben fölkel a sötétben,
hogy az ágyban kapja szerelmesével együtt az egyik apácát, kit bevádoltak nála;
mivel pedig a fejedelemasszonynál éppenséggel egy pap van,
hirtelenében a papnak nadrágját teszi fejére, abban a hiszemben,
hogy az apácafőkötőt teszi fel; mikor pedig a bepanaszolt apáca észreveszi ezt,
figyelmezteti rá a fejedelemasszonyt, mire megszabadul a büntetéstől,
s azontúl kénye-kedve szerint együtt lehet szerelmesével

Filoména már elhallgatott, s valamennyien magasztalták a hölgynek okosságát, mellyel lerázta nyakáról azokat, kiket nem szívelhetett, viszont pedig nem szerelemnek, hanem ostobaságnak vélték valamennyien a szerelmesek vakmerő bátorságát, midőn a Királynő nyájasan ekképpen szólott Elisához:

- Elisa, folytasd.

Ki is tüstént ekképpen fogott szóba:

- Drága hölgyeim, bölcsen értette a módját madonna Francesca, mint fentebb elmondatott, miképpen szabaduljon a kelletlenségtől; azonban egy ifjú apáca, kinek a szerencse kedvezett, egyetlen ügyes mondással megszabadult a fenyegető veszedelemtől. S miként tudjátok, sokan vannak, kik ostoba létükre mások mesteréül és bírájául tolják fel magokat, kiket azonban a véletlen nemegyszer és méltán megszégyenít, miként novellámból megismerhetitek; ekképpen esett a dolog valamely fejedelemasszonnyal, kinek hatalma alatt volt amaz apáca, kiről szólani szándokom.

Tudnotok kell tehát, hogy van Lombardiában valamely jámborságáról és szentségéről fölöttébb híres kolostor, melyben egyéb apácákon kívül volt egy nemes származású és csodálatos szépséggel megáldott leány, Isabetta nevezetű, ki midőn egy napon valamely atyjafiával beszélgetett a rácsnál, beleszeretett egy ifjúba, ki avval volt. Az ifjú pedig látván, mely gyönyörű az apáca, ugyancsak lángra gyulladt iránta, olvasván annak szemében a vágyakozást; s mindkettejöknek nagy gyötrelmére jó ideig teljesülés nélkül epekedtek szerelmökben. Végezetül, hogy mindketten oly igen sóvárogtak egymásra, az ifjú módját ejtette, hogy nagy titokban bejutott az apácához, ki is fölöttébb megörvendezett ezen, s annak utána mindkettejök gyönyörűségére, nem egyszer, hanem sokszor meglátogatta őt. De miközben ekként folytatták szerelmeskedésöket, történt egy éjjelen, hogy az ifjút meglátta a kolostornak egyik apácája, midőn Isabettától kijött és távozott, azok ketten pedig semmit nem vettek észre. Ez elmondotta a dolgot néhány más apácának. S előbb olyképpen tervezték, hogy bevádolják a fejedelemasszonynál, kinek neve volt madonna Usimbalda, jóságos és szent asszony, mind az apácáknak s mind azoknak vélekedése szerint, kik ismerték; de annak utána elhatározták: majd úgy intézik, hogy a fejedelemasszony rajtakapja az apácát az ifjúval, hogy ne legyen módjában letagadni a dolgot. És ebben megegyezvén éjjel-nappal megosztották egymással a virrasztást és az őrködést, hogy az apácát rajtacsípjék. Történt pedig, hogy mivel Isabetta erre nem ügyelt, s az egészből mit sem sejtett, egyik éjjel magához hívta az ifjút; mit is nyomban megtudtak amaz apácák, kik erre leselkedtek. Ezek tehát alkalmatos pillanatban, mikor már jól benne jártak az éjszakában, két csoportra oszlottak, s az egyik rész őrségben állott Isabetta cellájának ajtajában, a másik pedig nagy sietve a fejedelemasszony szobájához

ment; és megkopogtatták ajtaját, s midőn a fejedelemasszony kiszólt, mondogatták néki: - Madonna, kelj fel gyorsan, mivel észrevettük, hogy egy ifjú vagyon Isabetta cellájában.

Amaz éjszakán pedig a fejedelemasszony éppen valamely pappal mulatott, kit gyakorta elhozatott magához ládában. Ennek hallatára tehát attól félt, hogy az apácák nagy sietségökben meg buzgóságokban addig-addig döngetik majd ajtaját, hogy megnyílik, annak okáért sebtiben fölkelt, s úgy-ahogy felöltözködött a sötétben; s abban a hiszemben, hogy ama bizonyosráncokba hajtogatott apácafátyolt fogja, melyet fejökön viseltek, s főkötőnek neveztek, véletlenül a papnak nadrágját kapta fel; s oly igen kapkodott, hogy a főkötő helyett nagy vigyázatlanul a nadrágot vetette fejére; akkor kisietett, s maga mögött bezárván az ajtót, szólott ekképpen:

- Hol vagyon emez Istentől elrugaszkodott nőszemély?

S a többiekkel együtt, kik oly tüzesen és mohón kívánták, hogy Isabettát tetten érjék, hogy észre sem vették, mi van a fejedelemasszony fején, odaért a cella ajtajához, melyet is a többieknek segítségével betört; s belépvén a cellába, ott lelték a két szerelmest egymásnak karjában, kiknek szemök-szájok elállt meglepetésökben, s nem tudván, mitévők legyenek, meg sem moccantak. Az ifjú apácát nyomban megfogták a többi apácák, s a fejedelemasszony parancsára bevitték a kapitulumba. Az ifjú pedig ott maradt s felöltözködvén várakozott, mi lesz a dolognak vége, s feltette magában, hogy ha kedvesének valami baja esik, valamennyi apácának, ahányat csak kezébe kaphat, ellátja a baját, kedvesét pedig elviszi magával. Minekutána tehát a fejedelemasszony elfoglalta helyét a kapitulumban, a többi apácák füle hallatára, kik csupán a bűnösre függesztették szemöket, kegyetlenül kezdte szidalmazni azt, ahogy nőszemélyt még soha össze nem szidtak, hogy így meg úgy, ocsmány és gyalázatos paráználkodásával beszennyezte a kolostornak szentségét, tisztességét és jó hírét, ha ennek a világban híre megyen; és szidalmait kemény fenyegetésekkel tetézte. Az ifjú apáca szégyelletében és félelmében, érezvén bűnösségét, nem tudott mit felelni, csak hallgatott, s ekként szánakozást ébresztett a többiekben maga iránt: de hogy a fejedelemasszony egyre jobban belelovalta magát, az ifjú apáca föltekintett, s meglátta, mi van a fejedelemasszonynak fején, s meglátta a madzagokat is, melyek jobbról-balról lefityegtek. Miért is nyomban kitalálta, hányadán van a dolog, és nekibátorodván szólott imigyen:

- Madonna, az Isten áldjon meg, kösd meg főkötődet, s annak utána mondd nékem, amit akarsz.

A fejedelemasszony nem értette a dolgot, miért is szólott:

- Micsoda főkötőt, te hitvány nőszemély? Hát van még kedved mostan tréfálkozásra? Azt hiszed, oly dolog ez, melyben helye vagyon a tréfálkozásnak?

Akkor az ifjú apáca szólott ismét:

- Madonna, kérlek, kössed meg főkötődet, annak utána pedig mondd nékem, amit akarsz.

Miért is számos apáca odatekintett a fejedelemasszony fejére, maga pedig hasonlatosképpen odanyúlt kezével, s akkor észbe vette, miért szólott ekképpen Isabetta. Akkor tehát a fejedelemasszony meggondolván, hogy maga is éppen ebben bűnös, fontolóra vette, hogy valamennyien látták, és nem lehetett takargatni a dolgot; fordított hát egyet oktatásán, és homlokegyenest ellenkezőképpen kezdett szólani, mint az elején, s ama tanulságot vonta le, hogy nincs mód védekezni a testnek ösztökéi ellen, és mondotta, hogy ki-ki szerezzen magának élvezetet, ha tud, de csak titokban, miként mind e mai napig művelték. És elbocsátván az ifjú apácát, visszafeküdt papjához, Isabetta pedig maga kedveséhez. Kit is annak utána még gyakorta elhívott magához, bosszankodására azoknak, kik irigykedtek reá. A többi apácák, kiknek nem volt kedvesök, tőlök telhetőleg nagy titokban ugyancsak szerencsét próbáltak.

HARMADIK NOVELLA

Simone mester, Bruno és Buffalmacco és Nello unszolására elhiteti Calandrinóval, hogy teherbe esett: miért is ez a három fent mondott fickónak orvosságra kappanokat és pénzt ad, és szülés nélkül megszabadul terhességétől

Minekutána Elisa befejezte novelláját, a hölgyek mind valamennyien hálát adtak Istennek, hogy az ifjú apáca szerencsésen megmenekült irigy apáca-testvéreinek fenekedéseitől; a Királynő pedig parancsolta Filostratónak, hogy folytassa a sort; ki is nem várt egyéb parancsra, hanem ekképpen fogott szóba:

- Szépséges hölgyeim, ama bizonyos faragatlan marchei bíró, kiről a minap novellát mondottam, kivett a számból egy novellát Calandrinóról, melyet néktek elmondani szándékoztam. Mivelhogy pedig minden, mit róla elbeszélnek, csak gyarapíthatja vidámságunkat, mégiscsak elmondom néktek azt, mi a minap eszembe jutott, ámbár már sok szó esett mind felőle, mind cimborái felől.

Már fentebb apróra elmondatott, ki volt Calandrino meg a többiek, kikről eme novellában szó leszen; miért is erre nem vesztegetem a szót, hanem elmondom: hogyan történt, hogy Calandrinónak valamely nénikéje meghalálozott, s kétszáz lírányi aprópénzt hagyott reá; miért is Calandrino mondogatni kezdte, hogy birtokot kíván vásárolni; ahány alkusz csak volt Firenzében, valamennyivel alkudozott, mintha legalábbis tízezer aranyforintot szánt volna a vásárra, mely bizony mindig füstbe ment, mikor a sor az árra került, melyet a birtokért kértek. Bruno és Buffalmacco megtudta a dolgot; mondogatták is több ízben, hogy legokosabban tenné, ha elmulatná velök a pénzt, ahelyett hogy földbirtok vásárlásában koptatja lábát, mintha bizony golyóbisokat akarna gyúrni a földjéből; de nemhogy erre, hanem még arra sem tudták rávenni, hogy legalább egyszer meghívta volna őket ebédre. Miért is, mikor éppen ezen bosszankodtak, egy napon csatlakozott hozzájok valamely festő cimborájok, kinek neve volt Nello; akkor hármasban összedugták fejöket, miképpen ejtsék módját, hogy Calandrino költségén zsíros falatokhoz jussanak; és nem sokat teketóriáztak, hanem meghányták-vetették a teendőket. Másnap tehát meglesték, mikor Calandrino távozott hazulról; még nem jutott messzire, midőn Nello elébe állt, és szólott hozzá ekképpen:

- Jó napot, Calandrino.

Calandrino felelte neki, hogy adjon Isten jó napot meg jó esztendőt. Ennek utána Nello kicsinyég várakozott, és merőn arcába nézett. Kérdezte akkor Calandrino: - Mit bámulsz rajtam?

Nello pedig felelte:

- Nem éreztél valamit ma éjjel? Mintha megváltoztál volna.

Calandrinón nyomban erőt vett a félsz és mondotta:

- Jajjaj, mi az? Mit gondolsz, mi bajom?

Felelte Nello:

- Ó, nem azért mondom, csak mintha egészen megváltoztál volna; de talán majd csak elmúlik.

S ezzel útjára bocsátotta. Calandrinót elfogta a szorongás, bár semmit nem érzett; hát tovább ment. De Buffalmacco, ki nem messzire volt onnét, mikor meglátta, hogy elvált Nellótól, elébe ment és köszöntötte, és kérdezte, ha nem érez-e valamit.

Felelte Calandrino:

- Tudom is én; épp az imént mondotta Nello, hogy mintha egészen megváltoztam volna; talán csak nincs valami bajom?

Mondotta Buffalmacco:

- De bizony hogy van valami bajod, mégpedig nem is csekélység; hiszen félholtnak látszol.

Calandrino máris úgy érezte, hogy láza van. S íme akkor csatlakozott hozzá Bruno is, kinek első szava mindjárt ez volt:

- Calandrino, milyen az ábrázatod? Mint valami halottnak az arca. Mit érzel?

Calandrino, mikor hallotta, hogy mind a három egyformán beszél, szentül bizonyosra vette, hogy beteg; és egészen megháborodván, kérdezte:

- Mitévő legyek?

Felelte Bruno:

- Javallanám, hogy menj haza és feküdj ágyba, és jól takaróddzál be, és küldd el vizeletedet Simone mesternek, ki, miként tudod, jó barátunk. Ő azon nyomban megmondja, mit kell tenned, s mi majd elmegyünk hozzá, s ha valami elintéznivaló akad, majd mink elintézzük.

S minekutána Nello is hozzájok csatlakozott, Calandrinót hazakísérték; ki is halálra bágyadtan a szobába lépvén szólott feleségéhez imigyen:

- Gyere és takarj be jól, mivel igen betegnek érzem magamat.

Minekutána tehát lefeküdt, vizeletét a cselédleánnyal elküldötte Simone mesternek, kinek boltja akkoriban a Mercato Vecchión volt, cégér gyanánt pedig tök csüngött felette. Akkor Bruno szólott cimboráihoz ekképpen: - Ti maradjatok itt véle, én pedig elmegyek megtudakolni, mit mond az orvos; s ha szükség leszen reá, elhozom ide.

Szólott akkor Calandrino:

- Jaj, pajtás, igen-igen, csak menj és hozz hírt, miképpen vagyon a dolog, mivelhogy valami furcsát érzek a hasamban.

Bruno tehát elment Simone mesterhez, s hamarább ért oda, mint a szolgáló, ki a vizeletet vitte, és Simone mestert tájékoztatta a dologban. Miért is mikor a szolgáló megérkezett, és a mester megvizsgálta a vizeletet, mondotta a leányzónak:

- Menj haza s mondd meg Calandrinónak, hogy takaróddzék be jó melegen, s én majd nyomban odamegyek, és megmondom, mi a baja, és mit kell tennie.

A leányzó ekképpen megjelentette az üzenetet, és nem sok időbe telt, hogy a mester is odaérkezett Brunóval; akkor az orvos leült a beteg mellé, és kezdte tapogatni érverését, és kevés idő múltán, mikor a felesége is bent volt, szólott imigyen:

- Lásd, Calandrino, bizalmasan szólván nincs néked egyéb bajod, mint az, hogy teherbe estél.

Calandrino ennek hallatára elkezdett keservesen jajgatni, s ekképpen kiáltott:

- Jajjaj! Tessa, te vagy az oka, mivel mindig te akarsz felül feküdni! Ugye megmondtam?

Az asszony, ki szemérmetes egy nőszemély volt, férje szavainak hallatára irult-pirult szégyelletében, és szemét lesütvén, s egy mukkot nem szólván kiment a szobából, Calandrino pedig folytatta panaszkodását, szólván imigyen:

- Ó, jaj, szegény fejem, mi lesz vélem? Hogyan hozom világra azt a kölyket? Hol bújik ki belőlem? Látom már, életembe kerül feleségemnek ez az őrültsége, kire annyi keserűséget bocsásson az Isten, amennyi örömöt én magamnak kívánok; de ha oly egészséges volnék, mint amily beteg vagyok, bizisten felkelnék, s úgy eldöngetném, hogy egyetlen csontja nem maradna épségben; ámbátor úgy kell nékem, nem kellett volna megengednem, hogy rám másszon; de annyi szent, ha ebből kilábalok, tőlem akár bele is gebedhet a gerjedelmébe.

Brunónak és Buffalmaccónak meg Nellónak, Calandrino szavainak hallatára oly nagy nevethetnékjök támadt, hogy szinte megpukkadtak, de mégiscsak türtőztették magokat, azonban Simone mester harsány nevetésre fakadt, tátott szájjal, úgyhogy valamennyi fogát ki lehetett volna rántani. Végezetül aztán Calandrino az orvosnak gondjaiba ajánlotta magát, s tanácsát és segítségét kérte bajában; akkor a mester szólott ekképpen:

- Calandrino, nincs okod az ijedelemre, mivel Istennek hála idejében észrevettük a bajt, s ekképpen kevés napok alatt könnyűszerrel megszabadítlak tőle, de bizony pénzbe kerül.

Mondotta Calandrino:

- Jajjaj, mesterem, igen, igen, az Isten szerelmére; van itt kétszáz lírám, melyen birtokot akartam vásárolni; ha szükség van rá, vigyétek az egészet, csak ne kelljen megbabáznom, mivel nem értem a módját; meg aztán hallom, micsoda visítozást csapnak az asszonyok, mikor szülnek, ámbár hiszen jócskán van nekik mivel; azt hiszem, ha nekem kellene ama fájdalmakat kiállanom, előbb belehalnék, mint azt a kölyket világra hoznám.

Akkor szólott az orvos:

- Oda se neki. Én majd főzetek néked bizonyos párolt orvosságot, mely fölöttébb jó és kellemes ital, és három nap alatt felolvasztja benned az egészet, s te megint oly egészséges leszel, mint a makk; de aztán legyen eszed, s többé ne add fejedet afféle ostobaságokra. Most pedig emez italhoz szükség vagyon három pár finom kövér kappanra; az egyéb apróságokra pedig, mik hozzá kellenek, adj itt valamelyik cimborádnak öt líra aprópénzt, hogy mind megvásárolja, és küldd el az egészet boltomba, s én holnap reggel Isten nevében elküldöm néked ama párolt itókát, te pedig fogj hozzá, s igyál meg belőle napjában többször is egy-egy jó nagy pohárral.

Ennek hallatára szólott Calandrino:

- Mesterem, legyen gondod reám.

És odaadta Brunónak az öt lírát meg a többi pénzt a három pár kappanra, s kérte, hogy a kedvéért vállalja a fáradságot. Az orvos pedig eltávozván főzetett néki fűszeres édes vizet s elküldötte. Bruno pedig, minekutána megvásárolta a kappanokat s a mulatsághoz szükséges egyéb holmikat, az orvossal meg cimboráival mindent fellakmározott. Calandrino három napon által itta az édes vizet, az orvos pedig meglátogatta cimboráival együtt, s megtapogatta érverését, és mondotta néki:

- Calandrino, meggyógyultál, annyi bizonyos; miért is most már bízvást mehetsz dolgaidra, s nem kell tovább itthon kuksolnod.

Calandrino boldogan fölkelt, elment dolgaira, s ahol csak valakivel szóba elegyedett, égig magasztalta Simone mestert, ki őt oly gyorsan meggyógyította, midőn három nap alatt minden fájdalom nélkül megszabadította terhességétől. Bruno és Buffalmacco és Nello örvendezett, hogy sikerült fortélyosan kifogniuk Calandrino fukarságán, monna Tessa pedig, mikor a dolgot megtudta, sokáig pörlekedett urával miatta.

NEGYEDIK NOVELLA

Cecco Fortarrigo mindenét eljátssza Buonconventóban, azonfelül pedig Cecco Angiulieri pénzét is, és egy szál ingben utánaszalad, s azt kiabálja, hogy amaz kirabolta őt, mire Angiulierit a parasztok elfogják; akkor Fortarrigo magára ölti amannak ruháit, felszáll annak lovára s elvágtat, őt magát pedig egy szál ingben otthagyja

Az egész társaság harsogó kacagással hallgatta Calandrinónak ama szavait, melyeket feleségéről mondott; de midőn Filostrato elhallgatott, Neifile a Királynő parancsára ekképpen fogott szóba:

- Nemes hölgyeim, ha nem esnék az embereknek sokkal inkább nehezökre értelmességöket és virtusokat megmutatni, mint ostobaságokat és gonoszságokat, sokan bizony hiába fáradoznának, hogy féket vessenek nyelvökre; ez pedig nyilván megtetszett Calandrino ostobaságán, kinek ahhoz, hogy meggyógyuljon oly nyavalyából, melyet csak együgyűségében hitt el, semmi szüksége nem volt arra, hogy mindenek füle hallatára elárulja felesége szeretkezésének titkait. Emez dolog pedig eszembe juttatja ennek ellenkezőjét, vagyis miképpen kerekedett felül bizonyos embernek furfangja a másiknak okosságán, ennek fölöttébb nagy kárára és csúfságára; mit is kedvem vagyon elmesélni néktek.

Nem sok esztendőkkel ennek előtte élt Sienában két meglett férfi; mindegyiknek neve volt Cecco, de az egyiké Angiulieri, másiké pedig Fortarrigo. Ámbár ezek erkölcseikre nézvén sokban különböztek egymástól, egy dologban - tudniillik abban, hogy mindketten gyűlölték atyjokat - oly igen megegyeztek, hogy barátságot kötöttek egymással, és sülve-főve együtt voltak. De mivel Angiulieri, ki szemrevaló és úri fajta ember volt, úgy érezte, hogy Sienában nem élhet kedvére ama jövedelemből, melyet atyja néki megszabott, mikor hírét vette, hogy Ancona tartományba érkezett a pápa követének képében bizonyos bíbornok, ki nagy jóakarója volt, feltette magában, hogy elmegyen hozzá, bizakodván, hogy ekképpen megjobbítja sorsát. Mikor pedig ezt atyjának értésére adta, megegyezett véle, hogy egyszerre megkapja tőle azt, mit az hat hónapra néki szánt, hogy ruhát, lovat, szerszámot vásárolván, előkelő módon mehessen oda. Miközben pedig keresett valakit, kit szolgálatjában magával vihetne, neszét vette a dolognak Fortarrigo, ki azon nyomban ott termett Angiulierinél, és minden erejéből kérni kezdte őt, hogy vigye magával, mivel ő szívesen lesz akár csatlósa, szolgája, minden egyebe, mégpedig fizetség nélkül, csak tartsa el. Angiulieri pedig azt felelte néki, hogy nem viszi magával; nem azért, mintha nem tudná jól, hogy mindennémű szolgálatra alkalmatos, hanem azért, mivel játékos, s ezenfelül gyakorta megrészegedik. Felelte néki Fortarrigo, hogy mind egyiktől, mind másiktól bizonnyal óvakodni fog, s égre-földre esküdözvén igen kötötte az ebet a karóhoz, s oly esengve rimánkodott, hogy Angiulieri beadta derekát s felfogadta.

Útnak indulván tehát valamely reggelen, megállottak Buonconventóban, hogy megebédeljenek. Angiulieri ebéd után, mivel nagy volt a forróság, megvettette ágyát a fogadóban, és levetkezvén Fortarrigo segedelmével, lefeküdt aludni, s parancsolta, hogy keltse fel, ha a hármat elütötte. Fortarrigo, miközben Angiulieri aludt, lement a korcsmába, s minekutána itt kicsinyég iddogált, elkezdett játszani bizonyos emberekkel, kik is hamarost elnyerték tőle kevéske pénzét, s hasonlatosképpen elnyerték a rajta való zekét is; miért is fölöttébb kívánkozván visszanyerni veszteségét, azon mód, ahogy volt, ingujjban fölment a szobába, melyben Angiulieri aludt, s mikor látta, hogy mélyen alszik, kivette erszényéből minden pénzét, s a játékba visszatérvén utolsó garasig azt is elveszítette, mint a többit. Angiulieri

fölébredvén, felkelt és felöltözködött, és kereste Fortarrigót, de hogy nem lelte, gondolta magában, hogy bizonyosan részegen alszik valahol, miként máskor is szokott. Annak okáért feltette magában, hogy faképnél hagyja; nyergeltetett, felrakatta poggyászát a lovára, s elhatározta, hogy majd szerez más szolgálót Corsignanóban; mikor pedig már indulófélben volt, ki akarta fizetni a gazdát, de nem lelte pénzét; miért is nagy lármát csapott, s az egész fogadó felkavarodott, mivel Angiulieri azt mondta, hogy itten megrabolták, s megfenyegette őket, hogy valamennyit elfogatja és Sienába kísérteti; hát jön ám ebben a pillanatban egy szál ingben Fortarrigo, ki is azért jött, hogy elvigye barátjának ruháit, miként a pénzét is elvitte. S látván, hogy Angiulieri éppen indulni akar, szólott ekképpen:

- Mi dolog ez, Angiulieri? Hát már indulunk innét? Ugyan várj kicsinyég; mindjárt jön amaz ember, ki harmincnyolc garasért zálogban tartja zekémet; bizonyosra veszem, hogy harmincötért is visszaadja, ha rögtön kifizetjük.

S még ekképpen folyt a beszélgetésük, midőn odajött egy ember, ki értésére adta Angiulierinek, hogy Fortarrigo csente el a pénzét, azt is megmondván, mekkora volt a summa, melyet elveszített. Miért is Angiulieri nagy dühös indulatban kegyetlenül lepocskondiázta Fortarrigót, s ha nem félt volna Istentől s még inkább amaz emberektől, el is látta volna a baját; tehát megfenyegetvén, hogy felkötteti nyakánál fogva, avagy akasztófahalál terhe alatt száműzeti Sienából, felszállt lovára. Fortarrigo, mintha Angiulieri nem is hozzá szólna, felelt imigyen:

- Ej, Angiulieri, hagyjuk abba idejében ezt a pörlekedést, hiszen nem jutunk vele zöldágra; gondoljuk meg csak jól: visszakaphatjuk harmincöt garasért ama zekét, ha rögtön kiváltjuk, míg ellenben, ha holnapra halogatjuk, amaz nem éri be kevesebbel harmincnyolcnál, amennyit nékem adott reá; s ennyit csak azért tesz kedvemre, mivelhogy az ő tanácsa szerint játszottam. Ej, hát miért ne takarítsuk meg ezt a három garast?

Angiulieri eme szavak hallatára szinte kétségbeesett, kiváltképpen, mikor látta, hogy a körülállók mind reá meresztik szemöket, s úgy vette észre: nem hiszik, hogy Fortarrigo játszotta el Angiulieri pénzét, hanem inkább, hogy Angiulieri vette el Fortarrigóét, miért is ekképpen felelt neki: - Mi közöm nékem a te zekédhez? Akasszanak fel a nyakadnál fogva! Mivelhogy nem csupán elloptad és eljátszottad pénzemet, hanem ezenfelül feltartóztatsz utamban, s méghozzá csúfot űzöl belőlem.

Fortarrigo továbbra is úgy tett, mintha nem is neki szólna az egész és mondotta:

- Ejnye, hát, miért nem akarod megtakarítani nékem ama három garast? Nem hiszed, hogy meg tudom adni néked? Ugyan tedd meg, ha szeretsz; minek ez a nagy sietség? Úgyis elérünk még ma estére idejében Torrenieribe. No, vedd elő erszényedet; gondold meg, hogy felturkálhatnám egész Sienát, s nem lelnék még egy zekét, mely olyan jól illenék rám, mint ez; s még hogy én harmincnyolc garasért otthagyjam ennél! Megér negyvenet, s még többet, úgy hogy kétszeresen is kárt okoznál nekem.

Angiulieri nagy indulatra gerjedt, mikor látta, hogy ez nem csupán meglopta, hanem szószátyárkodásával még fel is tartóztatja; nem is felelt tehát néki többet, hanem megfordult lovával s megindult Torrenieri irányában.

Erre Fortarrigónak gonosz, fortélyos gondolatja támadt, s azon mód egy szál ingben nyomába eredt; s minekutána jó két mérföldön által a nyomában szaladt a zekéért kunyorálván, Angiulieri vágtára sarkantyúzta lovát, hogy ne hallja tovább emez ízetlenkedését; akkor Fortarrigo az egyik útmenti mezőn Angiulieri előtt parasztokat pillantott meg, kikre hangosan rájok kiáltván, szólott imigyen:

- Fogjátok meg, fogjátok meg!

Miért is azok, ki kapával, ki ásóval, útját állták Angiulierinek, abban a hiszemben, hogy meglopta azt, ki egy szál ingben utána loholt, ordítozván. És ugyan csekély hasznára volt, mikor megmondotta nékik: kicsoda, és miképpen történt az eset. Azonban Fortarrigo utolérvén, dühös ábrázattal szólott ekképpen:

- Nem is tudom, miért nem vághalak agyon, te gyalázatos tolvaj, ki megszöktél a holmimmal! És a parasztokhoz fordulván szólott:

- Ide nézzetek, atyafiak, miféle öltözetben hagyott ez engem a fogadóban, minekutána mindenét elvesztette a játékban! Bizony elmondhatom, hogy csupán Isten meg a ti kegyelmetek jóvoltából szereztem vissza mindezt, miért is örök hálával leszek hozzátok.

Angiulieri is megmondta ugyancsak a magáét, de szavaira rá sem hederítettek. Fortarrigo tehát a parasztok segítségével lehúzta őt lováról a földre, s levetkeztetvén, magára öltötte ruháit, és lóra szállván, otthagyta Angiulierit mezítláb és egy szál ingben, s visszatért Sienába, mindenfelé híresztelvén, hogy a paripát meg a ruhát játékban nyerte Angiulieritől. Angiulieri, ki azt hitte, hogy gazdag ember módjára megy a bíbornokhoz Ancona tartományba, szegényen és egy szál ingben visszabandukolt Buonconventóba, és szégyelletében darab ideig nem mert visszatérni Sienába; de minekutána ruhát kapott kölcsönbe, Fortarrigo gebéjén elment atyjafiaihoz Corsignanóba, kiknél mind az ideig maradt, mígnem atyja újfent megsegítette. És ekképpen Angiulieri pompás tervét meghiúsította Fortarrigo fortélyossága, ámbátor Angiulieri, mihelyt kellő időben alkalom adódott reá, keményen bosszút vett érte.

ÖTÖDIK NOVELLA

Calandrino beleszeret valamely leányba; Brunótól talizmánt kap, mellyel is, midőn a leányt megérinti, az véle megyen; de Calandrinót rajtacsípi a felesége, és istenigazában lepocskondiázza

Minekutána Neifile rövid novellája bevégződött, melyen a társaság bizony nem sokat nevetett, szót sem vesztegetvén reá, a Királynő Fiammettához fordulván, parancsolta, hogy mondja el novelláját, ki is nagy vidáman felelte, hogy szívesen s ekképpen fogott szóba:

- Nemes hölgyeim, miként azt hiszem, tudjátok, nincsen olyan tárgy, melyről annyit lehetne beszélni, hogy újra meg újra ne tetszenék, hahogy kellőképpen meg tudja választani az, ki beszélni kíván róla, az időt és helyet, melyet ama tárgy megkövetel. Annak okáért meggondolván, miért vagyunk itten (tudniillik nem másért, mint hogy mulassunk és szórakozzunk), úgy vélem, hogy az idő is, a hely is alkalmatos minden oly dologra, mi mulatságot és szórakozást szerezhet nekünk; s lett légyen róla szó már akár ezerszer is, csak gyönyörűséget szerezhet nekünk; s újra beszélünk róla. Miért is, ámbár többször szóba kerültek közöttünk Calandrino együgyűségei, mégis, mivel valamennyi dolga mulatságos, miként az imént Filostrato mondotta, megkockáztatom az előbbieken felül még egy novellát mondani róla, melyet, ha el akarnék vagy el akartam volna térni a való igazságtól, el tudnék vagy el tudtam volna mondani költött nevekkel is; mivel azonban az efféle eltérés a való igazságtól fölöttébb csökkenti a hallgatók élvezetét, a fent mondott ok miatt úgy fogom elmondani nektek, amint valóságban megesett.

Volt egyszer egy földink, Nicolò Cornacchini, gazdag ember, kinek egyebeken kívül szép birtoka volt Cameratában is, melyen előkelő és szép kastélyt építtetett, és megegyezett Brunóval és Buffalmaccóval, hogy az egészet kifestik néki; ezek pedig, mivel sok volt a munka, magok mellé vették Nellót és Calandrinót, és nekifogtak a munkának. Mivel pedig a házban nem volt semmi cselédség és csupán egy öreg szolgáló lakott benne házőrzőképpen, ámbátor néhány szobában voltak már ágyak, s egyéb szükséges dolgok; ama fent mondott Nicolònak fia, kinek neve volt Filippo, ifjú és nőtlen ember lévén, gyakorta kihozott oda egy-egy nőszemélyt maga mulatságára, egy-két napon által magánál tartotta, annak utána pedig elküldötte.

Történt egyszer, hogy elhozott oda bizonyos Niccolosa nevezetű leányzót, kit egy Mangione nevezetű gyalázatos ember alantas céllal maga házában tartott Camaldoliban, s alkalomadtán bérbe adott. Szemrevaló egy leányzó volt, és csinosan öltözködött, s a maga fajtájúak közül kitűnt illedelmes viselkedésével és beszédjével. Midőn tehát egy napon déltájban fehér szoknyában s feltűzött hajjal kijött a szobából, hogy lemenjen a kúthoz, mely a kastélynak udvarán volt, megmosni kezeit meg arcát, történt, hogy Calandrino is odament vízért, és barátságosan köszöntötte a leányt. Ez viszonozta a köszöntést, és rajta felejtette szemét Calandrinón, nem ugyan huncutságból, hanem mivel úgy vette észre, hogy fura egy ember. Calandrino ugyancsak reá bámult s látván, mely igen csinos, kezdett tenni-venni odakint, s nem ment vissza cimboráihoz a vízzel; de mivel nem ismerte a leányzót, nem merte megszólítani. Az pedig, hogy észrevette ennek bámészkodását, maga is rá-rákacsintott, hogy ugrassa, s közben egyet-egyet sóhajtott; miért is Calandrino hirtelenében belebolondult, s el nem mozdult előbb az udvarból, mígnem Filippo visszahívta a leányt a szobába. Calandrino visszatért a munkához, de egyre-másra csak sóhajtozott; Bruno pedig, mivel szüntelenül

figyelte, mert csoda nagy mulatságát lelte annak együgyűségében, észrevette ezt; miért is ekképpen tette fel a szót:

- Mi az ördög lelt, Calandrino pajtás, hogy egyre csak sóhajtozol?

Felelte Calandrino:

- Pajtás, ha valaki segítene rajtam, mindjárt semmi bajom se volna.

- Hogyhogy? - kérdezte Bruno.

Mire Calandrino felelt ekképpen:

- De ne mondd meg senkinek: van odalent egy leány, ki szebb, mint valamely tündér, s oly szerelmes belém, hogy szemed-szád elállana, ha látnád; az imént vettem észre, mikor vízért mentem.

- Jaj! - mondotta Bruno. - Vigyázz, nehogy éppen Filippo felesége legyen.

Mondotta Calandrino:

- Pedig azt hiszem, hogy az, mivel Filippo szólította, a leány pedig bement hozzá a szobába; de hát mi baj vagyon ebben? Efféle dolgokban a Krisztussal sem törődöm, nemhogy Filippóval. Őszintén szólván, pajtás, oly igen tetszik nekem, hogy ki sem mondhatom.

Mondotta akkor Bruno:

- Pajtás, majd én kikémlelem, hogy kicsoda; s ha valóban Filippo felesége, két szóval rendbe hozom a dolgodat, mivelhogy jó barátságban vagyok véle. De mitévők legyünk, hogy Buffalmacco meg ne tudja? Mindig a nyakamon van, nem beszélhetek négyszemközt a menyecskével.

Felelte Calandrino:

- Buffalmaccóval ugyan nem sokat törődöm, de Nellótól óvakodjunk, mivel atyjafia Tessának, s minden dolgunkat elronthatja.

Mondotta erre Bruno:

- Igazad van.

Nos, Bruno tudta, kicsoda a leányzó, hiszen látta idejönni, meg Filippo is megmondotta néki. Miért is, midőn Calandrino kicsinyég ott hagyta a munkát, s kiment, hogy meglesse a leányzót, Bruno mindent elmondott Nellónak meg Buffalmaccónak, s akkor nagy titokban megegyeztek egymással, hogy miképpen fognak cselekedni Calandrino eme szerelmében. Mikor tehát visszatért, Bruno halkan megkérdezte:

- Láttad?

Felelte Calandrino:

- Jaj, hogyne. Én még belehalok.

Mondotta Bruno:

- Lemegyek, megnézem, vajon az-e, kit gondolok; s ha valóban az, a többit bízd reám.

Bruno tehát lement, s ottan lelvén Filippót meg a leányt, rendre elmondotta nekik, kicsoda Calandrino és mit mondott néki, s megegyezett velök, hogy mindegyiköknek mit kell cselekednie és mondania, hogy Calandrino szerelme révén tréfát és mulatságot szerezzenek magoknak. És visszatérvén Calandrinóhoz, szólott imigyen:

- Csakugyan az; s éppen ezért eme dolgot nagy óvatosan kell intézni, mivel ha Filippo észreveszi, mind az egész Arno vize sem mos tisztára bennünket. De hát mit mondjak nevedben néki, ha netalán beszélnék véle?

Felelte Calandrino:

- Az áldóját, legislegelőször mondd meg néki: hogy ezer vékát tartogatok számára ama finom jóból, mitől az asszonyok meggömbölyödnek, annak utána pedig, hogy szolgálatjára vagyok, végezetül pedig, hogy kíván-e valamit tőlem. Jól megértettél?

Felelte Bruno:

- Meg én, csak bízd rám.

Midőn tehát a vacsora ideje elérkezett, s ők abbahagyták a munkát, és lementek az udvarba, hol is ott volt Filippo és Niccolosa, megálltak kicsinyég ottan Calandrino kedvéért. Calandrino pedig csak bámulta Niccolosát, s kézzel-lábbal oly fura mozdulatokat tett, hogy a vak is észrevehette volna. Viszont a leány is elkövetett mindent, mit alkalmatosnak vélt arra, hogy feltüzelje, s míg Filippo, Buffalmacco meg a többiek, miként Bruno kioktatta őket, úgy tettek, mintha egymással beszélgetnének, s eme dologból semmit nem vennének észre, közben kimondhatatlanul jól mulattak Calandrino kapálódzásain. De kevés idő múltán Calandrino nagy bosszúságára útnak indultak; és Firenze felé mendegélvén, szólott Bruno Calandrinóhoz ekképpen:

- Mondhatom néked: úgy olvadozik éretted, mint a jég a napon; Krisztus szent testére, ha elhoznád a hegedűdet, s énekelnél mellette kicsinyég szerelmes nótáidból, az ablakból is levetné magát, hogy hozzád jusson.

Szólott Calandrino:

- Igazán, pajtás? Javallanád, hogy elhozzam?

- Hogyne - felelte Bruno.

Akkor szólott Calandrino:

- Ma nem hitted, mikor mondtam; annyi szent, pajtás, már látom, hogy akárki emberfiánál jobban véghez tudom vinni azt, amit akarok. Ki más tudta volna nyélbe ütni rajtam kívül, hogy ily gyönyörű menyecskét ily hamar magába bolondítson? Ítéletnapig sem tudták volna nyélbe ütni ezek a szájas sihederek, kik reggeltől napestig ide-oda szaladgálnak, s ezer esztendő alatt sem tudnának összeszedni három marék mogyorót. Hát szeretném, ha látnál egyszer kicsinyég a hegedűmmel; meglátnád, hogy elhúzom a nótáját! Jegyezd meg jól, hogy nem vagyok vénember, amilyennek gondolsz; észre is vette jól a menyecske; különben is majd még jobban észrevétetem vele, ha egyszer a markomba kapom: Krisztus valóságos szent testére, úgy elhúzom a nótáját, hogy olyképpen jár majd utánam, mint bolond asszony a gyereke után.

- Ó, te ugyan meg fogod dögönyözni - mondotta Bruno -, mintha máris látnálak, amint ezekkel a lapátagyaraiddal harapdálod pici piros száját, meg a két orcáját, mely mint két piros rózsa, annak utána pedig szőröstül-bőröstül felfalod.

Calandrino eme szavak hallatára úgy érezte, mintha máris ezt művelné, és dalolva-táncolva oly vidáman ment előre, hogy alig fért a bőrébe. Másnap pedig elhozta hegedűjét, s az egész társaságnak nagy gyönyörűségére többrendbéli dalokat muzsikált rajta. Mivel pedig gyakorta látta a leányt, kevés idő múltán oly igen ellustult, hogy már semmit nem dolgozott, hanem napjában ezerszer is odafutott, hol az ablakhoz, hol az ajtóba, hol az udvarra, hogy láthassa; a

leány pedig Bruno oktatása szerint cselekedvén, nagy ravaszul sűrűn alkalmat adott néki erre. Másfelől Bruno mindig kitalált valami választ üzeneteire, s viszont a leánytól is hozott néhanapján üzeneteket; mikor pedig a leány nem volt ott, pedig leginkább így történt, akkor levelet írt Calandrinónak a leány nevében, s a levélben jó reménységre biztatta vágyakozását, s értésére adta, hogy ő otthon van szüleinél s ez az oka, hogy mostanában nem láthatja. Bruno és Buffalmacco, kik fáradhatatlanul intézték e tréfát, Calandrino ostobaságain kimondhatatlanul jól mulattak, s rávették, hogy néha elefántcsontfésűt, néha erszényt, máskor kis kést meg egyéb efféle semmiségeket vásároljon, mintha hölgye kérte volna azokat, míg ők viszonzásképpen hitvány hamisköves gyűrűket hoztak néki, melyeknek Calandrino csoda módon örvendezett. Ezenfelül pedig gyakorta fizetett nekik jó vacsorákat, és tett egyéb szívességeket, hogy minél buzgóbban intézzék dolgát. Minekutána tehát ezek két álló hónapon által ekképpen bolondították és semmit nem tettek egyebet, Calandrino látván, hogy a munka vége felé közeledik, s meggondolván, hogy ha szerelme nem jut dűlőre, minekelőtte a munka bevégződik, akkor soha életében nem is jut már: kezdte ösztökélni és siettetni Brunót. Midőn tehát a leány egyszer megint odaérkezett, Bruno előbb véle meg Filippóval megegyezett a tennivalók felől, s annak utána mondotta Calandrinónak:

- Nézd, pajtás, ez a menyecske már legalább ezerszer megígérte, hogy megteszi a kedvedet, holott semmit nem tett; én azt hiszem, hogy bolonddá tart téged; miért is, ha nem váltja be ígéretét, mi majd kényszerítjük rá, ha ugyan akarod, akár tetszik néki, akár nem.

Felelte Calandrino:

- Jaj, hogyne, az Isten szerelmére, csak tedd meg hamar.

Mondotta akkor Bruno:

- Hát volna-e bátorságod megérinteni őt valamely talizmánnal, melyet én adok majd néked?

Felelte Calandrino:

- De még mennyire!

- Akkor hát - szólott Bruno - hozz nekem meg nem született állat bőréből való kicsiny darab pergamentet, eleven denevért, három szem tömjént, egy szál szentelt gyertyát, a többit pedig bízd rám.

Calandrino egész este leselkedett-ügyeskedett, hogy denevért fogjon, s mikor végre fogott egyet, minden egyéb holmival együtt elvitte Brunónak. Ki is behúzódott egyik szobába, firkantott ama pergamentre néminemű ákombákomokat meg varázsigéket, annak utána pedig odaadta Calandrinónak mondván:

- Calandrino, tudd meg, hogy ha megérinted a leányt ím ez írással, tüstént utánad megyen, s mindent megtesz, mit tőle kívánsz. Hahogy tehát Filippo ma elmegy hazulról, valami úton-módon közeledjél a menyecskéhez, s érintsd meg s annak utána indulj ama csűr felé, mely ott van oldalvást, és a legalkalmatosabb hely efféle dologra, mivel soha senki feléje sem néz; majd meglátod, hogy utánad megyen oda; ha pedig ott van, akkor már bizonnyal tudod, mi a dolgod.

Calandrino kimondhatatlanul boldog volt, átvette az írást, és szólott imigyen:

- Bízd rám, pajtás.

- Nello, ki előtt Calandrino titkolódzott, éppúgy mulatott a dolgon, mint a többiek, és ugyancsak ludas volt a csínyben; annak okáért Bruno meghagyása szerint bement Firenzébe Calandrino feleségéhez, és mondotta néki:

- Tessa, emlékszel, mely igen eldöngetett téged Calandrino ok nélkül ama napon, melyen kövekkel megrakottan hazatért a Mugnone mellől; éppen ezért javallnám, hogy végy bosszút rajta, ha pedig nem teszed meg, akkor nem vagyok többé sem atyádfia, sem barátod. Őkelme igen belebolondult odafent valamely nőszemélybe, ki pedig gyalázatos egy némber, sűrűn bezárkózik véle, s épp az imént is megegyeztek, hogy hamarosan találkoznak; annak okáért javallom, végy bosszút, hogy rajtakapjad és ellássad a baját.

Az asszony ennek hallatára látta, hogy fele sem tréfa, felpattant hát ültéből, és szólott ekképpen:

- Ó, te akasztófavirág, hát így bánsz velem? Krisztus keresztjére, nem viszed el szárazon, megfizetek érte!

És felkapta köpönyegét, maga mellé vette egyik szolgálóját s nem is lépésben, hanem rohanvást felment oda Nellóval. Mikor Bruno messziről jönni látta, mondotta Filippónak:

- Itt a barátunk.

Miért is Filippo odament, hol Calandrino dolgozott a többiekkel együtt, és mondotta néki:

- Mesterek, mindjárt be kell mennem Firenzébe, iparkodjatok munkátokban.

És eltávozván, elbújt valahol, honnét jól láthatta, mit művel Calandrino, őt pedig senki nem látta. Calandrino, mikor azt hitte, hogy Filippo már jó messzire jár, lement az udvarra, hol is egyedül lelte Niccolosát, és beszélgetésbe elegyedett véle; a leány is jól tudta, mi a dolga, hát a szokottnál is kezesebb volt hozzá. Calandrino tehát hozzája érintette amaz írást; s amint megérintette, szó nélkül megindult a csűr irányába. Niccolosa pedig nyomon követte; s mikor bent volt, magokra zárta az ajtót, átölelte Calandrinót, s a földön heverő szalmára döntötte, és lovagló ülésben felpattant rá, kezeit a vállainak támasztotta, úgyhogy az nem tudott a leánynak arcához férkőzni, és sóvárgó elragadtatással szemlélvén őt, szólott ekképpen:

- Ó, édes Calandrinóm, szívem-életem, lelkem, kincsem, nyugodalmam, mely nagy ideje kívántalak már keblemre ölelni téged! Te kedvességeddel megoldoztad ingem szalagját; te hegedűddel rabul ejtetted szívemet; hát csakugyan igaz, hogy itt vagy karjaimban?

Calandrino, ki mozdulni is alig bírt, szólott:

- Jaj, édes lelkem, hadd csókoljalak meg.

Felelte Niccolosa:

- Ó, be sietsz, hadd nézzelek előbb kedvemre, hadd elégítsem meg szememet édes orcáddal.

Bruno meg Buffalmacco odament Filippóhoz, s mind a hárman láttak és hallottak mindent. S mikor éppen Calandrino mindenáron meg akarta csókolni Niccolosát, hát akkor odaért monna Tessa Nellóval, ki is amint odaért, szólott ekképpen:

- Esküdni mernék rá, hogy együtt vannak.

Odamentek hát a csűrnek ajtajához, s az asszony dühében úgy megrázta azt, hogy kinyílt, s belépvén meglátta Niccolosát Calandrinón. Mikor a leányzó az asszonyt megpillantotta, nyomban felugrott, kiszökött és odament Filippóhoz. Monna Tessa belekapott körmeivel Calandrino ábrázatába, ki még akkor nem tudott fölkelni, és összevissza karmolta, s megragadta hajánál fogva, és ide-oda ráncigálta, és csak úgy dőlt belőle a szó:

- Hitvány rühes kutya, hát így bánsz velem? Vén bolond, átkozott legyen minden szavam, mellyel néked jót kívántam; azt hiszed talán, nincs elég dolgod otthon, hogy idegen szoknyák után szaladgálsz? Ez aztán a gyönyörű szerelmes! Hát nem ismered magadat, nyavalyás? Hisz

akárhogy nyomkodnának, ugyan ki nem facsarnának belőled egy kanálnyi levet. Isten engem úgy segéljen, bizony akkor sem Tessa volt az, ki téged teherbe ejtett, verje meg az Isten, akárki volt is, mivelhogy bizonyára valamely Istentől elrugaszkodott ringyó, hogy ilyen magadfajta mákvirágra kedve szottyant.

Calandrino, mikor látta betoppanni feleségét, azt hitte, menten szörnyethal, s egyetlen szóval sem merte mentegetni magát; hanem azonmód összekarmoltan, megtépázottan, elagya-bugyáltan felszedte köpönyegét és feltápászkodott, és nagy alázatosan kérlelni kezdte feleségét, hogy ne kiabáljon, ha nem akarja, hogy őt nyomban darabokra vagdalják, mivelhogy az a menyecske, ki véle volt, a ház urának felesége.

Felelte az asszony:

- Bánom is én, hogy az Isten verje meg.

Bruno és Buffalmacco, kik Filippóval és Niccolosával kedvükre kacagtak az eseten, most odaléptek, mintha csak a lármára jöttek volna ki, és sok huzavona után lecsillapították az asszonyságot. Calandrinónak pedig tanácsolták, hogy menjen be Firenzébe, ide pedig ne jöjjön ki többé, nehogy még Filippo, ha fülébe jut a dolog, kárt tegyen benne. Ekképpen tehát Calandrino megszégyenülten és siralmasan, megtépázottan és összekarmoltan visszament Firenzébe, s többé nem mert oda felmenni; mivel pedig feleségének nyelvelése éjjel és nappal kínozta-gyötörte, végét vetette eme forró szerelmének, minekutána pompás mulatságot szerzett véle cimboráinak és Niccolosának meg Filippónak.

HATODIK NOVELLA

Két ifjú éjjeli szállást vesz egy atyafinál; közülök egyik a fogadósnak leányához fekszik, a fogadósnak felesége pedig tévedésből a másik ifjúval hál. Az, ki a leánynál volt, később az apja mellé fekszik, és mindent elmond néki, abban a hiszemben, hogy cimborájával beszél. Hangos pörlekedésökre az asszony észbe kap, átmegy leányának ágyába, s talpraesett mondással elsimítja a zűrzavart

Calandrino most is megnevettette az egész társaságot, miként már több alkalommal; mivel azonban ím ez esetről a hölgyek többet semmit nem szólottak, parancsolta a Királynő Pamfilónak, hogy mondja el novelláját, ki is ekképpen fogott szóba:

- Tiszteletre méltó hölgyeim, Calandrino szerelmének, Niccolosának neve eszembe juttat egy novellát valamely más Niccolosáról, melyet kedvem vagyon elmondani, mivel abból meglátjátok, hogy valamely derék asszonyság hirtelen ötletével miképpen vette elejét nagy botránkozásnak.

Nem nagy ideje még élt a Mugnone völgyében valamely derék atyafi, ki utas embereknek pénzért enni- és innivalót szokott adni; ámbátor szegény ördög volt, háza pedig kicsiny, néhanapján nagy szükségben szállást is adott némely ismerősének, bár nem mindenkinek. Szépasszony feleségétől két gyermeke volt: az egyik csinos és kedves, tizenöt-tizenhat esztendős, hajadon leány, a másik alig egyesztendős fiúcska, kit anyja maga szoptatott. A leányra szemet vetett valamely városunkbéli csinos és kedves nemes ifjú, ki sokat járt ama vidéken, s forrón megszerette a leányt. És ez, mivel fölöttébb büszke volt rá, hogy ily előkelő ifjú szereti, miközben mindenképpen azon igyekezett, hogy gyengéd pillantásokkal megerősítse az ifjút szerelmében, hasonlatosképpen maga is beleszeretett; s mindkettejök gyönyörűségére már rég teljesedéshez jutott volna eme nagy szerelem, hahogy Pinuccio (mert ez volt az ifjúnak neve) nem félt volna attól, hogy szégyent hoz maga s a leány fejére. Mivelhogy azonban tüze napról napra gyarapodott, Pinuccióban elhatalmasodott a vágyakozás, hogy mégiscsak találkozzék a leánnyal; az a gondolatja támadt, hogy valamiféle ürüggyel szállást vészen a leánynak apjánál, olyképp vélekedvén, hogy ha imigyen cselekszik, mivel a háznak minéműségét jól ismerte, valahogyan csak akad rá mód, hogy a leánnyal észrevétlenül együtt legyen; s ahogy ez feltámadt elméjében, azon nyomban hozzáfogott a végrehajtásához. Ő maga bizonyos Adriano nevezetű hűséges cimborájával, ki tudott szerelméről, valamely este későn két hátaslovat bérelt; ezekre föltettek két iszákot, melyeket talán szalmával tömtek meg, és távoztak Firenzéből; és lóháton nagy vargabetűvel kiértek a Mugnone síkjára, mikor már leszállt az éjszaka; innen pedig, mintha Romagnából jönnének hazafelé, megfordultak, a derék atyafi házához mentek, és kopogtattak annak ajtaján; ki is nyomban megnyitotta az ajtót, mivel fölöttébb jól ismerte mindkettejöket. Mondotta néki ekkor Pinuccio:

- Hallod-e, ma éjszaka szállást kell adnod nekünk; azt hittük, bejutunk még Firenzébe, de nem tudtunk eléggé sietni, úgyhogy, miként látod, csak mostan, e kései órában értünk ide.

Felelte néki a gazda:

- Pinuccio, jól tudod, mely szegényesen tudnék csak szállást adni oly előkelő uraknak, mint tik vagytok; mindazonáltal, mivel e kései óra itt lepett benneteket, s nincs már idő máshová mennetek, szívesen adok nektek szállást, ahogy módomban vagyon.

A két ifjú tehát leszállt lováról és bement a kicsiny fogadóba, hol is mindenekelőtt lovaikról gondoskodtak, annak utána pedig, mivel bőségesen hoztak magokkal ennivalót, a gazdával együtt megvacsoráztak. A gazdának pedig csak egyetlen kicsiny szobája volt, melybe a gazda úgy ahogy beszorított három kis ágyat, kettőt a szoba egyik fala mellé, egyet szemben, a másik falnál; a szobában pedig oly keskeny hely maradt, hogy csak éppen szűken át lehetett bújni közöttük. E három ágy közül a gazda a legtűrhetőbbet megvetette a két jó barátnak, annak utána pedig aludni küldötte őket; kevéssel utóbb, mikor még ezek mindketten ébren voltak, alvást színleltek: a két megmaradt ágy közül egyikbe lefektette leányát, másikba pedig maga feküdt feleségével; ez pedig ágya mellé odahúzta a bölcsőt, melyben csecsemő fiacskáját tartotta. Minekutána tehát ekképpen mindent elrendeztek. Pinuccio pedig az egészet végignézte, kevés idő múltán, mikor úgy vélte, hogy már valamennyien elaludtak, halkan felkelt, és odament amaz ágyhoz, melyben szerelmese, a leány feküdt, és melléje bújt; ki is félénken ugyan, de boldogan fogadta, s élvezte véle ama gyönyörűségeket, melyekre már oly régi ideje sóvárogtak.

Miközben tehát Pinuccio a leánnyal mulatott, történt, hogy egy macska levert valamit, az asszony pedig felriadt s meghallotta; miért is attól tartván, hogy netalán másvalami okozta a zajt, azon meztelenül fölkelt a sötétben, s arrafelé ment, honnét a zajt hallotta. Adriano, ki ebből mit sem hallott, véletlenül valamely természetes szüksége okából felkelt, s mikor kifelé ment, hogy elvégezze, útjában lelte a bölcsőt, melyet a menyecske odatett, s mivel nem tudott másképpen kimenni, csak úgy, ha félreteszi, megfogta és elvitte ama helyről, hol volt, s odatette maga ágya mellé; s elvégezvén azt, miért felkelt, visszatért, s ügyet sem vetvén a bölcsőre, befeküdt ágyába. Minekutána az asszony keresgélt, és látta, hogy az, mi leesett, nem nagy dolog, nem is gyújtott világot, hogy megnézze, hanem összeszidta a macskát, s visszament a szobába, és tapogatódzván egyenesen odament az ágyhoz, melyben férje aludt. De hogy nem lelte ottan a bölcsőt, szólott magában ekképpen: „Jaj, milyen ostoba vagyok! Nézze meg az ember, mit művelek! Bizony isten kis híja, hogy bele nem feküdtem egyenest vendégeink ágyába.” Ezzel kissé előbbre ment, s meglelvén a bölcsőt, lefeküdt amaz ágyba, melynél a bölcső állott, Adriano mellé, abban a hiszemben, hogy férje mellé fekszik. Adriano, ki még nem aludt el, mikor ezt észbe vette, szíves örömmel fogadta az asszonyt, és szót sem szólván, nem is egyszer nekifeszítette vitorlarúdját, az asszonynak nagy gyönyörűségére. Ezenközben Pinucciót elfogta a félsz, hogy netalán elalszik, s rajtakapják a leánnyal; tehát minekutána kiélvezte ama gyönyörűséget, melyre sóvárgott, felkelt mellőle, hogy visszamenjen ágyába aludni; s mikor odaért, és a bölcsőt ottan lelte, gondolta magában, hogy az a gazdának ágya; miért is kevéssel előbbre ment s lefeküdt a gazda mellé; az pedig nyomban felébredt, amint Pinuccio odaért. Pinuccio abban a hiszemben, hogy Adriano mellett fekszik, megszólalt:

- Mondhatom, hogy Niccolosánál édesebb teremtés nincs a föld kerekségén; Krisztusnak szent testére még nem élvezett férfi asszonnyal oly gyönyörűséget, mint én ővele, és mondhatom néked: azóta, hogy mellőled elmentem, legalább hatszor jártam bent a kertecskéjében.

A gazdának sehogyan sem volt ínyére ez a beszéd, s előbb szólott magában ekképpen: „Mi az ördögöt keres ez itten?” Annak utána pedig nem annyira okosan, mint inkább dühösen szólott:

- Pinuccio, nagy hitványság volt ez tőled, s nem tudom, miért cselekedted ezt velem, de Krisztusnak szent testére mondom, megfizetek érte.

Pinuccio, ki nem ette kanállal a bölcsességet, mikor baklövését észrevette, nem igyekezett tőle telhetőleg jóvátenni, hanem szólott:

- Ugyan, hogyan fizetsz meg? Mit tehetnél ellenem?

A gazdának felesége, ki azt hitte, hogy férje mellett fekszik, szólott Adrianóhoz ekképpen:

- Jaj, hallod, miféle szóváltás vagyon vendégeink között?

Felelte Adriano nevetvén:

- Csak hadd civakodjanak, verje meg őket az Isten; az este ugyan jól felöntöttek a garatra.

Az asszony, ki előbb azt hitte, hogy férje szitkozódik, most, midőn Adriano hangját megismerte, nyomban észrevette, hol vagyon és kivel; miért is, okos asszony lévén, semmit nem szólt, hanem tüstént felkelt, fogta fiacskájának bölcsőjét, s mivel a szobában koromsötét volt, találomra odavitte amaz ágy mellé, melyben leánya aludt; és mellé feküdt, s mintha férjének mérgelődésére felébredt volna, szólította őt, s kérdezte, mit civakodik Pinuccióval? Felelte a férj:

- Hát nem hallod, mit mond ez: hogy mit művelt ma, éjjel Niccolosával?

Mondotta erre az asszony:

- Úgy hazudik, mintha könyvből olvasná, mivelhogy ugyan nem hált őkelme Niccolosával, hiszen én feküdtem mellé, s azóta be sem hunytam szememet; te pedig szamár vagy, ha elhiszed néki. Tik este teleisszátok magatokat, aztán éjszaka álmodoztok; s nem tudván magatokról, ide-oda mászkáltok, s annak utána mindennémű fura dolgokat szimatoltok. Nagy kár, hogy nem töritek ki a nyakatokat. De mit keres ott Pinuccio? Miért nincs a maga ágyában?

Viszont Adriano, mikor észbe vette, hogy az asszony mely bölcsen takargatta maga s leánya szégyenét, ugyancsak megszólalt:

- Pinuccio, százszor mondtam már, hogy ne mászkálj, mivel az a nyavalyád, hogy álmodban felkelsz, s mindenféle bolondságot karattyolsz, miket igaznak vélsz, holott álmodtad; pedig ez még egyszer nagy bajba kever! Gyere vissza ide, ördög szánkázza a hátad!

Mikor a gazda meghallotta azt, mit felesége mondott s azt is, mit Adriano mondott, most már csakugyan elhitte, hogy Pinuccio álmodott; miért is megragadván őt vállánál, megrázta, és rákiáltott, mondván:

- Pinuccio, kelj fel, menj vissza ágyadba.

Pinuccio eszébe vette, amit beszéltek, s mintha félálomban volna, kezdett tücsköt-bogarat összehadarni; ezen pedig a gazda harsányan hahotázott. Végezetül mikor érezte, hogy megrázzák, úgy tett, mintha felébredne, és szólítván Adrianót mondotta:

- Mi az? Reggel van már, hogy felébresztesz?

- Igen, igen, csak gyere ide.

Ez tehát komédiázván, s álmosnak tettetvén magát, végezetül is felkelt a gazda mellől, s visszafeküdt Adriano mellé. Ahogy megvirradt és fölkeltek, a gazda elkezdett nevetni és csúfolkodni rajta álmai miatt. És tréfa tréfát ért, miközben az ifjak felnyergelték lovaikat, felrakták poggyászukat, ittak egyet a gazdával, annak utána pedig lóra szálltak, és bementek Firenzébe, fölöttébb megelégedetten, hogy az eset megesett, és hogy ekképpen esett.

Annak utána Pinuccio és Niccolosa másképpen is módját ejtette a találkozásnak, s a leány égre-földre esküdözött anyjának, hogy Pinuccio csakugyan álmodott. Miért is a menyecske emlékezetébe idézvén Adriano öleléseit, méltán mondhatta, hogy csak ő egymaga volt ébren.

HETEDIK NOVELLA

Talano di Molese azt álmodja, hogy egy farkas szétmarcangolja feleségének nyakát és arcát; óvatosságra inti az asszonyt, de az nem hallgat rá, s ekképpen a dolog valóban megesik

Minekutána Pamfilo bevégezte novelláját, s valamennyien dicsérték az asszony éberségét, parancsolta a Királynő Pampineának, hogy mondja el novelláját, ki is ekképpen fogott szóba:

- Ennek előtte, bájos hölgyeim, szólottunk már az álmoknak igaz jelentéséről, miből sokan gúnyt űznek; de bármennyi szó esett is már felőle, nem mulaszthatom el, hogy rövidre fogva el ne mondjam nektek, mi történt nem nagy idővel ennek előtte valamely szomszédasszonyommal, mivel nem hitt az álomnak, melyet férje felőle látott.

Nem tudom, ha ismeritek-e Talano di Molesét, e tisztes férfiút. Ez feleségül vett bizonyos Margarita nevezetű gyönyörű szép, de módfelett keményfejű, kiállhatatlan és makrancos leányt, ki senkinek semmiben nem tett kedvére, s ő maga mindent rosszallott, mit más cselekedett; és ámbátor Talanónak kemény dolog volt ezt elviselni, mit tehetett egyebet: tűrte. Történt pedig valamely éjszakán, hogy midőn Talano eme fent mondott Margarita nevű feleségével künn volt falusi birtokán, álmodott, s álmában látta, hogy felesége bemegy valamely gyönyörű erdőbe, mely az ő birtokuk volt, házuktól nem messzire; s miközben ekképpen menni látta, úgy rémlett neki, hogy az erdőnek rejtekéből hatalmas és dühös farkas bukkan elő, mely nyomban belekap az asszonynak nyakába, és földre rántja őt, az pedig segítségért sikoltoz, és igyekszik kiszabadítani magát; annak utána pedig látta, hogy kimenekül ugyan a farkasnak fogai közül, de egész nyaka meg arca összevissza van marcangolva. Másnap tehát felébredvén szólott feleségéhez imigyen:

- Asszony, ámbátor keményfejű teremtés vagy, és soha nem engedtél egyetlen jó napot is megérnem véled, mégis sajnálnálak, hahogy valami balszerencse érne téged; annak okáért ha szavamat megfogadod, ma nem mozdulsz ki a házból.

Mikor pedig az asszony eme kívánságának okát kérdezte, férje rendre elmondta néki álmát. Az asszony pedig csak fejét rázta, mondván:

- Ki rosszat kíván néked, rosszat álmodik felőled; te úgy teszed magad, mintha szörnyen aggódnál értem, de olyast álmodol felőlem, minek teljesülését kívánod; bizonyos, hogy vigyázni fogok magamra ma is, máskor is, nehogy örömet szerezzek néked efféle vagy egyéb balszerencsémmel.

Mondotta akkor Talano:

- Bizonyosan tudtam, hogy ezt fogod rá mondani, mivel ez a fizetsége annak, ki háládatlan emberrel jót teszen; de gondolj, amit akarsz, én csak javadra szólok, és újfent tanácsolom néked, ma ki ne menj az erdőnkbe.

Felelte az asszony:

- Jó, jó, úgy teszek.

Annak utána pedig ekképpen töprenkedett magában: „Lám, ez azt hiszi, hogy nagy ravaszul rám ijesztett, s nem megyek ki ma az erdőbe. Bizonyosan találkozni akar ottan valamely feslett nőszeméllyel, s nem akarja, hogy rajtakapjam. Hogyne, jó is volna őkelmének vakokkal egy tálból enni, s bizony tökkelütött ostoba volnék, ha nem ismerném, és hinnék neki! De

annyi szent, ebből nem eszik; és nekem látnom kell, még ha egész álló napon által is ottan ácsorgok, miféle huncutságban töri fejét." S minekutána ekképpen töprenkedett magában, férje pedig az egyik oldalon távozott a házból, ő maga távozott a másik oldalon, s nagy óvatosan lépkedvén, késedelem nélkül kiment az erdőbe, s annak legsűrűbb részében megbújt, és figyelmesen várakozott, és mindenfelé nézelődött, ha nem lát-e jönni valakit. S miközben ekképpen várakozott, és farkasra nem is gondolt, egyszerre csak a sűrű lombok közül kibukkant mellette valamely hatalmas és rettenetes farkas, ő pedig amint megpillantotta, csak alig tudott ennyit mondani: „Uram, segíts!", mikor a farkas máris a torkába kapott, s nagy erővel megragadván cipelni kezdette, mintha holmi kis bárányka volna. Az asszonynak pedig úgy szorult a torka, hogy sem kiáltani, sem más módon segíteni magán nem tudott; miközben tehát a farkas cipelte, bizonyosan megfojtotta volna, ha nem találkozik néhány pásztorral, kik addig-addig kiáltoztak rá, mígnem elejtette a hölgyet. Akkor a szegény szerencsétlen asszonyt a pásztorok megismerték és hazavitték, az orvosoknak pedig sok fáradozásokba került, míg meg nem gyógyították; mindazonáltal egész nyaka s arcának egyik fele oly igen eléktelenedett, hogy az annak előtte szép asszony most bizony csúf és torz teremtéssé vált, mind egész életére. Annak okáért szégyenkezett megjelenni ottan, hol láthatták, és gyakorta keservesen siratta makacsságát, miért hogy nem akart hitelt adni férje igaz álomlátásának, holott könnyűszerrel megtehette volna.

NYOLCADIK NOVELLA

Biondello becsapja Ciaccót egy ebéddel, miért is Ciacco nagy ravaszul bosszút áll, s úgy intézi, hogy Biondellót irgalmatlanul elagyabugyálják

A vidám társaságban mindenki egy értelemmel mondotta, hogy az, mit Talano álmában látott, nem volt álom, hanem látomás, oly hajszálnyi pontossággal valóra vált. De mikor mindenki elhallgatott, parancsolta a Királynő Laurettának, hogy folytassa a sort; ki is ekképpen fogott szóba:

- Éles elméjű hölgyeim, valamint azokat, kik ma előttem szólottak, szinte mind valamely már elbeszélt történet indította ma mondott novellájukra, akképpen engemet a deáknak kegyetlen bosszúja, melyet tegnap Pampinea elbeszélt indít arra, hogy novellát mondjak egy más bosszúról, mely ugyan éppen eléggé kemény volt annak, ki elszenvedte, mégsem volt oly igen kegyetlen.

Annak okáért elmondom, hogy élt Firenzében bizonyos ember, kit mindenki Ciaccónak nevezett, kinek torkosságban nem akadt még párja a föld kerekségén; mivel pedig vagyonából nem tudta fedezni a torkosságával járó költségeket, és egyébként művelt ember volt, ki bőven ontotta a tetszetős és vidám mondásokat, felcsapott, nem ugyan udvari embernek, hanem udvari mulattatónak, s gazdag emberek társaságába járt, kik örömöket lelték a jó falatokban; és gyakorta eljárogatott ezekhez ebédre meg vacsorára, akkor is, ha éppen nem hívták. Hasonlatosképpen élt amaz időkben Firenzében bizonyos Biondello nevezetű ember, fölöttébb mulatságos, a légynél is különbül kikent-kifent pöttöm legényke; a fején kucsma, alatta szőke nagy haj, melynek minden szála rendben sorakozott; ez pedig ugyanazon mesterséget űzte, melyet Ciacco. Kit is valamely nagyböjti reggelen, midőn a halpiacra ment, hol két óriási orsóhalat vásárolt Vieri de'Cerchi úr számára, meglátott Ciacco; ez tehát odalépvén Biondellóhoz, megszólította:

- Mit jelent ez?

Felelte neki Biondello:

- Tegnap este Corso Donati úr ajándékba kapott három darab sokkal szebbet, mint ezek, s még hozzá egy tokhalat, mivel azonban mindez nem elegendő ennyi meg ennyi nemes úr megvendégelésére, megbízott, hogy vegyem még hozzá ím ez kettőt: eljössz?

Felelte Ciacco:

- Magától értetődik, hogy elmegyek.

Mikor pedig az időt elérkezettnek vélte, elment Corso uram házába, és nála lelte néhány szomszédját, de még nem vacsoráztak. Mikor pedig a házigazda megkérdezte tőle, hogy mi járatban vagyon, felelt ekképpen: - Uram, azért jöttem, hogy veled és vendégeiddel vacsorázzam.

Mondotta néki Corso uram: - Isten hozott. Mivel pedig itt az ideje, menjünk vacsorázni.

Asztalhoz ültek tehát, s mindenekelőtt hoztak borsót és tonhal-kolbászt, annak utána pedig sült arnói halat, egyebet semmit. Ciacco észbe vette, hogy Biondello becsapta, miért is dúltfúlt magában, s elhatározta, hogy visszafizeti neki. Midőn tehát kevés napok múltán találkozott vele, s az már akkorára sok embert megnevettetett ím ez tréfával, Biondello meg-

látván őt köszöntötte, és nevetve megkérdezte, hogyan ízlettek Corso uram orsóhalai; Ciacco pedig felelvén mondotta néki:

- Nyolc nap sem telik bele, és jobban meg tudod mondani nálamnál.

És késedelem nélkül cselekvéshez látott; búcsút vett Biondellótól, illendő fizetség fejében felbérelt valamely agyafúrt léhűtőt, borosüveget nyomott a kezébe, magával vitte a Cavicciuli csarnok közelébe, s megmutatott néki abban bizonyos Filippo Argenti nevezetű lovagot, ki hatalmas szál, izmos, erős, büszke, lobbanékony és nyugtalan ember volt, mindebben nem akadt párja; mondotta tehát a fickónak:

- Menj ím ez üveggel kezedben hozzája, és mondd neki: „Biondello úr küld engem azzal az üzenettel, hogy kér, ne terheltessél megrubintosítani ím ez üveget finom vörös boroddal, mivelhogy ő mulatni kíván kicsinyég cimboráival." És légy résen, hogy a kezébe ne kapjon, mivel akkor istenigazában ellátja bajodat, az én dolgomat pedig megrontod.

Kérdezte a fickó:

- Mondjak még egyebet is?

Felelte Ciacco:

- Nem; csak menj; s ha ezt megmondottad néki, gyere vissza ide hozzám az üveggel, s én megfizetlek.

A fickó tehát odament, s általadta Filippo úrnak az üzenetet. Filippót, mivel hirtelen természetű ember volt, ennek hallatára elfutotta a méreg, mivel észbe kapott, hogy Biondello, kit jól ismert, csúfot űzött belőle; szólott tehát ekképpen:

- Miféle *megrubintosítások*, meg miféle *cimborák* ezek? Hogy az Isten pusztítson el mind a kettőtöket!

És ezzel felpattant, és kinyújtotta karját, hogy elcsípje a fickót; de ez résen volt, és uccu neki, vesd el magad, kereket oldott, és nagy vargabetűvel visszatért Ciaccóhoz, ki az egészet végignézte; és elmondotta néki, mit mondott Filippo úr. Ciacco elégedetten kifizette a fickót, s nem nyugodott, mígnem összetalálkozott Biondellóval, kit megszólított ekképpen:

- Voltál a Cavicciuli csarnokban?

Felelte Biondello:

- Nem én; miért kérdezed?

Mondotta Ciacco:

- Azért, mivel tudom, hogy Filippo úr keres, és nem tudom, mit akar tőled.

Mondotta akkor Biondello:

- Jól van, úgyis arra megyek, majd szólok véle.

Tehát midőn Biondello távozott, Ciacco megindult a nyomában, hogy lássa a történendőket. Filippo uram nem tudván utolérni a fickót, ott maradt rettenetes dühében, és gyötrődött magában, mivel a suhanc szavaiból semmi egyebet nem értett, mint hogy Biondello, Isten tudja, kinek a bujtogatására, csúfot űzött belőle. Miközben tehát ekképpen évődött magában, odaért Biondello. Az pedig, mihelyt meglátta, nyomban eléje ugrott, s nagyot csapott öklével az arcába.

- Jajjaj, uram - kiáltotta Biondello -, mi ez?

Filippo uram megragadta a hajánál fogva, szétszaggatta fején a kucsmát, földre dobta a köpönyegét, s páholta, ahol érte, mondván:

- Gazember, majd mindjárt megtanítlak! Mit üzengetsz nekem holmi efféléket: *megrubintosítani*, meg *cimborák?* Azt hiszed, kölyök vagyok, akit ugrathatsz?

És ekképpen szólván, mely mintha vasból lett volna, egész arcát összezúzta, a haját összevissza tépázta, s őt magát meghempergette a sárban, minden ruháját ronggyá szaggatta, és oly serényen munkálkodott, hogy Biondello amaz első szava után többé egyáltalán nem jutott szóhoz, nem is kérdezhette meg, miért bántja. Annyit jól hallott ugyan, hogy *megrubintosítani*, meg hogy *cimborák*, de nem tudta, mit jelent ez. Végezetül minek utána Filippo úr istenigazában elagyabugyálta, körülöttük pedig csődület támadt, nagy üggyel-bajjal kiszabadították a körmei közül, azon mód dúltan, kócosan; és megmondották néki, miért bánt el véle Filippo úr ily cudarul, és szemére lobbantották, miért üzent néki olyat, s mondották néki: elvégre jól ismerheti Filippót, hogy nem olyan ember, kivel tréfálkozni lehet. Biondello bömbölvén mentegette magát, és mondotta, hogy ő ugyan Filippóhoz senkit nem küldött borért. Minekutána pedig némiképpen rendbe szedte magát, szomorúan és bánatosan hazatért abban a meggyőződésben, hogy ez csupán Ciacco műve lehet. És mikor számos napok múltán eltűntek arcáról a kék foltok, kezdett kijárogatni hazulról, s akkor történt, hogy találkozott Ciaccóval, ki is mosolyogva kérdezte tőle:

- Biondello, hogy ízlett Filippo úr bora?

Felelte Biondello:

- Bár neked is így ízlettek volna Corso úr orsóhalai.

Akkor mondotta Ciacco:

- Csak rajtad áll; valahányszor oly jól adsz ennem, mint a múltkor, én is úgy adok innod, mint mostan.

Biondello, ki jól tudta, hogy könnyebb volt Ciaccónak rosszat kívánni, mint ellene tenni valamit, kérte Istent; engedje békességben élnie, s innentől fogva őrizkedett, hogy valaha még csúfot űzzön belőle.

KILENCEDIK NOVELLA

Két ifjú tanácsot kér Salamontól: az egyik abban, hogy miképpen nyerjen szerelmet, a másik, hogy miképpen fenyítse meg akaratos feleségét. Az előbbinek feleli, hogy szeressen, a másodiknak pedig, hogy menjen a Libahídhoz

Mivelhogy a Királynő épségben kívánta tartani Dioneo kiváltságát, már csak neki magának kellett novellát mondania: minekutána tehát a hölgyek kikacagták magokat a szerencsétlen Biondellón, vidáman, ekképpen fogott szóba:

- Kedves hölgyeim, ha józan értelemmel szemléljük a dolgok rendjét, könnyűszerrel megismerjük, hogy az asszonyoknak mind egész sokasága a szokás, a természet és a törvények által alá vagyon vetve a férfiaknak, s ezeknek kénye-kedve szerint tartozik viselkedni és életét irányítani; miért is minden asszonynak, ki nyugalomban, vigasságban és békességben kíván élni amaz férfival, kihez tartozik, alázatosnak, béketűrőnek és engedelmesnek kell lennie, mindenekfelett pedig tisztességesnek; s éppen ez legfőbb és legigazibb kincse minden okos asszonynak. Ha pedig erre nem tanítanak meg bennünket a törvények, melyek minden dologban a köznek javát munkálják, továbbá a szokás, vagy például az erkölcs, melyeknek hatalma fölöttébb nagy és tiszteletes, hát nyilván megtanít rá a termeszét, mely testünket finomra és hajlékonyra alkotta, lelkünket félénkre és gyávára, testi erőt pedig keveset adott nekünk, adott továbbá szelíd hangot, tagjainknak bájos mozdulatokat, melyek is mind bizonyságot tesznek, hogy szükségünk vagyon másoknak vezetésére. Kinek pedig szüksége vagyon arra, hogy segítsék és vezessék, józan ész szerint tartozik alávetni magát kormányzójának, engedelmeskedni néki és tisztelni őt. És kik legyenek a mi kormányzóink és segítőink, ha nem a férfiak? Tehát a férfiaknak tartozunk alájok rendelni magunkat, minden erőnkből tisztelvén őket; ha pedig valamely nő ettől eltér, vélekedésem szerint nem csupán kemény feddésre, hanem szigorú fenyítésre méltó. Emez szemlélődésre pedig, melyet már gyakorta végeztem magamban, az imént újból rávitt Pampinea novellája Talano makrancos feleségéről, kinek Isten megadta amaz fenyítést, melyet férje megadni nem tudott; és vélekedésem szerint, miként már mondottam, mindama nők, kik fittyet hánynak arra, mit a természet, a szokás és a törvények kívánnak tőlök, tudniillik, hogy kedvesek, jóságosak és engedékenyek legyenek, méltók a legkeményebb és legszigorúbb fenyítésre. Miért is kedvem vagyon elmesélni nektek Salamon tanácsát, mivelhogy hasznos orvosság ez meggyógyítani az efféle nőket ím ez nyavalyájokból. De kinek nincs szüksége emez orvosságra, ne vegye magára e beszédet, ámbátor a férfiak egyre-másra használják emez közmondást: „Jó lónak, rossz lónak sarkantyú való, jó asszony, rossz asszony csak verve jó.” Ha ki ím ez szavakat tréfásan kívánná értelmezni, minden nő könnyűszerrel megvallaná, hogy igazak; de akkor is igaznak kell venni, mondom én, ha komoly értelemben vesszük. A nők természettől fogva valamennyien ingatagok és állhatatlanok, miért is illendő bottal büntetni azokat, kik túlságosan kirúgnak a nekik szabott korlátokból, hogy megjavítsák rosszaságokat; s megérdemlik a botot azok, kik nem hágnak által a korlátokon, hogy erősítse és elrémítse őket, hogy virtusokat támogassuk. De nem vesztegetem tovább a kenetes beszédet, hanem rátérek arra, mit elmondani szándékozom.

Elmondom tehát, hogy minekutána világszerte elterjedt Salamon csodálatos bölcsességének, hasonlatosképpen amaz készséges hajlandóságának híre, hogy kinek-kinek megmutatta bölcsességét, ki maga tapasztalásából megbizonyosodni kívánt felőle, a világnak különb-különb részeiből sokan sereglettek hozzája tanácsért legfogasabb és legkétségesebb ügyes-

bajos dolgaikban; s a többiek között, kik hozzája mentek, útnak indult egy dúsgazdag nemes ifjú, kinek neve volt Melisso, Laiazzo városából, hol született és lakott. És midőn Jeruzsálem felé lovagolt, történt, hogy Antiochiából távozván, bizonyos József nevezetű ifjúval lovagolt egy darabon, ki ugyanoda volt menendő, hová ő maga; s miként már szokások utas embereknek, beszédbe elegyedett vele. Minekutána pedig Melisso megtudta Józseftől, hogy miféle rendű-rangú ember és hová valósi, megkérdezte, hová megyen, és mely okból; mire felelte József, hogy Salamonhoz megyen, tanácsot kérni tőle, mit műveljen feleségével, kihez fogható makrancos és gonosz indulatú asszony nincs több a világon, s kit sem könyörgéssel, sem hízelkedéssel, sem egyéb módon nem tud leszoktatni makrancosságáról. S annak utána József is megkérdezte a másiktól, honnan való és hová megyen és mely okból; mire felelt Melisso ekképpen:

- Én Laiazzóból jövök, s valamint neked megvan a magad baja, nekem is megvan a magamé: én gazdag ifjú vagyok, és arra költöm vagyonomat, hogy lakomákat rendezek, és vendégül látom földijeimet; s fura és érthetetlen dolog, hogy mindez hiába: egyetlen emberre sem akadtam még, aki szeretne; s azért megyek oda, hová te mégy, hogy tanácsot kérjek; miképpen lehetne elérnem, hogy szeressenek.

Tehát kettesben poroszkált tovább a két útitárs, és Jeruzsálembe érkezvén fogadta őket Salamonnak egyik országnagya, és a király elébe vezette, kinek Melisso kevés szóval elmondotta panaszát. Salamon pedig felelte néki:

- Szeress.

S minekutána ekképpen szólt, Melissót nyomban kivezették, s akkor József mondotta el, mi járatban vagyon. Ennek pedig Salamon csupán ennyit felelt:

- Menj a Libahídhoz.

S minekutána ekképpen szólott, hasonlatosképpen Józsefet is késedelem nélkül elvezették a király színe elől.

S találkozván Melissóval, ki várakozott reá, elmondotta néki, milyen feleletet kapott. Fontolóra vetvén tehát emez szavakat, nem tudták megérteni, sem magok ügyére vonatkoztatni, vagy valamely tanulságot meríteni belőle; tehát abban a hiszemben, hogy pórul jártak, útnak indultak vissza hazájokba. S minekutána néhány napig úton voltak, valamely folyóhoz érkeztek, melyen szép híd vezetett keresztül; s mivel éppen teherhordó öszvérek meg lovak karaván ja haladt által rajta, várakozniok kellett az átkeléssel, mígnem azok mind általmentek. S mikor már majdnem mind odaát voltak, volt ott véletlenül egy öszvér, mely megbicsakolta magát, mit is gyakorta látunk, és semmi áron egy tapodtat nem akart tovább menni; miért is az egyik hajcsár fogott egy botot, s előbb csak úgy enyhén veregetni kezdte, hogy meginduljon. De az öszvér hol jobbra, hol balra tért az úton, néha pedig hátrafelé húzódott, de előre menni a világ minden kincséért nem akart; annak okáért a hajcsárt szörnyű indulat fogta el, s kezdte a bottal rettenetesen döngetni, hol a fejét, hol az oldalát, hol a véknyát, de mindhiába. Miért is Melisso és József, kik az egészet végignézték, többször is odaszóltak a hajcsárnak:

- Hallod-e, te bitang, mit művelsz? Agyon akarod verni azt az állatot? Miért nem próbálod meg csendesen, szépszerével vezetni? Akkor hamarább megindulna, mint erre a botozásra.

Felelte erre a hajcsár:

- Ti ismeritek a lovaitokat, én meg ismerem az öszvéremet; csak bízzátok rám, majd én elbánok vele.

És ekképpen szólván újból elkezdte döngetni, és jobbról-balról úgy összeverte, hogy az öszvér megindult, s ekképpen mégiscsak a hajcsár kerekedett felül. Midőn tehát a két ifjú már indulófélben volt, József megkérdezett egy atyafit, ki a hídnak fejénél üldögélt, mi a neve emez hídnak. Kinek is az atyafi felelt ekképpen:

- Uram, ennek a neve Libahíd.

Józsefnek ennek hallatára eszébe jutottak Salamon szavai, és mondotta Melissónak:

- Amondó vagyok, pajtás, hogy bizonyosan jó és igaz a tanács, melyet Salamon adott nekem, mivel nyilván megismerem, hogy nem tudtam kellőképpen megverni feleségemet, de ez a hajcsár megmutatta, mit kell cselekednem.

Innen kevés napok múltán Antiochiába érkezvén, József vendégül tartotta magánál Melissót, hogy megpihenjen nála néhány napokig; s minekutána az asszony meglehetősen kelletlenül fogadta őket, mondotta néki férje, hogy készíttesse a vacsorát oly módon, mint Melisso rendeli; ki is látván, hogy ezzel Józsefnek teszen kedvére, kevés szóval megmondotta kívánságát. Az asszony, miként annak előtte szokta, nem úgy készítette el azt, ahogy Melisso kívánta, hanem éppen ellenkező módon; ennek láttán József mondotta nagy mérgesen:

- Hát nem megmondtam, mi módon készíttesd el a vacsorát?

Az asszony nagy hetykén feléje fordult és szólott:

- Hát ez meg már micsoda? Ejha, miért nem eszel, ha ehetnéked van? Ha másképpen is mondtad, nékem így tetszett elkészíttetnem; ha tetszik jó, ha nem tetszik, hagyd ott.

Melissónak szeme-szája elállt az asszony feleletére, és bizony rosszallotta. József pedig annak hallatára szólott ekképpen:

- Asszony, te még mindig olyan vagy, amilyen voltál; de hidd meg nekem, elveszem tőle kedvedet.

És Melissóhoz fordulván, szólott ekképpen:

- Barátom, mindjárt meglátjuk, milyen volt Salamon tanácsa; de kérlek, ne vedd zokon, hogy végig kell nézned, és vedd tréfának, amit művelek. Hogy pedig netalán meg ne gátolj benne, jusson eszedbe, mit felelt nekünk a hajcsár, mikor öszvérjén megesett szívünk.

Felelte néki Melisso:

- Én vendéged vagyok, s annak okáért eszemben sincs megváltoztatnom szándokodat.

József valamely fiatal tölgyfáról görcsös botot vágott, s bement a szobába, hová felesége, dühében felkelvén az asztaltól, nagy duzzogva behúzódott; és megragadván hajánál fogva térdre nyomta, és kezdte rettenetesen náspángolni amaz fent mondott bottal. Az asszony előbb sikoltozott, annak utána pedig fenyegetődzött; de látván, hogy József csak nem hagyja abba, már egészen összevissza verve az Istenre kérte, hogy ne üsse agyon, mondván ezenfelül, hogy soha többé nem cselekszik akaratja ellenére. De mindhiába: József csak nem hagyta abba, s újra meg újra még dühösebben verte roppant erővel hol a hátát, hol a csípejét, hol az oldalát, olyannyira, hogy szinte a csontjait összetörte, és csak akkor hagyta abba, mikor belefáradt; és egy szó, mint száz, nem volt a jó asszonynak egyetlen csontja, egyetlen porcikája, mit meg ne nyomorított volna. Ezt elvégezvén odalépett Melissóhoz, és mondotta néki:

- Holnap majd meglátjuk, hogyan vált be amaz tanács, hogy: *„Menj a Libahídhoz!”*

Akkor megpihent kicsinyég, és megmosván kezeit, megvacsorázott Melissóval, s mikor ideje elérkezett, nyugalomra tértek. A szegény asszony nagy üggyel-bajjal feltápászkodott a földről,

s ágyára vetette magát, hol úgy-ahogy lefeküdt, másnap pedig már hajnalban felkelt, s megkérdezte Józseftől, hogy mit készíttessen reggelire. Akkor az összemosolyogván Melissóval, megüzente néki, s mikor ideje elérkezett, lementek és látták, hogy az asszony mindenről pompásan és rendben gondoskodott; miért is fölöttébb magasztalták ama tanácsot, melyet első pillanatban félreértettek. Midőn pedig Melisso kevés napok múltán távozott Józseftől, és megtért otthonába, elmondotta valamely bölcs embernek, hogy milyen tanácsot kapott Salamontól, az pedig mondotta néki:

- Ennél jobb és igazabb tanácsot nem is adhatott néked. Tudod, hogy nem szeretsz senkit, s hogy mind ama szolgálatokat és szívességeket, melyeket teszel, nem mások iránt való szeretetből, hanem hivalkodásból teszed. Tehát szeress, miként Salamon mondotta néked, s akkor téged is szeretni fognak.

Tehát ekképpen nyerte el büntetését a nyakas hölgy, a férfit pedig mindenki szerette, mihelyt ő is szeretett másokat.

TIZEDIK NOVELLA

Donno Gianni di Barolo varázslatot végez Pietro koma kívánságára, hogy ennek feleségét kancává változtassa; és mikor arra kerül a sor, hogy a farkat is rávarázsolja, Pietro koma beleszól, hogy neki nem kell a farok, s ezzel elrontja az egész varázslatot

Amaz novella, melyet a Királynő elmondott, némi zúgolódást támasztott a hölgyekben, az ifjakat pedig megnevettette; de minekutána elcsendesedtek, Dioneo ekképpen fogott szóba:

- Bájos hölgyeim, számos fehér galamb között jobban kiemelkedik a fekete hollónak, mint valamely hófehér hattyúnak szépsége, és hasonlatosképpen sok bölcs ember között valamely kevésbé bölcs nem csupán jobban kiemeli amazok szellemének ragyogását és szépségét, hanem egyúttal megnöveli a vidámságot és mulatságot is. Annak okáért, mivel ti fölöttébb okos és jó erkölcsű hölgyek vagytok, annál jobban meg kell becsülnötök engem, ki inkább együgyű vagyok, mint okos, mivel fogyatékosságom révén a ti jelességtek csak jobban tündöklik, mintha jelesb volnék, s ekképpen ti jelességteket elhomályosítanám; következésképpen, hogy megmutassam, milyen vagyok, nagyobb szabadságot kell nékem engednetek, és nagyobb türelemmel kell meghallgatnotok, mit novellámban elmondani szándékozom, mint ha bölcsebb volnék. Elmondok tehát nektek valamely nem nagyon hosszú novellát, melyből megismeritek, mely szöges gonddal meg kell tartani azoknak meghagyásait, kik valamely dolgot varázslat erejével végeznek, s hogy mely igen elront a legkisebb hiba is, mit ebben elkövetnek, mindent, mit a varázsló végezett.

Esztendőknek előtte élt Barlettában bizonyos Gianni di Barolo nevezetű pap, ki mivel szegény volt az eklézsia, hogy életét fenntarthassa, kancáját megrakta portékával, s járta az apuliai vásárokat, és vett és eladott. És ekképpen kóborolván, meleg barátságot kötött bizonyos Pietro Tresanti nevezetű emberrel, ki szamarával ugyancsak ezt a mesterséget űzte, kit is hajlandósága és barátsága jeléül apuliai szokás szerint csupán Pietro komának nevezett; ezt tehát, valahányszor Barlettába érkezett, mindig magával vitte a plébániájára, és magánál tartotta szálláson, és erejétől telhetőleg vendégelte. Másfelől Pietro koma, bár földhözragadt szegény ember lévén, csupán kicsiny házikója volt Tresantiban, melyben alig fért el maga meg szép fiatal felesége meg a szamara, mégis, valahányszor Gianni szentatya Tresantiba érkezett, magával vitte házába, és a Barlettában élvezett szíves vendéglátás viszonzásaképpen erejétől telhetőleg vendégelte.

De szállás dolgában, mivelhogy Pietro komának csupán egyetlen kicsiny ágya volt, melyben maga aludt csinos feleségével, nem tisztelhette meg a papot kedve szerint; s bizony Gianni szentatyának, minekutána annak kancáját bekötötte a szűk istállóba a maga szamara mellé, be kellett érnie ama csekély szalmával, melyet a kanca mellett a földre szórt neki. A menyecske tudván, mely igen megtisztelte a pap Barlettában urát, már többször is, midőn a pap hozzájok jött, a szomszédasszonyához akart menni aludni, kinek neve volt bíróné asszony Zita Carapresa, hogy a pap aztán férjével aludjék az ágyban, és ezt sokszor mondotta a papnak is, de ez soha nem fogadta el; egyik ilyen alkalommal pedig mondotta a menyecskének:

- Gemmata komaasszony, ne törődj velem, mivel én jól érzem ott magamat, hiszen ha kedvem szottyan, a kancámat csinos leányzóvá változtatom, és mulatom magam vele, s amikor akarom, megint kancává változtatom, miért is meg nem válnék tőle.

A menyecskének elállt szeme-szája, s elhitte néki; megmondotta urának is, s hozzátette:

- Ha oly igen jó barátod, mint mondod, miért nem kéred meg, tanítson meg ama varázslatra, hogy engem kancává változtathass, s ekképpen szamárral meg lóval űzhessed mesterséged, hiszen akkor kétannyit keresnénk, mikor pedig hazatérnénk, megint asszonnyá változtathatnál, mint most vagyok.

Pietro koma, ki tökkelütött egy ember volt, mindent elhitt, és javallotta a tervet, és ahogy csak tőle tellett, unszolni kezdte Gianni szentatyát, hogy tanítsa meg ím ez mesterségre. Gianni szentatya mindenáron igyekezett kiverni annak fejéből ez ostobaságot, de hogy nem boldogult vele, szólott ekképpen:

- Hát jó, ha mindenáron akarod, holnap reggel, mint rendesen, korán kelünk, s én megmutatom néked, hogyan kell ezt végezni. Mondhatom, hogy az egészben a legnehezebb a farkat rávarázsolni, amint majd meg is látod.

Pietro koma meg Gemmata komaasszony alig tudtak aludni amaz éjjel (oly epekedve várták a varázslatot), s alig hajnalodott, felkeltek és szólították Gianni szentatyát, ki is felkelvén, egy szál ingben bement Pietro koma szobájába, és szólott ekképpen:

- Tudom, hogy senkinek a világon meg nem cselekedném ezt rajtatok kívül; de mivel mindenáron akarjátok, megteszem: fődolog, hogy mindent megtegyetek, amit mondok, ha azt akarjátok, hogy sikerüljön.

Azok felelték, hogy mindent megtesznek, amit mond: miért is Gianni atya fogott egy gyertyát, markába nyomta Pietro komának, és mondotta néki:

- Figyeld meg jól, mit cselekszem, s jól elmédbe véssed, amit mondok és vigyázz, hahogy nem akarod elrontani az egészet: akármit látsz vagy hallasz, egy árva szót ne szólj; és kérjed Istent, hogy jól rátehessem a farkat.

Pietro koma tehát fogta a gyertyát, s felelte, hogy annak rendje-módja szerint fog cselekedni.

Annak utána Gianni szentatya mondotta Gemmata komaasszonynak, hogy mezítelenre vetkőzzék, s négykézláb a földre álljon kancák módjára, és ugyancsak oktatta, hogy bármi történik is, meg se mukkanjon, s akkor kezével érintette arcát és fejét, és szólott ekképpen:

- Ez legyen szép kancafej!

És haját érintvén szólott:

- Ez legyen szép kancasörény.

Annak utána karját érintvén mondotta:

- Ez legyen szép kancacomb meg kancaláb.

Annak utána mellét érintette, s mikor érezte, mely gömbölyded és kemény, felébredt és feltámadt az, mire rá sem olvasott; s akkor szólott:

- Ez legyen szép kancaszügy.

És hasonlatosképpen cselekedett a hátával, hasával, csípejével, véknyával és combjaival. Végezetül pedig, mikor már egyéb nem volt hátra, csak a farok, fölemelte ingét, fogta az ültetőfát, mellyel embereket szokott plántálni, s gyorsan belenyomván az arra rendelt barázdába, szólott ekképpen:

- Ez legyen szép kancafark.

Pietro koma, ki mindeddig feszülten figyelmezett mindenre, mikor a varázslatnak emez végét látta, ez már sehogyan sem volt ínyére, tehát megszólalt:

- Jaj, Gianni atya, ne legyen farka, ne legyen farka!

Mivel pedig kibuggyant már a gyökérnek amaz nedvessége, melytől minden palánta növekedik, Gianni szentatya kivonta az ültetőfát és szólott:

- Jaj, Pietro koma, mit cselekedtél? Nem megmondtam, hogy meg se mukkanj, akármit is látsz? Már majdnem készen volt a kanca, de mivel elkottyantottad magadat, mindent elrontottál, s most már semmiképpen nem lehet újra megcsinálni.

Felelte Pietro koma:

- Bánom is én; nekem nem kellett az a farok; miért nem mondtad nekem, hogy csináljam én? Meg különben is túlságosan mélyen illesztetted rá.

Mondotta Gianni di Barolo:

- Mivelhogy első ízben nem tudtad volna úgy ráilleszteni, mint én.

A menyecske emez szavak hallatára felállott, és jóhiszemben mondotta férjének:

- Ebadta szamara! Miért rontottad el magad dolgát is, enyémet is? Hát láttál már kancát farok nélkül? Szegény ördög vagy, de Isten engem úgy segéljen, megérdemelnéd, hogy még szegényebb légy.

Mivel tehát Pietro koma beleszólt, most már nem volt rá mód a menyecskét kancává varázsolni; az tehát kelletlenül és bánatosan felöltözködött. Pietro koma pedig, mint annak előtte, csak a szamarával folytatta régi mesterségét, és Gianni szentatyával elment a bitontói vásárra, de soha többé nem kért tőle efféle szívességet.

Ki még valaha nevetni fog e novellán, könnyen elképzelheti, mennyit nevettek rajta a hölgyek, kik jobban megértették, mintsem Dioneo kívánta. De mivel a novellák bevégződtek, és a nap is nyugovóra hajolt, a Királynő, tudván, hogy uralkodásának vége elérkezett, felkelt, levette fejéről a koszorút, feltette Pamfilo fejére, mivel immár ő volt az egyetlen, ki még nem részesült tisztességben, és mosolyogván, szólott ekképpen:

- Uram, kemény feladat vár reád, mivelhogy utolsó létedre jóvá kell tenned az én hibámat meg a többiekét, kik előtted bírták e méltóságot; adja meg néked ehhez Isten ő kegyelmét, miként nekem megadta amaz kegyelmet, hogy Királlyá tehettelek.

Pamfilo boldogan fogadta a megtiszteltetést, és felelt ekképpen:

- Virtusod s mind többi alattvalóim virtusa teszi, hogy én is dicséretet fogok aratni, mint előttem a többiek.

És elődeinek példájára az udvarmesterrel meghányta-vetette mind a szükséges dolgokat, annak utána pedig a várakozó hölgyekhez fordult és szólott:

- Szerelmetes hölgyeim, hogy némiképpen pihentessétek erőiteket, ez a mai napon volt Királynőnk, Emilia, bölcsen rátok hagyta, hogy arról mondjatok novellát, miről éppen kedvetek tartja. De mivel már kipihentétek magatokat, úgy vélem, jó lesz visszatérnünk szokott törvényünkhöz; miért is kívánom, ki-ki gondolkodjék rajta, hogy holnap olyan emberekről mondjon novellát, kik nagylelkűn vagy nemesen cselekedtek valamit a szerelemben vagy más egyéb dologban. Efféle beszédek és cselekedetek a ti fogékony lelketeket minden bizonnyal nemes munkálkodásokra fogják tüzelni: hogy a mi életünk, mely halandó testünkben bizony rövid időre vagyon szabva, dicsőséges hírünkben örökre fennmaradjon; ezt pedig nem csupán

óhajtania, hanem minden erejével keresnie és művelnie kell mindenkinek, ki nem csak hasának él, miként az oktalan állatok.

Tetszett e tárgy a vidám társaságnak, mely mostan az új Király engedelmével egy szálig felkelt ültéből, s akkor ki-ki a rendes szórakozásokra adta magát, ki-ki arra, mire kedve leginkább vonta, s ebben voltak mind a vacsora idejéig. Akkor pedig jókedvben egybegyülekeztek, s minek utána nagy buzgón és rendben felszolgálták nékik a vacsorát, asztalbontás után felkeltek a szokott táncra; s elénekeltek számtalan dalt, melyeknek dallama nem volt ugyan valami mesteri, de szava annál élvezetesebb; és akkor parancsolta a Király Neifilének, hogy egyedül is énekeljen egyet. Ez tehát csengő és vidám hangon késedelem nélkül elkezdte, amint következik:

Ifjú vagyok s a zsenge kikeletben
Szeretek vígan énekelve járni,
Ámortól-édes vágyaktól lepetten.

Zöld réten járok nézdegélve mindig
A sok fehér, sárgás, piros virágot,
Itt hószín liljomot, tüskés rózsát ott,
- És egytől egyig mind ahhoz hasonlít,
Kiért a szívem vágyakozva bomlik,
S kinél jobbat nem is tudnék kívánni,
Úgy szeretem, s úgy szeret ő is engem.

És ha egy-egy olyan szálat találok,
Amely szememben az ő képe mása,
Leszakítom, és forró suttogással
Áradnak rá az édes vallomások;
Elmondom, mit remélek, mit kívánok.
S mily jó aztán befonni és bezárni
S magammal vinni szőke tincseimben!

S e boldogságot, mit így ád a szemnek
E hasonmás-virág - hisz mindenikben
Csak Őt, kedves személyét látom itten -
Bűvöletében édes szerelemnek,
Midőn virágillatokból jelen meg:
Szavakkal nem tudom megmagyarázni,
Csak sóhajokkal lehet kifejeznem.

S ezek a keblemből nem úgy fakadnak,
Mint más nőkéből, gyászosan, borongón,
Gyönyörrel törnek fel belőle, forrón,
És úgy repülnek látására annak,
Ki megpillantván nyugton nem maradhat,
S repesve jő felém karjába zárni,
S én szólok: Jöjj, hogy kétségbe ne essem!

A Király s mind a hölgyek fölöttébb dicsérték Neifile dalát; melynek végeztével, mivel már jól benne jártak az éjszakában, parancsolta a Király, hogy mind reggelig ki-ki nyugovóra térjen.

Végződik a Dekameron kilencedik napja

Tizedik nap

VÉGZŐDIK A DEKAMERON KILENCEDIK NAPJA; KEZDŐDIK A TIZEDIK, MELYEN PAMFILO URALKODÁSA ALATT OLY EMBEREKRŐL FOLYIK A SZÓ, KIK NAGYLELKŰN VAGY NEMESEN CSELEKEDTEK VALAMIT A SZERELEMBEN AVAGY MÁS DOLOGBAN

Még vöröslöt nyugaton egy-egy kicsiny felhő, de keleten már valamennyinek széle oly ragyogón fénylett, mint az arany, amint a nap sugarai mind közelebb értek hozzájok és rájok tűztek; akkor Pamfilo felkelvén, hívatta a hölgyeket és az ifjakat. Egybegyülekeztek tehát valamennyien, s tanácsot tartottak, hová mehetnének szórakozni; s a Király lassú léptekkel megindult Filoména és Fiammetta kíséretében, a többiek pedig mind valamennyien nyomon követték, és sokat beszélgetvén, kérdezgetvén s felelgetvén egymásnak jövendő életök felől, séta közben jó messzire jutottak; minekutána pedig a nap magasra hágott, és kezdett már forrón sütni, visszatértek a palotába, és ottan a kristályvizű kútnál kimosatták poharaikat, s kinek kedve tartotta, ivott keveset, majd pedig a kertnek kellemes árnyékában mind az ebéd idejéig szórakoztak. Minekutána pedig megebédeltek, és szundítottak rendes szokásuk szerint, a Király parancsára egybegyülekeztek, s akkor parancsolta a Király Neifilének, hogy mondja az első novellát; ki is vidáman ekképpen fogott szóba.

ELSŐ NOVELLA

Valamely lovag a spanyol király szolgálatában áll; de úgy érzi, hogy nem nyer tőle méltó jutalmat, miért is a király biztos próbával megbizonyítja neki, hogy nem ő a hibás benne, hanem a lovagnak balszerencséje; annak utána pedig dúsan megajándékozza

Fölöttébb nagy kitüntetésnek veszem, nemes hölgyeim, hogy Királyunk éppen engem választott, ki elsőnek szóljak oly magasztos tárgyban, minő a nagylelkűség; mert valamint a nap szépsége és ékessége az egész mennyboltozatnak, akképpen a nagylelkűség fényessége és ragyogása minden más jelességnek. Elmondok tehát e tárgyban egy novellát, mely vélekedésem szerint fölöttébb illedelmes, s melyet bizonnyal hasznotokra válik elmétekbe vésnetek.

Tudnotok kell tehát, hogy egyéb vitéz lovagok közt, kik nagy idő óta itten éltek városunkban, volt egy, talán a legkülönb, Ruggieri de Figiovanni, gazdag és büszke úr, ki fontolóra vetvén a toscanai életmódot és erkölcsöket, látta, miképpen ha itt marad, alig-alig vagy sehogy sem tudja virtusát megbizonyítani, miért is feltette magában, hogy bizonyos időre szolgálatába áll Alfonso spanyol királynak, kinek híres, neves vitézsége az időkben elhomályosította minden más nemes urak vitézségének hírét. És nagy pompás fegyverekkel és paripákkal és kísérettel elment Spanyolországba, hol is a király nagy kegyesen fogadta. Tehát Ruggieri úr ottan időzvén, nagyúri életmódján és csodálatos haditettein hamar idő múltán megismerszett, mely derék egy vitéz.

S minekutána már nagy ideje ottan mulatott, gyakorta szemlélvén a királynak cselekedeteit, úgy vette észre, hogy az sűrűn adományoz hol ennek, hol amannak várakat és városokat és uradalmakat, mégpedig csekély bölcsességgel, mivel oly embereknek adta mindezt, kik nem érdemelték meg; mivel pedig ő maga, holott annak tartotta magát, aki valóban volt, semmit nem kapott, úgy érezte, csorba esett hírnevén; feltette hát magában, hogy eltávozik onnét, s kérte a királyt, hogy elbocsátaná. A király megadta az engedelmet, s ajándékozta néki egyik legjobb és legszebb hátas öszvérét, melynek Ruggieri úr nagyon megörült, mivel hosszú utazásra készülődött. Ennek utána meghagyta a király valamely értelmes apródjának, hogy olyképpen, amint legjobbnak véli, ejtse módját együtt utaznia Ruggierivel, de az ne vegye észre, hogy őt a király küldötte, és jól megjegyezzen mindent, mit a lovag mond, hogy annak utána meg tudja jelenteni; másnap pedig adja által a lovagnak a parancsot, hogy térjen vissza a királyhoz. Az apród résen volt, s amint Ruggieri távozott a városból, nyomban nagy ügyesen hozzá csatlakozott és úgy mutatta, mintha Itáliába indulna. Miközben tehát Ruggieri öszvérjén ügetett, melyet a király ajándékozott neki, az apród pedig mellette, s különb-különb dolgokról beszélgettek, reggel kilenc óra tájban szólott ekképpen:

- Úgy vélem, jó volna, ha pihenőt adnánk ez állatoknak, hogy trágyázzanak.

Betértek hát egy istállóba, s ott mind az állatok trágyáztak, csak az öszvér nem. Tovább ügettek tehát, miközben az apród szüntelenül figyelmezett a lovag szavaira, s valamely folyóhoz érkeztek, ottan pedig megitatván állataikat, az öszvér a folyóba trágyázott. Ruggieri úr ennek láttára szólott ekképpen:

- Ejnye, te dög, az Isten verjen meg, éppolyan vagy, mint a gazdád, ki nékem ajándékozott.

Az apród megjegyezte ím ez mondást, és ámbár sok egyéb mondását megjegyezte, egész napon által véle lovagolván, egyetlen más szavát nem hallotta, melyben a lovag nem magasz-

talta volna égig a királyt; miért is másnap reggel, midőn nyeregbe ültek, hogy Toscana felé induljanak, az apród átadta néki a királynak parancsát, melynek erejénél fogva Ruggieri úr nyomban visszafordult. Midőn pedig a király megtudta, mit mondott az öszvérre, magához hívatván, vidám arccal fogadta s megkérdezte, vajon miért hasonlította őt az öszvérhez, avagy az öszvért őhozzá. Felelte Ruggieri nyílt tekintettel:

- Felséges uram, azért hasonlítottam hozzád, mivelhogy valamint te ottan adsz adományt, ahol nem illendő, és ahol illendő volna, ottan nem adsz, akképpen ez is, ahol illendő lett volna, ottan nem trágyázott, ahol pedig nem volt illendő, ott igen.

Mondotta akkor a király:

- Ruggieri, abban, hogy néked nem adtam adományt, holott sokaknak adtam, kik hozzád képest semmit érő emberek, nem én vagyok hibás, mintha talán nem ismertelek volna meg a legderekabb lovag gyanánt, ki méltó minden adományra, hanem balszerencséd, mely nem adott nékem módot rá; hogy pedig igazat szólottam, nyilván megbizonyítom neked.

Felelte néki Ruggieri:

- Felséges uram, nem azért háborgok én, hogy nem kaptam tőled adományt, mintha azért kívántam volna azt, hogy vagyonomat gyarapítsam, hanem azért, mivel semmiképpen nem tettél bizonyságot virtusomról; mindazonáltal mentséged vélekedésem szerint helytálló és tisztes, és kész vagyok megszemlélni azt, mit parancsolsz, ámbátor bizonyság nélkül is igaznak veszem szavadat.

Vezette tehát őt a király valamely nagy terembe, melybe már jó eleve adott parancs szerint két hatalmas bezárt ládát helyeztek, és az udvari népségnek füle hallatára szólott hozzá ekképpen:

- Ruggieri úr, emez ládák egyikében vagyon koronám, királyi pálcám és megszámlálhatatlan gyönyörűséges öveim, csatjaim, gyűrűim és minden egyéb drágaságom, a másik pedig színig tele vagyon földdel; válasszad tehát egyiket, s amelyet választottál, legyen a tiéd, és majd meglátod, ki volt háládatlan te vitézséged iránt: én-e avagy balszerencséd.

Ruggieri uram, mikor látta, hogy a király ekképpen kívánja, választotta az egyiket, a király pedig parancsolta, hogy felnyissák, s akkor látta, hogy az bizony színig tele vagyon földdel. Mosolyogván szólott akkor a király:

- Nyilván láthatod, Ruggieri, hogy igazat szólottam balszerencsédről; de vitézséged megérdemli, hogy szembeszálljak balszerencséd hatalmával. Tudom, nincs szándokodban spanyollá válnod, miért is nem akarok néked sem várakat, sem városokat adományozni, hanem azt akarom, hogy csak azért is legyen tiéd amaz láda, melyet a szerencse megtagadott tőled, hogy elvihessed országodba, s földijeid előtt méltán dicsekedhessél vitézségeddel, melyről ím ez ajándékaimmal bizonyságot tettem.

Ruggieri úr elfogadta a ládát, s ily fejedelmi ajándékhoz illendő módon megköszönte a királynak, magával vitte, és boldogan hazatért Toscanába.

MÁSODIK NOVELLA

Ghino di Tacco elfogja Clugny apáturat, és meggyógyítja gyomrának nyavalyáját, annak utána pedig szabadon bocsátja. Ez pedig visszatérvén a római udvarba, Ghinót megbékélteti Bonifác pápával, ki őt ispotályos lovaggá teszi

Minekutána magasztalták Alfonso királynak a firenzei lovag iránt mutatott bőkezűségét, a Király, kinek tetszését a novella különösképpen megnyerte, parancsolta Elisának, hogy folytassa a sort, ki is nyomban ekképpen fogott szóba:

- Bájos hölgyeim, csak dicséretre méltó és nemes cselekedet, ha egy király bőkezű, s bőkezűségét olyannal gyakorolja, ki őt szolgálja; de mit mondjunk, ha meghalljuk amaz történetet, hogy egy pap csodálatos nagylelkűséget tanúsított oly ember iránt, kit bízvást üldözhetett volna, s bizony ezért senki nem vetett volna rá követ? Bizonnyal azt kellene mondanunk, hogy ha a királynak cselekedete virtus volt, a papé viszont csoda, mivelhogy a papok, valahányan vannak, zsugoribbak az asszonyoknál, és halálos ellenségei mindennemű nemeslelkűségnek. És ámbátor minden ember természettől fogva kíván bosszút venni az elszenvedett bántalmakért, a papok, miként látjuk, sokkalta mohóbban lihegnek bosszúért, mint más emberek, ámbátor béketűrést prédikálnak és fölöttébb javallják a bántalmak megbocsátását. Ezt pedig, vagyis, hogy miképpen volt nagylelkű valamely pap, nyilván megismerhetitek novellámból, amint következik.

Ghino di Tacco, ki durvasága és rablásai miatt messze földön hírhedt ember volt, minekutána Sienából a Santa Fiore grófok ellensége gyanánt számkivetették, fellázította Radicofanit a római egyház ellen, és ott tanyát ütött s mindenkit, kit arra vitt útja, kiraboltatott martalócaival. Történt, hogy midőn Nyolcadik Bonifác volt a római pápa, udvarába érkezett Clugny apátja, ki mindenek hiedelme szerint a világ egyik leggazdagabb főpapja volt; s midőn ottan elrontotta gyomrát, az orvosok javallották neki, hogy menjen a sienai fürdőbe, hol is minden bizonnyal meggyógyul. Miért is megnyervén a pápa engedelmét, s mit sem törődvén Ghino rossz hírével, nagy pompás készülettel, poggyásszal, lovakkal és cselédséggel útnak indult. Midőn Ghino di Tacco hírét vette jövetelének, kivetette hálóit, és az apáturat valamely szorosban mind egész szolganépével és holmijával bekerítette, s egyetlen kis inasa sem siklott ki kezei közül. Ennek végeztével egyik legügyesebb emberét erős kísérettel küldötte az apátúrhoz, kinek is, ura nevében, nagy udvariasan mondotta, hogy ne terheltessék Ghino várában megszállnia. Ennek hallatára az apátúr nagy dühös indulattal felelte, hogy bizony nem teszi, mivelhogy semmi dolga Ghinóval; hanem bizony tovább megyen, és szeretné látni, ki állhatná útját. Felelvén néki a követ alázatos hangon mondotta:

- Uram, te olyan helyre kerültél, hol a mindenható Istenen kívül senkitől nem félünk, s hol a tilalmak és kiközösítések magok is mind ki vannak közösítve; miért is legokosabban teszed, ha Ghinónak kedvére cselekszel e dologban.

Miközben e szavakat váltották, ama helyet egészen körülfogták a martalócok; miért is az apátúr látván, hogy embereivel együtt foglyul esett, nagy méltatlankodás közben megindult a követtel a vár irányában, s vele mind egész kísérete és poggyásza; s minekutána leszállt, Ghino parancsa szerint egészen egyedül bezárták a palotának valamely sötét és kényelmetlen kis szobájába, holott többi emberét rangjok szerint nagy kényelmesen elszállásolták a várban, a lovakat s mind az egész poggyászt biztonságba helyezték, és semmihez nem nyúltak. Ennek végeztével Ghino bement az apátúrhoz, és mondotta néki:

- Uram, Ghino, kinek vendége vagy, amaz üzenettel küld hozzád: kegyeskedjél megmondani néki, hová mégy és mely okból.

Az apátúr okos ember lévén, levetkezte büszkeségét, s elmondotta, hová megyen, és mely okból. Ghino ennek hallatára távozott tőle, s feltette magában, hogy fürdő nélkül meggyógyítja, és parancsolta, hogy gyújtsanak a kis szobában nagy lobogó tüzet, és szüntelenül élesszék, maga pedig nem tért vissza mind másnap reggelig; akkor pedig hófehér kendőben hozott az apátúrnak két szelet pirított kenyeret s nagy pohár cornigliai édes bort, az apátúrnak tulajdon készletéből, és szólott az apátúrhoz imigyen:

- Uram, Ghino ifjabb éveiben orvostudománnyal foglalatoskodott, s mint maga mondja, megtanulta, hogy nincs jobb orvosság gyomornak nyavalyájára annál, mit ő készít majd neked; ez, mit itten hozok, kezdete a gyógyításnak, miért is vedd s erősítsd magad vele.

Az apátúr, kinek nagyobb volt éhsége, mint civakodásra való kedve, ha ímmel-ámmal is, megette a kenyeret és megitta az édes bort, annak utána pedig nagy hetykén sok mindenfélét összebeszélt, s kérdéseket adott fel, tanácsokat osztogatott, s különösképpen kérte, hogy Ghinót láthassa; Ghino végighallgatta, s némely mondását hívságos fecsegés gyanánt szóra sem méltatta, másokra pedig udvariasan felelt, mondván, hogy Ghino nyomban meglátogatja, mihelyt teheti; s ekképpen szólván távozott tőle, és csak másnap reggel tért vissza megint két szelet pirított kenyérrel s egy pohár édes borral; s ekképpen több napokon által tartotta, mígnem észrevette, hogy az apátúr megette a száraz babot, melyet szántszándékkal és titokban bevitt hozzá s otthagyott. Miért is kérdezte Ghino nevében, hogy érzi-e még a gyomorfájást? Felelte az apátúr:

- Én már jól erezném magamat, ha kiszabadultam volna a kezeiből, ezenkívül pedig nincs nagyobb kívánságom, mint enni, oly igen meggyógyítottak orvosságai.

Ghino tehát az apátúrnak cselédségével annak tulajdon holmijából berendezett valamely szép szobát, és nagy lakomát készíttetett, melyre számos várbéli urakon kívül az apátúrnak egész kíséretét is meghívta; másnap reggel pedig lemenvén hozzá, szólott ekképpen:

- Uram, mivel immár jól érzed magadat, ideje kijönnöd a betegszobából.

És kezén fogván elvezette a számára készített szobába, s otthagyta övéivel együtt, maga pedig ügyelni ment, hogy a lakoma pompás legyen. Az apátúr kissé megpihent övéi között, s elmondta nékik, hogyan folyt élete, viszont azok valamennyien mondották, hogy Ghino pompásan vendégelte őket. De hogy a lakoma órája elérkezett, az apátúrnak s mind a többieknek sorjában pompás ételeket s finom borokat szolgáltak fel, Ghino pedig még most sem fedte fel magát az apátúr előtt. Minekutána tehát az apátúr néhány napot ekképpen töltött, Ghino összehordatta valamely teremben annak minden holmiját, az udvarban pedig, mely alatta volt, állította minden lovát, egészen a legnyomorultabb gebéjéig, s elment az apátúrhoz, s megkérdezte, hogyan van s eléggé erősnek érzi-e magát, hogy lóra üljön. Felelte néki az apátúr, hogy már megerősödött, gyomra pedig meggyógyult, és semmi baja nem volna, ha kiszabadulhatna Ghino kezeiből. Akkor tehát Ghino az apáturat bevezette ama terembe, melyben együtt volt minden holmija és cselédsége, és odavitte az egyik ablakhoz, honnét minden lovát láthatta, s szólott hozzá imigyen:

- Apát uram, tudnod kell, hogy Ghino di Taccót, mert én vagyok az, nem gonosz indulat vitte rá, hogy útonálló és a római udvar ellensége legyen, hogy életét és nemességét megvédelmezhesse, hanem az, hogy nemes ember létére számkivetették otthonából, szegénységbe taszították, és sok és hatalmas ellenségek fenekednek reá; de mivel vélekedésem szerint te derék úriember vagy, minekutána gyomrodnak nyavalyáját meggyógyítottam, nem akarok úgy bánni veled, mint akárki mással, kitől ha úgy kezembe kerülne, mint te, elvenném holmijából

azt, mi kedvemre volna; azt akarom, hogy te meggondolván, mely ínségben vagyok, magad jószántából add nekem holmidból azt, amit akarsz. Itt vagyon előtted egy szálig minden, lovaidat pedig ím ez ablakból az udvarban láthatod; annak okáért tetszésed szerint elviheted akár egy részét, akár az egészet, s ím e pillanattól fogva szabadságodban vagyon elmenned vagy itt maradnod.

Elálmélkodott az apátúr, hogy egy útonálló ily nagylelkűen beszél; miért is oly igen megnyerte tetszését, hogy haragja és méltatlankodása nyomban elpárolgott, s mi több, szíves hajlandóságra fordult, és szívből barátja lett Ghinónak, és ölelésére sietett, mondván:

- Esküszöm az Istenre, hogy ily ember barátságának megnyeréséért, minőnek téged most megismertelek, sokkalta nagyobb méltatlanságot is elszenvednék, mint az volt, melyet hiedelmem szerint te vélem elkövettél. Átkozott legyen a sors, mely téged ily kárhozatos mesterségre kényszerít!

Ennek utána rengeteg holmijából csak igen kevés szükségest tartott meg s ugyancsak lovaiból is, a többit mind otthagyta neki, és visszatért Rómába. A pápa hallott már az apátúr fogságáról, s ámbár igen bosszantotta, mégis mikor meglátta őt, kérdezte, vajon javára vált-e a fürdő Felelte néki az apátúr mosolyogván:

- Szentatyám, minek előtte a fürdőbe értem volna, derék orvosra akadtam, ki pompásan meggyógyított.

S elmondotta, miképpen esett a dolog, a pápa pedig nagyot nevetett rajta. Az apátúr tehát folytatván a szavait, a pápától valamely kegyességet kért, erre pedig nagylelkűsége indította. A pápa abban a hiszemben, hogy valami egyebet fog kérni, szívesen megígérte, hogy akármit kér, teljesíti. Szólott akkor az apátúr:

- Szentatyám, azt akarom kérni tőled, hogy újból hajolj kegyelmeddel az én orvosom, Ghino di Tacco felé, mivel egyéb vitéz és derék emberek között, kiket életemben ismertem, ő bizonyára egyike a legderekabbaknak; ama rosszat pedig, mit művel, én nem veszem néki bűnül, hanem inkább a sors bűnének vélem; ha megjavítod helyzetét, adományozván néki valamit, miből rangjához illendő módon élhet, bizonyosra veszem, hogy hamar idő múltán magad is hozzám hasonlatos módon fogsz vélekedni felőle.

A pápa, mivelhogy nemes lelkű ember volt, és fölöttébb kedvelte a derék embereket, ennek hallatára felelte, hogy szívesen megteszi, ha csakugyan olyan ember, miként az apátúr mondja; üzenje meg tehát neki, hogy jöjjön ide biztonságban. Ghino pedig ebben bizakodván az apátúr kívánságára eljött az udvarba; és nem nagy ideje volt még a pápánál, mikor az megismerte, mely derék férfiú, és megbékélvén vele, ispotályos lovaggá tette őt, adományozta néki a rendnek valamely nagyperjelségét, melyet is Ghino a szentegyháznak és Clugny apátúrnak barátja és szolgája gyanánt mind élete fogytáig megtartott.

HARMADIK NOVELLA

Mitridanes irigykedik Náthánra annak nemeslelkűsége miatt; elindul, hogy meggyilkolja, bár nem ismeri; rábukkan, s akkor az tájékoztatja a dolgoknak módja felől, mire az ifjú megegyezés szerint találkozik vele az erdőben, s mikor ráismer, elszégyelli magát, és barátságot köt vele

Bizonnyal csodának vélték valamennyien az efféle esetet, hogy tudniillik egy pap ily nagylelkűséget tanúsított; de mikor a hölgyek bevégezték e tárgyban beszélgetésöket, parancsolta a Király Filostratónak, hogy folytassa, ki is nyomban ekképpen fogott szóba:

- Nemes hölgyeim, nagy volt Spanyolország királyának nagylelkűsége, Clugny apáturáé pedig szinte páratlan a maga nemében; de talán éppily csodálatosnak fog hangzani fületekben, hogy egy ember nagylelkűséget tanúsított annak irányában, ki vérére, sőt életére szomjazott; ez az ember gondosan úgy intézett mindent, hogy amannak kezére adja magát, s oda is adta volna, ha amaz elvenni kívánta volna; ezt kívánom megbizonyítani nektek ím ez igénytelen novellámban.

Bizonyos igaz (ha hitelt adhatunk némely genovaiak s más emberek szavainak, kik amaz vidéken jártak), hogy a messze Kínában élt valaha egy nemes származású s kimondhatatlanul gazdag ember, neve szerint Náthán, kinek birtoka amaz út mentén volt, melyen mindenkinek el kellett haladnia, ki Nyugatról Keletre, vagy Keletről Nyugatra menni kívánt; mivel pedig nemeslelkű és bőkezű ember volt, és cselekedeteivel is kívánta ezt megbizonyítani, ottan számos mestereivel rövid idő alatt oly gyönyörű és hatalmas és pompás palotát építtetett, melyhez fogható még nem volt a világon; és kellőképpen felszerelte mindama dolgokkal, mik nemes emberek fogadására és vendégelésére szükségesek; mivel pedig nagyszámú és ügyes cselédsége volt, nyájasan és nagy szívességgel fogadott és vendégelt minden utas embert. És ím ez dicséretes szokását oly sokáig gyakorolta, hogy végezetül nem csupán Kelet, hanem szinte egész Nyugat ismerte hírét. És ámbár aggastyán volt, nem fáradt bele a bőkezűségbe.

Történt, hogy híre fülébe jutott bizonyos Mitridanes nevezetű ifjúnak, kinek hazája nem messze esett az övétől; ez pedig, mivel tudta, hogy éppoly gazdag, mint Náthán, megirigyelte annak hírét és virtusát, és feltette magában, hogy nagyobb bőkezűséggel semmivé teszi vagy elhomályosítja azt. Palotát építtetett tehát, hasonlatosat Náthánéhoz, és a jövő-menő utasokat oly pazarlással vendégelte, minőt még nem látott a világ; és bizonyos is, hogy hamar idő múltán messze földön híre kelt. Történt pedig egy napon, hogy midőn az ifjú egymagában időzött palotája udvarán, bejött a palotának egyik kapuján valamely szegény asszony, s alamizsnát kért tőle, ő pedig adott neki; annak utána visszatért a második kapun, s újfent kapott, és ekképpen egymás után mind egészen a tizenkettedik kapuig; midőn pedig tizenharmadszor is visszatért, szólott Mitridanes:

- Jóasszony, nagyon is sűrűn jössz kéregetni.

Mindazonáltal adott néki alamizsnát. Az anyóka ím ez szavak hallatára szólott:

- Ó, Náthán, mely csodálatos a te bőkezűséged! Mivel harminckét kapuja vagyon palotájának, úgy mint ennek, én sorra bementem valamennyin, és alamizsnát kértem, de ő, mint észrevettem, egyszer sem ismert meg, és mindig adott; ide pedig még csak tizenharmadszor jöttem, és máris megismertél és megpirongattál.

S ekképpen szólván távozott, és többé nem tért vissza. Mitridanes az anyóka szavainak hallatára dühös haragra gerjedt, minthogy Náthán magasztalásában maga hírnevének kisebbítését látta, miért is szólott ekképpen:

- Ó, én szerencsétlen, mikor fogom elérni, nem is szólván arról, hogy felülmúlni, miként szeretném, Náthán bőkezűségét a nagy dolgokban, holott még a legcsekélyebbekben sem tudom megközelíteni? Valóban, hiába töröm magamat, hahogy őt el nem pusztítom a föld színéről; miért is ha már az öregség nem végez vele, késedelem nélkül tulajdon kezemmel kell elpusztítanom.

És felháborodásában felugrott, és senkivel nem közölvén szándokát, csekély kísérettel lóra szállt, és harmadnapra odaért, hol Náthán lakott; kísérőinek meghagyta, hogy tegyenek és szerezzenek magoknak szállást, mígnem más parancsot kapnak tőle; maga pedig estefelé egyedül odaérkezett, és nem messze a palotától lelte Náthánt, ki ugyancsak egyedül és egyszerű ruhában ottan sétálgatott; mivel pedig nem ismerte, megkérdezte, ha meg tudná-e mutatni neki, hol lakik Náthán. Felelte Náthán vidáman:

- Fiam, nincs e környéken senki, ki nálam jobban meg tudná mutatni néked, miért is ha kedved szerint vagyon, elvezetlek oda.

Az ifjú felelte, hogy bizony nagyon is kedve szerint vagyon, és hacsak lehet, szeretné, hogy Náthán se ne lássa, se ne ismerje meg. Mire Náthán felelt ekképpen:

- Ezt is így intézem majd, mivel így kívánod.

Tehát Mitridanes leszállott lováról, s Náthánnal, ki nyomban barátságos beszélgetésbe elegyedett vele, elérkezett annak gyönyörű palotájához. Ottan Náthán szólott egyik szolgájának, hogy vegye gondjába az ifjúnak lovát, és közelebb lépvén hozzá fülébe súgta: nyomban adja értésére mind a házbelieknek, hogy senki meg ne mondja, miképpen ő maga Náthán; azok tehát ekképpen cselekedtek. Mikor pedig a palotában voltak, bevezette Mitridanest valamely gyönyörű szobába, hol senki nem látta azokon kívül, kiket szolgálatjára rendelt, és határtalan szívességgel vendégelvén őt, maga maradt nála társalkodni. Miközben tehát Mitridanes vele időzött, bár atyja gyanánt megtisztelte, mégis megkérdezte, kicsoda. Felelte erre Náthán:

- Én kisded gyermekkorom óta csekély szolgája vagyok Náthánnak, s véle öregedtem meg, s ím ez állapotnál, melyben látsz, soha többre nem vittem mellette, miért is ámbátor minden más ember fölöttébb magasztalja őt, nékem bizony nemigen van okom magasztalnom.

Ím ez szavak némi reménységet keltettek Mitridanesben, hogy megfontoltabban és biztosabban végrehajthatja kaján szándokát. Akkor Náthán fölöttébb udvariasan megkérdezte, kicsoda ő, s mely jó szél hozta errefelé, felajánlván tanácsát és segedelmét, ha ebben valamit tehet érette. Mitridanes kicsinyég késlekedett a válasszal, de végezetül elhatározta, hogy rábízza magát, s előbb sokáig kerülgette a dolgot, aztán titoktartást fogadtatott vele, kérte tanácsát és segítségét, s végezetül apróra felfedte előtte: kicsoda, honnét jött, s mi a szándoka. Náthán hallván Mitridanes szavait és kegyetlen szándokát, egészen megdöbbent, de nem sokat habozott, hanem bátor lélekkel és határozott tekintettel felelt néki ekképpen:

- Mitridanes, nemes ember volt atyád, te pedig ugyancsak nem fogsz elfajzani, mivel ily magasztos célt tűztél magad elébe, hogy tudniillik bőkezű leszel mindenkivel; és fölöttébb dicsérném Náthán virtusa irányában érzett irigységedet, mivel ha bővében volnánk a magadfajta embereknek, bizony ím ez nyomorúságos világ hamarosan megjobbulna. Minden bizonnyal titokban fogom tartani előttem felfedett szándokodat, melyben nem annyira hathatós segedelemmel, mint inkább hasznos tanáccsal tudlak támogatni, amint következik:

Innét körülbelül fél mérföldnyire láthatsz egy kicsiny erdőt, melybe Náthán szinte minden reggel kimegyen, egymagában, nagy ideig sétálgatni; ottan könnyűszerrel ráakadsz, és elbánhatsz vele kedved szerint. Ha pedig meggyilkoltad, s utána akadálytalanul hazajutni kívánsz, ne arra az útra térj, melyen jöttél, hanem arra, mely ott bal felől kivezet az erdőből, mivel ha elhagyatott is némiképpen, mégiscsak rövidebb és biztonságosabb neked.

Mitridanes, minekután megkapta az útbaigazítást, és Náthán elvált tőle, nagy óvatosan értésökre adta kísérőinek, kik utána jöttek, hogy hol várakozzanak reá másnap. Midőn pedig a következő nap felvirradt, Náthán, kinek szándoka megegyezett a Mitridanesnek adott tanáccsal, s azt semmiben meg nem változtatta, egy szál egyedül kiment a kicsiny erdőbe, halálra szántan. Mitridanes felkelt, magához vette kézíját és kardját, mivel más fegyvere nem volt, és lóra szállván kiment az erdőbe, s már messziről látta Náthánt, ki egy szál egyedül sétálgatott abban; s mivel feltette magában, hogy minek előtte megtámadná, látni akarja őt s hallani szavát, odarohant hozzá, s megragadván a fején viselt turbánjánál fogva, rákiáltott:

- Vénember, most meghalsz.

Erre pedig Náthán semmi egyebet nem felelt, csak ennyit:

- Bizonyosan megérdemlem.

Mitridanes, amint hangját hallotta, és arcába tekintett, nyomban megismerte, hogy ez az, ki őt jóságosan fogadta, és barátságosan elkísérte, és hűségesen ellátta tanáccsal; miért is dühe nyomban lelohadott, és haragja szégyenkezésre fordult. Akkor tehát elvetette kardját, melyet már kirántott, hogy lesújtson vele, leszállott lováról és zokogván Náthán lábai elé vetette magát, és szólott ekképpen:

- Drága jó atyám, nyilván megismerem fennkölt lelkedet, látván mely nemtörődömséggel jöttél ide, hogy kezemből nyerd halálodat, melyet oly igen kívántam, holott semmi okom nem volt rá, hogy tulajdon magad előtt is felfedtem; de Isten, ki jobban ügyelt kötelességemre, mint jómagam, a legszükségesebb pillanatban felnyitotta értelmem szemét, melyet nyomorult irigység elvakított. Annak okáért minél készségesebben igyekeztél kedvemben járni, annál inkább megismerem, hogy vezekléssel tartozom bűnömért: végy tehát rajtam oly bosszút, minőt bűnömhöz méltónak ítélsz.

Náthán felemelte Mitridanest, gyöngéden megölelte, megcsókolta, és szólott hozzá ekképpen:

- Fiam, szándokodért, már akár gonosznak nevezed, akár nem, sem bocsánatot kérned, sem bocsánatot adnom nem szükséges, mivelhogy nem gyűlöletből akartad végrehajtani, hanem azért, hogy jobb embernek tartsanak. Tőlem tehát semmit ne tarts, és vedd bizonyosra, hogy nincs a világon ember, ki téged oly igen szeretne, mint én, mivel látom fennkölt lelkedet, mely nem arra indított, hogy kincseket halmozz, miként a hitványok teszik, hanem arra, hogy elosztogassad felhalmozott kincseidet. Annak miatta se röstelkedjél, mert meg akartál ölni azért, hogy nagy hírt szerezz, s ne hidd, hogy csodálkozom rajta. A leghatalmasabb császárok s a legnagyobb királyok szinte nem is használtak a gyilkolásnál egyéb módot arra, hogy növeljék birodalmukat s ennek következtében hírnevöket; de nem egy-egy embert gyilkoltak, miként te akartad, hanem rengeteget, és országokat felperzseltek, és városokat romba döntöttek; miért is ha engem egymagamat meggyilkolni akartál, hogy nagyobb hírt szerezz, nem cselekedtél sem különös, sem új, hanem nagyon is mindennapi dolgot.

Mitridanes nem is mentegette förtelmes szándokát, hanem kapott eme tisztes mentségen, melyet Náthán lelt számára; és beszélgetés közben végezetül mondotta: fölöttébb csodálkozik, miképpen határozhatta magát Náthán arra, hogy néki ebben alkalmat és tanácsot adott. Felelte erre Náthán:

- Mitridanes, ne csodálkozzál tanácsomon és elhatározásomon, mivelhogy mióta magam ura vagyok, s ama munkálkodásra szántam életemet, melyre te magad is, ahány ember csak betért házamba, erőmtől telhetőleg valamennyit megelégítettem abban, mit tőlem kért. Te idejöttél életemre áhítozván; hogy tehát ne éppen te légy az, ki úgy megyen el innét, hogy kívánsága nem teljesült, nyomban elhatároztam, hogy néked ajándékozom életemet, és hogy valóban megnyerd, oly tanácsot adtam neked, melyet alkalmatosnak véltem arra, hogy megkapjad az én életemet, s ne veszítsed el a magadét. Miért is újfent mondom neked; s kérlek, hogy ha áhítozol reá, vedd el és elégítsd meg magadat; én nem tudom, hogyan áldozhatnám fel okosabban. Én már nyolcvan esztendeje használom gyönyörűségemre és vigasztalásomra; és tudom, hogy a természet rendje szerint immár csak rövid ideig tarthatom, akárcsak mind a többi emberek, s általában minden teremtmények; miért is úgy vélem, hogy sokkalta okosabb odaajándékoznom, valamint kincseimet is mindig odaajándékoztam és elosztogattam, mint addig tartogatni, mígnem akaratom ellenére a természet elveszi tőlem. Csekély ajándok száz esztendőt elajándékozni, mennyivel csekélyebb tehát elajándékozni hatot vagy nyolcat, amennyi még hátra van életemből? Vedd el tehát, ha jólesik, kérlek; mivel világéletemben még senkire nem akadtam, ki megkívánta volna, s nem tudom, mikor akadhatok megint valakire, ha te nem veszed el, holott ráóhajtottál. S ha úgy esik, hogy mégis akad valaki, tudom: minél tovább tartogatom, annál jobban csökken értéke; annak okáért kérlek, vedd el, minekelőtte még inkább el nem hitványodik.

Mitridanes fölöttébb elszégyellette magát és szólott:

- Ments Isten, hogy oly drága kincset, mint a te életed, kioltsak s elvegyek, sőt akár csak rá is óhajtsak, miként az imént cselekedtem; nemhogy kevesbítsem éveidnek számát, hanem szívesen gyarapítanám a magaméból.

Mondotta erre tüstént Náthán:

- S hahogy megtehetnéd, csakugyan hozzájuk adnád a magadéit s megengednéd, hogy megtegyek vele valamit, mit még senkivel nem tettem, vagyis hogy elvegyek valamit, mi a tiéd, holott még soha senkitől semmit el nem vettem?

- Megengedném - mondta rá hirtelen Mitridanes.

- Akkor hát cselekedj olyképpen, miként mindjárt megmondom - szólott Náthán. - Te ifjú ember létedre itt maradsz házamban, és Náthán lesz a neved, én pedig elmegyek a te házadba, s felveszem a Mitridanes nevet.

Akkor felelt Mitridanes:

- Hahogy oly nemesen tudnék cselekedni, miként te cselekedtél most és minden időben, nem sokat fontolgatnám, hanem elfogadnám, mit nékem ajánlottál: mivel azonban szent bizonyosra veszem, hogy cselekedeteim megkisebbítenék Náthán hírét-nevét, én pedig nem akarok mást megkárosítani abban, mit magamnak nem tudok megszerezni, nem fogadhatom el.

Minekutána tehát Náthán és Mitridanes efféle és sok egyéb kellemetes beszélgetést folytattak, Náthán kívánságára visszatértek a palotába, hol is Náthán több napokon által nagy tisztességgel vendégelte Mitridanest, s minden erejével és tudományával erősítette fennkölt és nagyszerű szándékában. Mikor pedig Mitridanes kíséretével hazatérni kívánkozott, Náthán elbocsátotta őt, ki is nyilván megismerte, hogy Náthánt nagylelkűségében soha nem múlhatja felül.

NEGYEDIK NOVELLA

Gentile de'Carisendi úr Modenából jövet kiveszi sírjából a hölgyet,
kit szeretett, s kit halott gyanánt eltemettek; ki is magához tér, és fiat szül,
Gentile úr pedig őt is, fiacskáját is visszaadja a férjének,
Niccoluccio Caccianimicónak

Valamennyien csodálatosnak ítélték, miképpen valaki a tulajdon vérét is hajlandó nagylelkűen odaadni, és erősködtek, hogy Náthán valóban felülmúlta Spanyolország királyának és Clugny apáturának nagylelkűségét. De minekutána emez tárgyban egyet és mást bőven elmondottak, a Király Laurettára pillantott, értésére adván kívánságát, hogy mondja el novelláját; miért is Lauretta nyomban ekképpen fogott szóba:

- Ifjú hölgyeim, nagyszerű és gyönyörű dolgokról hallottunk eleddig novellákat, s én úgy vélem, nem is maradt számunkra már semmi, amit elmondhatnánk, amerre novelláinkban elkalandozhatnánk, oly igen megragadták lelkünket a nagylelkűségnek eleddig elmondott példái, ha csak nem nyúlunk a szerelem példáihoz, melyek minden tárgyban fölöttébb nagy bőségben adnak anyagot az elbeszélésre; én tehát egyfelől ezért, másfelől mivel ifjonti korunk is különösképpen bizonyára erre von bennünket, szólani kívánok nektek valamely szerelmes ifjúnak nagylelkűségéről, mely ha mindent jól megfontolok, talán nem fog csekélyebbnek tűnni szemetekben, mint bármelyik az elmondottak közül, ha ugyan igaz, hogy az ember kincseit elajándékozza, ellenségeskedéseit feledi, s tulajdon életét, becsületét, s mi mindennél több: jóhírét kockára veti, hogy megnyerhesse szerelmesét.

Élt tehát Bolognában, Lombardia nemes városában, bizonyos Gentile Carisendi nevezetű lovag, kinek jelessége és nemes származása miatt nagy volt becsülete; emez ifjú tehát beleszeretett bizonyos madonna Catalina nevezetű nemes hölgybe, Niccoluccio Caccianimico feleségébe; mivel pedig a hölgy nem viszonozta szerelmét, kétségbeesésében elment városbírónak Modenába, hová meghívták. Mivel ez időben Niccoluccio nem tartózkodott Bolognában, felesége, ki áldott állapotban volt, kiköltözött valamely birtokára, körülbelül három mérföldnyire a várostól; és itten történt, hogy hirtelen vad vértódulás lepte meg, melynek olynemű és oly nagy volt ereje, hogy kioltotta benne az életnek minden jelét; miért is még az orvos is halottnak ítélte; mivel pedig legközelebbi atyjafiai azt mondották, hogy tőle magától úgy tudják; még nem volt oly nagy ideje áldott állapotban, hogy magzatja érett lehetne, nem sokat töprenkedtek a dolgon, hanem úgy, ahogy volt, nagy sírás közben eltemették valamely szomszédos templomnak egyik sírboltjába.

Emez dolgot pedig nyomban megjelentette egyik jó barátja Gentilének, ki is fölöttébb elszomorodott, ámbátor a hölgy igen-igen fukar volt hozzá hajlandóságával; végezetül pedig ekképpen szólott magában: „Hát meghaltál, madonna Catalina; mind egész életedben soha egyetlen pillantást nem nyerhettem tőled; miért is most, midőn már nem védelmezheted magadat, bizonnyal megillet, hogy legalább holtodban néhány csókot vegyek tőled."

És ekképpen szólván, amint az éjszaka leszállt, parancsot adott, hogy elutazását titokban tartsák, s egyetlen szolgájával lóra szállott, és egy iramban elérkezett oda, hol a hölgy eltemetve volt; és megnyitotta a sírboltot, óvatosan lement abba, és a hölgy mellé feküdvén, arcával annak arcához simult, és sűrű könnyhullajtás közben számtalanszor megcsókolta.

De miként látjuk, hogy az emberek, s különösképpen a szerelmesek vágyakozása semmi határon meg nem nyugszik, hanem mindig többre kívánkozik, akként ez is, mikor éppen

feltette, hogy távozik, szólott magában ekképpen: „Ejnye, ha már itt vagyok, miért ne simogatnám kicsinyég a mellét? Többé úgy sem simogathatom, s még soha nem simogattam." Tehát erőt vett rajta a vágyakozás, és kezét a hölgynek keblére csúsztatta, s kicsinyég ott tartotta; és akkor úgy rémlett neki, mintha érezné annak szíve verését. Akkor tehát minden félelmet elvert magától, gondosabban vizsgálta a hölgyet, s észrevette, hogy bizony nem halott, ámbátor érezte, mely gyenge és halovány benne az élet; annak okáért szolgájának segítségével, tőle telhető vigyázatossággal kihozta a sírból, maga előbe vette a lóra, s nagy titokban elvitte házába, Bolognába. Ottan volt anyja, derék és okos asszony; minekutána a fia mindent apróra elmondott neki, megesett szíve a hölgyön, s jó meleg szobával meg néhány fürdővel lassan-lassan visszaidézte belé a tünedező életet. Midőn pedig a hölgy feléledt, nagyot sóhajtott, és szólott ekképpen: - Jaj, hol vagyok?

Felelte néki a derék asszony:

- Ne félj, jó helyen vagy.

A hölgy tehát magához tért, és körülnézett, de sehogyan sem tudta kitalálni, hol van, s mikor megpillantotta Gentilét, nagy csodálkozással kérte annak anyját, hogy mondja el néki, miképpen jutott ide; mire Gentile rendre elmondotta néki az egész esetet. Ezen a hölgy igen megszomorodott, s kisvártatva erejétől telhetőleg köszönetet mondott néki, annak utána pedig kérte amaz szerelemre, mellyel irányában valamikor viseltetett, és lovagi becsületére, hogy házában ne érje őt semmi olyan dolog, mi csorbát ejthetne maga vagy férje becsületén, másnap pedig engedje hazatérnie maga otthonába. Felelte erre Gentile úr:

- Madonna, bármily nagy volt is vágyakozásom az elmúlt időben, nem szándékozom sem most, sem máskor (ha már Isten megadta nékem e kegyelmet, hogy a halálból visszahozott az életbe amaz szerelemért, mellyel irántad annak előtte viseltettem) másképpen bánni veled, ha nem mint húgommal; de a jótétemény, melyet veled ím ez éjjelen műveltem, némi jutalmat érdemel; miért is szeretném, ha nem tagadnád meg tőlem amaz kegyet, melyet kérni fogok.

Erre a hölgy jóságosán felelte, hogy megadja, ha módjában vagyon, és tisztességével megfér. Akkor szólott Gentile úr:

- Madonna, mind atyádfiai, mind a bolognaiak azt hiszik és bizonyosra veszik, hogy halott vagy, miért is nincs senki, aki otthon várna reád; én tehát amaz kegyességet kérem tőled, hogy ne terheltessél titokban itt maradni anyámnál, mígnem Modenából visszatérek, mi nem sok időbe telik már. Ezt pedig amaz okból kérem tőled, mivel e város legjelesb polgárainak szeme láttára drága ajándék gyanánt nagy ünnepséggel akarlak visszaadni férjuradnak.

A hölgy érezvén, hogy a lovagnak el van kötelezve, s hogy a kérés tisztes, ámbár fölöttébb kívánta megörvendeztetni életével atyjafiait, mégis olyképpen határozott, hogy teljesíti Gentile úr kérését, és ezt hitére megígérte neki. És alighogy válasza elhangzott, nyomban érezte, hogy szülésének órája elérkezett; és kisvártatva, Gentile anyjának gyöngéd segítségével szép fiúgyermeket szült; ez pedig sokszorosan meggyarapította Gentile és a hölgy örömét. Gentile úr parancsolta, hogy minden szükséges intézkedést megtegyenek, s emez hölgyet úgy ápolják, miként ha tulajdon felesége volna, annak utána pedig titokban visszatért Modenába.

Midőn pedig ottan hivataloskodásának ideje letelt, s már visszatérőben volt Bolognába, úgy intézte, hogy amaz napon, melyen Bolognába megérkezik, Bologna számos nemes ura, közöttük Niccoluccio Caccianimico számára nagy és ünnepi lakomát készítsenek házában; minekutána tehát megérkezett, lováról leszállott, és látta, hogy a hölgy mily szép s egészségesebb, mint valaha, s hasonlatosképpen a fiacskája is jól vagyon, bement vendégeihez és kimondhatatlan örömmel asztalhoz ültette, és számos fogásokkal pompásan vendégelte őket.

S midőn már az ebéd végéhez közeledett, előbb elmondotta a hölgynek, mit szándékozik cselekedni, és megoktatta őt, miképpen kell viselkednie, s akkor ekképpen fogott szóba:

- Urak, emlékezetem szerint hallottam valaha, hogy Perzsiában egy, vélekedésem szerint kedves szokás vagyon, vagyis az, hogy midőn valaki különösképpen megtisztelni óhajtja barátját, meghívja házába, s ottan megmutatja néki amaz dolgot, akár feleségét, akár kedvesét, akár leányát, akár egyebet, mit legdrágább kincsének tart, miközben bizonygatja, hogy ha tehetné, sokkalta szívesebben megmutatná tulajdon szívét, miként ezeket megmutatta; ezt a szokást szeretném megtartani Bolognában. Ti kegyesen megtiszteltétek lakomámat, én pedig perzsa módra kívánlak megtisztelni benneteket, megmutatván nektek legdrágább kincsemet a világon, melynél különb soha nem lesz nekem. De minekelőtte megtenném, kérlek, mondjátok meg, miképpen vélekedtek amaz kétségem felől, melyet elétek terjesztek. Valakinek van a házában egy derék és hűséges szolgája, ki súlyos nyavalyába esik; ez az ember tehát meg sem várja beteg szolgájának végét, hanem kiviteti az út közepére, s többé feléje sem néz; arra megy valamely idegen, megesik szíve a betegen, magával viszi házába, s nagy fáradozással és költséggel visszaadja régi egészségét. Most már tudni szeretném, vajon első gazdája okkal haragudhat és panaszkodhat-e a másodikra, ha megtartja, s maga szolgálatjában használja a szolgát, s amannak kérésére nem akarja visszaadni.

A nemes urak meghányták-vetették a dolgot, s minekutána valamennyien egy értelemre jutottak, Niccoluccio Caccianimicóra hárították, hogy megfeleljen, mivel ékes beszédű s szép szavú ember volt. Ez tehát, minekutána megdicsérte a perzsa szokást, felelte: a többiekkel egyetemben akképpen vélekedik, hogy az első gazdának semmi jussa nincsen szolgájára, mivelhogy nem csupán elhagyta nagy ínségében, hanem el is taszította; és hogy jog szerint nyilván a második gazdáé lett a szolga, kivel oly nagy jót cselekedett, olyannyira, hogy ha magának megtartja, semminémű sérelmet, semminémű erőszakot, semminémű jogtalanságot az első gazdán el nem követett. A többiek, kik az asztalnál ültek, pedig mind derék emberek voltak, egy értelemmel mondották, hogy ők is állják azt, mit Niccoluccio felelt. A lovag megelégedett a felelettel, különösképpen, hogy Niccoluccio adta és hangoztatta, hogy ő is ekképpen vélekedik, annak utána pedig szólott:

- Ideje immár, hogy ígéretem szerint megtiszteljelek benneteket.

És szólította két szolgáját, elküldötte őket a hölgyért, ki az ő kívánságára pompásan felöltözködött, s felékesítette magát; és üzent neki, kérvén őt, hogy ne terheltessék a nemes urak közé bejönni, s megörvendeztetni őket társaságával. A hölgy tehát karjára vette gyönyörű fiacskáját, a két szolgája kíséretében bejött a terembe; miként a lovag kívánta, leült az egyik nemes úr mellé; a lovag pedig szólott:

- Urak, e hölgy az én legdrágább kincsem, kinél drágábbat soha nem akarok; vegyétek szemügyre, s mondjátok, ha igazam vagyon-e.

A nemes urak illő tisztelettel magasztalták a hölgyet, és a lovagnak bizonygatták, hogy ugyan meg is kell becsülnie, és kezdték szemügyre venni; és többen voltak, kik azt merték volna mondani, hogy a hölgy az, ki valóban volt, ha nem tudták volna, hogy az bizony már halott. De mindenekfelett Niccoluccio nézegette, ki, mivel igen égette a kíváncsiság, ki lehet a hölgy, midőn a lovag kicsinyég kiment, nem tudván türtőztetni magát, megkérdezte a hölgyet, vajon bolognai-e avagy idegen. A hölgy, mikor urának kérdését hallotta, alig bírta megállani, hogy ne feleljen; de hogy a lovagnak kívánsága szerint cselekedjék, hallgatott. Valamely más vendég kérdezte, hogy övé-e amaz fiúcska, ismét másik, ha felesége-e Gentile úrnak, vagy valamiféle atyjafia; de egyiknek sem felelt semmit. Midőn azonban Gentile újra bejött, szólott egyik a vendégek közül:

- Uram, gyönyörű teremtés a hölgyed, hanem úgy látszik, néma; csakugyan az?

- Urak - felelte Gentile -, nem csekély bizonysága virtusának, hogy mostan meg nem szólalt.

- Hát mondd meg magad, kicsoda? - kérdezte tovább amaz vendég. Felelte a lovag:

- Szívesen megteszem, csak ígérjétek meg, hogy bármit mondok is, senki el nem mozdul helyéről, mígnem bevégeztem mondókámat.

Minekutána tehát valamennyien megígérték, s közben az asztalt is leszedték, Gentile úr a hölgy mellé ült, és szólott ekképpen:

- Urak, ez ama becsületes és hűséges szolga, kiről kevéssel ennek előtte benneteket kérdeztelek; övéi nemigen becsülték meg, s hitvány és haszontalan teremtés gyanánt kivetették az út közepére; de én felszedtem és gondoskodásommal és fáradozásommal elragadtam a haláltól, és Isten, ki látta jó szándékomat, ijesztő holttetemből ily gyönyörűre változtatta őt kedvemért. De hogy bizonyosabban megértsétek, hogyan esett ez velem, röviden elmondom.

És elkezdvén azon, miképpen szerette meg a hölgyet, apróra elmesélt mindent, mi eleddig történt, mind a társaság nagy álmélkodására, annak utána pedig hozzátette:

- Annak okáért, hahogy az imént mondott vélekedéstek s különösképpen Niccoluccióé nem változott meg, akkor e hölgy jog szerint enyém, és senkinek nincs igaz jussa őt vissza-követelnie tőlem.

Erre senki nem felelt, hanem valamennyien várakoztak, mit mond ezenfelül. Niccoluccio és a többi vendégek meg a hölgy mind sírtak megindultságokban, de Gentile felkelt, s karjaiba vette a kisded gyermeket, a hölgyet pedig megfogta kezén, odament Niccoluccióhoz, és szólott ekképpen:

- Kelj fel, komámuram, nem adom vissza néked feleségedet, kit atyádfiai és atyjafiai eldobtak; de szándékom néked ajándékozni emez komaasszonyomat fiacskájával egyetemben, ki minden bizonnyal vér a véredből, s kit én tartottam keresztvízre s neveztem Gentilének; és kérlek, ne csorbuljon iránta való szereteted azért, mert idestova három hónapon által házamban tartózkodott; mivelhogy esküszöm néked az Istenre, ki talán azért gyújtott iránta szerelemre, hogy az én szerelmem legyen eszköze halálból szabadulásának, hogy sem atyjánál, sem anyjánál, sem nálad nem élhetett volna nagyobb tisztességben, mint anyámnál élt az én házamban.

És ekképpen szólván a hölgyhöz fordult, és mondotta neki:

- Madonna, én már feloldozlak nékem tett ígéretedtől; szabad vagy, s én általadlak Niccolucciónak.

S ezzel a hölgyet és a gyermeket Niccoluccio karjaiba adta, maga pedig leült. Niccoluccio sóvárogva fogadta feleségét és fiacskáját, s annál nagyobb örömmel, mivel ilyesmiben már nem is reménykedett, és szívéből-lelkéből köszönetet mondott a lovagnak. A vendégek pedig mind valamennyien könnyeztek megindultságokban, s fölöttébb magasztalták a lovagot ezért, s magasztalta mindenki más, ki csak hallott e dolog felől. A hölgyet kimondhatatlan örömmel fogadták otthonában a bolognabeliek, s nagy ideig csodálattal s úgy tekintettek rá, mint ki halottaiból feltámadott; Gentile úr pedig mind élete fogytáig barátságban él Niccoluccióval, s mind annak, mind a hölgynek atyjafiaival.

Miképpen vélekedtek tehát e dolog felől, kegyes hölgyeim? Azt hiszitek, összemérhető Gentile cselekedetével az, hogy egy király odaajándékozta a kormánypálcáját meg a koronáját, hogy egy apátúr minden áldozat nélkül megbékéltette a pápát egy gonosztevővel, vagy hogy egy aggastyán odatartotta a nyakát ellensége késének? Gentile úr ifjú volt és tüzes, és úgy vélte, hogy igaz jussa van ahhoz, kit mások nemtörődömségökben elvetettek, ő pedig jószerencséjére felszedett; és nem csupán tisztes módon fékezte szerelmes indulatját, hanem nagylelkűen visszaadta azt, kiért minden gondolatjában epekedett, s kit elrabolni kívánt. Vélekedésem szerint bizony nem fogható az övéhez semmi nagylelkű cselekedet, melyről eleddig szó esett.

ÖTÖDIK NOVELLA

Madonna Dianora januárban májusi gyönyörű kertet kér Ansaldótól. Ansaldo elkötelezi magát valamely varázslónak, s megadja a kertet a hölgynek, kinek ura engedelmet ad, hogy Ansaldo kedvét töltse; ez a férj nagylelkűségének hallatára feloldozza a hölgyet ígérete alól, a varázsló pedig feloldozza Ansaldót, és semmit nem fogad el tőle

A vidám társaság minden tagja égig magasztalta Gentilét, midőn a Király parancsolta Emiliának, hogy folytassa a sort; ki is bátran, mintha már alig várná, hogy szóhoz jusson, ekképpen fogott szóba:

- Gyengéd szívű hölgyeim, senki nem mondhatná jog szerint, hogy Gentile úr nem cselekedett nagylelkű módon; de ha ki azt mondaná, hogy ennél nagylelkűbb cselekedet már el sem képzelhető, talán nem is volna nehéz megbizonyítani, hogy bizony elképzelhető; szándokomban vagyon tehát ezt megbizonyítani nektek novellámban.

Frioliban, emez hideg, de szép hegyekkel, számos folyókkal és kristályos forrásokkal ékes tartományban van egy város, Udine nevezetű, melyben élt valaha egy szépséges és nemes hölgy, kinek neve volt madonna Dianora, felesége bizonyos Gilberto nevezetű, kedves és jóindulatú és dúsgazdag embernek. És emez hölgy jelességével megérdemelte, hogy forrón beleszeretett bizonyos Ansaldo Gradense nevezetű előkelő főnemes úr, ki magas rangot viselt, s kinek vitézsége és lovagi jelessége országszerte ismeretes volt. És ámbátor forró szerelmében erejétől telhetőleg mindent megtett, hogy a hölgynek szerelmét megnyerje, és ezért gyakorta ostromolta üzeneteivel, minden fáradozása kárba veszett. Mikor pedig a hölgynek már igen terhére volt, hogy a lovag szüntelenül háborgatta, és látta, hogy hiába tagad meg tőle mindent, amit kér, az csak nem tágít szerelmétől, és továbbra is háborgatja, feltette magában, hogy valamely különös és vélekedése szerint teljesíthetetlen kéréssel lerázza nyakáról; tehát valamely asszonynak, ki a lovag nevében gyakorta járogatott hozzá, mondotta egy napon:

- Jóasszony, sokszor bizonygattad, hogy Ansaldo úr mindenekfelett szeret engem, és csodálatos ajándékokat kínáltál nékem az ő nevében; de ezeket csak tartsa meg magának, mivel ezekért ugyan soha nem adom fejemet arra, hogy szeressem őt avagy kedvére tegyek; de hahogy megbizonyosodhatnám, hogy olyannyira szeret engem, amint mondod, bizonnyal rászánnám magamat, hogy szeressem és megtegyem néki, mit tőlem kíván; annak okáért hahogy hajlandó efelől bizonyságot tenni azzal, mit én tőle kívánok, készen állok parancsaira.

Szólott akkor a jóasszony:

- Mit kívánsz, madonna, hogy cselekedjen?

Felelte a hölgy:

- Ím, ezt kívánom: legyen a most következő januárban itt a város közelében zöld pázsittal, virágokkal, lombos fákkal pompázó kert, miként ha május hava volna; ha pedig ezt meg nem teszi, se téged, se mást ne küldjön többé hozzám; mivelhogy ha továbbra is háborgat, elpanaszolom férjemnek és atyámfiainak, mint ahogy eleddig mindent rejtekben tartottam előttök, s ekképpen próbálom őt lerázni nyakamról.

Ámbár a lovag, mikor meghallotta a hölgy kívánságát és feltételét, úgy érezte, hogy kemény és szinte lehetetlen, és nyilván megismerte: csak azért kívánta ezt a hölgy, hogy elvegye minden

reménységét, mégis feltette magában, hogy próbát teszen ha végbeviheti-e; és szerte a világon mindenfelé kerestette, ha akad-e ember, ki ebben segítséget vagy tanácsot adhatna neki; és ekképpen bukkant bizonyos emberre, ki ajánlotta magát, hogy varázslattal végrehajtja azt busás fizetség fejében. Ezzel tehát Ansaldo úr hatalmas nagy summa pénzben megegyezett, és vidáman várta az arra megszabott időt. Midőn tehát ez elérkezett, s éppen fogcsikorgató hideg volt, s mindent hó és jég borított, amaz ügyes ember a január első napjára virradó éjszakán varázsló mesterségével művelte, hogy reggel a város tőszomszédságában valamely gyönyörű mezőn pázsitos, fás, mindennémű gyümölcsökkel teli kert támadott, mely mindeneknek tanúsága szerint, kik látták, oly gyönyörűséges volt, hogy olyat még soha ember nem látott. Melyet is Ansaldo úr fölöttébb nagy gyönyörűséggel szemlélvén, szedett a legszebb gyümölcsökből meg virágokból, melyek abban voltak, és titokban ajándékul küldötte hölgyének, s meghívta, nézze meg a kertet, melyet kívánt, hogy abból megismerje iránta való szerelmét, és eszébe jusson ígérete, melyet néki tett és esküvel pecsételt, és szavatartó hölgy létére igyekezzék azt beváltani.

A hölgy a virágok és gyümölcsök láttán, mivel már sokaktól hallott a csodálatos kertről, kezdte bánni ígéretét.

De megbánás ide, megbánás oda, kíváncsi lévén új dolgok látására, több más városbéli hölgyekkel együtt kiment, hogy megnézze a kertet, s minekutána nagy álmélkodással magasztalta azt, kimondhatatlan bánkódással hazatért, arra gondolván, mire magát elkötelezte; bánkódása pedig oly igen nagy volt, hogy nem tudta kellőképpen rejtegetni, s mivel orcáján is megmutatkozott, férje észrevette s mindenáron kívánta tudni tőle magától az okát. A hölgy szégyelletében jó ideig hallgatott; végezetül kénytelen-kelletlen rendre felfedte ura előtt az egészet. Gilberto ennek hallatára előbb igen megháborodott; annak utána megfontolván feleségének tiszta szándokát, meggondolta magát, elverte haragját s szólott ekképpen:

- Dianora, okos és tisztességes hölgynek nem szabad meghallgatnia efféle üzeneteket, sem bármi feltétellel alkudoznia tisztasága felől. A szavaknak, melyeket a füleken által a szív befogad, nagyobb a hatalmok, mint sokan gondolják, szerelmes férfiak pedig szinte semmi lehetetlenséget nem ismernek; tehát hibát követtél el, hogy előbb meghallgattad, annak utána pedig alkudoztál vele; mivel azonban ismerem lelkednek tisztaságát, hogy ígéretednek bilincseiből megszabadítsalak, megengedem néked azt, mit talán más férfi nem engedne meg; erre indít az is, hogy félek a varázslótól, mivel Ansaldo úr talán annak révén kárt tenne bennünk, hahogy bolonddá tartanád. Kívánom tehát, hogy elmenj hozzá, s ha valamiképpen teheted, igyekezzél olyképpen cselekedni, hogy megőrizvén tisztaságodat eleget tégy ígéretednek; ha pedig más módon nem lehet, most az egyszer add néki testedet, de nem lelkedet.

A hölgy ura szavainak hallatán sírva fakadt, és bizonykodott, hogy ily nagy kegyességet nem fogad el tőle. Gilberto azonban, ámbár a hölgy sokat ellenkezett, nem tágított attól, hogy csak ekképpen cselekedjék. Miért is a hölgy másnap hajnalban fel sem ékesítvén magát, előtte két szolga, nyomában belső frájja, elment Ansaldo úr házába. Annak pedig szeme-szája elállt, mikor látta, hogy a hölgy eljött hozzá; tehát felkelt, és behívatván a varázslót mondotta neki:

- Akarom, hogy lássad, mely nagy kincset szerzett nekem a te tudományod.

És elébe ment a hölgynek, és semminémű parázna gerjedelmet nem mutatván, alázatos tisztelettel fogadta s bevezette mindnyájokat egyik szép szobába, melyben nagy tűz égett; s minekutána széket adatott a hölgynek, szólott ekképpen:

- Madonna, kérlek, hogy ha irántad való állhatatos szerelmem megérdemel valami jutalmat, ne terheltessél felfedni előttem az igazi okot, melyért ebben az órában, s ily kísérettel hozzám eljöttél.

A hölgynek könnyek fakadtak szeméből, és szégyellősen felelte:

- Uram, nem irántad való szerelmem vezérel ide, nem is hittel tett ígéretem, hanem férjemnek parancsa; ki is inkább tekint eszeveszett szerelmed miatt hozott áldozataidra, mint maga becsületére s enyémre, és elküldött ide; tehát az ő parancsára hajlandó vagyok mostan ez egyszer mindenben kedvedet tölteni.

Ha Ansaldo úr már előbb is csodálkozással hallgatta a hölgyet, most még jobban elcsodálkozott; és megindulván Gilberto nagylelkűségén, gerjedelme szánakozásra fordult, és szólott ekképpen:

- Madonna, ha úgy vagyon a dolog, miként mondod, Isten ments, hogy lábbal tiporjam annak becsületét, ki megkönyörült szerelmemen; annak okáért itt maradhatsz, amíg kedved tartja, de csak úgy, mint húgomasszony, s mikor akarod, eltávozhatsz szabadon; de oly módon, miként illendőnek véled, köszönd meg férjednek e most mutatott nemeslelkűségét, engem pedig fogadj a jövendőben testvéred és szolgád gyanánt.

Eme szavak hallatán a hölgy kimondhatatlanul megörvendezett és szólott:

- Fontolóra vetvén derék voltodat, semmiképpen el nem hittem volna, hogy idejövetelemnek más vége lehet, mint az, mit íme te adtál neki, s miért mindenkorra elköteleztél magadnak.

És elbúcsúzván tisztes kísérettel visszatért Gilbertóhoz, és elmondotta néki, mi történt, miért is meleg és hűséges barátságot kötött Ansaldóval. A varázsló, kinek Ansaldo úr megadni kívánta az ígért fizetséget, látván, mely nagylelkű volt Ansaldo irányában Gilberto, s ugyancsak Ansaldo a hölgy irányában, szólott ekképpen:

- Mentsen Isten, hogy minekutána tanúja voltam, mely nagylelkűen lemondott Gilberto maga becsületéről, te pedig szerelmedről, hasonlatosképpen én is le ne mondjak jutalmamról; mivel pedig tudom, hogy ez nálad jó helyen vagyon, azt akarom, hogy megtartsad magadnak.

A lovag elröstelkedett, s igyekezett rábírni amazt, hogy fogadja el az egészet, vagy egy részét, de minden fáradozása kárba veszett; annak utána a varázsló harmadnapra eltüntette kertjét, s mivel útra kelni kívánt, Ansaldo úr Istennek ajánlotta őt, és kioltván szívében a hölgy iránt érzett parázna szerelmét, abban immár csak tisztes hajlandóság tüze maradt meg.

Miképpen vélekedjünk tehát ebben, szerelmetes hölgyeim? Talán többre tartsuk a félig holt asszonyt s a kialudt reménység miatt kihűlt szerelmet Ansaldo úr nagylelkűségénél, melyet akkor gyakorolt, midőn forróbb volt szerelme, mint bármikor, s magasabban lobogott reménysége, és ezenfelül kezében tartotta a rég ideje hajszolt prédát? Vélekedésem szerint ostobaság volna azt hinni, hogy amannak nagylelkűségét emez utóbbiéhoz mérni lehetne.

HATODIK NOVELLA

A győzelmes Öreg Károly király beleszeret valamely ifjú hajadonba, de elröstelli magát bolondos gondolatja miatt, s a leányt és annak testvérét nagy tisztességgel férjhez adja

Vége-hossza nem volna, ha ki apróra elmesélni akarná amaz különb-különb beszélgetéseket, melyeket a hölgyek folytattak, hogy vajon madonna Dianora történetében melyik gyakorolt nagyobb nagylelkűséget, vajon Gilberto vagy Ansaldo úr, avagy a varázsló. De minekutána a Király kicsinyég engedelmet adott a vitázásra, Fiammettára pillantván parancsolta, hogy kezdjen novellájába, s ezzel vesse végét a vitának; ki is késedelem nélkül ekképpen fogott szóba:

- Nagyságos hölgyeim, én mindig amaz véleményen voltam, hogy afféle társaságokban, miként a miénk, oly részletesen kell mindent elmondani, hogy a szűkszavúság ne adjon alkalmat senkinek vitázásra az elmondottakban rejtező szándok felől. Az ilyesmi inkább illik az oskolás deákokhoz, mint hozzánk, kik éppen csak hogy rokkával meg az orsóval bánni tudunk. Annak okáért én, kinek ugyancsak voltak lelkemben némi kétségeim, miközben hallgattam civódástokat az elmondottak felett, ezt nem firtatom tovább, hanem elmondok nektek egy novellát, nem holmi alacsonyrangú emberről, hanem egy derék királyról, hogy mely lovagiasan cselekedett, semmi csorbát nem ejtvén becsületén.

Bizonyára mindegyitek gyakorta hallotta már emlegetni Öreg avagy Első Károly királyt, ki nagyszerű hadi vállalatával, annak utána Manfredi királyon vett dicsőséges győzedelmével kiverte a ghibellineket Firenzéből, hová akkor a guelfek visszatértek. Miért is bizonyos Neri degli Uberti nevezetű lovag mind egész családjával és nagy summa pénzével eltávozott onnét, és nem akart máshol megtelepedni, csupán Károly király oltalma alatt; hogy pedig magányos helyen élhessen, és ottan nyugalomban végezhesse életét, Castelamare di Stabiébe költözött; és ottan körülbelül nyíllövésnyire a város többi házaitól, olajfák és diófák és gesztenyefák között, melyekben amaz vidék bővelkedik, birtokot vásárolt, melyen szép és kényelmes házat építtetett, melléje pedig pompás kertet; ennek közepében, mivel bővében volt a folyóvíznek, a nálunk dívó szokás szerint szép és kristályos vizű halastavat készíttetett, melyet könnyűszerrel megtöltött rengeteg hallal.

S miközben semmi egyéb munkában nem foglalatoskodott, mint abban, hogy mindennap csinosította kertjét, történt, hogy Károly király forró nyár idején rövid pihenőre Castellamaréba érkezett, hol is hírét vette Neri uram gyönyörű kertjének, s igen kívánkozott látni azt. S mikor meghallotta, hogy kié, feltette magában, hogy annál nyájasabban bánik majd a lovaggal, mivel az a véle ellenséges párthoz tartozott; megüzente hát néki, hogy másnap este négy kísérőjével nagy csendességben a kertjében kíván vacsorázni. Neri úr fölöttébb megörvendezett ennek, és pompásan felkészült, s minekutána háza népével megegyezett a tennivalók felől, tőle telhető nagy nyájassággal fogadta a királyt gyönyörű kertjében. Ki is, minekutána Nerinek mind egész kertjét és házát megnézte és megdicsérte, megmosta kezét, s a halastó partján megterített asztalhoz ült, és kérte Guido di Monforte grófot, ki egyik kísérője volt, hogy üljön egyik oldala felől, Nerit pedig, hogy üljön másik oldala felől, többi három kísérőjének pedig mondotta, hogy Neri úrtól megszabott rendben üljenek asztalhoz. Akkor felhordták a finom ételeket, a pompás és drága borokat, szép és fölöttébb dicséretes rendben, melyet semmi hangos szó, semmi bosszúság nem zavart; ez pedig nagy megelégedésére volt a királynak.

Miközben jó hangulatban vacsorázott, és élvezte a helynek magányosságát, belépett a kertbe két leányka, mintegy tizenöt esztendősek, hajok szőke, mint az aranyfonál és csupa göndör, és könnyű örökzöld koszorú övezte; orcájok pedig oly finom és szépséges volt, hogy leginkább angyaloknak vélted volna őket; testükön hófehér és vékonyka vászonruhát viseltek, mely az övüktől felfelé egészen hozzájok simult, lefelé pedig sátor módjára kiszélesedett, és a földig ért. S az, ki elöl jött, vállán két hálót hozott, melyeket bal kezével fogott, jobb kezében pedig hosszú botot tartott. A másiknak, ki nyomában jött, bal vállán serpenyő volt, hóna alatt pedig rőzsecsomó, bal kezében üstláb, másik kezében pedig olajos korsó és égő fáklya. Amint a király őket megpillantotta, elálmélkodott és feszülten figyelmezett, vajon mit jelent ez. A leánykák tisztes szégyenkezéssel a király elébe járultak, és meghajtották magokat; annak utána pedig odamentek a halastónak lépcsőjéhez, s az, kinél a serpenyő volt, letette azt, utána pedig mind a többi holmikat, átvette a botot, melyet a másik hozott, s mindketten lementek a halastóba, melynek vize keblökig ért. Nerinek egyik szolgája ott nyomban tüzet gyújtott, s az üstláb fölébe helyezvén a serpenyőt, és olajat öntvén abba, várakozott, hogy a leánykák halat dobjanak néki.

Azok közül pedig az egyik kutatta amaz helyeket, hol tudomása szerint a halak rejtőzködni szoktak, másik pedig a hálókat előkészítvén, a királynak nagy gyönyörűségére, ki figyelmesen szemlélte az egészet: hamar idő alatt sok-sok halat fogtak; s odavetették azokat a szolgának, ki szinte még elevenen a serpenyőbe dobálta, ők pedig annak utána a kapott meghagyás szerint kezdték kiválogatni a szebb halakat és az asztalra dobálni a király, Guido gróf és atyjok elé. A halak pedig fickándoztak az asztalon, a királynak kimondhatatlan gyönyörűségére, ki maga is elkapott egyet-egyet, s nagy udvariasan visszahajította a leánykáknak; s ekképpen tréfálkoztak darab ideig, mígnem a szolga megsütötte amaz halakat, melyeket odaadtak néki, s melyeket mostan Neri úr parancsára, nem holmi drága vagy finom falat, hanem csupán afféle ráadás gyanánt feltálaltak a királynak. A leánykák, midőn látták, hogy a hal megsült, s ők már eleget halásztak, kijöttek a halastóból miközben mind egész fehér és vékony ruhájok testökre tapadt olyképpen, hogy szinte megmutatta gyenge húsukat; és akkor mindegyik felvette amaz holmit, melyet magával hozott, szemérmetesen a király elébe járultak, s visszatértek a házba.

A király és a gróf meg a többi vendégek tágra nyílt szemmel nézték a leányokat és szépségöket, testöknek formáját, kedvességöket és szemérmetességöket, fölöttébb magasztalták, de leginkább megnyerték a királynak tetszését. Ki is, midőn a vízből kiléptek, oly figyelmesen szemlélte testöknek minden porcikáját, hogyha akkoron valaki megszúrta volna, bizony azt sem érezte volna; s minél többet gondolt rájok, bár nem tudta kicsodák-micsodák, annál forróbb vágyakozást érzett támadni szívében, hogy megnyerje tetszésöket, miből nyilván megismerte, hogy bizony szerelembe esik, ha nem ügyel; de maga sem tudta, hogy ama két leányka közül melyik tetszett néki inkább, oly hajszálnyira hasonlatos volt egyik a másikhoz. De minekutána kicsinyég emez gondolatján töprenkedett, Neri uramhoz fordulván kérdezte tőle, kicsoda amaz két kisasszony; kinek is Neri úr felelt ekképpen:

- Felséges uram, ez az én két ikerlányom, kik közül egyiknek neve szép Ginevra, másiké szőke Isotta.

Erre a király igen megdicsérte őket, és biztatta Nerit, hogy adja férjhez mind a kettőt. Ki is mentegette magát, hogy nincs benne módja. Mivel a vacsorából már csak a gyümölcs volt hátra, jött a két leányka, gyönyörű selyemujjasban, egy-egy hatalmas ezüsttállal kezökben, melyek teli voltak az esztendőnek ama szakában érett különb-különb gyümölcsökkel, s a király elébe az asztalra helyezték. Ennek végeztével pedig keveset hátrább húzódtak és dalba kezdettek, melynek szava ekképpen kezdődik:

Nem volna soha vége-hossza, Ámor,
Elmondanom, hová sodort a mámor.

És oly édesen és bájosán énekeltek, hogy a király, ki gyönyörűséggel szemlélte és hallgatta őket, úgy érezte, mintha az angyaloknak minden karai leszállottak volna ide énekelni. Ennek végeztével újfent meghajoltak, s nagy tisztességgel engedelmet kértek a királytól, hogy távozhassanak; ki is, ámbár távozások nehezére esett, mégis derűs arccal megadta nékik az engedelmet.

Minekutána tehát a vacsora bevégződött és a király kíséretével együtt lóra szállott és távozott Neritől, különb-különb dolgokról beszélgetvén visszatértek a királyi szállásra. Ottan a király, ámbár hajlandóságát rejtegette, a rája nehezedő országos gondokban sem tudta feledni a szép Ginevra szépségét és kedvességét, s iránta való szerelmében szerette annak testvérét is, mivelhogy oly igen hasonlatos volt hozzája; s úgy megragadt szerelme lépvesszején, hogy másra már szinte gondolni sem tudott; Nerivel pedig meleg barátságot tartott, s különb-különb ürügyekkel gyakorta ellátogatott annak gyönyörű kertjébe, hogy Ginevrát láthassa. És mikor tovább már nem bírta gyötrelmét, s egyéb módját nem tudta a dolognak, az a gondolatja támadt, hogy nem csupán az egyik leányt, hanem mind a kettőt elveszi atyjoktól, és akkor szerelmét és szándokát felfedte Guido gróf előtt, ki is derék férfiú lévén felelt néki ekképpen:

- Felséges uram, fölöttébb csodálkozom azon, mit nékem mondottál, és senki nem is csodálkozhatnék annyira, mint éppen én, ki mindenkinél jobban megismertem erkölcseidet kisded gyermekkorodtól fogva mind e mai napiglan. Mivel pedig efféle gerjedelmet sohasem ismertem benned még ifjúkorodban sem, holott akkoron a szerelem könnyebben belénk vágja karmait, most, mikor az öregség határára jutottál, oly furcsa és hihetetlen dolog látnom, hogy szerelembe estél, hogy szinte csodának veszem; miért is ha tisztem volna feddeni téged miatta, tudom Isten, megmondanám néked a magamét, meggondolván, hogy még fegyveresen állasz újonnan meghódított országban, ismeretlen, alattomos és áruló népnek közepette, gyötrő aggságokban és országnak gondjaiban foglalatoskodván; s holott még pihenésre sem jutott időd, ily nagy gondjaid közepette magadba befogadtad a pajkos szerelmet. Nem fennkölt királyok dolga ez, hanem kicsinylelkű ifjú embereké. Ezenfelül pedig, mi még rosszabb, azt mondod: feltetted magadban, hogy elveszed mind a két leányt a szegény lovagtól, ki házában erején felül vendégelt tégedet, s hogy jobban megtiszteljen, leányait szinte meztelenül megmutatta néked, bizonyságát adván ekképpen, mely nagy bizodalma vagyon benned, s mely szentül hiszi, hogy király vagy, nem pedig ragadozó farkas. Hát oly igen hamar elfeledted, hogy éppen Manfredinek asszonyokon elkövetett erőszakoskodásai nyitották meg előtted ez országnak kapuját? Elkövettek-e valaha árulást, mely méltóbb volna az örök kárhozatra, mint az volna, ha elrabolnád reménységét, vigasztalását és becsületét annak, ki téged megbecsült? Mit mondanának felőled, ha ezt megcselekednéd? Te talán úgy véled, hogy elegendő mentség volna ennyit mondanod: „Azért cselekedtem, mivelhogy ghibellin.” Hát ez a királyok igazsága, hogy kik karjaikba menekülnek, akárki fiai legyenek, azokkal ekképpen bánnak? Emlékeztetlek reá, királyom, hogy nagy dicsőségedre vagyon Manfredi legyőzése, de sokkalta nagyobb dicsőségedre válik magad legyőzése; annak okáért te, kinek tiszted másokat kormányoznod, győzd meg magadat, és vess féket ím ez gerjedelmedre, és ne szennyezd be ily folttal azt, mit dicsőséggel szerzettél.

Emez szavak kegyetlenül megsebezték a királynak lelkét, s annál inkább megszomorították, minél inkább megismerte igazságokat; miért is keserveset sóhajtván szólott ekképpen:

- Gróf, valóban úgy vélem, hogy minden más ellenség, bármily erős légyen is, gyenge és biztos prédája a gyakorlott harcosnak, tulajdon gerjedelméhez képest; de bármily nagy szenvedést okoz nékem, s bármily mérhetetlen erő kell hozzá, szavaid oly igen felbuzdítottak

engemet, hogy kevés napok múltán cselekedetekkel fogom néked megbizonyítani, hogy valamint másokat legyőzni tudok, akképpen erőt tudok venni magamon is.

Kevés napokkal emez beszélgetés után, hogy a király Nápolyba visszatérvén - egyfelől, hogy ne is legyen alkalma valamely hitványságot cselekednie, másfelől, hogy megjutalmazza a lovagot a szíves vendéglátásért, ámbár kemény dolog volt számára mások birtokába adni, mit oly forrón kívánt magának - mégis elhatározta, hogy férjhez adja a két leányt, mégpedig nem Neri, hanem tulajdon leányai gyanánt. S minekutána Neri beleegyezésével pompás hozományt adott nékik, a szép Ginevrát feleségül adta Maffeo da Palizzihez, a szőke Isottát pedig Guiglielmo della Magnához, kik mindketten nemes lovagok és főurak voltak; és általadván nékik a leányokat, maga kimondhatatlan fájdalommal Apuliába ment, és szüntelen fáradozásokban oly erősen fékezte vad gerjedelmet, hogy összetörvén és megszaggatván a szerelem bilincseit, mind egész életére megmenekedett effajta gerjedelemtől.

Bizonyára lesznek olyanok, kik azt mondják, hogy csekély dolog egy királynak férjhez adni két leányt; és én elismerem; de nagy és főbenjáró dolognak nevezem, ha hozzátesszük, hogy ezt szerelmes király cselekedte, éppen azt adván férjhez, kit szeretett, holott sem annak előtte, sem utóbb nem élvezte szerelmének lombját, virágját avagy gyümölcsét. Ekképpen cselekedett tehát a nagylelkű király, dúsan megjutalmazván a nemes lovagot, dicséretes tisztességben részesítvén a szeretett leányokat, és vitézül legyőzvén önmagát.

HETEDIK NOVELLA

Péter király értesülvén, mely forró szerelemmel viseltetik irányában a betegségében sínylődő Lisa, megvigasztalja őt; annak utána pedig férjhez adja valamely nemes ifjúhoz, homlokon csókolja, s magát lovagjául örökre elkötelezi

Minekutána Fiammetta bevégezte novelláját, sokat magasztalták Károly király férfias nagylelkűségét, ámbátor akadt olyan hölgy is, ki ghibellin lévén nem akarta magasztalni; akkor Pampinea a Király parancsára ekképpen fogott szóba:

- Tiszteletre méltó hölgyeim, bizonyára nincs oly értelmes ember, ki nem osztoznék vélekedéstekben Károly király felől, legfeljebb ha más ok miatt haragszik reá; mivel azonban nékem eszembe jutott egy más, ehhez hasonlatos dicséretes eset, melyet e királynak egyik ellensége művelt egy városunkbéli leánnyal, ezt kívánom nektek elmondani.

Amaz időben, midőn a franciákat kiűzték Szicíliából, élt Palermóban egy firenzei földink, bizonyos Bernardo Puccini nevezetű dúsgazdag fűszerszámkereskedő, kinek feleségétől egyetlen gyermekök gyanánt gyönyörű leánykája volt, már eladó sorban; és mikor aragóniai Péter király a szigetnek ura lett, Palermóban fő nemeseivel egyetemben csodálatos ünnepséget tartott. Mivel emez ünnepségen katalán módon maga is részt vett a lovagi tornában, történt, hogy Bernardo leánya, kinek neve volt Lisa, valamely ablakból, hol más hölgyek társaságában volt, látta száguldani a királyt, és oly kimondhatatlanul megtetszett néki, hogy egyszermásszor rajta felejtvén szemét, forró szerelemre gyulladt iránta; az ünnep végeztével pedig, miközben atyjának házában éldegélt, semmi egyébre nem tudott gondolni, mint emez nagyságos és felséges szerelmére. Ebben pedig leginkább gyötörte alacsony rangjának gondolatja, mivel ennek miatta semminémű reménysége nem lehetett, hogy szerelme boldog végre jut; mindazonáltal nem akart letenni a király iránt érzett szerelméről, de elárulni sem merte, mivel attól tartott, hogy nagyobb baj éri. A király semmit nem vett észre ebből, s nem is törődött véle; miért is a leány kimondhatatlan fájdalmat szenvedett.

Ekképpen történt, hogy mivel szerelme nőttön-növekedett, s egyre-másra meglepte a búskomorság, a gyönyörű leánynak ereje megtört, és nyavalyába esett, és napról napra szemlátomást sorvadozott, mint hó a napon. Atyja és anyja megszomorodván az eseten, szüntelen vigasztalásokkal, orvosokkal és orvosságokkal tőlök telhetőleg ápolgatták; de minden fáradozások kárba veszett, mivelhogy a leány kétségbeesvén szerelme miatt, halálra szánta magát.

Történt pedig, hogy mivel atyja megígérte néki, minden kívánságát teljesíti, a leánynak az a gondolatja támadt, hogy ha tisztességgel megteheti, emez szándokát és szerelmét értésére adja a királynak, minekelőtte halálba menne; annak okáért egy napon kérte atyját, hívassa el hozzá Minuccio d'Arezzót. Amaz időkben Minuccio híres-neves énekes és lantos volt, kit Péter király szívesen látott udvarában; Bernardo tehát abban a hiszemben volt, hogy Lisa kicsinyég hallgatni kívánja annak énekét és muzsikáját; miért is megüzente néki, az pedig készséges ember lévén azon nyomban eljött a leányhoz; s minekutána nyájas szóval megvigasztalta, bájosan eljátszott néki violáján egy kis vidám tánczenét, annak utána pedig egy-két dalt énekelt; ez pedig csak olaj volt a leány szerelmének tüzére, holott azt hitte, hogy vigasztalására leszen. Mindennek végeztével mondotta a leány, hogy négyszemközt kíván szólani véle; miért is minekutána a többiek mind kimentek, szólott ekképpen:

- Minuccio, téged választottalak, hogy erős hűséggel megőrizzed egy titkomat, és mindenekelőtt reménylem, hogy ezt soha senkinek fel nem feded, ha nem annak, kit én mondok néked; annak utána pedig, hogy amennyire erődtől telik, megsegítesz ebben: s erre kérlek is. Tudd meg tehát, Minuccióm, hogy amaz napon, midőn urunk királyunk, Péter trónfoglalásának nagy ünnepségét tartotta, én őt lovagi tornája közben éppen oly pillanatban láttam meg, hogy lelkemben kigyulladt iránta a szerelem tüze, mely ím ez állapotra juttatott, melyben itten látsz; s mivel jól tudom, mely vakmerőség szerelmem a király iránt, s mivel nemhogy magamból kitépni, de még csökkenteni sincsen erőm, elviselnem pedig szörnyű nagy gyötrelem, csekélyebb gyötrelmül választottam, hogy halálba megyek, és ekképpen fogok cselekedni. De bizonyos, hogy kegyetlen szomorúsággal halok meg, ha előbb ő nem tudja meg szándokomat; s mivel nem ismerek nálad alkalmatosabb embert, ki emez elhatározásomat értésére adhatná, tehát szeretném rád bízni, és kérlek, ne tagadd meg, tedd meg, s ha megtetted, add értésemre, hogy boldog halállal megváltsam magamat ím ez gyötrelmemtől.

És zokogván ekképpen szólván elhallgatott. Minuccio elálmélkodott a leánynak fennkölt lelkén és kemény szándokán, s mivel szívből sajnálta, nyomban elméjébe ötlött miképpen lehetne tisztességgel szolgálatjára; szólott tehát ekképpen:

- Lisa, íme hitemmel elkötelezem magam néked, miért is vedd bizonyosra, hogy bennem soha meg nem csalatkozol; annak utána pedig dicsérlek amaz nagyszerű elhatározásodért, hogy ily felséges királyra irányítottad szerelmedet és felajánlom néked segítségemet; és reménylem: ha megnyugszol, úgy intézhetem, hogy három nap sem telik bele, és hitem szerint oly hírt hozok néked, mely fölöttébb kedvedre leszen; hogy pedig ne vesztegessem az időt, máris indulok és hozzáfogok.

Lisa újfent könyörögve kérte, és megígérte, hogy megnyugszik, s végezetül Istennek ajánlotta őt. Minuccio pedig tőle eltávozván felkeresett bizonyos Mico da Siena nevezetű, amaz korbeli ügyes versírót, és addig kérte, mígnem rávette, hogy emez dalocskát megírja, amint következik:

Serkenj, Ámor, siess és őt keresd meg,
Meséld el néki minden szenvedésem,
S hogy, bár közel a végem,
Mégsem merem fölfedni, mi lepett meg.

Esengek, Ámor, összetett kezekkel,
Kérve-kérlek, szállj, meg se állj lakáig!
Mondd, hogy kívánom égő szerelemmel,
Szívem veszett vággyal utána vágyik.
S a tűz miatt, mely sisteregve vet fel,
Tudom, az óra nem késik sokáig,
Amelyben majd a lelkem útra válik,
Holtommal vetve mindenkorra véget
Kínnak, szégyenkezésnek.
Repülj, Ámor, s mindezt neki jelentsd meg!

Habár te műved az, hogy megszerettem,
Nem adtál kellő bátorságot, Ámor,
Hogy amikor először rámeredtem,
Megéreztessem szemem sugarából,
Minő hatalmat szerzett ő felettem:
S most fáj eképp kimúlnom a világból,

Hogy ő viszonzó érzelmet nem ápol;
Pedig, ha tudná mindazt, amit érzek:
Lehetnék most merészebb,
S kipanaszolhatnám kínját szívemnek!

Merthogy azonban, Ámor, elmulasztád
Szívem hittel való felvértezését,
S így, megmutatni szívem indulatját
Nem lehetett bennem erő s merészség:
Kérésemet, Uram, meg ne tagadd hát,
Eredj hozzá s ébreszd emlékezését
A napra, melyen láttam léptetését
Lovagok közt, lándzsásan, vértezetben,
S oly szerelembe estem,
Hogy attól lesz most vége életemnek.

Emez szavakra Minuccio nyomban édes és megindító dallamot szerzett, minőt a versnek tárgya kívánt; és harmadnap elment az udvarba, éppen mikor Péter király ebédnél ült, ki is mondotta néki: énekeljen valamit violájának kíséretével. Tehát Minuccio elkezdette játszani és énekelni ím ez dalt, oly lágyan-édesen, hogy valahányan csak a királyi teremben voltak, szinte révületbe estek, oly csendben és figyelmesen hallgatták, a király pedig szinte még inkább, mint a többiek. Mikor pedig Minuccio bevégezte dalát, kérdezte a király, kinek műve e dal, mivel úgy rémlik néki, hogy még soha nem hallotta.

- Felséges Uram - felelte Minuccio -, nincs még három napja, hogy szava és hangja elkészült.

Midőn pedig a király megkérdezte, kinek számára, felelt ekképpen:

- Csak négyszemközt merem megmondani néked.

A király szerette volna megtudni, miért is asztalbontás után szobájába hívatta Minucciót, ki is ottan rendre elmondott néki mindent, miként a leánytól hallotta; ennek a király fölöttébb megörvendezett, és igen magasztalta a leányt és mondotta, hogy illendő ily derék leányzóhoz jó szívvel lennie; miért is elküldötte hozzá a lantost, hogy vigasztalja nevében, és mondja meg néki, hogy aznap estefelé minden bizonnyal meglátogatja.

Minuccio örömében, hogy ily kellemetes hírt vihet a leánynak, késedelem nélkül elment hozzá a violájával, s négyszemközt szólván véle elmondotta néki a történteket, s annak utána violája kíséretével elénekelte amaz dalt. Ezen pedig a leány oly boldog volt, s oly igen megnyugodott, hogy azon nyomban szemlátomást megmutatkoztak rajta a gyógyulásnak biztos jelei; s miközben a házban senki nem tudott és nem is sejtett semmit abból, mi készült, nagy vágyakozással várta az estét, midőn majd meglátja urát.

A király őszinte és jóságos úr lévén, minekutána többször is meghányta-vetette magában, mit Minucciótól hallott, s jól ismerte a leányt és annak szépségét, még nagyobb szánakozást érzett iránta, mint annak előtte; és estére kelvén lóra szállott, s mintha csak úgy szórakozásból indulna sétára, megérkezett a fűszerszámkereskedőnek házához; ottan pedig kérte, hogy nyissák meg neki a fűszerszámkereskedőnek gyönyörű szép kertjét, és abba bement, és kisvártatva kérdezte Bernardót, mi van leányával, s vajon férjhez adta-e már.

Felelte Bernardo:

- Felség, nincs férjnél, hanem beteg volt, s még most is igen beteg; ámbár igaz, hogy ma délután három óra óta csodálatosképpen jobbult állapotja.

A király tüstént megértette, honnét vagyon a jobbulás és szólott:

- Hitemre, kár volna, ha ily gyönyörű teremtés időnek előtte elköltöznék ez árnyékvilágból; kívánunk bemenni hozzá, látogatására.

És kevéssel utóbb csupán két kísérőjével és Bernardóval bement a leánynak szobájába, s amint benn volt, odalépett az ágyhoz, melyen a leány kissé feltápászkodván epekedve várta; és megfogván a leányka kezét, szólott ekképpen:

- Madonna, mely dolog ez? Fiatal vagy s néked kellene másokat vigasztalnod, te pedig ágynak esel; kérni akarunk, hogy kedvünkért embereld meg magad, s hamarosan meggyógyulj.

A leány, mikor érezte annak keze érintését, kit mindenekfölött szeretett, ámbátor kissé szégyenkezett, mégis oly gyönyörűséget érzett lelkében, mintha a Paradicsomkertben lett volna; és amennyire erejétől tellett, felelt a királynak ekképpen:

- Felséges Uram, csekély erőmmel fölöttébb nehéz terhet akartam magamra venni, s ez lett nyavalyámnak oka; de meglátod, hogy a te jóvoltodból hamar idő múltán megszabadulok tőle.

Csupán a király egymaga értette a leánynak burkolt szavait, és percről percre jobban megbecsülte őt, s magában sűrűn átkozta a sorsot, hogy ily alacsonyrendű embert adott annak atyja gyanánt; s minekutána kicsinyég véle időzött s még jobban bátorította, eltávozott.

A királynak ím ez emberségét fölöttébb magasztalták, és nagy tisztessége gyanánt tekintették a fűszerszámkereskedőnek és leányának, kit a király oly boldoggá tett, mint soha még asszonyt a szerelmese; és a jobb reménység megsegítette, és kevés napok múltán meggyógyult és szebb lett, mint valaha volt. Minekutána pedig meggyógyult, a király a királyasszonnyal meghányatavetette, mely jutalommal viszonozza a leánynak emez nagy szerelmét, egy napon a király számos fő nemes urak kíséretében lóra szállott, a fűszerszámkereskedőnek házába ment, s belépvén a kertbe hívatta a kereskedőt és leányát; és ezenközben odaért a királyasszony számos udvari hölgyével, kik is magok közé vonták a leányt, kimondhatatlan kedvességgel. És kisvártatva a király s a királyasszony hívatta Lisát, a király pedig szólott hozzá ekképpen:

- Derék hajadon, irántam való nagy szerelmed nagy tisztességet szerzett néked előttünk, s kívánjuk, hogy kedvünkért megelégedéssel vegyed; e nagy tisztesség pedig az, hogy mivel eladó sorban vagy, kívánjuk: elfogadd férjedül azt, kit mi adunk néked; de ez nem gátol bennünket amaz szándokunkban, hogy mostantól fogva mindenkor lovagodnak nevezzük magunkat; nagy szerelmedből pedig nem kívánunk tőled egyebet, mint egyetlen csókot.

A leány fülig pirult szégyelletében, javallotta a királynak kívánságát, és csöndes hangon szólott ekképpen:

- Felséges Uram, bizonyosra veszem: ha megtudnák, hogy szerelmes voltam beléd, a legtöbb ember bolondnak vélne, s talán azt hinnék, hogy elfeledtem, ki vagyok, s nem ismertem magam rangját és a tiédet; de ki egymaga lát be a halandók szíveibe, Isten a tanúm, hogy már amaz órában, midőn nékem megtetszettél, meggondoltam, hogy te király vagy, én pedig Bernardónak, a fűszerszámkereskedőnek leánya, és nem illik hozzám ily felséges magasságba irányoznom lelkemnek lángolását. De miként jobban tudod nálam, senki sem megfontolt választás szerint lesz szerelmes, hanem vágyakozása és gerjedelme szerint: emez törvénnyel többször is szembeszálltak erőim, de midőn tovább nem bírtam, megszerettelek és szeretlek és mindig szeretni foglak. Az igazság pedig ez: mikor éreztem elhatalmasodni magamon az irántad való szerelmet, nyomban elhatároztam, hogy mindenkor akaratod szerint cselekszem; annak okáért nem csupán szívesen férjemül fogadom és szeretni fogom azt, kit nékem adni kegyeskedel, s ki tisztességemre és díszemre leszen, de ha azt mondanád, hogy tűzbe menjek érted, gyönyörűséggel megcselekedném, ha tudnám, hogy kedvedet megnyerem. Tudod, mely

kevéssé illendő hozzám, hogy király lévén te légy lovagom, miért is erről semmit nem mondok; a csókot pedig, melynél többet szerelemből nem kívánsz, a királyné asszony engedelme nélkül úgysem kapod meg. Mindazonáltal mind magadnak, mind királyné asszonyomnak irántam való nagy kegyességét Isten fizesse meg helyettem bőségesen és méltóképpen, mivelhogy magam meghálálni nem tudom.

És ekképpen szólván elhallgatott. A királyné asszonynak fölöttébb tetszett a leány felelete, s látta, hogy valóban oly okos, miként a király mondotta néki. Akkor a király hívatta a leánynak atyját és anyját, s minekutána meghallotta tőlük, hogy belenyugszanak abba, mit cselekedni szándékozik, hívatott valamely ifjút, bizonyos Perdicone nevezetű szegény nemes embert, kinek két gyűrűt adott kezébe, s mondotta néki, hogy Lisát eljegyezze; az ifjú pedig nem vonakodott. Minekutána pedig a király és a királyasszony bőségesen megajándékozta a leányt ékszerekkel meg drágaságokkal, a király az ifjúnak nyomban adományul adta Ceffalut és Calatabellottát, emez két kitűnő és nagy jövedelmet hajtó birtokot, és szólott ekképpen:

- Néked adományozzuk ezeket feleséged hozománya gyanánt; hogy pedig véled mi szándokunk vagyon, megtudod maga idejében.

És ekképpen szólván a leányhoz fordult, és mondotta néki:

- Hadd nyerjük meg most amaz gyümölcsöt, mely szerelmedből nekünk jár.

S mindkét kezével megfogván annak fejét, homlokon csókolta. Perdicone, meg Lisának atyja és anyja s hasonlatosképpen ő maga is mind boldogok voltak, s nagy ünnepséget és vidám menyegzőt csaptak. S miként széltében beszélik, a király hűségesen állotta a leánynak tett ígéretét; mivelhogy mind élete fogytáig mindig lovagjának nevezte magát, és soha nem ment lovagi tornába, ha nem ama szalaggal, melyet a hölgy néki küldött. Efféle cselekedetekkel lehet megnyerni az alattvalók ragaszkodását, példát adni másoknak a nemes cselekvésre és örök dicsőséget szerezni. Holott efféle dologra ma senki, avagy csak kevesen feszítik értelmök íját, mivel a királyok javarészt kegyetlenkedésre és zsarnokoskodásra adták fejöket.

NYOLCADIK NOVELLA

Sofronia azt hiszi, hogy Gisippus felesége, holott Titus Quinctius Fulvus felesége, és ezzel Rómába megyen, hová Gisippus szegény sorban ugyancsak megérkezik, és abban a hiszemben, hogy Titus megveti őt, azt mondja, hogy embert ölt, meghalni kívánkozván. Titus megismeri, s hogy megmentse, magát vallja gyilkosnak; ennek hallatán azonban az igazi gyilkos felfedi magát; miért is Octavianus mind valamennyiöket felmenti, Titus pedig húgát Gisippusnak adja feleségül, s megosztja véle minden javát

Minekutána Pampinea bevégezte elbeszélését, s ki-ki magasztalta Péter királyt, de valamennyi közt leginkább a ghibellin hölgy, Filoména, a Király parancsára ekképpen fogott szóba:

- Nagyságos hölgyeim, ki ne tudná, hogy a királyok, ha akarják, bármely nagy dolgot megtehetnek, s hogy különösképpen megkívánják másoktól is a nagylelkűséget? Kinek tehát módja vagyon benne, s megteszi azt, mi kötelessége, helyesen cselekszik; de ezért nem illeti őt oly nagy csodálat, sem oly nagy dicséretes magasztalás, mint illetné azt, ki ugyancsak ekképpen cselekednék, bár nem volna kötelessége, mivelhogy nincsen módja benne. Annak okáért, ha oly áradozva magasztaljátok és nemesnek ítélitek a királyok cselekedeteit, én cseppet sem kételkedem, hogy még jobban megnyerik tetszésteket, és még nagyobb magasztalást nyernek tőletek a magunkfajta emberek cselekedetei, hahogy hasonlatosak a királyok cselekedeteihez vagy felülmúlják azokat; miért is szándékozom elmondani nektek novellámban, mely dicséretes nagylelkűséget tanúsított egymás irányában két közrendű ifjú, kik barátságban voltak egymással.

Amaz időben tehát, midőn Octavianus Caesar még nem viselte az Augustus nevet, hanem a triumvirátus nevezetű hivatalban kormányozta a római birodalmat, élt Rómában bizonyos Publius Quinctius nevezetű nemes ember, kinek egyetlen, ám csodálatos értelemmel megáldott fia volt, Titus Quinctius Fulvus nevezetű, kit a bölcselkedés tanulása okából Athén városába küldött, és tőle telhető melegséggel gondjaiba ajánlott bizonyos Chremes nevezetű régi jó barátjának. Ez pedig Titust tulajdon házába vette Gisippus nevezetű fiának pajtása gyanánt; és bizonyos Aristippus nevezetű bölcselkedőnek oskolájába adta mind Titust, mind Gisippust, hogy tőle oktatást nyerjenek. S miközben a két ifjú szüntelenül együtt volt, megtetszett, mely igen egyformák gondolatjaik-szokásaik, miért is oly erős testvériség és barátság támadott közöttük, melyet semmi meg nem szakított, ha nem a halál. Egyiknek sem volt nyugta, sem kellemetes érzése, ha nem mikor együtt voltak. Megkezdették tehát tanulásokat, s mivel mindkettő egyenlőképpen nagyságos elmével volt megáldva, csodálatos dicséretökre egymástól soha el nem maradván hágtak fel a bölcselkedés dicsőséges magasságába; és emez életmódjokban jó három esztendőkig állhatatosak voltak, Chremesnek kimondhatatlan örömére, ki szinte mindkettőt egyenlőképpen fiának tartotta.

Emez esztendőknek végén, miként minden dolgokban történik, történt, hogy Chremes agg ember lévén elköltözött ez árnyékvilágból; azok ketten pedig egyenlő fájdalommal gyászolták, mintha mindkettejöknek atyjok lett volna, és Chremes barátjai meg atyjafiai nem tudták volna megmondani, melyik szorul inkább vigasztalásra a rájok szakadt csapás miatt.

Történt pedig néhány hónap múltán, hogy Gisippust meglátogatták barátai és atyjafiai, és Titusszal egyetemben biztatták, hogy megházasodjék, és találtak is számára valamely főnemes szülőktől származó, athéni születésű, csodálatos szépséggel megáldott leányt, kinek neve volt

Sofronia, s ki talán tizenötödik esztendejét járta. Midőn pedig a menyegző napja közelgett, Gisippus kérte egy napon Titust, hogy jönne véle jegyese látására, kit az eladdig még nem látott; mikor annak házába érkeztek, s a leány ott ült kettejök között, Titus, kinek szinte feladata volt megvizsgálni barátja jegyesének szépségét, kezdte azt igen figyelmesen szemügyre venni, s mivel a leány mindenestül mérhetetlenül megtetszett néki, magában módfelett magasztalta őt, s oly forró szerelemre gyulladt irányában, mint valaha csak szerelmes férfi hölgye iránt lángra gyúlt, bár ugyan szikrányit nem mutatott belőle. De minekutána kicsinyég véle időztek, elbúcsúzván tőle, hazatértek. Ottan Titus egymagában szobájába vonult, és a kedves leányra fordította gondolatját, s annál jobban lángra gyúlt, minél tovább időzött emez gondolatban.

Amint pedig észbe kapott, nagy keserves sóhajtozások közben ekképpen töprenkedett magában: „Jaj, mely nyomorult is az életed, Titus! Hová és mire irányítottad lelkedet és szerelmedet és reménységedet? Vagy nem tudod, hogy e leányt húgod gyanánt illendő volna tiszteletben tartanod, mind a Chremestől meg családjától nyert megbecsülés fejében, mind amaz igaz barátságért, mely közötted és Gisippus között vagyon, kinek e leány jegyese? Hát akkor miért szereted? Hová ragadtatod magad csalóka szerelmedtől s a játszi reménységtől? Nyisd meg értelmednek szemét, s ismerd meg magadat, ó, szerencsétlen; térj eszedre, vess féket sóvárgó gerjedelmedre, mérsékeld oktalan vágyakozásodat, s irányítsd egyébre gondolatjaidat; szállj szembe már most a kezdetén parázna indulatoddal, és győzd meg magadat, míg időd vagyon reá: nem illendő s nem tisztes dolog az, mit kívánsz; azt, mit elérni szándékozol, még akkor is kerülnöd kellene, ha bizonyos volnál benne (amint ahogy nem vagy az), hogy eléred, meggondolván, mit követel tőled az igaz barátság, s mi a kötelességed. Tehát mit fogsz cselekedni, Titus? Hagyd abba idétlen szerelmedet, ha akképpen akarsz cselekedni, miként hozzád illendő.”

Annak utána, midőn újból eszébe jutott Sofronia, az ellenkező vélekedésre fordult, s minden előbbi gondolatját megtagadván szólott magában ekképpen: „A szerelem törvényeinek nagyobb a hatalmok, mint minden egyéb törvényeknek: megtörik nem csupán a barátság törvényeit, hanem az isteni törvényeket is; hányszor megesett már, hogy az apa megszerette leányát, fivér a húgát, mostohaanya a mostohafiát? Szörnyűségesebb dolgok ezek, mint ha egy barát megszereti barátjának feleségét, mi már ezerszer megesett. Ezenfelül pedig ifjú vagyok, s az ifjúságon a szerelem törvényei uralkodnak. Illendő tehát, hogy mi Ámornak kedve szerint vagyon, nékem is kedvem szerint legyen. A lelkiismeretesség meglett korú férfinak dolga; én csak azt akarhatom, mit Ámor akar. E leánynak szépsége megérdemli, hogy mindenki szeresse; s hahogy én szeretem, ki ifjú vagyok, ki vethetné ezt méltán szememre? Nem azért szeretem őt, mert Gisippusé, hanem azért szeretem, mert szeretném, akárkié volna is. A sorsnak bűne ez, hogy barátomnak, Gisippusnak adta őt, nem pedig inkább másnak; s ha már valakinek szeretnie kell őt (pedig kell, mert szépsége miatt megérdemli), akkor jobban örülhet Gisippus, ha megtudja, hogy éppen én szeretem, nem pedig más.”

És önmagát megcsúfolván, emez töprenkedéséből az ellenkezőbe esett, ebből megint amabba, egyikből a másikba, s nem csupán ím ez napját s a következő éjszakát, hanem sok más napjait is ebben töltötte, mígnem elment kedve ételtől-álomtól, s gyengesége végezetül ágyba kényszerítette. Gisippus, ki több napokon által látta őt gondolatokba merülten, most pedig látta betegen, igen elbúsult miatta, s el nem mozdulván mellőle, minden ügyességével és gondoskodásával igyekezett talpra állítani őt, s gyakorta rimánkodva kérdezte gondjainak és nyavalyájának oka felől. De minekutána Titus kitérő válaszokat adott, ezt pedig Gisippus észrevette, végezetül Titus kényszerűségében nagy sírás és sóhajtozás közben felelt néki ekképpen:

- Gisippus, ha úgy tetszett volna az isteneknek, nékem sokkalta kedvesebb volna meghalnom, mint tovább élnem, meggondolván, hogy a sors olyan állapotra juttatott engemet, melyben kötelességem lett volna bizonyságot tennem virtusomról, mely pedig szégyent vallott, miként fölöttébb nagy röstelkedéssel látom; valóban hamarosan várom a jutalmat, mely engem megillet ezért, vagyis a halált, mely kedvesebb nékem, mint hitványságom érzésében élnem, mit is nagy szégyenkezéssel felfedek, mivel éppen előtted nem szabad rejtegetnem, s nem is tudok rejtegetni semmit.

És elejétől fogva felfedte előtte búskomorságának okát és gondolatjait s azoknak viaskodását s végezetül, hogy melyik kerekedett felül, s hogy ő bizony elpusztul Sofronia iránt való szerelmében, bizonykodván: tudja, mely szégyenletes dolog ez s ezért vezeklésül halálra szánta magát, s hiszi, hogy a halál hamarosan eléri. Gisippus, amint ezt hallotta és látta zokogását, előbb némiképpen megdöbbent, mivelhogy őt magát is megejtette a szép leány kedvessége, bár nem ily mértéktelenül; de késedelem nélkül feltette magában, hogy drágább lesz néki barátjának élete, mint Sofronia. És ekképpen amannak könnyei láttán maga is sírva fakadt, és zokogva felelt neki ekképpen:

- Titus, ha nem szorulnál úgy a vigasztalásra, mint ahogy rászorulsz, akkor éppen te magadnál emelnék ellened panaszt, mint ki megsértetted barátságunkat, oly nagy időn által rejtekben tartogatván előttem nagy erős szerelmedet; melyet ugyan tisztességtelennek véltél, ám valamint a tisztes, akképpen a tisztességtelen dolgokat sem szabad rejtegetni barátunk előtt, mivelhogy az, ki igaz barát, valamint a tisztes dolgokban megosztja örömét barátjával, akként a tisztességteleneket igyekszik kiverni annak fejéből; de ezt most nem firtatom, hanem inkább rátérek arra, mi vélekedésem szerint mostan égetőbb. Hogy oly forrón szereted jegyesemet, Sofroniát, azon nem csodálkozom, de fölöttébb csodálkoznám, ha másként volna, ismervén az ő szépségét s te lelkednek nemességét, mely annál fogékonyabb az ily gerjedelem iránt, minél jelesebb amaz dolog, mely tetszését megnyerte. És amily joggal szereted Sofroniát, oly jogtalanul panaszkodol a sorsra (ámbár nem mondod hangosan), hogy nékem adta őt, mivel úgy véled, hogy szerelmed tisztes lehetne, ha ő másé volna, nem pedig az enyém; de ha mostan is oly bölcs vagy, mint máskor, hát kinek adhatta volna őt inkább a sors, mint éppen nékem, hogy hálásabb légy iránta? Bárki másé lett volna, s bármily tisztes lett volna szerelmed, az bizonyára inkább magának tartogatta volna a leány szerelmét, mint neked, holott felőlem nem szabad ilyesmit gondolnod, ha valóban oly igaz barátodnak tartasz, amilyen vagyok; ennek pedig oka, hogy emlékezetem szerint, mióta barátok vagyunk, nem volt semmim, mi ne lett volna éppúgy tiéd is, mint enyém. Ha tehát már annyiban volna a dolog, hogy változtatni nem lehetne rajta, ezt én most is éppúgy állnám, mint annak előtte más dolgokban; de most még csak annyiban vagyon, hogy nem kell megosztanom véled, hanem odaadhatom néked egészen, s ekként is fogok cselekedni, mert nem tudom, miképpen lehetne néked kedves az én barátságom, ha valamely dologban, mit tisztességgel megcselekednünk lehet, nem tudnám akaratomat megegyeztetni a tiéddel. Igaz, hogy Sofronia a jegyesem, és igen szerettem őt, s nagy örömmel vártam a menyegzőt; mivel azonban te, ki ebben értőbb vagy nálam, nagyobb szenvedéllyel kívánod őt, e drága kincset, bizonyosra vedd, hogy nem az én, hanem a te feleséged gyanánt fog belépni a szobámba. Annak okáért vesd el gondodat, kergesd el búskomorságodat, szerezd vissza elveszett egészségedet és nyugodalmadat és vidámságodat, s ím ez órától fogva boldogan várjad e jutalmat, melyre méltóbb a te szerelmed, mint volt az enyém.

Amint Titus hallotta Gisippusnak ím ez szavait, minél nagyobb gyönyörűséget szerzett néki a csalóka reménység, annál nagyobb szégyenkezést támasztott benne a józan megfontolás, megmutatván néki, hogy minél nagyobb Gisippus nagylelkűsége, annál kevésbé illendő elfogadnia azt. Miért is szüntelen zokogás közben nagy nehezen ekképpen felelt:

- Gisippus, nagylelkűséged és igaz barátságod nyilván megmutatja nékem, mi az én baráti kötelességem. Mentsen Isten, hogy magamé gyanánt elvegyem tőled azt a lányt, kit ő néked, a méltóbbiknak adott. Ha úgy látta volna, hogy engemet illet, nem hihetnéd sem te, sem más, hogy néked juttatta volna. Élvezd tehát boldogan azt, kit választottál, s a bölcs tanácsokat és Istennek ajándokát, én pedig hadd emésszem magam könnyeimben, melyeket Isten számomra készített, mint ki méltatlan voltam ím ez nagy kincsre; s vagy én győzöm meg könnyeimet, mi néked kedves leszen, vagy azok győznek meg engem, s akkor megszabadulok minden gyötrelemtől.

Felelte erre Gisippus:

- Titus, ha barátságunk adhat nékem annyi hatalmat, hogy kényszeríthetlek akaratom elfogadására, s ha rá tud venni téged, hogy valóban kövessed akaratomat, akkor épp most van rá alkalom, midőn különösképpen élni kívánok e hatalommal; ha pedig nem engedsz szépszerével kéréseimnek, akkor amaz erőszakkal, melyet barátunk javáért használnunk szabad, művelni fogom, hogy Sofronia mégis a tiéd leszen. Én tudom, mely hatalmas a szerelemnek ereje, és tudom, hogy már nem egyszer, hanem sokszor boldogtalan halálra juttatott szerelmeseket; s látom, te oly közel vagy ehhez, hogy sem visszatérni, sem könnyeidet visszafojtani nem tudod, hanem tovább haladván belepusztulnál, én pedig akkor hamar idő múltán utánad mennék. Hahogy tehát másért nem szeretnélek, már csak magam életéért is kedves volna nékem az életed. Legyen tehát Sofronia a tiéd, mivelhogy könnyűszerrel nem akadnál másra, ki oly igen tetszenék néked; én pedig könnyedén más hölgy felé fordulok szerelmemmel és boldoggá teszlek téged is, magamat is; emez dologban pedig talán nem volnék ily nagylelkű, ha oly ritkán s oly nehezen lehetne feleséget is találni, mint jó barátokat; mivel pedig fölöttébb könnyűszerrel találhatok más asszonyt, más barátot pedig nem, azért inkább kívánom (nem akarom mondani, hogy elveszíteni a leányt, mivel nem veszítem el azzal, hogy néked adom, hanem jobbik magamnak adván őt, sorsát jobbra változtatom) mással felcserélni őt, mint téged elveszíteni. Miért is ha elérhetnek valamit nálad kéréseim, kérlek, vetkezd le ím ez bánatodat, vigasztald meg magadat, s egyúttal engemet, s jó reménységgel készülődjél elvenni amaz boldogságot, melyre a leány iránt érzett forró szerelmed sóvárog.

Ámbár Titus röstelkedett beleegyezni abba, hogy Sofronia az ő felesége legyen, s éppen ezért még mindig vonakodott, mivel egyfelől a szerelme vonzotta, másfelől Gisippus biztatása sarkantyúzta, szólott ekképpen:

- Íme, Gisippus, igazán nem tudom, vajon a magam kedvét vagy a te akaratodat teszem-e, midőn akképpen cselekszem, miképpen te kérsz, mondván, hogy az a te kívánságod; tehát mivel nagylelkűséged ily mérhetetlen, hogy legyőzi bennem a köteles szégyenkezést, én megteszem; de bizonyosra vedd: oly ember módjára teszem meg, ki tudja, hogy nem csupán a szeretett hölgyet nyeri el tőled, hanem az életét is. Adják meg az Istenek, ha van mód reá, hogy tisztességedre és javadra megbizonyíthassam még valaha, mely boldog vagyok abban, mit vélem cselekedtél, jobb szívvel lévén hozzám, mint jómagam.

Felelte ím ez szavakra Gisippus:

- Titus, emez dologban, hogy foganatja legyen, vélekedésem szerint a következőképpen kell cselekednünk: miként tudod, atyámfiai és Sofronia atyjafiai sokáig hányták-vetették a dolgot, mígnem ő jegyesemmé lett; miért is ha mostan odamennék s mondanám, hogy nem kívánom őt feleségemül, nagy botránkozás támadna belőle, s felháborítanám mind az ő, mind magam atyjafiait; evvel ugyan édeskeveset törődném, ha mindazáltal látnám, hogy a leány tiéd leszen; de attól tartok, hogy ha ilyen módon otthagyom, atyjafiai nyomban máshoz adják, ki talán nem

éppen te lennél, s ekként elveszítenéd azt, mit én nem nyertem meg. Annak okáért úgy vélem, hogy ha beleegyezel, én olyképpen folytatom, amint elkezdettem, s magam felesége gyanánt hazaviszem őt, s megtartom a menyegzőt; annak utána te nagy titokban, s ennek majd megleljük a módját, véle fogsz hálni mint tulajdon feleségeddel. Idő múltán a maga helyén és idejében felfedjük a valóságot; ha tetszik nékik, nem lesz semmi baj; ha nem tetszik, már úgyis megtörtént, s mivel nem változtathatnak rajta, kénytelen-kelletlen bele kell nyugodniok.

Titusnak tetszett a terv; miért is Gisippus, midőn Titus már meggyógyult, s megint jókedvre derült, a leányt maga felesége gyanánt házába vezette, és nagy menyegzőt csapott; midőn pedig az éjszaka beköszöntött, az asszonyok otthagyták az új menyecskét férjének ágyában és eltávoztak. Titusnak szobája Gisippus szobájának tőszomszédságában volt, s egyikből által lehetett menni a másikba; miért is midőn Gisippus szobájában volt, s minden világot eloltott, loppal általment Titushoz, s mondotta néki, hogy menjen és feküdjék felesége mellé. Titus ennek hallatára szörnyű szégyenkezésében már-már mindent megbánt, s vonakodott általmenni; de Gisippus valamint szóval, akként egész lelkével is barátjának kedvét kereste, s hosszas huzavona után mégiscsak általküldötte őt. Az pedig amint az ágyba ért, megölelte a leányt, s mintegy tréfálkozva halkan kérdezte, ha akar-e felesége lenni.

A leány abban a hiszemben, hogy ez Gisippus, igent mondott reá; akkor az ifjú szép és drága gyűrűt húzott a leánynak ujjára mondván:

- Én is akarok férjed lenni.

És annak utána elhálta véle a házasságot, s hosszú és szerelmes gyönyörűséget nyert tőle, holott sem a menyecske, sem más nem is sejtette, hogy nem Gisippus hál vele, hanem más.

Miközben tehát ekképpen folyt Sofronia és Titus házassága, történt, hogy ennek atyja, Publius, meghalálozott; miért is levelet kapott: késedelem nélkül térjen vissza Rómába, hogy ügyes-bajos dolgait rendbe hozza; annak okáért Gisipusszal elhatározta, hogy elmegyen, és magával viszi Sofroniát. Ezt pedig nem volt szabad s illendőképpen nem is lehetett megcselekednie, hahogy fel nem fedi az asszony előtt a valóságot. Miért is egy napon a szobába szólítván őt apróra felfedték előtte, miképpen vagyon a dolog, mit is Titus nyilván megbizonyított néki számos dolgot felemlegetvén, mik kettejök közt estek. Minekutána tehát a menyecske egyiket és másikat kissé haragosan végigmérte, keserves zokogásba fakadt, és panaszkodott, hogy Gisippus megcsalta; s minekelőtte még Gisippus házában bárkinek szólt volna felőle, atyjának házába ment, s annak és anyjának elmesélte amaz csalást, melyet velök Gisippus elkövetett, elmondván, hogy ő bizony Titusnak felesége, nem pedig Gisippusé, miként azok hitték.

Sofronia atyja igen szívére vette a dolgot, s a maga, valamint Gisippus atyjafiaival véget nem érő hangos pörpatvart csapott miatta, s megeredt a nagy nyelvelés, a szörnyű háborgás. Gisippust meggyűlölték mind a maga, mind Sofronia atyjafiai, s egy értelemmel mondották, hogy nem csupán feddésre, hanem kemény fenyítésre is rászolgált. De ő bizonykodott, hogy becsülettel cselekedett, és Sofronia atyjafiai hálával tartoznak néki, hogy a leányt magánál különb emberhez adta feleségül. Másfelől Titus mindent megtudott, s nagy szomorúsággal tűrte-tűrte a dolgot; de mivel ismerte a görögök szokását, hogy addig szájaskodnak és fenyegetődznek, mígnem emberökre akadnak, de akkor aztán nem csupán megjuhászodnak, hanem meg is hunyászkodnak, feltette magában, hogy tovább nem tűri szó nélkül szájaskodásokat; mivel pedig római bátorság és athéni okosság lakozott benne, nagy ügyesen egybegyűjtötte Gisippus meg Sofronia atyjafiait valamely templomba, s oda belépvén csupán Gisippus kíséretében, ekképpen szólott hozzájok:

- Számos bölcselkedők akképpen vélekednek, hogy a halandók cselekedetei a halhatatlan istenek elhatározása és rendelése szerint történnek, miért is némelyek azt gondolják, hogy mindaz, ami történik vagy történni fog, kényszerűség; bár vannak némelyek, kik csupán arra vonatkoztatják emez kényszerűséget, mi már megtörtént. Ha vélekedéseiket némi megfontolással vizsgáljuk, nyilván megtetszik, hogy kifogásolni oly dolgokat, melyeken már változtatni nem lehet, nem egyéb, mint olyan kívánság, hogy bölcsebbeknek mutassuk magunkat az isteneknél, kikről pedig hinnünk kell, hogy örökkévaló értelemmel és csalhatatlanul igazgatnak és kormányoznak bennünket s minden mi dolgainkat. Miért is könnyűszerrel megismerhetitek, mely balga és oktalan vakmerőség kifogásolni az ő cselekedeteiket, s minémű bilincseket érdemelnek azok, kik vakmerőségökben ennyire ragadtatják magokat. Márpedig vélekedésem szerint ezek közé tartoztok ti valamennyien, ha igaz, amit hallok, hogy mit mondtatok s mit mondtok még most is szüntelenül afelől, hogy Sofronia az én feleségem lett, holott ti Gisippusnak adtátok; nem gondolván meg, hogy *ab aeterno* nékem volt ő szánva, nem pedig Gisippusnak, miként mostan a valóságon nyilván megismerszik. Mivel azonban a titkos gondviselésről s az istenek szándokáról mondott szavakat sokaknak fölöttébb súlyos és nehéz dolog megérteniök, leszállni kívánok az embereknek eszök járásához, feltételezvén, hogy az istenek semminemű ügyeinkkel nem törődnek; s ezekről szólván két dolgot kell cselekednem, mik szokásaimmal fölöttébb ellenkeznek: egyik hogy magamat dicsérem, másik, hogy másokat kisebbítek vagy lealacsonyítok. Mivel azonban az igazságtól sem egyikben, sem másikban eltérni nem szándékozom, a szóban forgó tárgy pedig megköveteli, mégiscsak megteszem. A ti panaszaitok, melyeket inkább a düh, mint a józan ész sugall, szüntelen zúgolódástokkal, jobban mondva ordítozástokkal mind Gisippust gyalázzák, marják, kárhoztatják, mivelhogy nékem adta feleségül maga elhatározásából azt, kit ti magatok elhatározásából néki adtatok, holott én úgy vélem, hogy ezért a legnagyobb dicséretet érdemli, mégpedig ím ez okokból: először is, mivel azt cselekedte, mit barátnak cselekednie kötelessége; amivel sokkal bölcsebben cselekedett, mint ti. Nem szándékozom mostan apróra kifejteni, mit kívánnak a barátság szent törvényei, hogy egy barát a másikért cselekedjék, hanem beérem azzal, hogy eszetekbe juttatom: a barátság kötelékei sokkalta erősebben összeláncolják az embereket, mint a vérség avagy az atyafiság, mivelhogy barátainkat magunk választjuk, atyánkfiait pedig a véletlen juttatja nekünk. Annak okáért ha Gisippusnak kedvesebb volt az én életem, mint a ti hajlandóságotok, mivelhogy barátja vagyok, aminek tartom is magamat, ezen nem szabad csodálkoznotok. De térjünk a második okra: itt már alaposabban meg kell bizonyítanom nektek, hogy ő bölcsebb volt nálatok, mivel úgy veszem észre, hogy az isteni gondviselésről semmit nem tudtok, s még sokkalta kevésbé ismeritek a barátságnak erejét. Mondom tehát: a ti elhatározásotok, tanácsotok és megfontolástok adta Sofroniát Gisippusnak, ennek az ifjú és bölcselkedő embernek; Gisippus tanácsa adta őt más ifjúnak és bölcselkedőnek; a ti tanácsotok athéninek adta őt, Gisippusé rómainak; a ti tanácsotok nemes ifjúnak adta, Gisippusé nemesebbnek; a ti tanácsotok gazdag ifjúnak adta, Gisippusé dúsgazdagnak; a tiétek olyan ifjúnak, ki nem csupán nem szerette a leányt, hanem alig ismerte, Gisippusé olyan ifjúnak, ki minden boldogságánál s tulajdon életénél is jobban szerette. És vizsgáljuk meg egyenkint, hogy az, mit mondok, igaz, s hogy nagyobb dicséretet érdemel annál, amit ti műveltetek. Hogy én ifjú és bölcselkedő vagyok, mint Gisippus, afelől minden szószaporítás nélkül nyilván bizonyságot teszen arcom és foglalatoskodásom e tudományban. Mindketten egyazon korban vagyunk, s egyenlő lépésekben haladtunk mindig előre tudományunkban. Igaz, hogy ő athéni, én pedig római vagyok. De hogy a két város közül melyik dicsőbb, arra csak annyit mondok, hogy az én városom szabad, az övé pedig adófizető; csak annyit mondok, hogy az én városom ura az egész világnak, az ő városa pedig alattvalója az enyémnek; csak annyit mondok, hogy az én városomban dúsan virágzik a harci erő, a hatalom és a tudomány, holott ő a magáét legfeljebb ha tudományáért dicsérheti. Ezenfelül

ámbátor csak alacsonyrendű deák gyanánt láttok itten, én azért nem Róma szennyes söpredékéből származom; házaim és Róma nyilvános helyei teli vannak elődeim ősi képmásaival, és a római évkönyvek egyre-másra emlegetik a megszámlálhatatlan diadalmeneteket, amelyeket Quinctiusok vezettek a római Capitoliumra; s nevünknek dicsősége nem fonnyadt el ősi volta miatt, hanem ma dúsabban virágzik, mint valaha. Szemérmetességből hallgatok vagyonomról, emlékezetemben tartván, hogy a tisztes szegénység ősi és dús öröksége Róma nemes polgárainak; ha azonban ezt az alacsonyrendű emberek elítélik és a kincseket magasztalják, ezekből nekem bőven vagyon, nem azért, mert sóvárogtam reájok, hanem mivel a szerencsének kegyeltje vagyok. És nyilván tudom, hogy a ti kívánságotok volt és kellett és kell is lennie, hogy Gisippusszal atyafiságba kerüljetek; de bizonnyal nincs semmi ok rá, hogy én Rómában éppoly kedves ne legyek nektek, meggondolván, mely jeles vendégbarátot nyertek bennem, mely hasznos és buzgó és tehetős pártfogót, mind a köznek ügyeiben, mind magatok ügyes-bajos dolgaiban. Ha tehát csupán józan ész szerint szemlélitek és félredobjátok az elfogultságot, vajon ki dicsérné inkább a ti vélekedésteket, mint Gisippusom vélekedését? Bizonnyal senki. Tehát Sofronia illendő férjet nyert Titus Quinctius Fulvusban, ki nemes, ősi és dúsgazdag polgára Rómának és barátja Gisippusnak; miért is az, ki emiatt bánkódik, avagy panaszkodik, nem azt teszi, mit tennie kell, és nem tudja, mit cselekszik. Talán lesznek némelyek, kik azt mondják, hogy Sofronia nem azért bánkódik, mert Titus felesége lett, hanem amaz mód miatt bánkódik, ahogyan felesége lett, titokban, lopva, barátainak és atyjafiainak híre-tudta nélkül. Ez pedig nem csoda, nem is mostan esik meg először. Szántszándékkal nem emlegetem fel azokat, kik atyjok akarata ellenére választottak férjet; azokat sem, kik megszöktek kedvesökkel, s előbb lettek azoknak szeretőivé, mint feleségévé; és azokat sem, kik terhességökkel előbb adtak hírt házasságokról, mint szóval, és ekképpen atyjokfiai kényszerűségből belenyugodtak házasságokba; Sofroniával pedig nem történt ilyesmi; sőt Gisippus rendben, okosan és tisztességgel adta oda feleségül Titusnak. Mások azt fogják mondani, hogy olyasvalaki adta férjhez, kinek ez nem volt tiszte. Ostoba és asszonyos sopánkodások ezek és csekély megfontolásból erednek. Nem holmi újfajta dolog, hogy a sors különb-különb utakat és eszközöket használ, bizonyos dolgokat megszabott végre juttatnia. Mit törődöm vele, hogy bölcselkedő helyett varga intézkedett bizonyos ügyes-bajos dolgomban maga legjobb vélekedése szerint, akár titokban, akár nyilvánosan, ha ugyan a vége jó? Ha a varga oktalanul végezte dolgát, bizonyos szöges gonddal óvakodnom kell, hogy máskor ne avatkozhasson bele; amit pedig tett, megköszönöm néki. Ha Gisippus jól adta férjhez Sofroniát, fölösleges ostobaság panaszkodni reá és cselekedetének módjára. Ha okosságában nem bizakodtok, vigyázzatok, hogy többé mást férjhez ne adjon, ezért pedig mondjatok néki köszönetet. Mindazonáltal tudnotok kell, hogy én nem mesterkedtem sem ravaszsággal, sem csellel foltot ejteni a ti véretek tisztességén és tisztaságán, Sofronia személyében; és ámbátor titokban vettem feleségül, nem rabló módján jöttem elvenni szüzességét, sem ellenség módján, nem akartam becstelen módon megnyerni őt, mintha irtóztam volna attól, hogy rokonságba keveredjem veletek, hanem forró láng gyulladt bennem csábító szépsége és jelessége iránt; tudván, hogy ha amaz úton-módon igyekeztem volna megnyerni őt, melyet ti javallanátok, nem nyertem volna meg, mivel féltetek volna, hogy Rómába viszem, holott ti oly igen szeretitek. Tehát titkos mesterkedéshez folyamodtam, mely most már nyilvánvaló lehet előttetek, és rávettem Gisippust, hogy nevemben beleegyezzék olyasvalamibe, mit ő nem volt hajlandó megtenni; annak utána pedig, ámbátor forrón szerettem a leányt, nem szeretőjeként, hanem férjeként kívántam megnyerni öleléseit, és csak akkor közeledtem hozzá, miként ő maga igaz hittel megbizonyíthatja, minek utána a kellő szavak kíséretében gyűrűvel eljegyeztem, megkérdezvén, ha akar-e engem férjéül, mire ő igennel felelt. Ha úgy véli, hogy megcsalták, nem engem illet miatta szemrehányás, hanem őt magát, miért nem kérdezte meg,

ki vagyok. Amaz nagy baj, nagy bűn, nagy szörnyűség, melyet elkövettünk, Gisippus mint barát, én pedig mint szerelmes, csupán az, hogy Sofronia titokban lett Titus Quinctius felesége; ennek miatta zaklatjátok, fenyegetitek, üldözitek Gisippust. Hát mit cselekednétek, ha valamely paraszthoz, valamely útonállóhoz, valamely szolgához adta volna? Miféle bilincsekkel, miféle börtönnel, miféle keresztekkel érnétek be? De most ne firtassuk ezt; itt az idő, melyre még nem számítottam, tudniillik meghalt atyám, s nekem vissza kell térnem Rómába, miért is magammal akarván vinni Sofroniát, felfedtem előttetek azt, mit talán még tovább rejtegettem volna; hahogy tehát eszetekre tértek, jó szívvel fogjátok viselni, mivel ha megcsalni vagy megbántani akartalak volna benneteket, fittyet hánytam volna nektek, és úgy hagytalak volna itten; de Isten mentsen, hogy római lélekben valaha is ily hitványság lakozzék. Ő tehát, vagyis Sofronia, az istenek beleegyezésével és az emberi törvények erejénél fogva és az én Gisippusom dicséretes okossága révén s magam szerelmes ravaszkodása árán az enyém, ti pedig, mivel talán bölcsebbeknek vélitek magatokat az isteneknél vagy a többi embereknél, nékem igen nagy bosszúságomra kétféle módon is nyilván kárhoztatjátok, oktalanul. Először is akként, hogy Sofroniát elveszitek tőlem, holott csak annyi jussotok van hozzá, amennyit én adok; másodszor, hogy Gisippusszal ellenség gyanánt bántok, holott néki méltán el vagytok kötelezve. Hogy pedig ezekben mely ostoba módon cselekedtek, most nem szándékozom tovább bizonygatni, de miként barátaimnak, azt tanácsolom nektek; végre üljön el haragotok, és szűnjön minden bosszúságotok, Sofroniát pedig adjátok vissza nékem, hogy atyátok fia gyanánt boldogan távozhassam innét, s a tiétek maradjak; bizonyosra vegyétek, akár tetszik nektek, akár nem, ami történt, hogy ha másképpen akartok cselekedni, én magammal viszem Gisippust, és ha Rómába érkezem, minden bizonnyal visszaszerzem azt, ki jog szerint az enyém, ha még úgy haragusztok is miatta; és szüntelen ellenségeskedésemből magatok bőrén tanuljátok meg, mely ereje vagyon a felbőszített római léleknek.

Minekutána Titus ekképpen szólott, zordon arccal felkelt, Gisippust kezén fogta, és szemlátomást fittyet hányván mindazoknak, kik a templomban voltak, fejét rázván és fenyegetődzvén, eltávozott. Azok, kik ott benn maradtak, egyfelől Titusnak bizonyságai miatt hajlottak atyafiságára és barátságára, másfelől végső szavain megrémültek, s egy értelemmel határozták, hogy jobb Titust nyerni rokonuk gyanánt, minekutána Gisippus nem kívánt az lenni, mint Gisippust elveszteni rokonságukból, Titust pedig, ellenségül nyerni.

Miért is elindulván felkeresték Titust, és mondották néki: belenyugszanak, hogy Sofronia az övé legyen, ő pedig kedves rokonuk s Gisippus jó barátjuk; annak utána pedig atyafiságos és barátságos örömmel köszöntötték egymást, búcsút vettek tőle, s visszaküldötték hozzá Sofroniát. Ki is okos asszony lévén, a kényszerűséget virtusra váltván, Gisippus iránt érzett szerelmét nyomban Titusra fordította; s véle együtt Rómába ment, hol nagy tisztességgel fogadták.

Gisippus Athénban maradt, de ottan mind közönségesen kevés volt a becsületje, s nem nagy idő múltán bizonyos polgári háborúskodás miatt mind egész atyafiságával egyetemben szegényen és megvetetten kikergették Athénból, s örökös számkivetésre ítélték. Gisippus emez állapotjában nem csupán elszegényedett, hanem koldusbotra jutott s nagy kínos-keservesen elszegődött Rómába, szerencsét próbálni, ha emlékszik-e még rá Titus; s minekutána megtudta, hogy él, s mind a rómaiak előtt nagy a becsülete, megtudakolta házát, s ott álldogált előtte, mígnem Titus jött; de nyomorúságos állapotja miatt nem merte megszólítani, hanem igyekezett magára vonni annak tekintetét, hogy Titus megismerje és hívassa; mivel azonban Titus elhaladt mellette, és Gisippus úgy érezte, hogy látta, de megvetette őt, eszébe jutott, mit tett ő egykor érette, s akkor méltatlankodva és kétségbeesetten távozott.

Mivel pedig már leszállt az éjszaka, ő pedig még nem evett, s pénze sem volt, nem tudván hová menjen, mindennél inkább kívánta a halált; eljutott tehát a városnak valamely igen elhagyatott helyére, hol megpillantott egy nagy barlangot, melyben meghúzta magát, ott tölteni az éjszakát; és a puszta földön rongyos ruházatban a sírástól elgyötörtén elaludt. Reggel felé pedig két ember érkezett a barlangba, kik az éjjel együtt voltak rabolni, a rablott holmival, melyen összepörlekedtek, s egyik, ki erősebb volt, megölte a másikat és továbbállott. Gisippus ennek láttán és hallatán úgy érezte, hogy meglelte az utat és módot a halálhoz, melyre oly igen áhítozott, s nem is kell maga kezével megölnie magát; annak okáért nem mozdult onnét, s mindaddig várakozott, mígnem a törvényszolgák, kik már hírét vették a gyilkosságnak, odajöttek, és Gisippust nagy dühösen elfogván, magokkal hurcolták. Midőn pedig kérdőre vonták, megvallotta, hogy ő a gyilkos, de nem volt már módjában távoznia a barlangból; miért is a bíró, kinek neve volt Marcus Varro, parancsolta, hogy keresztre feszítsék, miként akkoron szokásban volt.

Véletlenül úgy esett, hogy Titus éppen akkor érkezett a törvényházba, ki is arcába tekintvén a szerencsétlen halálraítéltnek, s hallván az ítéletnek okát, nyomban megismerte, hogy ez Gisippus, és elcsodálkozott nyomorúságos állapotján, s azon, hogy miképpen került ide; mivel pedig forró vágyakozással kívánt segíteni rajta, de semmi más útját-módját nem látta megmentésének, mint ha magát vádolja, s őt mentegeti, azon nyomban előrelépett és kiáltott:

- Marcus Varro, hívasd vissza amaz szerencsétlen embert, kit elítéltél, mivelhogy ártatlan. Elegendő, hogy egy bűnnel megbántottam az isteneket, megölvén azt, kit poroszlóid ma reggel holtan leltek, most nem akarom még egyszer megbántani őket más ártatlan ember halálával.

Varro elálmélkodott, és sajnálta, hogy ezt mind az egész törvényház meghallotta; de mivel tisztességgel nem tudta kivonni magát a törvénynek parancsa alól, visszahívta Gisippust, és Titus előtt szólott hozzá ekképpen:

- Mért voltál oly bolond, hogy kínoztatás nélkül olyasmit vallottál, mit soha nem cselekedtél, kockára vetvén életedet? Azt mondottad, hogy ma éjjel te gyilkoltad meg amaz embert, ez pedig idejön, s azt mondja, hogy nem te vagy a gyilkos, hanem ő.

Gisippus feltekintett, s látta, hogy ez az ember Titus, és nyilván megismerte, hogy ezt megmentésére teszi, hálából az egykoron tőle nyert szolgálatért. Miért is megindulásában sírva fakadt és szólott:

- Varro, valóban én vagyok a gyilkos, és fölöttébb késő már, hogy Titusnak könyörületessége megmentsen.

Másfelől Titus szólott ekképpen:

- Bíró uram, miként látod, ez ember idegen, s nem volt nála fegyver, midőn ráakadtak a meggyilkolt ember mellett, és nyilván láthatod, hogy nyomorúsága miatt kívánja a halált; annak okáért bocsássad szabadon, és büntess engemet, ki megérdemeltem.

Varro elálmélkodott e két embernek állhatatosságán, és már sejtette, hogy egyikök sem lehet bűnös; és már éppen azon gondolkozott, miképpen mentse fel őket, midőn egyszerre odalépett bizonyos Publius Ambustus nevezetű megátalkodott gonosztevő, s mind a rómaiak előtt hírhedett rabló; mivel valóban ő követte el a gyilkosságot, és tudta, hogy a másik kettő közül egyik sem bűnös abban, oly igen megindult szíve e két embernek ártatlanságán, hogy kimondhatatlan elérzékenyülésében Varro elé lépett, és szólott ekképpen:

- Bíró uram, sorsom vezérelt engemet ide, hogy eldöntsem e kettőnek vitáját, s nem tudom, melyik Isten ösztökélt és gyötör itt belül, és kényszerít megvallanom előtted bűnömet; annak okáért tudd meg, hogy ezek közül egyik sem bűnös abban, mivel magát vádolja. Valóban én vagyok, ki megöltem amaz embert ma reggel napkelte előtt, s ezt a szegény ördögöt, ki itten áll, láttam ottan aludni, miközben a lopott jószágon osztozkodtam azzal, kit meggyilkoltam. Titusnak nincs szüksége rá, hogy mentegessem; híre-neve oly tiszta, hogy őt ilyesminek gyanúja sem érheti; tehát bocsássad szabadon őket és sújts engemet amaz büntetéssel, melyet a törvények rám szabnak.

Akkor már Octavianus is hírét vette az esetnek, és maga hívatta mind a hármat és hallani akarta, mely ok indította mindegyiket arra, hogy a halálos ítéletet kívánja; mit mindegyik rendre elmesélt. Octavianus felmentette az első kettőt, mivelhogy ártatlanok voltak, s felmentette a harmadikat is azoknak kedvéért. Titus kimondhatatlan örömmel ölelte Gisippusát, s minekutána megpirongatta lanyhasága és csüggedése miatt, házába vezette őt, hol Sofronia érzékeny sírással testvére gyanánt fogadta; Titus pedig, minekutána Gisippust felfrissítette, más ruhákba öltöztette, s virtusához és nemességéhez illendő állapotba juttatta, mindenekelőtt megosztotta véle minden kincsét és birtokát, annak utána pedig Fulvia nevezetű hajadon húgát feleségül adta hozzá; végezetül pedig így szólott:

- Gisippus, immár rajtad áll, itt maradsz-e vélem, vagy pedig visszatérni kívánsz-e Achajába minden birtokoddal, mit néked ajándékoztam.

Gisippus, mivel kényszerítette egyfelől a számkivetés, mellyel városa sújtotta, másfelől amaz nagy szeretet, mellyel méltán adózott Titus hálás barátságának, elhatározta, hogy római polgár lesz. Tehát nagy időn által ottan éltek egy házban, boldogan, ő Fulviájával, Titus pedig Sofroniájával, s barátságuk napról napra erősbödött, ha ugyan még erősbödhetett.

Tehát fölöttébb szent dolog a barátság, s nem csupán különös tiszteletre méltó, hanem megérdemli az örök magasztalást, mivel bölcs anyja a nagylelkűségnek és tisztességnek, húga a hálának és szeretetnek, ellensége a gyűlöletnek és fukarságnak; és kérést sem várván mindenkor hajlandó megcselekedni másnak azt, mit magának kíván, hogy cselekedjenek. Hogy pedig áldásos hatásai mai napság csak nagy ritkán tetszenek meg két emberben, az a nyomorúságos emberi telhetetlenségnek bűne és szégyene, mely szüntelenül maga hasznát nézi, a barátságot pedig örökre a világ végére száműzte. Miféle szeretetnek, miféle gazdagságnak, miféle atyafiságnak lett volna oly nagy a tüze, mely Titus könnyeit és sóhajtásait oly hathatósan beégette volna Gisippus szívébe, hogy az ezeknek kedvéért szépséges, nemes és imádott jegyesét Titusnak adta volna, ha nem a barátság? Miféle törvények, miféle fenyegetések, miféle rettegések tudták volna visszatartani Gisippus ifjú karjait magányos helyeken, sötét helyeken, tulajdon ágyában a gyönyörű leánynak ölelésétől, ki talán maga is hívogatta néhanapján, ha nem a barátság? Miféle rangok, miféle érdemek, miféle nyereségek érhették volna el, hogy Gisippus semmibe vegye a maga és Sofronia atyjafiainak elvesztését, semmibe vegye a nép undok zúgolódását, semmibe vegye a csúfságokat és gúnyolódásokat, csak hogy barátját megelégítse, ha nem a barátság? Másfelől pedig mi tette volna Titust hajlandóvá, hogy sok fontolgatás nélkül (holott könnyűszerrel úgy tehetett volna, mintha nem is látná Gisippust) maga halálát szorgalmazza, hogy csak amazt megmentse a kereszttől, melyet maga számára követelt, ha nem a barátság? Mi indíthatta volna Titust oly nagy bőkezűségre, hogy késedelem nélkül megossza roppant vagyonát Gisippusszal, kitől a sors elvette az övét, ha nem a barátság? Mi önthetett volna Titusba oly nagy buzgóságot, hogy mindennemű aggodalmaskodás nélkül feleségül adja húgát Gisippushoz, holott látta, hogy földhözragadt szegény és kimondhatatlan nyomorúságban sínylődik, ha nem a barátság? Bizony a férfiak csak asszonyok sokaságát, testvérek seregét, gyermekek nagy bőségét

kívánják, s pénzök árán szolgáik számát gyarapítják; és nem ügyelnek, hogy ezek mind valamennyien inkább félnek magok legkisebb veszedelmétől, mintsem igyekeznének a nagy veszedelmeket elhárítani, atyjok, testvérök vagy gazdájok felől, holott a jó barát nyilván mind ennek ellenkezőjét műveli.

KILENCEDIK NOVELLA

Szaladint, ki kereskedő képében jár, megvendégeli Torello; megindul a keresztes hadjárat; Torello időt szab feleségének, midőn újból férjhez mehet; fogságba esik; a szultán hírét hallja mint ügyes sólyomidomítónak; felismeri, magát is felfedi, és Torellót nagy tisztességgel vendégeli; Torello nyavalyába esik, és varázslat segedelmével egy éjszaka alatt Paviába jut; minekutána pedig a lakodalmon, melyet felesége új menyegzőjén tartanak, felismerik, feleségével együtt megtér házába

Filoména már befejezte elbeszélését, s valamennyien egyenlőképpen magasztalták Titus hálás nagylelkűségét, midőn a Király az utolsó helyet Dioneo számára tartogatván ekképpen fogott szóba:

- Bájos hölgyeim, bizonyos, hogy Filoména abban, mit a barátságról mond, az igazságot mondja, és méltán panaszkodott végső szavaiban, hogy mai napság a barátságnak mely csekély becsülete vagyon az emberek között. S ha mi azért volnánk itten, hogy megjobbítsuk a világnak hibáit, vagy korholjuk azokat, én is terjengős beszédben folytatnám szavait; mivel azonban más végből vagyunk itten, eszembe jutott valamely hosszadalmas, de azért kedves történetben megmutatni nektek Szaladinnak egyik nagylelkűségét, hogy ha már hibáink miatt nem is tudunk tökéletes barátságot nyerni, a novellámban elbeszélendő eset révén legalább gyönyörűségünket leljük abban, hogy másoknak szolgálhatunk, amaz reménységben, hogy ennek jutalmát előbb-utóbb bizonyosan megnyerjük.

Elmondom tehát, hogy miként mindenek tanúsítják, Első Frigyes császár idejében a keresztények általános keresztes hadjáratot indítottak a Szentföld visszahódítására. Mikor ennek Szaladin, a vitéz nagy úr és akkoriban Babilónia szultánja, jó eleve hírét vette, feltette magában, hogy tulajdon szemével kívánja látni a keresztény urak készülődéseit eme hadjáratra, hogy maga is jobban felkészülhessen. És minden dolgait rendbe hozván Egyiptomban, ürügyül vetette, hogy zarándokútra megyen, és két nagy bölcs fő-fő emberével és csupán három szolgájával kereskedő képében útnak indult. Minekutána már számos keresztény tartományt bejártak, és keresztülvágtak Lombardián, hogy átkeljenek a hegyeken, történt, hogy Milánóból Pavia felé való útjokban estetájt találkoztak valamely paviai nemes úrral, kinek neve volt Torello d'Istria, ki szolgáival és kutyáival és sólymaival mulatni indult egyik gyönyörű nyaralójába, amely a Ticino mellett volt. Midőn Torello megpillantotta őket, kitalálta, hogy nemes urak és idegenek, és kívánkozott megtisztelni őket. Miért is mikor Szaladin megkérdezte egyik szolgájától, hogy mennyire van innét Pavia, s vajon idejében odaérnek-e, és bejuthatnak-e még, Torello nem engedte szolgáját válaszolni, hanem maga felelt ekképpen:

- Urak, nem érhettek el Paviába oly időre, hogy bebocsátást nyerjetek.

- Akkor hát, mivel idegenek vagyunk, ne terheltessél eligazítani bennünket - mondotta rá Szaladin -, hogy hol kaphatjuk a legjobb szállást.

Felelte Torello:

- Szívesen megteszem: épp az imént forgott eszemben, hogy egyik emberemet elküldöm valamiért Pavia közelébe; hát mellétek adom őt, s majd elvezet oda, hol illendő szállást vehettek.

S odalépvén legértelmesebb emberéhez, megmondotta néki, mi a teendője, s elküldötte azokkal; maga pedig nyaralójába sietett, s nyomban, amily gyorsan csak lehetett, pompás vacsorát készíttetett, s megteríttette az asztalokat kertjében; ennek végeztével pedig kiment a kapuba rájok várakozván. A szolga, miközben különb-különbféle dolgokról beszélgetett a nemes urakkal, jókora kerülőt tett velök, mit azok nem vettek észre, s végezetül urának nyaralójába vezette őket. Kiket is midőn Torello megpillantott, nyomban fölserkent, s elébök járulván mosolyogva szólott ekképpen:

- Urak, Isten hozott.

Szaladin, ki éles elméjű férfiú volt, észrevette, miképpen ez a lovag félt, hogy ők talán nem fogadták volna el meghívását, ha meghívta volna őket, mikor találkoztak, s annak okáért csellel vezette őket házába, hogy ne vonakodhassanak az estét véle tölteni; s köszöntését viszonozván szólott ekképpen:

- Uram, ha szabad volna panaszkodni az udvarias férfiakra, mi ugyan panaszkodhatnánk reád, mivel nem csupán feltartóztattál némiképpen utunkban, hanem kényszerítettél, hogy elfogadjunk ily páratlan udvariasságot, mint a tiéd, holott jóságodat semmivel meg nem érdemeltük, mint puszta köszöntésünkkel.

A lovag, okos és jó szavú ember lévén, felelte:

- Urak, ama szívesség, melyet tőlem nyertek, bizony szegényes ahhoz képest, mely megilletne benneteket, miként külsőtök után ítélem, de Pavián kívül csakugyan sehol sem nyerhettetek volna jó szállást; annak okáért ne vegyétek zokon, hogy csekély kerülőt tettetek azért, hogy kevesebb kényelmetlenségben legyen részetek.

És ekképpen szólván, szolgái a vendégek köré gyülekeztek, és gondjaikba vették azoknak lovait, minekutána uraik leszállottak; Torello pedig a három nemes urat bevezette a számokra készített szobákba, levétette csizmájokat, és jéghideg borral frissítette és kellemes beszélgetéssel szórakoztatta őket, mind a vacsora idejéig. Szaladin és kísérői és szolgái mind valamennyien értették az olasz nyelvet, miért is jól megértettek mindent, s a lovag is őket; s mind úgy vélték, hogy ez a lovag a világ legudvariasabb és legkedvesebb embere, ki oly ékes szavú, hogy még életökben párjára nem akadtak. Másfelől Torello úgy vélte, hogy ezek előkelő emberek és magasabb rangban vannak, mint először gondolta, miért is magában sajnálta, hogy ím ez estén nem tudta megtisztelni őket vendégekkel és díszesebb lakomával; gondolta hát magában, hogy másnap majd pótolja azt; és kioktatván egyik szolgáját szándoka felől, beküldötte feleségéhez, ki fölöttébb okos és nagylelkű asszony volt, Paviába, mely egészen közel volt oda, s melynek kapuit ugyan soha be nem zárták; annak utána pedig kivezette a nemes urakat a kertbe, s udvariasan megkérdezte őket, kik is volnának; mire Szaladin felelt imigyen:

- Ciprusi kereskedők vagyunk, Ciprusból jövünk, és ügyes-bajos dolgainkban Párizsba vagyunk menendők.

Mondotta akkor Torello:

- Adná Isten, hogy mi országunkban oly nemes urak teremnének, mint íme Ciprusban kereskedők.

Efféle és egyéb beszélgetésekben mulattak darab ideig, miközben elérkezett a vacsora órája; miért is asztalhoz tessékelte őket, hol ahhoz képest, hogy rögtönzött vacsora volt, szíves és illendő vendéglátásban volt részök. Asztalbontás után nem sok ideig voltak együtt, midőn Torello észrevette, hogy fáradtak, miért is pompás ágyakba fektette őket, s kevéssel utóbb hasonlatosképpen maga is aludni tért. Ama szolga, kit Paviába küldött, általadta az üzenetet

feleségének, ki nem asszonyi, hanem királyi lélekkel tüstént egybehívatta Torello számos barátját és hűbéresét, s minden szükséges dolgot elkészíttetett a fejedelmi lakomához, és fáklyás emberekkel számos előkelő nemes polgárt meghívott a lakomára, és összehordatott posztót, selymet, prémet, és mindent tökéletesen rendbe hozott, miként férje ura üzente. Amint a nap felvirradt, a nemes urak felkeltek, s akkor Torello lóra szállott velök, és eléhozatván sólymait, kivezette őket valamely közeli mocsárhoz, s megmutatta nékik azoknak repülését. Midőn azonban Szaladin embert kért tőle, ki elvezesse őket Paviába, a legjobb fogadóba, szólott Torello:

- Én magam leszek az, mivel úgyis dolgom vagyon ott.

Azok hitték szavát s megörültek, és véle együtt útnak indultak; és kilenc óra tájban beértek a városba, s abban a hiszemben, hogy útban vannak a legjobb fogadó felé, Torellóval annak palotájához érkeztek, hol a nemes urak fogadására már legalább ötven előkelő polgár egybegyülekezett, kik is nyomban mellettük termettek, s megtartották lovaik zabláját és kengyelvasát. Szaladin és kísérői ennek láttára nyomban kitalálták, mi ez, és szólottak:

- Torello uram, nem ezt kértük tőled; eleget tettél érettünk a múlt éjszaka, sőt jóval többet, mint kívántunk, miért is bízvást utunkra bocsáthattál volna.

Felelte nékik Torello:

- Urak, azért, mit tegnap este értetek cselekedtem, nem annyira nektek, mint inkább a sorsnak vagyok hálás, hogy ott lepett benneteket az úton oly késő órában, midőn kénytelenek voltatok betérni szerény házamba; ezért, mi ma reggel vagyon, néktek tartozom hálával, magam is és mind eme nemes urak, kik itt vannak körülöttetek; ha úgy vélitek, miképpen udvarias volna megtagadnotok tőlök, hogy társaságukban ebédeljetek, megtehetitek, ha akarjátok.

Szaladin és kísérői beadták derekukat, leszállottak, s minekutána a nemes urak nagy örömmel fogadták őket, bevezették szobáikba, melyeket nagy pompával felékesítettek számukra; és levetvén úton viselt ruhájokat, s magukat kissé felfrissítvén lementek a terembe, hol már gyönyörűen meg volt terítve. És minekutána megmosták kezeiket, s pompás és illő rendben asztalhoz ültek, számos fogásokkal fejedelmi módon megvendégelték őket, olyannyira, hogy ha maga a császár jött volna el, annak sem lehetett volna része nagyobb tisztességben. És ámbátor Szaladin és kísérői fő-fő urak voltak, és hozzászokott szemök a pompás dolgokhoz, mindazonáltal szemök-szájok elállt annak láttára, s még nagyszerűbbnek ítélték mindezt, meggondolván a lovagnak állapotját, kiről tudták, hogy polgár, nem pedig fő nemes úr. Minekutána az ebéd bevégződött, s az asztalt leszedték, darab ideig mindennémű dolgokról beszélgettek, s mivel nagy volt a forróság, Torello kívánságára a paviai nemes urak mind hazatértek szundítani, maga pedig ott maradt három vendégjével, s belépvén velök egyik szobába, hívatta derék feleségét, hogy ne legyen semmi drágasága, mit meg nem mutatott nékik. Felesége tehát, sudár termetű, gyönyörű asszony, gazdag ruhában, ékesen, két kis fia között, kik olyanok voltak, mint valóságos angyalok, belépett a vendégek elé, és nyájasan köszöntötte őket. Azok pedig, amint megpillantották, fölkeltek helyükről, tisztelettel köszöntötték, és magok közé ültették, és nagy kedvességgel környékezték két szép fiacskáját. De minekutána velök nyájas beszélgetésbe bocsátkozott, Torello pedig kicsinyég kiment, az asszony kedvesen megkérdezte, honnét jöttek, s hová viszen útjok, mire a nemes urak úgy feleltek, miként Torellónak. Akkor a hölgy vidám arccal szólott imigyen:

- Akkor hát látom, hogy asszonyi gondoskodásom hasznotokra lehet, miért is kérlek, tegyétek meg nékem ama különös szívességet, hogy nem utasítjátok vissza, s nem ócsároljátok ama csekély ajándokot, melyet néktek behozatok; hanem meggondolván, hogy a nők kicsiny

szívök szerint kicsiny dolgokat szoktak ajándékozni, inkább jó szívét nézzétek annak, ki adja, mint az ajándék nagyságát, tehát fogadjátok el.

És behozatott mindegyik számára két pár köntöst, melyek közül egyik selyemmel, másik prémmel volt bélelve, minőt nem polgárok, nem is kereskedők, hanem urak szoktak viselni, meg három tafota dolmányt és gyolcs alsóneműt, és szólott ekképpen:

- Vegyétek ezeket: e köntösök éppolyanok, minőket uramnak vettem; a többi, ha keveset érő is, mégis kapóra jöhet nektek, meggondolván, hogy távol vagytok feleségetektől, nagy utat tettetek, nagy út van még előttetek, s bizony a kereskedők tisztán és csinosan szeretnek öltözködni.

A nemes urak elcsodálkoztak és nyilván megismerték, hogy Torello semminémű udvariasságot nem akar elmulasztani irányokban, és féltek, hogy Torello felismeri őket, mivel látták, hogy e ruhák nem kereskedőkhöz, hanem előkelő urakhoz illendők; mindazonáltal egyikök felelt a hölgynek imigyen:

- Madonna, drága holmik ezek, és nem is fogadnánk el könnyűszerrel, hahogy rá nem vennének kéréseid, melyeknek ellenállni nem lehet.

Ennek végeztével, hogy Torello is visszajött, a hölgy Istennek ajánlotta őket, és búcsút vett tőlük, s ugyancsak szolgáikat is megajándékozta efféle holmikkal, már aminők megilletik azokat. Torello hosszas könyörgésre megnyerte tőlök, hogy mind emez egész napot nála töltsék; miért is szundítottak egyet, felöltötték köntösüket, Torellóval kicsinyég lovagoltak a városban, s midőn a vacsora ideje elérkezett, számos előkelő vendég társaságában pompásan vacsoráztak. S midőn ideje eljött, nyugovóra tértek, napfelkeltekor pedig fölkeltek, s fáradt lovaik helyébe három pompás, hatalmas paripát leltek, s hasonlatosképpen szolgáik lovainak helyébe három más erős lovat. Ennek láttára Szaladin kísérőihez fordulván szólott:

- Esküszöm az Istenre, hogy ennél udvariasabb, tökéletesebb és figyelmesebb úr nem élt még a föld hátán; ha a keresztény királyok oly királyi jelességekkel ékeskednek, minő lovagi jelességekkel ez ékeskedik, akkor Babilónia szultánja egy előtt sem állja meg helyét, nemhogy annyi előtt, amennyit hadikészületben láttunk, ha rája támadnak.

De tudván, hogy hiába is szabadkoznának, nagy udvariasan köszönetet mondottak néki, és lóra szálltak. Torello számos barátjával jó darab úton elkísérte őket a városon kívül; és ámbátor Szaladinnak nehezére esett megválnia Torellótól (oly igen megszerette már), mégis, mivel sietős volt útja, kérte, hogy térjen vissza. Ez tehát, ámbár fájt neki elválnia tőlök, szólott ekképpen:

- Urak, megteszem, mivelhogy úgy kívánjátok, de megmondom nektek: nem tudom, kik vagytok, s nem is kívánok többet megtudni, mint amennyi kedvetekre vagyon; de akárki fiai vagytok, megingott ama hitem, hogy kereskedők volnátok; és hát Istennek ajánllak benneteket.

Szaladin, minekutána már több kísérői mind búcsút vettek Torellótól, felelte néki mondván:

- Uram, megeshetik még, hogy megmutatjuk néked valamely portékánkat, mellyel újra megerősíthetünk hitedben, most pedig Isten áldjon.

Tehát Szaladin kísérőivel egyetemben útjára ment, amaz erős elhatározással, hogy ha élete tovább tart, s nem oltja ki a most következő háború, éppoly tisztességben részesíti Torellót, minőt az juttatott néki; és sokáig beszélgetett felőle és felesége és minden dolga felől, viselkedése és cselekedetei felől, s minden dolgát egyre jobban magasztalta. Minekutána pedig mind egész nyugatot nagy fáradsággal bejárta, tengerre szállott, és kísérőivel visszatért

Alexandriába, és mindenben tökéletesen tájékozódván készülődött a védekezésre. Torello visszament Paviába, és sokáig törte fejét, ki lehetett eme három úr, de bizony az igazságot még félig-meddig sem tudta kitalálni. Midőn tehát elérkezett a keresztes hadjárat ideje, és mindenfelé nagy volt a készülődés, Torello feltette magában, hogy mindenáron elmegy, hiába könyörgött felesége, hiába sírt; s minekutána készülődését bevégezte, és már indulófélben volt, feleségéhez, kit forrón szeretett, szólott ekképpen:

- Asszony, miként látod, elmegyek a keresztes hadjáratra, egyfelől földi dicsőségemért, másfelől mennybéli üdvösségemért; gondjaidba ajánlom minden vagyonunkat és becsületünket; mivel pedig bizonyos ugyan, hogy elmegyek, de semmiképpen nem vagyok bizonyos benne, hogy visszatérek, hiszen ezerféle baj érhet, kérlek téged, tedd meg egy dologban kedvemet: bármi történjék is velem, mindaddig, míg nem kapsz bizonyos hírt halálomról, várakozz reám egy esztendőt, egy hónapot s egy napot e mai naptól fogva, melyen útnak indulok, és előbb ne menj férjhez.

Az asszony keservesen sírt és felelte:

- Torello uram, nem tudom, hogyan fogom elviselni a fájdalmat, melyet nékem elutazásoddal okozol, de ha túlélem, s véled valami történik, élj és halj abban a bizonyosságban, hogy én Torello felesége gyanánt fogok élni és meghalni, szüntelenül rája emlékezvén.

Felelte néki Torello:

- Asszony, szentül bizonyosra veszem, hogy amennyiben rajtad áll, megtartod, mit nékem ígértél; de fiatal asszony vagy, szép vagy, nagy az atyafiságod, s páratlan jelességednek szerte nagy híre vagyon; miért is bizonyosra veszem, hogy számos fő-fő nemes urak kérnek majd testvéreidtől s atyádfiaidtól, hahogy semmi hír nem jő felőlem; te pedig nem tudod állani majd ösztökéléseiket, s kénytelen-kelletlen bele kell törődnöd akaratjokba; és semmi másért, csak ez okból szabtam néked ekkora határt s nem nagyobbat.

Szólott az asszony:

- Abból, mit néked mondottam, megteszek annyit, amennyit bírok; s ha mégis másképpen kellene cselekednem abban, mit meghagytál, bizonyára megfogadom szavadat. Kérem Istent, hogy se téged, se engem ne juttasson ily végre ez idő alatt.

A hölgy szavait bevégezvén zokogva megölelte Torellót, s levonván ujjáról valamely gyűrűt, odaadta néki mondván:

- Ha úgy esnék, hogy előbb meghalok, mintsem téged viszontlátlak, gondolj reám, valahányszor ezt látod.

Torello átvette a gyűrűt, és lóra szállt, s minekutána mindenkitől búcsút vett, útnak indult; és csapatjával Genovába érkezvén gályára szállott s útra kelt, és hamar idő múltán megérkezett Acriba, és csatlakozott a kereszténység másik seregéhez, melyben szinte nyomban ezután pusztító nyavalya ütött ki, és hullottak az emberek. Miközben tehát e veszedelem dühöngött, sikerült Szaladinnak, már akár hadi tudományával, akár szerencséjével kardcsapás nélkül fogságba ejteni szinte mind a kereszténységet, kik megmenekedtek ama nyavalyából; s akkor elosztotta őket különb-különb városaiban, és börtönre vettette; eme foglyok között volt Torello is, kit Alexandriába hurcoltak fogságba. Mivel pedig ottan nem ismerték, s félt is felfedni magát, kényszerűségből sólymok idomítására adta fejét, minek igen nagy mestere volt; ennek híre pedig eljutott Szaladinhoz, ki is kivette őt a fogságból, s maga mellett tartotta, sólymásza gyanánt. Torellónak, kit Szaladin soha más néven nem szólított, mint ekképpen: „Keresztény”, ő pedig viszont nem ismerte meg, sem pedig a szultán őt, egyre csak Paviában járt gondolatja, és többször is próbát tett a szökéssel, de nem sikerült néki; miért is, midőn

egyszer bizonyos genovaiak követségbe jöttek Szaladinhoz, hogy kiváltsák némely földijöket, és már indulóban voltak visszafelé, elhatározta: megírja feleségének, hogy életben vagyon és hamarosan, mihelyt csak teheti, visszatér hozzá, miért is várjon reá; és ekképpen cselekedett; és rimánkodva megkérte az egyik követet, kit ismert: úgy intézze, hogy a levél a San Pietro in Ciel d'Oro apátjának kezébe jusson, ki nagybátyja volt. Miközben tehát Torello ím ez állapotban élt, történt egy napon, hogy midőn Szaladin a sólymokról beszélgetett véle, Torello elmosolyodott, és száját oly módon húzta el, melyet Szaladin, midőn házának vendége volt Paviában, igen jól megjegyzett. Eme mosolygásáról Szaladinnak eszébe jutott Torello, miért is merőn szemügyre vette, s úgy rémlett néki, hogy ez bizony az; annak okáért abban hagyván az előbbi beszélgetést, szólott: - Mondd csak, keresztény, nyugatnak mely országából való vagy?

- Felséges uram - felelte Torello -, lombardiai vagyok, bizonyos Pavia nevezetű városból, szegény ember és alacsony rangú.

Amint Szaladin ezt hallotta, szinte már megbizonyosodott afelől, miben eddig kételkedett, s mondotta magában örömmel: „Isten megadta nékem az alkalmat, hogy megmutassam ennek, mily kedves volt szívemnek hozzám való szívessége." És többet nem szólván, összehordatta valamely szobában minden ruháját, Torellót bevezette oda és szólott:

- Nézd csak meg, keresztény, ha vagyon-e ím ez ruhák között olyan, melyet életedben már láttál?

Torello nézelődött és megpillantotta ama ruhákat, melyeket Szaladinnak ajándékozott a felesége, de nem hitte, hogy ezek éppen azok lehetnek, mindazonáltal felelt ekképpen:

- Felséges uram, egyiket sem ismerem; igaz, hogy ez a két felsőruha hasonlatos azokhoz, melyeket én viseltem valamikor, három kereskedővel egyetemben, kik házamba betértek.

Akkor Szaladin tovább nem tudván türtőztetni magát, gyengéden megölelte és szólott:

- Te vagy Torello d'Istria, én pedig egyik vagyok ama három kereskedő közül, kiknek feleséged eme ruhákat ajándékozta; mostan pedig itt az alkalom, hogy megbizonyosodjál hitedben, mely portékával kereskedem én, miként tőled elbúcsúzván, mondottam, hogy még megeshetik.

Torellót ennek hallatára elöntötte az öröm s a szégyenkezés: örült, hogy ily előkelő ember volt vendége; szégyenkezett, mivel úgy érezte, hogy szegényesen vendégelte. Akkor Szaladin mondotta néki:

- Torello uram, mivel Isten ide vezérelt tégedet, vedd eszedbe, hogy itten immár nem én vagyok az úr, hanem te magad.

És minekutána nagy ujjongással köszöntötték egymást, a szultán királyi ruhákba öltöztette őt, odavezette a fő nemes urak elébe, nagy sok szóval magasztalta derék voltát, s parancsolta, hogy ki számot tart kegyelmére, éppen úgy tisztelje vendégét, mint tulajdon felséges személyét. Mit is ettől fogva mind valamennyien megcselekedtek, de mindenkinél inkább ama két úr, kik Szaladinnak kíséretében házának vendégei voltak. A hirtelen nagy dicsőség, melybe Torello csöppent, némiképpen kiverte fejéből Lombardia minden emlékét, különösképpen, mivel szentül reménykedett, hogy levele már bizonyára nagybátyjának kezébe jutott. A táborban, vagyis a keresztények seregében ama napon, melyen Szaladin fogságába estek, meghalt és eltemettetett bizonyos jelentéktelen provence-i lovag, kinek neve volt Torello di Dignes; mivel pedig Torello d'Istria nemessége miatt mind az egész seregben ismeretes volt, mind ki hallotta, hogy Torello meghalt, az istriai, nem pedig a dignes-i Torellóra gondolt; s midőn nyomban utána rájuk szakadt a fogság, nem volt módjuk meggyőződni afelől, hogy tévedtek; miért is az itáliabéliek számosan eme hírrel tértek haza, s

közöttük akadtak oly vakmerők, kik nem átallották mondani, hogy látták őt holtan, s ott voltak a temetésén. Midőn felesége s atyjafiai meghallották a hírt, bizony mérhetetlen és kimondhatatlan fájdalmat okozott nékik s nem csupán nékik, hanem mindenkinek, aki ismerte. Vége-hossza nem volna elmondani, mily nagy s mily keserves volt feleségének fájdalma és szomorúsága és sírása; minekutána tehát hónapokon által szüntelen gyötrelemben emésztette magát, fájdalma csillapodni kezdett, s mivel akkor fölöttébb előkelő lombardiai férfiak feleségül kívánták, bátyjai és egyéb atyjafiai nógatni kezdték, hogy újból férjhez menjen. És bár keserves zokogás közben többször is megtagadta ezt, végezetül kényszerűségből meg kellett tennie atyjafiai akaratát, de feltétel gyanánt szabta: mindaddig ne kötelezessék arra, hogy férjéhez költözzön, mígnem betelik az idő, melyet Torellónak ígért.

Miközben Paviában ekképpen folytak az asszonynak dolgai, és már csak nyolc nap hiányzott ama megszabott naphoz, melyen férjhez mennie kellett, történt, hogy Torello Alexandriában valamely napon megpillantott egy embert, kit annak idején látott a genovai követekkel a Genovába induló gályára szállani; miért is szólította azt s megkérdezte, milyen volt útjok, s mikor érkeztek Genovába. Az pedig felelt imigyen:

- Uram, istentelen útja volt a gályának, miként Krétában hallottam, hol partra szálltam; mivel, mikor már közel járt Szicíliához, veszedelmes északi szél támadt, mely Berberország zátonyaira vetette, úgyhogy senki nem menekült meg, s a többiek között két testvérem is odaveszett.

Torello hitelt adott emez ember szavainak, aminthogy valóban színigazak voltak, s miközben eszébe jutott, hogy kevés napok múltán lejár amaz idő, melyet feleségének szabott és meggondolta, hogy bizonyára semmit nem tudnak Paviában az ő állapotja felől; bizonyosra vette, hogy felesége már újból férjhez ment; miért is nagy fájdalom lepte meg, hogy enni sem tudott, hanem ágyba feküdt, s halálra szánta magát. Midőn pedig Szaladin ennek hírét vette, mivel fölöttébb szerette őt, meglátogatta, s hosszas kérés-könyörgés után kifaggatta fájdalmának és nyavalyájának oka felől, meg is pirongatta, hogy miért nem mondotta meg már előbb néki, annak utána pedig kérte, hogy nyugodjék meg, bizonykodván, hogy ha megnyugszik, ő úgy intézi, hogy a megszabott napra ott lesz Paviában, s meg is mondotta néki a módját. Torello hitelt adott Szaladin szavainak, s mivel már több ízben hallotta, hogy az ilyesmi lehetséges, és már nemegyszer meg is történt, megvigasztalódott és kezdette sürgetni Szaladint, hogy hamarosan intézze e dolgot. Parancsolta tehát Szaladin egyik varázslómesterének, kinek tudományával már máskor próbát tett, hogy ejtse módját, miképpen Torellót ágyban egy éjszaka alatt átszállítsa Paviába; mire a varázslómester felelte néki, hogy meglesz, de bizony maga javáért el kell őt altatnia. Szaladin tehát, minekutána ezt elrendezte, visszatért Torellóhoz és látta, miképpen az erősen feltette magában, hogy mindenáron Paviában lesz a megszabott időre, ha ugyan lehet; ha pedig nem lehet, inkább meghal; miért is szólott hozzá ekképpen:

- Torello uram. Isten látja lelkemet, nem tudlak semmiképpen feddeni azért, hogy oly forrón szereted feleségedet, és oly igen félsz, hogy másé leszen; mivel minden asszonyok között, kiket életemben láttam, ő az, kinek erkölcse, viselkedése, jelessége, nem is szólván szépségéről, mely mulandó virág, vélekedésem szerint a legnagyobb dicséretet és megbecsülést érdemli. Fölöttébb kedves lett volna nékem, hogy ha már a sors ide vetett téged, amaz idő alatt, melyet nékem és néked még élnünk adatik, országomnak kormányzásában mindketten fejedelmek módjára éltünk volna egyenlő hatalommal; és ha már úgy esett, hogy Isten nem adta meg nékem, mivel fejedbe vetted, hogy vagy meghalsz, vagy megszabott időben Paviában leszel, kimondhatatlanul kívántam volna legalább idejében tudni ezt, hogy ama tisztességgel, ama pompával és ama kísérettel küldhettelek volna haza, mely virtusodért

megillet; mivel azonban ez sem adatott meg nékem, te pedig mindenképpen szeretnél nyomban ott lenni, tőlem telhetőleg eljuttatlak oda, olyképpen, mint mondottam.

Felelte erre Torello:

- Felséges uram, szavaid nélkül is bőségesen megbizonyítottad cselekedetekkel irányomban való jóindulatodat, melyet ily nagy mértékben soha meg nem érdemeltem; abban pedig, mit mondottál, még ha nem is mondottad volna, életre-halálra, vakon bizakodom; de minekutána ekképpen határoztam, kérlek, hogy azt, mit megígértél nékem, tüstént tedd meg, mivel holnap vagyon az utolsó nap, melyen hazavárnak.

Szaladin felelte, hogy minden bizonnyal megteszi; és másnap Szaladin, ama szándokkal, hogy a következő éjszakán hazaküldi őt, az egyik nagy teremben gyönyörű és dús ágyat vetett derékaljakból, melyek az ő szokások szerint csupa bársonyból és aranyszövetekből készültek, és teríttetett rája roppant gyöngyszemekkel és kincset érő drágakövekkel tekergősen hímzett takarót, melyet annak utána itthon mérhetetlen vagyont érőnek becsültek, végezetül pedig két fejpárnát, minők e pompás ágyhoz illettek. És ezt elvégezvén parancsolta, hogy Torellót, ki már talpra állott, öltöztessék szaracén ruhába, melynél drágábbat és gyönyörűbbet még senki a világon nem látott, fejére pedig ottani szokás szerint csavarják egyik leghosszabb turbánját. Mivel pedig az idő már későre járt, Szaladin számos fő nemeseivel ama szobába ment, melyben Torello volt, és melléje ülvén szinte sírva ekképpen fogott szóba:

- Torello uram, közeledik az óra, melyben el kell válnom tőled; mivel pedig nem kísérhetlek el, s kíséretet sem adhatok melléd, mert azon az úton, melyet megtenned kell, nincs mód reá: itt a szobában kell búcsút vennem tőled, s most éppen ennek miatta jöttem. Miért is minekelőtte Istenek ajánllak, a közöttünk való szeretetre és barátságra kérlek, ne feledkezzél meg rólam; s ha lehet, minekelőtte még időnk lejár, és te rendbe hoztad Lombardiában ügyes-bajos dolgaidat, legalább még egyszer jöjj el látogatásomra, hogy akkor a viszontlátásodon érzett örömömben pótolhassam ama mulasztást, melyet most sietséged miatt elkövetni kénytelen vagyok; s addig is, mígnem ez megtörténik, ne terheltessél leveleiddel fölkeresni, és kérj tőlem bármit, amit akarsz, mivel néked bizonnyal szívesebben megadom, mint akárki másnak a föld kerekségén.

Torello nem bírta könnyeit visszafojtani, s mivel a zokogás fojtogatta, csak kevés szóval felelte, hogy soha-soha ki nem vész emlékezetéből sok jótéteménye és nemessége, és hogy mind élete fogytáig bizonnyal készen áll minden parancsára. Miért is Szaladin gyöngéden megölelte és megcsókolta, és sűrű könnyhullajtás közben mondotta néki: - Isten vezéreljen.

És kiment a szobából, s annak utána mind a többi fő emberek is rendre búcsút vettek tőle, és Szaladinnal ama terembe mentek, melyben az ágyat felállíttatta. Mivel pedig az idő már későre járt, és a varázslómester már várakozott, és sürgette, hogy dolgát végezhesse, belépett valamely orvos bizonyos itallal, s megitatta Torellóval, mondván, hogy erősítő gyanánt adja néki; és nem sok időbe telt, s elaludt tőle.

Ekként álmában Szaladin parancsára feltették a gyönyörű ágyra, melyre a szultán nagy és ékes és sokat érő koszorút helyezett és olyan jelet tett rá, melyből később nyilván megértették, hogy ezt Szaladin Torello feleségének küldi. Annak utána ujjára húzott Torellónak egy gyűrűt, melybe karbunkulus volt foglalva, mely úgy ragyogott, mint égő fáklya, s oly nagy kincset ért, hogy szinte megmérni sem lehetett volna. Akkor oldalára kardot köttetett, melynek ékességeit bizony nem egykönnyen lehetett volna felbecsülni; ezenfelül mellére gyöngyökkel meg egyéb becses drágakövekkel kirakott csatot kapcsoltatott, melynek párját emberi szem még nem látta; annak utána mindegyik oldala felől spanyol vert aranyakkal teli két öblös arany kupát helyeztetett, körös-körül pedig gyöngysorokat, gyűrűket és egyéb drágaságokat, melyeket

vége-hossza nem volna felsorolni. És ennek végeztével még egyszer megcsókolta Torellót, és mondotta a varázslómesternek, hogy végezze dolgát, mire Szaladin szeme láttára az ágy Torellóval egyetemben azon nyomban mindenestül eltűnt, Szaladin pedig ott maradt fő nemes uraival, róla beszélgetvén.

Torello, kérése szerint, Paviában a San Pietro in Ciel d'Oro templomban ért földet, mind a fent mondott drágaságokkal és ékességekkel egyetemben, s még mindig aludt, midőn a hajnali harangszóra a sekrestyés gyertyával kezében, belépett a templomba, s pillantása nyomban a dús ágyra esett; és nem csupán szeme-szája elállt, hanem szörnyen megrémült, és hanyatt-homlok visszaszaladt; mikor pedig az apátúr és a barátok szaladni látták, elcsodálkoztak s megkérdezték, mi oka vagyon ennek. A sekrestyés pedig megmondotta.

- Ejnye - szólott az apátúr -, hiszen nem vagy már gyermek, s nem is most vagy először ebben a templomban, hogy szabad volna ilyképpen megrémülnöd! Menjünk be csak, hadd lássuk, micsoda mumus ijesztett rád.

Több gyertyát gyújtottak tehát, s az apátúr a barátokkal egyetemben belépvén a templomba, megpillantotta a káprázatos és dús ágyat, rajta pedig a lovagot, ki még aludt; s miközben riadtan és félénken szemlélték a fejedelmi drágaságokat, és nem mertek közelebb lépni, történt, hogy mivel amaz italnak ereje szűnt, Torello felébredt, és nagyot sóhajtott. A barátok ennek láttára s velök az apátúr rémülten elrohantak, kiáltozván: „Uram, segíts!" Torello kinyitotta szemét és körültekintvén nyilván megismerte, hogy Szaladin ama helyre juttatta, melyet kért, minek is igen megörvendezett; tehát felült, s apróra megszemlélte a holmit, mely körülötte hevert, és ámbátor már annak előtte megismerte Szaladin bőkezűségét, most még nagyobbnak látta és még inkább megismerte azt. Mindazonáltal nem mozdult helyéből, s mikor észrevette, hogy a barátok elrohannak, kitalálta okát, nevén szólította az apáturat, s kérte, hogy ne féljen, mivel ő Torello, tulajdon unokaöccse. Az apátúr ennek hallatára még inkább megrémült, mivel már számos hónapok óta holtnak tudta őt; de kisvártatva az igaz bizonyságokra megnyugodván, mikor újra hallotta, hogy nevén szólítják, a szent kereszt jelét vetette magára, s odament az ágyhoz. Akkor szólott hozzá Torello imigyen:

- Miért félsz, atyám? Istennek hála, élek, s a tengeren túlról tértem meg.

Az apátúr, bár Torellónak hosszú volt a szakálla, s arab a ruházata, mégis hamar idő alatt megismerte, s egészen felbátorodván megfogta kezét, és szólott ekképpen:

- Fiacskám, Isten hozott.

Annak utána pedig folytatta:

- Nem szabad csodálkoznod rettegésünkön, mivelhogy e városban nincsen ember, ki ne hinné szentül, hogy meghaltál; s mi több, megmondhatom, hogy feleséged, madonna Adalieta, megtört atyjafiainak kéréseitől és fenyegetéseitől, s bár akaratja ellen, újból férjhez megyen, s a mai napon költözik új férjéhez, és előkészítették már a menyegzőt s az ünnepséget s mi véle jár.

Torello felkelt a dús ágyról, s kimondhatatlan örömmel üdvözölvén az apáturat meg a barátokat, valamennyit kérte, hogy hazatéréséről senkinek ne szóljanak, mígnem valamely ügyét elintézi. Ennek utána biztos helyen rejtették a fejedelmi drágaságokat, ő pedig elmesélte az apátúrnak, mi minden esett véle mind a mai napiglan. Az apátúr örvendezett szerencséjén, s véle együtt hálát adott Istennek. Annak utána kérdezte Torello az apáturat, hogy kicsoda feleségének új férje, az apátúr pedig megmondotta néki. Akkor szólott Torello:

- Minekelőtte híre megyen hazatérésemnek, látni kívánom, miképpen viselkedik feleségem ím ez menyegzőn, miért is, ámbátor nem szoktak egyházi emberek efféle lakodalmakra eljárni, kívánom: intézzétek úgy a kedvemért, hogy elmenjünk oda.

Az apátúr szívesen beleegyezett, és midőn a nap felvirradt, elküldött az új férjhez, üzenvén, hogy egyik barátjával szeretne elmenni menyegzőjére: mire a nemes úr felelte, hogy igen szívesen látja. Tehát midőn az ebédnek ideje elérkezett, Torello ama ruhában, mely rajta volt, az apátúrral együtt elment az új férjnek házába, hol mindenki álmélkodott, ki csak látta, de senki meg nem ismerte, és az apátúr mindenkinek mondotta, hogy ez bizony szaracén úr, kit a szultán Franciaország királyához küldött követségbe. Torellót tehát asztalhoz ültették, éppen szembe feleségével, kit is ő kimondhatatlan gyönyörűséggel szemlélt, és úgy vette észre, hogy a menyegző sehogyan sincs ínyére. Hasonlatosképpen az asszony is néha-néha rápillantott, nem mintha megismerte volna, hiszen hosszú szakálla és furcsa öltözete és ama biztos meggyőződése miatt, hogy férje meghalt, ilyesmi meg sem fordulhatott fejében. Midőn azonban Torello úgy vélte, hogy itt az idő próbát tenni, ha felesége emlékezik-e rá, kezébe vette a gyűrűt, melyet távozása napján az asszony ajándékozott néki, szólította a fiút, ki őt kiszolgálta és mondotta néki:

- Mondd meg nevemben az új asszonynak: országomban az a szokás, hogy midőn valamely idegen a magadfajta újasszonynak lakodalmán ebédel, miként én itten, annak jeléül, hogy az asszony szívesen látja őt lakodalmán, a serleget, melyből iszik, borral tele odaküldi a vendégnek, s minekutána az idegen ivott belőle, amennyi neki jólesik, újra befödi a serleget, az asszony pedig kiissza a maradék bort.

A fiú általadta az üzenetet a hölgynek, ki illedelmes és okos asszony lévén, abban a hiszemben, hogy ez valamely csoda nagy úr, megmutatni kívánta néki, mely igen szívesen látja; parancsolta tehát, hogy mossák meg a nagy aranyserleget, mely előtte volt, és töltsék meg borral, s vigyék oda a nemes úrnak; és azok ekképpen cselekedtek. Torello szájába vette az asszonynak gyűrűjét, és úgy intézte, hogy ivás közben beleejtette a serlegbe, mit senki nem vett észre; és kevés bort hagyván a serlegben, azt újra befödte, s visszaküldötte az asszonynak. Ki is átvette, s hogy a vendégnek szokását teljesítse, leemelte födelét, szájához vette, s meglátta a gyűrűt, s kicsinyég némán reámeresztette szemét; és megismervén, hogy ez ama gyűrű, melyet búcsúzáskor urának, Torellónak adott, kiemelte, erősen szemügyre vette azt, kit idegennek gondolt, és most megismervén, mint ki eszét vesztette, feldöntötte az asztalt, mely előtte volt, s kiáltott imigyen:

- Ez az én uram, ez valóban Torello.

És odaszaladt az asztalnak ama feléhez, melynél ura ült, s nem törődvén ruháival, sem azzal, mi az asztalon volt, áthajolt azon, amennyire csak tudott, szorosan megölelte férjét, s akármit mondottak vagy tettek a többiek, nem tudták tőle elválasztani; mígnem Torello mondotta néki, hogy emberelje meg magát, mivel leszen még elegendő ideje őt ölelnie. Akkor végre az asszony fölegyenesedett; és ámbár a lakodalom már füstbe ment, másfelől a vidámság meggyarapodott, hogy visszanyertek ily derék lovagot, kinek kérésére most mindenki elhallgatott; miért is Torello elutazásának napjától fogva mind a mai napig rendre mindent elmondott nékik, mi véle történt, szavait azzal végezvén, hogy a nemes úr, ki abban a hiszemben, hogy ő halott, feleségét feleségül választotta, ne vegye zokon, ha most visszaveszi, mivelhogy életben vagyon. Az új férj, ámbár némiképpen röstelkedett, mégis szívesen és baráti módon felelte, hogy azzal, mi az övé, hatalmában vagyon olyképpen cselekedni, amint kedve tartja. Az asszony pedig visszaadta az új férjnek a gyűrűt és a koszorút, melyet tőle kapott; ujjára húzta azt, melyet a serlegből kivett, s hasonlatosképpen föltette a koszorút, melyet a szultán küldött; és távozván ama házból, melyben voltak, mind az egész násznéppel egyetemben általmentek

Torello házába; és ottan mind vigasztalan barátai és atyjafiai s mind a polgárok, kik úgy tekintettek rá, mint valamely csodára, hosszú és vidám mulatozásban megvigasztalódtak.

Torello, minekutána drágaságainak némely részét annak ajándékozta, ki a lakodalom költségeit viselte, meg az apátúrnak, meg másoknak, számos hírvivővel megjelentette Szaladinnak, hogy szerencsésen hazájába ért, s örökre barátjának és szolgájának tekinti magát; annak utána pedig számos esztendőkön által élt derék feleségével, még inkább gyakorolván a szíves vendéglátást, mint annak előtte. Ez volt tehát vége Torello és imádott felesége gyötrelmeinek és jutalma nyájas és szíves vendéglátásuknak. Sokan minden erejöket megfeszítik, hogy ezt cselekedjék, s bár van miből, oly rosszul értik a módját, hogy előbb nagyobb árat vesznek érte, mint amennyit az egész megér; miért is ha nem nyernek érette jutalmat, sem nékik, sem másoknak nem szabad rajta csodálkozniuk.

TIZEDIK NOVELLA

Saluzzo őrgrófja, kit belső emberei kéréseikkel zaklatnak, hogy megházasodjék, mégis maga feje szerint választ feleséget, elveszi egyik parasztnak a leányát, kitől két gyermeke születik, s ezeket állítólag megöleti. Annak utána ürügyül veti, hogy megbánta házasságát, és azzal a szesszel, hogy mást vesz feleségül, hazahozatja tulajdon leányát, mintha az volna új felesége, maga feleségét pedig egy szál ingben kiűzi házából; de látván, hogy az asszony mindent békességgel tűr, meggyarapodik iránta való szerelme, visszahívja házába, megmutatja néki felnövekedett gyermekeit, s őrgrófné gyanánt tiszteli, és tiszteletet szerez néki

Minekutána a Király bevégezte hosszú novelláját, mely szemlátomást fölöttébb tetszett mindenkinek, szólott Dioneo mosolyogva:

- Amaz atyafi, ki leste-várta, hogy a következő éjszakán lekonyítsa a kísértetnek ágaskodó farkát, két garast nem adott volna mind amaz dicséretekért, melyekkel Torellót elhalmoztátok.

Annak utána pedig tudván, hogy már csak ő egymaga tartozik novellát mondani, ekképpen fogott szóba:

- Nyájas hölgyeim, úgy veszem észre, hogy e mai nap mind a királyoknak és szultánoknak és efféle nagy uraknak volt szentelve; miért is, hogy túlságosan messzire ne essem tőletek, elmesélni kívánom valamely őrgrófnak nem holmi nagylelkű cselekedetét, hanem inkább oktalan durvaságát, ámbátor jó véget ért. De senkinek nem tanácsolnám, hogy ebben példáját kövesse, mivel igazán nem érdemelte meg, hogy ebből rája valami jó háramlott.

Nagy ideje már a Saluzzo őrgrófok családjának feje Gualtieri nevezetű ifjú volt, ki mivel sem felesége, sem gyermeke nem volt, minden idejét madarászásban és vadászásban töltötte, és meg sem fordult fejében, hogy megházasodjék avagy gyermekei legyenek, miért is meg-érdemelte a nagy bölcs nevezetet. Mindazonáltal ez sehogy sem volt ínyökre belső embereinek, miért is gyakorta kérlelték, hogy megházasodjék, nehogy magva szakadjon, ők pedig uratlan maradjanak; kínálkoztak is, hogy keresnek néki oly atyától és anyától származó s oly jeles hajadont, kiben jó reménysége lehet, s ki bizonyára nagy megelégedésére leszen. Kiknek is Gualtieri felelt ekképpen:

- Barátaim, olyasmire ösztökéltek, mit erősen feltett szándokom volt soha meg nem cselekedni, meggondolván, mely nehéz dolog találni olyan leányt, kinek erkölcsei igazán kedvem szerint valók, s mely nagy bőségben vannak a másfajták, s mely kemény élete vagyon annak, ki hozzája nem illő asszonyba botlik. És ostobaság azt hinni, mit ti mondotok, hogy a leányok atyjok és anyjok erkölcseiről megismerszenek, miként ti bizonykodtok, hogy olyant szereztek nékem, ki megnyeri tetszésemet; mivelhogy nem tudom, miből ismerhetnétek meg atyjoknak és anyjoknak titkait; ámbátor még ha ismeritek is, a leányok gyakorta elütnek atyjoktól és anyjoktól. De mivel mindenáron szeretnének engemet eme bilincsekbe láncolni, hát nem bánom; hogy pedig ne legyen okom panaszkodni másra, mint enmagamra, hahogy rossz vége leszen a dolognak, magam akarom kikeresni ama leányt, de mondom néktek, hogy akárkit veszek is, ha nem tisztelitek úrasszonyotok gyanánt, magatok bőrén tanuljátok meg, mely kemény dolog kedvem ellenére megházasodnom csak azért, mert ti kéritek.

A nemes urak felelték, hogy szívesen megteszik, csak szánja rá magát a házasodásra. Gualtieri már jó darab ideje kedvét lelte bizonyos szegény leányzóban, ki kastélyától nem messzire, valamely faluban lakott, s mivel szépségén is megakadt a szeme, úgy vélte, hogy ezzel igen boldog lehetne élete; miért is nem sokat keresgélt tovább, hanem feltette magában, hogy ezt veszi feleségül; elhívatta tehát atyját, ki földhözragadt szegény ember volt, s megegyezett véle, hogy leányát feleségül veszi. Ennek végeztével Gualtieri egybehívatta mind környékbeli barátait, és szólott hozzájok ekképpen:

- Barátaim, kívántátok s kívánjátok, hogy rászánjam magam a házasodásra; hát én rá is szántam magamat, nem mintha nagyon vágyakoznám feleségre, hanem inkább, hogy kedvetekre tegyek. Tudjátok, mit ígértetek nékem, vagyis hogy szívesen fogadjátok és úrasszonyotok gyanánt tisztelitek, akárkit veszek is feleségül; most itt az idő, mikor beváltani kívánom nektek tett ígéretemet, s azt akarom, hogy ti is beváltsátok a tiéteket. Itt a közelben valamely szívem szerint való leányra akadtam, kit szándokom feleségül venni, s kevés napok múltán idehozni házamba; annak okáért úgy intézzétek, hogy a menyegzői ünnep szép legyen, és nagy tisztességgel fogadjátok őt, hogy elmondhassam: megelégedésemre beváltottátok, mit ígértetek, miként ti is elmondhatjátok az én ígéretemről.

A derék urak boldogan felelték, hogy ez kedvök szerint vagyon, s akárki lészen is az, úrasszonyuk gyanánt fogják tisztelni. Ennek utána valamennyien munkához láttak, hogy az ünnepség szép és vidám legyen, és Gualtieri hasonlatosképpen cselekedett. Maga is pompás és szép menyegzőre tett készületeket, s meghívta számos barátját és atyjafiát és fő nemes urakat és másokat a környékből; ezenfelül pedig parancsára szabtak és varrtak számos gyönyörű és ékes ruhát egy leánynak termete szerint, már amilyennek ama leány növését gondolta, kit feleségül venni szándékozott; és ezenfelül készített néki öveket és gyűrűket és gyönyörű ékes koszorút és mindent, mire új asszonynak szüksége vagyon. Midőn pedig a menyegzőnek megszabott napja elérkezett, reggel nyolc óra tájt lóra szállott Gualtieri s mind a többiek, kik udvarlására egybegyülekeztek; s minekutána rendeletet adott mindenben, mi szükséges, szólott ekképpen:

- Urak, ideje vagyon, hogy elmenjünk jegyesemért.

És útnak indulván mind egész társaságával, megérkeztek a kicsiny faluba, és odaérvén a leány atyjának házához, ottan lelték a leányt, amint éppen nagy sebbel-lobbal vizet hozott a kútról, hogy annak utána a többi asszonyokkal elmenjen megnézni Gualtieri jegyesét; amint tehát Gualtieri megpillantotta őt, nevén szólította mondván: „Griselda”, és megkérdezte, hol időzik atyja; mire a leány szemérmetesen felelte:

- Uram, bent vagyon a házban.

Akkor Gualtieri leszállott lováról, s parancsolta a többieknek, hogy várakozzanak, maga pedig bement a szegényes házba, hol is lelte a leánynak atyját, kinek neve volt Giannucolo, és mondotta néki:

- Azért jöttem, hogy feleségül vegyem Griseldát, de elsőben szeretnék megkérdezni tőle egyet s mást füled hallatára.

És akkor megkérdezte a leányt, hogy ha feleségül veszi, vajon igyekezni fog-e mindenkoron kedvében járni és semmin meg nem háborodni, mit ő mond vagy cselekszik, és vajon engedelmes leszen-e és sok más effélét, mikre a leány sorjában igent mondott. Akkor Gualtieri kezén fogta a leányt, kivezette, s parancsolta, hogy mind egész kíséretének, mind a többi bámészkodónak szeme láttára meztelenre vetkőztessék, s odahozatta ama ruhát, melyet számára készíttetett, és nyomban felöltöztette, sarukat adatott reá, és borzas fejére azonmód

feltétette a koszorút; annak utána pedig, midőn eme dolgon mind valamennyien álmélkodtak, szólott imigyen:

- Urak, ez az, kit feleségemül akarok, ha ugyan ő akar engemet férje gyanánt.

És akkor a leányhoz fordulván, ki földre sütött szemmel, zavarodottan és szégyellősen ottan állott, kérdezte tőle:

- Griselda, akarsz-e engemet férjedül?

Kinek a leány felelt ekképpen:

- Igen, uram.

Akkor szólott Gualtieri:

- Én pedig akarlak feleségemül.

És mind valamennyiök szeme láttára eljegyezte, és akkor paripára ültette, és nagy tisztes kísérettel házába vezette. Ottan pompás és nagy lakodalmat és oly ünnepséget csapott, mintha legalábbis Franciaország királyának leányát vette volna feleségül. És akkor nyilván megtetszett, hogy az új asszony ruháival együtt más lelket és más szokásokat is váltott. Miként fentebb mondatott, termete és arca gyönyörű volt, és szépségéhez méltó módon oly kedves, oly nyájas és oly előkelő lett, mintha nem is Giannucolo leánya s birkák pásztora lett volna annak előtte, hanem valamely nemes úrasszony; ezzel pedig csodálatba ejtett mindenkit, ki annak előtte ismerte őt.

Ezenfelül oly engedelmes volt férje iránt s oly hajlandó minden szolgálatra, hogy az a világ legboldogabb és leginkább megelégedett emberének érezte magát; hasonlóképpen férjének alattvalóihoz is oly kegyes és jóságos volt, hogy mind egy szálig jobban szerették a tulajdon életöknél, és készséges hajlandósággal tisztelték és imádkoztak javáért és szerencséjéért és felmagasztaltatásáért; s holott annak előtte azt mondották, hogy Gualtieri oktalanul cselekedett, mikor őt feleségül vette, most bizonykodtak, hogy ő a világ legbölcsebb és legnagyobb elméjű férfia; mivelhogy rajta kívül senki más meg nem ismerte volna a szegényes ruha és a paraszti külső alatt e leánynak nagyságos virtusát. És egy szó, mint száz, olyképpen viselkedett, hogy nem csupán maga őrgrófságában, hanem kevés idő múltán mindenfelé csak az ő jelességéről és illendő élete módjáról beszéltek, s mind az ellenkezőjére fordult, mit férje ellen szólottak, midőn őt feleségül vette. És nem volt még nagy ideje Gualtieri felesége, midőn áldott állapotba jutott, és mikor ideje eljött, leánygyermeket szült, kinek Gualtieri igen megörült.

De kevés idő múltán fura gondolat támadt elméjében, tudniillik, hogy hosszú tapasztalatával és kemény gyötrelmekkel próbára veti feleségének béketűrését; és mindenekelőtt szavakkal sértegette, és felháborodást színlelvén mondotta, hogy belső emberei semmiképpen nincsenek véle megelégedve alacsony származása miatt, különösképpen mióta látják, hogy gyermekei születnek; és hogy igen elbúsultak a leányka miatt, ki mostan született, és egyebet sem tesznek, csak zúgolódnak. Az asszonynak, mikor e szavakat hallotta, arca sem rebbent, jó szándokát sem változtatta semmiben, hanem szólott:

- Uram, cselekedd vélem azt, mi vélekedésed szerint leginkább tisztességedre és megnyugvásodra vagyon, mivel én mindenben megnyugszom, jól tudván, hogy csekélyebb vagyok nálatok, és nem vagyok méltó ama tisztességre, melyet kegyességedben nékem juttattál.

Gualtieri fölöttébb megörvendezett ím ez feleleten, megismervén, hogy felesége nem bizakodott el ama tisztesség miatt, melyben ő és a többiek részesítették. Kevés idővel annak utána, hogy szavakkal úgy-ahogy értésére adta feleségének, miképpen alattvalói nem szívelik ama

leányt, ki mostan született, kioktatta egyik szolgáját, s elküldötte az asszonyhoz; ez tehát keserves ábrázattal szólott hozzá ekképpen:

- Madonna, ha kedves az életem, meg kell cselekednem, mit uram parancsolt. Ő pedig parancsolta, hogy fogjam kisded leányodat és...

Ezzel elhallgatott. Az asszony, mikor hallotta e szavakat és látta a szolgának arcát, és meghányta-vetette magában az üzenetet, megértette, miképpen annak parancsa vagyon, hogy gyermekét meggyilkolja; miért is azon nyomban kivette a csecsemőt a bölcsőből és megcsókolta és megáldotta, és ámbátor szörnyű fájdalmat érzett szívében, szeme sem rebbent, hanem a szolgának karjaiba adta, és szólott imigyen:

- Íme, fogjad: cselekedd hűségesen, mit urad és uram néked parancsolt; de ne hagyd valahol olyképpen, hogy vadállatok s madarak felfalják, ha ugyan urad nem ekként parancsolta.

A szolga fogta a gyermeket, és Gualtierinek megjelentvén, mit mondott felesége, annak szeme-szája elállt az asszony állhatatosságán; akkor a szolgát a gyermekkel elküldötte Bolognába valamely nénjéhez, kérvén, hogy szöges gonddal ápolja és nevelje, de soha ne mondja meg, kinek leánya. Annak utána történt, hogy az asszony újfent áldott állapotba jutott, és a kellő időben fiúgyermeket szült, kinek is Gualtieri módfelett megörvendezett. De nem érte be azzal, mit már cselekedett, hanem még nagyobb gyötrelmekkel sebezte az asszonyt és felháborodást színlelvén mondotta néki egy napon:

- Asszony, mióta e fiúgyermeket világra hoztad, semmiképpen nem tudok megférni embereimmel, oly keservesen panaszkodnak, hogy utánam Giannucolo unokája legyen urok; miért is ha nem akarom, hogy országomból elűzzenek, úgy vélem, hasonlatosképpen kell cselekednem, mint első ízben cselekedtem, s végezetül el kell válnom tőled, és más feleséget vennem.

Az asszony béketűrő szívvel hallgatta, és csupán ennyit felelt:

- Uram, legyen gondod, hogy megnyugodjál és cselekedj kedved szerint; velem pedig ugyan semmit ne törődj, mivelhogy nékem semmi nem kedves, ha nem látom, hogy néked kedvedre vagyon.

Kevés napok múltán Gualtieri ugyanazon módon, miként a leányáért küldött, elküldött fiáért, és hasonlatosképpen úgy tett, mintha megölette volna, de miként leányát, ezt is Bolognába küldötte, hogy gondozzák; az asszony pedig ennek miatta sem mutatott más arcot, sem más szavakat nem mondott, mint mikor leányát elvitték; Gualtieri fölöttébb álmélkodott ezen, és magában bizonykodott, hogy feleségén kívül más asszony nem tudott volna ekképpen cselekedni; és ha nem látta volna, hogyan dédelgette gyermekeit, míg módja volt benne, azt hitte volna, hogy nemtörődömséggel cselekszik ekképpen, holott mostan megismerte, hogy okos asszony módjára cselekedett. Alattvalói, abban a hiszemben, hogy megölette gyermekeit, keményen megrótták, és kegyetlen embernek bélyegezték, feleségén pedig kimondhatatlanul szánakoztak; ki is az asszonyoknak, kik megölt gyermekei miatt véle keseregtek, csak annyit mondott, hogy ő mindenben megnyugszik, mi annak akaratja, ki a gyermekeket nemzette.

De minekutána a leányka születése óta számos esztendők elmúltak, Gualtieri elérkezettnek vélte az időt, hogy utolsó próbára vesse az asszonynak béketűrését; miért is emberei közül többeknek mondotta, hogy semmiképpen nem tűrheti tovább maga mellett Griseldát feleségeképpen, és mostan megismeri, mely oktalan és ifjonti elmével cselekedett, midőn feleségül vette: annak okáért szándokában vagyon engedelmet nyerni a pápától, hogy Griseldát elhagyja, s más feleséget vehessen; miért is számos derék úr keményen megfeddette. Erre pedig csupán annyit felelt, hogy ennek így kell történnie. Mikor az asszony eme dolgoknak hírét vette, s érezte, miképpen biztosra veheti, hogy vissza kell térnie atyjának házába, és talán

ismét birkákat őriznie, miként annak idején, s látnia, hogy más asszonyé legyen az a férfi, kit annyira szeretett, keservesen megszomorodott magában; mindazonáltal miként a sorsnak egyéb igazságtalanságait béketűréssel viselte, akként állhatatos lélekkel föltette magában, hogy ezt is el kell viselnie. Nem sok idő múltán Gualtieri hamis levelet küldetett magának Rómából, s elhitette alattvalóival, hogy a pápa eme levélben engedelmet adott néki Griseldát elhagynia s más feleséget vennie. Miért is maga elé hívatta az asszonyt, és sokaknak füle hallatára szólott hozzá ekképpen:

- Asszony, a pápától nyert engedelemmel elhagyhatlak téged, s más feleséget vehetek; mivel pedig őseim főnemes emberek voltak és urai eme tartománynak, holott a tieid mindig parasztok voltak, elvégeztem, hogy többé nem leszel a feleségem, hanem visszatérsz Giannucolo házába ama hozománnyal, melyet házamba magaddal hoztál, én pedig annak utána más feleséget hozok ide, ki illendő hozzám, s kit már kiválasztottam.

Eme szavak hallatára felesége, asszonyi erőt felülmúló keserves küszködéssel visszafojtotta könnyeit és felelte:

- Uram, mindig tudtam, hogy alacsony rangom semmiképpen nem illik a te nemességedhez; azért, hogy veled élhettem, hálás vagyok néked és Istennek, s ezt sohasem véltem avagy vettem engem illető ajándék-, hanem csupán kölcsönképpen; néked úgy tetszik, hogy visszakívánod, nékem pedig bele kell nyugodnom, s bele is nyugszom, hogy visszaadjam; íme, itt a gyűrűd, mellyel eljegyeztél engem: vedd. Parancsolod nékem, hogy vigyem magammal hozományomat, melyet idehoztam; hogy ezt megtegyem, nincs szükséged fizetőmesterre, nékem pedig erszényre, avagy teherhordó állatra, mivel nem felejtettem el, hogy mezítelenül vettél feleségül; ha pedig tisztes dolognak véled, hogy testemet, melyben a magad nemzette gyermekeket hordtam, mindenki meglássa, akkor meztelenül fogok elmenni, de kérlek szüzességem jutalmaként, melyet idehoztam s nem viszek vissza, legalább engedd meg, hogy hozományomon felül egy szál inget elvihessek.

Gualtieri, ki leginkább sírni szeretett volna, mégis megkeményítette arcát, s felelt ekképpen:

- Hát vigyél magaddal egy inget.

Valahányan csak ott voltak, mind rimánkodtak, hogy legalább egy ruhát ajándékozzon néki, hogy azt, ki tizenhárom s talán több esztendőkön által felesége volt, ne lássák így, ily szégyelletesen, egy szál ingben távozni házából de minden könyörgésök kárba veszett; miért is az asszony egy szál ingben és mezítláb és födetlen fejjel Istennek ajánlotta őket, s távozott a házból, s visszatért atyjához, miközben sírtak és zokogtak mind, kik csak látták. Giannucolo (mivel sohasem tudta elhinni, miképpen igaz lehet, hogy leányát Gualtieri megtartja felesége gyanánt, s napról napra várta eme véget) megőrizte leányának ruháit, melyeket levetkezett ama reggelen, midőn Gualtieri eljegyezte; tehát eléhozta azokat, az asszony pedig felöltötte, és nekilátott az alacsony munkának atyja házában, mint annak előtte, erős lélekkel viselvén a kegyetlen sorsnak dühös támadását. Gualtieri ennek végeztével füllentette híveinek, hogy egyik Panago grófnak leányát veszi feleségül; és nagy menyegzői készülődést rendezvén, üzent Griseldáért, hogy jöjjön; midőn pedig megérkezett, szólott hozzá ekképpen:

- Házamba hozom ama hölgyet, kit újonnan választottam, s megtisztelni kívánom őt, mikor ideérkezik; tudod, hogy nincsenek házamban asszonyok, kik feldíszíthetnék a szobákat s intéznének mindent, mi efféle ünnepséghez szükséges; annak okáért te, ki mindenki másnál jobban eligazodol e házban, hozz rendbe mindent kellőképpen, s hívjad meg ama hölgyeket, kiket jónak vélsz, és fogadd őket olyképpen, miként ha te volnál itt az úrasszony; annak utána pedig a lakodalom végeztével megint hazamehetsz.

Ámbátor minden szó egy-egy késszúrás volt Griselda szívének, mivelhogy férje iránt való szerelméről nem tudott oly könnyen lemondani, mint jószerencséjéről, felelt mégis ekképpen:

- Uram, szívesen és készségesen megteszem.

És durva s parasztos rongyaiban belépvén ama házba, melyből kevéssel annak előtte egy szál ingben távozott, kezdte söpörni és rendbe tenni a szobákat, és kárpitokat és szőnyegeket terített a termekbe, tett-vett a konyhában, s mindenütt ott sürgött-forgott, mintha csak a háznak valamely utolsó cselédje lett volna; s mindaddig nem hagyta abba, mígnem mindent illendőképpen felékesített és rendbe tett. Ennek utána pedig Gualtieri nevében meghívta mind a környékbeli hölgyeket, és várta az ünnepséget; midőn pedig a menyegző napja elérkezett, ámbátor szegényes ruhában, de méltóságos lélekkel és viselkedéssel és vidám arccal fogadta ama hölgyeket, kik a menyegzőre jöttek. Gualtieri, ki gondosan neveltette gyermekeit Bolognában nénjénél, ki éppen valamely Panago grófnak felesége volt; midőn a leányka elérte tizenkettedik esztendejét, és oly gyönyörűséges volt, hogy párját ritkította, a fiú pedig hatesztendős lett, elküldött Bolognába atyjafiához, kérvén őt, ne terheltessék eljönnie leányával és fiával Saluzzóba és gondoskodni, hogy pompás és tisztes kíséretet hozzon magával, s egyúttal mondja mindenkinek, hogy a leányt feleségül hozza házába, de egyébként senkinek meg ne mondja, hogy kicsoda. A nemes úr az őrgróf meghagyása szerint útnak indult, s kevés napok múltán a leánnyal és annak öccsével, előkelő kísérettel, éppen ebéd idején megérkezett Saluzzóba, hol mind a lakosok és számosan a környékből egybegyülekeztek, és várták Gualtieri menyasszonyát. Mikor tehát ezt a hölgyek fogadták, ő pedig belépett a terembe, hol az asztalok megterítve voltak, Griselda azon szegényesen, vidám arccal eléje lépett szólván:

- Isten hozott, úrasszonyom.

A hölgyeket (kik rimánkodva kérték Gualtierit, ámbátor hiába: úgy intézze a dolgot, hogy Griselda maradjon valamelyik szobában, vagy legalább adja kölcsön néki az egyik ruhát, mely annak előtte övé volt, hogy ne álljon ekként vendégeinek szeme elé) asztalhoz ültették, és kezdték felhordani a fogásokat. Mindeneknek szemei a leányon csüngtek, s mindenki mondotta, hogy Gualtieri jól járt a cserével; de mind a többiek között különösképpen Griselda dicsérte a leányt és kisöccsét. Gualtieri, ki úgy vélte, hogy most már annyit látott felesége béketűréséből, amennyit csak kívánt; látta, hogy a dolgoknak semminémű fordulása nem változtatta meg, és bizonyosra vette, hogy ez nem együgyűsége miatt történt, mivel jól ismerte okosságát, miért is elérkezettnek vélte az időt, hogy elvegye tőle mind a keserűséget, mit hiedelme szerint bátor viselkedése mögött rejtegetett. Tehát behívatta őt, s mind a többiek előtt mosolyogván ekképpen szólott hozzá:

- Hogyan tetszik néked jegyesünk?

- Uram - felelte Griselda -, nékem fölöttébb tetszik, és ha, miként hiszem, oly okos, amilyen szép, bizonyosra veszem, hogy véle a világ legboldogabb embere gyanánt fogsz élni; de minden erőmből kérlek, kíméld meg őt ama keserűségektől, melyekkel a másikat gyötörted, ki annak előtte feleséged volt; mivel alig hiszem, hogy el tudná viselni, hiszen egyfelől fiatalka még, másfelől kíméletben nevelték, holott a másik kisded gyermekkora óta szüntelen fáradozásokban élte napjait.

Gualtieri látván, mely szentül hiszi az asszony, hogy ez a leány leszen a felesége, s mégsem mondott felőle jónál egyebet, maga mellé ültette őt és szólott:

- Griselda, ideje immár, hogy elvegyed hosszas béketűrésed jutalmát, s azok, kik engemet kegyetlennek és igaztalannak és bolondnak véltek, megismerjék, hogy azt, mit cselekedtem, bizonyos eleve meggondolt célból műveltem, megtanítani akarván tégedet, hogy jó feleség

légy, őket pedig, hogy miképpen kell asszonyt venni és tartani; és akartam, hogy míg veled élnem kell, örökös nyugodalmat szerezzek magamnak; mivel pedig akkor, midőn házasodásra adtam fejemet, igen féltem, hogy eme nyugalmat nem nyerem meg, annak okáért gyötörtelek és kínoztalak ama módokon, melyeket ismersz, hogy próbára vesselek. Mivel pedig soha nem vettem észre, hogy akár szóban, akár cselekedetben kedvemet szegted volna, s mivel érzem, hogy megnyerem tőled ama boldogságot, melyre vágyakozom, szándokom néked egyszerre visszaadni mindazt, mit apránkint elvettem tőled, s nagy jóságommal meggyógyítani ama sebeket, melyeket rajtad ejtettem; miért is vidám lélekkel vedd e leányt, kit jegyesemnek vélsz és öccsét, miképpen magad és magam gyermekeit; ők azok, kikről te és mások nagy ideje azt hittétek, hogy kegyetlenül megölettem őket, én pedig férjed vagyok, ki mindenekfelett szeretlek, s úgy érzem: eldicsekedhetem, hogy nincs ember, ki oly boldog volna feleségében, mint jómagam.

És ekképpen szólván megölelte s megcsókolta őt, ki örömében sírt, s vele együtt fölkelt s odament leányukhoz, ki meghökkenten ült ott ennek hallatára, és gyöngéden megölelvén őt és öccsét, mind az asszony, mind a többiek, kik ottan voltak, megkönnyebbültek. A hölgyek nagy vidáman fölkeltek az asztaltól, Griseldával annak szobájába mentek, s mostan már jobb reménységgel kivetkeztették rongyaiból, s egyik előkelő ruhájába öltöztették, és visszavezették a terembe úrasszonyuk gyanánt, ámbár rongyaiban is megtetszett rajta úri mivolta. És ottan Griselda boldog örömben dédelgette gyermekeit, s mindenki ujjongott a dolognak eme fordulatján, a vigasság és öröm pedig megsokszorozódott, és a mulatság számos napokon által tartott, s Gualtierit bölcs embernek mondották, ámbátor fölöttébb kegyetlennek és keménynek ítélték ama próbákért, melyekre feleségét vetette; de mindenekfelett bölcsnek ítélték Griseldát. Kevés napok múltán Panago grófja visszatért Bolognába, Gualtieri pedig kimentette Giannucolót a paraszti sorból, s ipa gyanánt nagy rangba helyezte, mind haláláig. Annak utána leányát előkelő emberhez adta feleségül, s ő maga hosszú és boldog életet élt Griseldával, kit minden erejéből tisztelt.

Ki mondhatna itt egyebet, mint azt, hogy a szegények házaiba is leszáll mennyekből az isteni lélek, éppen úgy, mint a gazdagok palotáiba, kik méltóbbak volnának disznók őrzésére, mint arra, hogy emberek urai legyenek? Ki tudta volna Griselda módjára nem csupán könnytelen, hanem vidám arccal viselni Gualtieri kegyetlen és újfajta próbatételeit? Ki talán meg is érdemelte volna, hogy oly asszonyra akadjon, ki midőn egy szál ingben kiverte házából, másnak adta volna oda cserzeni a bundácskáját, s ekképpen egy szál ingét ékes ruhára váltotta volna.

Dioneo novellája véget ért, és a hölgyek sokat beszéltek róla: ki ezt a részét fejtegette, ki amazt, egyik rosszallott benne valamit, másik dicsérte az asszonynak dolgát, midőn a Király ég felé emelvén arcát, s látván, hogy a nap már alacsonyan jár és estére hajol, azon mód ültében ekképpen fogott szóba:

- Szépséges hölgyeim, vélekedésem szerint tudjátok, hogy a halandók bölcsessége nem csupán abban vagyon, ha emlékezetökben tartják a múltnak dolgait vagy ismerik a jelenvalókat, hanem a legkiválóbb emberek a legnagyobb bölcsességnek ítélik amabból és emebből előre meglátni a jövendőt. Miként tudjátok, holnap lesz két hete, hogy eljöttünk Firenzéből, egészségünk és életünk megóvása céljából némi szórakozást keresnünk, s menekülnünk a búskomorság, a fájdalom és a szorongás elől, melyek városunkban e dögvészes idők kezdete óta lépten-nyomon szemünkbe tűnnek; ezt pedig vélekedésem szerint tisztességgel meg is cselekedtük; mivelhogy ámbár vidám és néha-néha talán gerjedelmekre ingerlő novellák mondattak itten, és szüntelenül bőségesen ettünk és ittunk, muzsikáltunk és táncoltunk, mi

mind alkalmatos arra, hogy a gyenge lelkeket becstelen dolgokra ösztökélje, mégis, ha jól megfigyeltem, sem bennetek, sem magunkban nem vettem észre oly szót vagy cselekedetet, mely feddést érdemelne; sőt úgy veszem észre; itt állhatatos tisztességet, állhatatos egyetértést, állhatatos testvéries együttélést láttam és hallottam. Ez pedig bizony fölöttébb kedves nékem magatok s magam tisztességére és becsületére. Miért is, hogy a túlságosan hosszú megszokás miatt olyasmi ne támadjon közöttünk, mi kelletlenségünkre válhatik, s mivel mindegyikünknek része volt a maga napján amaz tisztességben, mely most rajtam vagyon, ha javallanátok, úgy vélném, illendő volna immár hazatérni oda, honnét eljöttünk. Ezenfelül, ha jól meggondoljátok; társaságunk, melyről a környéken más társaságok is tudnak már, olyképpen meggyarapodhatnék, hogy nem lenne abban többé semmi mulatságunk; annak okáért, ha tanácsomat javalljátok, megtartom a nékem adott koronát mind elutazásunkig, melyet holnapra tervezek; hahogy azonban másképpen határoztok, én már elvégeztem magamban, kinek fejére tegyem holnapra.

A hölgyek és az ifjak jól meghányták-vetették emez dolgot, de végezetül hasznosnak és tisztesnek ítélték a Király tanácsát, és elhatározták, hogy olyképpen cselekednek, miként javallotta; annak okáért a Király hívatta az udvarmestert, s meghányta-vetette vele a holnapi teendőket, és elbocsátván a társaságot mind a vacsora idejéig, felkelt ültéből. A hölgyek és az ifjak is felkeltek, és rendes szokásuk szerint ki egy, ki más szórakozásra adta magát. S midőn a vacsora ideje elérkezett, nagy jókedvben megvacsoráztak, utána pedig elkezdték az éneket, a muzsikát és a táncot; s miközben Lauretta vezette a táncot, parancsolta a Király Fiammettának, hogy dalt énekeljen, ki is bájosan énekelni kezdett, amint következik:

Ha szerelemmel féltés is ne járna,
Lehetne a világon
Nagy boldogságomnak valaha párja?

Ha vidám fiatalság
Szerelmesünk legfőbb vonzóerője,
Vagy bátorság, vitézség,
Hevesség s harciasság,
S ruhája is olyan, mint viselője,
Ha maga csupa készség,
Elmondhatom, ahhoz köt a reménység,
Kiben sűrítve látom
Mind e vonást, s nincs egyetlen hibája.

De mert tudván-tudom, hogy
Őbenne ezt más nők is látva-látják,
Egy rettegés a lelkem,
S szaggatnak szörnyű gondok:
Mi lesz velem, ha ők is megkívánják,
Kinek így rabja lettem?
S már örömömben megkeseredetten
Száll bús sóhajtozásom,
És sajgó szívvel gondolok reája.

Ha tudnám, oly hűséges
E dalia, mint amily büszke, bátor,
Féltés nem is kinozna.
De oly sok szemet érez
Magán - hány nő kínálkozik magától! -
Hogy félek, viszonozza!
Ez fáj, s kínomnak nincsen vége-hossza!
S inkább jöjjön halálom,
Semhogy őt látnom másnak hálójába!

Ezért hát, Istenemre,
Arra intek minden fehércselédet,
Erre ne vetemedjék!
Kacsintva, integetve,
Vagy folytatván vele csábos beszédet,
Megtenni ezt ne merjék,
Mert bizony mondom, elveszem a kedvét,
Ha bárhol megtalálom,
S bolondságát, amíg él, sírva bánja!

Amint Fiammetta bevégezte dalát, Dioneo, ki mellette állott, mosolyogván, nyomban megszólalt:

- Madonna, ha már ily nagy harag vagyon szívedben amaz férfi ellen, nagy szívességet cselekednél, ha megmondanád mind a hölgyeknek, vajon kicsoda, nehogy valamelyik nem tudván róla, elhódítsa tőled.

Ennek utána pedig még több dalt elénekeltek, s mivel már éjfélre járt az idő, a Király parancsára mind valamennyien nyugovóra tértek. S amint a nap felvirradt, felkeltek, s mivel az udvarmester már minden holmijokat előreküldötte, a Király bölcs vezetésével visszatértek Firenzébe. És a három ifjú búcsút vett a hét hölgytől a Santa Maria Novellában, honnét elindultak velök, s otthagyván őket, mindegyikök más szórakozást keresett; a hölgyek pedig, mikor az időt alkalmatosnak vélték, magok is megtértek otthonukba.

Végződik a Dekameron tizedik napja

Végezetül szól az íródeák

Nemes hölgyeim, kinek mulattatásokra ily nagy fáradságot vettem magamra, azt hiszem, Isten kegyelme segedelmével s vélekedésem szerint jámbor imádságaitokért, nem pedig magam érdeméért, hűségesen végben vittem azt, mit ím ez művemnek kezdetén ígértem; miért is mindenekelőtt Istennek, annak utána pedig nektek hálát mondok, s elpihentetem immár tollamat s fáradt kezemet. Minekelőtte azonban ezt megcselekedném, kevés szóval megfelelni szándékozom némely apróságokra, mint holmi néma kérdésekre, melyeket közületek valaki avagy más hozzám intézhetne (mivel szentül bizonyosra veszem, hogy ezeknek sem lehet semmi különös kiváltságok a többiek felett, s ha jól emlékszem, a negyedik nap kezdetén már megbizonyítottam, hogy valóban nincs is).

Talán lesznek közöttetek olyanok, kik azt mondják, hogy ím ez novellák megírásában túlságos szabadsággal éltem, mivel oly dolgokat adtam néha hölgyek szájába, vagy olyasmiknek meghallgatására késztettem őket, miket mondani és hallgatni tisztességes hölgyeknek nem illendő. Ezt kereken tagadom, mert nincs oly tisztességtelen dolog, mely tisztes szavakkal elmondva bárkinek botránkozására lehetne; s én hiszem, hogy tisztes illendőséggel mondottam el itten e dolgokat. De feltételezvén, hogy igazok van (mivel nem akarok vitába szállni veletek, hiszen fölém kerekednétek), mondom, számos bizonyság vagyon kezem ügyében megfelelnem, miért cselekedtem ekképpen. Mindenekelőtt ha némelyikben van efféle, azt megkívánta a novellák minéműsége, és ha értelmes emberek igazságos szemmel megvizsgálják ezeket, nyilván megismerik, hogy (hacsak nem akartam kivetkőztetni mivoltokból) másképpen nem lehetett ezeket elbeszélnem. És ha talán van is némelyikben egy-egy kis rész, egy-egy szabadszájú kiszólás, mely talán nincs ínyökre a szemforgató asszonyoknak, kik inkább a szavakat, mint a cselekedeteket mérlegelik, s inkább igyekeznek jóknak látszani, mint jók lenni, arra azt felelem, hogy ezeknek leírása nem lehet nagyobb becstelenség rám nézve, mint amekkora becstelenség általában férfiakra és nőkre, hogy lépten-nyomon efféle szókat használnak: *lyuk*, *cövek*, *mozsár és mozsártörő*, *kolbász*, *hurka* és sok más effélét. Nem is szólván arról, hogy tollamat is megilleti annyi szabadság, mint a festőnek ecsetjét, ki lefesti Szent Mihályt, amint a kígyót, és Szent Györgyöt, amint a sárkányt megsebesíti kardjával avagy lándzsájával, ahol tetszik neki; de erről nem is szólván, Krisztust férfinak, Évát nőnek festi és Annak, ki az emberi nem üdvösségéért kereszthalálra szánta magát, néha egy szeggel, néha pedig kettővel szegezi lábait a kereszthez.

Ezenfelül nyilvánvaló, hogy emez novellákat nem templomban mondották el, melynek dolgairól mindenekfelett tisztes lélekkel és szavakkal illendő szólani (ámbátor annak történetében sokkalta furább esetek akadnak azoknál, melyeket én elbeszéltem), nem is bölcselkedők iskoláiban, hol ugyan éppúgy megkívántatik a tisztesség, mint amott, nem is papok, nem is bölcselkedők valamely társaságában, hanem kertben szórakozásul, ifjú, de azért érett emberek körében, kiknek nem csavarja el fejét egy-egy novella, s oly időben, midőn a legtisztesebb férfiak sem röstellették fejökre húzott nadrágban járni, hogy megmentsék életöket.

Bárminők is e novellák, árthatnak és használhatnak, mint minden egyéb, aszerint, hogy ki az, ki végighallgatja őket. Ki ne tudná, hogy a bor Cinciglione és Scolaio és még sokak szerint pompás az egészségeseknek, viszont ártalmas a lázas betegeknek? Mondjuk rá, hogy rossz, csak azért, mert árt a lázas betegeknek? Ki ne tudná, hogy a tűz fölöttébb hasznos, sőt szükséges az embereknek? Mondjuk rá, hogy rossz, csak azért, mert felperzseli a házakat és falvakat és városokat? Hasonlatosképpen a fegyverek is védelmezik azoknak életét, kik békességben kívánnak élni, de gyakorta embert is ölnek, nem azért, mert rosszak, hanem mivel rosszak azok, kik rosszra használják őket. Romlott lélek soha még szót nem vett jó

értelemben, s valamint az ilyennek nincsenek javára a tisztes szavak, akképpen a nem egészen tisztes szavak nem fertőzhetik meg az ártatlan lelkeket, ha nem úgy, mint a sár a nap sugarait, vagy a föld szennye a mennynek szépségeit. Miféle könyvek, miféle szavak, miféle betűk szentebbek, méltóságosabbak, tisztelendőbbek, mint a Szentírás szavai? És mégis sokan voltak már, kik azoknak értelmét kiforgatván magokat és másokat kárhozatba rántottak. Önmagában véve minden dolog jó valamire, s ha rosszra használják, fölöttébb ártalmas lehet; és ezt mondom novelláimról is.

Ha ki gonosz tanácsot avagy gonosz cselekedetet kíván meríteni belőlük, megelégítik ebben is, ha ugyan van bennök, s ha emez szándokkal csűrik-csavarják őket; ha ki hasznát és javát keresi bennök, azt sem vonják meg tőle, s mindig hasznosaknak és tisztességeseknek fogják mondani és ítélni őket, ha oly időben s oly emberek olvassák, amely időnek és embereknek az elbeszélő szánta őket. Kinek az a dolga, hogy Miatyánkokat mondjon, s hurkát meg pástétomot süssön a lelkiatyjának, hagyja békén emez novellákat; ezek bizony nem szaladnak senki után, hogy elolvassa őket; ámbátor ugyan a szenteskedő nénikék is mondanak s elkövetnek néhanapján efféle dolgokat! Hasonlatosképpen akadnak majd hölgyek, kik azt mondják, hogy van ezek közt néhány novella, mely bízvást kimaradhatott volna. Megengedem; de én csak azt írhattam, s azt volt szabad írnom, miket itten elbeszéltek; miért is ha az elbeszélők csupa szépeket mondottak volna, én is csupa szépeket írtam volna. De ha ki feltenné, hogy ezeket én találtam ki, s én vagyok szerzőjök (amint hogy nem vagyok), arra azt mondom, hogy akkor sem szégyelleném magam, ha nem volna mind szép, mivelhogy Istenen kívül nincs oly mester, kinek minden alkotása szép és tökéletes; s még Nagy Károly, ki alapítójok volt a Paladinoknak, még ő sem tudott annyit toborozni belőlük, hogy csupán ezekből kitellett volna egész serege. A dolgok sokaságában okvetlenül sokféle dolog akad. Nem volt még soha oly jól megművelt föld, melyben csalán avagy bogáncs, avagy tüskebokor ne akadt volna a nemes növények között. Ezenfelül pedig, mivel oly egyszerű ifjú hölgyeknek kellett meséket mondanom, mint javarészben ti vagytok, ostobaság lett volna keresni-kutatni, s keserves verejtékezéssel kieszelni hajuknál fogva előrángatott dolgokat, és nagy gondot vetni a kényesen kicirkalmazott beszédmódra.

Mindazonáltal, ki ezekben olvasgat, hagyja békén azokat, melyek sértik, s olvassa azokat, melyek gyönyörűségére vannak. E novellák, hogy senkit meg ne csaljanak, mind homlokukon viselik annak foglalatját, mi bennök rejtve vagyon. Továbbá azt hiszem, lesz olyan, ki majd azt mondja, hogy e novellák túlságosan hosszadalmasak. Emez hölgyeknek azt mondom, hogy kinek egyéb dolga vagyon, bolond volna, ha ezeket olvasná, még ha rövidek volnának is. És ámbár nagy idő múlt már azóta, hogy e novellák írásához fogtam, mind emez óráig, midőn végére érek fáradságos munkámnak, azért nem feledtem, hogy e művemet ráérő hölgyeknek ajánlottam s nem másféléknek; annak pedig, ki időtöltésből olvas, semmi sem lehet hosszú, mi megteszi azt a szolgálatot, melyre rendeltetett. A rövid dolgok sokkalta inkább valók a deákoknak, kik nem elverni, hanem hasznosan eltölteni kívánják idejöket, mint nektek, hölgyek, kiknek mind amaz időtök szabad, mit nem használtok szerelmi élvezetekre; és ezenfelül, mivel egyitek sem jár tanulni Athénba avagy Bolognába, avagy Párizsba, aprólékosabban kell néktek szólanom, mint azoknak, kik elméjöket a tudományokban élesítették.

És bizonyosra veszem azt is, hogy lesznek majd, kik azt mondják, hogy az elmondott novellákban túlságosan sok a tréfa meg a léhaság, és nemigen illik súlyos és megfontolt emberhez, hogy ilyesmiket ír. Ezeknek hálával tartozom, s köszönetet is mondok, hogy nemes buzgóságtól indíttatva gyöngéden aggódnak jó híremért. Mindazonáltal ellenvetéseikre ekképpen felelek: Elismerem, hogy megfontolt ember vagyok, s életemben már bizony sokszor latra vetettek; miért is amaz hölgyekhez szólván, kik még nem vetettek latra, bizony mondom nékik: nem vagyok súlyos, hanem oly könnyű, hogy a víz színén is fennmaradok; s

meggondolván, hogy a barátok prédikációiban, melyeket azért tartanak, hogy az embereknek bűneit kárhoztassák, csak úgy hemzseg mai napság a sok tréfa, léhaság meg csúfolkodás, úgy vélem, hogy beleillenek ezek novelláimba is, melyeket azért írtam, hogy a hölgyek rossz kedvét elverjem. Mindazonáltal ha túlságosan megnevettetik őket, könnyűszerrel meggyógyíthatja őket Jeremiás siralma, az Üdvözítő kínszenvedése és Magdolna bűnbánata.

Végezetül ki ne tudná, hogy akadnak majd olyan hölgyek is, kik azt mondják: gonosz és mérges nyelvem vagyon, mivel imitt-amott megírtam az igazat a barátok felől? Azoknak a hölgyeknek, kik ekképpen beszélnek majd, meg kell bocsátani, mivel el kell hinnünk, hogy igaz ok vezeti őket ebben, hiszen a barátok derék istenteremtései, s Istennek szeretetéért kerülik a kényelmetlenséget, és pihent erővel munkálkodnak, és semmit ki nem fecsegnek; s ha nem dőlne belőlük semminemű bakbűz, sokkalta kellemetesebb volna elcicázni velök.

Mindazonáltal megvallom, hogy e világ dolgaiban nincs semminémű állandóság, hanem szüntelenül változnak, s ekképpen történhetett az én nyelvemmel is; és bár nem bízom magam ítéletében (melyet magam dolgaiban tőlem telhetőleg kerülök), nemrégiben egyik szomszédasszonyom mondotta, hogy nincs a világon jobb és édesebb a nyelvemnél; és valóban, midőn ez történt, a fent elbeszélt novellák már majdnem mind készen voltak. Mivel pedig mind emez hölgyek elfogultságokban szólanak ekképpen, akarom, hogy az, mit elmondottam, elegendő legyen nékik feleletül. És immár mondjon vagy higgyen mindegyik, amit akar, itt az ideje végeznem szavaimat, alázatosan hálát adván Annak, ki segedelmével ily nagy fáradozás után a kívánt célhoz vezérelt engemet.

Ti pedig, bájos hölgyeim, ha van közöttetek, kinek egyik-másik novellám olvasásában gyönyörűsége tellett, emlékezzetek reám, s éljetek békességgel az Ő kegyelmében.

.oOo.